

AKADÉMIAI DOKTORI ÉRTEKEZÉS

„SZENTELÉSI TURIZMUS” A KÉSŐ KÖZÉPKORBAN?

**MAGYAR(ORSZÁGI) EGYHÁZIAK PROMÓCIÓJA
A RÓMAI KÚRIÁBAN (1426–1523)**

Írta

FEDELES TAMÁS

PÉCS, 2020

TARTALOM

TARTALOM.....	3
ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK ÉS TÉRKÉPEK JEGYZÉKE	5
ÁBRÁK.....	5
TÁBLÁZATOK	5
TÉRKÉPEK	6
ELŐSZÓ.....	9
BEVEZETÉS.....	11
FORRÁSOK ÉS MÓDSZEREK.....	15
HISTORIOGRÁFIAI ÁTTEKINTÉS	31
I. A SZENT RENDEK	45
A KÖZÉPKORI KLÉRUS ÉS AZ EGYHÁZI REND GRÁDUSAI	46
A KANDIDÁLÓK ALKALMASSÁGA	51
A PROMÓCIÓ HELYE ÉS IDEJE.....	53
A SZENTELÉS RÍTUSA	56
„CONTRA VAGANTES”	59
II. A KÚRIAI SZENTELÉSEK MECHANIZMUSA	71
AZ APOSTOLI KAMARA.....	71
A RÓMAI VIKÁRIÁTUS	75
A CANCELLARIA, A DATARIA ÉS A SACRA POENITENTIARIA APOSTOLICA	77
A KAMARAI PROMÓCIÓK FORGATÓKÖNYVE	81
A LIBRI FORMATARUM KÖTETEI ÉS BEJEGYZÉSEI	85
A RÓMAI VIKÁRIÁTUS ORDINÁCIÓS KÖTETEI.....	92
III. AZ APOSTOLI KAMARA ÉS A RÓMAI VIKÁRIÁTUS MAGYAR ÜGYFELEI	95
A KLERIKUSOK SZÁMA.....	95
EGYÉNEK ÉS CSOPORTOK	98
GEOGRÁFIAI TANULSÁGOK.....	105
<i>Kitérő: A topográfiai azonosítás nehézségei</i>	<i>129</i>
KRONOLÓGIAI JELLEMZŐK.....	136
IV. KAMARAI VIZSGÁLATOK	151
ÉLETKOR.....	153
TÖRVÉNYES SZÁRMAZÁS	156
TESTI ÉPSÉG	158
ERKÖLCSÖK.....	161
A KANDIDÁLÓK FELKÉSZÜLTSGE	163

TITULUS, PATRIMONIUM.....	179
ELLENŐRZÉS A RÉSZEGYHÁZAKBAN.....	192
SZOLGÁLATBAN.....	196
V. „CUPIT AD OMNES ETIAM SACROS ET PRESBITERATUS ORDINES PROMOVERI”	199
A SZENTELÉSEK IDEJE	200
MINDENNAPOK AZ ÖRÖK VÁROSBAN.....	208
BAZILIKÁK, TEMPLOMOK, KÁPOLNÁK	214
AZ ORDINÁTOROK.....	221
AZ ELSŐ TONZÚRÁTÓL A PÜSPÖKI ORDÓIG	231
VI. MIÉRT RÓMA?.....	237
„CAUSA DEVOTIONIS ET PEREGRINATIONIS”	238
GYORSÍTOTT ELJÁRÁS	240
„EORUM ORDINARIOS RARO ORDINES CELEBRANT”	242
DISZPENZÁCIÓK.....	244
ÉLETVITELSZERŰ RÓMAI TARTÓZKODÁS.....	245
JAVADALOMVADÁSZOK	248
VISSZAÉLÉSEK	249
VII. A KÚRIAI SZENTELÉSEK ÉS A HITÚJÍTÁS.....	251
ÖSSZEGZÉS	261
BIBLIOGRÁFIA.....	279
RÖVIDÍTÉSEK.....	299
ADATTÁR.....	301
I. MAGYAR KLERIKUSOK KÚRIAI SZENTELÉSI ÜGYEI (1426–1523).....	302
II. MAGYAROK KÚRIAI SZENTELÉSEIVEL KAPCSOLATOS FOLYAMODVÁNYOK (1418–1453).....	411
III. SZENTELÉSI FOLYAMODVÁNYOK IV. SIXTUS PONTIFIKÁTUSA IDEJÉN (1471–1484)	443
IV. VESZPRÉMI EGYHÁZMEGYÉSEK SZENTELÉSI FOLYAMODVÁNYA VI. SÁNDOR PONTIFIKÁTUSA IDEJÉN (1492–1503).....	451
V. MAGYAROK KÚRIAI SZENTELÉSEIVEL KAPCSOLATOS FOLYAMODVÁNYOK ÉS PROMÓCIÓK (1523)	457
VI. MAGYAROK KÚRIAI SZENTELÉSEIVEL KAPCSOLATOS FOLYAMODVÁNYOK (1524)	465
VII. A MAGYAR KLERIKUSOKAT SZENTELŐ KÚRIAI ORDINÁRIUSOK (1426–1523).....	477
VIII. VÁLOGATOTT FORRÁSOK	481

ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK ÉS TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

ÁBRÁK

1. A magyar klerikusok és javadalmasok kúriai promóciós ügyeinek egyházmegyes megoszlása (1426–1523)
2. A kúriai hivatalokhoz fordulók és az egyházmegyek népességének aránya
3. Magyarok promóciós ügyei az Apostoli Kamarában (1440–1449)
4. Magyarok kúriai szentelése a Mátyás-korban (1466–1483)
5. A kamarai promóciók földrajzi megoszlása (1464–1471)
6. Magyar klerikusok kúriai szentelése (1486–1490)
7. Magyar klerikusok kúriai promóciói (1491–1502)
8. Magyar klerikusok kúriai promóciói (1516–1523)
9. A magyar klerikusok kamarai szentelésének legkiemelkedőbb évei
10. Necpáli János szentelési bizonyítványa és in partibus működési engedélye (1498)
11. Tommaso Amadei esztergomi vikárius pasztorációs engedélye (1498)
12. A promóciók havi megoszlása (1426–1523)
13. A kánoni és az *extra tempora* promóciók megoszlása (1487–1498)
14. Az *extra tempora* promóciók napi megoszlása (1426–1523)
15. A promóciós napok éves megoszlása (1487–1497, 1517–1518, 1520–1523)
16. A kúriai szentelésért folyamodó magyar javadalmasok megoszlása (1524)

TÁBLÁZATOK

1. A Kárpát-medence levéltáraiban őrzött, promóciókra vonatkozó (ismert) források
2. A *Libri formatarum* kötetei (1425–1524)
3. Magyar vonatkozású bejegyzések a *Libri formatarum* köteteiben
4. Magyar javadalmasok csoportos szentelési kérvényei 1523-ból
5. A magyarok leglátogatottabb promóciós napjai
6. Magyar klerikusok promócióval kapcsolatos ügyei a Római Kúriában (1418–1523)

7. A kúriai hivatalokhoz fordulók és az egyházmegyék népességének aránya
8. Az egyházmegyék rangsora (becsült éves jövedelem, népességszám, kúriai promóciók)
9. Az ismert településtípusok megoszlása egyházmegyenként
10. A római Vikáriátus által szentelt klerikusok származása
11. A magyarok javadalomtípusai
12. Hamis titulussal kapcsolatos folyamodványok (1500)
13. Magyar vonatkozású *promotis et promovendis* kérvények (1500–1524)
14. Az *ordines generale*sek során szentelt magyar klerikusok
15. A magyar klerikusok kamarai szentelésének ismert helyei
16. A magyar klerikusokat szentelő kúriai ordináriusok (1426–1523)
17. A szentelések száma (1488, 1523)
18. A szentelések száma az *ordines generale*seken (1426–1523)
19. A szentelések száma (1426–1523)
20. A magyarok által felvett fokozatok megoszlása (1426–1523)
21. A magyarok által felvett legmagasabb ordók (1426–1523)

TÉRKÉPEK

1. A 15. századi magyar egyházszerkezet
2. A csanádi egyházmegye területén azonosított települések (1447–1498)
3. Az egri egyházmegye területén azonosított települések (1436–1523)
4. Az erdélyi egyházmegye területén azonosított települések (1426–1523)
5. Az esztergomi egyházmegye területén azonosított települések (1436–1523)
6. Az esztergomi egyházmegye szász dékánátusainak területén azonosított települések (1436–1523)
7. A győri egyházmegye területén azonosított települések (1436–1523)
8. A kalocsa-bácsi egyházmegye területén azonosított települések (1447–1498)
9. A nyitrai egyházmegye területén azonosított települések (1443–1496)
10. A pécsi egyházmegye területén azonosított települések (1426–1523)
11. A váci egyházmegye területén azonosított települések (1436–1521)

12. A váradi egyházmegye területén azonosított települések (1436–1523)
13. A veszprémi egyházmegye területén azonosított települések (1433–1523)
14. A zágrábi egyházmegye területén azonosított települések (1427–1523)
15. VIII. Károly francia király itáliai hadjárata (1494–1495)

ELŐSZÓ

A magyar klerikusok tömeges római szentelésének jelenségére LUKCSICS PÁL tanulmányát (1928) olvasva figyeltem fel. 2011 őszén, amikor három hónapig kutathattam a Vatikáni Apostoli Levéltárban (*Archivio Apostolico Vaticano*), fogalmazódott meg bennem a gondolat, hogy érdemes lenne a kúriai promóciókat dokumentáló, azonban LUKCSICS által nem ismert – és a magyar medievisztika által korábban nem hasznosított – regisztersorozat magyar vonatkozású adatait kigyűjteni. Az Apostoli Kamara korunkra maradt hatalmas iratanyagában található *Libri formatarum* 14 kötete tartalmazza ugyanis az 1425 és 1524 között, a *Camera Apostolica* felügyelete alatt lezajlott kúriai promóciókat. További ösztönzést jelentett, hogy a 2000-es évek közepétől a nemzetközi kutatás fokozott figyelmet fordított e témakörre, amely jelzi a késő középkori kúriai papszentelési turizmus, LUDWIG SCHMUGGE találó megfogalmazása szerint a *turismo delle ordinazioni* relevanciáját.

Habár 2011-től kezdődően az Apostoli Kamara és a Magyar Királyság késő középkori kapcsolatrendszerével foglalkoztam behatóan, az utóbbi évekig elsősorban a gazdasági összefüggések feltárására, elemzésére helyeztem a hangsúlyt. A kúriai klerikusszenteléseket dokumentáló kamarai kötetek szisztematikus feltárásához 2016 májusában kezdtem. A munka egyik legintenzívebb szakaszában, 2017 késő őszén készítettem el a magyar vonatkozású bejegyzések *in extenso* átíratát. A vatikáni levéltár mellett a római Vikáriátus gyűjteményében (*Archivio Storico Diocesano, Archivio del Vicariato*), a Római Állami Levéltárban (*Archivio di Stato di Roma*), valamint a Penitenciária archívumában (*Archivio della Penitenzieria Apostolica*) is kutatásokat folytattam. A források feltárásával párhuzamosan a vonatkozó nemzetközi szakirodalom jelentős részét is összegyűjtöttem, köszönhetően az *École Française du Rome* kiemelkedő állományú könyvtárának. 2018 nyarán fogtam az Apostoli Kamara szervezésében lezajlott kúriai promóciók magyar vonatkozású iratait közreadó okmánytár filológiai és tartalmi jegyzetapparátusának elkészítéséhez, s ezzel párhuzamosan a téma monografikus feldolgozását is megkezdtem.

Első eredményeimről 2016 júniusában, Kolozsvárott egy nemzetközi konferencián (*Bullaria, Monumenta, Repertoria*) számoltam be. Vizsgálataim legfontosabb megállapításait 2019 márciusban tartam a nemzetközi nyilvánosság elé, a római La Sapienza Egyetemen rendezett konferencián (*Penisola italiana ed Europa centro-orientale tra Medioevo e prima Età moderna. Economia, Società, Cultura*). A kutatás

megkezdésétől eltelt közel három és fél év során a téma egy-egy kidolgozott részletét publikáltam, ezek közül néhány pedig már visszhangra is talált a kurrens magyar egyháztörténeti kutatásokban.

Munkám során rengeteg segítséget, támogatást kaptam, ami nagymértékben hozzájárult e kötet megszületéséhez. Mindenekelőtt a TUSOR PÉTER vezetésével működő MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoportot említem, amely kiváló munkafeltételeket teremtett. Munkahelyem, a PTE BTK Történettudományi Intézete mindvégig nyugodt háttérrel biztosított, külföldi kutatóútjaimat munkatársaim minden alkalommal támogatták. Köszönettel tartozom a gr. Klebelsberg Kuno Ösztöndíj kuratóriumának a számomra megítélt támogatásokért. Munkám elkészültéhez jelentős mértékben hozzájárult az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíja (BO/00234/16/2), valamint az Új Nemzeti Kiválóság Program Bolyai+ Ösztöndíja (ÚNKP-18-IV-PTE-124). Az értekezés szövegének végső formába öntését pedig az NKA alkotói támogatása tette lehetővé. Több kollégám segítette munkám bizonyos részterületeket érintő eszmecseréikkel, egy-egy adattal, levéltári jelzettel, szakirodalmi tétellel, sőt anyaggyűjtésük önzetlen rendelkezésemre bocsátásával. Köszönet illeti ezért – szigorúan alfabetikus rendben – CSUKOVITS ENIKŐT, ERDÉLYI GABRIELLÁT, HEGYI GÉZÁT, LAKATOS BÁLINTOT, MOLNÁR ANTALT, NEMES GÁBORT, ANDREAS REHBERGET (Róma), SZOVÁK KORNÉLT, C. TÓTH NORBERTET és TÓTH PÉTERT. A cseh szakirodalom összegyűjtésében BUJÁK GÁBOR, HORVÁTH ILLÉS és JAN HRDINA (Prága) voltak segítségemre, míg a kötet térképei NAGY BÉLA munkáját dicsérik. Végül, de koránt sem utolsó sorban CZEFERNER DÓRÁNAK vagyok hálás türelméért, támogatásáért, s mindenért, amit pusztán szavakkal nem lehet kifejezni. E munkát neki ajánlom.

Pécs, 2020. január 23.

Fedeles Tamás

BEVEZETÉS

1496. március 19-én idegen klerikusok csoportjára lehettek figyelmesek a *Piazza Navona* környékén sétáló rómaiak.¹ Mindez természetesen megszokott jelenségnek számított, hiszen Európa szinte valamennyi szegletéből folyamatosan érkeztek különböző státusú és rangú személyek az Örök Városba. A középkori emberek különféle okoktól vezérelve indultak Rómába, így találunk közöttük olyanokat, akik Szent Péter és Pál apostolok ereklyéi előtt hódoltak, majd részt vettek a megszokott zarándokprogramokon; a Római Kúria egyes hivatalaiban ügyeket intézőket, az uralkodók által a pápai udvarba küldött diplomatákat, érdeklődő turistákat egyaránt.² A Tevere-parti várost felkeresők között időről időre feltűntek azok az önállóan, illetőleg kisebb-nagyobb csoportokban érkezők is, akik a *Curia Romanában* kívánták felvenni az egyházi rend egyes fokozatait. Közéjük tartozott az említett, népes klerikus-csoport, amely tagjai a *Navona* tér közelében, a *Parione* városnegyedben található patinás *San Panthaleone* plébániatemplomba³ igyekeztek, ahol Józsuá,⁴ a pápai udvarban tartózkodó ascoli püspök általános papszentelést végzett.⁵ Ez sem számított rendkívüli alkalomnak, ugyanis a kánonjogi előírások szerint elsősorban a kántorbőjti időszakokban került sor az ordinációkra. Az esemény jelentőségét számunkra leginkább az adja, hogy az egyházi rend fokozatait ekkor felvenni kívánó 118 személy közül 53-an a távoli Kárpát-medencéből érkeztek a Tevere-parti városba. A magyarok száma és a csoporton belüli aránya egyaránt kiemelkedő (45%), hasonló méretű

¹ A *Parione* városnegyedben található *Piazza Navona*, a korabeli város legnagyobb és legforgalmasabb tere, valamint a *Campo de' Fiori* a városi élet meghatározó centrumai voltak. IV. Sixtus pápa (1471–1484) az előbbire helyezte át a városi piacot, sőt a jelentős városi ünnepség színhelyéül is szolgált. FERDINAND GREGOROVIVUS egyenesen a reneszánsz *Circus Maximus*ának nevezte. GREGOROVIVUS, FERDINAND, *Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter. Vom V. bis zum XVI. Jahrhundert*, VII, Stuttgart 1870, 707–708.

² ROMANI, MARIO, *Pellegrini e viaggiatori nell'economica di Roma dal XIV al XVII secolo*, Milano 1948; LEE, EGMONT, *Foreigners in Quattrocento Rome, Renaissance and Reformation 19* (1983) 135–146; ESPOSITO, ANNA, *La città e i suoi abitanti, Roma del Rinascimento*, a cura di ANTONIO PINELLI, Bari 2007, 3–48.

³ HÜLSEN CHRISTIAN, *Le Chiese di Roma nel Medio Evo*, Firenze 1927, 412; MIEDEMA NINE ROBLJNTJE, *Die römischen Kirchen im Spätmittelalter nach den „Indulgentiae ecclesiarum urbis Romae“*, Tübingen 2001, 712.

⁴ Iosue de Gaetis római jogi doktor, ascoli püspök (1480–1509, 1513–1517). Vö. *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi, sive Summorum Pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum Antistitum series I–VIII*, ed. GUILMUS VAN GULIK–CONRADUS EUBEL–PATRICIUS GAUCHAT–LUDOVICUS SCHMITZ–KALLENBERG–REMIGIUS RITZLER–PRIMINUS SEFRIN, *Monasterii–Patavii* 1913–1978 (= HC), II, 96, III, 120.

⁵ Archivio Apostolico Vaticano (= ASV) Camera Apostolica (= Cam. Ap.), *Libri formatarum* (= Libr. format.) vol. 11, fol. 127r.

magyar klerikuscsapat ugyanis sem az ezt megelőző, sem pedig a következő évtizedekben nem bukkant fel egyetlen Rómában tartott általános szentelés alkalmával sem. A több mint félszáz magyar mellett aznap 29 német, 20 itáliai, hat francia, két-két angol, lengyel és spanyol, továbbá négy ismeretlen származású klerikus szentelésére került sor az említett templomban.⁶ Hozzájuk hasonlóan az Örök Várost felkeresők között időről időre feltűntek azok az önállóan, illetőleg kisebb-nagyobb csoportokban érkezők, akik a Római Kúriában kívánták felvenni az egyházi rend egyes fokozatait, továbbá promóciójukkal kapcsolatos ügyeiket kívánták kedvezően elintézni. A római szentelési turizmus – ahogy a nemzetközi szakirodalom találóan elnevezte a jelenséget⁷ – különösen a 15. századtól, közelebbről a konstanzi zsinat lezárását (1418) követően öltött nagyobb méreteket. Mindezzel kapcsolatban természetesen számos kérdés vetődik fel: Kik és miért vállalkoztak a hosszú útra? Milyen előfeltételeket támasztottak a szentelendő egyháziakkal szemben? Melyek voltak a római szentelési procedura egyes elemei? Az egyházi társadalom mely rétegeit találjuk a Kúriában szenteltettek között? A Rómába érkező klerikusok között milyen arányban találunk magyar javadalmasokat? A Kárpát-medence egyes területeiről milyen megoszlásban érkeztek szentelendők a pápai udvarba? A Rómától való távolság mennyiben befolyásolta az utazási kedvet? Az országos és nemzetközi politikai események hatással voltak-e az utazásokra? Kimutathatók-e összefüggések a szentelési turizmus és a hitújítás között? Jelen kötetben az említett és a jelenséggel kapcsolatos további problémákra igyekszem választ találni nemzetközi kontextusba ágyazottan.

⁶ Az adatokat lásd ASV Cam., Ap. Libr. format. vol. 11, fol. 127r–131r.

⁷ A fogalmat (*turismo delle ordinazioni*) első alkalommal LUDWIG SCHMUGGE használta a *Sacra Penitenzieria Apostolica* és a kánonjog összefüggéseit tárgyaló tanulmányaiban. Ezt követően ANDREAS REHBERG a római papszenteléseket vizsgálva adaptálta (*klerikaler Weihetourismus*), használata mára pedig általánosan elterjedt. Vö. SCHMUGGE, LUDWIG, *Suppliche e diritto canonico. Il caso della Penitenzieria*, Suppliques et requêtes. Le gouvernement par la grâce en Occident (XIIe–XVe siècle), éd. HÉLÈNE MILLET (Collection de l'École française de Rome 310), Rome 2003, 207–231, itt: 215; SCHMUGGE, LUDWIG, *Kanonistik in der Pönitentie, Stagnation oder Fortbildung? Aspekte des allgemeinen Kirchenrechts im 14. und 15. Jahrhundert*, hgg. v. MARTIN BERTRAM (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 108), Tübingen 2005, 93–115, itt: 102; REHBERG, ANDREAS, *Deutsche Weihelikandidaten in Rom am Vorabend der Reformation*, Kurie und Region. Festschrift Brigide Schwarz zum 65. Geburtstag, hgg. FLUG, BRIGITTE – MATHEUS, MICHAEL – REHBERG, ANDREAS, Stuttgart 2005, 277–305, itt: 277; SCHMUGGE, LUDWIG, *Zum römischen „Weihetourismus“ unter Papst Alexander VI. (1492–1503)*, Europa e Italia. Studi in onore di Giorgio Chittolini (Reti medievali e-book 15), Firenze 2011, 417–436. – A magyar szakirodalomban: FEDELES TAMÁS, *Magyar klerikusszentelések Rómában a hitújítás kezdetén*, Egyházi társadalom a magyar királyságban a 16. században, szerk. VARGA SZABOLCS – VÉRTESI LÁZÁR, (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII), Pécs 2017, 51–104, itt: 57; *Regesta Supplicationum 1522–1523. A VI. Adorján pápa uralkodása alatt elfogadott magyar vonatkozású kérvények*, feltárta, közreadja és a kísérőtanulmányt írta: LAKATOS BÁLINT (Collectanea Vaticana Hungariae I/16), Budapest–Róma 2018, 75.

Munkám bevezető fejezetében, a kérdés exponálását követően a téma forrásaival, valamint a vizsgálat módszereivel kapcsolatos legfontosabb problémákat érintem. A kutatástörténeti áttekintést szükségesnek vélem, hiszen az elmúlt másfél évtizedben napvilágot látott külhoni publikációk egyértelműen jelzik a téma relevanciáját, amelyhez jelen feldolgozás révén immár a magyar kutatás is szervesen illeszkedik.

Mínthogy a kérdéskör korábban nem keltette fel különösképpen a magyar történészek figyelmét, elengedhetetlennek tartom a klerikusszentelésekkel kapcsolatos alapvető ismeretek összefoglalását. A *Szent Rendek* (I.) fejezetben elsőként az egyházi rend szentségének kialakulását, az egyes grádusok (pl. *acolitatus*, *subdiaconatus*, *presbiteratus*) történeti fejlődését tekintem át főbb vonalakban. A jelöltek kvalitására vonatkozó általános rendelkezések, majd a promóciók kánonjog által előírt helyének és idejének ismertetését követően a pápák és a zsinatok kúriai szentelésekkel kapcsolatos legfontosabb elképzeléseit, (reform)intézkedéseit mutatom be. A *kúriai szentelések mechanizmusa* (II.) címet viselő fejezetben négy hivatal, a Kancellária, a Penitenciária, a Kamara, valamint a római Vikáriátus szerepére koncentrálni vázoló fel a procedura legfontosabb elemeit.

Az általános ismertetést követően immár a magyar klerikusokra összpontosító részek következnek. Elsőként a makroszintet érintve veszem górcső alá *Az Apostoli Kamara magyar ügyfeleit* (III.). Kiindulópontként a kötet elsődleges forrásbázisát alkotó *Libri formatarum* köteteinek magyar vonatkozású bejegyzéseit tekintem át, a magyar klerikusok számára és az egyes pápák alatt felszenteltek időbeli megoszlására helyezve a hangsúlyt. Fontosnak tartom a származási és a szolgálati helyek lokalizálását és egyházmegyék szerinti térképes ábrázolását, ugyanis ezek arányait elemezve nyílik lehetőség az adatok korábbi demográfiai kutatási eredményekkel történő összevetésre, azok esetleges árnyalására. Szükségesnek tartottam egy *Kitérő* közbeiktatását, amelyben a forrásokban található Kárpát-medencei helynevek azonosításának nehézségeire, s az ezekből adódó téves következtetések veszélyeire hívom fel a figyelmet.

A szentelést megelőzően a magyar kandidálókat is kötelező vizsgálatnak vetették alá, amelynek részleteit a *Kamarai vizsgálatok* (IV.) részben mutatom be. A vizsgálatot ehelyütt – a nemzetközi analógiák figyelembe vétele mellett – kiterjesztem a Kancellária (Datária) és a Penitenciária forrásanyagára is, hiszen a különböző

szentelési akadályok, így egyebek mellett a törvénytelen származás, különböző testi hibák, szabálytalan állapot (*irregularitas*) alóli felmentés érdekében e hivatalokhoz kellett a kandidálóknak folyamodványt benyújtaniuk. Részletes elemzés alá veszem a jelöltek felkészültségével szemben támasztott követelményeket, valamint áttekintem a (*subdiaconatus*sal kezdődő) magasabb egyházi rendek felvételére készülők számára kötelezően előírt, a megélhetésüket biztosító egyházi javadalmak típusait. A képzettség és a javadalmak részletes elemzése azért is kiemelkedően fontos feladat, mivel időszerű lenne leszámolni azzal a szakirodalommal máig sokhelyütt olvasható, leegyszerűsített axiómával, miszerint a hitújítás egyik közvetlen előzménye az alsópapság elszegényedése, képzetlensége, alacsony szellemi színvonala, morális válsága lett volna.

Az ötödik tartalmi egységben a magyar klerikusok kúriai promóciójának részleteit veszem nagyító alá. Mindenekelőtt a szentelések időpontjára vonatkozó adatokat összegzem, hiszen a kánonilag előírt évi hat rögzített időponton kívül (*extra tempora a iure statuta*) is lehetőség nyílt – a megfelelő engedély birtokában – a kisebb-nagyobb ordók felvételére. Ugyancsak érdekes annak áttekintése, hogy hol történtek sorra az egyes szentelések. A *Curia Romana* fogalma ugyanis az *ubi papa, ibi Roma* elv alapján pontosan azt a helyet jelöli, ahol az adott időpontban a pápa és udvartartása tartózkodott. Jóllehet a vizsgált periódusban a legtöbb promócióra az Örök Városban került sor, Róma mellett Firenzében és Bolognában is voltak hasonló procedúrák. Természetesen az egyes ordinációknak helyet adó templomok, kápolnák, valamint a szentelést végző főpapok személye sem kerülheti el figyelmünket. Ugyancsak ehelyütt vizsgálom meg, az egyházi rend magyarok által felvett különböző grádusainak főbb jellemzőit.

A *Miért Róma?* (VI.) fejezetben azon meglehetősen összetett, azonban sok esetben sajnos forrásokkal közvetlenül alá nem támasztható motivációs tényezők rekonstruálására teszek kísérletet, amelyek a magyar klerikusok római szentelési szándékára kínálhatnak magyarázatot.

A *kúriai szentelések és a hitújítás* (VII.) címet viselő részben – egyfajta kitekintésként – a pápaság kúriai promóciókra vonatkozó, a 16. század első évtizedeiben egyre hangsúlyosabbá váló reformtörekvéseit, valamint a lutheri reformáció első éveinek szentelési tendenciáit tekintem át vázlatosan.

Munkámat a feldolgozás legfontosabb eredményeinek *Összegzését* tartalmazó fejezet zárja. A monografikus részt a forrásokat és a feldolgozásokat tartalmazó *Bibliográfia* követi.

Az *Adattárban* kaptak helyet az elemzés alapjául szolgáló, a magyarok kúriai szenteléseire vonatkozó legfontosabb adatokat tartalmazó táblázatok (I–VI.). Ugyancsak itt helyeztem el a promóciókat végző ordináriusok adattárát (VII.), valamint a válogatott forrásokat. A vizsgálatok szempontjából alapvető információkat az I/A–F. adattáblák tartalmazzák, amelyekben szerepel a klerikusok neve, javadalmuk megnevezése, a promóciók időpontja, a felvett ordók típusa, az egyházmegyék neve, valamint a pontos levéltári jelzetek. Az azonosítható személy- és helységneveket, valamint a javadalmakat minden esetben további forráshivatkozásokkal és szakirodalmi utalásokkal láttam el az ellenőrizhetőség kedvéért.⁸ E táblázatokat a *Libri formatarum* magyar vonatkozású adatait közreadó *Okmánytár* alapján állítottam össze,⁹ amely forrásszövegeiben a promóciókat végző főpapokra, a procedúrák dokumentálásában szerepet vállaló kamarai jegyzőkre vonatkozó további adatok is megtalálhatók.

* * *

FORRÁSOK ÉS MÓDSZEREK

Az egyházi társadalom¹⁰ vizsgálata során egyáltalán nem elhanyagolható szempont, hogy annak egyes tagjai az egyházi rend fokozatai közül melyik grádust, mikor (ha egyáltalán) és hol vették fel. Mindez magától értetődő, hiszen a hívek lelki gondozása, vagyis a szentségek kiszolgáltatása, a szentmise bemutatása képezte a papság alapfeladatát. Tulajdonképpen a bölcsőtől egészen a sírig végig kísérték őket földi pályájukon, sőt a késő középkorban egyre gyarapodó kegyes alapítványok révén a donátorok és családtagjaik halálát követően is imádkoztak, miséket celebráltak az

⁸ A további (II–V.) táblázatokban szereplő személyek, és helységek azonosítását nem végeztem el, mivel az esetek túlnyomó részében nem ismert a kúriai promóció ténye.

⁹ *Ordinationum Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungaricae (1426–1523) ex Libris formatarum Camerae Apostolicae collecta*. Magyar klerikusszentelések a Római Kúriában. A Camera Apostolica Libri formatarum köteteinek magyar vonatkozású bejegyzései (1426–1523), feltárta és közreadja: FEDELES TAMÁS, s. a.

¹⁰ Erre összefoglalóan lásd MÁLYUSZ ELEMER, *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*, Budapest 2007. – E kötet egyes részeinek elavultságára, kritikájára legújabbán lásd C. TÓTH NORBERT, *A „Mályuszi modell” érvényessége: vissza az alapokhoz?* Egyházi társadalom a Magyar Királyságban, i. m. 11–34.

elhunytak üdvössége érdekében.¹¹ A presbiteri ordó felvétele tehát ezek alapján (elméletileg) mind a szekuláris, mind pedig a reguláris klérus tagjaival szemben támasztott alapkövetelménnyé kezdett válni. Mindez azonban egy hosszú folyamat eredményeként csak a trentói zsinatot (1545–1563) követően lett általánossá.¹² Elsőként tehát a téma forrásadottságait érdemes feltérképezni.

Néhány 15–16. századi magyar főpap esetében fennmaradtak ugyan az ordinációval kapcsolatos források, ezek azonban nem magáról a szentelés eseményéről tudósítanak, amint az alábbi példák is mutatják. Három közismert késő középkori prelátról van szó, akik egymást követték a pécsi püspökség élén. Az Európa-szerte ismert humanista, Csezmicei János (Janus Pannonius) 1459 tavaszán került az egyházmegye élére a király kezdeményezése nyomán. II. Pius pápa (1458–1464) azonban csak a püspökség adminisztrátorává nevezte ki, ugyanis a klerikus ekkor még mindössze 26 éves volt, és – ami ennél is fontosabb – csupán a diakónusi ordót vette fel (*diaconatus ordine constituto*). A pápa egyúttal engedélyezte számára, hogy amint betöltötte a 27. életévét, két vagy három katolikus főpappal püspökké szenteltetheti magát (*munus consecrationis recipere valeas*).¹³ Janus presbiterre és püspökké szentelésére vonatkozó forrásokkal azonban nem rendelkezünk.¹⁴ A királyellenes összeesküvés szervezésében főszerepet játszó Janus Pannonius halálát (1472) követően Mátyás király (1458–1490) egyik legmegbízhatóbb híve, Ernuszt János kincstartó és szlavón bán kisebbik fiát, Zsigmondot nevezte ki az egyházmegye élére. Jóllehet ő már pécsi püspökségét megelőzően is viselt egyházi javadalmat, azonban a magasabb egyházi rendek felvételét nem tartotta fontosnak. Mindezt apja 1476-os végrendelete tette egyértelművé, amelyben meghagyta fia számára, hogy a mielőbb vegye fel a magasabb ordókat (*quantocius promoveatur ad [sacros] clericorum ordines*), majd pedig szenteltesse magát püspökké (*faciat se consecrari in episcopum*). Az ő esetében

¹¹ Erre lásd PÁSZTOR LAJOS, *A magyarság vallásos élete a Jagellók korában*, Budapest 2000 (reprint), 66–93; ANGENENDT, Arnold, *Offertorium. Das mittelalterliche Meßopfer* (Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen Bd. 101), Münster 2013; FEDELES TAMÁS, „*Medicina contra peccata mundana*”. Késő középkori főúri misealapítványok, Századok 148 (2014) 443–469.

¹² A zsinat alapvető feldolgozására lásd JEDIN, HUBERT, *Geschichte des Konzils von Trient, I–IV*, Freiburg i. Bg. 1977³. – A papság képzésének megújítására lásd GÁRDONYI MÁTÉ, *A papi élet reformja a Trienti Zsinat korában* (Studia Theologica Budapestinensia 27), Budapest 2001.

¹³ KOLLER, JOSEPHUS, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum, I–VII*, Posonii/Pesthini 1782–1812, IV, 37–43.

¹⁴ FEDELES TAMÁS, *A 14. század derekától Mohácsig, A középkor évszázadai (1009–1543)*, szerk. FEDELES TAMÁS–SARBAK GÁBOR–SÜMEGI JÓZSEF (A Pécsi Egyházmegye története I), Pécs 2009 (= PET), 109–154, itt: 129.

sem tudjuk, hogy mindez végül megtörtént-e.¹⁵ Szatmári György imént említett pécsi elődeihez hasonlóan évekig nem vette fel az egyházi rend szentségének magasabb grádusait, habár számos egyházi javadalmat viselt. Pécsre kerülése előtt a veszprémi (1499–1501), majd pedig a váradi egyhámszéke élén állt (1501–1505), ám csak a kisebb rendek birtokában volt (*in minoribus ordinibus dumtaxat constitutus*). Több folyamodványt is benyújtott annak érdekében, hogy áldozópappá szentelését bizonyos ideig halaszthassa.¹⁶ Végül 1505. szeptember 4-én kelt brévéjében II. Gyula (1503–1512) György kérésére engedélyezte a magasabb egyházi rendek felvételét és az általa választott főpapok révén történő püspökké konszekrációját.¹⁷ Az ő esetében sem ismertek azonban szentelésének körülményei, a magasabb rendekre történő promóciója, majd püspöki ordinációja azonban bizonyosan megtörtént, 1506 őszén – immár pécsi püspökként – ugyanis szülővárosában, Kassán, a Szent Erzsébet-templomban bemutatta első szentmiséjét.¹⁸

Joggal merül fel a kérdés: ha a fentiekhez hasonló, közismert egyháziak esetében mindössze közvetett adatok tudósítanak az általuk felvett ordókkal kapcsolatban, akkor az egyházi társadalom középrétegét alkotó kanonokok és városi plébánosok, valamint az alsópapság tagjai, az általában a névtelenség homályában megbújó vidéki plébánosok, káplánok, kápolna- és oltárigazgatók tömege esetében mindez egyáltalán vizsgálható-e? S amennyiben igen, milyen jellegű források foghatók vallatóra a téma kapcsán? Mindenekelőtt a hazai provenienciájú kútfőkkel érdemes kezdenünk az áttekintést, hiszen joggal várható, hogy a magyar klérus egyes tagjaira vonatkozó források a Kárpát-medencei levéltárakban maradtak korunkra. A *Hungaricana* portál¹⁹ levéltári adatbázisának segítségével végzett „szondázó” vizsgálat eredményeként mindössze 32 klerikus szentelését dokumentáló oklevelet találtam (1. táblázat). Minden valószínűség szerint további kutatással e számot valamelyest növelni

¹⁵ FEDELES, A 14. század derekától, 135. és 152. 352. jz.

¹⁶ *Monumenta Romana Episcopatus Veszprimensis I–IV*, ed. VILMOS FRAKNÓI–JÓZSEF LUKCSICS, Budapest 1896–1907, (= MREV) IV, 82. és 2. jz.

¹⁷ „Nos igitur a quocumque Catholico Antistite gratiam et communionem Apostolice Sedis habente quem eligendum duxeris, qui duobus episcopis eandem communionem habentibus secum assumptis aliquo dominico vel alio festo die huiusmodi consecrationis munus recipere possis et valeas”: ELTE Egyetemi Könyvtár, Kézirattár, Kaprinay-gyűjtemény, B sorozat, vol. 65. 69. sz. (118–119). (Elérhető a *Hungaricana* adatbázisban: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/konyvtaridok_egyetemikonyvtar_hkp_kaprinai_b/); THEINER, AUGUSTINUS (ed.): *Vetera monumenta historica Hungariam illustrantia I–II*, Róma 1859–1860, II, 569.

¹⁸ FARBAKY PÉTER: *Szatmári György, a mecénás* (Művészettörténeti Füzetek 27), Budapest 2002, 17; FEDELES, A 14. század derekától, 139.

¹⁹ <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/> (utolsó megnyitás: 2019. november 10.).

lehetne, azonban az arányok számottevően bizonyosan nem változnának, mivel a 15. század végén óvatos becslések alapján is legkevesebb 12 000 fő tartozhatott a klérushoz, döntően a plébániai papság soraiba.²⁰ De vajon mi lehet e jelenség magyarázata?

Az évszázadok során a középkori magyar okleveles anyagot ért pusztulás mértéke közismert,²¹ s jóllehet mindez a papszentelésekre vonatkozó forrásokat sem kímélte, mégsem célszerű a promóciókról kiállított igazolások elkallódását pusztán a kedvezőtlen körülményeknek tulajdonítani. A szentelési dokumentumok magától értetődő módon személyes jellegű okmányok, és ebből következőleg csak az oklevélnyerők számára voltak fontosak. Éppen ezért halálukat követően értéktelenné váltak, így megőrzésükre sem fordítottak különösebb figyelmet.²² Tulajdonképpen ez nem is meglepő, hiszen mind a családok, mind pedig az egyes intézmények számára a birtokokra vonatkozó jogbiztosító oklevelek megőrzése volt a legfontosabb. Elsősorban a családi levéltárakban számíthatnánk szentelési iratokra, azonban óvatosságra int, hogy a fentebb említett 32 személy papszentelési okmányai közül csupán nyolc található egy-egy família archívumában.²³ Görgei Péter szepesi kanonok esete jól szemlélteti az ilyen típusú igazolások fennmaradásának esetlegességét. Pietro Isvalies bíboros legátus adott engedélyt számára, hogy bármely katolikus főpaptól, tetszőleges időpontban felvegye a szent rendeket (1502). Az egykor függőpecsétellátott diploma a Görgey-család levéltárában maradt korunkra,²⁴ azonban a szentelési okmányt hiába keressük az említett gyűjteményben – nyilvánvalóan elkallódott. Természetesen az oklevelek pusztulása nem csupán a későbbi korok számlájára írható, hiszen a korabeli események (pl. hatalmaskodások, tűzvészek), az emberi hanyagság, illetve az

²⁰ A 14. századi pápai tizedjegyzékek alapján végzett számítások szerint megközelítőleg 4300 plébánia működött a Kárpát-medencében, amely a későbbiekben sem változott jelentős mértékben. Vö. F. ROMHÁNYI BEATRIX, *A középkori magyar plébániák és a 14. századi pápai tizedjegyzék*. Történelmi Szemle 61 (2019) 339–361. – A kalkulációban ROMHÁNYI BEATRIX volt segítségemre, amelyet ehelyütt is köszönök.

²¹ A középkori okleveles anyagra lásd BORSA IVÁN, *A magyar középkori forráskérdései*, Levéltári Közlemények 44–45 (1973–1974) 103–121. – Buda és Pest középkori levéltárait lásd KENYERES ISTVÁN, *A főváros középkori levéltárainak sorsa*, Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára, főszerk. HOMOKI-NAGY MÁRIA (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica 75), Szeged 2013, 369–382, itt: 378–379.

²² A középkori magyar levéltárak használatára lásd SZENDE, KATALIN, *The Uses of Archives in Medieval Hungary*, *The Development of Literate Mentalities in East Central Europe*, eds. ANNA ADAMSKA and MARCO MOSTERT, Turnhout 2004, 107–142.

²³ Ezek időrendben a következők: Balpatakay (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár [= MNL OL DL] 39 912), Sallér (MNL OL DL 94 275), Erdődy (MNL OL Diplomatikai Fényképgyűjtemény [= DF 278 332]), Blagay (DL 66 611), Sztáray (DL 86 082), Máriássy (DL 60 929), Simonyi (DL 72 722), Erdődy (Österreichisches Staatsarchiv Haus- Hof- und Staatsarchiv Familienarchiv Erdődy, Urkunden [= ÖStA HHStA ED] 10 175), Toldalagi (MNL OL DL 257 534).

²⁴ MNL OL DL 63 880.

iratselejtezés egyaránt szerepet játszottak a folyamatban, amelyre a következő eset is felhívja a figyelmet. 1427 nyarán Linzi Boldizsár passauai egyházmegyes klerikus felkereste a római *Santa Maria sopra Minerva*-templom melletti dominikánus kolostorban működő Johann Sydenneger közjegyzőt. Látogatásának célja egy hivatalos okirat kiállíttatása volt, amellyel igazolni kívánta, hogy két évvel korábban Máté nándorfehérvári püspök,²⁵ az esztergomi érsek *suffraganeus* őt az esztergomi székesegyházban sorra kerülő általános ordináció során alszerpappá szentelte. Minderre azért volt szüksége, mivel a promócióról kiállított nyugtát időközben elvesztette (*tales formatas et litteras ordinationum antedicti domini Mathei suffraganei perdidisse et amisisse*),²⁶ ám az igazolás a magasabb rendek Rómában történő felvételéhez nélkülözhetetlen volt.

Magától értetődő módon a papszentelések a középkori Magyar Királyság területén is a megszokott események közé tartoztak, annak ellenére, hogy a korábbi periódushoz képest sokkal kedvezőbb forrásadottságú 15–16. századból is csak véletlenszerűen maradtak fent ezekről tudósító, eredeti oklevelek. Három késő középkori formuláskönyv vonatkozó bejegyzései szintén az általános praxist támasztják alá. Időrendben haladva, Veit Hündler karmelita szerzetes, vidini (bodonyi) címzetes és pécsi segédpüspök (1447–1469) több, általa Pécsen végzett klerikusszenteléssel kapcsolatos oklevélmintát illesztett hivatalviselését követően összeállított leveleskönyvébe.²⁷ A Nyási-kódexben korunkra maradt, a 16. század elején kompilált esztergomi formuláriumban ugyancsak több, promóciókkal kapcsolatos oklevélminta található, amelyek közül néhány a magyarok itáliai promóciójának általános gyakorlatára utal.²⁸ Végül két, 16. századi eredetű ferences kollekcióra érdemes még e helyütt utalni, amelyek a reguláris klérus tagjainak szentelésével kapcsolatos dokumentumok közül őriztek meg néhányat az utókor számára.²⁹

²⁵ Ripai Máté nándorfehérvári püspöl (1420–1427). Vö. HC I, 355.

²⁶ MNL OL DL 43 713.

²⁷ Személyére és segédpüspöki tevékenységére lásd FEDELES TAMÁS, *Középkori pécsi segédpüspökök*, Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 22 (2010) 5–20, itt: 15–18. – A leveleskönyv jelentős részét kiadta: KOLLER, *Historia episcopatus*, IV. 246–359. Az eredeti kódexet Klosterneuburgban őrzik, jelzete: Cod. 941. – A kódex vonatkozó részeinek digitális felvételeit SARBAK GÁBORNak ezúton is köszönöm.

²⁸ Pl. *Formularium Ecclesiae Strigoniensis*, közreadja: ERDŐ PÉTER bíboros, SZOVÁK KORNÉL, TUSOR PÉTER, munkatársak: SARBAK GÁBOR, HORVÁTH TERÉZIA, PORUBSZKY ÁDÁM (*Collectanea Studiorum et Textuum* I/4), Budapest 2018, 24–25. és 118. sz.

²⁹ Országos Széchényi Könyvtár Cod. Lat. 432, fol. 98v–100v; Oct. Lat. 775. fol. 116v–118v. – Az átiratokat MOLNÁR ANTAL bocsátotta rendelkezésemre, önzetlen segítségét ehelyütt is köszönöm. A késő középkori ferences formuláriumokra lásd MOLNÁR ANTAL: *Magyarországi obszerváns ferences formuláskönyvek a 16. század elejéről*, Episcopus, Archiabbas Benedictinus, Historicus Ecclesiae. Tanulmányok Várszegi Asztrik 70. születésnapjára, szerk. SOMORJAI ÁDÁM–ZOMBORI ISTVÁN, (METEM Könyvek 85), Budapest, 2016, 203–212.

1. táblázat

A Kárpát-medence levéltáraiban őrzött promóciókra vonatkozó (ismert) források

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Ordó	Szentelés helye	Ordinátor	Jelzet ³⁰
1.	Mikolai Pál	Pécs	1373. IV. 4.	<i>presbiteratus</i>	bácsi székesegyház	Imre scodrai püspök, kalocsai segédpüspök	41 900
2.	Sztárai György	Eger	1395. IV. 10.		egri székesegyház	Miklós milkói püspök, egri segédpüspök	220 220
3.	Linzi Boldizsár	Passau	1425	<i>subdiaconatus</i>	esztergomi székesegyház	Máté nándorfehérvári püspök, esztergomi segédpüspök	43 713
4.	Szentkirályi Mihály	Veszprém	1427. IV. 5.	<i>diaconatus</i>	todi székesegyház	Angelus de Viterbo todi püspök	43 693
5.	Babapataikai László	Eger	1435. III. 12.	<i>subdiaconatus</i>	egri székesegyház	Hermann tripoli püspök, egri segédpüspök	39 912
6.	Arnsteini Coch Konrád fia, Henrik	Győr	1455. II. 28.		győri székesegyház	Ágoston győri püspök	14 927
7.	Berendi Bak Gáspár	Esztergom	1469. XII. 23.		bolognai székesegyház	Matheus de Pontremulo tanisi püspök, bolognai segédpüspök	264 483
8.	Pozsonyi Schwechtenbiger Mátyás	Lidoricum (?)	1473. XII. 18.		Mária-kápolna, Bécs (?)	Wolfgang hyppói püspök, passauai segédpüspök	226 297
9.	Nicolaus Lenndorfer de Dorffen	Freising	1473. III. 6.	<i>acolitatus</i>	freisingi székesegyház	János salonai püspök, freisingi segédpüspök	17 437
			1473. III. 13.	<i>dimissoria</i>	Freising	János freisingi helynök	
			1474. VII. 15.	<i>provisionalis</i>	Regensburg	Wolfgang regensburgi prépost	
			1474. IX. 24.	<i>subdiaconatus</i>	seckauai Mária-kápolna	György seckauai püspök	
			1474. XII. 17.	<i>diaconatus</i>	salzburgi Mária-kápolna	Bernát chiemsei püspök	
			1475. III. 25.	<i>presbiteratus</i>	passauai székesegyház	Ulrik passauai püspök	
10.	Michael Petri Milinich	Sebenico	1475. I. 6.	<i>subdiaconatus</i>	római Mária-templom	Leó sitiai püspök	218 962
			1475. I. 14.	<i>diaconatus</i>			
			1475. I. 15.	<i>presbiteratus</i>			
11.	Szakácsi Katho Bálint	Veszprém	1477. IX. 20.	<i>subdiaconatus</i>	veszprémi székesegyház		17 985
			1478. II. 20.	<i>diaconatus</i>			

³⁰ MNL OL DF és DL jelzetek számai.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Ordó	Szentelés helye	Ordinátor	Jelzet ³⁰
			1478.III. 14.	<i>presbiteratus</i>		Péter nándorfehérvári püspök, veszprémi segédpüspök	
12.	Szilvágyi Máté	Győr	1481. IX. 22. 1481. XII. 22.	<i>subdiaconatus</i> <i>diaconatus</i>	győri székesegyház	Temesvári Balázs bodonyi püspök, győri segédpüspök	203 910
13.	Szeglaki Antal	Pécs	1483. IX. 20.	<i>subdiaconatus</i>	boszniai székesegyház (Diakovár)	Mátyás dagnei püspök, boszniai segédpüspök	94 275
14.	Vulkáni György	Erdély	1483. IX. 20. 1483. XII. 20. 1484. III. 13.		gyulafehérvári székesegyház	Pál argyasi püspök, erdélyi segédpüspök	253 727
15.	Tornavásárhelyi Miklós	Erdély	1488. IX. 20. 1488. XII. 20. 1489. IV. 18.	<i>subdiaconatus</i> <i>diaconatus</i> <i>presbiteratus</i>			247 923
16.	Szegedi Bolonyai Demeter	Kalocsa–Bács	1488. XII. 20. 1489. III. 14.	<i>diaconatus</i> <i>presbiteratus</i>	bácsi székesegyház	Mátyás dagnei püspök, kalocsa-bácsi segédpüspök	46 101
17.	Pozsonyi Wayst Márton	Esztergom	1489.III. 14.	<i>acolitatus</i>	Bécs	Bernát arkadiai püspök, bécsi segédpüspök	46 109
18.	Ainvolt János	Győr	1492. III. 17.		Bécsújhely	Ágoston bécsújhelyi püspök	203 986
19.	Pozsonyi Weiss János	Esztergom	1493. III. 23.	<i>subdiaconatus</i>	Bécs	János veszprémi püspök, bécsi adminisztrátor	46 213
20.	Pozsonyi Nithamer János		1494. IX. 22. 1495. III. 14. 1495. IV. 18.		győri székesegyház	Mihály győri segédpüspök	226 862
21.	Nagybiccsei Szlovák György		1494. V. 23. 1494. IX. 19. 1495. III. 13. 1495. XII. 18.	<i>acolitatus</i> <i>subdiaconatus</i> <i>diaconatus</i> <i>presbiteratus</i>			
22.	Szegedi Bacsza Tamás	Esztergom (Moldva-bánya)	1497. X. 28.	<i>episcopatus</i>	Róma, Szt. Ágnes-templom	György arkadiai, György milopotamosi és János parenzói püspökök	209 059
23.	Necpáli János	Esztergom	1498. IV. 8. 1498. IV. 11. 1498. IV. 18.	<i>subdiaconatus</i> <i>diaconatus</i> <i>presbiteratus</i>	Róma, Szt. Megváltó (in Termis) templom	János ascoli püspök	ÖStA HHStA ED 10 175
24.	Mellétei Bars Antal		1498. IX. 22. 1498. XII. 22.	<i>subdiaconatus</i> <i>diaconatus</i>			

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Ordó	Szentelés helye	Ordinátor	Jelzet ³⁰
			1499. II. 23.	<i>presbiteratus</i>		Pozsegavári Mátyás dagnei püspök, egri segédpüspök	
25.	Hani Mihály	Veszprém	1504. II. 18.	<i>acolitatus</i>	az ordinátor pécsi lakásának kápolnája	Antal megarai püspök, pécsi segédpüspök	278 332
			1504. III. 2.	<i>subdiaconatus</i>	pécsi székesegyház		
			1504. IV. 6.	<i>diaconatus</i>			
			1504. VI. 1.	<i>presbiteratus</i>			
26.	Hrapowchi Márton	Zágráb	1507. V. 29.	<i>diaconatus</i>	zágrábi székesegyház	István ruskői püspök, zágrábi segédpüspök	66 611
27.	Újfalui Bodnár János	Eger	1515. VI. 2.	<i>subdiaconatus</i>	egri székesegyház	Hámi Ákos nicomédiai püspök, egri segédpüspök	86 082
			1515. IX. 23.	<i>diaconatus</i>			
			1515. XII. 15.	<i>presbiteratus</i>	egri Szt. Péter-templom		
28.	Liszkai Miklós	Eger	1516. XII. 20.	<i>subdiaconatus</i>	egri Szt. István-templom		60 929
			1517. III. 28.	<i>diaconatus</i>			
			1517. VI. 6.	<i>presbiteratus</i>			
29.	Komári Kovács Ferenc	Veszprém	1517. III. 5.	<i>acolitatus, subdiaconatus</i>	Buda, Nagyboldogasszony templom három királyok kápolnája	Nyási Demeter santorini püspök, esztergomi segédpüspök	201 597 (=MREV IV. 195. sz.)
			1517. III. 7.	<i>diaconatus</i>			
			1517. III. 8.	<i>presbiteratus</i>			
30.	Perecsényi Ferenc	Várad	1517. III. 28.	<i>acolitatus</i>	a tihanyi monostor temploma	Miletinci János galipoli püspök, váradai segédpüspök, tihanyi kommandátor	47 195
			1517. IX. 19.	<i>subdiaconatus</i>	veszprémi székesegyház	Kalondai István rheoni püspök, veszprémi segédpüspök	
			1517. XII. 19.	<i>diaconatus, presbiteratus</i>			
31.	Szengyeli Ferenc	Erdély	1518. III. 29.	<i>prima tonsura, quatuor minores, subdiaconatus</i>	Róma, Szt. Lőrinc-templom	Vince otocsáci püspök	257 534
			1518. III. 30.	<i>diaconatus</i>			
			1518. III. 31.	<i>presbiteratus</i>			
32.	Körmendi Rozsos János	Győr	1523. XI. 13.	<i>subdiaconatus</i>	Győr, Szentháromság-kápolna	Nyalkai Antal sebastei püspök, győri segédpüspök	200599
			1523. XI. 16.	<i>diaconatus</i>			
			1523. XI. 17.	<i>presbiteratus</i>			

A külföldi eredetű, köztük a *Curia Romana* központi hivatalaiban készült hasonló jellegű dokumentumokat sem tartották a hazaiaknál nagyobb becsben. Mindezt kellően szemlélteti, hogy – ismereteim szerint – mindössze három, Rómában kelt eredeti, magyar vonatkozású szentelési nyugta maradt fent, noha a vizsgált korszakban dokumentáltan több száz magyar származású, illetve magyar egyházi javadalommal rendelkező klerikus vette fel az egyházi rendek különböző fokozatait az Örök Városban. E jelenség persze különösebben nem meglepő, hiszen a kifejezetten személyes jellegű, eredeti oklevelek csekély része maradt mindössze korunkra *in partibus*.¹ A klerikusszentelésekkel kapcsolatban mindössze egyetlen magyar esetet ismerek, amikor a promócióra vonatkozó kérvények nyomán kiállított eredeti római engedély, valamint a szentelés tényét igazoló oklevél egyaránt fennmaradt. 1469-ben Berendi Bak Gáspár szepesi prépost egymást követően három szupplikációt nyújtott be az Apostoli Penitenciária hivatalához, amelyekben az egyházi rend szentségének felvételével kapcsolatos kéréseit fogalmazta meg. Egyrészt – minthogy ekkor Itáliában tanult – a hivatal vezetőjének hozzájárulását kérte, hogy tanulmányai színhelyén szenteltethesse fel magát. Másrészről pedig szabálytalan állapota alóli felmentésért folyamodott, amelyet korábban a törökök és a husziták elleni hadjáratokban való részvételével vont magára. Miután a Filippo Calandrini nagypenitenciárius nevében kiállított licencia alapján a bolognai püspöki helynök is hozzájárult a promócióhoz, Matheus de Pontremulo segédpüspök Gáspárt a bolognai székesegyházban alszerpappá szentelte. A szepesi prépost két folyamodványát, az engedélyeket, valamint a szentelési igazolást egyaránt az általa irányított intézmény, a Szepesi Káptalan Magánlevéltára őrizte meg.²

Korszakunkban, az egyházmegyei központokban a tömeges, ún. általános szentelések (*ordinationes/ordines generales*) elterjedtek voltak, amint a fennmaradt szentelési bizonyítványok vonatkozó utalásaiból sejthető, amely gyakorlatot Miklós egri vikárius oklevele teszi kétségtelenné. Az 1425. december 19-én kiállított, és vélhetőleg a székesegyház kapujára kifüggesztett diplomában a helynök arról tájékoztatta a kandidálókat, hogy az egri segédpüspök a következő szombaton tartja a

¹ SALONEN, KIRSI, *Zur Kommunikation zwischen der Pönitentiare und der Provinz von Uppsala*, The Roman Curia, the Apostolic Penitentiary and the Partes in the Later Middle Ages, eds. KIRSI SALONEN, CHRISTIAN KRÖTZL (Acta Instituti Romani Finlandie 28), Roma 2003, 23–31, itt: 24; ÉRSZEGI GÉZA, *A Curia Romana középkori levéltárai*, Levéltári Szemle 28 (1978) 321–339.

² Az ügy részletes ismertetését, valamint a források közlését lásd FEDELES TAMÁS, Mátyás seregéből az Úr szolgálatába. Esettanulmány az Apostoli Penitenciária klerikusszentelésekben játszott szerepéhez Mátyás király korában, Pontes 1 (2018) 95–114. – Az intézmény a dokumentumok megőrzésére kiemelkedő figyelmet fordított, ugyanis az említett okmányok mellett fennmaradt Gáspár bolognai jogi diplomája is (1472). SROKA, STANISŁAW A., *Il Diploma di Dottorato di Kasper Back* (Università di Bologna, anno 1472), Annali di storia delle università italiane 16 (2012) 267–274.

sorton következő általános szentelést, a részvétel feltétele pedig a kötelező vizsgálatra az előírt helyen és időben történő megjelenés.³ Ebből joggal következtethetünk arra, hogy minden valószínűség szerint a magyar püspöki székhelyeken is gondosan feljegyezték egykor a szentelési procedúrával kapcsolatos legfontosabb adatokat, így az ordinátor nevét, a promóció időpontját és helyét, a felszenteltek nevét, egyházmegyéjüket, az általuk viselt javadalmakat, valamint a felvett ordó fokozatait, azonban e dokumentumok közül sajnálatos módon egyetlenegy sem maradt fent. Mindazonáltal az úgynevezett szentelési listák vagy könyvek (*liber ordinandum*) készítése általános gyakorlatnak számított Európa-szerte, a közeli Stájerországtól egészen a Brit-szigetekig; ez utóbbi helyről ismert a legtöbb ilyen jegyzék.⁴ A seckauai püspökök által, illetve megbízásából 1425 és 1507 között végzett szentelésekről

³ IVÁNYI BÉLA, *Bártfa szabad királyi város levéltára I, 1319–1526*, Budapest 1910, 150. sz. – Regesztája: *Zsigmondkori oklevéltár I–XIII (1387–1426)*, szerk. MÁLYUSZ ELEMÉR, BORSA IVÁN, C. TÓTH NORBERT, NEUMANN TIBOR, LAKATOS BÁLINT, MIKÓ GÁBOR (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1, 3–4, 22, 25, 27, 32, 37, 39, 41, 43, 49, 52, 55), Budapest 1951–2017 (= ZsO), XII, 1311. sz.

⁴ Néhány régió a teljesség igénye nélkül. Franciaország: TABBAGH, VINCENT, *Effectifs et recrutement du clergé séculier français à la fin du Moyen Âge*, Le Clerc séculier au Moyen Âge, Paris 1993, 181–190.. – Anglia: BENNETT, H. F.: *Medieval Ordination Lists in the English Episcopal Registers*, Studies Presented to Sir Hilary Jenkinson, ed. by J. CONWAY-DAVIS, London 1957, 20–34; DAVIS, VIRGINIA, *Rivals for Ministry? Ordinations of Secular and Regular Clergy in Southern England c. 1300–1500*, The Ministry: Clerical and Lay, eds. W. J. SHEILS–DIANA WOOD (Studies in Church History 26), Cambridge 1989, 99–109; DOHAR, WILLIAM J., *Medieval Ordination Lists. The Origins of a Record*, Archives 20 (1992) 17–35; SUN, JIAN, *The Clergy of the Diocese of Hereford in the Later Middle Ages*, PhD-thesis, Birmingham, 2015; THORNTON DAVID E., *How Useful are Episcopal Ordination Lists as a Source for Medieval English Monastic History?* Journal of Ecclesiastical History 69 (2018) 493–530. – Itália: PIANA, CELESTINO–CENCI, CESARE, *Promozioni agli ordini sacri a Bologna e alle dignità ecclesiastiche nel Veneto nei secoli XIV–XV* (Spicilegium Bonaventurianum 3), Quaracchi 1968; CURZEL, EMANUELE, *Attraverso le Alpi. Mobilità clericale fra XIII e XV secolo*, Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento 30 (2004) 207–223; HAY, DENYS, *The Church in Italy in the Fifteenth Century*, Cambridge 1979²; SAMBIN PAOLO, *Chierici ordinati a Padova alla fine del Trecento*, Rivista di storia della Chiesa in Italia 2 (1948) 381–402; SAMBIN, PAOLO, *Altri chierici ordinati a Padova nella seconda metà del sec. XIV*, Rivista di storia della Chiesa in Italia 6 (1952) 386–407; BIANCHI, SILVANA ANNA, *Chierici ma non sempre preti. Itinerari clericali nel Veneto fra la fine del XIII e gli inizi del XV secolo*. Preti nel medioevo (Quaderni di storia religiosa 4), Verona 1997, 47–91; MARIN, EUGENIO, *Generaliter clerici nuncupantur omnes qui in ecclesia Christi deserviunt. Chierici ordinati a Portogruaro alla fine del Trecento*, Atti dell'Accademia “San Marco” di Pordenone 12 (2010) 87–110. – Ibéria: CARCEL ORTÍ, MILAGROS, „Ad servitium ecclesiae dedicandi”. Clerigos aragoneses ordenados en Valencia en el siglo XV, Aragon en la Edad Media 16 (2000) 163–183. – Stájerország: *Die Weiheregister der Seckauer Bischöfe vor der Reformation 1425–1507*, Einleitung von KARL AMON, Register von MARIA MAIROLD (Quellen zur Geschichtlichen Landeskunde der Steiermark 9), Graz 1988; *Das Weiheregister des Lavanter Bischofs Leonhard Peurl 1509–1536*, Einleitung von KARL AMON, Register von MARIA MAIROLD (Quellen zur Geschichtlichen Landeskunde der Steiermark 10) Graz 1994. – Csehország: PODLAHA, ANTONÍN, *Liber ordinationum cleri 1395–1416*, (Editiones archivi e bibliothecae s.f. metropolitani capituli Pragensis IX), Praeae 1922; HLEDÍKOVÁ, ZDENĚKA, *Svěcení duchovenstva v Církvi podjednou. Edice pramenů z let 1438–1521. Ordinationes clericorum in ecclesia „sub una specie”. Editio fontium ad Bohemiam Moraviamque spectantium annis 1438–1521*, Praha 2014, 57–131; DOLEŽALOVÁ, EVA, *Ways of Clerics to Ordination in the post-Hussite Bohemia – an Outline*, Roma – Praga. Praha–Řím, Omaggio a Zdeňka Hledíková, a cura di KATEŘINA BOBKOVÁ-VALENTOVÁ–EVA DOLEŽALOVÁ–EVA CHODĚJOVSKÁ–ZDENĚK HOJDA–MARTIN SVATOŠ (Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma, supplemento 2008), Praga 2009, 145–158, itt: 150–154.

fennmaradt regiszterek kiváltképp figyelemre méltóak számunkra, ugyanis mintegy 30 magyar, többségében győri egyházmegyes klerikus promóciójára vonatkozó bejegyzést tartalmaznak.⁵

Az eddig elmondottak tükrében tehát kétségtelen, hogy a középkori magyar klerikusszentelések szisztematikus vizsgálatához a sporadikus hazai forrásanyag finoman fogalmazva sem biztosít kellő bázist, a Római Kúriában történő promóciók gyakorlatára vonatkozóan pedig mindössze a jelenség tényét jelző, néhány hazai dokumentum utal. Minthogy a kúriai szentelések a 15. századtól kezdve tömegessé váltak, joggal várható, hogy a hatalmas vatikáni forrásanyagban e jelenségnek is kézzelfogható nyoma maradt, és így a magyar klerikusok római szenteléseiről is értékes információkra bukkanhatunk.

LUKCSICS PÁL (†1936) 1924 és 1926 között folytatott római kutatásai során lett figyelmes a szentelésekkel kapcsolatos magyar adatok tömeges feltűnésére a vatikáni forrásokban.⁶ A Vatikáni Apostoli Levéltár két jelentős (másolati) iratsorozata, a *Registra Supplicationum* és a *Registra Lateranensia* 1417 és 1455 között keletkezett köteteinek tüzetes áttekintése során a magyar vonatkozású bejegyzések között 340 klerikus ordinációjára vonatkozó dokumentumot tárt fel (Adattár II.). Hovatovább, a magyar kutatás számára korábban ismeretlen jelenség olyannyira felkeltette érdeklődését, hogy a témának *Magyar papszentelő okmányok a XV. század első feléből a vatikáni levéltárban* címmel önálló tanulmányt szentelt a *Turul* folyóirat hasábjain (1928).⁷ Az elsősorban a kérvények formulás részeinek fejlődésére, valamint közel félszáz forrás legfontosabb adatainak közlésére koncentrálnak dolgozat szerzője néhány fontos, ám mindössze a felszínen mozgó megállapítást tett a kérdéssel kapcsolatban, amelyekre az alábbiakban bővebben kitérek. Néhány éven belül pedig napvilágot látott kétkötetes forrásközlése is, amelyben az ordinációkkal kapcsolatos folyamodványok latin nyelvű tartalmi kivonatait közzétette.⁸ Ezt követően több, mint nyolc évtized múlva került e kérdéskör ismét *per tangentem* a szupplikációs

⁵ A győriek mellett néhány zágrábi, valamint esztergomi egyházmegyést találunk közöttük. Mindezt nyilván a földrajzi elhelyezkedéssel magyarázhatjuk. *Die Weiheregister*, passim. A győri egyházmegyésekre lásd FEDELES TAMÁS, „Ad omnes sacros ordines promoveri”. *Győri egyházmegyések római szentelési ügyei a késő középkorban*, Arrabona 53–56 (2015–2018) 77–144, Adattár II.

⁶ Vatikáni kutatásaira lásd TUSOR PÉTER, *Magyar történeti kutatások a Vatikánban* (Collectanea Vaticana Hungariae I/1 exc.), Budapest 2004, LXXX–LXXXI, CXXVII–CXXVII.

⁷ LUKCSICS PÁL, *Magyar papszentelő okmányok a XV. század első feléből a vatikáni levéltárban*, *Turul* 46 (1928) 116–124.

⁸ LUKCSICS PÁL (szerk.), *XV. századi pápák oklevelei, I–II* (Monumenta Hungariae Italica 1–2), Budapest 1931–1938.– A regeszták formájában publikált folyamodványok teljes szövegű másolatai jelenleg is a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában találhatóak az Ms. 10656/1–7. jelzet alatt.

regisztrumokat kutató magyar szakemberek érdeklődési körébe, TÓTH PÉTER (2010) a VII. Kelemen (1523–1534), míg LAKATOS BÁLINT (2018) a VI. Adorján (1522–1523) pontifikátusa alatt benyújtott kérvények vizsgálata során figyelt fel – LUKCSICSHOZ hasonlóan – a szentelendő magyar klerikusok nagyszámú római jelenlétére.⁹ Minthogy azonban mindkét szerző a források kiadására koncentrált, így természetesen a kérdéskör részletes elemzése nem képezhette feladatukat. Az említett forráspublikációkban napvilágot látott, megközelítőleg 400 személy szentelésére vonatkozó adat egyértelműen jelzi, hogy a témakör mélyreható vizsgálata a vatikáni kútfők bevonása nélkül megvalósíthatatlan. A *supplicationes* jelenleg is folyó feltárási munkálatai során pedig e forráskorpusz jelentős mértékű bővülése várható.¹⁰ Amint az eddigiekből is jól látható, a szenteléssel kapcsolatos kérvényeket benyújtó magyar klerikusok száma a 15. században, különösen annak második felében kezdett jelentős méreteket ölteni. E tendenciát jól érzékelteti, hogy a IV. Sixtus pápasága idején (1471–1484) benyújtott magyar kérvények között 81 szentelési kérelmet találunk (Adattár III.), és öt kivételével valamennyi kúriai szentelésre vonatkozik.¹¹ VI. Sándor korából (1492–1503) csak a veszprémi egyházmegye területéről 80 hasonló folyamodványt regisztráltak (Adattár IV.),¹² a Datária munkatársai. A hitújítás első évtizedében sem figyelhető meg visszaesés e téren, sőt 1524 első három hónapjában összesen 126 magyar kérte a római promóció lehetőségét (Adattár VI.).¹³

A *Cancellaria Apostolica* hivatalához benyújtott kérvények mellett természetesen nem feledkezhetünk meg a 15. század során a pápai Kúria legfőbb kegyelemosztó hivatalává váló Apostoli Penitenciáriára érkezett folyamodványokról sem, amelyek jelentős része ugyancsak az egyházi rendek felvételével kapcsolatos. Az arányok

⁹ TÓTH PÉTER, *Adatok az egri püspökség késő középkori egyházi topográfiájához*, Történet – muzeológia. Tanulmányok a múzeumi tudományok köréből a 60 éves Veres László tiszteletére, szerk. GYULAI ÉVA–VIGA GYULA, Miskolc 2010, 315–327; LAKATOS, *Regesta supplicationum*.

¹⁰ A folyamodványokra vonatkozó kurrens magyar kutatás lényegre törő összefoglalására lásd LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 52–54. – A legelőrehaladottabb állapotban a II. Pál pontifikátusa (1464–1471) alatt benyújtott kérvények kiadásának SZOVÁK KORNÉL által végzett munkálatai vannak. E korpuszból származó legutóbbi forrásközlését lásd SZOVÁK KORNÉL: „*Partes Ungarie... satis occupate cum Turcis*”. A magyarországi török-kérdés a 15. századi pápai kérvénykönyvekben, Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar történeti kutatások a 21. században, szerk. TUSOR PÉTER – SZOVÁK KORNÉL – FEDELES TAMÁS (Collectanea Vaticana Hungariae I/15), Budapest–Róma 2017, 89–106, 102–105. – A Mátyás és az Egyház konferencián (Pécs, 2018. november 15.) *Magyarok pápai folyamodványai II. Pius és II. Pál pontifikátusa alatt* címmel megtartott előadásában SZOVÁK KORNÉL a papszentelésekre vonatkozó folyamodványokra is kitért.

¹¹ CSUKOVITS ENIKŐ tíz esztendővel ezelőtt, egy akkor készülő tanulmányomhoz bocsátotta rendelkezésemre IV. Sixtus pápa szupplikációs regisztereiből az általa gyűjtött magyar vonatkozású anyag digitális másolatait, amelyért ehelyütt is hálás vagyok neki.

¹² MREV IV, CXIII–CXIV. sz.

¹³ TÓTH PÉTER lekötelőző szívességgel bocsátotta rendelkezésemre az általa gyűjtött anyag digitális felvételeit, amelyet ehelyütt is köszönök.

tekintetében érdemes KIRSI SALONEN II. Pius korára vonatkozó számításait felidézni, amely szerint az *Orbis Christianus* területéről beérkező 15 500 szupplikáció 28%-a, összesen 4400 kérvény vonatkozott papszentelésekre.¹⁴ E központi hivatal magyar bejegyzéseit feltáró ERDÉLYI GABRIELLA kutatásai nyomán pedig ismert, hogy az 1410 és 1559 közötti időszakból korunkra maradt, nagyságrendileg 3000 magyar kérvény 23%-a, megközelítőleg 700 beadvány vonatkozik az egyházi rendek felvételére.¹⁵ E kérvényeket javarészt a különböző szentelési akadályok alóli felmentések érdekében nyújtották be az ügyfelek, de találunk köztük a promóciók során kisebb-nagyobb visszaélésekkel kapcsolatos eseteket is, következésképpen a kúriai klerikusszentelések vizsgálata során szintén nélkülözhetetlen forráscsoportról van szó.¹⁶

Amint a téma előzőekben röviden vázolt forrásadottságaiból következik, a késő középkori magyar klerikusok promóciós ügyei a Vatikánban fellelhető kérvények bevonása nélkül érdemben nem vizsgálhatók, hiszen az eddig felszínre került bejegyzések nagyságrendileg messze felülmúlják a magyar eredetű források kínálta lehetőséget. Ugyanakkor az *Archivio Apostolico Vaticano*-ban egy olyan homogén iratsorozatot is őriznek, amely nem pusztán a promóciók előkészületeire, azaz a folyamodványokban megfogalmazott kérésekre vonatkozó adatokat tartalmaz, hanem a ténylegesen megtörtént szenteléseket is dokumentálja, így a kérdéskör elsődleges forrásbázisának tekinthető. A kúriai klerikusszentelések kizárólag az Apostoli Kamara hatáskörébe tartoztak egészen a 15. század végéig, következésképpen e központi szervet vezető kamarás ellenőrzése alatt állt a teljes római szentelési eljárás. V. Márton pápa (1417–1431) kúriai reformjaihoz illeszkedően az ordinációkra vonatkozó alapvető információkat a *Camera Apostolica* egy önálló regisztersorozatában, a *Libri formatarum* köteteiben rögzítették 1425-től kezdődően 1524-ig bezárólag. Miközben a nemzetközi kutatás figyelmét a Vatikáni Apostoli Levéltár e szériája már a 19. század végétől felkeltette, és főként az utóbbi évtizedben több modern szemléletű feldolgozás

¹⁴ SALONEN, KIRSI, *The Penitentiary under Pope Pius II. The Supplications and Their Provenance*, JARITZ, GERHARD–JØRGENSEN, TORSTEN–SALONEN, KIRSI (eds.), *The Long Arm of Papal Authority. Late Medieval Christian Peripheries and Their Communication with the Holy See* (CEU Medievalia 8), Budapest–New York 2005, 11–21.

¹⁵ ERDÉLYI GABRIELLA, A „Sacra Poenitentiaria Apostolica” hivatal és magyar kérvényei a 15–16. században (II. közlemény), *Levéltári Közlemények* 76 (2005) 63–103, itt: 84; ERDÉLYI Gabriella, *Szökött szerzetesek. Erőszak és fiatalok a késő középkorban*, Budapest 2011, 109.

¹⁶ SCHMUGGE, LUDWIG–HERSPERGER, PATRIK–WIGGENHAUSER, BÉATRICE, *Die Supplikenregister der päpstlichen Pönitentie aus der Zeit Pius' II. (1458–1464)* (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 84), Tübingen 1996, 196–199.

is készült e témakörben,¹⁷ a magyar historiográfiában a legutóbbi időkig nem talált visszhangra.¹⁸ Annak ellenére állítható mindez, hogy az 1970-es évek második felében ÉRSZEGI GÉZA, a Magyar Országos Levéltár munkatársaként vatikáni Hungarica-gyűjtő munkája során az irategyüttes egyes darabjait átnézte, néhány kötetéről pedig felvételeket rendelt, amelyek mikrofilmen tanulmányozhatók. Jelzésértékű azonban, hogy a legtöbb magyar adatot tartalmazó 9., valamint a 11–12. kötetről nem készültek fotómásolatok.¹⁹ Ugyanakkor a sorozat relevanciáját az utóbbi időben a magyar medievisztika is kezdi felismerni, legalábbis erre utal, hogy – a rendelkezésre álló mikrofilmfelvételek alapján – a közreadók a Zsigmondkori oklevéltár XIII. kötetében publikálták az 1426-ra vonatkozó magyar bejegyzések regesztáit.²⁰ E forráskiadvány hátralévő 11 kötetében tehát várhatóan közlésre kerülnek a sorozat 1–2. volumenének magyar tartalmú adatai az elkövetkező évtizedekben. Tekintve azonban, hogy a Zsigmond-kori adatok a teljes anyag 7,5%-át alkotják mindössze, e jövőbeni kedvező változás sem teremti meg az analízishez szükséges alapvető forrásbázist. A szóban forgó regisztersorozat vizsgálata azonban megkerülhetetlen a késő középkori magyar klérusra irányuló kutatások során, ugyanis a volumenekben található mintegy ezer vonatkozó bejegyzésben szereplő személyek a magyar forrásokból – a csekély számú kivételtől eltekintve – egyáltalán nem ismertek. Így e kollekció unikális jellege megkérdőjelezhetetlen.²¹ Mindazonáltal a késő középkori magyar egyházi társadalom egyes tagjaira vonatkozó információk bővülésén túl, az egyházi topográfia, valamint a patrocíniumok terén is számos új adattal egészíti ki korábbi ismereteinket az Apostoli Kamara szóban forgó iratsorozata. Úgy vélem tehát, hogy az említett forráskorpusz vizsgálata egyrészt a magyar medievisztika számára releváns és időszerű, másrészt pedig a nemzetközi historiográfia számára is fontos, új ismereteket közvetít, így illeszkedik a 21. századi kutatási trendekhez. Munkám időhatárainak kijelölését is az e kötetekben található magyar bejegyzésekhez igazítottam, amelyek egyúttal jelen mű gerincét is alkotják.

¹⁷ Ennek tendenciáit a következő alfejezetben tekintem át.

¹⁸ FEDELES TAMÁS, *A magyar medievisztika egy kevésbé ismert forrása. A Libri formatarum és bejegyzései*, Laborator Assiduus. A 70 éves Zombori István köszöntése, szerk. SOMORJAI ÁDÁM, SOMORJAI GÁB, Budapest 2019, 149–166.

¹⁹ ÉRSZEGI 1977-es kutatási beszámolójához csatolt jegyzék 9. oldalán a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. Az 1–5. és a 13. volumenben található, 1426 és 1519 közötti évek bejegyzéseiről összesen 179 mikrofilmfelvétel áll a kutatók rendelkezésére Budapesten. Jelzete x9035, 31107/2. tekercs. Vö. ÉRSZEGI, *A Curia Romana*, 330; TUSOR, *A magyar történeti kutatások*, CXXXV.

²⁰ ZsO XIII, 197., 576. és 584. sz.

²¹ A dokumentumok kiadását lásd *Ordinationum Documenta Pontificia*.

Ugyancsak az elsődleges források körébe tartoznak a pápa Róma püspökeként kinevezett általános helynökének joghatósága alá tartozó szentelésekről fennmaradt másolati könyvek. A 16. század elejétől ugyanis az Örök Városban történő szentelésekben egyre fontosabb szerepet játszott a római *vicarius in spiritualibus in Urbe*. Mindennek következtében 1501-től kezdődően a *Libri Formatarum* kötetei egyáltalán nem tartalmaznak csoportos szentelésekre (*ordinationes generales*) vonatkozó információkat. Ezeket, a további adatokkal kiegészítve egyrészt a Római Állami Levéltárban található *Tribunale del Vicariato* 335. (1507–1521), valamint a vikáriátus archívumában található *Ordinazioni Sacerdotali* első kötete (1501–1524) őrzi. Ami a Helynökség keretei között lefolyt szenteléseket illeti, a nemzetközi folyamatoktól²² eltérően meglehetősen kevés, csupán hat magyar vonatkozású bejegyzést tartalmaznak a korunkra maradt kötetek (I. Adattár I/C és D.).

Végül a szintén az Apostoli Kamara fondjába tartozó *Diversa Cameralia* széria meglehetősen vegyes összetételű iratanyagát kell megemlíteni. A sorozat másolati kötetiben többek között a *Camera* és a részegyházakban működő kollektorok közötti levélváltások, elszámolások, nyugták, kamarai utasítások, menlevelek másolatai, a prelátusok *ad limina* látogatásaira vonatkozó adatok, pápai kápláni kinevezések, valamint a kúriai szentelésekre vonatkozó igazolások kópiái találhatóak. Az 1399 és 1526 közötti időszakot magába foglaló 83 volumen számos klerikusszenteléssel kapcsolatos adatot tartalmaz,²³ ezek közül azonban mindössze György bodonyi címzetes püspök konszekrációja (1498) magyar vonatkozású (I. Adattár I/B.).²⁴

A késő középkori magyar klérus tagjainak kúriai promóciójára vonatkozó elsődleges forrásanyag tehát döntően a Vatikáni Apostoli Levéltárban található, amely alapvetően meghatározta a kutatás menetét. A feltáró munka első fázisát 2016 májusában és júniusában végeztem el, amikor a *Libri formatarum* kötetének magyar vonatkozású legfontosabb adatait (név, egyházmegye, egyházi ordó fokozatai, szentelés

²² Erre lásd REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*; REHBERG, ANDREAS, *L'affluenza di ordinandi a Roma alla vigilia della riforma luterana*, La papauté à la Renaissance, eds. ALAZARD, FLORENCE–LA BRASCA, FRANK, Paris 2007, 167–249.

²³ Pl. ASV Cam. Ap., *Diversa Cameralia* (= Div. Cam.) vol. 45, fol. 168r, 194v, 254v, 283r; vol. 46, fol. 195rv, 200v, 201r, 212v; vol. 47, fol. 182v, 347v; vol. 51, fol. 89v

²⁴ Uo. vol. 52, fol. 63r, lásd még Adattár I. B. – György 1492 és 1502 között győri nagyprépost volt, Egerben Estei Hippolit segédpüspökeként tevékenykedett. KÖBLÖS, *Egyházi középréteg*, 390. 35. sz.; C. TÓTH NORBERT, *Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusai és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig* (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27), Győr 2017 (= C. TÓTH, *Főpapi archontológia*) 53, 122. – Érdekességgépp említem, hogy a magyar felmenőkkel rendelkező Thurzó János krakkói klerikus, gnieźnoi skolasztikus *dimissoriája* (1495) is e regisztersorozatban található. ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 51, fol. 35r.

helye és ideje, ordinátor) gyűjtöttem ki, majd egy Excel adatbázisba rendeztem őket. Eközben megkezdtem a nemzetközi szakirodalom összegyűjtését és feldolgozását is, ugyanis – amint említettem, és a következőkben részletesebben is kitérek rá – a magyar historiográfia nem nyújt megfelelő kiindulópontot a kérdéskörrel kapcsolatban. Első eredményeimről 2016 júniusában, Kolozsvárott egy nemzetközi konferencián (*Bullaria, Monumenta, Repertoria*), majd augusztusban Siófok-Kilitin, a II. Fraknoi Nyári Akadémián, szeptemberben pedig Pécsen, az *Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században* címmel megrendezett szimpóziumon számoltam be. A témának szentelt első tanulmányom pedig 2017 szeptemberében látott napvilágot.²⁵ 2017 októbere és novembere tekinthető a forrásfeltáró munka legintenzívebb szakaszának, ugyanis ekkor készítettem el a vatikáni regisztersorozat magyar bejegyzéseinek *in extenso* átiratait. Munkám során a vatikáni levéltár mellett a római Vikáriátus gyűjteményében (*Archivio Storico Diocesano, Archivio del Vicariato*), a Római Állami Levéltárban (*Archivio di Stato di Roma*), valamint a Penitenciária archívumában (*Archivio della Penitenzieria Apostolica*) is kutatásokat folytattam.

A feldolgozás alapját képző okmánytár összeállítása kulcsfontosságú feladat volt. A szövegek átírását követően a filológiai jegyzetek elkészítéséhez fogtam hozzá 2018 nyarán, amellyel párhuzamosan az egyes bejegyzéseket rövid, magyar nyelvű regesztákkal láttam el. Minthogy egy-egy személyre vonatkozóan több bejegyzés is található a *Libri formatarum* köteteiben, továbbá az 1–2., valamint a 8–9. volumenek átfedéseket is tartalmaznak, elkészítettem az alapvető adatokat tartalmazó összefoglaló táblázatot (Adattár I/A.).

A következő munkafázist az okmánytár tartalmi jegyzetapparátusának összeállítása jelentette. E folyamat során a legnagyobb kihívást kétségkívül a kamarai jegyzők tollán számos esetben felismerhetetlenné torzult magyar településnevek azonosítása jelentette. A klerikusok származási és szolgálati helyének pontos lokalizálása sok esetben sajnos minden erőfeszitésem ellenére sem volt elvégezhető teljes biztonsággal. Az egyértelműen azonosítható helységek meghatározásával párhuzamosan került sor az egyházmegyes térképek tervezésére, majd kartográfiai kivitelezésére. Végezetül pedig a forrásokban előforduló kamarásokra, a szenteléseket végző püspökökre, a kamarai jegyzőkre vonatkozó legfontosabb adatokat tartalmazó jegyzetek összeállítására került sor.

²⁵ FEDELES, Magyar klerikusszentelések.

Ezzel párhuzamosan vette kezdetét a tulajdonképpeni feldolgozó, elemző munka, amely során a feltárt forrásokra és korábbi részeredményeimre építve, a nemzetközi kutatások nyomán ismertté vált kontextusba illesztve fogalmaztam meg a késő középkori magyar klerikusok kúriai szentelésével kapcsolatos megállapításaimat.

HISTORIOGRÁFIAI ÁTTEKINTÉS

A 15–16. századi kúriai klerikusszentelések elsődleges forrásbázisául szolgáló *Libri formatarum* regisztersorozat köteteire első alkalommal LUDWIG SCHMITZ hívta fel a figyelmet.²⁶ Az 1893-ban a Görres-Gesellschaft ösztöndíjasaként Rómában kutató ifjú német történész a széria volumeneit a Római Állami Levéltárban tanulmányozta, és készített részletes leírást az egyes kötetekről (1894). A formai jellemzőkön túl, az ordinációk legfontosabb elemeit, és az ezekkel kapcsolatos fő oklevélfajtákat egyaránt ismertette, sőt az egyes bejegyzéstípusokra jellemző mintaszövegeket is közölt.²⁷ Néhány évvel később (1900) pedig 287 kölni egyházmegyes klerikus promóciójára vonatkozó alapadatokat tett közzé, azonban anélkül, hogy részletes elemzésbe bocsátkozott volna.²⁸ 1907-ben HENRY DUBRULLE úgyszintén e széria nagyon tömör, néhány válogatott szövegrész közlésével kiegészített ismertetését publikálta.²⁹ Az első világháború idején az állami levéltárból számos kamarai anyaggal együtt a *Libri formatarum* kötetei is mai őrzési helyükre, az *Archivio Apostolico Vaticano*-ba kerültek, amely apropóján EMIL GÖLLER készített egy rövid leírást. A kúriai szentelések lajstromait tartalmazó kötetek ismertetéséhez SCHMITZ tanulmányát vette alapul. Az általános szentelések alkalmával feltűnő német klerikusok tömege kapcsán a sorozat helytörténeti jelentőségére hívta fel a figyelmet.³⁰

GUERRINO PELLICCIA atya volt az első, aki a regisztersorozat köteteinek adatait tágabb összefüggésbe illesztve a témakört részletes elemzés alá vette. *A klerikusok*

²⁶ Érdekes módon ADOLF GOTTLÖB az Apostoli Kamara 15. századi történetéről készített mértékadó összefoglaló munkájában egyáltalán nem tett említést e szériáról. Vö. GOTTLÖB, ADOLF, *Aus der Camera Apostolica des 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte des päpstlichen Finanzwesens und des endenden Mittelalters*, Innsbruck 1889.

²⁷ SCHMITZ(-KALLENBERG), LUDWIG, *Die Libri Formatarum der Camera Apostolica*, RQ 8 (1894) 451–472.

²⁸ SCHMITZ(-KALLENBERG), LUDWIG, *Priesterweihen Kölner Kleriker an der Kurie im 15. und 16. Jahrhundert*, *Annalen des Historischen Vereins für den Niederrhein* 69 (1900) 91–114.

²⁹ DUBRULLE, HENRY, *La collection des „Formataria” aux archives d’État à Rome*, *Miscellanea di Storia e Cultura Ecclesiastica* 5 (1906–1907) 75–77.

³⁰ GÖLLER, EMIL, *Die neuen Bestände der Camera apostolica im päpstlichen Geheimarchiv*, RQ 30 (1916–1922) 38–53.

szent rendekre történő előkészülete és azok felvétele a 16. századi Rómában címmel napvilágot látott kötetének (1946) első felében a trentói zsinat összehívása (1545) előtti időszak fejlődési folyamatát tekintette át.³¹ Részletesen ismertette a Róma határain kívülről érkező, azaz az idegen származású klerikusok szentelését végző hivatalok eljárási rendjét, az ordinációkkal kapcsolatos kánonjogi előírásokat, valamint a szentelendőkkel szemben támasztott követelményeket. Munkája során számos forrás mellett természetesen az Apostoli Kamara szenteléseket dokumentáló regisztereit is felhasználta. A szerző nagy hangsúlyt helyezett a 16. század első felében készült, a kúriai szentelések ellenőrzésének szigorítását célzó elképzelések és szabályozások bemutatására, amellyel a reneszánsz pápaságot e téren is oly gyakran hanyagsággal vádoló, egyoldalú ábrázolásokat sikerült jelentősen árnyalni. A pápák ugyanis a kúriai szentelésekkel kapcsolatos visszaéléseket a 15. század második felétől folyamatosan igyekeztek visszaszorítani: számos intézkedést hoztak, amelyekkel a Kúriában szentelt klerikusok megfelelő kvalitását kívánták biztosítani. A monográfia első részének utolsó fejezetében pedig éppen a klérus képzettségét biztosító római iskolákat, egyetemeket és a 15–16. században a leendő papok számára létrehozott kollégiumok szerepét tekintette át. A könyv következő, nagyobb tartalmi egységében pedig a trentói zsinattól egészen a század végéig tartó fejlődési folyamatot vette górcső alá. Az alapos, a témakör részleteit feltáró elemzésen túl a munkának különösen nagy értéket kölcsönöz a függelékben közölt 90, korábban kiadatlan forrás, amelyek a korabeli római papképzéssel és szenteléssel kapcsolatos vizsgálatok számára ma is megkerülhetetlenek. A dokumentumok közül 17 a késő középkori papszentelésekkel kapcsolatos, köztük található néhány mintaszöveg a *Libri formatarum* köteteiből is (435–441). Jóllehet PELLICCIA mintaszerű feldolgozása ma a téma kutatásának egyik sarokköve, évtizedek teltek el a mű megjelenésétől annak széleskörű recepciójáig.

Közel két évtizeddel PELLICCIA kötetének megjelenését követően (1964) publikálta TOMMASO KAEPELLI dominikánus szerzetes a rend központi folyóirata, az *Archivum Fratrum Praedicatorum* hasábjain a *Libri formatarum* domonkosokra vonatkozó bejegyzéseinek kivonatait.³² Az 1424 és 1501 közötti időintervallumban összesen 82 rendtagra, köztük három magyarra talált adatokat az említett sorozat köteteiben. A szerző azonban ezek kijegyzésén túl további, döntően a Domonkos-rend központi

³¹ PELLICCIA, GUERRINO, *La preparazione ed ammissione dei chierici ai santi Ordini nella Roma del secolo XVI, con Appendice di documenti originali*, Roma 1946, 21–152.

³² KAEPELLI, TOMMASO, *Domenicani promossi agli ordini sacri presso la curia Romana 1426–1501*, *Archivum Fratrum Praedicatorum* 34 (1964) 155–189.

római levéltárában fellelhető forrásokból származó információkkal igyekezett az illetőket azonosítani. Így például az 1474 júniusában, Rómában presbiterre szentelt Magyarországi Péter testvéréről megtudjuk, hogy négy esztendővel később a rend vezetése őt a firenzei *studium generalé*ra küldte tanulni.³³

DENYS HAYnek, a reneszánsz nemzetközileg elismert kutatójának az egyik legnépszerűbb kötete a 15. századi itáliai egyházról készített összefoglaló munka. Mi sem jelzi ezt szemléletesebben, mint hogy az 1977-es első kiadást további kettő követte (1979 és 2002).³⁴ Elemzésében a szerző egy-egy fejezetet szentelt a korabeli itáliai klérus állapotának, valamint felkészültségének, amely során a papszenteléssel kapcsolatos előírásokat, illetőleg visszaéléseket is tárgyalta. Kitért – egyebek mellett – az itáliai egyetemvárosokban, valamint a Római Kúriában az általános szenteléseken tömegesen feltűnő külföldiek jelenségére is. A kúriai szentelésekkel kapcsolatban – PELLICCIA munkáját alapul véve – a *Libri formatarum* köteteit is érintette röviden. Sommás véleménye nyomán a kúriai szentelések alkalmával a jelölteket kevésbé vetették alá szigorú ellenőrzésnek, sőt e jelenség a kortársak megítélése szerint az egyházra nézve egyértelműen veszélyes volt. A ma már erősen vitatható megállapítása szerint számos külföldi klerikus vett részt folyamatosan a kúriai szentelési procedúrákon, a legtöbben mégis Itáliából érkeztek. Értékelése szerint az itáliai plébániai papság képzettsége valamelyest elmaradt az Európa más területein pasztorációt végző társaik esetében tapasztalhatótól, éppen ezért alapított néhány tudós itáliai prelátus a papságra felkészítő intézményeket a 15. század folyamán.

A német kutatás úttörő szerepére utaltam a vizsgált kamarai iratsorozattal kapcsolatban. Ebből adódóan tulajdonképpen magától értetődőnek tekinthető, hogy V. Márton pontifikátusától kezdődően az egykori Német-római Birodalom területéről származó, illetve az ott javadalommal rendelkező klerikusok kúriai szenteléseire vonatkozó adatokat is felvették a *Repertorium Germanicum* egyes köteteibe, köztük pedig néhány magyar vonatkozásút is találunk.³⁵

A *Repertorium* negyedik kötetének személynévmutatóját készítő (1979)³⁶ SABINE WEISS később a Kúria és a salzburgi egyházmegye V. Márton korabeli kapcsolatát

³³ KAEPELLI, *Domenicani promossi*, 169–170. és 170. 63. jz.

³⁴ HAY, *The Church in Italy*. – A második, javított kiadást használtam.

³⁵ *Repertorium Germanicum*. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation, Bd. I–X, bearbeitet von EMIL GÖLLER et alii, Berlin/Tübingen/Boston 1916–2018 (= RG), IV–X. – Magyar vonatkozásúak pl. RG V, 7348., 9534. és VI, 4165. sz.

³⁶ RG IV/4.

vizsgáló elemzésében (1994) röviden érintette a római szentelések kérdését is.³⁷ Az általános kánonjogi szabályozások áttekintését követően a korszak valamennyi salzburgi egyházmegyes klerikusának kúriai promóciójára vonatkozó információt közölte a vatikáni források, köztük a *Libri formatarum* első kötete alapján. A német medievisták számára tehát ismert volt e levéltári anyag, egy-egy klerikus pályafutásának vizsgálatakor kiegészítő jelleggel támaszkodtak az egyes kötetekben fellelhető adatokra.³⁸

Az előzőekben röviden érintettem a *Sacra Poenitentiarie Apostolica* hivatalának szerepét a szentelések vonatkozásában. A *Curia Romana* e központi szervét keresték fel azon jelöltek, akik valamely szentelési akadály alól kívántak felmentést nyerni. A hivatalhoz benyújtott kérelmek kutatásának új, máig tartó lendületet adó LUDWIG SCHMUGGE a *Repertorium Poenitentiarie Germanicum* sorozat köteteinek kiadása mellett,³⁹ számos munkájában érintette a kúriai papszentelés kérdését. *Egyház, gyermekek, karrier* című kötetében (1995) a törvénytelen születés alóli diszpenzációkat vizsgálva egy terjedelmes fejezetben elemezte a klérus tagjai, köztük a Kúriában szentelendők illegitim származását.⁴⁰ A II. Pius-kori kérvénykönyvek elemzése során szerzőtársaival a szentelési akadályok részletes áttekintésénél – egyebek mellett – a folyamodványok és a *Libri formatarum* összefüggéseire is rámutattak.⁴¹ A kérdés egyes elemeit több tanulmányában is érintette SCHMUGGE,⁴² amelyek közül témánk szempontjából a legfontosabbnál érdemesnek látszik hosszabban elidőzni. A VI. Sándor pontifikátusa alatti római szentelési turizmust vizsgáló tanulmányában arra kereste a választ a svájci származású professzor, hogy mely okok vezethettek ahhoz, hogy a német klerikusok szentelésekkel kapcsolatos

³⁷ WEISS, SABINE, Kurie und Ortskirche. Die Beziehungen zwischen Salzburg und dem päpstlichen Hof unter Martin V. (1417–1431), (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 76) Tübingen 1994, 301–305

³⁸ HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA, *Libri formatarum – una fonte conosciuta ma non scoperta*, Bollettino dell'Istituto storico Ceco di Roma 5 (2006) 35–60, itt: 36.

³⁹ Repertorium Poenitentiarie Germanicum, Verzeichnis der in den Supplikenregistern der Pönitentiarie vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, Bd. I–XI, bearbeiten von LUDWIG SCHMUGGE et alii, Tübingen/Berlin/Boston 1998–2018 (= RPG).

⁴⁰ SCHMUGGE, LUDWIG, Kirche, Kinder, Karrieren. Päpstliche Dispense von den unehelichen Geburt im Spätmittelalter, Zürich 1995, 135–208.

⁴¹ SCHMUGGE–HERSPERGER–WIGGENHAUSER, *Die Supplikenregister*, 186–206.

⁴² Pl. SCHMUGGE, LUDWIG, Schleichwege zu Pfründe und Altar. Päpstliche Dispense vom Geburtsmakel 1449–1553, Historische Zeitschrift 257 (1993) 615–645; SCHMUGGE, Suppliche e diritto canonico, különösen 224–226; SCHMUGGE, LUDWIG, Gelehrte und Studenten in Vatikanischen Registern des 15. Jahr-hunderts, Über Mobilität von Studenten und Gelehrten zwischen den Reich und Italien (1400–1600), Della Mobilità degli studiosi e eruditi fra l'Impero e l'Italia (1400–1600), Hgg. v. ANDERSEN, SUSE–SCHWINGES, RAINER CHRISTOPH (Repertorium Academicum Germanicum, Forschungen 1), Zürich 2011, 69–79.

kérvényei éppen ebben az időszakban növekedtek meg ugrásszerűen.⁴³ A Penitenziária hivatalánál a *De promotis et promovendis* kategóriában 1455 és 1503 között regisztrált szupplikációk 38%-a, összesen 693 kérvény ugyanis erre az időintervallumra esik. Még érdekesebbé teszi a kérdést, hogy e folyamodványok megközelítőleg 50%-a római promóciókkal kapcsolatos. A szentelésekre vonatkozó legfontosabb kánonjogi szabályozások összefoglalását követően a külhoni klerikusok kúriai szenteléseinek lehetséges indítékait tekintette át egy-egy példával szemlélítve. Vizsgálatai során végül arra a következtetésre jutott, hogy az 1492 és 1503 között megfigyelhető római klerikusdömping hátterében a hamis javadalomra (*ad fictum titulum*) történő szentelések álltak. 1490-ig meglehetősen ritkák voltak a hamis titulussal kapcsolatos kérvények, mivel az Apostoli Kamarában szigorú ellenőrzés alá vetették az idegen klerikusokat. VI. Sándor pápasága idején azonban a 356 Kúriában felszentelt német klerikus közül 332 fő színlelt javadalommal történő visszaélés miatt kért felmentést. A jubileumi esztendő teljes anyaga tekintetében az említett túlkapás miatt 186 francia, 104 német, 14 ibériai, tíz itáliai, három angol, és két kelet-európai – köztük egy magyar⁴⁴ – nyújtott be kérvényt. E jelenség azzal magyarázható, hogy nagyobb eséllyel és könnyebben juthattak egyházi javadalomhoz a felszentelt klerikusok, valamint az egyetemet végzettek szemben azokkal, akik még az első tonzúrárt sem vették fel. A kérvényezők túlnyomó többsége a francia, valamint a nyugat- és délnémet egyházmegyékből érkezett, amely területeken különösen nagy volt a konkurencia az egyházi beneficiumokért, és a delikvenssek közül sokan ilyen jellegű csalással próbáltak álláshoz jutni. Ráadásul a hamis titulusok feltüntetésében a kúriai ügyvédek is komoly szerepet játszottak,⁴⁵ ugyanis akár duplán profitálhattak a szentelésre váró ügyfelekből: először a promócióhoz szükséges iratokat szerezték be, majd pedig a csalást követően, immár a felmentést intézték a kliensek számára – megfelelő anyagi ellenszolgáltatás fejében. Természetesen a pápai Kúriában is érzékelték a helyzet visszásságát, éppen ezért igyekeztek javítani az ellenőrzés hatékonyságát. 1502 szeptemberétől a kamarai szentelés előtt az ahhoz szükséges szupplikációs feljegyzés bemutatásán túl, immár tanúk jelenlétében letett esküvel kellett igazolni a tényleges

⁴³ SCHMUGGE, Zum römischen „Weihetourismus“.

⁴⁴ Archivio della Sacra Penitenzieria Apostolica (= APA) vol. 48, fol. 719r.

⁴⁵ A hivatal ügyvédeire lásd SCHMUGGE, LUDWIG, *I procuratori della Penitenzieria Apostolica. La cerniera e le partes*, L'Archivio della Penitenzieria Apostolica. Stato attuale e prospettive future, a cura di KRZYSZTOF NYKIEL – UGO TARABORRELLI, Città del Vaticano, 2017, 57–82.

javadalombirtoklást. II. Gyula pápának pedig további intézkedésekkel sikerült visszaszorítani e káros gyakorlatot.

A külföldi klerikusok kúriai szentelésének kutatása terén mindenekelőtt ANDREAS REHBERG kétezres évek elején (2005, 2007) megjelent tanulmányai hatottak inspiratív módon.⁴⁶ Ő arra hívta fel a figyelmet, hogy a *Libri formatarum* mellett a római Vikáriátus fennmaradt dokumentumainak vizsgálata is fontos, tekintettel arra, hogy a 16. század elejétől az általános szenteléseket csak az utóbbi hivatal szervezésében végezték. Bővebb olasz nyelvű munkájában a kérdéskört tágabb összefüggések mentén tárgyalta, így a legfontosabb zsinati határozatokra, pápai utasításokra támaszkodva áttekintette a külföldiek kúriai szentelésének fejlődési folyamatát a 6. századtól kezdődően X. Leó pápaságáig (1513–1521). Ezt követően az idegen klerikusok római szentelése terén illetékes intézmények, az Apostoli Kamara és római Vikáriátus eljárásrendjét vázolta fel, továbbá a helynök felhatalmazása alapján a Rómában tartózkodó püspökök által végzett „magánszentelések” lefolyását említette. Dolgozata utolsó részében pedig a lutheri reformáció kezdete szempontjából két meghatározó év kúriai szentelésekre vonatkozó adatait elemezte. Vizsgálatai során megállapította, hogy 1517-ben 941, 1521-ben pedig 702 személy vette fel szervezett keretek között Rómában az egyházi rend valamely fokozatát. Az egyes nemzetek közti arányok tekintetében a franciák állnak az élen, majd őket az itáliaiak követik. Utóbbiak dominanciája a Vikáriátus regisztereiben érhető tetten, amely jelenség a helynök hatáskörének egyenes következménye. A németek, a franciákhoz és a spanyolokhoz hasonlóan a *Camera Apostolica* gyorsabb eljárását preferálták. 1517-ben a Kamara szervezésében szentelt németek aránya 43%, míg négy esztendő elteltével már csak 27%. A csökkenő tendencia hátterében a lutheri reformáció terjedése tapintható ki. Ezzel párhuzamosan a franciák aránya növekedő tendenciát mutat, köszönhetően X. Leó pápa és I. Ferenc francia király (1515–1547) kapcsolatában a bolognai konkordátum megkötésével (1516) bekövetkező pozitív irányú változásnak. REHBERG a kúriai szentelésekre érkező külföldiek arányainak vizsgálata szempontjából meghatározó körülménynek tekinti – teljes joggal, teszem hozzá – a földrajzi távolságot, illetve az adott régió gazdasági potenciálját, és e vonatkozásban az angolok és skótok mellett éppen a magyarokat említette.⁴⁷ Nézete szerint a Rómába érkező jelöltek képzettségének minősége

⁴⁶ REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*; REHBERG, *L'affluenza*.

⁴⁷ „I più determinati sono quelli provenienti da lontano o da paesi poveri come gli inglesi/scocesi o gli ungheresi.” – REHBERG, *L'affluenza*, 219.

egyáltalán nem maradt el az Európa más területein tapasztalhatótól, mindezt pedig a szenteléseket megelőzően a Kúriában végzett szigorú vizsgálat szavatolta.

A kúriai klerikusszentelések legátfogóbb feldolgozását egy finn szerzőpáros, KIRSI SALONEN és JUSSI HANSKA készítette el, eredményeiket 2013-ban az Ashgate, míg három évvel később – változatlan formában – a Routledge kiadónál publikálták.⁴⁸ SALONEN a finn klerikusok esetében az egyházi rendek felvételét már korábbi kutatásai, a Penitenciáriára benyújtott folyamodványok vizsgálata során érintette,⁴⁹ sőt a finn klerikusok egyházi pályára lépő törvénytelen származású gyermekeinek kérdését önálló tanulmányban is tárgyalta.⁵⁰ A kötet két jól elkülöníthető tartalmi egységre tagolódik. Az első részben (21–164) a professzornő vette górcső alá az Apostoli Penitenciária hivatalához az ordinációval kapcsolatban benyújtott II. Pius-korabeli folyamodványokat. E fejezetben a késő középkori papsággal szemben támasztott követelményeket elemezte részletesen, amelyek vizsgálatában az említett orgánus kulcsszerepet játszott. A munka második felében (167–261) pedig HANSKA a *Libri formatarum* bejegyzéseire támaszkodva tekintette át a II. Pál pontifikátusa alatt (1464–1471) a *Curia Romanában* lezajlott szenteléseket. Vizsgálta a promóciós szertartások idejét és helyét, az ordinációkat végző személyeket, amely során arra a következtetésre jutott, miszerint a helyszín kiválasztásában fontos szempont lehetett az ordinátor lakhelye. A II. Pál pápasága alatt a szekuláris klérus tagjai közül összesen 1673 személyt szenteltek a Kúriában. Közülük a legtöbben az első tonzúrát vették fel (37%), míg a presbiterre szenteltek aránya ettől valamelyest elmaradt (33%). A vizsgált személyek származásának földrajzi jellemzőit illetően a francia, itáliai és a német területek túlsúlyát mutatta ki, amely jelenséget e régiók gazdasági potenciáljával hozta összefüggésbe. A szerzők végeredményben arra a következtetésre jutottak, miszerint az a közkeletű sztereotípia, amely értelmében a pápai Kúria hanyagsága alapvető szerepet játszott volna a késő középkori papság alulképzettségében, egyáltalán nem tartható. A Penitenciária hivatala szigorúan ellenőrizte a klerikusok elméleti felkészültségét,

⁴⁸ SALONEN, KIRSI–HANSKA, JUSSI: *Entering a Clerical Career at the Roman Curia, 1458–1471*, Farnham–Burlington 2013 és (Church, Faith and Culture in the Medieval West) London–New York 2016. – Az utóbbi kiadást használtam munkám során.

⁴⁹ SALONEN, KIRSI, *The Penitentiary as a Well of Grace in the Late Middle Ages. The Example of the Province of Uppsala 1448–1527*, (Annales Academiae Scientiarum Fennicae 313), Helsinki 2001; SALONEN, *Zur Kommunikation*; SALONEN, *The Penitentiary under Pope Pius*.

⁵⁰ SALONEN, KIRSI, *In their Fathers' Footsteps. The Illegitimate Sons of Finnish Priests according to the Archives of the Sacred Penitentiary 1449–1523*, Roma, *magistra mundi. Itineraria culturae medievalis. Mélanges offerts au Père L. E. Boyle à l'occasion de son 75e anniversaire*, ed. par. JACQUELINE HAMESSE (Fédération Internationale des Instituts d'Études Médiévales, Textes et Études du Moyen Âge, 10,3) Louvain-la-Neuve 1998, 355–366.

kizárólag olyan szentelési akadályok alól adott ki felmentést, amelyek nem érintették az illető képzettségének minőségét. A *Libri formatarum* sorozat kötetei pedig arról tanúskodnak, hogy a kúriai szentelések egyáltalán nem árasztották el a részegyházakat képzetlen és alkalmatlan papsággal.

Kelet-Közép-Európa kutatói közül elsőként a csehek figyelmét keltette fel a késő középkori kúriai klerikusszentelések kérdése. Az említett sorozat első kötetének vonatkozó, csekély számú adatát JAROSLAV ERŠIL tette közzé az V. Márton-kori vatikáni forrásokat közreadó *Monumenta* szériában (1998).⁵¹ Néhány évvel később ALEŠ POŘÍZKA a cseh korona területéről érkező klerikusok 1420 és 1447 közötti kúriai promócióját tette vizsgálat tárgyává (2002).⁵² Az elemzett periódusban összesen 42 fő vette fel az egyházi ordó valamely fokozatát, míg további öt személy kapott szentelési engedélyt (*dimissoria, dimissorialia*). Döntő többségük, összesen 24 fő 1433 és 1436 között kereste fel a Kúriát, amely jelenség nézete szerint szoros összefüggést mutat Luxemburgi Zsigmond római koronázásával (1433), valamint a huszita háborúk első, intenzívebb időszakának lezárultával (1434). A tanulmány függelékében közölte az 1431 és 1447 között, a cseh korona területeiről érkezett klerikusok kúriai szentelésére vonatkozó legfontosabb adatokat. A Római Cseh Történeti Intézet (*Istituto storico ceco di Roma*) közelmúltban elhunyt korábbi igazgatója, ZDEŇKA HLEDÍKOVÁ foglalkozott a cseh kollégák közül a legintenzívebben a *Libri formatarum* köteteivel. Elsőként egy általános áttekintést készített a sorozatról (2006), amelyben a kúriai szentelések mechanizmusának vázlatát követően az egyes kötetek felépítését tekintette át.⁵³ Tanulmányában több kamarai jegyzőt azonosított, és a szentelések helyszínéül szolgáló szakrális épületekről is számos információt közölt. Érdeklődését a klerikusok földrajzi megoszlása is felkeltette, így az egyes kötetek rövid leírásánál a geográfiai jellemzőkre is kitért röviden. Többek között felfigyelt arra, hogy 1488-ban, valamint 1492 és 1496 között jelentős számú magyar klerikus vett részt kúriai szenteléseken (54). Magától értetődő módon a Cseh Királyság területéről érkező személyek képezték munkája homlokterét, dolgozata függelékében táblázatos formában közölte a széria köteteiben feltüntetett prágai, olmützi és boroszlói egyházmegyes klerikusokra vonatkozó

⁵¹ *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia*, VII, pars 2. (1423–1431), ed. JAROSLAV ERŠIL, Prae 1998.

⁵² POŘÍZKA, ALEŠ, Ordinandi delle terre Boeme presso la curia pontificia negli anni 1420–1447, Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma 3 (2002) 32–55. – Cseh nyelvű változata: POŘÍZKA, ALEŠ, Svěcení z českých zemí u papežské kurie v letech 1420–1447, Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku, red. HLAVÁČEK, IVAN–HRDINA, JAN, Praha 2003, 245–264.

⁵³ HLEDÍKOVÁ, Libri formatarum.

adatokat az egyes ordókhoz igazodva. 2014-ben a professzorasszony egy kötetbe rendezve publikálta a *Libri formatarum* cseh vonatkozású adatait (1447–1521), valamint a prágai egyházmegyében a széküresedés idején lefolyt szentelésekről készített másolati könyvek bejegyzéseit (1439–1498).⁵⁴ Az első rész bevezető tanulmányában részletesen ismertette az eredeti források felépítését, a promóciók, majd az események dokumentálásának legfontosabb alkotóelemeit, végül pedig a csehekre vonatkozó bejegyzések szövegeinek kivonatát közölte. Viszonylag kevés, mindössze 81 cseh klerikus szenteléséről őriztek meg adatokat a vatikáni sorozat kötetei, amely átlagosan évente egy-három fő római promócióját jelenti. Ugyanakkor egyéb vatikáni források, többek között a Penitenciária szupplikációs köteteinek segítségével kiegészíthetők a *Libri formatarum* sok esetben hiányos adatai. HLEDÍKOVÁ legutóbbi tanulmányában (2017) éppen az említett hivatalhoz benyújtott folyamodványok segítségével vizsgálta a csehek kúriai szentelésével kapcsolatos problémákat az 1516. és 1517. évekre súlypontoszva.⁵⁵

2014 őszén, a *Monumenta Vaticana Slovaciae* sorozat negyedik kötetében tette közzé VLADIMÍR RÁBIK a *Libri formatarum* köteteinek a mai Szlovákia területére, így az esztergomi és az egri egyházmegyék egy részére, valamint a nyitrai püspökségre vonatkozó bejegyzéseit.⁵⁶ Az impozáns formátumban napvilágot látott kiadvány magától értetődő módon a magyar kutatás számára is releváns, hiszen korábban nem ismert adatokat tartalmaz a késő középkori *magyar egyházzal* kapcsolatban. A latin-szlovák bilingvis bevezető tanulmányban az ordinációk történeti fejlődésének vázlatát, majd pedig a regisztersorozatra vonatkozó legfontosabb információkat olvashatjuk, anélkül azonban, hogy a forrásokban szereplő adatok tartalmi elemzésére kísérletet tett volna a szerző.⁵⁷ Így sajnos az sem derül ki a bevezető tanulmányból, hogy az *in extenso* közzétett 398 dokumentumban összesen hány klerikus szerepel. Az egyes bejegyzések rövid kivonatai, valamint a filológiai és a tartalmi jegyzetapparátus egyaránt latin nyelvű, amely a nemzetközi hozzáférést biztosítja. A kiadást végző nagyszombati professzor igyekezett ugyan a forrásokban feltűnő településneveket azonosítani, azonban ezirányú törekvéseit számos ellentmondás, sőt sajnos esetenként

⁵⁴ HLEDÍKOVÁ, Svěcení duchovenstva.

⁵⁵ HLEDÍKOVÁ, ZDENĚKA, *Všechny cesty vedou do Říma*, *Studia Theologica* 4 (2017) 7–14.

⁵⁶ RÁBIK, VLADIMÍR (ed.), *Camera apostolica 1 (Libri formatarum 1425–1524)*, (*Monumenta Vaticana Slovaciae IV*), Trnavae – Romae 2014.

⁵⁷ A bevezetés olasz nyelvű változata: RÁBIK, VLADIMÍR, *La ordinazioni dei chierici provenienti dal territorio della Slovacchia odierna nella Curia Romana nel Medioevo (1425–1524)*, *Slovak Studies* 36 (2015) 52–70.

megfigyelhető tendenciozítás árnyékolja be,⁵⁸ amelyet a III. fejezet *Kitérő* részében részletesen tárgyalok.

Amint fentebb több ízben utaltam rá, a magyar kutatás a legutóbbi időkgig tulajdonképpen még nem „fedezte fel” a *Libri formatarum* sorozat köteteiben rejlő lehetőségeket, jöllehet e széria hazai vonatkozású adatainak egy része néhány évtizede mikrofilmen is hozzáférhető Budapesten.⁵⁹ A hazai medievisták közül – ismereteim szerint – korábban mindössze KÖBLÖS JÓZSEF hasznosította e forrás néhány adatát a késő középkori magyar egyházi középrétegről készített értékezése során (1994), az említett filmfelvételek segítségével. A témából adódóan azonban a kúriai szentelés jelenségére nem reflektált, pusztán Kutasi Tamás győri kanonok életrajzába építette be a római promócióra vonatkozó információkat.⁶⁰ Mindazonáltal más provenienciájú vatikáni kútfők vizsgálata alapján a római szentelések kérdésköre egy-egy kutató érdeklődését felkeltette, ebből adódóan e jelenség nem (teljesen) ismeretlen a magyar historiográfiában. A következőkben a hazai történetírás eddigi eredményeit igyekszem röviden összefoglalni.

LUKCSICS PÁL – aki e kérdést elsőként exponálta – szerepére a témakör forrásadottságaival kapcsolatban már felhívtam a figyelmet.⁶¹ Tanulmányában a magyarok tömegesen benyújtott szentelési kérelmeit vizsgálva arra a megállapításra jutott, hogy többségük személyesen utazott Rómába, és a Kúriában vette fel a szent rendeket. A klerikusok motivációit vizsgálva elsősorban a zarándoklattel hozta összefüggésbe a jelenséget, amely részint valóban elfogadható, ám korántsem kizárólagos szempont. A korabeli források egyértelműen utalnak a Rómában feltűnő magyar peregrinusok jelentős számára, sőt több szentelési kérvényben a klerikusok explicit is a zarándoklatot nevezték meg római tartózkodásuk indítékeként,⁶² azonban az esetek többségében bizonyosan ez csak „járulékos” szerepet játszhatott.⁶³ LUKCSICS egy további fontos szempontra is ráirányította a figyelmet, jelesül, hogy a hazai főpapok

⁵⁸ Erre lásd pl. FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*, 96. 161. jz.; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 135. 9. jz.; 140. 3., 5–6. jz.; 154. 1. jz. stb.; FEDELES, *A magyar medievisztika*, 162–164.

⁵⁹ ÉRSZEGI, *A Curia Romana*, 330; TUSOR, *A magyar történeti kutatások*, CXXXV.

⁶⁰ KÖBLÖS JÓZSEF, *Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában* (Társadalom és művelődéstörténeti tanulmányok 12), Budapest 1994, 403. 3. jz. E helyen rosszul értelmezte a forrást, ugyanis nem az egyházi rend fokozatainak felvételéről, hanem az arra vonatkozó kérvényekről írt.

⁶¹ LUKCSICS, *Papszentelő okmányok*.

⁶² Pl. „hanc almam urbem causa devotionis et peregrinationis non sine modicis fatigiis et laboribus personaliter accesserunt”. LUKCSICS, *XV. századi pápák*, I, 1129–1130, 1133. sz.

⁶³ Erre lásd CSUKOVITS ENIKŐ, *Középkori magyar zarándokok* (História Könyvtár Monográfiák 20), Budapest 2003, 28–29, 164–165; ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 109; FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*, 58–61.

– európai társaikhoz hasonlóan – fontos kormányzati feladatokat is elláttak, ezért ritkán tartózkodtak székhelyükön, következésképpen az általuk végzendő szentelések is „akadozhattak”. A szentelés előtt állóknak tehát „sokkal praktikusabb és gazdaságosabb volt személyesen megjelenni a római kúriában és ott magukat mindjárt ordináltatni” – vonta le a konzekvenciát a szerző.⁶⁴ Természetesen e körülmény szintén kellő indítékkal szolgálhatott és szolgált is a magyar klerikusok számára, amint ezt korabeli források is alátámasztják.⁶⁵ Szintén lehetséges indoknak tartotta a szerző a szentelési eljárás korabeli túlszabályozását, a kötelezően előírt szentelési időszakok teremtette korlátokat. Ugyanakkor LUKCSICS e fontos összetevőket felvillantó, ám végeredményben csak a probléma felszínét érintő magyarázata a téma vizsgálata kapcsán korántsem kielégítő. Mindezt tanulmányának összegző gondolatai kellően szemléltetik: „Hogy pedig a XV. század első feléből származó regesztákban számos magyar vonatkozású okmány – köztük papszentelők is – találhatók, a Vatikánnal való gyakori érintkezésünkkel is magyarázható. Egyház és állam közti kapcsolat még szoros. Feldolgozott anyagom teljes ismerete alapján állíthatom, hogy a római kúriával való kapcsolatunk a középkorban dacára a nehéz közlekedési viszonyoknak a mainál sokkal élénkebb, a személyes érintkezés sokkal gyakoribb volt. A középkor mindent átható vallásos szelleme nemcsak a Krisztus vére által öntözött Szentföldre vonz ájtatos egyháziakat és világiakat, hanem a közelebb fekvő Örök Városban nyugvó apostolok sírjához is. *A zarándoklatokban résztvevő és a római kúriában megforduló kisebbrendű magyar papok természetesen éltek az alkalommal, hogy magukat papokká szenteltethessék.*”⁶⁶

ERDÉLYI GABRIELLA az Apostoli Penitenciária anyagát vizsgálva találkozott e jelenséggel, a hivatal működését és a magyar vonatkozású folyamodványokat feldolgozó munkáiban (2005, 2011, 2017, 2018) a szentelésekkel kapcsolatos ügyekre is kitért.⁶⁷ LUKCSICS leegyszerűsítőnek tűnő magyarázatát egyáltalán nem tartotta megnyugtatónak. Elemzése során kimutatta, hogy a 15–16. században a Kárpát-medencében is kitapintható az írástudó, felkészült, azonban biztos egzisztenciával nem rendelkező klerikusok rétege. A Penitenciáriára benyújtott kérvények szövegét

⁶⁴ LUKCSICS, *Papszentelő okmányok*, 117–118.

⁶⁵ Pl. „raro ordines celebrant”: APA Reg. Suppl. vol. 2, fol. 27v-28r.

⁶⁶ LUKCSICS, *Papszentelő okmányok*, 121. – A kurzívval szedett részek kiemelése tőlem.

⁶⁷ ERDÉLYI, *A Sacra Poenitentiaria Apostolica* (II), 84; ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 97–113; ERDÉLYI GABRIELLA, *Egyházi társadalom Magyarországon a reformáció korában. Az alsópapság helyzete Magyarországon a reformáció megjelenése idején, Egyházi társadalom a Magyar Királyságban*, i.m. 35–50; ERDÉLYI, GABRIELLA: *Negotiating Violence. Papal Pardons and Everyday Life in East Central Europe (1450–1550)*, (Studies in Medieval and Reformation Tradition, 213), Leiden/Boston 2018, 106–111.

tanulmányozva arra a következtetésre jutott, hogy közöttük sok benefíciummal nem rendelkező klerikus is kimutatható, akik bármit megtettek, Itáliába utaztak, sőt akár hivatalos iratokat hamisítottak annak érdekében, hogy áldozópappá szenteltessék magukat.⁶⁸ Emellett az 1510-es évektől egyre többen választották a szerzetességen át vezető könnyebb és olcsóbb utat, hiszen a rendtagok pappá szentelésének nem volt előfeltétele az egyházi javadalom birtoklása, ugyanis az adott szerzetesi közösség, illetve kolostor biztosította megélhetésüket. Ők promóciójukat követően a kolostort és a rendet (leginkább a mendikánsokat választották) elhagyva, immár piacképes képesítéssel a kezükben vállalhattak állást, illetve próbálhattak tényleges javadalomhoz jutni.⁶⁹ ERDÉLYI tézise szerint elsősorban a társadalom alsó rétegéből származók ragadtak meg minden lehetőséget, így vállalták akár a római út okozta fáradságokat és kiadásokat annak érdekében, hogy bekerüljenek az egyháziak kiváltságos rendjébe, és kitörjenek a kilátástalannak tűnő szegénységből. „Erős a gyanúm ezért – írja a szerző –, hogy az a több száz – egyéb pápai hivatalokkal együtt több ezer – klerikus, aki Itáliában szenteltette magát, a javadalom hiánya miatt tette ezt, s nem egyszerűen római zarándokútját kihasználva vagy merő divatból. [...] Bárhogy is volt, úgy tűnik, ebben az időszakban korántsem tűnt elérhetetlennek egy eszes jobbágyfiú számára, hogy – kolostorból szökve vagy sem – pappá szenteljék, majd kisebb egyházi javadalmat szerezzen.”⁷⁰ A röviden összefoglalt, döntően a Penitenciária hivatalához benyújtott szupplikációkra alapozott megállapítás azonban nézetem szerint nem abszolutizálható. Ugyanis kevésbé tűnik számomra életszerűnek, hogy a Kúriában, vagy akár Itália-szerte felszentelt valamennyi idegen származású klerikus csalárd módon, hamis titulust megadva szenteltette magát pappá. Az efféle visszaélések persze nem voltak ritkák a korszakban, tulajdonképpen Európa-szerte találunk olyanokat, akik Itáliában, így akár *horribile dictu* a Római Kúriában csalással vették fel az egyházi rend szentségét. Mindazonáltal – amint LUDWIG SCHMUGGE kutatásainak ismertetése kapcsán az előzőekben említettem – európai összehasonlításban a magyarok csak elenyésző arányban tűntek fel a csalók között. Mindez azzal (is) magyarázható, hogy a német és francia helyzettel ellentétben, a korszak magyar egyházi javadalmaiért nem folyt olyan ádáz verseny, mivel a „kereslet és a kínálat”, azaz a javadalmak és a klerikusok száma között nem lehetett jelentős

⁶⁸ ERDÉLYI, Szökött szerzetesek, 111.

⁶⁹ Uo. 53–56, 113.

⁷⁰ Uo. 111. és 113.

eltérés. Éppen a *Libri formatarum* szentelésekre vonatkozó bejegyzései igazolják, hogy a magasabb egyházi rendeket felvevők túlnyomó többségének esetében – természetesen a szerzetesek kivételével – feltüntették a megélhetésüket biztosító beneficiumot. Ami pedig a Rómában szenteltek javadalomszintjeit illeti, nem csupán vidéki plébánosokat, kápolna- és oltárigazgatókat, hanem városi, mezővárosi javadalmasokat is szép számmal találunk közöttük.

Az 1520-as években a *Dataria Apostolica* hivatalához benyújtott kérvények feldolgozása során ketten is felfigyeltek a magyarok kúriai promóciójának problematikájára. TÓTH PÉTER az 1524 első hónapjaiban benyújtott tömeges szentelési kérvényekkel kapcsolatban a következőképpen fogalmazott (2010): „Hogy mi lehet a jelenség oka, arra egyelőre nem tudok magyarázatot adni. A szűkszavú és formális bejegyzések csupán a kérelmezők nevét, esetleg származási helyét – sok esetben csak az egyházmegyét –, illetve annak a plébániának, kápolnának vagy oltárnak a titulását és a helyét mondják meg, ahol a szolgálatot teljesítették, a kérelmek indoklásáról nem esik szó bennük.”⁷¹ Az egri egyházmegyések folyamodványai kapcsán az okok közül kizárta – helyesen – a püspöki szék üresedését, azonban e körülmény önmagában még nem lett volna elegendő, ugyanis az ekkor e méltóságot viselő Szalkai Lászlót csak 1525 húsvétján szentelték pappá, majd püspökké.⁷² Ami a szupplikációk formulás részait illeti, valóban szűkszavúak, ám ennek ellenére informatívak. A szerző által (is) vizsgált folyamodványok klauzulájában ugyanis feltüntették, hogy a kötelezően előírt kánoni szentelési időpontokon kívül (*extra tempora a iure statuta*), valamint az egyes grádusok felvétele közt előírt szünet nélkül három egymást követő napon (*tribus diebus*), azaz gyorsított eljárás keretében felszenteltethették magukat a kérelmezők.⁷³

LAKATOS BÁLINT a VI. Adorján-kori szupplikációk feltárása során bukkant 16, többségében csoportos szentelési kérelemre, amelyek kapcsán a közelmúltban napvilágot látott forráskiadványa bevezető fejezetében röviden a kúriai promóciók jelenségét is érintette (2018).⁷⁴ Ő a korábbi – az általam az előzőekben szintén röviden ismertetett – szerzők álláspontjának összefoglalását, valamint a római szentelési dömpinget visszaszorítani kívánó korabeli pápai rendelkezések felsorolását követően egy újabb szempontra hívta fel a figyelmet. Az általa vizsgált klerikusok kúriai

⁷¹ TÓTH, Adatok az egri püspökség, 315.

⁷² *Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. Vatikáni magyar okirattár, series I, tom. I–VI*, Budapestini 1887–1891 (= MVH), II/1, 170. – Kunisch Mátyás egri segédpüspök (1523–1525) viszont természetesen szentelhetett klerikusokat. Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 55.

⁷³ Pl. ASV Registra Supplicationum (= Reg. Suppl.) vol. 1797, fol 162r; vol. 1804, fol. 195r.

⁷⁴ LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 74–78.

szentelésének egyik lehetséges magyarázataként felvetette, hogy mivel származási és szolgálati helyük különböző egyházmegyék területén helyezkedett el, az illetékes ordináriustól kellett volna szentelési engedélyt kérniük, ami nem feltétlenül volt problémamentes. Rómában történő promóciójukkal, „ügyük kúriai elintézésével viszont ki tudták kerülni a kánonjogi akadályt és esetleges rendezetlen hazai helyzetüket”.⁷⁵

Jóllehet, az utóbbi évek kutatásai nyomán a késő középkori magyar „papszentelési turizmus” egyes kérdéseire elfogadható válaszok születtek, azonban számos probléma mindmáig tisztázatlan. Magam a 16. század eleji kúriai promóciókat nagyító alá véve kíséreltem meg a közelmúltban a téma összetettségét érzékeltetni, a kúriai szenteléseket dokumentáló vatikáni sorozat adatait a vizsgálatba bevonni (2017),⁷⁶ majd pedig két egyházmegye, a győri és a csanádi promóciós adatait elemeztem egy-egy tanulmányomban (2018).⁷⁷ A következőkben immár a *Libri formatarum* teljes magyar vonatkozású adataira támaszkodva igyekszem a témakörrel kapcsolatos ellentmondásokat feloldani, és a jelen tartalmi egység elején megfogalmazott kérdésekre kielégítő válaszokat kínálni.

⁷⁵ Uo. 78.

⁷⁶ FEDELES, Magyar klerikusszentelések.

⁷⁷ FEDELES, *Ad omnes*; FEDELES TAMÁS: *A Délvidékről az Örök Városba. Csanádi egyházmegyések kúriai szentelési ügyei (1442–1517)*, Urbs, Civitas, Universitas. Ünnepi tanulmányok Petrovics István 65. születésnapja tiszteletére, főszerk. PAPP SÁNDOR, szerk. KORDÉ ZOLTÁN–TÓTH SÁNDOR LÁSZLÓ, (Fontes et Libri 1.) Szeged 2018, 94–110.

I. A SZENT RENDEK

„Ámde őket [ti. a szüzeket, akikről az előző részben értekezett – FT] hátrahagyva először a férfiak rendjéről (*de virorum ordine*), azaz a laikusokról kell szólnunk, akik között egyesek földművesek (*agricolae*), mások pedig harcosok (*agonistae*). A földművesek verejtékkel művelik meg a földeket és végeznek különböző földműves mesterségeket, amely az egész egyházat eltartja. A harcosok pedig megelégednek a hadi szolgálatuk bérével, nem csapnak össze az anyaméhben, hanem körültekintően harcolnak Isten Szent Egyházának ellenségeivel. Következik a klerikusok rendje (*clericorum ordo*), amely három különálló fokozatra tagolódik, azaz diakónusokra, presbiterekre és püspökökre, ugyanis valamennyi alsóbb grádusú személyt klerikusnak neveznek.”¹ E sorokat Abbo, a fleury-i Benedek-rendi monostor apátja (†1004) jegyezte le Capet Hugó és Róbert királyokhoz intézett levelében (994). Az Abbo által megfogalmazott gondolatok rövid idő alatt kikristályosodtak, és az *Orbis Christianus* területén a következő évszázadokban általános igazodási pontként szolgáltak. A középkori társadalom három funkcionális csoportjáról értekezett ugyanis a tudós apát, amelyeket a későbbiekben az imádkozók (*oratores*), a harcosok (*bellatores*, *pugnatores*) és a dolgozók (*laboratores*) rendjének nevezték.² E társadalomszemlélet plasztikus megfogalmazása Adalbero laoni püspök (†1031) nevéhez köthető, aki a következőképpen vélekedett: „Isten háza tehát, amelyet egynek hiszünk három részre osztlik: egyesek imádkoznak, mások harcolnak, és ismét mások dolgoznak. Ez a három rész, mely együtt létezik, nem szenvedheti a szétválasztást. A szolgálat, amit az egyik végez, a másik kettő munkájának a feltételét adja, mindenki a maga részéről köteles az együtttest segíteni. Így ez a hármas összetétel valójában egységet alkot, s ezáltal győzedelmeskedhet a törvény és örvendezhet a békének a világ.”³ A klerikusok csoportja tehát a késő Karoling-kor folyamán önálló, a laikus társadalomtól jól elkülönített renddé (*ordo clericalis*, *ordo clericorum*) alakult, tagjai számos kiváltságot élveztek, magukat viseletükben is megkülönböztették a világiaktól. Sőt, e fejlődési

¹ *Apologeticus ad Hugonem et Rodbertum reges Francorum*, MIGNE, JACQUES PAUL, *Patrologiae Cursus Completus. Series Latina* (elérhető: <http://patristica.net/latina/> – utolsó letöltés: 2019. július 30.), vol. 139, 464 (saját fordítás).

² KATUS LÁSZLÓ, *Európa története a középkorban*, Pécs 2014, 22, 135. – A három funkcionális rend kialakulásának részleteire lásd DUBY, GEORGES, *The Three Orders. Feudal Society Imagined*, Chicago–London 1982, 87–92.

³ SZ. JÓNÁS ILONA (szerk.), *Középkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény* (Osiris Tankönyvek), Budapest 1999, 195.

folyamat következtében a laikusoknál magasabb rendűnek tartották magukat.⁴ A *militia clericalis* tulajdonképpen mindenki előtt nyitva állt, mindössze az alapvető előírásoknak kellett megfelelniük a jelölteknek. Az egyházi pályafutás sokat ígérő lehetőségként kínálkozott a társadalmi rétegek határait átlépni igyekvőknek, hiszen az egyes szociális csoportok közti vonalak a középkorban meglehetősen merevek voltak. Ebből következőleg az alsóbb társadalmi rétegek tagjai számára a felemelkedésre elsősorban a klérusba történő bejutás kínált esélyt.⁵ Az alábbiakban tehát érdemes közelebbről is szemügyre vennünk az *imádkozók* rendjét, hiszen a Kúriában felszentelt magyarok is e privilegizált réteg tagjaivá váltak.

A KÖZÉPKORI KLÉRUS ÉS AZ EGYHÁZI REND GRÁDUSAI

Az áldozat bemutatását végzőket, Lévi törzsének tagjait maga az Úr választotta ki Izrael fiai közül, akik Áron és fiai szolgálatába, sőt tulajdonába kerültek.⁶ A szakrális szolgálatot végző papok a zsidóságon belül központi szerepet játszottak, éppen hivataluk okán elkülönült, kiváltságos csoportot alkottak a választott nép tagjai között.⁷ A Megváltó ugyancsak e szakrális feladatokra kijelölt ősi nemzetséghez tartozott: „Jákobtól származtak a papok és a leviták, meg mindazok, akik Isten áldozati oltáránál teljesítettek szolgálatot, tőle származott az Úr Jézus is test szerint”.⁸ A zsidó környezetben formálódó ősegyházra természetesen az ótestamentumi hagyományok szintén jelentős hatást gyakoroltak, jóllehet ellentétben az ószövetséggel Jézus Krisztus „papsága örökké tart”.⁹ A krisztuskövetők számának gyarapodásával párhuzamosan sokasodó feladatok ellátása szükségessé tette, hogy az apostolok munkáját alkalmas személyek segítsék. „Ezért a tizenkettő összehívta a tanítványokat”, és meghagyták nekik, hogy „szemeljetek ki magatok közül hét jóhírben álló, Lélekkel eltelt bölcs férfit. Ezeket megbízzuk a munka irányításával” – olvashatjuk az Apostolok cselekedeteiben.¹⁰ A *kiválasztás* tehát alapvető eleme a szakrális szolgálatnak, maga a görög eredetű klérus szó is erre utal. Mátyás volt az első, akit az apostolok

⁴ KATUS, Európa története, 253; GÁRDONYI MÁTÉ, Bevezetés a Katolikus Egyház történetébe, Vác 2006, 103.

⁵ SCHMUGGE, Schleichwege zu Pfründe, 617.

⁶ Szám, 3,1–13.

⁷ Lev, 8, 1–10, 20.

⁸ VANYÓ LÁSZLÓ (szerk.), *Apostoli atyák* (Ókeresztény írók 3), Budapest 1988², 124. – Jézus őseire lásd Mt 1, 1–17.

⁹ Zsid, 7,24.

¹⁰ ApCsel, 6,2–3.

kiválasztottak: „Ezután sorsot vetettek. A sors Mátyásra esett, így a tizenegy apostolhoz sorolták.”¹¹

A klerikus – laikus fogalompár meghatározását a neves bolognai kánonjogásznak, Johannes Gratianusnak köszönhetjük, aki az 1140 körül összeállított joggyűjteményében, a *Decretum Gratiani*-ban a következőképpen fogalmazott: „A keresztényeknek két fajtája van. Éspedig az egyik típus, amely az isteni szolgálattal (*divino officio*) foglalkozik, a világi lármától eltávolodva a szemlélődésnek és az imának szenteli magát; ők a klerikusok, az Istennek szenteltek (*Deo devoti*), illetve a megtértek (*conversi*). A görög 'kleros' szó latin jelentése sors, örökség. Ezért az ilyen embereket klerikusoknak, sorsra kiválasztottaknak (*sorte electi*) nevezik. [...] A keresztények másik típusa a laikusok. A 'laos' népet jelent. Ők világi javakat is birtokolhatnak [...] feleséget tarthatnak, földet művelhetnek, egymás között ítéletet hozhatnak, tárgyalásokat vezethetnek, az oltárra adományokat tehetnek, tizedet fizethetnek”.¹² A két réteg, Krisztus egyháza tagjainak, tudniillik a hierarchiát alkotó egyházi hivatalviselők és a hívek elkülönülésének plasztikus megfogalmazását találjuk VIII. Bonifác (1294–1303) jelentős aktuálpolitikai célzattal megfogalmazott *Clericis laicos* kezdetű bullájában (1296). Ebben a következőképpen fogalmazott: „»a laikusok kérlelhetetlen ellenségei a klerikusoknak, amit az ókori hagyomány éppúgy tanúsít«.”¹³

A keresztény szerzetesség térhódítása az egyházi renden belül is kifejezésre jutott, ugyanis ennek következtében a klérus két nagy csoportra tagolódott: a világi papságra (*clerus saecularis*), valamint a szerzetességre (*clerus regularis*). Az egyházi társadalom különböző rétegeit azonos státusuk kapcsolta össze, amely markánsan megkülönböztette annak tagjait a világi személyektől.¹⁴ A klerikusok formálisan egy csoportot alkottak, ugyanis nem tartoztak a világi bíróságok joghatósága alá, hanem a *privilegium fori* normája szerint a kánonjog alapján ítélték meg őket. E mellett egyéb kiváltságokkal, immunitással rendelkeztek, így például részleges adómentességet élveztek.¹⁵ A klérushoz tartozás külsőleg is látható jelét a hajkorona közepének kör

¹¹ ApCsel, 1,26. Ezt Gratianus is kiemeli: „Cleros et clericos hinc appellatos credimus, quia Mathias sorte electus est, quem primum per apostolos legimus ordinatum.” Vö. FRIEDBERG, AEMELIUS (ed.), *Corpus Iuris Canonici, I-II*, Graz 1959, I, 67, Dist. 21.

¹² FRIEDBERG, *Corpus Iuris*, I, 678, Dist. C. VII, (fordítás tőlem).

¹³ NEUNER, PETER, Luther Márton reformációja. Katolikus helyzetfelmérés az ökumenikus párbeszéd szempontjából, ford. GÖRFÖL TIBOR, [Budapest] 2017, 211.

¹⁴ GÁRDONYI, *Bevezetés*, 103. Az egyes rétegek magyar vonatkozásaira lásd MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*.

¹⁵ Erre részletesen lásd PUZA, RICHARD, *Privilegium fori*, Lexikon des Mittelalters VII, München 2003, 228–229.

alakú leborotválása az úgynevezett *tonzúra* biztosította.¹⁶ A kezdeti időszakban az aszketikus élet mellett elköteleződött férfiak és nők saját maguk borotválták le a hajukat. A visszaélések miatt a későbbiekben e rítus a püspökök illetékességi körébe került, azaz szentelési hatalmukhoz tartozott. Aszketikus jelentését elvesztve immár az *ordo clericorum* és az *ordo laicorum* egymástól történő elhatárolását szemléltette.¹⁷ „A fej leborotválása vala-mennyi világi dolog letételét” jelentette – olvashatjuk Gratianusnál.¹⁸

Az egyház szolgálatára kiválasztottak különböző feladatokat láttak el a kezdetektől, amely differenciálódást az apostoli atyák levelei,¹⁹ valamint az első századok egyházfegyelmi szabályozásainak szövegei egyaránt dokumentálják. A 215 körül Rómában keletkezett *Traditio Apostolica* tanúsága szerint a püspökök, presbiterek és a diakónusok mellett a szubdiakónusok, valamint a lektorok is a klérushoz tartoztak és egyházi szolgálatot végeztek.²⁰ Az utóbbi kettőt továbbiak követték, ennek következtében néhány évtizeddel később már a klerikus státus alacsonyabb fokozatai is megjelentek, és általánossá váltak.²¹ Caesariai Eusebius egyháztörténeti munkájában örökölte meg Cornelius pápa (251–253) Fabianus antiochiai püspökhöz intézett levelét, amelyben az egyházfő az egyházi rend valamennyi grádusát felsorolta. A 3. század derekán a püspököt követően a római papságot e szerint „negyvenhat pap (*presbiteros*), hét diakónus (*dyaconos*), hét alszerpap (*subdyaconos*), negyvenként akolitus (*acolitos*), az ajtónállókkal együtt (*cum hostiariis*) negyvenkét ördögűző (*exorcistas*) és felolvasó (*lectores*)” alkotta.²²

A nyugati egyházban az egyik legkorábbi traktátus, amely az egyházi ordók hierarchiáját tartalmazza, a *De septem ordinibus ecclesiae* című Pszeudo-Jeromos levél. Jóllehet keletkezése kapcsán nincs tudományos konszenzus, az kétségtelen, hogy valamikor az 5–7. században készülhetett, a fennmaradt szövegváltozatok alapján pedig a középkori Európában közismert lehetett. E gyűjtemény a következő grádusokat sorolja fel:

¹⁶ PLÖCHL, WILLIBALD, *Geschichte des Kirchenrechts*, Bd. 2.: *Das Kirchenrecht der abendlaendischen Christenheit 1055 bis 1517*, Wien–München 1962, II, 289.

¹⁷ ANGENENDT, ARNOLD, *Geschichte der Religiosität im Mittelalter*, Darmstadt 2009⁴, 446.

¹⁸ FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, I, 678.

¹⁹ VANYÓ: *Apostoli atyák*, 130–131 (Római Szt. Kelemen), 175–176 (Antiochiai Szt. Ignác).

²⁰ ERDŐ PÉTER (összeáll., ford.), *Az ókeresztény kor egyházfegyelme (az első négy évszázadban)* (Ókeresztény írók 5), Budapest 1983, 83–102.

²¹ SZÁNTÓ KONRÁD, *A Katolikus Egyház története*, I–III, Budapest, 1987–1988², I, 129.

²² *Euszebiosz egyháztörténete*, ford. BAÁN ISTVÁN (Ókeresztény írók 4), Budapest 1981, 292. – A latin nyelvű kiegészítések forrása: *Eusebii Cesariensis episcopi ecclesiastica hystoria* per RUFINUM AQUILEIENSEM de greco in latinum traducta incipit feliciter, Utrecht, 1474. (elérhető: <https://archive.org/details/ned-kbn-all-00001820-001> [utolsó letöltés: 2018. november 9.]) fol. 127v.

temetést végző (*fossor*), ajtónálló (*ostiarius*), felolvasó (*lector*), alszerpap (*subdiaconus*), szerpap (*diaconus*), áldozópap (*presbiter*), püspök (*episcopus*).²³

Sevillai Izidor (†636) *Etymologiae* című munkájának hetedik könyvében az ekkora már megszilárdult gyakorlatot dokumentálta. „Általánosan mindenkit klerikusnak neveznek, aki Krisztus egyházában szolgál, akiknek a grádusa és a neve a következő: ajtónálló (*hostiarius*), zsoltáros (*psalmista*), felolvasó (*lector*), ördögűző (*exorcista*), akolitus (*acolithus*), alszerpap (*subdiaconus*), szerpap (*diaconus*), áldozópap (*presbiter*), püspök (*episcopus*).”²⁴

Ivo chartres-i (†1116), majd később Guillelmus Durandus (†1296) mendei püspök úgy fogalmazott, hogy az egyházi rend szentségének hét fokozata van, amely a Szentlélek hét ajándékát szimbolizálja. Ivo Krisztus példájára utalt, aki az egyházi rend hét fokozatával járó valamennyi szolgálatot személyesen látta el, és ezzel az egyház a krisztusi előképet kívánta megvalósítani. Ezek közül az ajtónálló volt az első, míg az áldozópap az utolsó grádus.²⁵ Az általános késő középkori gyakorlat szerint tehát a helyi *ordinarius* által kiszolgáltatható rendek alsó fokozatai a *hostiarius*, *lector*, *exorcista* voltak, végül pedig az *acolitatus* következett. Ezek birtokában az illető már az egyháziak kiváltságait élvezte, azonban a későbbiekben még visszatérhetett a laikus állapotba (házasodhatott, világi foglalkozást űzhetett).²⁶ Az említett négy kisebb rendet (*quatuor minores*) a legtöbbször egy időpontban vették fel a jelöltek.²⁷ A három magasabb ordó pedig sorrendben a következő volt: *subdiaconatus*, *diaconatus* és *presbiteratus*. A cölibátus kötelezettségével egybekötött *subdiaconátust* a 12–13. század fordulójától számították a magasabb fokozatok közé, amelyet III. Ince pápa (1198–1216) 1207-es dekrétuma tett véglegessé.²⁸ Az alszerpapság képezte a valódi választóvonalat a cölibátus megtartása és az imaórákon (zsolozsmán) történő részvétel követelménye által, egyértelművé téve, miszerint az illető további életét immár kizárólag az egyháznak szenteli. Természetesen csak a presbiteri ordó felvételét követően vált áldozópappá

²³ A Bibliotheca Apostolica Vaticana Barberini Latini 679, fol. 298r szövegváltozatát közli: REYNOLDS, ROGER E., *Clerical Orders in the Early Middle Ages. Duties and Ordination* (Variorum collected studies series 670), Aldershot 1999, I/238–247.

²⁴ FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, I, Dist. 21. 67, (fordítás tőlem).

²⁵ DURANDUS, GUILLELMO, *Rationale divinarum officiorum*, accedit aliud a JOANNE BELETHO, Neapoli 1859, 80; DURANDUS, WILHELM, *Rationale divinarum officiorum*, Übersetzung und Verzeichnisse von Herbert Douteil mit einer Einführung herausgegeben und bearbeitet von RUDOLF SUNTRUP, Teilband I (Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen, Bd. 107), Münster 2016, 182; OTT, LUDWIG, *Das Weihe sakrament* (Handbuch der Dogmengeschichte 4), Freiburg/Basel/Wien 1969, 43.

²⁶ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 6–8.

²⁷ OEDIGER, FRIEDRICH WILHELM, Über die Bildung der Geistlichen im Späten Mittelalter, Leiden–Köln 1953, 54.

²⁸ OTT, *Das Weihe sakrament*, 45–46.

(*presbiter, sacerdos*) az illető, amely lehetővé tette számára a szentmise celebrálást, valamint a szentségek kiszolgáltatását. Az egyházi rend szentségének legmagasabb fokozatát pedig a püspökség (*episcopatus*) jelentette. Ez utóbbi grádusokat a kisebb ordóktól markánsan megkülönböztetve szent rendeknek (*sacri ordines*) nevezték.²⁹ E felosztás természetszerűleg a korszak részegyházainak – köztük a magyar – tartományi és egyházmegyei zsinati határozataiban is időről időre szerepel az egyházi rend szentségét tárgyaló fejezetben.³⁰

Az egyes fokozatokhoz tartozó feladatokat is világosan meghatározták. Az ajtónálló őrizte a templom kulcsait, nyitotta és zárta annak ajtaját, a híveket beengedte, a kiközösítetteket és a hitelteleneket pedig kizárta. Az ördögűző a katekumenek feje fölé helyezve kezét végezte az exorcizmus szertartását. Az akolitus feladata volt a szentély világításának előkészítése, gondoskodott a viaszról, valamint előkészítette az eucharisztia számára a kelyhet. A lektor az ószövetségi olvasmányokat olvasta fel a nép számára. Az alszerpap vitte az oltárhoz a kelyhet és a paténát, ministrált a szentmise alatt, a celebráns kezére vizet öntött, majd átadta a törlőkendőt. A diakónus az áldozópapnak asszisztált a keresztség szentségének kiszolgáltatásánál, az oltárra helyezte a felajánlásokat, a keresztet hordozta, valamint a szentleckét és az evangéliumot felolvasta a híveknek. Ő szólított fel a szentmisén a közös imára és a hirdette ki az Úr békéjét. Az áldozópap mutatta be a szentmiseáldozatot, prédikációt tartott, megáldotta Isten adományait, kiszolgáltatta a szentségeket. A püspök bazilikákat, oltárokat és a krizmát konszekrálta, feladta az egyházi rendeket, apácákat benedikált.³¹

²⁹ „Sacri vero, seu majores, sunt isti: Subdiaconatus, diaconatus, presbyteratus, episcopalis ordo.” DURANDUS, *Rationale* (1859), 80. – Az ordó fogalmát elsőként Petrus Lombardus (†1160) definiálta: „Character igitur spiritualis, ubi fit promotio potestatis, ordo vel gradus vocatur.” – Később Alexander de Hales (†1245) a következőképpen határozta meg az ordó fogalmát: „Ordo est sacramentum spiritualis potestatis ad aliquod officium ordinatum in ecclesia ad sacramentum communionis.” – OTT, *Das Weihe sakrament*, 48, 76.

³⁰ Pl. Esztergom (1382, 1494), Várad (1524). *Leges ecclesiasticae regni Hungariae et provinciarum adiacentium, I–III*, opera et studio IGNATII BATTHYÁN episcopi Transsilvaniae collectae et illustratae, Albae Caroline-Claudiopoli 1785–1827, III, 214, 276; *Sacra Concilia Ecclesiae Romano-Catholicae in Regno Hungariae celebrata. Ab anno Christi MXVI. usque ad annum MDCCXV. Accedunt Regum Hungariae, Sedis Apostolicae legatorum constitutiones ecclesiasticae*, ex Mss. potissimum eruit collegit illustravit P. CAROLUS PÉTERFFY, e Societate Jesu. Pars prima. In qua concilia et constitutiones ab anno Christi MXVI. usque ad annum MDXLIV. prodeunt, Vienna 1742, 206; JACZKÓ SÁNDOR, *Az 1524-es várad zsinat és határozatai*, PhD-értekezés, Debrecen 2011, (kézirat), 161.

³¹ CHARTRES, IVO DE, *Panormia*, (elérhető: http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1040-1116,_Ivo_Carnotensis,_Panormia,_LT.pdf [utolsó letöltés: 2018. november 9.]), Lib. III, cap. (28–29).

A KANDIDÁLOK ALKALMASSÁGA

A kisebb-nagyobb ordók felvételének kritériumai, az ordináció különböző szegmensei folyamatosan visszatérő témái voltak az egyetemes és helyi zsinatoknak, számos pápai döntés született az évszázadok során e tárgyban.³² Természetesen a kánonjogászok sem hagyták érintetlenül mindezt, így – egyebek mellett – a *Decretum Gratiani* is részletesen tárgyalta a kérdést.³³ A 15. századtól számos javaslat készült a jelöltekkel szemben támasztott alapvető követelményekkel, valamint a promóciókkal kapcsolatban, míg végül a trentói zsinaton született meg az átfogó reform, amely révén a katolikus megújulás új papi ideálja került előtérbe.³⁴ A középkorban vajon milyen előfeltételeknek kellett megfelelniük az egyházi rend egyes grádusait felvenni kívánó jelölteknek?

A 4. századi zsinatok megfogalmaztak már bizonyos kritériumokat a klérus tagjaival kapcsolatban. Általában az erkölcsükre, valamint az életkorukra vonatkozóan írtak elő általános elvárásokat.³⁵ Az I. niceai zsinat (325) pedig a presbiteri ordó előtti vizsgálatot is említette.³⁶ A Karoling-kortól kezdődően aztán egyre részletesebben szabályozták a klerikusokkal, mindenekelőtt az áldozópapokkal szembeni elvárásokat. Nagy Károly (768–814) több *capitularéja* is előírta az egyháziak kötelező vizsgálatát, amelyek során erkölcsüket és felkészültségüket egyaránt ellenőrizték.³⁷

A szentelés előtti vizsgálat (*examinatio*) részleteiről Gratianus gyűjteménye nyújt számunkra átfogóbb tájékoztatást. „Miután a püspök megállapította a szentelés időpontját, az ordináció előtti szerdán valamennyi szentelendő az őket bemutató presbiterekkel együtt a városba kell hívni. Ezt követően pedig válasszon a püspök környezetéből áldozópapokat és más okos férfiakat, akik ismerik az isteni törvényeket és tapasztaltak az egyházi szabályok terén, s ők gondosan vizsgálják meg a szentelendők származását, életét, hazáját és életkorát, szolgálati és tanulmányi helyét, továbbá, hogy

³² PELLICCIA, *La preparazione*, 51–81; REHBERG, *L'affluenza di ordinandi*, 171–200.

³³ FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, I, Dist. 36–40, 133–150.

³⁴ A folyamatra lásd GÁRDONYI, *A papi élet reformja*.

³⁵ ERDŐ, *Az ókeresztény*, 352.

³⁶ Uo. 287.

³⁷ Pl. a 802-es aacheni zsinat *Capitula de examinendis ecclesiasticis* cím alatt önálló fejezetet szentelt e kérdésnek: „omnes ecclesiasticos de eorum eruditione et doctrina diligenter examinare, in eadem examinatione nos quamvis imperiti simus per provinciam isteam”: *Monumenta Germaniae Historica*. (= MGH) *Legum sectio II. Capitularia Regum Francorum*, I, denuo edidit ALFREDUS BORETIUS, Hannoverae 1883, 110. – A korabeli papsággal szemben megfogalmazott szentelési követelmények vázlatos áttekintésére lásd KAJTÁR EDVÁRD, «In immolationis hora per vocem sacerdotis coelos aperti sunt» A pap és az eucharisztia kapcsolata a misében a IX. század legjelentősebb misekommentárjai szerint, (doktori értekezés PPKE HK), Budapest 2010, (kézirat), 49–53.

jól képzettek-e, ismerik-e az Úr parancsait, mindenekelőtt azonban, hogy a katolikus hithez ragaszkodnak-e és azt egyszerű szavakkal elő tudják-e adni. [...] Őket tehát három egymást követő napon alapos vizsgálat alá kell vetni, az alkalmasokat pedig szombaton mutassák be a püspöknek.”³⁸ A partikuláris zsinatokon is – kisebb-nagyobb helyi eltérésekkel, de alapvetően – hasonló elvárásokat fogalmaztak meg, így a vizsga forgatókönyve tulajdonképpen egészen Trentóig változatlan maradt.³⁹ Az 1515-es veszprémi egyházmegyei zsinat előírásai értelmében a kivizsgálás során a törvényes életkort, az erkölcsös életet, a törvényes származást, az olvasás és az éneklés megfelelő szintű ismeretét kérték számon, továbbá bizonyítaniuk kellett a jelölteknek, hogy nem élnek szabálytalan állapotban, nem házások, nem bigámisták, nem szolga állapotúak, nincs a szentelést akadályozó testi hibájuk vagy betegségük.⁴⁰ A kivizsgálás tehát alapvetően a kandidálók elméleti felkészültségére, erkölcsre, valamint állapotára irányult. A kánonjog előírása szerint, a *subdiaconátussal* kezdődő magasabb ordók felvételéhez az említettekén kívül a jelölteknek igazolniuk kellett a megfelelő egzisztenciális háttérrel biztosító javadalom (*titulus patrimonii, titulus ecclesiasticus*) birtoklását is. Kivételt képeztek a szerzetesek, az ő megélhetésüket természetesen rendjük szavatolta.⁴¹ Az egyházi hivatalok megfelelő szintű ellátásához szükség volt tehát bizonyos szintű erkölcsi, vallásos, elméleti, valamint szervezési képességekre,⁴² amelyeket a szentelés aktusa előtt számon is kértek. Az elméleti felkészültségre vonatkozó követelményeket azonban pontosan nem szabályozták központilag, ezért nem volt e téren olyan igazodási pont, amely a nyugati egyház papsága számára az elégséges műveltségi szintet részletesen meghatározta volna. Véleményem szerint ez is közrejátszhatott abban, hogy a késő középkori lelkeszkedő papság tagjainak nagy részét általában sztereotip módon tudatlannak tartja a korábbi szakirodalom.⁴³ Mindez persze

³⁸ FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, I, 88–89 (a fordítás tőlem).

³⁹ OEDIGER, Über die Bildung.

⁴⁰ „Hi, qui sunt ad sacros ordines promovendi, infra tres dies ante diem ordinationis suae episcopo vel eius suffraganeo aut examinatorebus deputatis praesentari et examinari debent. Et tales, qui sunt legitima aetatis, honestae vitae, de legitimo matrimonio nati, et bene sciunt legere et cantare ac in praemissis sint aliquantulum instructi, non irregulares, non coniugati, non bigami, non servi, nisi forte essent manumissi, non coprore vitati.” – *A veszprémi egyház 1515. évi zsinati határozatai*, kiad. SOLYMOSI LÁSZLÓ, Budapest 1997, 83.

⁴¹ HAY, *The Church in Italy*, 54, 142; FEDELES, Magyar klerikusszentelések, 54–55. – A titulusra lásd ÜLHOF, WILHELM, Die Zuständigkeit zur Weihespendung mit besonderer Berücksichtigung des Zusammenhangs mit dem Weihetitel und der Inkardination, (Münchener theologische Studien 3/15) München 1962, 5–54; LEDERHILGER SEVERIN, Weihetitel, Lexikon für Theologie und Kirche, X, Freiburg i. Bg. 2006, (Sonderausgabe) 1016.

⁴² ANGENENDT, Geschichte der Religiosität, 447–448.

⁴³ PL. LORTZ, JOSEPH, *Die Reformation in Deutschland*, Freiburg i. Br. 1982⁶, I, 86.; HAY, *The Church in Italy*, 52–57; MCGRATH, ALISTER E., *Kálvin. A nyugati kultúra formálódása*, Budapest 2001, 23–24. Vö.

meglehetősen egyoldalú és leegyszerűsítő megközelítés, amely a szentelési vizsgák részletesebb elemzése révén árnyalható. E kérdéskört munkám negyedik fejezetében veszem tüzetesebben górcső alá.

A PROMÓCIÓ HELYE ÉS IDEJE

A szentelésre rendszerint az adott egyházmegye székesegyházában került sor, amelyet a helyi püspök, illetve akadályoztatása, széküresedés esetén a segédpüspök végzett.⁴⁴ A püspöki ordó esetében pedig három *episcopus*ra volt szükség a konszekráció szertartásához. Természetesen nem csak a katedrálisokban, hanem más alkalmas szakrális épületekben is sor kerülhetett a promócióra, amint számos példa is alátámasztja. Veit Hündler pécsi *suffraganeus* egy-egy alkalommal a pécsváradi Benedek-rendi (1450), illetőleg a pécsi karmelita kolostorban (1464) végzett promóciót.⁴⁵ János krajnai püspök egy ízben saját római házában szentelt (1487).⁴⁶ Antal megarai püspök pedig saját pécsi házában Szent Erzsébet-kápolnájában szolgáltatta ki egy alkalommal (1504) az egyházi rend szentségét.⁴⁷ A felsorolást tetszőlegesen folytathatnánk. A helyszín kiválasztását befolyásoló tényezők közé tartozott az adott szentelésen résztvevő kandidálók száma. Az egyéni, illetőleg néhány fős szentelésekre alkalmasak lehettek a kisebb alapterületű kápolnák is, ám a sokszor tömeges, általános szentelések már nagyobb befogadóképességű templomokat igényeltek. E mellett persze a promóciót végző főpap maga is szerepet játszott a helyszín kiválasztásában, amelyet esetenként bizonyosan a személyes komfort (is) befolyásolt. Az említett Hündler segédpüspök esetében kézenfekvő volt a pécsi karmelita kolostor, ugyanis a rend tagjaként ő maga is e konventben élt.⁴⁸

A szentelések ideje hosszabb fejlődés eredményeként alakult ki, majd szilárdult meg a nyugati egyházban. Az ókeresztény korban Pünkösöd és Péter Pál apostolok ünnepét, valamint a böjtöt követő napokat részesítették előnyben,⁴⁹ de tulajdonképpen

BÜNZ, ENNO, *Thüringens Pfarrgeistlichkeit vor der Reformation*, Historisches Jahrbuch 124 (2004) 45–74, itt: 47–50.

⁴⁴ A segédpüspökökre további irodalommal lásd FEDELES, *Középkori pécsi segédpüspökök*.

⁴⁵ KOLLER, *Historia episcopatus*, IV, 249, 276.

⁴⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 8, fol. 143r.

⁴⁷ MNL OL DF 278 332.

⁴⁸ Hündlerre további irodalommal lásd FEDELES TAMÁS, *A püspöki kúria*, A középkor évszázadai (1009–1543), i.m. 163–172, itt: 168–169.

⁴⁹ REYNOLDS, *Clerical Orders*, XI/4–5.

minden vasárnap lehetséges szentelési napként szolgált.⁵⁰ I. Callixtus pápa (217–222) vezette be a kántorböjti napokat (*ieiunium quatuor temporum*) annak érdekében, hogy a hívek nyáron, ősszel és télen egyaránt három-három napos szigorú böjtöt tartsanak.⁵¹ I. (Nagy Szent) Leó pápa (440–461) ezekhez kötötte a presbiter és diakónus szenteléseket a római közösségben, valamint bevezette a tavaszi kántorböjti napokat.⁵² A kezdeti időkben elsősorban a decemberi kántorböjt szombatján tartották a pap- és püspökszenteléseket annak érdekében, hogy az új hivatás születése minél közelebb kerüljön a Megváltó megtestesülésének ünnepéhez.⁵³ I. Gelasius pápa (492–496) pedig elrendelte (494), hogy a diakónusokat és a presbitereket kizárólag az említett kántorböjti időszakok szombatjain, valamint a nagyböjt kezdetén és közepén szenteljék fel.⁵⁴ Mindennek háttérében egyértelműen a böjt állt, hiszen az önmegtartóztatás révén megtisztulva vehették fel a kandidálók az egyházi ordókat. Az ókeresztény gyakorlat szerint az absztinencia vezeklés az elkövetett bűnökért, amely a testet és a lelket egyaránt megtisztítja.⁵⁵ A kántorböjtek időpontja azonban egészen a 11. század végéig nem volt egységes a római egyház területén. 1095-ben II. Orbán pápa (1088–1099) rendelte el e böjti napok évi meghatározott időpontban történő megtartását. Előírása szerint a nagyböjt és Pünkösd első hetében, a Szent Kereszt felmagasztalása (szeptember 14.), valamint Szent Luca (december 13.) ünnepét követő szerdán, pénteken és szombaton került ezekre sor.⁵⁶ E négy időszak később kiegészült a Feketevasárnap, azaz nagyböjt 5. vasárnapja előtti szombattal, valamint Húsvét vigíliájával. A kánonjogi szabályozás nyomán az évente hat alkalommal sorra kerülő szentelési időpontokat – a korabeli gyakorlat szerint – a szentmise *introitusa* alapján nevezték el, amelyek a következők (az egyházi évhez igazodva): *Veni et ostende nobis* (december); *Intret oratio mea* (nagyböjt első szombatja); *Sitientes* (Feketevasárnap

⁵⁰ KLEINHEYER, BRUNO, *Die Priesterweihe im römischen Ritus. Eine liturgiehistorische Studie* (Trierer theologischen Studien 12), Trier 1962, 36.

⁵¹ A kántorböjt a latin *quatuor* számnév eltorzult alakja és a böjt szó összetételéből képződött. Ennek eredete valószínűleg a pogány római korra nyúlik vissza, amikor a különböző évszakokban vetéssel, aratással és a szürettel kapcsolatos ünnepi események zajlottak. Keresztény tartalommal megtöltve ezek hálaadó napokká váltak, amikor az egyes évszakokban hálát adtak a termésért. Ezen alkalmakkor a hét szerdáján, péntekén és szombatján a hívek imádkoztak, böjtöt tartottak és a rászorulóknak alamizsnát adtak. Vö. MIHÁLYFI ÁKOS, *A nyilvános Istentisztelet*, Budapest 1933, 84; VÁRNAGY ANTAL, *Liturgika. Szertartástan. Az Egyház nyilvános Istentisztelete*, Abaliget, 1993, 427.

⁵² KLEINHEYER, *Die Priesterweihe*, 36.

⁵³ MIHÁLYFI, *A nyilvános*, 85. és 3. jz.

⁵⁴ „Ordinationes etiam presbyterorum et diaconorum nisi certis temporibus et diebus exercere non debent, id est: quarti mensis jejunio, septimi et decimi, sed etiam quadragesimalis initii ac mediana Quadragesimae die, sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas.” – MIGNE, *Patrologia Latina*, vol. 59, 52.

⁵⁵ KLEINHEYER, *Die Priesterweihe*, 37.

⁵⁶ MIHÁLYFI, *A nyilvános*, 85–86.

előtti szombat); *vigilia Pasche* (ekkor nincs introitus); *Caritas Dei diffusa est* (Pünkösdkor); *Venite adoremus* (szeptember).⁵⁷ A szentelések természetesen minden alkalommal ünnepi szentmise keretében (*inter missarum sollemnia*) történtek.⁵⁸

Az előírt időpontokon kívül is sor került promóciókra a részegyházakban, amely gyakorlatot a Szentszék igyekezett korlátok közé szorítani. III. Sándor pápa (1159–1181) előírása értelmében vasárnap csak a kisebb rendeket szolgáltatathatták ki a püspökök, míg a kántorböjti időszakokon kívül eső (*extra ieiunia quatuor temporum*) vásár- és ünnepnapokon legfeljebb egy vagy két jelöltnek adhatták fel a kisebb rendeket. Az alszerpapi (és a további szent) ordó(ka)t az előírt hat időponton kívül azonban csak a pápa szolgáltathatta ki.⁵⁹ Mindazonáltal a kötelezően meghatározott időszakokon kívüli szentelések is érvényesek voltak, amint IX. Gergely pápa (1227–1241) Bari érsekéhez intézett leveléből erről értesülünk: „akik a megszabott időkön kívül vették fel a szent rendeket, kétséget kizáróan megkapták a szentségi jelet. Őket az ilyen törvényszegés miatt, miután először megfelelő bűnbánattartást kell rájuk kiróni, azért megtarthatod, hogy felvett rendjeikben szolgáljanak.”⁶⁰ Ezt a gyakorlatot a következőkben is alkalmazták: a pápa adhatott engedélyt az *extra tempora* promóciókra, amelyet a kúriai hivatalokban kérvényezhettek a kandidálók; erre a következő fejezetben részletesen kitérek.

Itt kell röviden érintenünk az egyházi rend egyes fokozatainak felvétele közötti idő (*interstitia*) kérdését. Kezdetben az egyes grádusok felvétele között több évnek kellett eltelnie. Hrabanus Maurus (†856) fuldai apát *De clericorum institutione* című művében arról tudósít, hogy a 4–5. század fordulóján legalább öt év lektori vagy ördögűzői szolgálatot követően nyílt alkalma a jelöltnek az akolitusok vagy az alszerpapok közé emelkedésre. Végül öt év diakónusi hivatalt követően szentelhettek az illetőt pappá.⁶¹ Az évszázadok folyamán azonban a szünet ideje folyamatosan rövidült, sőt az sem volt példa nélküli, hogy az egymást követő napokon került sor több

⁵⁷ Die Weiheregister, XXV.

⁵⁸ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 16.

⁵⁹ „De eo autem, quod quaesivisti, an liceat extra ieiunia quatuor temporum aliquos in ostiarios, lectores, exorcistas, vel acolythos promovere, aut etiam subdiaconos promovere, prudentiae tuae taliter respondemus, quod licitum est episcopis, dominicis et aliis festivis diebus unum aut duos ad minores ordines promovere; sed ad subdiaconatum, nisi in quatuor temporibus, aut in sabbato sancto, vel in sabbato ante dominicam passionem, nulli episcoporum, praeterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare.” – FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, II, 118.

⁶⁰ DENZINGER, HEINRICH–HÜNERMANN, PETER, *Hitvallások és az Egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, FÍLA BÉLA és JUG LÁSZLÓ fordításának felhasználásával összeállította ROMHÁNYI BEATRIX és SARBÁK GÁBOR, szerk. BURGER FERENC (Szent István Kézírók 9), Bányterenyé–Budapest 2004, 825. sz. 282–283.

⁶¹ MIGNE, *Patrologia Latina*, vol. 107, 306.

rendre történő promoveálásra. E károsnak vélt gyakorlatot kívánta III. Ince pápa megfékezni.⁶² Az *interstitiá*hoz hasonlóan természetesen a Szentszék ezen előírás alól is felmentést adhatott. Így a kortársak körében egyáltalán nem számított kivételes alkalomnak, hogy Tommaso de Vio bíboros, *legatus de latere* felhatalmazása alapján Nyalkai Albert sebastei püspök,⁶³ győri *suffraganeus* a győri székesegyház oldalához épített Szentháromság-kápolnában szentelte öt napon belül alszerpappá, diakónussá, végül pedig presbiterre Körmenyi Rozsos Mátyás fia János győri egyházmegyes akolitust, 1523 novemberében.⁶⁴ A 15. században a *Curia Romaná*ban történő szentelések során a hasonló esetek mindennaposnak számítottak, amint ezt a következő fejezetekben részletesebben kifejtem.

A SZENTELÉS RÍTUSA

Az ordinációk a nyugati kereszténység területén a vizsgált korszakban egységes forгатókönyv, a *Pontificale Romanum* előírásai szerint történtek. Mindez természetesen egy hosszabb fejlődési folyamat eredményeként állandósult, amely legfontosabb elemeit az alábbiakban röviden áttekintem.⁶⁵

Az egyházi szolgálatra kiválasztottak hivatalba lépése az apostoli kortól kezdődően egy, a szemlélők számára jól látható rítus keretében történt. A szerpapok kiválasztását követően „az apostolok elé állították őket, azok imádkoztak és rájuk tették a kezüket”.⁶⁶ Hasonló történt Barnabással és Pál apostollal Antiochiában, amikor az egyházközség elöljárói a Szentlélek sugallatára „böjtöt tartottak, majd rájuk tették a kezüket, és útnak bocsátották őket”.⁶⁷ A *Traditio Apostolica* tanúsága szerint a püspökök, presbiterek és diakónusok beiktatása ugyancsak kézfeltétellel és imádság közben történt. A kisebb rendek esetében azonban a kézfeltét elmaradt.⁶⁸ A kézrátétel tehát a kezdeti időszakról a szentelési szertartás központi elemét alkotta. Mindezt IX. Gergely pápa egyik levelében a következőképpen fogalmazta meg: „Amikor az áldozópapot és a diakónust felszentelik,

⁶² „Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, et alium altero ieiunio continuato conferri”: FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, II, 122.

⁶³ 1517 és 1525 között győri segédpüspök. Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 74; személyére lásd KÖBLÖS, *Az egyházi középréteg*, 412–413, 108. sz.

⁶⁴ *Egyháztörténelmi emlékek a hitújítás korából, I–V*, szerk. BUNYITAY VINCE et alii, Budapest 1902–1912, I, 103. sz.; MNL OL DF 200 599.

⁶⁵ A szentelés rítusának történeti fejlődésére lásd BRADSHAW, PAUL F., *Rites of Ordination: Their History and Theology*, Minnesota 2013.

⁶⁶ ApCsel 6,6.

⁶⁷ Uo. 13,3.

⁶⁸ ERDŐ, *Az ókeresztény*, 83–89; az imára lásd KLEINHEYER, *Die Priesterweihe*, 18. sköv.

testi érintés révén fogadják a kézrátételt az apostolok által bevezetett szertartás szerint [...] a kezeket azonban fel kell emelni, mikor az imádság árad a felszentelendő feje fölé.”⁶⁹

A szentelés liturgiája további elemekkel bővült, amelynek részleteiről egy Gallia területén az 5. század második felében összeállított törvénygyűjtemény tájékoztat. E szerint a püspökszentelés alatt két püspök a jelölt feje fölött tartotta az evangéliumos könyvet, miközben egy püspöktársuk áldást adott rá a szertartáson jelenlévő püspökök pedig megérintették a szentelendő fejét. A presbiterszentelés alatt a szertartást végző főpap és a jelenlévő áldozópapok valamennyien a kandidáló fejére helyezték kezüket. A diakónus esetében viszont csak a szentelő püspök tette a jelölt fejére a kezét, a papság képviselői nem, mivel ő „nem a papságra, hanem a szolgálatra szentelődik”. Az alszerpap esetében nem alkalmazták a kézföltételt, azonban a püspök és az archidakónus átadták neki a szolgálatát szimbolizáló eszközöket: az üres kelyhet és paténát, a vízzel teli kancsót, a tálcát és a kéztörölőt.⁷⁰

A Karoling-korban a rítus újabb komponensekkel, egyebek mellett a kéz megkenésével egészült ki.⁷¹ A szertartás során a püspök a presbiter kezét szent olajjal kente meg, és saját, szintén krizmával megkent kezét tartotta szentelendő feje fölé, mivel a Szentlélek ajándékai az ujjakon keresztül érik el az értelmet – olvashatjuk Durandusnál. A püspökszentelés során a szentelendő fejét és kezét egyaránt krizmával kenték meg. Ez utóbbi szertartás pedig egy további szimbolikus cselekménnyel egészült ki: a püspök ugyanis konszekrációja napján egy fehérbe burkolt paripán lovagolt ki, amely az Apokalipszis győzedelmeskedő fehér lovasát jelenítette meg (Jel, 19,11–16).⁷²

A promóciók szintén fontos elemét képezte az egyes grádusokhoz tartozó ruhadarabok és „munkaeszközök” átnyújtása, amelyre a diakónusok esetében fentebb utaltam. A püspökök az oltár előtt a szentelésüket követően átvették a stólát, a pásztorbotot (*baculus*), a gyűrűt (*anulus*), valamint a püspöksüveget (*infula, mitra*), míg az áldozópapok a stóla mellett a kazulát, a diakónusok pedig stólát és az albát öltötték magukra.⁷³ A szerpapoknak ekkor átadták az evangéliumos könyvet, az áldozópapoknak pedig a borral teli kelyhet, valamint a kenyeret tartalmazó paténát. Az alsóbb fokozatokat felvevők számára egy-egy szolgálatukhoz szükséges tárgyat adtak át a szertartás során. A *hostiarius* egy kulcsot, a lektor az olvasmányokat, az *exocista* az ördögűzés formuláit

⁶⁹ DENZINGER–HÜNERMANN, *Hitvallások*, 283. 825. sz.

⁷⁰ Uo. 136–137. 325. sz.

⁷¹ KLEINHEYER, *Die Priesterweihe*, 114–122.

⁷² DURANDUS, *Rationale* (1859), 60–61.

⁷³ KLEINHEYER, *Die Priesterweihe*, 126.

tartalmazó könyvet, az akolitus gyertyatartót és egy üres edényt, a szubdiakónus pedig – amint említettem – egy üres kelyhet és paténát kapott a szentelési ceremónia alkalmával.⁷⁴ E helyen érdemes felidézni a Katolikus Egyház tanítóhivatalának állásfoglalását az egyházi rend szentségével kapcsolatban, amely a közel másfél évezredes fejlődési folyamat révén megszilárdult gyakorlatot foglalja össze. Az 1439-ben kiadott *Laetentur caeli* kezdetű bulla szövege, amely a latin és görög (ortodox) rítusú egyházak egyesülését mondta ki, a következőképpen fogalmaz: „A hatodik az egyházi rend szentsége, amely anyaga az, aminek átadásával közlik a rendet. Így az áldozópapságot a borral telt kehely és a kenyeret tartó paténa átnyújtásával, a szerpapságot az evangéliumos könyv átadásával, az alszerpapságot pedig az üres kehelyre rátett üres paténa átadásával közlik, s hasonlóképpen a többi fokozatnál is azon dolgok által, amik jövő szolgálatukat jelzik. A papság formája pedig ez: »Fogadd az áldozat felajánlásának hatalmát az Egyházban az élőkért és a holtakért, az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.« Ugyanígy szól a többi rend formája is, amint a Római Pontifikálé bőven tartalmazza. A szentség kiszolgáltatója a püspök. Hatása a kegyelem növekedése, hogy ki-ki Krisztus alkalmas szolgálója lehessen.»⁷⁵

Természetesen a szentelésekre általában szentmise alkalmával került sor. Az egyházi rend szentségének különböző fokozatait a mise különböző fázisaiban adták fel: az első tonzúrát az introitust követően, illetve a glória éneklése alatt vették fel a kandidálók. A legtöbb grádus rituáléja a *responsorium* vagy az alleluja után vette kezdetét, a presbitereket pedig általában az evangéliumot követően szentelték.⁷⁶ Veit Hündler vidini címzetes püspök 1448. szeptember 15-én sorra került konszekrációjáról egy korunkra maradt közjegyzői okirat tudósít. E szerint a bécsi karmelita templom főoltára előtt került sor a ceremóniára az ünnepi szentmise bemutatását követően. A főcelebráns Frigyes regensburgi püspök két asszisztensével, Ferenc assisi és Zsigmond salonai püspökkel a jelöltet krizmával kente meg, majd fejére helyezték a püspöksüveget és átadták neki a pásztorbotot. Ezt követően pedig a pápai bulla előírása értelmében Hündler az evangéliumra letette a hűségesküt.⁷⁷

A szentelés aktusával kapcsolatban végezetül a hivatalos szóhasználatról kell

⁷⁴ OTT, *Das Weihesakrament*, 92–95.

⁷⁵ DENZINGER–HÜNERMANN, *Hitvallások*, 345, 1326. sz.

⁷⁶ REYNOLDS, *Clerical Orders*, XI/4–5.

⁷⁷ KOLLER, *Historia episcopatus*, IV, 261–264. – A pápai kinevezőbulla tartalmazta a hűségeskü mintaszövegét. Ezek közül több korunkra is maradt, pl. Miklós pannonthalmi apát (1425 – MNL OL DF 207636); János esztergomi érsek (1473 – MNL OL DL 39302); Tamás esztergomi érsek (1497 – MNL OL DF 249055). – Az adatokat NEMES GÁBORNak köszönöm.

röviden szólni. A szentelésekre vonatkozó folyamodványokban, valamint az azokról kiállított igazolásokban, az úgynevezett formákban következetesen a latin *promovere* igét használták. Mindez pedig azt jelenti, hogy a szertartás keretében az egyházi rendek egyes fokozataira *előmozdították* a jelölteket. Kivételt a püspöki ordó képezett, ugyanis ezesetben a *consecrare* igét, pontosabban a *consecratio* főnevet (*munus consecrationis*) használták, azaz őket már hivatalukra felszentelték.

„CONTRA VAGANTES”

Az előírások értelmében az egyházi rend fokozatainak kiszolgáltatása a jelölt származási helye szerinti egyházmegye püspökének illetékességi körébe tartozott. Ennek ellenére tulajdonképpen az ókeresztény korszaktól kezdődően folyamatosan visszatérő gondot jelentett az említett szabály megszegése. Az antiochiai zsinaton (331 körül) foglalkoztak e kérdéssel először, amely a káros gyakorlat elterjedésére utal. Ekkor megtiltották a püspököknek, hogy más egyházmegyékben szentelést végezzenek, kivéve abban az esetben, ha a helyi ordinárius mindezt jóváhagyta, máskülönben az ordinációt érvénytelennek tekintették.⁷⁸ Az idegen egyházmegyékből érkező klerikusok felszentelése kiváltképp élénken foglalkoztatta a középkor kánonjogászait, glosszátorait. Ez egyáltalán nem meglepő, hiszen az egyházi feljebbvalók ellenőrzése alól kikerülő, úton lévő klerikusok egyrészt fogékonyak voltak a tévtanok befogadására, terjesztésére, másrészt pedig a helyi egyházi hatóságok számára ismeretlen előéletük, kiváltképp moralitásuk megítélése lehetett aggályos. Mindebből következően az általános, valamint a helyi zsinatok egyaránt tárgyalták a kérdést, határozatok, továbbá pápai bullák kibocsátásával igyekeztek az ezzel kapcsolatos visszaéléseket megszüntetni. Minthogy a 11. századtól kezdődően az Itália-szerte, így a Római Kúriában is feltűnő idegen klerikusok az egyházi hatóságok számára komoly fejtörést okoztak, érdemesnek látszik a következőkben e jelenség visszaszorítását célzó intézkedések tendenciáját áttekinteni.

Az idegen egyházmegyes klerikusok szentelésének kérdését – amint említettem – a 4. századtól tárgyalták a helyi és az egyetemes zsinatokon egyaránt. A klerikusok ellenőrzését biztosítandó, többek között előírták, hogy idegen származású egyháziakat csak az illetékes ordinárius ajánlólevelének birtokában, azaz elbocsátó okirattal

⁷⁸ ERDŐ, *Az ókeresztény*, 301. XXII.

fogadhatnak más egyházmegye szolgálatába.⁷⁹ A *clericus peregrinus* tulajdonképpen a kezdetektől ismert alakja volt a mindennapoknak. Noha a *peregrinus* szó legelterjedtebb középkori jelentése zarándok, átfogó értelemben az idegenek jelölésére is alkalmasnak bizonyult. Dante Alighieri (†1321) az *Új élet* című munkájában például a szó tágabb jelentését a következőképpen határozta meg: „mindenki zarándok, aki hazáján kívül tartózkodik.”⁸⁰ Az úton levő, vándorló klerikusok számát azzal is igyekeztek csökkenteni, hogy az 5. század közepétől megtiltották a püspököknek az abszolút szentelés lehetőségét. A kalkédoni zsinaton (451) ugyanis előírták, hogy presbitereket, diakónusokat és más klerikusokat csak és kizárólag egy meghatározott templom, oltár vagy kolostor címére lehet felszentelni.⁸¹ Később, a 8–9. századi szinódusok is ennek jegyében tiltották az abszolút szentelést. Az 1095-ös piacensai zsinat előírása szerint a titulus nélküli (*sine titulo*) szentelés jogilag érvénytelennek minősült, és egyúttal alapkövetelményként határozta meg a papok helyben tartózkodását, azaz a rezideálást.⁸² A titulus nélküli szentelésnek kizárólag a szerzetesrendek tagjai esetében volt létjogosultsága, amint fentebb röviden utaltam rá.⁸³ III. Sándor pápa több bullájában, főpásztori levelében foglalkozott e kérdéssel,⁸⁴ amelyet természetesen a III. lateráni zsinaton (1179) is tárgyaltak. A zsinaton a korábbi előírásokat szem előtt tartva elrendelték, hogy sem diakónussá, sem pedig presbiterre nem szentelhetnek senkit a megélhetését biztosító javadalom birtoklása nélkül.⁸⁵ III. Ince pápa pedig az előírást kiterjesztette az alszerpapokra is.⁸⁶

A 12. század második felétől kezdődően az egyetemes és a partikuláris zsinatok egyre élesebben fogalmazták meg azt az axiómát, amely szerint az idegen klerikusokat saját püspökök engedélye nélkül nem szentelhetik fel. Ez különösen a vándorló, saját

⁷⁹ „Nullum absque formata, quam Greci epistolam dicunt, suscipi peregrinorum clericorum oportet.” – FRIEDBERG, *Corpus Iuris*, I, 259.

⁸⁰ DANTE ALIGHIERI, *Az új élet. Vita nuova*, (ford. BARANYI FERENC) Budapest 1996, 98.

⁸¹ „Nullum absolute ordinari debere presbyterum aut diaconum nec quemlibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter ecclesiae civitatis aut possessionis aut martyrii aut monasterii qui ordinandus est pronuntientur. Qui vero absolute ordinantur, decrevit sancta synodus, irritam esses huiusce modi manus inpositionem, et nusquam posse ministrare, ad ordinantis iniuriam.” – *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, curantibus JOSEPHO ALBERIGO, PERIKLE-P. JOANNOU, CLAUDIO LEONARDI, PAULO PRODI, Bologna 1973³, 90.

⁸² ÜLHOF, *Die Zuständigkeit*, 6, 18.

⁸³ Erre lásd pl. DAVIS, *Rivals for Ministry?* 105.

⁸⁴ CONDORELLI, ORAZIO, *Clerigi Peregrini. Aspetti giuridici della mobilità clericale nei secoli XII–XIV*, Rome 1995, 159. sköv.

⁸⁵ „Episcopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitae percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit, tamdiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei ecclesia convenientia stipendia militae clericalis assignet; nisi forte talis qui ordinatur exstiterit, qui de sua vel paterna hereditate subsidium vitae possit habere.” – *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 214.

⁸⁶ ÜLHOF, *Die Zuständigkeit*, 53.

egyházmegyékükön kívül „munkát kereső” egyháziak miatt volt fontos, hiszen az ő életmódjukról, erkölcsaikről távol otthonuktól semmit sem tudtak. Ily módon kívánták az alkalmatlanok előtt lezárni a szentelés, ezáltal pedig az egyházi karrier építésének lehetőségét. A helyi ordináriusok, illetve helyetteseik, továbbá a szerzetesrendek előjárói által kiállított írásbeli szentelési felhatalmazás (*littera dimissoria, dimissorialia, commendatitia*) birtokában lehetett felvenni tehát törvényes módon az egyházi ordó fokozatait.⁸⁷ E dokumentumokra a promóciókat tartalmazó regiszterekben,⁸⁸ illetőleg a szentelésről kiállított oklevelekben⁸⁹ egyaránt hivatkoztak. Az efféle engedélyek azonban a későbbiekben sok problémát okoztak, ugyanis e dokumentumokat is megkísérelték hamisítani, több-kevesebb sikerrel.⁹⁰

A 13. századtól felettébb sok fejtörést okoztak az egyre növekvő számban szentelésre Itáliába érkező idegen klerikusok. IV. Kelemen pápa (1265–1268) e kialakuló szentelési turizmusban rejlő veszélyeket visszaszorítandó, *Saepae contingit* kezdetű bullát bocsátott ki (1266). Mivel gyakran megesik – olvashatjuk az okiratban –, hogy kiközösített, hitehagyott, valamint szabálytalan állapotban lévő klerikusok hazájukat elhagyva másutt veszik fel az egyházi rendeket, a pápa elrendelte, hogy az itáliai püspökök az Alpokon túlról érkezőket csak és kizárólag az ő különös felhatalmazásának, valamint az illetékes helyi ordinárius engedélyének birtokában szentelhetik fel. Akik mégis az említett okmányok nélkül vették volna fel a szent rendeket, azok a penitenciáriustól kérhettek diszpenzációt.⁹¹ E rendelkezés valóban

⁸⁷ CONDORELLI, *Clerici peregrini*, 65. sköv.

⁸⁸ Pl. 1431 februárjában és márciusában a seckau püspöktől vette fel az egyházi rendeket a soproni illetőségű Márton, miután a győri püspök engedélyét bemutatta. „El[ectum] diaconum Jaur[iensis] dioc[esis] lit[teram] dim[issorialem] a suo ordinario hab[entem] m[ense] et p[rovisiobis] magnifici comitis Friderici comitis Cilie Segorieque etc. Pistoris de Ödenburg Martinum.” – *Die Weiheregister*, 317. sz.

⁸⁹ Pl. 1483-ban a boszniai segédpüspök a pécsi püspök engedélye alapján szentelte *subdiaconussá* Szöglaki Antalt. „diligens ac matura examinatos sufficiens et idoneum repertum ad presentationem suarum litterarum dimissorialium et illud ad quos dicta examinato pertinere demonstrabat iuxta formam sacri canonis necnon iuris necnon sanctorum patrum ac sanctam ritum sancte nostris ecclesie”: MNL OL DL 94 275.

⁹⁰ ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 110–111.

⁹¹ „Saepe contingit, quod nonnulli clerici, vinculo excommunicationis adstricti, aut apostatae, seu irregulares, vel alias ordinum sacrorum susceptione indigni, suam patriam, in qua de his habetur notitia, fugientes, se in remotis partibus faciunt ad huiusmodi ordines promoveri. Nos igitur, volentes animarum ipsorum periculis obviare, statuimus, ut nullus episcoporum Italiae de cetero aliquem ultramontanum clericum ordinare praesumat, nisi a nobis specialem licentiam habeat, vel ab episcopo, de cuius dioecesi traxit originem ordinandus, vel in cuius dioecesi beneficiatus existit, per eius patentes literas, causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit aut nequeat ordinare. Eos vero, quos contra praemissa contingerit ordinari, manere volumus absque spe dispensationis super hoc a apostolica obtinendae suspensos, ac ordinantes poenitentia condigna puniri, omnibus nostris poenitentiis inhibentes districte, ne absque licentia nostra speciali cum taliter ordinatis dispensent, vel suas eis tradant literas, per quas cum ipsis debeat dispensari.” – FRIEDBERG, *Corpus Iuris Canonici*, II, 975–976.

fontosnak bizonyult, azonban az Itáliába özönlő klerikusok áradatát nem tudta megállítani, sőt a Penitenciária hivatalához benyújtott kérelmekben e rendelkezés még évtizedekkel később is hivatkozási pontként szolgált. Számos – köztük magyar – klerikus is azzal indokolta itáliai promócióját, hogy nem ismerte (*ignarus*) IV. Kelemen vonatkozó előírását. Ők nyilvánvalóan nem rendelkeztek sem az illetékes püspök, sem pedig a pápai Kúria valamely hivatala által kiállított *dimissoriával*, és felszentelésüket követően kívánták immár törvényesíteni promóciójukat.⁹² Nem sokkal később, a II. lyoni zsinaton (1274) pedig már egy év felfüggesztéssel kívánták szankcionálni azon püspököket, akik írásbeli engedély nélkül szentelnek idegen klerikusokat.⁹³ Az említett törekvések végeredményben nem jelentettek valódi visszatartó erőt, így a középkor későbbi évtizedeiben az Appennini-félsziget területén, elsősorban annak északi részén az idegen származásúak felszentelése elé nem gördítettek különösebb akadályokat a helyi püspökök, illetve helyetteseik. Ugyanakkor a 15. század végétől sok helyen igyekeztek gátat szabni az idegen, állást kereső, ámde képzetlen klerikusok özönének. Például a trentói egyházmegyéből fennmaradt a szolgálatra jelentkező felszentelt papok 1478 és 1493 között készített lajstroma, amelyet éppen az alkalmatlan személyek kiszűrésére kezdtek vezetni. 1478-tól ugyanis Trentóban valamennyi idegen szerzetesnek és világi papnak be kellett mutatnia a szentelési bizonyítványát és saját püspökének ajánlólevelét, majd pedig vizsgálatnak vetették őket alá, amely részleteit az említett regiszterekben rögzítették. E kontrollra mindenekelőtt a lelkipásztori szolgálat minőségének biztosítása érdekében volt szükség.⁹⁴

Általános jelenségnek tekinthető, hogy a padovai és a bolognai, illetve más itáliai egyetemeken, így a Rómában tanuló külföldi klerikusok tanulmányaik helyszínén vették fel az egyházi ordó különböző fokozatait.⁹⁵ A nagy egyetemvárosokban tömegesek voltak az ordinációk: Padovában 1396–1419 között összesen 677 klerikust szenteltek, közel harmad részük az egyházmegyén kívülről érkezett, számos külföldi, különösen sok német volt közöttük.⁹⁶ Ilyen esetekben általában a Penitenciária által kiadott igazoló okmány alapján, azaz legitim módon végezték a szenteléseket.

⁹² Néhány vonatkozó magyar példa: APA vol. 2bis, fol. 174v, 205v, 214r, 221v; vol. 13, fol. 131r.

⁹³ Conciliorum Oecumenicorum Decreta, 298. Vö. SCHMUGGE, Zum römischen „Weiherismus“, 416.

⁹⁴ RANDO, DANIELLA, „Religiosi ac presbyteri vagabondi“. Vescovi e disciplina clericale dai Registri delle ammissioni nella diocesi di Trento (1478–1493), La parrocchia nel Medio Evo: economica, scambi, solidarietà, a cura di AGOSTINO PARAVICINI BAGLIANI e VÉRONIQUE PASCHE (Italia Sacra 53), Roma 1995, 169–207.

⁹⁵ SAMBIN, Chierici ordinati, 388; SAMBIN, Altri chierici ordinati, 386; REHBERG, Deutsche Weihekandidaten, 289; SCHMUGGE, Zum römischen „Weiherismus“, 421.

⁹⁶ HAY, The Church in Italy, 54.

Padovában igyekeztek az esetleges visszaéléseket elkerülni, ennek érdekében az 1296-os egyházmegyei zsinat – amely vonatkozó határozatát az 1339-es szinódus is megismételte – előírása értelmében a padovai püspök csak abban az esetben szentelhetett idegen egyházmegyes klerikust, ha az illető saját ordináriusa (s nem annak helynöke) engedélyével rendelkezett.⁹⁷ Természetesen magyar származású klerikusokat is találunk az itáliai egyetemvárosokban szenteltek között a 14. századtól kezdődően.⁹⁸ Közéjük tartozott Berendi Bak Gáspár szepesi prépost is, aki bécsi tanulmányait követően Észak-Itáliában mélyítette el kánonjogi ismereteit. 1469 márciusában a Penitenciária hivatalához fordult annak érdekében, hogy az egyházi rend valamennyi fokozatát a ferrarai püspöktől vehesse fel, mivel akkor Ferrarában tanult (*Ferrariensis causa studii commorans*).⁹⁹ Néhány hónappal később egy újabb kérvényt nyújtott be, mivel időközben a bolognai egyetemre iratkozott be, immár a korabeli jogtudomány e központjában kívánta felszenteltetni magát. Kérését az ilyen esetekben megszokott magyarázattal támasztotta alá, jelesen, hogy életvitelszerűen Bolognában tartózkodva (*quia universitate Bononiensis causa studii ad presens moram trahis*) a jelentős földrajzi távolság miatt (*propter distantiam loci*) saját ordináriusához nem fordulhat. A prépost természetesen megkapta a nagypenitenciárus jóváhagyását, amely birtokában 1469 decemberében a bolognai székesegyházban alszerpappá szentelték.¹⁰⁰ Gáspár két bolognai tanulótársa, Stolcz Miklós váradi püspök (1470–1473),¹⁰¹ továbbá a pécsi egyházmegyes Pozsegavári Balázs¹⁰² szintén hasonló folyamodványt nyújtott be a *Sacra Poenitentiaria Apostolicához*. A Padovában tanuló Alattyáni Miklós bácsi kanonok ugyancsak a nagy távolság (*propter longam distanciam*) miatt kívánta stúdiumai színhelyén felszenteltetni magát.¹⁰³ Mindazonáltal az itáliai egyetemvárosok mellett más településeken is általános jelenségnek számított az idegen klerikusok részvétele a szentelési procedúrákon. A trentói egyházmegye területén javadalomhoz jutó idegen egyházmegyből származó

⁹⁷ SAMBIN, *Altri chierici ordinati*, 386–387, 2. jz.

⁹⁸ Néhány példa: Fr. Nicolaus de Ungaria (1378), Iohannes de Ungaria (1380), Iohannes archidiaconus de Ungaria (1380). Lásd SAMBIN, *Chierici ordinati*, 401.

⁹⁹ APA, vol. 17, fol. 147v. – Ferrarai tanulmányairól a korábbi szakirodalom nem tud. Vö. VERESS ENDRE, *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve es iratai 1221–1864*, Budapest, 1941, passim; SROKA: *Il Diploma*.

¹⁰⁰ Kérvényeire, a promóció további részleteire lásd FEDELES: *Mátyás seregéből*.

¹⁰¹ 1471: APA, Reg. Suppl. vol. 20, fol. 272r.

¹⁰² 1472: PIANA, CELESTINO, *Nuove ricerche su le Università di Bologna e Parma* (Spicilegium Bonaventurianum 2), Quaracchi 1966, 482; RPG VI, 6479. sz.

¹⁰³ „ab ipso Paduano vel aliquo episcopo in civitate Paduani de ipsius licentia sacros ordines celebravit”: APA vol. 24, fol. 79v.

klerikusok késő középkori magas aránya például szoros összefüggést mutat a szentelésekkel, amint a promóciókról fennmaradt listák egyértelműen alátámasztják. E jelenség – amely más területeken, így például Venetóban, Friaulban, Veronában és Padovában is kimutatható – magyarázata abban rejlik, hogy sokan így kívántak álláshoz, azaz egyházi javadalomhoz jutni: a távolról érkezők felvették a szent rendeket, majd pedig választott új „pátriájukban” kívántak letelepedni.¹⁰⁴

Az sem számított kivételes alkalomnak, hogy lakóhelyváltás miatt kérvényezték a szentelendőket a származási helyüktől távoli promóció lehetőségét, amint a következő, győri egyházmegyes klerikusok esete szemlélteti. Tejfalui Waringer János azért nyújtott be folyamodványt (1472) a Penitenciáriára, hogy mivel a salzburgi egyházmegye területén él (*quia in Salzburgensis diocesis moram trahit et trahere intendit*), az ottani metropolitától vagy helyettesétől vehesse fel az egyházi rendeket.¹⁰⁵ Wolfgang Altmon, miután Rómában felvette a kisebb rendeket, arra kért engedélyt az említett hivataltól (1488), hogy mivel életvitelszerűen az olmützi egyházmegyében tartózkodik (*in Olomucensis diocesis conversatus*), a magasabb rendeket bármely katolikus főpaptól felvegye.¹⁰⁶ Ugyancsak e csoporthoz sorolhatjuk azt a 18 klerikust, akik 1428 és 1507 között utaztak a közeli stájerországi Leibnitzbe, ahol a seckauai püspöktől vették fel az egyházi rend kisebb-nagyobb grádusait.¹⁰⁷ 1459-ben pedig négy fő kért és kapott engedélyt a Penitenciárián, hogy a passauai püspökkel vagy helynökével szenteltethessék fel magukat.¹⁰⁸ Végül Ainvolt János *scolaris* esetét említem, aki a nagypenitenciárius engedélyével a bécsújhelyi püspöktől vette fel az akolitusi ordót (1492).¹⁰⁹

Róma, a nyugati kereszténység első számú központja kiváltképp vonzotta a szentelésre (és javadalmakra) vágyó klerikusokat Európa szinte valamennyi régiójából a kora középkortól kezdve. E folyamat hátterében a Szentszék ordinációk terén (is) kiformálódó *potestas* húzódott meg, amelynek első nyomai az 5. század végétől mutathatók ki. I. (Nagy Szent) Gergely pápa (590–604) pontifikátusa idején fordult elő első alkalommal, hogy a szentatya esetenként római egyházmegyén kívülieket szentelt

¹⁰⁴ CURZEL, *Attraverso le Alpi*; PESCE, LUIGI: *La Chiesa di Treviso nel primo Quattrocento*, I (Italia Sacra 37), Roma 1987; BIANCHI, *Chierici*, 60–62.

¹⁰⁵ RPG VI, 6452. sz.

¹⁰⁶ APA vol. 37, fol. 281v.

¹⁰⁷ Die Weiheregister, passim.

¹⁰⁸ APA Reg. Suppl. vol 7, fol. 369v, 370r.

¹⁰⁹ MNL OL DF 203986; HÁZI JENŐ, *Sopron szabad királyi város története*, I/1–7, II/1–6, Sopron 1921–1941, I/6. 92–93, 82. sz.

fel.¹¹⁰ Mindez a következő évszázadokban általános gyakorlattá fejlődött, így a gregorián reformok idején már a pápaság prerogatívái között tartották számon. Nem meglepő tehát, hogy VII. Gergely (1073–1085) *Dictatus Papae* címen ismertté vált gyűjteményében is megtalálható a pápa szentelési hatalmának határozott megfogalmazása: „Bármely egyház klerikusát tetszése szerint felszentelheti egy másik részére. Az, akit a pápa szentelt fel, bármelyik egyház előjárója lehet, és nem bízható rá alacsonyabb tisztség; azt akit a pápa szentelt fel, más püspök magasabb rendre nem szentelheti fel.”¹¹¹ A pápák saját szentelési hatalmukat más püspökökre is átruházhatták, így egyrészt a kardinálisok, másrészt a Róma környéki püspökök is kaphattak hasonló felhatalmazást. A pápai legátusok működési területük határain belül úgyszintén jogosultak voltak szentelési akadályok alóli diszpenzációt adni, valamint ordinációkat végezni. A pápák e terén maguknak vindikált előjogokat az utazásaik során végzett ordinációkkal is igyekeztek kifejezésre juttatni. A 12. század derekától a forrásokban feltűnő *subdiaconus domini papae* terminus is egyértelműen jelzi a Szentszéknek az idegenek szentelésére vonatkozó ekkorra már megszilárduló hatalmát, ugyanis az e kategóriába tartozó alszerpapok kivétel nélkül a római egyházmegye határain kívülről érkeztek. A pápai udvar Avignonba költözését követően az Örök Városban a vikáriusok végezték a promóciókat a pápa felhatalmazása nyomán. Az idegen származásúak ordinációja mind a Tevere-partján, mind pedig az avignoni Kúriában általános gyakorlatnak számított.¹¹²

A római szentelési turizmus a nagy nyugati egyházszakadás idején vált tulajdonképpen tömegjelenséggé. A bizonytalan egyházpolitikai helyzet során a vándorló klerikusok ismét a figyelem középpontjába kerültek, ugyanis egyre többen érkeztek az Örök Városba a szent rendek felvételére. A Rómában feltűnő szentelendők kapcsán különösen az keltett visszatetszést, hogy – legalábbis a kortárs kritika szerint – minden nehézség nélkül, szinte bárki felvehette a szent rendek egyes fokozatait, anélkül, hogy komolyabb ellenőrzésen esett volna át. Krakkói Máté (†1410) wormszi püspök (1405–1410), az egyházi reformok egyik fő szorgalmazója a *De squaloribus curiae Romanae* című traktátusában (1403/1404) vette komoly bírálat alá e káros gyakorlatot. Megfogalmazása szerint a leggyengébb, legbotrányosabb és legméltatlanabb személyek – köztük gyakran olyanok, akiket saját egyházmegyéjükben

¹¹⁰ REHBERG, *L'affluenza*, 173.

¹¹¹ SZÁNTÓ, *A Katolikus Egyház*, III, 355.

¹¹² REHBERG, *L'affluenza*, 176–181.

nem szenteltek fel – érkeztek tucatjával Rómába, ahol sem felkészültségüket, sem jellemüket, sem pedig életvitelüket nem vizsgálták meg alaposan. Tulajdonképpen az képezte az egyedüli szentelési kritériumot, hogy a jelölt tudott-e, illetve mennyit volt képes fizetni. Ennek egyenes következménye – folytatja a szerző – a klérus hanyatlása, amely tagjai között gyakran találni teljesen képzetlen embereket, hovatovább olyanokat, akik egyetlen szót sem tudtak latinul. Ezzel szemben – panaszolja – sok kiválóan képzett, derék ember maradt javadalom nélkül.¹¹³ Az éles kritika annak ellenére nem volt minden alapot nélkülöző, hogy nyilvánvalóan a Kúriában felszenteltek között számos megfelelő felkészültségű, a lelkipásztori szolgálatra alkalmas személy is lehetett. Mindazonáltal ettől kezdve időről időre napirendre kerültek a kúriai ordinációk során tapasztalható visszaélések, amely jelenséget a 15. század reformzsinatain is tárgyalták.

A konstanzi zsinaton (1414–1418), majd azt követően több javaslat született a római szenteléseken tapasztalható túlkapások megszüntetése érdekében. A reformelképzelések csak a legalább egy esztendeje a *Curia Romanában* tartózkodók, a pápai udvar tagjai, valamint a saját püspökük elbocsátó levelével érkező idegenek számára kívánták engedélyezni a kúriai promóciókat. A Kúriában kiállított *dimissoriák* kibocsátását is szigorítani kívánták, így egy tervezet szerint e dokumentumokban nem engedélyezték volna az *extra tempora* szenteléseket, illetve az azonos napon történő több fokozat felvételét sem. A kúriai vizsgáztatóval (*examinator curie*) szemben támasztott követelményeket is szigorítani kívánták, így elvárásként fogalmazták meg, hogy az illető legyen szigorú, alkalmatlanokat ne szenteljen fel, ne a hasznot keresse, hanem szorgalmasan vizsgálja a jelölteket.¹¹⁴ Az egyik javaslat (1422) kiemelte, hogy a kúriai ordinációk során számos szabálytalan állapotban lévő, alkalmatlan személy veszi fel a szent rendeket Rómában, akik hazatérve jelentős gondot okoznak saját

¹¹³ „Verumtamen quecumque persone quantumlibet invalide, scandalose et indigne, plurimum eciam repulse a promociione et reiecte a suscepcone sacrorum ordinum aliis in partibus, Romam veniunt, non examinantur in scienciis, virtutibus et vita sed in pecuniis. Non ita subtiliter et cum tanto studio queritur, an ad suscepconem sacrorum ordinum sint digni vel valeant, quantum investigatur, utrum et quantum dare possunt. [...] ea enim invaluit corruptela, quod religiosi presbiteri, pluries vagabundi, interdum eciam seculares, communiter ignari, sepius penitus indocti et inexperti, nonnumquam eciam litteraliter loqui nescientes, dummodo L florenos supra vel infra habeant pro officio tali solvere, ad audiendas confessiones de toto orbe veniencium acceptantur, et quantocumque scientifici et valentes, prout timendum est, sine florenis refutantur. O Deus! Quomodo animarum saluti ita male et negligenter consulitur, quas tam magno sanguinis tui precio redemisti. Tales enim confessores, prout timeri debet, verisimiliter plus pro bursa propria simplicibus consulant quam pro eorum salute.” – *Quellen zur Kirchenreform im Zeitalter der grossen Konzilien des 15. Jahrhunderts, Bd. I-II*, Ausgewählt und übersetzt von JÜRGEN MIETHKE und LORENZ WEINRICH, Darmstadt 1995–2002, I, 144–146.

¹¹⁴ *Acta Concilii Constanciensis I–IV*, Hgg. v. HEINRICH FINKE, Münster 1896–1928, II, 647–648.

püspöküknek. Különösen a római vikárius szerepét kárhoztatták a reformot kidolgozó bíborosok, ezért azt javasolták, hogy a pápa távollétében a helynök csak és kizárólag rómaiakat szentelhessen, mivel „a pápa római helynöke a Város, nem pedig a világ vikáriusa.”¹¹⁵ A konciliarizmus időszakában továbbra is napirenden maradt a kérdés, így a paviai–sienai (1423/1424),¹¹⁶ valamint a bázeli szinódusokon szintén tárgyalták. Johann Schele lübecki püspök (†1439) a Kúria általános reformjához készített előterjesztésében a promóciók terén tapasztalható problémák mielőbbi megoldását szorgalmazta. Nézete szerint a jövőben tanácsos lenne a kamarás hatáskörébe tartozó promóciókon a szentelendők számát csökkenteni, ugyanis gyakran előfordult, hogy egy-egy alkalommal akár félszáz hamis titulussal érkező csalót, akiket saját püspökük korábban elutasított, a Kúriában szenteltek fel. Az sem volt példa nélküli, hogy a pápai udvarban élő címzetes püspökök csalárd módon pénzért végezték az ordinációkat. A káros szokások visszaszorítása érdekében a lübecki püspök célravezetőnek látta a *camerlengo* szentelésekkel kapcsolatos diszpenzációs jogosultságának megszüntetését, továbbá a presbiteri ordó felvétele előtt a jelöltek két-három napon át tartó, szigorú vizsgálatát. Ez utóbbi alkalommal a kandidálók javadalmának valós megléte mellett a felkészültségüket is alapos ellenőrzés alá vették volna, mivel a „művészetek művészete az áldozópapok lelki gondozása”.¹¹⁷

Az 1439 táján Bazelben keletkezett *Reformatio Sigismundi* című reformirat ismeretlen szerzője a papok, szentelendők alkalmasságára, felkészültségére vonatkozóan meglehetősen rigorózus követelményeket fogalmazott meg. Az sem számított példa nélkülinek, hogy a segédpüspökök (különösen a német területeken) a szentelésért díjat szedtek, amely az egyházi törvények szerint természetesen simóniának számított. A

¹¹⁵ „De predictis tamen fiant examen et littere gratis, et prohineatur omnino, quod Rome absente papa non fiant ordines nisi de Romanis propter excessus similes, qui ibidem committuntur circa ordines. Et quia vicarius pape in Urbe est vicarius Urbis, non orbis.” – *Quellen zur Kirchenreform*, II, 102.

¹¹⁶ A javaslat szövege nem maradt korunkra, csupán a címe ismert: „de non ordinandis in curia Romana” – BRANDMÜLLER, WALTER, *Das Konzil von Pavia–Siena 1423–1424* (Konziliengeschichte, A 21), Paderborn 2002, 295–296.

¹¹⁷ „Item ne sacri ordines, quos camerarius ex commissio sibi vive vocis oraculo pape sibi facto conferri committit, decetero in curia non conferantur aliis nisi artatis officialibus et notis et ydoneis curialibus vel saltem, donec se ad partes conferant, cum ipsis dispensetur, quia sepissime contingit, quod una vice quinquaginta vel plures trufatores a suis ordinariis repulsi ordinantur in Romana curia sub mendacio beneficalis tituli, et tales sunt illi, qui communiter censuras ecclesiasticas vilipendunt et in locis ecclesiastico interdicto subiectis publice prophanant et semper scandalizant ecclesiasticum statum etc., et sic cessabit eciam viciosa corruptela, qua episcopi titulares in Romana curia a quolibet ordinando ducatum sunt soliti turpiter extorquere. Item provideatur, ne per camerarium littere dimissoriales de ordinibus recipiendis ammodo dentur. [...] Item quod nullus promoveatur in presbiterum, nisi habuerit beneficium sufficiens pro suo victu et nisi per duos dies vel tres examinetur nunc de hiis, nunc de aliis examinando, quia ars arcium est cura sacerdotum, et quod ordinandus inter ecclesiasticos per III annos fuerit honeste conservatus.” – *Quellen zur Kirchenreform*, II, 216–222.

reformirat éppen ezért hangsúlyozza, hogy a promóciók ingyenesek (*man sol alle accoliten, lettener, ewangelier und priester umbsust wihen*), a szentelésről kiállított igazolásért pedig nem kérhetnek 12 pfennignél többet (*den ir formaten süllent sy lösen mit zwolf gemeinen pfennigen und nit me*). A gyakran székhelyüktől távol tartózkodó püspököket is komoly kritikával illette, hiszen sok esetben e miatt kellett a jelölteknek Rómába utazniuk.¹¹⁸

A reneszánsz pápasággal kapcsolatos általános vélekedésekkel ellentétben¹¹⁹ a korszak egyházfői fontosnak tartották az egyházon belül tapasztalható káros szokások, gyakorlatok megszüntetését, az intézményrendszer modernizálását. A 15. század derekától kezdődően több reformelképzelés és tényleges intézkedés született, amelyek az egyház belső életének, szerkezetének megújítását célozták.¹²⁰ E reformok közül természetesen nem hiányoznak a római szentelési dömping visszaszorítását célzó törekvések sem.¹²¹ E káros szokás megszüntetése érdekében rendelte el V. Miklós, az első reneszánsz pápa (1447–1455) koronázását követően szinte azonnal, hogy a katolikus főpapok, valamint helynökeik nem adhatják fel a szent rendeket az egyházmegyéjükön kívülről, elbocsátólevéllel érkező klerikusoknak (*clericos non diocesanos suos*) sem a római Kúriában, sem pedig azon kívül, kivéve a pápa vagy a kamarás kifejezett utasítására (*absque expresso mandato*). Az előírás megszegőit 50 kamarai forint pénzbírsággal, hivatalukból történő felfüggesztéssel, sőt egyházuk *interdictum* alá vételével szankcionálták. Az utasítást az egyházi állam területén lévő valamennyi egyházmegye ordináriusához és segédpüspökeikhez eljuttatták.¹²² II. Pius 1461.

¹¹⁸ *Reformation Kaiser Siegmunds*, Hgg. v. HEINRICH KOLLER (MGH Staatsschriften des späteren Mittelalters, 6), Stuttgart 1964, 134–136, 146–147; REHBERG, *L'affluenza*, 190–191.

¹¹⁹ Lásd pl. GERGELY JENŐ, *A pápaság története*, Budapest 1982, 178; SZÁNTÓ, *A Katolikus Egyház*, I, 512.;

¹²⁰ A reformokra lásd pl. JEDIN, *Geschichte des Konzils*, I, 96–104; JEDIN, HUBERT (hgg.), *Handbuch der Kirchengeschichte*, III/2. Die mittelalterliche Kirche: Vom Mittelalter bis zum Vorabend der Reformation, Freiburg/Basel/Wien 1985, 625 sköv.; MINNICH, NELSON H., *Concept of Reform proposed at the Fifth Lateran Council*, *Archivum Historiae Pontificae* 7 (1969) 163–251; MINNICH, NELSON H., *The Fifth Lateran Council (1512–1517)*, Brookfield/Vermont 1993; MINNICH, NELSON H., *Councils of the Catholic Reformation: Pisa I (1409) to Trent (1545–1563)*, Aldershot/Burlington 2008; HAUBST, RUDOLF, *Der Reformentwurf Pius' der Zweiter*, RQ 49 (1954) 188–242; DENDORFER, JÜRGEN, *Die Reformatio generalis des Nikolaus von Kues zwischen den konziliaren Traditionen zur Reform in capite und den Neuansätzen unter Papst Pius II. (1458–1464)*, *Renovatio et unitas – Nikolaus von Kues als reformer. Theorie und Praxis der reformatio im 15. Jahrhundert*, hgg. v. THOMAS FRANK, NORBERT WINKLER (Berliner Mittelalter- und Frühneuzeitforschung 13), Göttingen 2012, 137–155.

¹²¹ PELLICIA, *La preparazione*, 51–100; REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 286–288; REHBERG, *L'affluenza*, 191–200.

¹²² A pápa koronázására 1447. március 19-én került sor (SCHIMMELPFENNIG, BERNHARD, *Das Papsttum. Von der Antike bis zur Renaissance*, Darmstadt 1996⁴, 368). A *Mandatum episcopis ne ordinent clericos non diocesanos suos* rendeletet a kamarás „de mandato serenissimi in Christo patris et domini nostri domini Nicolai divina providentia pape quinti super hoc vive vocis oraculo nobis facto” adta ki 1447. március 22.-én. Vö. ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 26, fol. 25v.

november 17-én kibocsátott *Cum ex sacrorum* kezdetű konstitúciója egyértelműen a kúriai szentelési turizmus visszaszorítását, illetve a promóciók erős felügyelet alá vételét célozta. A rendelkezés azokat, akik diszpenzáció nélkül a kánonilag meghatározott időpontokon kívül, az előírt korhatár elérése előtt, illetve *dimissoria* nélkül vették fel az egyházi rendek fokozatait, felfüggesztéssel sújtotta, kivételt az Apostoli Kamara hivatala révén promoveáltak képeztek.¹²³ A felmentések tekintetében a Penitenciária hivatala volt illetékes, és talán nem meglepő, hogy a benyújtott folyamodványokban az említett rendelet a század második felében általános hivatkozási ponttá vált.¹²⁴ A kúriai szentelésekkel kapcsolatos visszaélések megszüntetése, a vizsgálatok szigorítása a következő évtizedekben sem került le a napirendről, amely egyértelműen jelzi, hogy a Szentszék érzékelte a problémát, amelyet igyekezett orvosolni. VI. Sándor pápa reformtervezetében is szerepelt a kúriai szentelések szabályozása, sőt pontifikátusa végén jelentősen megnehezítették a promóciós vizsgálatokat.¹²⁵ A késő reneszánsz pápák, így II. Gyula, majd X. Leó pontifikátusa alatt tovább szigorították a kúriai szenteléseket, így az idegen klerikusok Rómába özönlésének is gátat kívántak szabni. Az ezirányú törekvések ellenére lényegi változások nem történtek: az 1520-as évek derekáig a szélrózsa szinte minden

¹²³ „Cum ex sacrorum ordinum collatione, character invisibilis animae imprimatur, sacra mysteria dispensentur et ipsarum cura tribuatur animarum; in eorum susceptione excessus graves tanto magis plectendi sunt, quanto ex illis maiora in mentibus fidelium scandala generantur.

§1. Cum itaque (sicut, dignorum relatione, non nisi moleste accepimus) nonnulli clerici, extra tempora a iure statuta, quidam ante aetatem legitimam, aliqui vero sine dimissoriis litteris, contra sanctiones canonicas, se faciant ad sacros ordines promoveri;

§2. Nos eorumdem temeritatem tali castigatione reprimentes, ut aliis in posterum committendi similia aditus praecludatur; auctoritate apostolica, hac constitutione perpetuo valitura, statuimus et ordinamus quod omnes et singuli qui, absque dispensatione canonica aut legitima licentia, sive extra tempora a iure statuta, sive ante aetatem legitimam, vel absque dimissoriis litteris, etiam citramontanis (praeterquam si, in hoc ultimo casu, per Cameram Apostolicam, iuxta illius stylum, ordinati fuerint), ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoveri, a suorum ordinum executione, ipso iure, suspensi sint; et si, huiusmodi suspensione, in eisdem ordinibus ministrare praesumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant. Praeterea, ultra alias poenas in tales generaliter a iure inflictas, beneficiis ecclesiasticis possint iure privari.

§3. Volumus autem quod praesens nostra constitutio, in Romana Curia existentes, post quindecim dies; absentes vero italicos, post duos menses; alios vero ultramontanos, post sex menses ab ipsis in audientia contradictarum et Cancellaria Apostolica publicatione et affixione, ligare incipiat. Nulli ergo etc. Si quis etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno ab incarnatione dominica millesimo quandringsesimo sexagesimo primo, decimoquinto kalendas decembris, pontificatus nostri anno IV.” – *Bullarium diplomatum et privilegiorum sanctorum Romanorum pontificum Turinensis editio, Tomus V*, ed. ALOYSIUS TOMASSETTI, Augustae Taurinorum MDCCCLX, V, 165–166.

¹²⁴ Pl. Máté fia Mihály bácsi egyházmegyei áldozópap II. Pius konstitúciójának kiadását és életbe lépését követően (*post constitutionis Pii II. 'Cum ex sacrorum'*), saját ordináriusa engedélye nélkül (*sui diocesani licentia non obtenta*) a moldáviai címzetes püspökkel szenteltette fel magát (*se fecit [...] per episcopum Moldaviensem ad omnes sacros ordines promoveri*), majd pedig ellátta a papi teendőket (*in ipsis ministravit*), s az így magára vont irregularitás alól kért és kapott felmentést (1469). APA vol. 17, fol. 73v.

¹²⁵ REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 286; SCHMUGGE, *Zum römischen „Weiherismus“*, 431–433.

irányából, így a Kárpát-medencéből is folyamatosan érkeztek szentelendők az Örök Városba.

II. A KÚRIAI SZENTELÉSEK MECHANIZMUSA

A Rómán kívüliek kúriai promóciójának két hivatalos csatornája volt a vizsgált korszakban: az Apostoli Kamara és a város püspökének (azaz a pápának) lelkiekben általános helynöke (*vicarius in spiritualibus in Urbe*). Az említettek mellett a Kúriában tartózkodó püspökök (*in curia Romana residentes*) is kiszolgáltathatták természetesen a megfelelő ordókat. Ők általában egy-egy földközi-tengeri szigetről, Dél-Itáliából vagy a Balkánról érkeztek, ahol egy-egy kisebb, általában nem túl gazdag püspökség élén álltak. Számosan közülük felhatalmazásukat (*potestas ordinandi*) kihasználva, sok esetben ellentételezésért cserébe végeztek szenteléseket, dacára annak, hogy e visszaélést a pápák folyamatosan ostromozták. Azok tehát, akik az előírásokat követve kívánták felszenteltetni magukat, egyrészt az Apostoli Kamarához, másrészt pedig a római vikáriushoz fordulhattak.¹ A szenteléssel kapcsolatos egyes kánonjogi előírások, valamint a promóciós akadályok alóli mentességek tekintetében pedig a jelöltek a *Cancellaria*, később a *Dataria*, valamint a Penitenciária orgánumaihoz nyújthatták be folyamodványaikat. Az alábbiakban tehát e kúriai hivatalok klerikusszentelésekben játszott szerepét veszem górcső alá.

AZ APOSTOLI KAMARA

A *Reverenda Camera Apostolica* a pápai Kúria egyik legősibb hivatala, amely az évszázadok folyamán a Szentszék gazdasági, politikai jellegű és bíraskodási feladatokat ellátó központi orgánumává, valamint az Egyházi Állam legfelső kormány szervévé fejlődött. A *camera* szó első alkalommal VIII. Benedek pápa (1012–1024) *Quoties illa a Nobis* kezdetű konstitúciójában (1017) szerepelt. II. Sándor (1061–1073) pontifikátusa alatt tűnt fel a *praeses Camerae Apostolicae*, a *camerarius* első előfordulása pedig 1099-ből ismert. A Kamara Cencio Savelli bíboros hivatalviselése (1188–1198) idején végrehajtott reformok révén vált immár önálló, a pápai kancelláriától független intézménnyé.² A 13. századot a pápai adóztatás *Europa*

¹ REHBERG, *L'affluenza*, 200.

² FELICI, GUGLIEMO, *La Reverenda Camera Apostolica*. Studio Storico-Giuridico, Roma 1940, 2; DEL RE, NICCOLÒ, *La Curia Romana. Lineamenti Storico-Giuridici*, (Sussidi Eruditi 23), Roma 1970³, 295; LUNT, WILLIAM EDWARD, *Papal Revenues in the Middle Ages*, I–II, New York 1934, I, 6–7; GOTTLÖB, *Aus der Camera*, 80–81.

Occidens teljes területére kiterjesztett korszakának, a pápai fiskalizmus periódusának tekinthetjük. Ezen időszakban szervezték meg az Európa részegyházait lefedő ágensi hálózatot, és ugyancsak e században alakult ki a *Curia Romana* és az itáliai bankok szoros kapcsolata is.³ A szentszéki pénzügy- és az ettől elválaszthatatlan adópolitikában a 14. század hozott döntő változást. A pápai Kúria Avignonba költözését követően az itáliai birtokokról származó, folyamatosan apadó jövedelmek pótlására, az egyre bővülő pápai udvartartás finanszírlis hátterének megteremtésére, majd Avignon városának megvásárlására, később pedig a római visszatérés előkészítésére új bevételi forrásokra volt szükség. Ezen évtizedekben került sor a pápa által adományozott kisebb egyházi javadalmak első éves jövedelmére kivetett adónem (*annata*) általános bevezetésére.⁴ Jelentős mértékben növelték a bevételeket a pápa és a bíborosi konzisztórium által kinevezett, megerősített prelátusok által fizetendő illetékek, a *servitiumok* is. Jóllehet a szervíciumok rendszere a 13. század végére általánossá lett, a pápai pénzügypolitika számára csak a 14. századtól vált e bevételi forrás tulajdonképpen jelentőssé.⁵ XXII. János pápasága (1316–1334) idején került sor a pénzügyi igazgatás átfogó reformjára, amelyet Gasbert de Laval kamarás irányított. A cahors-i származású klerikus közel három évtizeden át (1319–1347) vezette a *Camera Apostolicát*, ő építette ki a pápai rezervációkon, szervíciumokon, tizedeken, *spoliumokon* és egyéb adófajtákon nyugvó szigorú fiskális rendszert. Az átalakítás részeként újjászervezték a kamarai könyv- és számvitelt, valamint a korábbi időszakban még gyakran változó adószedési körzetek határait is véglegesítették. A mintegy 40 fős állandó személyzettel, valamint több száz külső megbízottal, köztük az *in partibus* működő kollektorokkal rendelkező Apostoli Kamara a század első felében egy jól szervezett központi hivattallá fejlődött.⁶ A nagy nyugati egyházszakadást (1378–1417) követő reformok következtében a hivatal IV. Jenő pápasága idejére (1431–1447)

³ DENZEL MARKUS A., Kurialer Zahlungsverkehr im 13. und 14. Jahrhundert. Servitien- und Annatenzahlungen aus dem Bistum Bamberg, (Beiträge zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte 42), Stuttgart 1991, 31–34.

⁴ BAUER, CLEMENS, *Epochen der Papstfinanz*, Historische Zeitschrift 138 (1928) 459–465, itt: 468–469; WEAKLAND, JOHN E., *Administrative and Fiscal Centralization under Pope John XXII, 1316–1334*, Catholic Historical Review 54 (1968) 39–54, 285–310, itt: 299.

⁵ HOBERG, HERMANNUS: *Taxae pro communibus servitiis*. Ex libris obligationum ab anno 1295 usque ad annum 1445 confectis, (Studii e Testi 144), Città del Vaticano 1949, XII.

⁶ WILLIMAN, DANIEL, *Letters of Etienne Cambarou, Camerarius Apostolicus (1347–1361)*, Archivium Historiae Pontificae 15 (1977) 195–215, itt: 195–196.

a nyugati egyház teljes területére kiterjedő kormányzati hatalommal rendelkező orgánummá vált mind a *spiritualia*, mind pedig a *temporalia* terén.⁷

A hivatal élén a kamarás (*camerarius domini nostre papae, camerlengo*) állt, aki IV. Jenő pontifikátusától kezdődően a bíborosi kollégium tagjai közül került ki. A kései középkorban a pápai udvar egyik legbefolyásosabb hivatalnokaként ő kormányozta az Egyházi Államot. Igen széles és változó hatás- és feladatkörrel rendelkezett, joghatósága a pápai udvar személyzetére is kiterjedt; a szentatya távollétében és *sede vacante* idején a *camerarius* irányította a pápai udvart.⁸ Helyettese a *vicecamerarius* vagy *camerarii locumtenens* volt, aki a 15. század második felétől egyúttal Róma város kormányzójaként is tevékenykedett, aki a tapasztaltabb kamarai klerikusok közül került ki.⁹ A *Camera Apostolica* hierarchiájának második helyén a kincstartót (*thesaurarius*) találjuk. Az alkamaráshoz hasonlóan őt is a pénzügyek terén nagy rutinnal rendelkező kamarai klerikusok közül választották, majd püspöki rangra emelték. A kincstár előjárójaként ő irányította a teljes bevételi és kiadási ügyvitelt, tehát a teljes könyvelésért ő felelt. Felelősségteljes hivatali vezetőként saját pecsétet használt, irodáját általában a *thesauraria apostolica* néven említették. Közvetlen helyettese az önálló hatáskörrel nem rendelkező *vicethesaurarius* volt.¹⁰ Az adminisztrációs munka dandárját a kamarai klerikusok végezték. Tágabb, joghatósági értelemben valamennyi a *Camera Apostolica* szervezetéhez tartozó klerikus közéjük tartozott. A hivatali beosztás alapján azokra a pénzügyigazgatásban dolgozó, alacsonyabb rangú egyháziakra vonatkozik az elnevezés, akik a napi munkát, mindenekelőtt a könyv- és számviteli teendőket végezték. Könyvelték a Kamara bevételeit és kiadásait, ellenőrizték a tartományi *thesaurariusok* és az Európa-szerte működő kollektorok által benyújtott elszámolásokat, korrektúrázták a *camerlengo* leveleit. A klerikusok gyakran kaptak a pápai udvaron kívül is megbízatásokat:

⁷ „[...] ad quam (sclt. Cameram Apostolicam) ecclesiarum et monasteriorum omnium, necnon etiam urbium civitatum terrarum castrorum oppidorum villarum et locorum Romanae Ecclesiae immediatae et mediatæ subjectorum spiritualia et temporalia negotia peragenda deveniunt, ut cuncta ibidem pertractanda salubriter dirigantur et feliciter gubernentur ac juste et humaniter finiantur et terminentur.” GOTTLOB, *Aus der Camera*, 71.

⁸ *Cameralia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1297–1536), I. Obligationes, Solutiones, Feltárta*, szerkesztette és közreadja: LUKSICS JÓZSEF – TUSOR PÉTER – FEDELES TAMÁS – NEMES GÁBOR (Collectanea Vaticana Hungariae vol. I/ 9–10), Budapest–Róma 2014, I/9, XXV–XXXIX (további irodalommal).

⁹ 1590-ben V. Sixtus pápa választotta ismét külön a két tisztséget. FELICI, *La Reverenda*, 12–14.

¹⁰ GOTTLOB, *Aus der Camera*, 94–96; SAMARAN, CHARLES–MOLLAT, GUILLAUME, *La fiscalité pontificale en France au XIVE siècle*, Paris 1905, 5–6; PARTNER, PETER, *The Papal State under Martin V. The Administration and Government of Temporal Power in the Early Fifteenth Century*, London 1958, 135; WEIß, STEPHAN, *Rechnungswesen und Buchhaltung des Avignoneser Papsttums (1316–1378). Eine Quellenkunde*, (MGH, Hilfsmittel 20), Hannover 2003, 13.

kollektorokként, az Egyházi Állam tartományainak kincstartóiként, városok kormányzóiként, egyéb speciális feladatok végrehajtóiként alkalmazták őket. Számuk változó volt, majd az 1423-as reform révén négy, végül IV. Jenő intézkedését (1438) követően hét főben állandósult. Valójában ennél több kamarai klerikus neve bukkan fel a forrásokban, ugyanis voltak köztük úgynevezett *clerici supernumerarii/admissi*. A kamarai jegyzők (*notarii*) feladatát képezte a regisztrumkötetek vezetése, valamint az ügyvitellel kapcsolatos további írásbeli teendők ellátása. Létszámukat – a kezdeti ingadozást követően – IV. Jenő pápa négy főben határozta meg, mely a 15. század végére kilencre emelkedett, végül X. Leó pápa hétben maximálta.¹¹

Jóllehet eredetileg nem tartozott a kamarás hatáskörébe a papszentelések ügye, a pápa felhatalmazása révén *ad hoc* módon a promóciókkal kapcsolatban is eljárhatott. Nem ismert, hogy pontosan mikor került az Apostoli Kamara illetékességi körébe az ordinációk területe, azonban nagy valószínűséggel a nagy nyugati egyházszakadás időszakára helyezhetjük a hivatal joghatóságának ezirányú bővülését. ANDREAS REHBERG feltételezése szerint erre VI. Orbán pápasága idején (1378–1389) kerülhetett sor, habár erre vonatkozó tényleges forrással nem rendelkezünk. Az első adat a hivatal, pontosabban annak vezetőjének a kúriai promóciókban játszott szerepére IX. Bonifác pontifikátusa (1389–1404) idejéből származik. Marino Bulcano/Vulcano bíboros *camerlengo* (1389–1391), valamint a szentatya megbízásából Giacomo Carafa, Bari érseke az apostoli palota kápolnájában feladta az első tonzúrát Andrea Filiminari di Napoli számára. Minthogy azonban az illető ekkor mindössze öt esztendő volt, még az aktus előtt, ugyanazon a napon felmentést kapott a pápától az előírt életkor hiánya alól. 1389. december 19-én a hajkorona első kiborotválásáról, azaz a klerikus státus elnyeréséről a kamarás nevében oklevelet, *littera formatát* állítottak ki a Kamarában. A gyermek a nepotizmusáról közismert pápa rokona lehetett, akinek egyházi státusba kerülésével minden bizonnyal javadalmat, azaz megélhetést kívánt biztosítani.¹² A hivatal kúriai ordinációkra kiterjedő kompetenciája a nagy nyugati skizmát lezáró konstanzi zsinatot követően stabilizálódott, e szegmensre vonatkozó hatásköre V. Márton kúriai reformjai során állandósult. Ezt egyértelműen szemlélteti, hogy a *Camera Apostolica* égisze alatt történt klerikusszentelésekre vonatkozó adatokat 1425-től kezdve

¹¹ GOTTLÖB, *Aus der Camera*, 112–115; PARTNER, *The Papal State*, 133–134; FELICI, *La Reverenda*, 242–244. – A kamarai jegyzők kollégiumát IV. Sixtus pápa (1471–1484) alapította 1479-ben. Vö. HOFMANN, WALTHER VON, *Forschungen zur Geschichte der kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation, I–II* (Bibliothek des Preußischen Historischen Instituts in Rom 12–13), Rom 1914, I, 132–134.

¹² REHBERG, *L'affluenza*, 182–183.

a hivatal jegyzői dokumentálták, majd egy újonnan létesített regisztersorozat, a *Libri formatarum* egyes köteteibe másolták.¹³

A Kamara hatásköre azon nem római illetőségű személyek szentelésére terjedt ki, akik nem rendelkeztek az illetékes megyéspüspök szentelési engedélyével, illetőleg még nem tartózkodtak egy éve a Kúriában. A püspökök szentelése, valamint az apátok benedikálása ugyancsak a hivatal szervezésében történt. A külföldiek szentelése tehát hivatalosan az Apostoli Kamara joghatósága alá tartozott a 15. század folyamán. Lényeges változás VI. Sándor pontifikátusa alatt következett be, ugyanis a 16. század elejétől az általános szentelések a római vikárius illetékességi körébe kerültek, ennek következtében az *ordinationes generales*eket dokumentáló bejegyzések már nem szerepelnek a *Libri formatarum* köteteiben.¹⁴

A RÓMAI VIKÁRIÁTUS

A pápának Róma püspöke minőségében lelki ügyekben általános helyettese a *vicarius in spiritualibus in Urbe generalis*, leegyszerűsített formában *vicarius Urbis*. A hivatal kialakulásának kezdeteiről nincsenek biztos ismereteink, az első ismert római helynök, egy bizonyos Bovo/Bobo tusculumi püspök 1106 körül bukkant fel a forrásokban. A nyilvánvalóan régi gyökerekre visszanyúló Vikáriátus hivatala végül a 13. század során szilárdult meg. Az 1260-as évekig a helynököket a bíborosok, majd a következő három évszázadban a város környékén működő, úgynevezett *suburbicarius* püspökségek (Albano, Frascati, Ostia, Palestrina, Porto, Sabina, Velletri) előljárói közül választották ki. IV. Pál pápa (1555–1559) 1558-ban kiadott rendeletétől kezdődően azonban ismét egy-egy kardinális irányítja a hivatal munkáját.¹⁵

A Vikáriátus joghatósága Róma lakosaira és a városban tartózkodó idegenekre egyaránt kiterjedt a 13. század második felétől kezdve. Hatáskörébe tartoztak a lelki szférához (*spiritualia*) tartozó ügyek, így – egyebek mellett – a templom-, temető-, és oltárszentelés, az arra alkalmas római személyek megáldása, bérmlása és

¹³ SCHMITZ, Die Libri Formatarum.

¹⁴ PELLICIA, *La preparazione*, 75.

¹⁵ A vikáriátusra lásd BAUMGARTEN, PAUL MARIA, *Cardinal Vicar*, The Catholic Encyclopedia, III, New York 1908; CASELLI, VIRGILIO, *Il Vicariato di Roma. Note storico-giuridiche*, Roma 1957; BRAMBILLA, AMBROGIO M., *Officii Cardinalis Urbis Vicarii origo et evolutio usque ad annum 1558* (a cura di FILIPPO M. LOVISON), *Barnabiti Studi* 22 (2005) 197–346.; ROCCIOLLO, DOMENICO, *Il Cardinal Vicario e il clero di Roma nella seconda metà del Cinquecento*, Per il Cinquecento religioso italiano: clero, cultura, società. Atti del Convegno internazionale di studi, Siena, 27–30 giugno 2001, a cura di MAURIZIO SANGALLI, introduzione di ADRIANO PROSPERI, Roma 2003. 243–253.

felszentelése, amely kiegészült a gyóntatással és a penitencia kiszabásának, valamint a városban megüresedő javadalmak adományázásának lehetőségével. VI. Kelemen pontifikátusa alatt (1342–1352) jurisdikciója kiterjedt a város környéki területekre is. A 14. századtól kezdődően tűnt fel a helynök helyettese, a *vicegerens*, aki felettese távollétében vezette a hivatalt. A 15–16. században az is előfordult, hogy a helynök nem volt püspökké szentelve, ezért a helyettesére hárult a pontifikáliák elvégzése.¹⁶

A vikárius szentelési illetékessége elsősorban a római egyházmegyére, valamint a Rómától 40 mérföld távolságra lévő területekre, köztük a szuburbikárius püspökségekre terjedt ki. A Helynökség szentelési illetékessége alá tartoztak továbbá a Római Kúria tagjai, valamint azok, akik legalább egy éve a Kúriában tartózkodtak és saját püspökük, a pápa vagy a penitenciárius által kiállított promóciós engedéllyel rendelkeztek.¹⁷ Amint említettem, az általános szentelések lebonyolítása a 16. század elején átalakult, amely következtében a hat kánonjogi szempontból törvényes időpontban az *ordinationes generales* keretei között sorra kerülő csoportos szentelések immár a Vikáriátus joghatósága alá kerültek. A változást kellően szemlélteti, hogy a Kamara által szervezett utolsó általános szentelésre vonatkozó bejegyzés időpontja 1500. május 15., míg ezzel párhuzamosan kezdték vezetni a Helynökség promóciókat dokumentáló regiszterét, az *Ordinazioni sacerdotali* első kötetét.¹⁸ Egy jegyző vagy egy írnok rögzítette az *ordinationes generales* keretében az egyes ordókat felvevők, illetve az egyénileg felszenteltek adatait a regiszterkötetek számára.¹⁹ A pápai szék üresedése esetén a nagypenitenciárius adott felhatalmazást a helynök számára az általános szentelések elvégzésére.²⁰

Az egyes személyek, illetőleg kisebb csoportok számára lehetőség nyílt, hogy a vikárius által felhatalmazott püspökkel szenteltessék fel magukat az előre meghatározott szentelési időpontokon kívül.²¹ Ezek az alkalmak mindössze abban tértek el a *Camera Apostolica* által szervezett procedúráktól, hogy a jelöltek ilyen esetekben rendszerint csak az első tonzúrárt és az alacsonyabb rendeket vették fel, így nem volt szükségük az *extra tempora* felmentésekre. Ezek az ordinációk egész évben

¹⁶ BAUMGARTEN, *Cardinal Vicar*.

¹⁷ REHBERG, *L'affluenza*, 203.

¹⁸ PELLICIA, *La preparazione*, 75; REHBERG, *L'affluenza*, 203.

¹⁹ Archivio del Vicariato (= AVic), *Ordinazioni sacerdotali* vol. 1. és Archivio di Stato di Roma (ASR), Tribunale del Vicariato vol. 335.

²⁰ „Licentia attributa domino vicario sede vacante per summum penitentiarium semper celebrationis sacros ordinalium de anno domini 1523 et mense Septembris.”: AVic Ord. sac. vol. 335, fol. 421v.

²¹ Pl. „Infrascripti fuerunt promoti ad primam tonsuram extra tempora” (1514): ASR, Trib. Vic. vol. 335, fol. 145r–146v; „Liber ordinum extra tempora anni 1523”: AVic, Ord. sac. vol. 1, fol. 402r.

zajlottak, ugyancsak egy jegyző és tanúk jelenlétében történtek, többnyire a szentelő püspök házában, lakásán.²²

A CANCELLARIA, A DATARIA ÉS A SACRA POENITENTIARIA APOSTOLICA

A kúriai szentelésre érkező külföldi személyek túlnyomó többsége nem felelt meg az ordinációkra vonatkozó előírásoknak, ezért felmentést kellett kérniük a különböző szentelési akadályok alól, amelyet a pápai udvar egyes hivatalaihoz benyújtott kérvények segítségével tehettek meg. Azon jelölteknek, akik nem rendelkeztek saját ordináriusuk által kiállított *dimissoriával*, egy pápai engedélyre volt szükségük, amely felhatalmazta őket, hogy a Kúriában tartózkodó bármely püspöktől (*a quocumque antistite catholico*) felvehessék a kívánt ordókat. Minthogy pedig a legtöbbször elbocsátó levél nélkül érkeztek az Örök Városba, valamint gyorsított eljárás keretében, azaz a kánoni időpontokon kívül, továbbá az egymást követő napokon kívánták az egyházi rend valamennyi fokozatát felvenni, szupplikációt kellett benyújtaniuk. Azok, akik a Kúriában kívánták felvenni az egyházi rend szentségét, természetesen személyesen nyújtották be kérvényüket.²³

A folyamodványokat a 15. század derekáig a Kancellária hivatalában a referendáriusok regisztrálták. Az 1450 és 1480 közötti évtizedekben alakult ki a *Signatura Apostolica* hivatala, amely a Kancelláriától elkülönült szervezeti keretek között bonyolította a kérvények felvételét és kezelését. Miután a kérvényt a kedvező elbírálást követően szignáltak, rávezették a keltezésre. Ezt a feladatot a *datarius* látta el, amely tisztség V. Márton pápasága alatt állandósult, és a 15. század második felének fejlődése következtében alakult ki a *Dataria Apostolica* önálló hivatala.²⁴ Mindazonáltal a *Cancellaria*, a *Signatura* és a *Dataria Apostolica* hivatalai egymással szoros együttműködésben adták ki az *ad ordines* engedélyeket.²⁵

A szupplikáció tartalmazta a jelölt legfontosabb adatait: az illető nevét, a származási és a szolgálati helye szerinti egyházmegyéjét, az egyházi javadalma pontos

²² REHBERG, *Deutsche Weihelikandidaten*, 283; REHBERG, *L'affluenza*, 204.

²³ FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*, 63.

²⁴ HOFMANN, *Forschungen*, I, 69–99; FRENZ, THOMAS, *Die Kanzlei der Päpste der Hochrenaissance (1471–1527)* (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 63), Tübingen 1986, 91–100; LAKATOS: *Regesta supplicationum*, 16–28. – A folyamodványok benyújtásának és regisztrálásának kialakulására és formalizálódására lásd KOZIOL, GEOFFREY, *The Early History of Rites of Supplication*, *Suppliques et requêtes*, i.m. 21–36; ZUTSHI, PATRIK, *The Origins of the Registrations of Petitions in the Papal Chancery in the First Half of the Fourteenth Century*, *Suppliques et requêtes*, i.m. 77–191.

²⁵ PELLICCIA, *La preparazione*, 33.

megnevezését (*titulus, patrimonium, titulus victus et vestitus, pensio*), valamint természetesen a kérés pontos részleteit. A folyamodványokat magától értetődő módon a korabeli *stylus curiae* formuláihoz igazodva, latin nyelven fogalmazták meg. A 15. század első felében regisztrált kérvényekben megfogalmazott kéréseket általában egy, az ügyfél számára kiállított pápai bullában engedélyezte a szentatya. Az ilyen típusú pápai engedélyeket valószínűleg a kancellária adminisztrációja külön kezelte, legalábbis erre enged következtetni a Lateráni Regisztrum-sorozat 298. kötetének *de litteris dimissorialibus anni XII* bejegyzése. Ugyanis ezt követően a 274. és 291. foliók rectói között kizárólag az e kategóriába tartozó dokumentumok másolatait találjuk. Ehelyütt a kötetben elsőként rögzített, 1428. december 22-ére keltezett szöveg legfontosabb tartalmi elemeit foglalom össze röviden, ugyanis ennek szerkezete az Apostoli Kancellárián kiállított szentelést engedélyező *dimissoriák*éval megegyezik.

V. Márton pápa Benedek fia Kelemen, a pécsi egyházmegyes huzi Szent Márton plébániaegyház igazgatója kérésére, aki bizonyos ésszerű okok miatt a törvényesen előírt időszakban nem szenteltetheti fel magát, engedélyezi, hogy – amennyiben alkalmasnak bizonyul –, bármely, az Apostoli Székkal közösségben lévő katolikus főpaptól, akár a Római Kúriában vagy azon kívül tartózkodik, a kánoni időszakokon kívül, vásár- vagy ünnepnapokon is, a négy kisebb rendre, majd folytatólagosan valamennyi szent rendre előmozdíthatja magát.²⁶

A 15. század második felétől vált általánossá az a gyakorlat, hogy a kúriai szentelések esetében egy pozitívan elbírált, a pápai okirat kiállítását nem igénylő, úgynevezett *sola signatura* folyamodvány is elegendőnek bizonyult.²⁷ Az ilyen típusú promóciókra vonatkozó *supplicatiók* záradékában (*clausula*) az engedély mellett

²⁶ „Martinus etc. dilecto filio Clementi Benedicti, rectori parochialis ecclesie sancti Martini de Huz, Quinqueecclesiensis diocesis salutem etc. Devotionis tue sinceritas, quam ad nos et Romanam ecclesiam promoveatur, ut petitionibus tuis quantum cum Deo possumus favorabiliter annuamus. Cum itaque sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, tu ad omnes sacros ordines ad quos recipiendos ut asseris ratione parochialis ecclesie sancti Martini de Huz, Quinqueecclesiensis diocesis, quam obtinos arctatus existis recipiendos certis legitimis obstantibus causis te infra tempora ad id a iure statuta facere nequeas promoveris. Nos tuis in hac parte supplicationibus inclinati, ut a quocumque catholico antistite gratiam et communionem Apostolice Sedis habente in Romana Curia vel extra eam etiam extra tempora premissa diebus dumtaxat dominicis et aliis festivis ad quatuor minores et successive ad omnes alios sacros huiusmodi ordines te promoveri facere valeas, ipseque antistes tibi dummodo ad id per eum superquo ipsius conscientiam oneramus abilis et ydoneus repertus fueris aliudque canonicum non obsistat huiusmodi ordines impendere possit, tibi et eidem antistiti concedimus per presentes. Non obstantibus constitutionibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo etc. noster concessione instringere etc. Si quis etc. Datum Rome, apud Santosapostolos, XI. Kalendas Ianuarii, anno duodecimo.” – ASV Reg. Lat. vol. 298, fol. 274r – Rövid, számos releváns részletet mellőző tartalmi kivonata: LUKSICS, XV. századi pápák, I, 1056. sz.

²⁷ KATTERBACH, BRUNO, Päpstliche Suppliken mit der Klausel der „sola signatura”, RQ 31 (1923) 185–196.

utalás történt a kötelezően előírt vizsga letételére, valamint a szentelést végző püspök (*ordinator*) személyére egyaránt. 1523. április 23-án öt győri és egy veszprémi egyházmegyes klerikus közös kérvényének záradéka például a következőket tartalmazza: a jelöltek felmentést kapnak az egyházi cenzúra alól, három egymást követő napon az előírt időpontokon kívül is felszenteltethetik magukat, a folyamodvány bulla kiállítása nélkül is érvényes a Kúriában, a szentelést a belcastrói püspök fogja végezni, miután az Apostoli Kamarában vizsgálat alá veszik őket, továbbá megbizonyosodnak arról, hogy rendelkeznek-e javadalommal.²⁸

A *Sacra Poenitentiaria Apostolica* a Római Kúria azon hivatalai közé tartozott,²⁹ amely kizárólag a pápa számára fenntartott esetekben is diszpenzációt adhatott. A hivatal ügyfelei között nők és férfiak, laikusok és klerikusok egyaránt feltűntek. A kánonjoggal kapcsolatos, többnyire a normatív szabályok megszegése, illetve az előírások alóli felmentésekre vonatkozó kéréseket személyesen vagy képviselők útján nyújthatták be.³⁰ Az ordinációkkal kapcsolatos ügyekben az első felhatalmazást IV. Márton pápasága idején (1281–1285) kapta a hivatal. Ekkor a *Curia Romana* legfőbb kegyelemközvetítő orgánuma diszpenzációs jogot nyert azon esetekre vonatkozóan, amikor a jelölt egy és ugyanazon napon kívánta felvenni a négy kisebb rendet, valamint a *subdiaconatus*t. Később a hivatal jogosítványai tovább bővültek a szentelésekkel kapcsolatos ügyek, így például a különböző hiányosságok alól felmentések terén. V. Sándor pápa (1409–1410) felhatalmazása révén a nagypenitenciárius felmentést adhatott a leendő áldozópapok számára 23 éves korig az életkor hiánya alól. IV. Jenő idején diszpenzációs jogot kapott azon esetekre is, ha a szentelést végző püspök kiközösítés vagy felfüggesztés alatt állt, s a jelölt erről nem szerzett idejében tudomást. Ugyancsak ezidőtájt kapott jogosultságot a Penitenciária a kúriai és az *in partibus* szentelésekre vonatkozó engedélyek kiállítására, továbbá a törvénytelen származás,

²⁸ „Et cum absolute a censuri ad effectum. Et de licentia promovendi quibusvis tribus diebus etiam extra tempora et celebrandi etc., ut supra. Et quod presentis supplicationis sola signatura sufficiat, attento, quod in Curia. Et promoveantur per episcopum Bellicastrensem. Et examinentur in Camera Apostolica, in qua doceant se esse arctatos.” – LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 26. sz.

²⁹ A hivatal működésére alapvetően lásd GÖLLER, EMIL, *Die päpstliche Pönitentiarie von ihrem Ursprung bis zu ihrer Umgestaltung unter Pius V. 2 Bde, in 4 Teilen* (Bibliothek des Königlich Preußischen Historischen Instituts in Rom 3, 4, 7–8), Rom 1907–1911; TAMBURINI, FILIPPO, *Santi e peccatori. Confessioni e suppliche dai Registri della penitenzieria dell'Archivio Segreto Vaticano (1451–1586)*, Milano 1995; SCHMUGGE–HERSPERGER–WIGGENHAUSER, *Die Supplikenregister*; SALONEN, KIRSI – SCHMUGGE, LUDWIG, *A Sip from the Well of Grace. Medieval texts from the Apostolic Penitentiary*, Washington 2009; – magyarul: ERDÉLYI GABRIELLA, *A Sacra Poenitentiaria Apostolica hivatala és magyar kérvényei a 15–16. században (I.)*, Levéltári Közlemények 74 (2003) 33–57; és (II. közlemény), Levéltári Közlemények 76 (2005) 63–103.

³⁰ SCHMUGGE, *Suppliche*, 209–211.

valamint a kisebb testi hibák alóli felmentésekre. II. Pius a *Cum ex sacrorum* kezdetű konstitúció (1461) kiadásával párhuzamosan szavatolta a hivatal számára a feloldozás és diszpenzáció lehetőségét például a *dimissoria* nélkül érkezők szentelésére, valamint az *extra tempora* ordinációk engedélyezésére vonatkozóan.³¹ Az egyházi ordókkal kapcsolatos kérvényeket a másolati könyvek különböző rubrikáiban rögzítették, így egyaránt találunk promóciókkal kapcsolatos folyamodványokat a *De declaratoriis*, a *De diversis formis*, a *De defectu natalium* kategóriákban. A szentelésekkel kapcsolatos legtöbb ügyet azonban a *De promotis et promovendis* csoportba jegyezték fel. A leggyakrabban a következő esetekben fordultak a szentelésre váró jelöltek a Penitenciáriához: 1) nem a saját ordináriusuktól kívánták felvenni a szent rendeket, 2) az előírt életkor kötelezettsége alól, valamint 3) valamely testi hiányosság miatt kívántak mentességet kérni.³²

1442 februárjában a *De diversis formis* rubrikába másolt Brassói Kis András esztergomi egyházmegyes klerikus például azért kérte, hogy bármely katolikus főpaptól felvehesse a szent rendeket, mivel egyrészt Rómában él, másrészt pedig bizonyos törvényes okok miatt saját ordináriusához nem fordulhat.³³ Megjegyzendő, hogy a legtöbb a Penitenciárián elnyerhető, köztük a promóciókkal kapcsolatos kegyelem, a Kancellárián és a Datárián egyaránt elérhető volt, azaz az említett hivatalokhoz párhuzamosan nyújtottak be szentelésekkel kapcsolatos folyamodványokat.³⁴ A Penitenciáriára érkező szupplikációk korábbi vizsgálata nyomán közismert, hogy a különböző papszentelési akadályok alóli felmentésért folyamodó, kevésbé tehetős egyháziak választották az ügyintézés ezen útját. E hivatal ugyanis olcsóbban és gyorsabban állította ki a szükséges okmányokat, mint a *Cancellaria Apostolica*.³⁵

³¹ SALONEN, *The Penitentiary*, 190–191.; SALONEN–HANSKA, *Entering*, 104–105.

³² SCHMUGGE, *Suppliche*, 213–215, 224–226.

³³ „Supplicat s(ancitati) v(estre) pro parte Andree Benedicti Paruii de Corona, clerici Strigoniensis diocesis, qui ad presens in Urbe Romana trahit moram et propter certas legetimas [causas] suum ordinarium pro receptionem ordinis adire non potest, quatenus sibi ut a quocumque antistite catholico gratiam et communionem sedis apostolice etc.” – APA vol. 2bis, fol. 227r.

³⁴ ZUTSHI, PATRIK, *Inextricabilis curie labyrinthus. The Presentation of Petitions to the Pope in the Chancery and the Penitentiary during the Fourteenth and First Half of the Fifteenth Century*, Pápste, Pilger, Pönitentie. Festschrift für Ludwig Schmugge zum 65. Geburtstag, Hgg. v. MEYER, ANDREAS–RENDTEL, CONSTANCE–WITTMER–BUTSCH, MARIA, Tübingen 2004, 393–410.

³⁵ MÜLLER, *The Price*, 474.

A KAMARAI PROMÓCIÓK FORGATÓKÖNYVE

A szupplikáció kedvező elbírálását követően a szentelésekkel kapcsolatos teendőket immár az Apostoli Kamara hivatala végezte: meghatározta és nyilvánossá tette a vizsgálat helyét és idejét, megszervezte a jelöltek szentelését, majd pedig regisztrálta őket.³⁶ A kötelezően előírt alkalmassági vizsgálat során a kamarás által kijelölt *examinator* ellenőrizte a bemutatott dokumentumok hitelességét, a magasabb rendeket felvenni kívánók esetében a javadalom tényleges birtoklását, az esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint természetesen a jelölt erkölcsét és felkészültségét. A szigorú ellenőrzést szemlélteti Ludovico Scarampi kamarás³⁷ az 1464. szeptember 22-én sorra kerülő általános kúriai szentelésen (*ordinationes/ordines generales*) részt venni kívánók számára pápai mandátum alapján megfogalmazott utasítása, amelyet három központi helyen, jelesül az Angyalvár és a Szent Celsus-templom falán,³⁸ valamint a Campo de' Fiorin függesztettek ki. Ennek értelmében a kandidálóknak a promóciót közvetlenül megelőző napok egyikén, szerdán, csütörtökön vagy pénteken meg kellett jelenniük az Apostoli Kamarában a szokásos vizsgálatra, valamint információt kellett szolgáltatniuk titulusukról, illetve javadalmukról. Akik nem jelentek meg és nem tették le a vizsgát, azokat nem szentelték fel.³⁹ Néhány esztendővel később Marco Barbo *camerlengo*⁴⁰ – a későbbi II. Pál pápa unokaöccse – hasonlóan

³⁶ PELLICCIA, *La preparazione*, 35.

³⁷ Ludovico Trevisan (Scarampi-Mezzarota) (†1465) pápai *cubicularius* (1431), traui püspök (1435–1437), firenzei érsek (1437–1439), aquilejai pátriárka (1439–1465), a S. Lorenzo in Damaso presbíter-bíborosa (1440–1465) albanói püspök-bíboros (1465), *camerlengo* (1440–1465). Vö. HC II, 8, 92; GOTTLÖB, *Aus der Camera*, 269; HOFMANN, *Forschungen*, II, 87; DEL RE, *Curia Romana*, 308; CHERUBINI, PAOLO: *Mandati della Reverenda Camera Apostolica (1418–1802)*, (Ministerio per i Beni Culturali e Ambientali, Quaderni della rassegna degli Archivi de Stato 55. Archivio di Stato di Roma), Roma 1988, 77.

³⁸ A S. Celsus et Iulianus-templom. MIEDEMA, *Die römischen Kirchen*, 498–499.

³⁹ „Mandatum affigendum valvis Castris sancti Angeli, Sancti Celsi et Campifloris pro ordinibus celebrandis. – Ludovicus miseratione divina tituli sancti Laurentii in Damaso sacrosancte Romanae ecclesiae presbíter cardinalis Aquilignensis, domini pape camerarius, ex commissione Serenissimi domini nostri pape vive vocis oraculo nobis facto. Intimatur omnibus et singulis volentibus promoveri, quatenus die sabbati proxime sequenti, quo erit vicesima secunda mensis septembris, ordines celebrantur generales. Ideo volentes ad omnes ordines promoveri compareant in Cameram Apostolicam diebus Mercurii, Iovis et Veneris proxime sequentibus horis consuetis ad subeundum consuetum examen et docendum de titulis seu beneficiis eorum. Alioquin qui non venerint et examinati non fuerint postea nullatenus admittentur. Datum Rome apud sanctum Petrum anno a Nativitate Domini MCCCCLXIII¹⁰, Indictione XII^a, die vero XVII Mensis septembris, pontificatus Serenissimi in Christo patris et domini nostri domini Pauli divina providentia pape II Anno primo.” – ASV Cam. Ap., Libr. format., vol. 4, fol. 2r; PELLICCIA, *La preparazione*, 436. 3. sz.

⁴⁰ Marco Barbo vicenzai püspök (1464–1470), kamarás (1465–1471), *thesaurarius* (1466), aquilejai pátriárka (1470–1491), a S. Marco-egyház (1467–1490), majd Palestrina püspök-bíborosa (1478–1491). Vö. HC II, 15, 267; CHERUBINI, *Mandati*, 81, 27. sz.

rendelkezett.⁴¹ Éppen a 15. század második felétől fokozatosan szigorodó kúriai vizsgálatok következtében a pápai udvarból egyáltalán nem érkeztek képzetlen és alkalmatlan papok tömegei a részegyházakba.⁴²

A sikeres kamarai vizsgálatot követően kerülhetett végül sor a promócióra. Miután az alkalmas személyeket besorolták az egyes szentelési időpontokhoz, neveiket egy kamarai jegyző dokumentálta,⁴³ a kamarás pedig felhatalmazta a szentelést végző püspök(ke)t. Minthogy azonban az aktus eredendően a pápa engedélye alapján történt, minden esetben (formulaszerűen) utaltak a szentatya szóbeli utasítására is (*ex commissione pape [...] vive vocis oraculo*).⁴⁴ A *generalis ordinatiók* során a Kamarában is az előírt évi hat időpontot tartották szem előtt. A felmentések folyamatos növekedése következtében azonban tulajdonképpen egész évben folytak a promóciók.⁴⁵ A szentelések nem kötődtek állandó helyszínhez. Az ordinációkra a legtöbb alkalommal a vatikáni Szent Péter-bazilika egyik oldalkápolnájában vagy sekrestyéjében, illetve a *Borgo* kisebb templomainak valamelyikében került sor. Természetesen a pápa, ezáltal – az *ubi papa, ibi Roma* elv alapján – a *Curia Romana* tartózkodási helye is befolyásolta a színhely kiválasztását, így az 1430-as, 1440-es években különböző firenzei, bolognai és ferrarai templomokban történtek ezen események.⁴⁶

Az *extra tempora* ordinációk esetében a hely kijelölésében minden bizonnyal az ordinációt végző püspököknek lehetett meghatározó szerepük, nyilvánvalóan igyekeztek a saját lakhelyükhöz közeli templomokat választani, sőt esetenként saját rezidenciájukon is sor kerülhetett az ünnepi aktusra.⁴⁷ Az azonos időpontban felszenteltek száma magától értetődő módon nagy változatosságot mutat. Az egyik legkiemelkedőbb nap 1471. december 21-e volt, amikor összesen 58 személy kapta meg az első tonzúrát,⁴⁸ köztük a győri egyházmegyés Győri Domokos *scolaris*.⁴⁹ Ők

⁴¹ 1470. március 11.: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 5, fol. 4r.

⁴² SALONEN–HANSKA, *Entering*, 270–271.

⁴³ Az 1474. március 26-án sorra kerülő általános szentelésről készített bejegyzésben a következőket olvashatjuk: „in presentia mei Baptista de Zuchetis Camere Apostolice notarii de premissi rogatis”: ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 149v.

⁴⁴ PELLICCIA, *La preparazione*, 30.

⁴⁵ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 208–212.

⁴⁶ Néhány példa a magyar vonatkozású ordinációk kapcsán: Firenze – Szent Mihály-templom (1434–1435), Szent Lőrinc-templom (1442); Bologna – Szent Ferenc-templom (1437). ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 49r, 52r–54r; vol. 2, fol. 8r–9v, 11r–12r, 45rv, 101r.

⁴⁷ Pl.: „in domo sue proprie habitationis”; „in capella sue habitationis”; „in capella sue habitationis apud ecclesiam s. Iacobi in Septimiano de Urbe regionis Transtyberim”. ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 8, fol. 143r; vol. 11, fol. 74rv; vol. 12, fol. 109r.

⁴⁸ SCHMITZ, *Die Libri Formatarum*, 460.

⁴⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 21r.

természetesen kiegészültek a magasabb ordókat felvevő további klerikusokkal, így például László fia István zágrábi egyházmegyes alszerpappal, akit ekkor diakónussá szenteltek.⁵⁰ Valamennyi ordináción jelen kellett lennie egy kamarai jegyzőnek, aki egyrészt tanúként az eljárás törvényességét szavatolta, másrészt pedig ő szólította egyenként és ellenőrizte a kandidálókat, szükség esetén javította a vizsgálatok alkalmával készített szentelési listákat, amelyeket az eseményt követően az ordinációt végző prelátus aláírásával hitelesített, majd pedig a *Camera Apostolica* hivatalában helyezték el.⁵¹

A szentelést követően a kamarai jegyző kérésre kiállította a hivatalos igazoló dokumentumot (*littera testimonialis*, *littera ordinum*, *littera formata*, *formata*), amely természetesen díjköteles volt.⁵² A Kamara illetékességi köre – amint fentebb említettem – kiterjedt a *dimissoriák* kiadására is, amelyek szintén taxakötelesek voltak.⁵³ Mentességet élveztek a fizetés alól (*gratis*) a pápai Kúria tagjai, a bíborosok familiárisai, illetve a rászorulóknak (*propter paupertatem*).⁵⁴ A regisztrum-kötetek tanúsága alapján a szentelést igazoló okmányokat a 15. század derekától az ordinátor és az okiratot elkészítő jegyző egyaránt aláírta.⁵⁵

Pál zágrábi klerikus esetének rövid ismertetése a fentebb elmondott mechanizmusokat teszi számunkra kézzelfoghatóvá. 1473. december 5-én regisztrálták Dolaneci István fia Pál zágrábi egyházmegyes klerikusnak, a váradi egyházmegyes Szent György-egyház plébánosának szupplikációját a *Dataria Apostolica* munkatársai. Folyamodványában azt kérte, hogy bármely, a Római Kúriában tartózkodó katolikus főpaptól az egyházi rend valamennyi fokozatát akár a kánonjogilag előírt időszakokban, akár azokon kívül egymást követően felvehesse. A további apostoli okiratok nélkül is érvényes kérvényét a pápa jelenlétében pozitívan bírálta el, azzal a szokásos kikötéssel, hogy az Apostoli Kamarában a promóció előtt vizsgálják meg a jelöltet.⁵⁶ December 18-

⁵⁰ Uo. 22r.

⁵¹ PELLICCIA, *La preparazione*, 36. – A vikáriátus által vezetett másolati könyvekben az egyes szentelési kategóriákat követően megtalálható a pecsétes megerősítés. Pl. AVic Ord. Sac. vol. 1, fol. 85r-89v.

⁵² Három eredeti, magyar klerikusok számára kiállított tanúsítványt ismerek. MNL OL DF 209 059 és 257 534; ÖStA HHStA Ed 10 175.

⁵³ PELLICCIA, *La preparazione*, 36.

⁵⁴ SCHMITZ, *Die Libri Formatarum*, 470.

⁵⁵ HLEDÍKOVÁ, *Libri formatarum*, 15.

⁵⁶ „Beatissime pater! Cum devotus orator vester Paulus Stephani de Dolante, clericus Zagrabiensis diocesis et plebanus plebanie sancti Georgii de Keziali, Waradiensis diocesis fervore devotionis accensisse desideret ad sacros etiam ad presbiteratus ordines promoveri et in eiusdem pro sue et parentum suorum ac aliorum perfidelium animarum salute altissimo perpetuo famulari. Eapropter supplicat humiliter s(anctitati) v(estre) prefatus orator, quatenus ei, ut a quounque maluerit catholico antistite gratiam et communionem Sedis Apostolice habente in Romana Curia residenti infra tempora a iura statuta vel extra si placet ad omnes sacros ordines promoveri successive possit et valeat, eidem

án, a sikeres vizsgát követően, a kamarás parancsára sorra kerülő általános szentelés alkalmával Jakab lombardiai püspöktől felvette az első tonzúrát a római Szentlélek-ispotály templomában, amelyet Iohannes Baptista Zuccheta kamarai jegyző⁵⁷ az ordinációs listán rögzített.⁵⁸ Az általános gyakorlatnak megfelelően Pál ugyanezen a napon minden bizonnyal a kisebb rendekre is előmozdított, azonban neve nem szerepel a *quatuor minores* kategóriánál felsorolt személyek között. A két hónappal később, 1474. február 26-án, a Latino Orsini kamarás⁵⁹ nevében kiállított *formata* pedig arról tájékoztat, hogy az akkor már akolitusi státusban lévő plébánost az említett püspök a Tevere-szigeten álló Szent Bertalan-templomban alszerpappá, majd diakónussá, végül áldozópappá szentelte.⁶⁰

antistiti auctoritate apostolica conferendi et oratori prefato suscipiendi, et postquam fuit promotus in illis libere et licite exercere valeat litentiam et facultatem concedere et indulgere dignemini de gratia speciali ac constitutionibus et ordinationibus sinodalibus et provincialibus non obstantibus quibuscunque cum clausulis opportunis. – Concessum, ut petitur, in presentia domini nostri pape. Io(hannes) electus Vasionensis

Et quod presentis supplicationis sola signatura sufficiat absque aliarum litterarum apostolicarum desuper conficiendarum. Et quod examinetur in Camera Apostolica. – Concessus Io(hannes) electus Vasionensis. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, Nona Decembris anno tertio.” – ASV Reg. Suppl. vol. 698, fol. 297r.

⁵⁷ Iohannes Baptista de Zuccheta novarai kanonok, kamarai jegyző (1457–1466, 1470–1475), *abbreviator* (1470). 1465 márciusában vette fel a Kúriában a négy kisebb rendet, 1469-ben szentelték alszerpappá. Vö. FRENZ, THOMAS, *Repertorium officiorum Romanae curiae* (http://www.phil.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/lehrstuehle/frenz/RORC/littera_B.pdf; utolsó letöltés 2019. július 30.); SALONEN–HANSKA, *Entering*, 237–238.

⁵⁸ „Ordines clericorum generales celebrati per reverendum patrem dominum Iacobum, Dei gratia episcopum Santiangeli de Lombardis in Romana Curia [residens], in ecclesia Hospitalis s. Spiritus in Saxia, infra missarum solemnias, die sabbati quatuor temporum, que fuit XVIII Decembris MCCCCLXXIII, qua cantatur in ecclesia Dei ‚Veni et ostende‘ etc., de mandato reverendissimi domini Latini cardinalis de Ursinis, episcopi Tusculani domini pape camerarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Sixti divina providentia pape IIII, anno tertio. – Ad primam tonsuram: Paulus Stephani, scholaris Zagrabiensis diocesis.” ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 137r.

⁵⁹ Latino Orsini († 1477), conzai (1438–1439), trani (1439–1450), urbinói érsek (1450–1452), a bari érsekség adminisztrátora (1454–1472), tarentói érsek (1472–1477), a Ss. Giovanni e Paolo presbíter-bíborosa (1448–1468), majd Albano (1465–1468), végül Frascati püspök-bíborosa (1468–1477), *camerlengo* (1471–1477). Vö. HC II, 11, 59, 61, 63, 102, 134, 246, 254, 260; GOTTLÖB, *Aus der Camera*, 269, 273; HOFMANN, *Forschungen*, II, 88; DEL RE, *Curia Romana*, 309; CHERUBINI, *Mandati*, 81.

⁶⁰ „Universis etc. Latinus etc. Universitati etc., quod reverendus in Christo patris dominus Iacobus etc. ut supra, ex commissione nostra etc. et auctoritate etc. necnon vigore cuiusdam supplicationis etc. sub datis Rome, apud Sanctumpetrum Nona Decembris, pontificatus sui anno IIII gratiose concessit ordines celebrans in eccl. sancti Bartholomei in Insula de Urbe, die XV mensis Februarii dilectum nobis in Christo Paulum Stephani de Dolante, plebanum plebanie sancti Georgii de Knagli (?), Waradiensis diocesis acolitum ad subdiaconatum, deinde die XVIII dicti mensis in prefata eccl. ipsum subdiaconum ad diaconatum, demum vero die datis presentium in eadem ecclesia eundem diaconum infra missarum solemnias ad presbíteratum sacros ordines in Dei nomine successive promovit et ordinavit rite et iuxta formam etc. In Quorum etc. Datum Rome etc. MCCCCLXXXIII predicti mensis Februarii, indictione VII, pontificatus etc. Dom. Sixti etc. IIII anno tertio.” – ASV Cam. Ap. Libr., format. vol. 6, fol. 146v.

A LIBRI FORMATARUM KÖTETEI ÉS BEJEGYZÉSEI

A szentelési listákat, a *dimissoriákat*, valamint a felszenteltek számára kiállított okiratokat egy kamarai klerikus – erősen lerövidített formában – bemásolta a *Libri formatarum* köteteibe. E szériát a 20. század elejéig a Római Állami Levéltár Apostoli Kamara fondjában őrizték, majd az első világháború alatt – több más levéltári anyaggal együtt – csere útján került a Vatikáni Apostoli Levéltárba.¹ Az állami archívumban őrzött kamarai volumenekkel megegyező módon e kötetek is kis folio formátumúak, fehér pergamenborításúak és papírlapokat tartalmaznak. Összesen 14 regiszterkönyv maradt korunkra, amelyek az 1425 és 1524 közötti időintervallumot ölelik fel. A 3. és a 4., valamint a 6. és a 7. volumenek között jelentős hiátus található, így teljesen hiányzik III. Kallixtus (1455–1458) és II. Pius, valamint részben IV. Sixtus pápaságának időszaka. A fennmaradt kötetek ezektől eltekintve sem tartalmazzák a jelzett időszakban a Kúriában történt valamennyi ordinációt.² Ezt szemlélteti az 1498. április 18-án, nagyszombaton a *S. Salvatoris in Termis*-templomban sorra kerülő általános szentelés, amely keretében – mások mellett – az esztergomi egyházmegyes Necpáli János felvette a presbiteri ordót. Az ekkor sorra került *ordines generales* mindössze a János számára kiállított, szerencsés módon korunkra maradt szentelési bizonyítványból ismert.³ Az egyes kötetekre vonatkozó legfontosabb információkat az alábbi táblázat tartalmazza.

2. táblázat

A *Libri formatarum* kötetei (1425–1524)

Kötet	Cím	Pontifikátus	Időintervallum	Az első és az utolsó bejegyzés kelte	Folioszám
1.	<i>Formataria Martini quinti et Eugenii quarti</i>	V. Márton, IV. Jenő	1425–1427, 1430, 1433–1435	1425. VII. 3. 1435. XII.	97
2.	<i>Registrum ordinavit etc. formatarum seu ordinum sacrorum Eugenii quarti</i>	IV. Jenő	1434–1446	1434. VIII. 22. 1446. IX. 21.	172
3.	<i>Formatarum ordinatum per Nicolaum papam V.</i>	V. Miklós	1447–1455	1447. II. 26. 1455. IV. 5.	101
4.	—	II. Pál	1464–1470	1464. IX. 22. 1470. IV.	166

¹ GÖLLER, Die neuen Bestände, 43.

² A kötetek részletes leírását lásd SCHMITZ, *Die Libri Formatarum*, 451–457.

³ ÖStA HHStA ED 10 175.

Kötet	Cím	Pontifikátus	Időintervallum	Az első és az utolsó bejegyzés kelte	Folioszám
5.	<i>Libri formatarum</i>		1470–1478	1470. III. 11. 1478. II.	70
6.	<i>Primus formatarum domini Sixti III^{ti}</i>	IV. Sixtus	1471–1475	1471. VII. 26. 1475. XII.	240
7.	<i>Tertius formatarum domini Sixti III^{ti}</i>		1481–1484	1481. V. 1484. IX. 6.	106
8.	<i>Primus formatarum domini Innocentii VIII.</i>	VIII. Ince	1484–1488	1484. IX. 17. 1488. XII.	201
9.	<i>Secundus formatarum domini Innocentii VIII.</i>		1488–1490	1488. I. 22. 1490. VI.	194
10.	<i>Tertius formatarum domini Innocentii VIII.</i>		1490–1492	1490. VI. 1492. V.	190
11.	<i>Primus formatarum domini Alexandri VI.</i>	VI. Sándor	1492–1496	1492. IX. 1496. XII.	191
12.	<i>Formatarum domini Alexandri VI. 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503</i>		1496–1503	1496. X. 1. 1503	180
13.	<i>Diversoria Leonis X. 1501–1521</i>	VI. Sándor, II. Gyula, X. Leó	1501–1502, 1512, 1516–1521	1501. VII. 28. 1521. I.	147
14.	<i>Formatarum domini Bernardini de Alexandris tempore Leonis et Adriani sexti 1520–1524</i>	X. Leó, VI. Adorján, VII. Kelemen	1521–1523	1521. I. 1524. I.	91

Gyakran nagyon hanyag módon dokumentálták az egyes eseményeket a hivatal munkatársai, így például olyanok neveit is beírták, akiket végül nem szenteltek fel, majd később az ellenőrzés nyomán ezeket áthúzták.⁴ Az 1436. április 7-i általános szentelés adatait nagy sietséggel másolták be a regiszterbe, ugyanis az esetek túlnyomó többségében mindössze a kandidálók nevét rögzítették az írnokok, azonban sem az egyházmegyéket, sem pedig a javadalmakat nem tüntették fel.⁵ Számos esetben jóval a szentelést követően vezették át az adatokat a megfelelő volumenbe, ebből adódóan több kronológiai anomália is érzékelhető. Például az első kötet 27. foliójának *versóján* az utolsó keltezés 1428. szeptember 18., amelyet a következő oldalon egy 1430. július 4-i dátum alatti bejegyzés követ. A kalligráfia alapján egyértelműen más kéz által lejegyzett, általános szentelésre vonatkozó adatokat tartalmazó következő lapon pedig egy 1427. december 20-i dátum olvasható. Ezt pedig egy ugyancsak eltérő írásképet

⁴ Pl. a 14. kötet 42r folióján a teljes oldal szövegét áthúzták, a jobb és baloldali margón pedig a „Scriptum per errorem” megjegyzés olvasható.

⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 20rv.

mutató 1435. augusztus 21-i szöveg követi.⁶ Arra is akad példa, hogy ugyanazon általános szentelést két különböző írnok egymástól függetlenül rögzítette, amely aztán két kötetben párhuzamosan szerepel. Az 1435. április 2-án sorra kerülő *ordines generalest* például az első és a második volumenben egyaránt dokumentálták. Valószínűleg a két nótárius párhuzamosan jegyezte fel az adatokat, ámde azt követően nem ellenőrizték az elkészült listákat.⁷

Több alkalommal megfigyelhető, hogy a jegyzők a szentelések keltezésénél tévedtek, a rossz datálást pedig később sem korrigálták. Az 1493 január elején sorra került ordinációk esetében például a szombati napokon történt eseményeket következetesen vasárnapra keltezték.⁸ A nyilvánvaló másolási hibákat igyekeztek korrigálni a kamarai ellenőrzéseket végző klerikusok. Az 1470. április 7-i általános szentelést például figyelmetlenség miatt kihagyták, majd miután észrevették a problémát, az időrendnek megfelelő helyen jelezték a hiátust,⁹ végül pedig néhány foliót követően bemásolták a kimaradt listát.¹⁰

A regiszterek bejegyzései között a munkaszervezésre vonatkozó megjegyzéseket is találunk, amelyek lehetővé teszik a szentelések néhány technikai részletének rekonstruálását. Amint fentebb említettem, az ordinációk alkalmával egy-egy kamarai jegyzőt rendeltek ki az esemény dokumentálására. Az erre vonatkozó adatokat pedig több alkalommal feltüntették a másolati könyvekben, mint például az 1446. december 17-én sorra kerülő általános szentelés kapcsán.¹¹ Egy 1468-as lista pedig arra enged következtetni, hogy az adott esztendő általános ordinációira előre elkészített beosztás alapján küldték ki a nótáriusokat. Ekkor összesen kilenc kamarai jegyzőt rendeltek ki a szentelésekhez, hatan a kánoni előírások szerinti időpontokban voltak ügyeletesek, míg a másik három személy kiegészítőként vett részt az adminisztrációban.¹² Az 1472.

⁶ Uo. vol. 1, fol. 27v–29v.

⁷ Uo. vol. 1, fol. 53r–54r; vol. 2, fol. 8r–9r.

⁸ Pl. „die dominica sexta Ianuarii [...] deinde sequenti dominica die datis presentium”: Uo. vol. 11, fol. 32v, sköv. 1493. január 6. és 13. azonban nem vasárnapra, hanem szombatra esett. Vö. SZENTPÉTERY IMRE, *Oklevéltani naptár*, Budapest 1912, 164, (17. naptár).

⁹ „Notandum est, quod ordinis celebrati die sabati, qua cantatur in ecclesia Dei Sitientes, que fuit die VII Aprilis MCCCCLXX, in quibus fuit notarius dominis M. Sass debebant registrari in isto loco, sed propter inadvertentiam sunt registrati in quarto folio post istud immediate sequenti.” – ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 5, fol. 7r.

¹⁰ Uo. fol. 10rv.

¹¹ „Et fuerunt rogati ad infrascriptos ordines venerabiles viri G. de Pisis, H. Foulani Camere Apostolice notarii.” – Uo. vol. 2, fol. 151r. – Néhány további példa: Uo. vol. 2, fol. 59v, 63r, 67r, 69r; vol. 3, fol. 18r, 19r, 96r; vol. 5, fol. 18v. stb.

¹² „Fortini: in Resurreccionis Domini nostri Ihesu Christi; Aquilione: Penthecostes; Ciriacus: Crucis; Blondus: Lucie; Matheus: Cinerum; Petrus: Letare; Cincius, Gerardus et Hugolinus: non possunt vacare.” – Uo. vol. 4, fol. 98v.

május 22-i általános szentelésre pedig Latino Orsini bíboros kamarás Iohannes de Aquilione¹³ jegyzőt rendelte ki.¹⁴ A jegyzők az általuk készített szentelési listákat aláírásukkal hitelesítették, amint a *Libri formatarum* egyes kötetében mindez nyomon követhető. Az 1471 decemberében sorra kerülő *ordines generales* kapcsán például azt olvashatjuk, hogy Aloisius de Campania kamarai nótárius saját kezűleg regisztrálta az egyes ordók felvételét, majd pedig aláírásával hitelesítette a dokumentumot.¹⁵ Valószínűleg általános gyakorlat lehetett, hogy a szentelést végző püspök szintén igazolta az ordináció tényét. Az első erre vonatkozó adat egy 1454. október 30-án kiállított *formata* másolata alatt olvasható, amikor Radulf Città di Castello püspöke (1441–1460) szavatolta Péter fia János számára az első tonzúra általa történt feladását.¹⁶ Esetenként a – valószínűleg az egyéni szenteléseket végző – főpapok úgyszintén dokumentálták az eseményt, amint a következő eset is mutatja. 1468. október 21-én János città di castellói püspök a konstanzi egyházmegyéből érkező Lazarus Vol *scolaris*nak feladta az első tonzúrárt, majd ezt követően az erről szóló, saját aláírásával ellátott tanúsítványt átadta Gaspare Biondo jegyzőnek,¹⁷ aki ez alapján végezte el az esemény adminisztrálását.¹⁸ Esetenként pedig a formaták kiállítására is utaltak a kamarai jegyzők.¹⁹ A magyar vonatkozású bejegyzések közül egy alkalommal nem a *formata* rövidített szövegét jegyezték fel a kamarai írnokok. 1467. március 28-

¹³ Iohannes de Aquilione, másnéven de Prohenza zaragozai egyházmegyes klerikus, *scriptor registri cancellarie* (1455–1459), kamarai jegyző (1455–1474), *scriptor cancellarie* (1462–1471). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei*, 1123. sz.; FRENZ, *Repertorium*.

¹⁴ „ex commissione reverendissimi in Christo patris et domini, Latini miseratione divina episcopi Tusculani cardinalis de Ursinis, domini nostri pape camerarii me Io[hanne] de Aquilione in celebrate dictorum ordinum existente notarii”: ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 52r.

¹⁵ „Aloisius de Campania Camere Apostolice notarius de premissis ordinibus registrata manu propria, propria manus subscripsit.”: Uo. vol. 6, 22r. – Campania 1470 és 1500 között működött kamarai jegyzőként, emellett 1493 és 1497 között *sollicitator*ként is kimutatható. Vö. FRENZ: *Repertorium*, (http://www.phil.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/lehrstuehle/frenz/RORC/littera_A.pdf: 2019. július 30.)

¹⁶ „Ego R. episcopus Civitatis castelli dedi primam tonsuram Iohanni Petro iuxta mandatum xxiiii Novembris mccccli.”: Uo. vol. 3, fol. 92r. – Radulf Ágoston-rendi remete, 1441 és 1460 között a közép-italiai Città di Castello püspöke. A Kúria hivatalos ordinátoraként havonta hat, majd nyolc forintot utalt ki számára az Apostoli Kamarában. A pápai kápolna sekrestyéje (1453–1454). Vö. HC, II, 130; ASV Cam. Ap., Introitus et Exitus vol. 414, fol. 50v sköv.; vol. 419, fol. 81r; vol. 424, fol. 62v sköv.; vol. 430, fol. 127v.

¹⁷ CHERUBINI, PAOLO, *L'intensa attività di un notaio di Camera: Gaspare Biondo*, Dall'Archivio Segreto Vaticano. Miscellanea di testi, saggi e inventari II (Collectanea Archivi Vaticani 62), Città del Vaticano 2007, 25–146.

¹⁸ „Quod attestatus est idem dominus episcopus per cedula manu eius propria subscriptis. Gaspar Blondus.”: Uo. vol. 4, fol. 8r.

¹⁹ „Expedite fuerunt littere super premissis et signate per supradictam H. Foulani, in eisudem fidem se subscripsit. Et ego Hugolinus Foulani notarius Camere Apostolice predictae in fidem premissorum me hic manu propria subscripsi ita est: H. Foulani.”: Uo. vol. 4, fol. 8r.

án Vienesius alkamarás²⁰ felhatalmazta Jakab cervicai püspököt,²¹ hogy Márton fia János erdélyi egyházmegyes oltárigazgatónak adja fel a magasabb egyházi rendeket. A március 30-án és 31-én történt promócióról készült rövid jelentést Aquilione jegyző a mandátum szövege alatt rögzítette.²²

A másolati könyvek bejegyzései tartalmazzák a szentelési utasítást kiadó kamarás, a szentelést végző püspök, valamint a jelöltek nevét. Utóbbiak származásuk szerinti egyházmegyéjének nevét, a magasabb ordót felvevők esetében a javadalmuk pontos adatait és a szolgálati helyük *dioecesis*ét egyaránt feltüntették. A szerzeteseknél azonban szinte minden alkalommal csak a rendjüket, illetve esetenként a származásukra utaló országot jegyezték fel, ám több ízben csak a név előtt álló *fr(ater)* rövidítés jelzi, hogy a reguláris klérus tagja volt-e az illető.²³ Ugyancsak dokumentálták a szentelés pontos helyét, az egyes ordók felvételének időpontját is. Az *ordinationes generales*ek tekintetében VI. Sándor idején történt alapvető változás, ugyanis – amint említettem – az általános szentelések rendezésének előjoga a római vikáriushoz került, amelynek következtében a vizsgált széria kötetei 1501-től ilyen jellegű bejegyzéseket nem tartalmaznak.²⁴

A *Libri formatarum* köteteibe rövidített formában másolták be a kiállított oklevelek szövegeit, amint erre fentebb utaltam, mindössze egyetlen esetben található meg a teljes formata szövege, amelyet éppen ezért az alábbiakban teljes terjedelemben közlök. Az 1490. június 5-én kelt oklevelet Kelemen touli egyházmegyes iskolás számára állították ki Rafael kamarás nevében,²⁵ amelyben a *camerlengo* igazolta, hogy a pápától

²⁰ Vianesius de Albergatis de Bononia (†1475) kánonjogi doktor, apostoli protonotárius (1447–1475), referendárius (1458–1475), alkamarás (*locumtenens*) 1463–1467, 1475. Vö. CHERUBINI: *Mandati*, 80–81.; FRENZ: *Repertorium*, (http://www.phil.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/lehrstuehle/frenz/RORC/littera_UV.pdf; utolsó letöltés: 2019. július 30.)

²¹ Jakab Ágoston-rendi remete 1451-től az epiruszi Cervica, majd 1468 és 1477 között a campaniai Sant' Angelo dei Lombardi püspöke. Vö. HC II, 88, 126.

²² ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 4, fol. 67r: „Et fiat relatio in Camera Apostolica – Suprascriptus Iohannes Martini fuit ordinatus per dictum Iacobum episcopum in ecclesia s. Bartholomei de Urbe, videlicet ad diaconatum ordines die XXX^a mensis Martii retroscripti, qua fuit festum Resurrectionis Domini, et deinde die sequenti sunt ordinatus ad presbiteratum sacros ordines prout in suprascripto mandato contineret”.

²³ Pl. Fr. Iohannes de Ungaria OFM (1448), Fr. Philippus de Ungaria OFM de observantia (1451), Fr. Clemens de Septemcastris provincia Ungarie ordinis predicatorum (1488), Fr. Benedictus de Sabaria OFM (1496). ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 27r, 46r; vol. 9, 15r; vol. 11, 135r.

²⁴ 1500. március 14-i dátum alatt találjuk az utolsót. Uo. vol. 12, fol. 69r; REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 281. és 25. jegyzet.

²⁵ Raffaele Sansoni Galeoti Riario apostoli *prothonotarius*, a camerinói püspökség adminisztrátora (1478–1479), Tréguier püspöke (1480–1483), a salamancai püspökség adminisztrátora (1482–1483), osmai püspök (1483–1493), viterbói püspök (1498–1506), arezzói püspök (1508–1511), a savonai püspökség adminisztrátora (1511–1516), máltai püspök (1516–1520), cuenzai püspök (1479–1482, 1493–1518), a luccai püspökség adminisztrátora (1517), a malagai és a pisai püspökség adminisztrátora

élőszóban kapott megbízás alapján utasítást adott Péter Pálnak, a Kúriában tartózkodó Sant' Agata de' Goti püspökének,²⁶ aki a húsvétot követő kántorböjt szombatján, a római Borgóban lévő Santa Maria Regina Coeli-templomban Kelemennek ünnepi szentmise keretében feladta a klerikusi karaktert láthatóvá tévő első tonzúrát, majd pedig a további kisebb ordókat.²⁷

Universis presentes litteras inspecturis. Raphael miseratione divina sancti Georgii ad Velumaureum sacrosancte Romane ecclesie diaconus cardinalis, domini pape camerarius, salutem in Domino. Universitati vestre notum facimus per presentes, quod reverendus in Christo pater dominus Petruspaulus, episcopus Sancteagathe in Romana Curia residens, de mandato sanctissimi domini nostri pape super hoc vive vocis oraculo nobis facto et auctoritate nostri camerariatus officii, die sabbati quatuor temporum, qua cantatur in ecclesie Dei 'Caritas Dei etc.', que fuit die quinta presentis mensis Iunii, in ecclesia beate Marie de Regina Coeli, sita in Burgo sancti Petri Alme Urbis, ordines celebrans generales, dilecto nostro Clementi Desiderii Regine de Pagnizo, scolari Tullensis diocesis cupienti milicie clericali adscribi capillos sui capitis propriis manibus incidens primam contulit tonsuram clericalem eum que clericali caractere insignavit primo, et postmodum incontinenter ipsum Clementem ad acolitatum aliosque minoris ordines infra missarum sollempnia rite promovit et sollempniter ordinavit iuxta formam et etc. In quorum etc. Datum Rome apud Sanctumpetrum in Camera Apostolica anno a Nativitatis domini MCCCCLXXX^{mo}, dicta die quinta prefata mensis Iunii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Innocentii divina providentia pape VIII anno sexto.

A[loisius]. de Campania

Természetesen a szentelési bizonyítványokban a folyamodványokra is utaltak, valamint azok pontos keltezését is feltüntették. Arra is akad példa, hogy a szupplikáció teljes szövegét bemásolták a regiszterbe. 1489. március 14-én például 12 freisingi egyházmegyes klerikus közös kérvényt nyújtott be, amelyben a Kúriában történő *extra tempora* szentelésre kértek és kaptak engedélyt. A másolati könyvben a folyamodvány szövegét követően találjuk a jelöltek szenteléséről kiállított tanúsítványokat.²⁸ Esetenként a diszpenzáció tényét is rögzítették a jegyzők, mint például Altmon Farkas győri egyházmegyes klerikusnál, amint a következőkben látni fogjuk. Az általános szenteléseken az ordók egyes fokozatai szerint különítették el a bejegyzéseket. A formatak szövege mellett a bal oldali lapszélen a jelöltek neve szerepel, továbbá az 1460-as évektől arab számmal arra is utaltak, hogy az illető az egyházi rend hány fokozatát

(1518), a S. Giorgio in Velabro diakónus-bíborosa (1477–1480), a S. Sabina presbiter-bíborosa (1507), a S. Lorenzo in Damaso presbiter-bíborosa (1480–1503), albanói (1503–1507), sabinai (1507–1508), portói (1508–1511) és ostiai püspök-bíboros (1511–1521), *camerlengo* (1483–1521). Vö. HC II, 18, 66, 116, 133, 209, 227, 229, 233, 254, 269; III, 55, 56, 58, 64, 73, 81, 116, 174, 116, 244, 274, 291, 335; CHERUBINI, *Mandati*, 81–82.

²⁶ Petrus Paulus Capobianco kánonjogi doktor, a beneventói egyházmegye s. saracenói Mária-egyházának archipresbiter, VIII. Ince pápa kamarása, 1487 és 1505 között Sant' Agata de' Goti püspöke, a vatikáni Szt. Péter bazilika vikáriusa és a pápai kápolna vezetője. Vö. HC, II, 81; III, 97; *Memorie storiche della città di S. Agata de' Goti per l'epoca dal principio dell'era volgare sino al 1840*, Napoli 1841, 71–72.

²⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 10, fol. 3r.

²⁸ Uo. vol. 9, fol. 153v–155r.

vette fel. A helyreigazításokat ugyancsak a lapszélen jelezték. Az oklevelek esetében a bemásolt szövegtest alatt általában a jegyző nevét is feltüntették. Az alábbiakban egy-egy győri egyházmegyes példával szemléltetem a magyar vonatkozású bejegyzések főbb típusait. Az első egy Firenzében kelt szentelési engedély (1436), azaz *dimissoria* szövege, amelyben Ferenc kamarás²⁹ Chirzihi Balázs győri egyházmegyes akolitus kérésére engedélyezte, hogy mivel a klerikus saját ordináriusához nem fordulhat, amennyiben alkalmasnak bizonyul és megfelelő javadalommal rendelkezik, valamennyi egyházi rendet bármely katolikus főpaptól felvegye.³⁰

Franciscus etc. dilecto nobis in Christo Blasio Nicolai de Chirzich, acolito Iauriensis diocesis salutem [etc.], de mandato etc., ut a quocumque antistite gratiam et communionem Apostolice Sedis et possessionem sue ecclesie habente, et a suorum ordinum executione non suspenso, temporibus a iure statutis, ad omnes sacros ordines successive promoveri valeas et ordinari, in susceptisque parte ordinis huiusmodi licite ministrare, dum modo ordinarium tuum propter hoc accedere commodum non poteris et titulum habeas sufficientem aliasque ydoneus repertus fueris et canonicum aliud non obsistat, super quo ipsius ordinantis conscientiam oneramus, plenam licentiam concedimus, ordinantique ipsi auctoritatem tenore presentium impartimur, constitutionibus apostolicis etc., non obstantibus, in quorum etc., datum etc. die XXIII Februarii MCCCCXXXVI, pontificatus etc. anno quinto.

A. de Tuderto

[in margine sinistro]: 'pro Blasio Nicolai'.

A következő példa egy általános szentelésre vonatkozik, amely során a római Szent Lőrinc-bazilikában a catanzarói püspök – mások mellett – Kutasi Tamás vasvári kanonokot presbiterre szentelte (1455).³¹

Ordines [generales] celebrati per reverendum in Christo patrem dominum Nicolaum, episcopum Cathansanensem, ex commissione reverendissimi in Christo patris et domini, domini Ludovici, tituli sancti Laurentii in Damaso sacrosancte Romane ecclesie presbiteri cardinalis, Apostolice Sedis camerarii, in dicta ecclesia prefata sancti Laurentii in Damaso de Urbe, die sabbati in vigilia Resurrectionis domini nostri Ihesu Christi, que fuit quinta mensis Aprilis MCCCCLV, indictione III^a, Apostolica Sede vacante.

Ad presbiteratum

Thomas Galli de Khutus, canonicus ecclesie collegiate beati Michaelis Archangeli de Castroferreo, Iauriensis diocesis.

Utolsóként pedig egy szentelésről kiállított okirat (*formata*) másolatát közlöm, amelyben Ferenc kamarás igazolja, hogy a győri egyházmegyes Szentlőrinci Balázst,

²⁹ Francesco Condulmer (†1453), IV. Jenő pápa neposa, pápai *prothonotarius*, a S. Clemente diakónus-bíborosa (1431–1445), portói püspök-bíboros (1445–1453), vicekancellár (1437–1453), az Apostoli Kamara helytartója (1431), kamarás (1432–1440). Vö. HC II, 7; GOTTLÖB, *Aus der Camera*, 268; HOFMANN, *Forschungen*, II, 87; DEL RE, *La Curia Romana*, 307–309; CHERUBINI: *Mandati*, 76.

³⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 20v.

³¹ Uo. vol. 3, fol. 101r, v.

Szombathely mezőváros Szent Márton plébániaegyházának örökös káplánját a belcastrói püspök alszerpappá, diakónussá, végül pedig presbiterre szentelte (1523).³²

Universis etc. Franciscus etc. Universitati etc., quod reverendus pater dominus Leonardus, episcopus Bellicastrensis, de mandato etc. auctoritate etc. necnon vigore supplicationis desuper signate sub datis Rome apud sanctum Petrum decimo Kalendas Aprilis anno primo [1523. III. 23.], dilectum nobis in Christo Blasium de Sancto Laurentio, acolitum Iauriensis diocesis, perpetuum capellanum seu altaristam ad altare Omnium Sanctorum in parochialis ecclesie sancti Martini in oppido Zabariensi, dicte diocesis, die vigesimaquarta Martii [1523. III. 24.] ad subdiaconatum, deinde die sequenti [1523. III. 25.] ad diaconatum, postremo vero die vigesimasexta [1523. március 26.] eiusdem ad presbiteratum promovit. In quorum etc. Datum in Camera Apostolica die XXVI Martii 1523.

B. de Alexandris

[in margine sinistro] 'Blasius de Sancto Laurentio', alatta: III'.

A RÓMAI VIKÁRIÁTUS ORDINÁCIÓS KÖTETEI

A helynök joghatósága alá tartozó, az ő megbízásából végzett szentelések dokumentációjáról a hivatal munkatársai gondoskodtak. Az 1545 előtti időszakra vonatkozóan mindössze három szentelési regisztrum maradt korunkra, amelyek közül kettőt az *Archivio Storico del Vicariato*, míg egyet az *Archivio di Stato di Roma* levéltárában őriznek. A Vikáriátus levéltárában található *Ordinazioni sacerdotali* címet viselő első volumen az 1501–1524, míg a második az 1529–1539 közötti időszak adatait tartalmazza. E két kötetben található információkat az állami levéltárban őrzött *Tribunale del Vicariato* címet viselő sorozat 335. kötete egészíti ki, amely az 1507 és 1521 közötti korszakra vonatkozik. A megközelítőleg A5-ös formátumú, vaskos köteteket önállóan vezetett füzetekből állították össze, ebből következően a bejegyzett események időrendje meglehetősen heterogén. Vizsgált témánk szempontjából két kötet, az *Ordinazioni sacerdotali* 1., valamint a *Tribunale del Vicariato* tartalmaz releváns adatokat. Az első volumen 584, míg a második 600 papírfoliót tartalmaz. Jóllehet mindkét regisztert restaurálták (2003, 2007), azonban a nedvesség az évszázadok folyamán olyan mértékben károsította a lapokat, hogy a szöveg jelentős része olvashatatlanra halványult. E mellett az is komoly kihívást jelent a kutatók számára, hogy a feljegyzéseket készítő írnokok, jegyzők meglehetősen hanyag módon dolgoztak, ennek nyomán pedig e kötetek kalligráfiájának minősége jelentős mértékben elmarad a kamarai regiszterek írásképetől. Eredetileg nem számozták a foliókat, később a levéltárások ceruzával végezték el ezt a műveletet. A regiszterekben

³² Uo. vol. 14, fol. 68r.

az általános szentelési listák mellett egyéni ordinációkra vonatkozó feljegyzéseket is találunk. E bejegyzéseknek az lehetett a legfontosabb célja, hogy ezek alapján ellenőrizték a hivatal dolgozó a *formaták* kiállításáért esedékes díjakat.³³ Az *ordines generales* esetében szentelési kategóriánként dokumentálták a kandidálók nevét, egyházmegyéjét, javadalmát, a listát pedig felzetes gyűrűspeccsével, illetőleg kis körpecséttel hitelesítették.³⁴

³³ E kötetekről korábban nem készült részletes leírás, s általában sem keltette fel a medievisták érdeklődését. Néhány éve ANDREAS REHBURG vizsgálta a regisztereket, aki tanulmányában röviden említést tett a volumenek állagáról is. Vö. REHBURG, *Deutsche Weihekandidaten*, 281–282.; REHBURG, *L'affluenza*, 203–204.

³⁴ Pl. AVic. Ord. Sac. vol. 1, fol. 85r–89v, 298r, 302r.

III. AZ APOSTOLI KAMARA ÉS A RÓMAI VIKÁRIÁTUS MAGYAR ÜGYFELEI

Az egyházi rend szentségének egyes fokozatait a Római Kúriában felvenni kívánó magyar klerikusok túlnyomó többsége a *Camera Apostolica* hivatalához fordult. A római vikárius felügyelete alá tartozó promóciókon meglehetősen kevés hazai illető vett részt.¹ A következőkben immár figyelmünket a magyar szentelendőkre fordítjuk, elsőként létszámukra összpontosítva.

A KLERIKUSOK SZÁMA

Az ismert források tanúsága szerint a Kárpát-medence területéről összesen 793 személy fordult promócióval kapcsolatos ügyekben az Apostoli Kamara és Vikáriátus hivatalaihoz az 1426 és az 1523 közötti szűk évszázadban. Közülük 787 fő a Kamara, míg a fennmaradó hat személy a római Helynökség szolgáltatásait vette igénybe. A Kamara ügyfelei közül 783 személy nevét találjuk a *Libri formatarum* köteteiben (3. táblázat, Adattár I/A.). A György bodonyi püspök szentelésére (1498) vonatkozó formata másolatát a *Diversa Cameralia* 52. kötete őrizte meg,² míg három illető, Szegedi Bacsa Tamás moldva(bánya)i püspök (1497),³ Necpáli János szentgyörgyi oltárigazgató (1498),⁴ valamint Szengyeli Ferenc szengyeli plébános (1518)⁵ esetében a szentelési bizonyítványok maradtak fent. A római helynökhöz ezzel szemben mindössze hat magyar klerikus fordult, valamennyien az 1509–1523 közötti években.⁶ Mivel félszáz magyar számára csupán szentelési engedélyt, azaz *dimissoriát* állítottak ki a Kamarában, összesen 743-an vettek részt ténylegesen kúriai promóciókon. Amint

¹ Lásd az Adattár I/C és D táblázatait.

² ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 52, fol. 63r – A győri székeskáptalan prépostja (1492–1502), bodonyi püspök (1498–1502), egri segédpüspök (1498). KÖBLÖS, *Az egyházi közélet*, 390 (35. sz.); C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 122.

³ MNL OL DF 209 059 – Domonkos-rendi szerzetes, teológiai doktor, a tihanyi apátság kommandátora (1503–1510), nándorfehérvári püspök (1506–1512). Vö. HARSÁNYI ANDRÁS, *A Domonkos rend Magyarországon a reformáció előtt*, Debrecen 1938, 328–329; C. TÓTH: *Főpapi archontológia*, 82–83; IMPLÓM LAJOS, *Adatok a Szent Domonkos-rend magyarországi rendtartományának történetéhez. A rendtartomány alapításától 1526-ig*, (Magyar Domonkos Rendtörténet 1), Vasvár 2017, 440, 474.

⁴ ÖStA HHStA ED 10 175.

⁵ MNL OL DF 257 534 – Azonosítható a hasonló nevű erdélyi kanonokkal (1543–1556), aki a kanonoki testületben a dékáni (1547, 1548, 1553), a szatmári (1543–1545), az ózdi (1548–1553) és a küllői (1554–1556) főesperesi, továbbá a helyettes vikáriusi (1548–1553, 1555–1556) teendőket is ellátta. Plébánosi hivatalviselése idején született két lánya is Márta és Durkó. Vö. MIHALIK BÉLA VILMOS, *A kanonok két leánya? Adalékok Szengyeli Ferenc családja történetéhez*, Turul 86 (2013) 153–156.

⁶ ASRo Trib. Vic. vol. 335, fol. 58v, 88v, 129v; AVic Ord. Sac. vol. 1, fol. 288v, 389r.

az előző fejezetben említettem, a valóságban ennél bizonyosan több magyar klerikust szentelhettek a Római Kúriában, azonban a forráspusztulás következtében ezt mindössze valószínűsíthetjük. Mindazonáltal az Apostoli Kancellária, majd később a Datária, valamint a Penitenciária hivatalához benyújtott, kifejezetten kúriai promóciókra vonatkozó folyamodványok egyértelműen erre utalnak.

3. táblázat

Magyar vonatkozású bejegyzések a *Libri formatarum* köteteiben

Kötet	Első bejegyzés	Utolsó bejegyzés	Személy
1.	1426. III. 23.	1435. IV. 16	32
2.	1436. II. 7.	1446. IX. 24.	57
3.	1447. III. 25.	1455. IV. V.	29
4.	1466. III. 22.	1470. III. 26.	14
5.	nincs magyar adat		
6.	1471. XII. 21.	1475. IV. 11.	13
7.	1481. VI. 24.	1482. IV. 21.	3
8.	1486. V. 20.	1488. IV. 13.	28
9.	1488. IV. 5	1490. IV. 7.	111
10.	1490. IV. 4.	1492. IV. 21.	30
11.	1492. XI. 25.	1496. XII. 28.	242
12.	1497. I. 15.	1502. I. 30.	132
13.	1502. III. 22.	1520. XI. 10.	24
14.	1521. III. 9.	1523. III. 31.	68
Σ	1426–1523		783

A magyarok kúriai promócióinak a dokumentáltnál nagyobb volumenét világosan jelzi a korunkra maradt szentelésekre vonatkozó szupplikációk nagyságrendje. LUKCSICS PÁL anyaggyűjtése – amelyet esetenként helyszíni levéltári kutatásokkal pontosítottam – 340 személy kúriai szentelésre vonatkozó kérvényét tartalmazza 1418 és 1453 között.⁷ Közülük azonban mindössze három klerikus nevét találjuk meg a *Libri formatarum* köteteiben.⁸ Ennek ellenére felettébb valószínű, hogy többségük valóban az Örök Városban vette fel az egyházi rend egyes grádusait, amelyre korábban maga LUKCSICS is felhívta a figyelmet.⁹ 1429-ben összesen 227-en kérvényezték, hogy a *Curia Romanában* tartózkodó valamely főpappal szenteltethessék fel magukat. A korabeli gyakorlat szerint e folyamodványokra az Apostoli Kancellária hivatalában a pápa nevében egy szentelési engedélyt, *littera dimissoriát* állítottak ki, amely a jelöltek

⁷ Az adatokat az Adattár II. táblázata tartalmazza.

⁸ LUKCSICS, *XV. századi pápák*, I, 1342. sz.; II, 133., 1309. és 1313. sz.; ASV Cam. Ap., *Libri format.* vol. 1, fol. 37r, 44v; vol. 3, fol. 79r.

⁹ LUKCSICS, Magyar papszentelő okmányok.

számára lehetővé tette a kúriai promóciót. E dokumentumok egy része ugyanakkor már az általános formulákon – amelyeket az előző fejezetben röviden érintettem – kívül feltüntette a kúriai ordinárius nevét is, aki az előírt vizsgálatokat követően a szentelést végezte, amint a következő eset kellően szemlélteti. 1429. április 6-án kérvényezte az egyházi rend valamennyi fokozatának felvételét a pécsi egyházmegyes Berzsényi Márton plébános. Az V. Márton pápa nevében kiállított szentelési engedély birtokában a jelölt, amennyiben arra alkalmas, Didák orensei püspökkel (1425–1442)¹⁰ az előírt időpontokon kívül, akár vásár- és ünnepnapokon promoveáltathatta magát.¹¹ Az említett főpap mellett a *dimissoriák*ban egy másik Rómában rezideáló prelátus, Bernát montaubani püspök (1427–1445)¹² neve is rendszeresen szerepel, amely körülmény kétségtelenül arra utal, hogy a szupplikálókat valóban az Örök Városban szentelték föl.

Hasonlóképpen tanulságos a IV. Sixtus és a VI. Sándor korabeli kérvénykönyvek kúriai szentelésekre vonatkozó bejegyzéseit röviden szemügyre venni. 1471 és 1484 között összesen 81 magyar promóciós folyamodványt regisztráltak a Datárián, amelyek közül 76 kifejezetten kúriai promóciókkal kapcsolatos.¹³ A rögzített kérvények benyújtói közül azonban mindössze két fő promóciós adatai találhatók meg a kamarai könyvekben.¹⁴ Mivel a *Libri formatarum* 1476 és 1482 közötti kötete(i) az évszázadok során elenyésztek, a korszak fennmaradt szupplikációs regisztereinek bejegyzései segítségével lehetőség kínálkozik a korabeli szentelések nagyságrendjének hozzávetőleges rekonstruálására. A jelzett időszakban 30 magyar kért és kapott engedélyt kúriai promócióra, köztük az erdélyi egyházmegyes Aranyműves (*Aurifer*) János kápolnaigazgató, aki már hosszú ideje (*iam longa tempora*) az Örök Városban tartózkodott (1476).¹⁵ 1492 és 1503 között érzékelhetően megnőtt a hasonló folyamodványok száma, ugyanis pusztán a veszprémi egyházmegye területéről 80 promóciós kérvényt rögzítettek a Datária munkatársai. A kandidálók közül azonban a IV. Sixtus-korhoz hasonló módon csekély számú, mindössze négy fő szentelésére

¹⁰ HC, I, 119. és II, 99.

¹¹ „Nos tuus in hac supplicationibus inclinasti tibi, ut a venerabili fratri nostro Didaco, episcopo Auriensi etiam extra tempora premissa dominicis et aliis festis dumtaxat diebus omnes predictos ordines successive recipere valeas ac eidem episcopo ut illos tibi dummodo te ad id super quo ipsius conscientiam oneramus mueneris ydoneus, dictis diebus conferre possit”: ASV Reg. Lat. vol. 298, fol. 287v. – A folyamodvány rövid kivonata: LUKCSICS, A XV. századi pápák, I, 1238. és 1303. sz.

¹² HC, I, 347. és II, 195.

¹³ A legfontosabb adatokat az Adattár III. számú táblázata tartalmazza.

¹⁴ ASV Reg. Suppl. vol. 698, fol. 297r, vol. 713. fol. 48r; ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 137r, 146v, 188rv.

¹⁵ ASV Reg. Suppl. vol. 738, fol. 116rv.

vonatkozó adatok maradtak korunkra.¹⁶ Mindez legfőképpen azért elgondolkodtató, mivel a magyarok kamarai szentelésének legintenzívebb időszaka éppen VI. Sándor pontifikátusára esett, amint a következőkben látni fogjuk.

Vélhetőleg az elmondottak kellően érzékeltetik a magyarok kúriai szenteléseken való jelenlétének folyamatosságát. A Datária és a Penitenciária szupplikációs köteteinek szisztematikus feltárása várhatóan tovább bővíti ezirányú tudásunkat. Mindazonáltal az ismert szupplikációk és a promóciókra vonatkozó adatok tükrében igen valószínűnek tartom, hogy a Római Kúriában felszentelt magyarokra vonatkozó források kevesebb, mint 50%-a maradhatott mindössze korunkra.

EGYÉNEK ÉS CSOPORTOK

A Kúriában felszentelt magyar egyháziak egyénileg, illetőleg kisebb-nagyobb csoportokban vettek részt a promóciós szertartásokon. Felmerül a kérdés, hogy vajon milyen körülmények befolyásolták mindezt? Lehetséges, hogy pusztán a kamarai jegyzők által létrehozott mesterséges csoportokról van szó, amelyek tagjai csak a helyszínen találkoztak, vagy esetenként a szervezett utazás nyomai is kimutathatók?

A püspökszentelések individuális alkalmak voltak korszakunkban, ami azt jelenti, hogy az ünnepi szentmise keretében általában mindössze egyetlen személy konzekrálására került sor. A vizsgált időszakban összesen öt magyar prelátus vette fel Rómában a püspöki ordót: Döbrentei Himfi Tamás zágrábi (1455),¹⁷ Szegedi Péter nándorfehérvári (1475),¹⁸ Váci Pál argyasi (1482),¹⁹ Szegedi Bacsza Tamás moldva(bánya)i (1497),²⁰ valamint György bodonyi (1498)²¹ püspökök. Az említett főpapok feltehetőleg szűkebb, legfeljebb néhány fős kísérettel érkezhettek az Örök

¹⁶ MREV IV, CXIII. sz.; ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 58r, 138r, 174r; vol. 12, fol. 15r.

¹⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 97r – Veszprémi, majd egri prépost, a pannonthalmi (1447–1467), a cikádori (1460–1478) és a szekszárdi apátságok commendatora, egri (1446–1447), zágrábi (1454–1461), majd nyitrai (1459–1481) püspök. Vö. ENGEL PÁL, *Magyarország világi archontológiája 1301–1437, I-II* (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5), Budapest 1996, I, 69, 80; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 47, 85, 125.

¹⁸ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 212v – Domonkos-rendi szerzetes, nándorfehérvári püspök (1475–1489), veszprémi segédpüspök (1476–1489). Vö. C. TÓTH: *Főpapi archontológia*, 83, 116.

¹⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 7, fol. 50r – Argyasi püspök (1480–1490), erdélyi segédpüspök (1484–1490). Vö. C. TÓTH: *Főpapi archontológia*, 40, 61.

²⁰ MNL OL DF 209 059 – Dominikánus teológus professzor, a tregovistei kolostor lektora (1496), moldvabányai püspök (1497–1506), a tihanyi apátság commendatora (1503–1510). Vö. HARSÁNYI, *A Domonkos rend*, 328–329; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 82.

²¹ ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 52, fol. 63r – Bodonyi püspök (1498–1501) és egri segédpüspök (1498), győri nagyprépost (1492–1502). Vö. KÖBLÖS, *Az egyházi középréteg*, 390, 35. sz.; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 122.

Városba, azonban – legalábbis az ismert adatok alapján – úgy tűnik, hogy „stábjuk” tagjai között nem voltak szentelendő klerikusok. Váci Pál esetében pedig azt látjuk, hogy 1482-ben rajta kívül egyetlen a Kárpát-medence területéről érkező klerikus promóciójára sem került sor a Kúriában.

Természetesen az egyházi rend szentségének alsóbb fokozatait a Római Kúriában felvevő magyarok között is szinte minden évben találunk olyanokat, akik egyedül érkeztek Itáliába, sőt több olyan esztendő is ismert, amikor csupán egyetlen magyar szentelését tudjuk adatolni. 1441-ben például mindössze Mohácsi Mihályról,²² a pécsi Mindenszentek-templom plébánosáról tudjuk, hogy az akkor Firenzében tartózkodó pápai udvarba utazott, ahol János viterbói püspök áldozópappá szentelte.²³ Hasonló jelenséget tapasztalhatunk 1445, 1468, 1470, 1472, 1500 és 1516 vonatkozásában. Ezek közül talán az 1500-ban sorra kerülő jubileumi szentév kelthet feltűnést, hiszen ekkor zarándokok tömege érkezett Rómába a szélrózsa minden irányából, így természetesen a Magyar Királyság területéről is. A római Szentlélek-társulatba ebben az esztendőben összesen 502 magyar peregrinus iratkozott be személyesen, illetőleg képviselője által,²⁴ azonban nem találjuk köztük a vatikáni Szent Péter-bazilikában a kisebb rendeket felvevő Gergely fia István zágrábi egyházmegyes klerikust.²⁵

Mindazonáltal a magyarok döntő többsége kisebb-nagyobb csoportokban vágott neki a hosszú, fáradságos, veszélyektől sem mentes itáliai utazásnak, amely részleteire az alábbiakban még visszatérek. Általános jelenségnek számított ugyanis, hogy az azonos nemzetek tagjait, így a magyarokat is, többedmagukkal szentelték fel, ez alapján pedig azt is feltételezhetjük, hogy az azonos, valamint a szomszédos egyházmegyeiből útra kelők, illetve az ismerősök igyekeztek összehangolni római útjukat, hiszen a közös utazás nagyobb biztonságot garantált.²⁶ A csoportosan benyújtott promóciós folyamodványok ugyancsak az előre megtervezett utazásra engednek következtetni, amint a következő példák is mutatják. 1429. február 15-én kilenc fő nyújtott be szupplikációt annak érdekében, hogy az egyházi rend valamennyi fokozatát a Kúriában vehesse fel. A többségében akolitusokból álló csapat tagjai elmondásuk szerint jámbor zarándokként

²² 1442-ben a pécsi székeskáptalan tagja lett, és a város Szent Bertalan plébániatemplomának javadalmáért nyújtott be folyamodványt. FEDELES TAMÁS, *A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)*, (Tanulmányok Pécs történetéből 17), Pécs 2005, 411–412, 265. sz.

²³ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 93r.

²⁴ BUNYITAY VINCE, *A római Szentlélek-Társulat anyakönyve 1446–1523*, (Monumenta Vaticana Hungariae I/5), Budapest 1889, 79–134; PÁSZTOR, *A magyarság*, 121; KUBINYI ANDRÁS, *Magyarok a késő-középkori Rómában*, Studia Miskolciensia 3 (1999) 83–91; CSUKOVITS, *Középkori magyar*, 187.

²⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 12, fol. 69r.

²⁶ FEDELES TAMÁS, „Isten nevében utazunk”. Zarándokok, búcsújárás, kegyhelyek a középkorban, Pécs 2015, 110–112.

(*causa devotionis et peregrinationis*) érkeztek Rómába, közülük heten a pécsi egyházmegyében viseltek javadalmat.²⁷ 1430. február 11-én heten folyamodtak a kúriai promóció lehetőségéért, öten a veszprémi, míg ketten a pécsi püspökség területéről származtak. Hat nappal később pedig tíz magyar klerikus nyújtott be hasonló kérvényt: hatan a veszprémi, ketten a pécsi, míg egy-egy fő a váradi és a zágrábi püspökség területéről érkezett.²⁸ Az említett egyháziak esetében sajnos nem ismerünk promóciós adatokat, a szentelés megtörténte azonban szinte bizonyosnak tekinthető, hiszen mindannyian személyesen érkeztek az Örök Városba. A fentiek alapján tehát felettébb nagy a valószínűsége annak, hogy az azonos településről és egyházmegyéből érkezők eleve szervezetten utaztak Rómába. Ezt erősíti ama megfigyelésem, miszerint a kúriai szenteléseken részt vevő javadalmasok esetében szolgálati helyük (értsd beneficiumuk) lehetett (az utazás szempontjából is) leginkább meghatározó. 1493. május 16. és 28. között összesen 12 zágrábi egyházmegyes klerikus vette fel a szent rendeket Gábor ajaccói püspöktől, a borgóbeli Szent Jakab-templomban.²⁹ Közülük nyolc személy szolgálati helyét tudtam azonosítani (Gorbonok, Izdenc, Racsa, Csázma, Ivánc, és Kutina), amelyek mindegyike Körös megye területére lokalizálható. Még figyelemfelkeltőbb, hogy hat fő beneficiuma a csázmai főesperesség joghatósága alá tartozott. Két fő (Csázmai Mátyás, Antal fia György) egyaránt a csázmai társaskáptalan, szintén két klerikus (Péter fia Benedek és Ivánci Balázs) pedig az ivánci plébánia javadalmasa volt. Nézetem szerint kétségtelen, hogy ők valamennyien együtt érkeztek Rómába.

Egy 1523. március 23-án 16 személy által benyújtott folyamodvány úgyszintén a szolgálati hely meghatározó szerepére vonatkozó hipotézisemet támasztja alá. A szupplikálók között hét egri, hat váradi, két pécsi, valamint egy esztergomi egyházmegyést találunk. A váradi kérvényezők közül ketten származtak a jelzett egyházmegye területéről, mellettük szerepel egy-egy kalocsai, veszprémi, egri és zágrábi klerikus is. A kalocsai egyházmegyes Bajai György, valamint a veszprémi püspökség területén született Csurgói Orbán ráadásul egyaránt a nagyszénási plébánián szolgáltak. A hét egri egyházmegyes beneficiummal rendelkező közül öt fő helybéli, míg egy-egy személy a pécsi, illetve a váci püspökség szülőtte volt. Rajtuk kívül két pécsi egyházmegyei illetőségű és ott javadalommal rendelkező, valamint egy bácsi

²⁷ LUKCSICS, *XV. századi pápák*, I, 1129. sz.

²⁸ Uo. 1355. sz.

²⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 48v–53v.

egyházmegyes, ám az esztergomi *dioecesis*ben szolgáló jelöltet találunk.³⁰ Az ő esetükben a promóció ténye is ismert a *Libri formatarum* 14. kötetének bejegyzéseiből.³¹

4. táblázat

Magyar javadalmasok csoportos szentelési kérvényei 1523-ból³²

<i>Egyházmegye</i>	<i>március 23.</i>	<i>március 28.</i>	<i>március 29.</i>
Eger	7	1	–
Esztergom	1	–	3
Győr	–	–	2
Pécs	2	–	–
Várad	6	–	–
Zágráb	–	2	4
Külföldi	–	9	–
Összesen (fő)	16	12	9

Az is elképzelhető természetesen, hogy a pápai Kúriában dolgozó, a kérvények benyújtásában segédkező (magyar) ügyvivő (*procurator*), ügyintéző (*sollicitator*) révén, képződtek e „mesterséges” csoportok, és talán erre utalhatnak a Magyar Királyság egymástól távol eső vidékeiről érkező klerikusok közös folyamodványai. Sőt az sem példa nélküli, hogy magyar és külföldi klerikusok szerepelnek közös kérvényekben. A kúriai promóciók esetében az események jellegéből adódóan pedig megszokott jelenségnek számított, ha az általános szentelések alkalmával különböző országok alattvalói azonos helyen és időben egyszerre vették fel az egyházi ordó valamely grádusát. 1451. március 20-án Radulf, Città di Castello püspöke – mások mellett – négy obszerváns ferences szerzetest, köztük *Philippus de Ungaria* testvért alszerpappá, majd négy nap elteltével áldozópappá szentelte a vatikáni Szent Péter-bazilikában.³³ Ők vajon együtt érkeztek a szentelésre, netán a kamarai írnok által „létrehozott” csoportról van szó? Ez utóbbira utalhat esetleg, hogy a jegyző a közvetlenül egymás alatt szereplő neveket a bal lapszálen összekapcsolta egy vonallal, amely mellett feltüntette a rend nevének közismert rövidítését: O(rdo) F(ratrum) M(inorum). Persze az is elképzelhető, hogy közösen végezték tanulmányaikat valamely itáliai egyetemen, ez esetben együtt érkezhettek a Kúriába. Az sem zárható ki, hogy a jól látható szerzetesi habitusuk alapján kerültek kapcsolatba egymással a promóciót megelőzően, netán a távolról érkezők az egyik római ferences konventben szálltak meg,

³⁰ Az adatok forrása: LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 23. sz.

³¹ Erre lásd FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*, valamint Adattár I/A. táblázat.

³² Az adatok forrása: LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 23., 32–33. sz. — A javadalmak elhelyezkedése szerinti egyházmegyei bontásban tüntettem fel az adatokat.

³³ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 46r, 50r.

s ott kötöttek ismeretséget. Ez utóbbira utalhat esetleg az egyik ferences barát, *Thomas de Roma* helyi származása.

Ami a magyarok csoportos kúriai promócióit illeti, az általános jellemzőkön túl érdemes a leglátogatottabb időszakokat röviden áttekinteni. Amint a bevezető fejezetben említettem, a legtöbb magyar kúriai szentelésére 1496. március 19-én került sor, amikor összesen 53 fő vette fel a kisebb-nagyobb egyházi rendeket.³⁴ A legtöbb, összesen 18 személy az esztergomi egyházmegyéből érkezett, majd 13–13 fővel az egri és az erdélyi egyházmegyések következtek. Őket két-két bácsi és zágrábi, valamint egy-egy a csanádi, a győri, a pécsi, a váci és a váradi püspökség területéről érkező klerikus követte. Nem ez volt természetesen az egyetlen kúriai szentelés, amelyen a magyarok jelentős számban vettek részt. Ismertek olyan promóciós napok, amikor a Kárpát-medencei klerikusok létszáma meghaladta a 30–40 főt (5. táblázat). 1488 áprilisa és 1498 márciusa között, valamint 1523 márciusában (nyolc nap leforgása alatt) összesen 295 magyar promóciójára került sor Rómában, amely a teljes korszakra vetítve az ismert magyar klerikusok közel 40%-át teszi ki! E csoportos szentelések egyik – ámde korántsem elégséges – magyarázata az lehet, hogy – 1523 kivételével – valamennyi alkalommal generális ordinációt tartottak, tehát az időpontok – lévén kántorbőjti időszakokról van szó – ismertek voltak Európa-szerte. Következésképpen a kandidálók római utazásukat megfelelően előkészíthették, az azonos egyházmegyéből indulók pedig – amint fentebb láthattuk – bizonyosan össze is hangolták indulásukat. Az sem véletlen, hogy a márciusi–áprilisi időpontokat preferálták a legtöbben, hiszen egyrészt a húsvéti ünnepkör alkotja az egyházi év középpontját, ezért a római utazás a hívek számára a megszokottnál is jelentősebb vonzerővel bírt. Másrészt pedig a tavaszi időjárás a közlekedést tekintve is kedvezőnek számított.³⁵

Az Appennini-félsziget sűrű, ókori eredetű úthálózatának köszönhetően Rómát viszonylag könnyen megközelíthették a magyar klerikusok. A legismertebb, zarándokok által is előszeretettel használt szakasz Itália nyugati felén haladt, melynek Pavia–Róma közötti részét *Via Sancti Petri*, *Strada Romea*, valamint *Via Francigena* néven egyaránt említették a korabeli források. Az Örök Városba induló magyarok leggyakrabban a Velencén át futó, Bécsből induló jelentős szárazföldi utat, az úgynevezett *Venediger Strassét* vették igénybe. Az útvonalon közlekedő nagyszámú magyar utazónak köszönhetően a 15. században már általánosan „magyar útnak”

³⁴ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 127r–131r.

³⁵ FEDELES, „Isten nevében utazunk”, 217.

(*Ungarweg*) nevezték. Az utazók először a mai Ausztria területén haladtak át, amely korántsem bizonyult egyszerű feladatnak, hiszen meredek hegyi szakaszokon kellett felkapaszkodniuk az Alpok járható hágóira, többnyire a Semmeringre. Az ország északi és nyugati területéről indulók általában Óvárnál (Mosonmagyarórvár) keltek át a határon, majd a Bruck (an der Leitha)–Bécsújhely–Friesach–Sankt Veit–Feldkirch–Villach szakaszon haladtak tovább. Az út egyik legnagyobb megpróbáltatásokkal járó része várt itt az utazókra, hiszen a Karni-Alpokon kellett keresztülhaladniuk, míg végül Tarvisiónál Itáliába érkeztek. Ezt követően a Ponte–Venezia–San Daniel–San Vito–Motta–Padova–Rovigo–Francolino állomásokat érintve érték el Ferrarát. Majd Bologna irányába haladtak tovább, majd az Appennineken történő átkelést követően Firenzét érintve folytathatták útjukat. Végül San Gimignano-nál térhettek rá a *Via Francigenára*, amely immár a Városba vezetett. Zengben hajóra szállva az Adriai-tengeren is útra kelhettek klerikusaink, majd miután Velencében partra szálltak, Bologna irányába haladtak tovább, és Firenze érintésével közelítették meg az Örök Várost. Azok, akik a korszakunkban egyre népszerűbb loretoi *Casa Santát* is fel kívánták keresni, praktikus volt a félsziget keleti partján, a Ravenna–Rimini–Pesaro–Fano–Senigallia–Ancona útvonalon haladni, majd onnét a római Appennineken átkelve Spoleto, Terni és Narni érintésével érkeztek meg Rómába.³⁶

³⁶ Uo. 196–199.

5. táblázat

A magyarok legkiemelkedőbb promóciós napjai

<i>Egyházmegye</i>	<i>1488. IV. 5.</i>	<i>1489. IV. 18.</i>	<i>1494. III. 15.</i>	<i>1495. IV. 18.</i>	<i>1496. III. 19.</i>	<i>1497. III. 11.</i>	<i>1498. III. 31.</i>	<i>1523. III. 26.</i>	<i>Összesen</i>
<i>Csanád</i>	0	0	0	0	1	1	4	0	6
<i>Eger</i>	1	7	18	5	13	11	15	8	78
<i>Erdély</i>	8	13	0	15	13	5	5	2	61
<i>Esztergom</i>	5	11	1	8	18	9	12	4	68
<i>Győr</i>	5	0	1	0	1	0	2	6	15
<i>Kalocsa–Bács</i>	0	0	0	2	2	2	1	0	7
<i>Nyitra</i>	2	0	2	0	0	0	0	0	4
<i>Pécs</i>	0	0	1	2	1	0	0	2	6
<i>Vác</i>	1	0	0	0	1	0	2	1	5
<i>Várad</i>	0	4	0	4	1	2	2	7	20
<i>Veszprém</i>	0	0	0	3	0	1	1	4	9
<i>Zágráb</i>	0	1	0	3	2	1	2	7	16
<i>Összesen (fő)</i>	22	36	23	42	53	32	46	41	295

Forrás: ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 8–12, 14.

GEOGRÁFIAI TANULSÁGOK

Amint az előzőekben említettem összesen 793 magyar, pontosabban fogalmazva a Kárpát-medence valamely egyházi intézményében javadalommal rendelkező személy fordult promóciója kapcsán az Apostoli Kamara, valamint a Vikáriátus hivatalaihoz. Érdeemes a következőkben tüzetesebben nagyító alá vennünk, hogy a Kárpát-medence mely területeiről és milyen arányban választották klerikusaink a kúriai szentelés, illetve a promócióval kapcsolatos ügyintézés lehetőségét. Több kérdés is felmerül ezzel kapcsolatban. Vajon a földrajzi távolság befolyásolta a szentelendők utazási kedvét? Kimutathatók-e regionális eltérések az Itáliába igyekvő magyar javadalmasok származási/szolgálati helye tekintetében? Hatással volt-e klerikusaink döntésére származási/szolgálati helyük településének fejlettségi szintje? Mivel a másolati könyvekben a javadalom nélküli jelöltek származási, míg a beneficiummal rendelkezők esetében a szolgálati helyük egyházmegyéjét tüntették fel, elsőként a *dioecesis*ek szerinti megoszlást célszerű megvizsgálnunk.

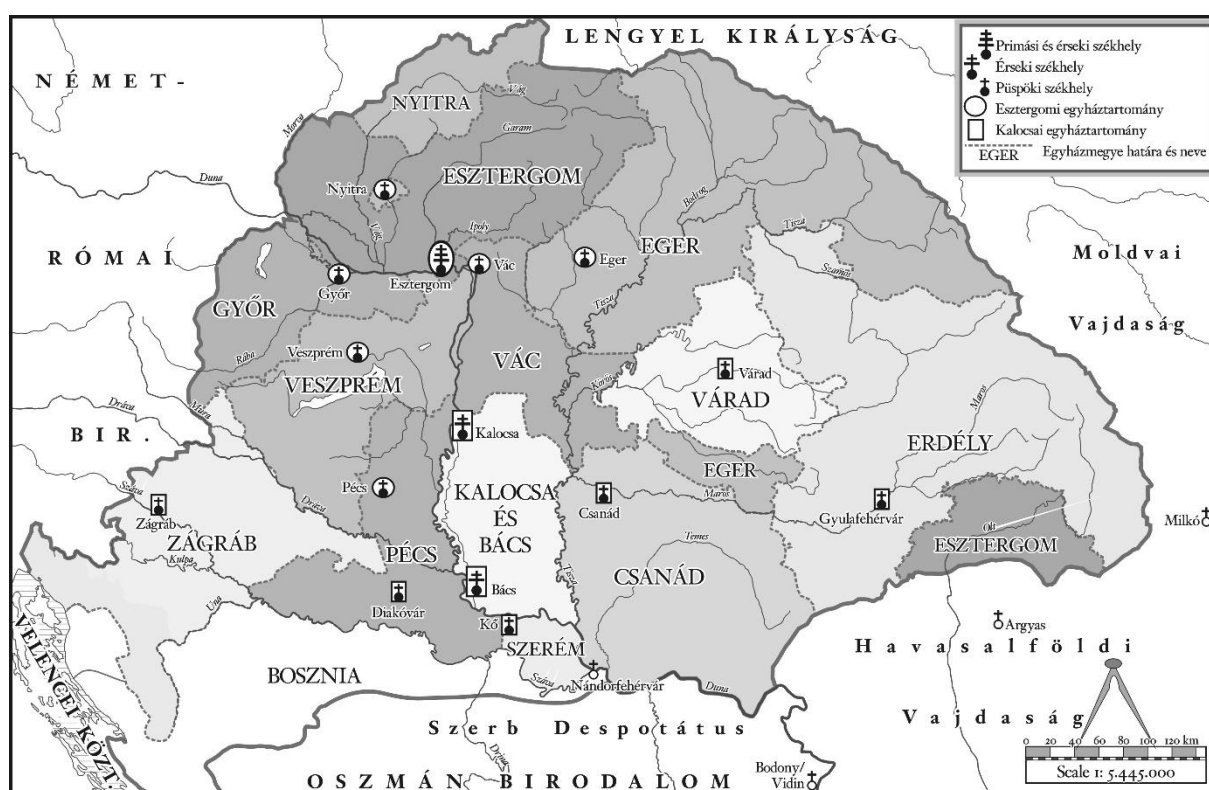
A Szent István király (997/1000–1038) által létesített magyar episzkopális egyházszervezet utódai alatti bővülését követően a 13. század első felére szilárdult meg. A 15. században a két érseki tartomány területén a következő egyházmegyéek működtek: az esztergomi és a kalocsa–bácsi érsekség, a veszprémi, a győri, az erdélyi, a pécsi, az egri, a csanádi, a váradi, a váci, a zágrábi, a nyitrai, a szerémi, valamint a boszniai püspökségek.¹ A 13–14. század folyamán további térítő püspökségek alakultak a keresztény missziós tevékenység feladatával. Ezek közé tartozott a milkói, a nándorfehérvári, a Vidin központtal működő bodonyi, a szörényi, valamint az argyasi (1. térkép).² A 14 magyar egyházmegye közül összesen 12 neve szerepel a promóciókat dokumentáló forrásokban, amely négy, területtel már nem rendelkező korábbi

¹ KOSZTA LÁSZLÓ, *Dél-Magyarország egyházi topográfiája a középkorban*, A középkori Dél-Alföld és Szer, szerk. KOLLÁR TIBOR, Szeged 2001, 41–46; Uő, *A püspökség alapítása*, PET, 13–42; Uő, *A kalocsai érseki tartomány kialakulása* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitatis Quinqueecclesiensis 3), Pécs 2013; Uő, *A bihari püspökség alapítása*, Nagyvárad és Bihar a korai középkorban. Tanulmányok Biharország történetéről 1, szerk. ZSOLDOS ATTILA, Nagyvárad 2014, 41–81. Vö. THOROCZKAY GÁBOR, *Írások az Árpád-korról. Történeti és historiográfiai tanulmányok* (TDI Könyvek 9), Budapest 2009, 51–65.

² KOSZTA LÁSZLÓ, *Missziós püspökség, Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*, főszerk. KRISTÓ GYULA, szerk. ENGEL PÁL–MAKK FERENC, Budapest 1994 (= KMTL), 458–460. – A tituláris püspökségekre legújabbán lásd MICHAEL F. FELDKAMP, *Warum entstanden aus dem in konfessionellen Zeitalter säkularisierten deutschen Bistümern keine Titularbistümer? Beobachtungen zur Entwicklung des Rechtsinstituts des Titularbischofs*, *Incorrupta monumenta ecclesiam defendunt*. Studi offerti a mons. Sergio pagano, prefetto dell'Archivio Segreto Vaticano. I. La Chiesa nella storia, Religione, cultura, costume. Tomo I–IV, a cura di ANDREAS GOTTMANN–PIERANTONIO PIATTI–ANDREAS E. REHBERG, (Collectanea Archivi Vaticani, 106) Città del Vaticano, 2018, I/1, 589–606.

missziós püspökséggel, az argyasival, a nándorfehérvárral, a bodonyival és a moldva(bánya)ival egészült ki. Utóbbiak korszakunkban már pusztán címzetes püspökségként működtek, elöljárójuk általában, mint *episcopus in partibus infidelium* egy-egy *ordinarius* mellett teljesített *suffraganeusi* teendőket.³ Feltűnő azonban, hogy a két déli, egyúttal legszegényebb *dioecesis*, a boszniai és a szerémi területéről egyáltalán nem érkeztek szentelendők a *Curia Romanába*. E jelenség hátterében valószínűleg a régiót sújtó folyamatos oszmán betörések okozta településpusztulást, ezzel összefüggésben a nagyobb arányú népességcsökkenést sejtethetjük.

1. térkép A 15. századi magyar egyházszervezet

Amint a második fejezetben röviden utaltam rá, a szerzeteseknél – a püspökök kivételével – nem tüntették fel egyházmegyéjüket. Forrásainkban összesen 12 barát szerepel, akik közül ketten, Szegedi Péter, valamint Szegedi Bacsza Tamás viseltek püspöki címet. Az ő esetükben tehát ismert szolgálati helyük egyházmegyéje, a *de Seged* névalak alapján pedig származási helyük és annak egyházigazgatási hovatartozása, a kalocsa–bácsi érsekség meghatározása sem okoz különösebb kihívást. *Clemens de Septemcastris* (1488) és *Valentinus de Colusvariensis* (1495)

³ Szegedi Péter veszprémi, Váci Pál erdélyi, míg György egri segédpüspöki teendőket látott el. Lásd fentebb. Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, passim.

dominikánus, valamint *Benedictus de Sabaria* ferences (1496) szerzetesek, illetve *Dyonisius Posega* (ágostonos?) remete testvér (1448) esetében szintén egyszerű a helyzet, hiszen az első kettő az erdélyi, míg az utóbbiak a győri és a pécsi egyházmegye területéről származtak.⁴ Hat, a reguláris klérushoz tartozó klerikus esetében viszont csak azt tudjuk, hogy magyarországi (*de Hungaria/Ungaria*) illetőségűek voltak.⁵ Az említettek mellett két további világi klerikus, *Gregorius de Ungaria* és *Franciscus Ladislai de Hungaria* esetében hasonlóat figyelhetünk meg.⁶

A magyarok mellett a 15. század végétől néhány, a Magyar Királyság területén javadalommal rendelkező külföldi klerikus is feltűnt a kúriai szenteléseken. Összesen 11 személyről van szó (1,4%), akiknek a többsége a Német–római Birodalom területéről érkezett. Közülük négy fő (*Andreas Hassteter*, *Wolfgangus de Pech*, *Martinus Grichtler*, *Georgius Leyhinger de Arndorff*) a passauai, ketten (*Vitus Sobetter*, *Ernestus Staynberger*) a salzburgi, egy-egy illető pedig az augsburgi (*Ludovicus Remptuer*), a speyeri (*Iohannes Rasorus de Schwechenhenn*), valamint a wormszi (*Petrus de Gartach*) egyházmegye területéről származott.⁷ Egy-egy fő Sziléziából (*Thomas de Nyssa*), illetve Itáliából (*Philippus Figatus de Brixia*) érkezett.⁸

Az egyházmegyek közötti megoszlást tekintve Esztergom (22%), Eger (19%), valamint Erdély és Zágráb (15–15%) dominanciája egyértelmű, ezeket követi Veszprém (6%) és Pécs (5%). Szinte megegyező arányban érkeztek klerikusok a győri és a váradi (4%), míg ennél némileg kevesebben a kalocsa–bácsi és a váci (3%) *dioecesis*ek területéről, míg a csanádi és a nyitrai (1–1%) egyházmegyek részesedése a legcsekélyebb.

⁴ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 16v, vol. 9, fol. 22v, vol. 11, fol. 104r, 126v.

⁵ Fr. Iohannes de Hungaria (1448), Fr. Philippus de Ungaria OFM (1451), Fr. Matheus de Ungaria (1452), Fr. Petrus de Hungaria OP (1474), Fr. Iohannes Cordini de Hungaria OFM (1487), Fr. Iohannes de Ungaria OFM (1490). Uo. vol. 3, fol. 27r, 46r, 68r; vol. 6, fol. 164v; vol. 8, fol. 184v; vol. 9, fol. 159v.

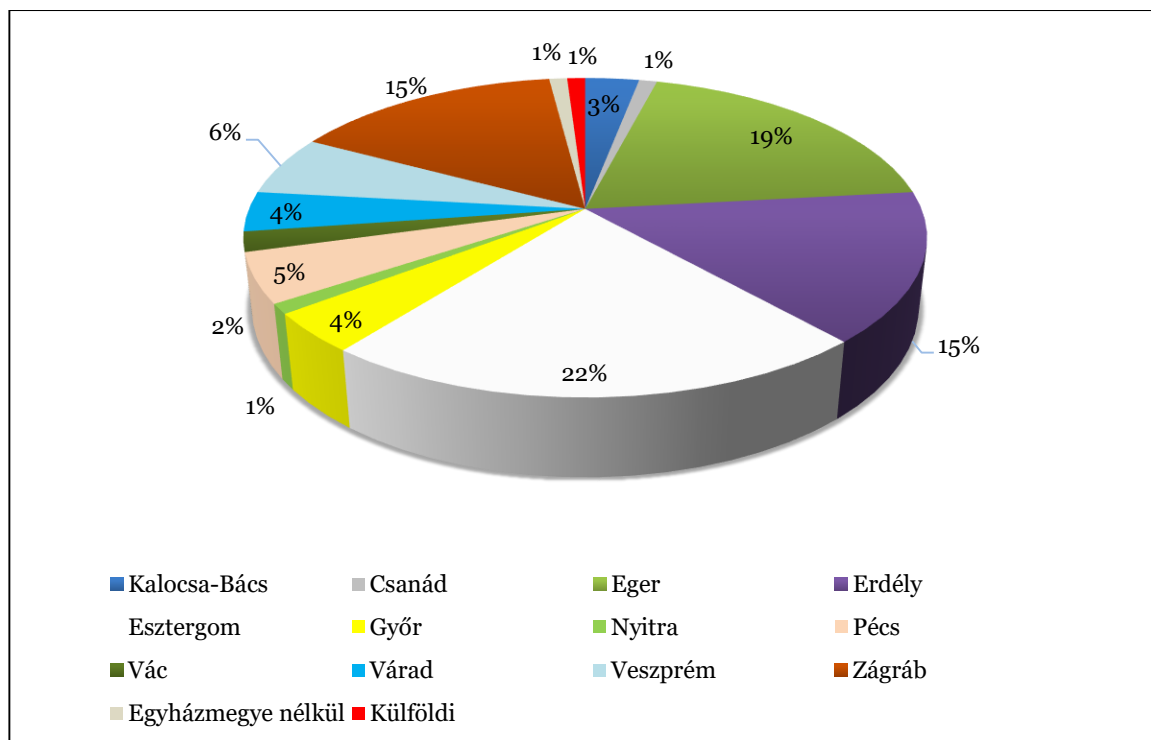
⁶ Uo. vol. 1, fol. 53r; vol. 2, fol. 8r, 45r.

⁷ Uo. vol. 11, fol. 175v, 181v; vol. 13, fol. 106v, 122r, 133v–134r, 134v, 135rv, 139rv.

⁸ Uo. vol. 12, fol. 54v; vol. 9, fol. 57v, 60v.

1. ábra

A magyar klerikusok és javadalmasok kúriai promóciós ügyeinek egyházmegyes megoszlása (1426–1523)

Ettől valamelyest eltérőbb megoszlást tapasztalunk, amennyiben a promóciókra vonatkozó információkat az 1418 és 1453, valamint az 1471 és 1483 közötti időszakok adatsoraival kiegészítve vizsgáljuk.

6. táblázat

Magyar klerikusok promócióval kapcsolatos ügyei a római Kúriában (1418–1523)⁹

Egyházmegye	1418–1453		1471–1483		1426–1523		Összesített	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Argyas	0	0	0	0	1	0,1	1	0,08
Bosznia	0	0	2	2,5	0	0	2	0,2
Csanád	10	3	1	1	10	1,3	21	2
Eger	61	18	12	15	151	19	224	18
Erdély	23	7	10	12	120	15	153	13
Esztergom	25	7	18	22	177	22	219	18
Győr	11	3	7	9	32	4	50	4
Kalocsa-Bács	14	4	9	11	24	3	48	4
Nándorfehérvár	0	0	0	0	1	0,1	1	0,08
Nyitra	3	1	1	1	8	1	12	1

⁹ Forrás: II–III. oszlop LUKSICS, *XV. századi pápák*, I–II; III–IV. oszlop: ASV Reg. Suppl. magyar vonatkozású köteteinek kigyűjtött adatai; V–VI. oszlop: ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1–14. adatai.; ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 52, fol. 63r; ASR Trib. Vic. vol. 335, fol. 57v, 88v, 129v; AVic Ord. Sac. vol. 1, fol. 288v, 389r; MNL OL DF 209 059, 257 534; ÖStA HHStA ED 10 175.

Egyházmegye	1418–1453		1471–1483		1426–1523		Összesített	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Pécs	73	21	4	5	42	5	119	10
Szerém	0	0	0	0	0	0	0	0
Vác	4	1	1	1	21	3	26	2
Várad	23	7	2	2,5	35	4	60	5
Veszprém	62	18	7	9	45	6	114	9
Zágráb	31	9	7	9	118	15	156	13
Egyházmegye nélkül	0	0	0	0	8	1	8	1
Összesen	340	100	81	100	793	100	1214	100

Az esztergomi, az egri, az erdélyi és a zágrábi egyházmegyék értékei ezúttal is kiemelkedők. A győri püspökség aránya nem változott, amely pontosan megegyezik a kalocsa–bácsi értékkel, s mindössze egy százalékkal marad el a váraditól. A csanádi, a váci és a nyitrai püspökségek pedig az összesített adatokat tekintve is sereghajtók. Mindössze Pécs és Veszprém esetében tapasztalunk jelentősebb eltérést, 10%-os és 9%-os részesedéssel. Vajon mire következtethetünk ezek alapján? Csupán esetlegességről van szó, vagy netán olyan tendenciáról, amely tágabb összefüggésekbe is beilleszthető?

A korábbi nemzetközi és hazai kutatások egyaránt kimutatták, hogy a részegyházak klerikusainak római reprezentáltsága több összetevő együttes hatásának eredménye. Mindebben szerepet játszottak az adott régió demográfiai és gazdasági viszonyai, az ezekből következő társadalmi és urbanizációs összefüggések, továbbá az adott terület és a pápai udvar közötti kapcsolati hálók szövetének sűrűsége. A *Sacra Poenitentiaría Apostolica* kérvényeit vizsgálva KIRSI SALONEN arra hívta fel a figyelmet, hogy az egyes egyházmegyék demográfiai viszonyai alapvető hatással voltak az adott területről benyújtott szupplikációk számának alakulására. Ugyanakkor azt sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az egyes régiók gazdasági és egyházi viszonyai, kiváltképp a rendelkezésre álló javadalmak száma ugyancsak jelentős befolyással voltak erre. Minden bizonnyal nem a véletlen műve, hogy a II. Pius korabeli folyamodványok számottevő része a Rajna–Majna–Mosel folyók határolta területről érkezett a hivatalhoz, ugyanis e régió számított a korabeli Európa legvárosiasodottabb és egyúttal legnépesebb területének. Mindez azt is jelentette egyúttal, hogy a városokban sokkal több elérhető egyházi javadalom állt rendelkezésre, mint a rurális *diocesis*ekben.¹⁰ Hasonló megfigyeléseket tett LUDWIG SCHMUGGE a délnémet területekkel kapcsolatban.¹¹

¹⁰ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 62–63, 101.

¹¹ SCHMUGGE, Zum römischen „Weihetourismus“, 431.

A II. Pál korabeli kúriai szenteléseket elemezve JUSSI HANSKA a népesedési viszonyoknál nagyobb jelentőséget tulajdonított a regionális gazdasági különbségeknek. Így elsősorban e körülményre vezette vissza a kelet- és északfrancia, a nyugatnémet, valamint a németalföldi területekről érkező klerikusok felülreprezentáltságát. E gazdag kereskedelmi központokkal rendelkező övezetek papsága is tehetősebb volt, így vélhetőleg nem lehettek számukra különösebben megterhelők a római utazással, tartózkodással és az ügyintézésrel járó költségek.¹² Természetesen az említett körülmények mellett a földrajzi viszonyok, elsősorban a Rómától való távolság is befolyásoló tényező lehetett.¹³

Legutóbb NEMES GÁBOR vizsgálta ezt az összetett kérdéskört a győri egyházmegyések késő középkori római jelenlétével kapcsolatban. Megállapítása a korábbi – KUBINYI ANDRÁS, CSUKOVITS ENIKŐ és ERDÉLYI GABRIELLA nevéhez köthető – kutatásokhoz illeszkedően a következőképpen összegezhető: a Rómába utazó magyar zarándokok, folyamodványokat benyújtók létszáma elsősorban az egyházmegyék demográfiai viszonyait tükrözte. Ugyanakkor felhívta a figyelmet arra, hogy e szempont tovább bővítendő a gazdasági, társadalmi és urbanizációs összefüggések elemzésével.¹⁴ Az alábbi táblázat és grafikon adatsorait szemlélve azt láthatjuk, hogy a kúriai szentelések többé-kevésbé valóban a demográfiai viszonyokat tükrözik.

7. táblázat

A kúriai hivatalokhoz fordulók és az egyházmegyék népességének százalékos aránya¹⁵

Egyházmegye	Datária (1417–1453)	Penitenciária (1409–1559)	Szentlélek- társulat (1446– 1523)	Promóciók (1426–1523)	Népesség 1490 k.
Csanád	4	2	2	1	7
Eger	12	10	11	19	13
Erdély	7	10	19	15	15
Esztergom	14	16	17	22	13
Győr	6	5	2	4	4
Kalocsa–Bács	4	3	6	3	6
Nyitra	0	0	0	1	2
Pécs	13	13	12	5	9
Vác	1	2	3	3	4
Várad	7	3	10	4	6

¹² SALONEN–HANSKA, *Entering*, 217–220.

¹³ SALONEN, *Zur Kommunikation*, 30.

¹⁴ NEMES GÁBOR, *Győr egyházmegyeiek a késő középkori Rómában*, Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar történeti kutatások a 21. században, szerk. Tusor Péter – Szovák Kornél – Fedele Tamás (Collectanea Vaticana Hungariae I/15), Budapest–Róma 2017, 107–136, itt: 129–131. – Legutóbb hasonló szempontokra hívta fel a figyelmet LAKATOS BÁLINT is az 1522/1523-as szupplikációk vonatkozásában. LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 67. és köv.

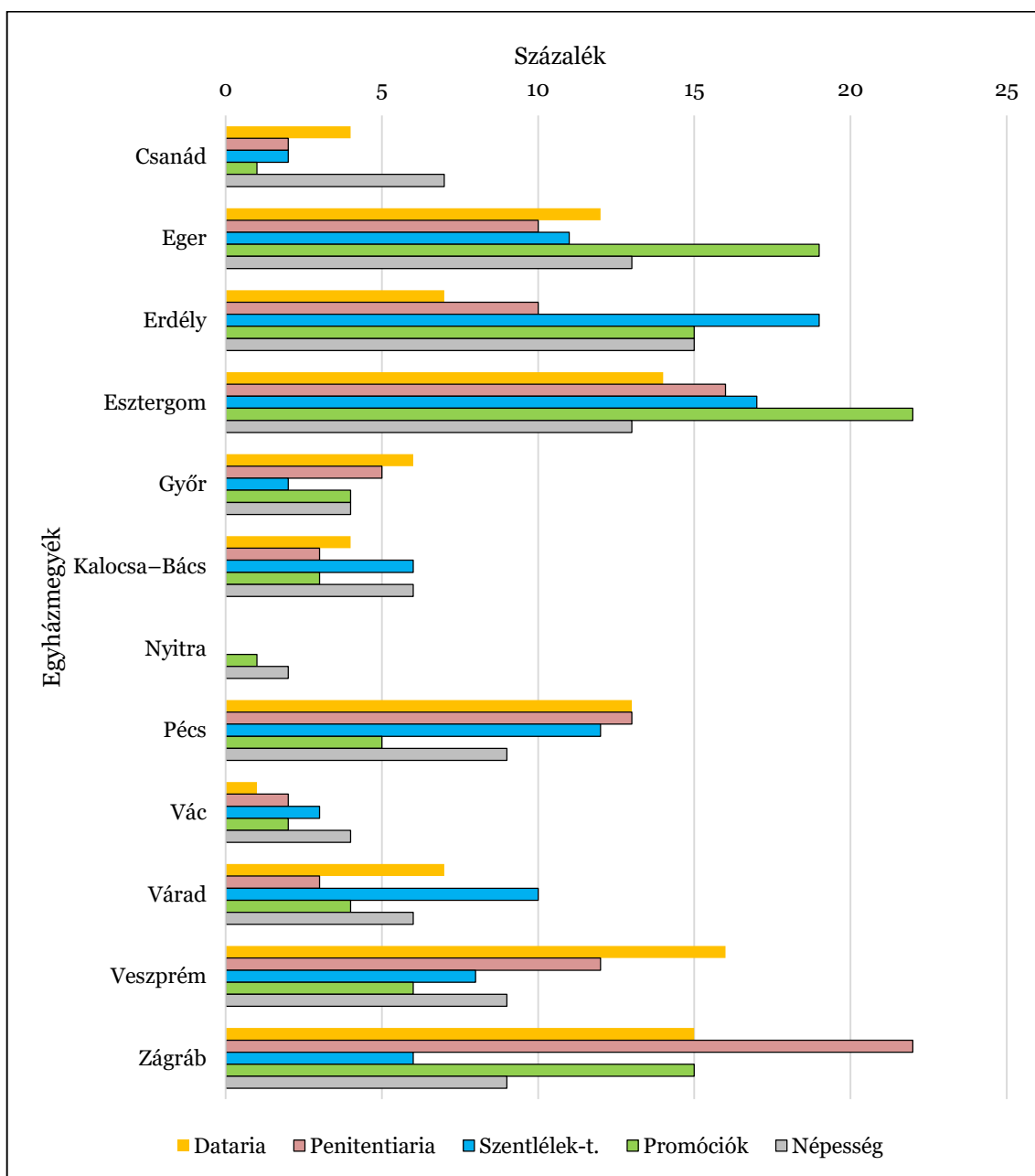
¹⁵ Az II–IV. és a VI. oszlop adatainak forrása: NEMES, *Győr egyházmegyeiek*, 130; az V. oszlop adatai a *Libr. format.* köteteiből származnak.

<i>Egyházmegye</i>	<i>Datária (1417–1453)</i>	<i>Penitenciária (1409–1559)</i>	<i>Szentlélek- társulat (1446– 1523)</i>	<i>Promóciók (1426–1523)</i>	<i>Népesség 1490 k.</i>
Veszprém	16	12	8	6	9
Zágráb	15	22	6	15	9

Győr és Erdély esetében pontosan egyezik a százalékos megoszlás, Esztergom, Eger és Zágráb kapcsán pedig kisebb-nagyobb felül-, míg a fennmaradó hét egyházmegye esetében alulreprezentáltság figyelhető meg a római szentelések terén.

2. ábra

A kúriai hivatalokhoz fordulók és az egyházmegyék népességének aránya

Amennyiben az egyházmegyék gazdasági erejét is tekintetbe vesszük, még vegyesebbé válik a kép. A legjövedelmezőbbnek az esztergomi érsekség számított a korszakban, amelynek lakosságszáma országos összehasonlításban Erdélyt követően a második helyen állt, holtversenyben Egerrel. A főegyházmegye rangsorban elfoglalt első helyezését a kúriai szentelések is egyértelműen alátámasztják. Hasonló összefüggést figyelhetünk meg, ám ellenkező előjellel a két meglehetősen kedvezőtlen anyagi helyzetben lévő püspökség, Vác és Nyitra esetében is, hiszen mindhárom kategóriában sereghajtók. Ezt követően azonban a jövedelmi viszonyok már kevésbé orientáló jellegűek. Amíg ugyanis a becsült éves bevétele alapján a sorrendben második helyen álló pécsi püspökség a lakosság és a kúriai szentelések megoszlását tekintve a negyedik és ötödik, addig a hatodik leggazdagabb egri egyházmegye a másik két rangsorban egyaránt a harmadik pozíciót foglalja el. Különösen szembeötlő szóródást tapasztalunk három, a jövedelemlistán holtversenyben harmadik helyre sorolt egyházmegye tekintetében: míg ugyanis Zágráb a demográfiai mutatók és a szentelések országos hierarchiájában a negyedik, illetőleg az előkelő második helyre került, eközben a kalocsa–bácsi és a váradi *dioecesis*ek a hatodik-hetedik helyre szorultak. Jóllehet az erdélyi csupán a hatodik legjövedelmezőbb magyar egyházmegye volt, a demográfiai mutatók, valamint a kúriai promóciókra vállalkozók arányát tekintve az abszolút rangsor második helyére kerül. Győr esetében azt tapasztaljuk, hogy két hatodik, valamint egy hetedik helyezéssel mindhárom vizsgált terület esetében a rangsor alsó részében helyezkedik el. Különösen éles a kontraszt a győrrivel azonos anyagi helyzetű egri püspökséggel összevetve, amely a három komponens átlagát tekintve országos viszonylatban negyedik helyezett.

8. táblázat

Az egyházmegyék rangsora
(becsült éves jövedelem, népességszám, kúriai promóciók)¹⁶

<i>Egyházmegye</i>	<i>Jövedelem (aranyforint)</i>	<i>Lakosság (%)</i>	<i>Promóciók (%)</i>
Esztergom	20 000	13 (II.)	22 (I.)
Pécs	16 500	9 (IV.)	5 (V.)
Kalocsa–Bács	10 000	6 (VI.)	3 (VII.)

¹⁶ A harmadik és negyedik oszlopban az arab számok a százalékot, a zárójelben szereplő római számok pedig a kategórián belüli helyezést jelölik. Az éves jövedelmet a 15. századra vonatkozó szervíciumok alapján számítottam ötszörös szorzó alapján. Az adatokat és a számítások részleteit lásd FEDELES TAMÁS, *A Camera Apostolica és a magyar egyházi javadalmak a konciliarizmus időszakában*, „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. BÁRÁNY ATTILA, PÓSÁN LÁSZLÓ, Debrecen 2014, 189–204, itt: 201–202.

<i>Egyházmegye</i>	<i>Jövedelem (aranyforint)</i>	<i>Lakosság (%)</i>	<i>Promóciók (%)</i>
Várad	10 000	6 (VI.)	4 (VI.)
Zágráb	10 000	9 (IV.)	15 (III.)
Erdély	7500	15 (I.)	15 (III.)
Csanád	4500	7 (V.)	1 (IX.)
Veszprém	4500	9 (IV.)	6 (IV.)
Eger	4000	13 (III.)	19 (II.)
Győr	4000	4 (VII.)	4 (VI.)
Vác	2500	4 (VII.)	3 (VII.)
Nyitra	1375	2 (VIII.)	1 (IX.)

Az előzőekben vizsgált gazdasági és demográfiai jellemzők területenként változó erősségű összefüggésein túl nyilvánvalóan további tényezők is meghatározóak lehettek a kúriai szentelésre induló magyar klerikusok területi megoszlásában. Ezek között adataink alapján kevés relevanciája lehetett az egyes egyházmegyék Rómától való távolságának. Zágráb esetében még e körülménnyel indokolhatnánk a 15%-os részesedést, azonban erdélyi, egri és esztergomi klerikusok aránya, amely együttesen 50%-ot tesz ki, éppen az ellenkezőjére utal. Esztergom esetében ráadásul az egyházmegye joghatósága alá tartozó erdélyi Királyföld tovább árnyalja a képet. Ugyanakkor a Rómához kétségkívül közelebb fekvő dunántúli egyházmegyék, így a pécsi, a veszprémi és a győri együttesen mindössze 15%-kal képviselteti magát.

A származás és a szolgálati hely szerinti egyházmegyét tekintve némi eltérés tapasztalható, amint erre már utaltam az előzőekben. Ez természetesen magától értetődő, hiszen egy-egy klerikus pályafutása szempontjából a megélhetését biztosító beneficium elnyerése jelentette a legfontosabb szempontot, függetlenül attól, hogy az a szülő- és korábbi lakóhelyétől esetleg távolabb helyezkedett el. A vizsgált anyagban összesen 32 személy esetében rögzítették a származási és a szolgálati hely eltérését (4%). Közéjük tartozott az 11 külhonból érkezett klerikus, akikről az előzőekben már említést tettem. Két további személy esetében valójában ugyanazon egyházmegyről, jelesül az esztergomiról van szó. *Nicolaus Scriptoris* a nagyszebeni Szentlélek-ispotály oltárjavadalmasa a milkói egyházmegye *scolaris*aként érkezett Rómába (1516), ahol valamennyi egyházi rendet felvette. A számára kiállított formatában azonban származása kapcsán a milkói mellett az esztergomi egyházmegyét is feltüntették a következőképpen: *scolarem Milcoviensem, insuper Strigoniensem*.¹⁷ Barcaszentpéteri Jakab ugyancsak a milkói egyházmegye szülöttjeként vette fel az egyházi rend

¹⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 13, fol. 32r.

valamennyi grádusát a *Curia Romanában* (1523), ahova az esztergomi egyházmegyes Szentpéter falu plébániatemplomának örökös káplánjaként érkezett.¹⁸ Javadalma kapcsán felettébb valószínű, hogy az ugyancsak szülőfalujában, a Brassóhoz közeli Barcaszentpéteren keresendő. Mindezt egyébként a vele együtt szentelt egri egyházmegyes Bogáti Csám János esete is megerősíteni látszik, ugyanis ő szintén az említett, s a milkói egyházmegyéhez sorolt településen rendelkezett örökös kápláni beneficiummal.¹⁹ A 13. század első harmadában létesített milkói missziós püspökség feladata a kunok térítésének szervezése volt, azonban a tatárjárás idején elenyészett. Később megkísérelték ugyan több ízben is újjászervezni, azonban e törekvéseket nem koronázta tartós siker.²⁰ A 15. század folyamán címzetes püspökségként adományozták a méltóságot, amelyet 1433 és 1512 között mindig az esztergomi érsek *suffraganeusai*, azaz segédpüspökei viseltek. Gergely püspök (1433–1462) közelebről nem ismert időpontban pápai engedélyt eszközölt ki, amely szerint a törökök által elpusztított Milkó helyett Brassóban építheti fel székesegyházát, azonban ezt V. Miklós pápa az esztergomi érsek kérésére visszavonta (1453).²¹ Az elkövetkezendő hat évtizedben időnként említik forrásaink a milkói egyházmegyét, amely a Barcaság területét foglalta magába. A Bakóc Tamás bíboros, esztergomi érsek által 1510. december 8-án, a brassói Szűz Mária plébániaegyház számára kiállított búcsúengedélyben például az áll, hogy az említett templom a milkói egyházmegyéhez tartozik, amely az esztergomi érsek lelki joghatósága alatt áll (*diocesis Milcoviensi iurisdictionis vero nostro spiritualibus Strigoniensis*).²² 1512-ben II. Gyula pápa végül Bakóc kérésére az egyházmegyét beolvasztotta az esztergomi területébe,²³ lezárva ezzel a milkói püspökség több évszázados viszontagságos történetét.²⁴ Úgy látszik azonban, hogy az egykori milkói püspökség emlékezete még a következő években is élénken élt a helyi hagyományokban,²⁵ s bizonyosan ezért diktálták le a kamarai jegyzőknek a Barcaságból a Kúriába utazó klerikusok is.

12 fő származási és a szolgálati helye egymással szomszédos egyházmegyékben található. Közéjük tartozott a csanádi egyházmegyes Polgári Tamás, aki az egri

¹⁸ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 74v; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 31. sz.

¹⁹ Uo.

²⁰ KOSZTA, Missziós püspökségek, 459.

²¹ ASV Registra Vaticana vol. 427, fol. 70rv; regesztája: LUKCSICS, *XV. századi pápák*, II, 1326. sz.

²² MNL OL DF 286 612. Az oklevélre HEGYI GÉZA hívta fel a figyelmet, amelyet e helyütt is köszönök.

²³ THEINER, *Vetera monumenta*, II, 586–587.

²⁴ BUDAI DÁNIEL, *A milkói püspökség*, *Studia Vincentiana* 1 (2014:2) 9–18; C. TÓTH, *főpapi archontológia*, 80–81.

²⁵ LAKATOS BÁLINT találó megfogalmazása szerint ez „egyfajta helyi öntudatot” tükrözött. LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 67.

püspökség pankotai főesperesi kerületében található Pálülése falu kápolnaigazgatója volt.²⁶ A település a két *dioecesis* határán helyezkedett el (3. térkép), amely valószínűleg megkönnyíthette az illető javadalomszerzését.

A következőkben a származási és szolgálati helyek településeinek fejlettségi szintjét érdemes közelebbről szemügyre vennünk. Forrásainkban a korszakra jellemző valamennyi településtípus feltűnik, így találunk közöttük várost (*civitas*), mezővárost (*oppidum*) és falut (*villa*) egyaránt. Klerikusaink közül 377 fő esetében határozható meg (ha egyáltalán feltüntették)²⁷ a származási hely típusa, amely 47,5%-os aránynak felel meg. 30 személy tekinthető városi eredetűnek (8%), akik az ismert származásúak legkisebb csoportját alkotják. Összesen 16 városról van szó, s ráadásul ezek közül két település külföldön található. Mindez tehát azt jelenti, hogy a Kárpát-medence legfejlettebb települései közül 14 szerepel klerikusaink szülővárosaként. Az egyes városias települések funkcionalitása alapján a KUBINYI ANDRÁS által kialakított rendszer szerint a kilenc elsőrendű város közül hatot találunk listánkon:²⁸ Buda (3), Pozsony (2), Kolozsvár, Kassa, Szeged (2) és Várad (2) mellett ide sorolhatjuk Zágrábot (4) is.²⁹ Az említettek mellett feltűnik még Nagyszeben, Brassó (5), Késmárk (2), Beszterce, Szávaszentdemeter, valamint két püspöki *civitas*, Győr és Vác (2). A kúriai promóciókon részt vett magyarok közül 126 fő mezővárosi eredetű volt (33,4%). Az *oppidumok* széles skáláján találunk olyan fejlett településeket, mint pl. Temesvár, Pozsegavár, Csázma, Debrecen, Vasvár és Szombathely, de feltűnik – mások mellett – a közepes fejlettségi szinten álló Kőszeg, Mohács, Galgóc, Paks és Nagykanizsa is. Az ismert eredetűek többsége, 221 fő (58,6%) azonban kisebb-nagyobb falvakban látta meg a napvilágot.

A javadalmak elhelyezkedését illetően a következő kép tárul elénk. A származási helyek azonosításánál valamivel jobb arányt kapunk, ugyanis ezúttal 420 klerikus esetében határozhatjuk meg nagyobb biztonsággal a beneficium településének típusát (53%).³⁰ 31 klerikus egy-egy *civitasban* jutott álláshoz (7,3%), ami a származási helyeknél tapasztalt aránnyal mutat párhuzamot. A korszak legfejlettebb magyar

²⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 13, fol. 42v.

²⁷ Számos esetben csak az illető klerikus keresztnéve, esetenként az apa keresztnévvel kiegészített változata szerepel mindössze a forrásokban.

²⁸ Kubinyi szisztémjára lásd KUBINYI ANDRÁS, *Városhálózat a késő középkori Kárpát-medencében*, Bártfától Pozsonyig. Városok a 13–17. században, szerk. CSUKOVITS ENIKŐ, LENGYEL TÜNDE (Társadalom- és művelődéstörténeti Tanulmányok 17) Budapest 2005, 9–36.

²⁹ Zágrábra lásd VARGA SZABOLCS, *Zágráb szerepe a magyarországi városhálózatban a késő-középkorban*, Urbs. Magyar Várostörténeti Évkönyv 3 (2008) 249–273.

³⁰ Több ízben mindössze az egyházi intézmény patrocíniumát tüntették fel, a település nevét nem, ezért az ilyen esetek többségében az azonosítást nem lehetett elvégezni.

települései közül ezúttal is feltűnik Buda, Pozsony, Brassó és Nagyszeben, amely kiegészül – mások mellett – Fehérvárral, Péccsel, Egerrel, Besztercebányával és Korponával. Nagyságrendileg szintén közel azonos megoszlást látunk a mezővárosi származásúak és egy-egy *oppidum*bán javadalommal rendelkezők között, ugyanis utóbbiak 32%-ot tesznek ki (134 fő). A települések között említhetjük Tordát, Sztrigót, Kamancot, Alsólendvát, Szászfenest, Etét, Jászót; a sort természetesen folytathatnánk. Kísértetiesen megegyező arányt tapasztalunk a falvak esetében, hiszen 254 fő (60,5%) szolgált egy-egy *villa* egyházi intézményében. Végezetül egy egyedülálló esetet említek, ugyanis ismert egy helység, amely nem sorolható a három említett kategória egyikébe sem. *Ernst Staynberger* ugyanis az esztergomi egyházmegyéhez tartozó Borostyánkő várában rendelkezett egy oltárjavadalommal.³¹ Összefoglalóan tehát megállapítható, hogy az ismert származási és a szolgálati helyek többségét a falvak alkották, majd a mezővárosok, végül pedig a *civitas*ok következtek. Mindez pedig hozzávetőlegesen reprezentálja a korabeli Magyar Királyság településhálózatának belső arányait. Az alábbi táblázat az ismert településtípusok egyházmegyés megoszlását mutatja be, amelyet pedig az azonosított helységek térképes ábrázolásai követnek. Az előzőek alapján tehát elmondható, hogy a boszniai és a szerémi püspökségek területén kívül szinte nem volt a Kárpát-medencének olyan földrajzi régiója, amely valamilyen módon ne jelent volna meg a vizsgált korszak kúriai promócióival kapcsolatban. Mindazonáltal nem szabad megfeledkeznünk arról a tényről, hogy vizsgált klerikusaink származási helyeinek kevesebb, mint 50%-át sikerült azonosítanom, s szolgálati településeik tekintetében is csak kevéssel emelkedett ez az arány.

9. táblázat

Az ismert településtípusok megoszlása egyházmegyénként

Egyházmegye	Származási hely			Szolgálati hely		
	<i>civitas</i>	<i>oppidum</i>	<i>villa</i>	<i>civitas</i>	<i>oppidum</i>	<i>villa</i>
Csanád	0	2	4	0	0	4
Eger	1	22	43	4	21	49
Erdély	3	7	41	2	14	59
Esztergom	9	17	44	14	32	53
Győr	1	8	11	0	8	9
Kalocsa–Bács	2	7	8	1	5	3
Nyitra	0	0	1	0	3	1
Pécs	0	12	10	2	6	10
Vác	2	2	5	1	3	11
Várad	2	6	10	0	3	18
Veszprém	3	6	13	5	4	10
Zágráb	5	37	31	2	35	26

³¹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 13, fol. 135rv.

Egyházmegye	Szarmazási hely			Szolgálati hely		
	civitas	oppidum	villa	civitas	oppidum	villa
külföld	2	0	0	0	0	1
Összesen	30	126	221	31	134	254

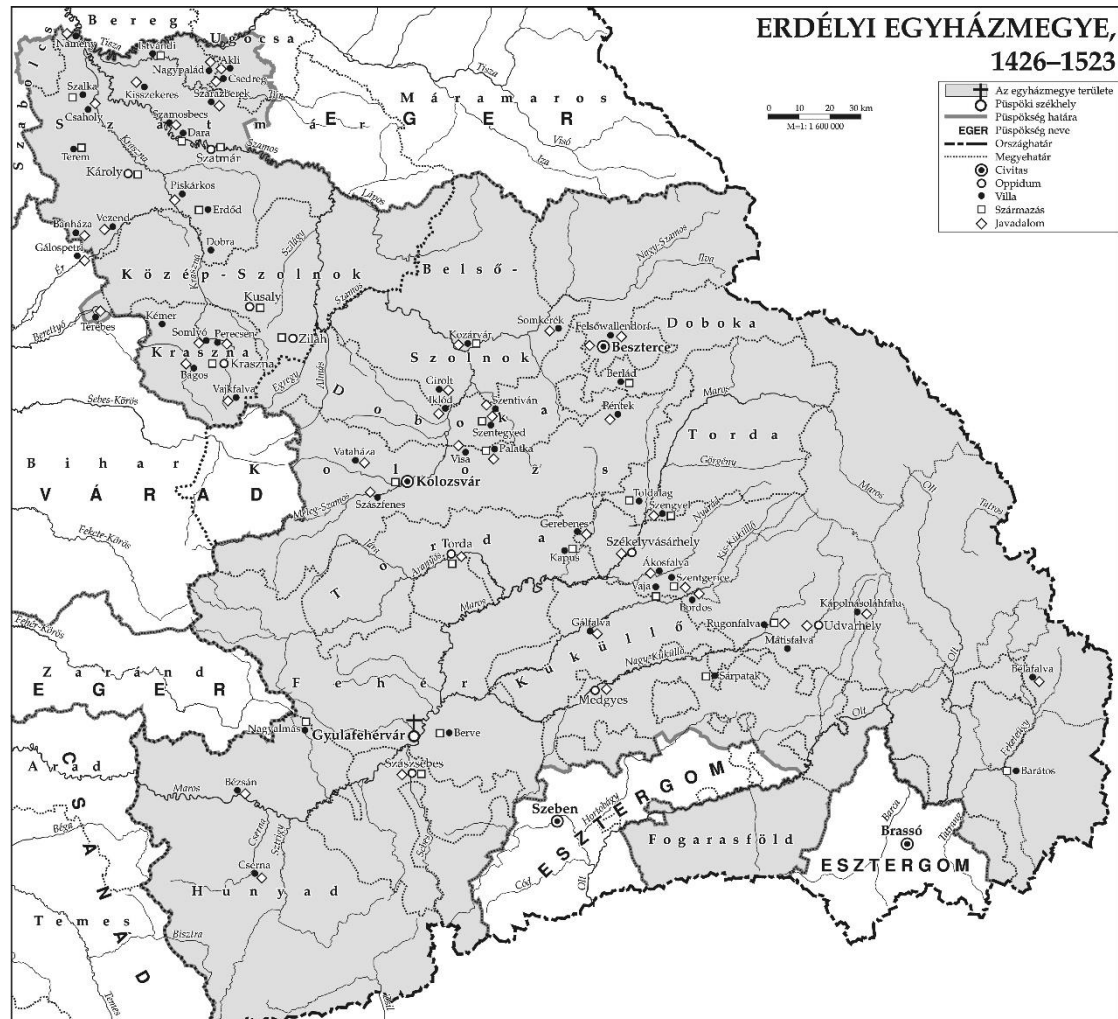
2. térkép

A csanádi egyházmegye területén azonosított települések (1447–1498)

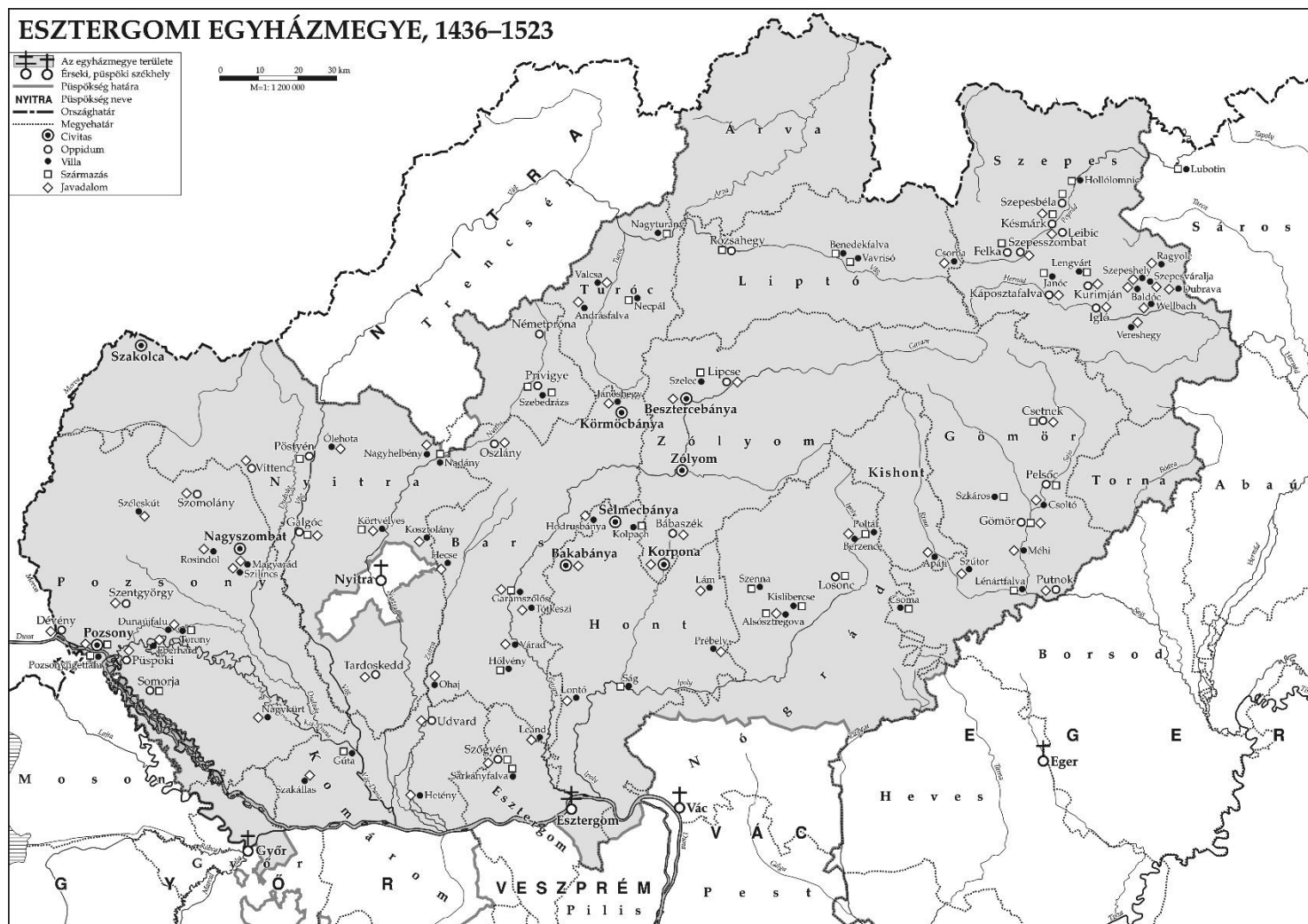
4. térkép

Az erdélyi egyházmegye területén azonosított települések (1426–1523)

5. térkép

Az esztergomi egyházmegye területén azonosított települések (1436–1523)

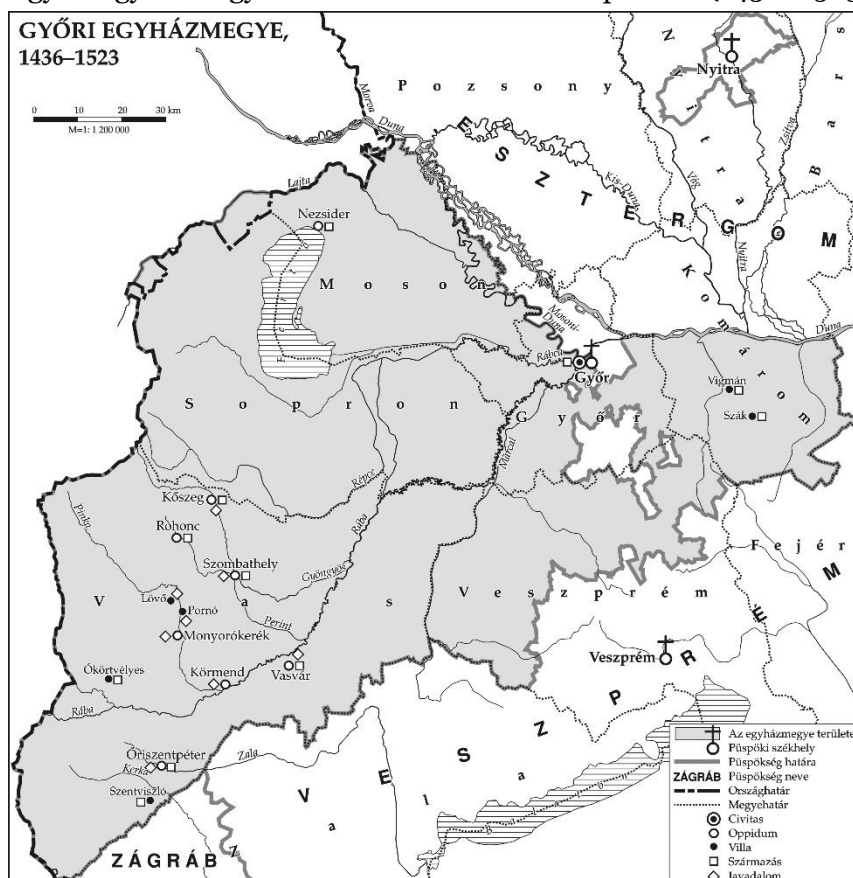
6. térkép

Az esztergomi egyházmegye szász dékánátusainak területén azonosított települések
(1436–1523)

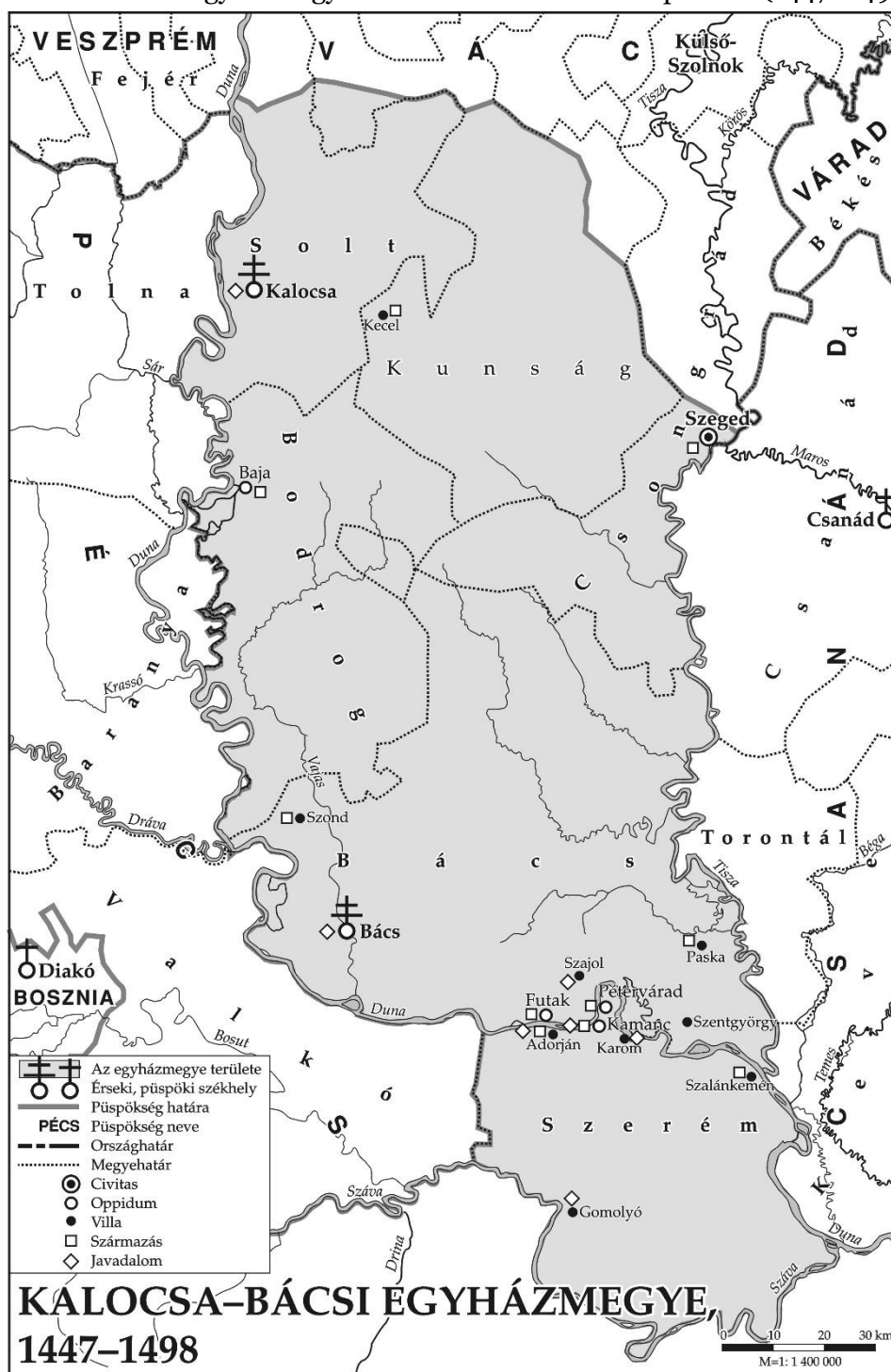
7. térkép

A győri egyházmegye területén azonosított települések (1436–1523)

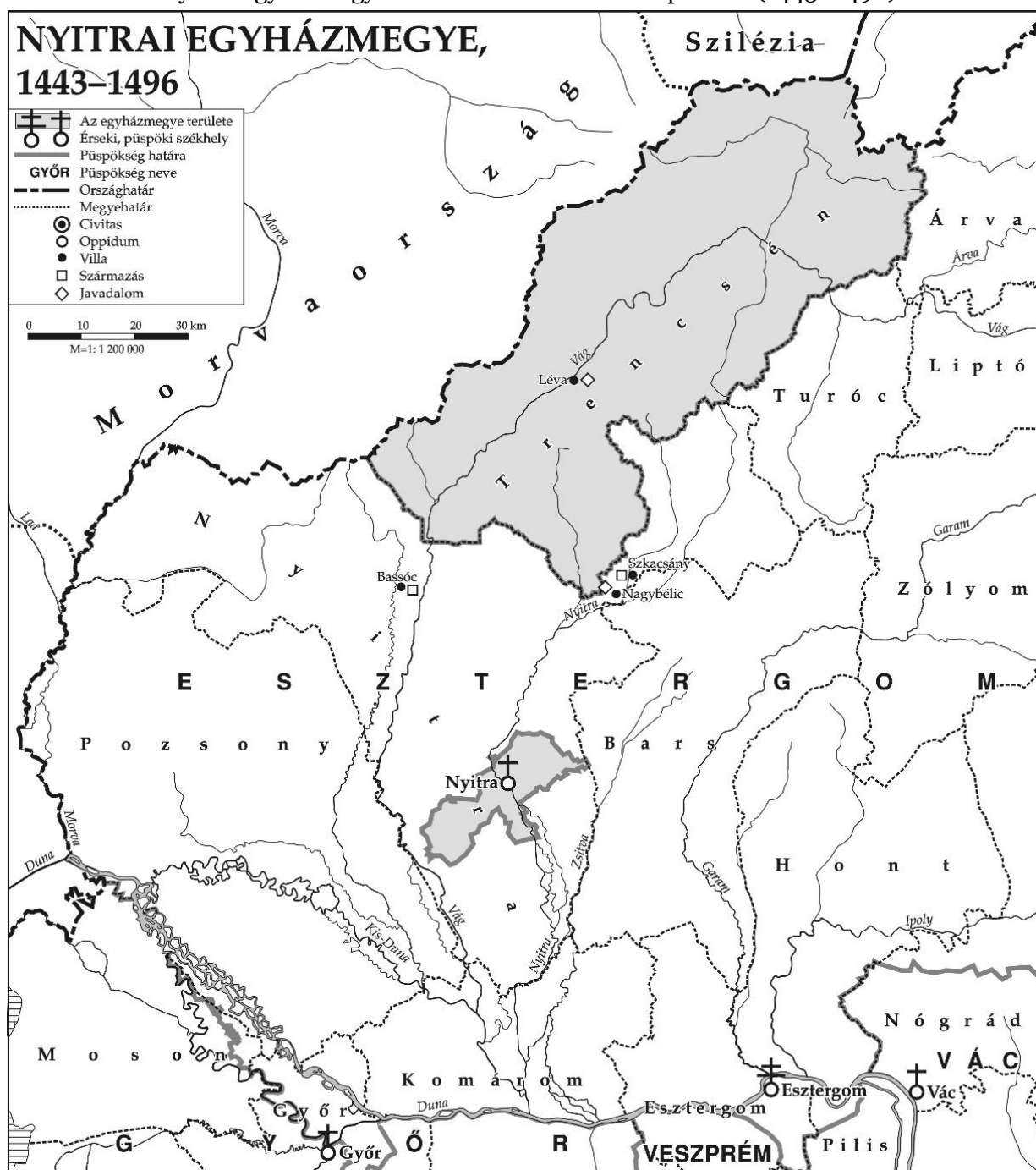
8. térkép

A kalocsa–bácsi egyházmegye területén azonosított települések (1447–1498)

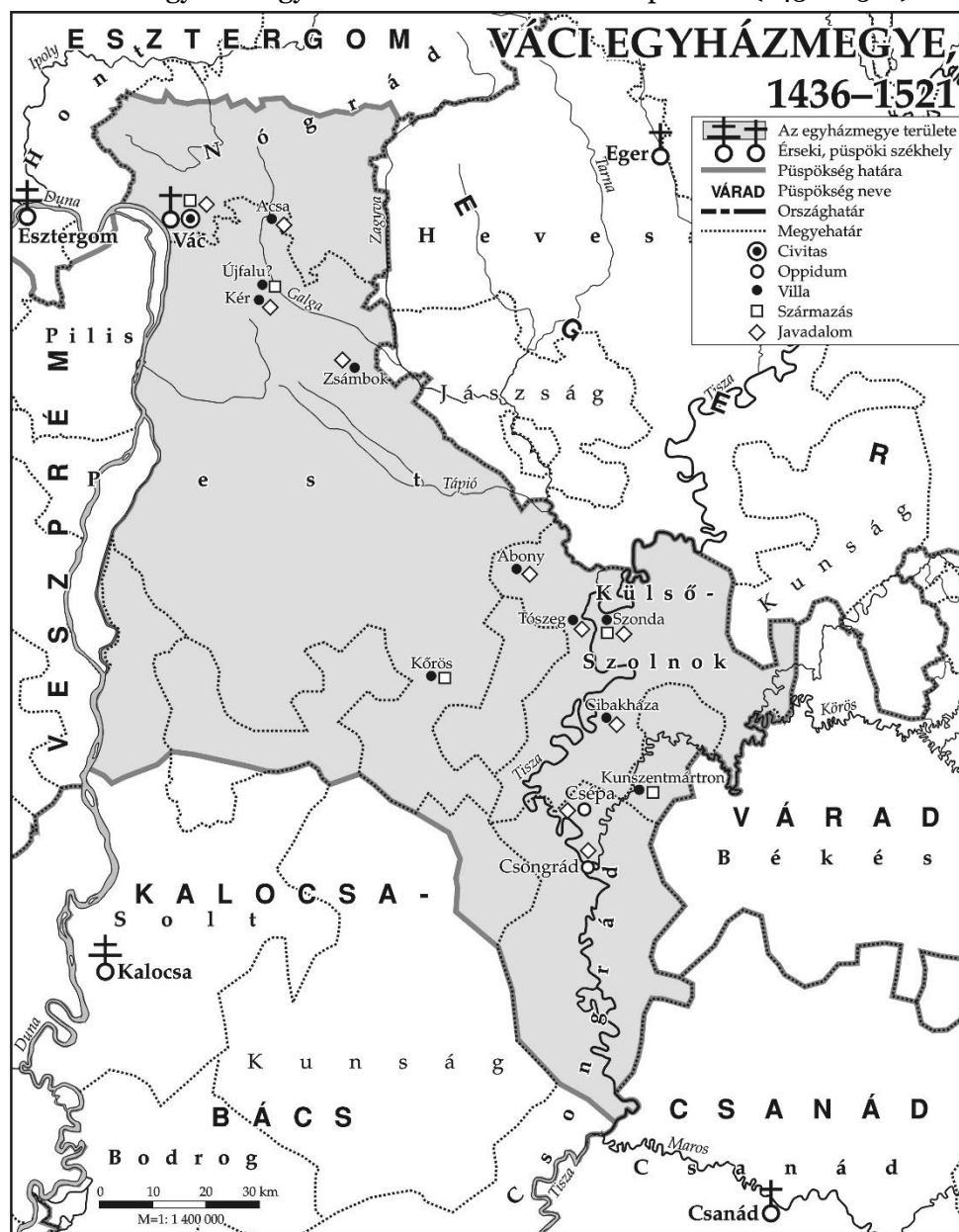
9. térkép

A nyitrai egyházmegye területén azonosított települések (1443–1496)

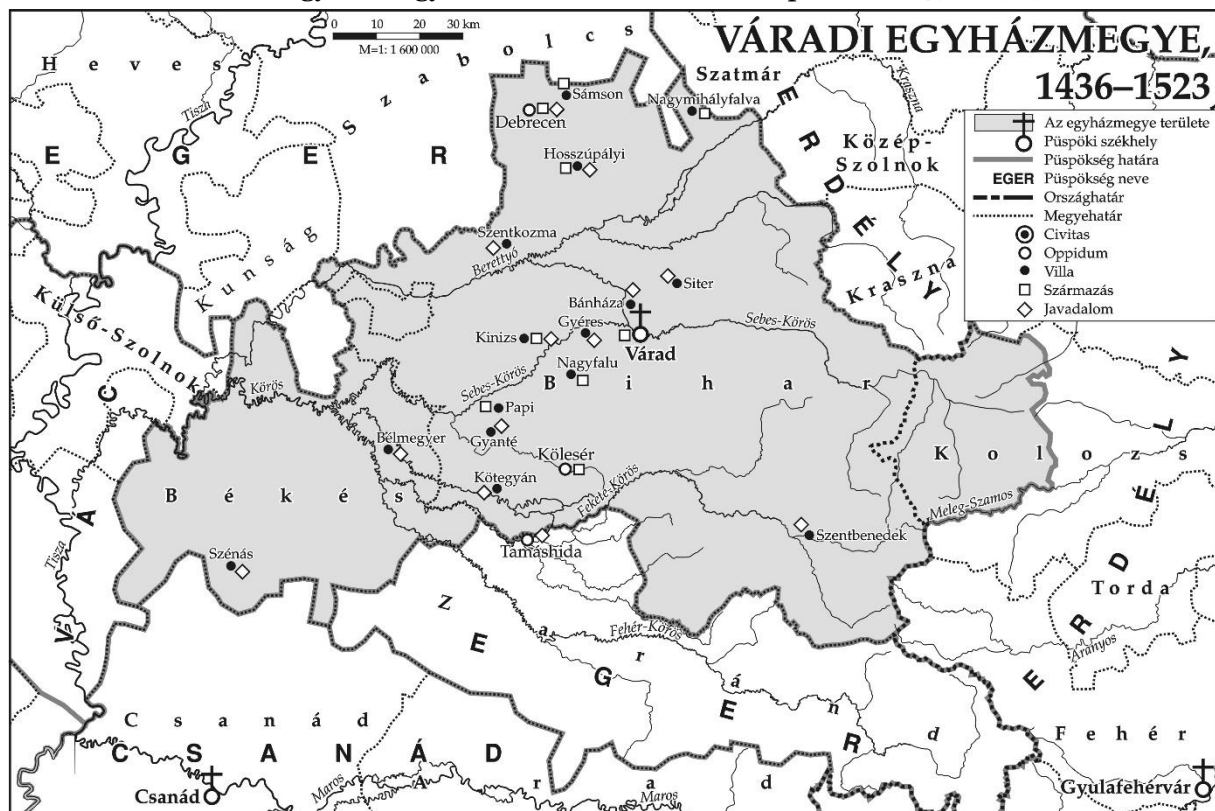
11. térkép

A váci egyházmegye területén azonosított települések (1436–1521)

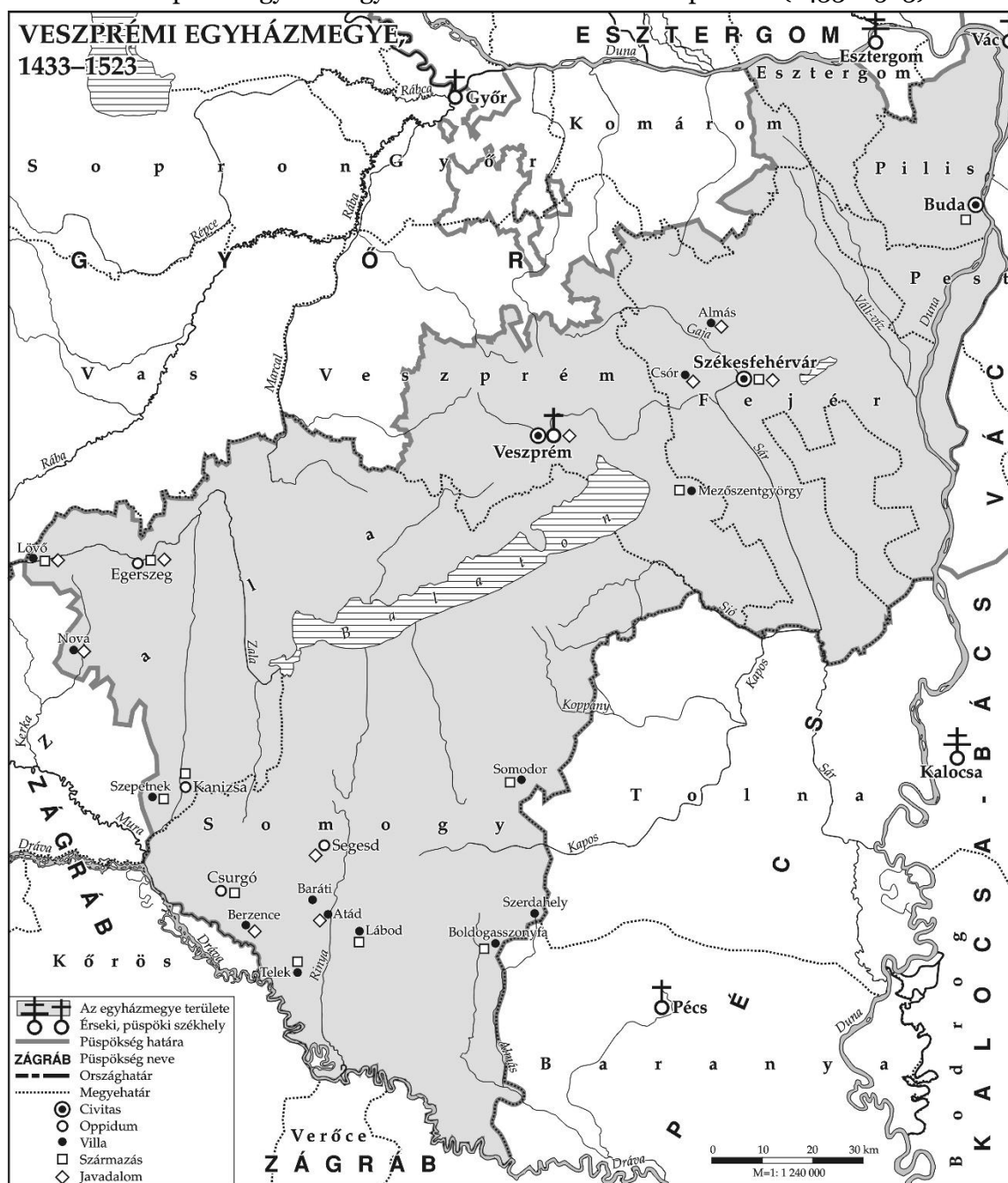
12. térkép

A váradi egyházmegye területén azonosított települések (1436–1523)

13. térkép

A veszprémi egyházmegye területén azonosított települések (1433–1523)

14. térkép

A zágrábi egyházmegye területén azonosított települések (1427–1523)

Kitérő: A topográfiai azonosítás nehézségei

Amint az előzőkben láthattuk, a *Libri formatarum* köteteiben felbukkanó klerikusok származási és szolgálati településeinek hozzávetőleg 50%-át lehetett több-kevesebb biztonsággal meghatározni. Ennek háttérében több tényező is említhető, amelyek kapcsán a következőkben nem haszon nélküli egy rövid kitérőt tennünk.

Számos klerikus, főként a kisebb ordókat felvevők esetében mindössze az illető és az édesapja keresztnévét rögzítették a források. Amikor csak azt tudjuk, hogy a pécsi egyházmegyes Máté fia Pált alszerpappá, majd diakónussá szentelték,¹ akkor magától értetődő módon sem a származási, sem pedig a szolgálati helyének meghatározása nem lehetséges. Hasonló mondható el az egri egyházmegyes *Baldasarius Bartholomei textoris*ról is.² Mindössze annyi többletinformációhoz jutunk vele kapcsolatban, hogy Boldizsár apja a takácsmesterséget űzte valahol az egri püspökség területén. Látszólag jobb helyzetben vagyunk a zágrábi egyházmegyes János fia Antal esetében.³ Róla azt is megtudjuk, hogy a Szentmárton településen (*de Sanctomartino*) lévő Szent Márton plébániaegyház igazgatójaként érkezett Rómába, ahol alszerpappá szentelték, miután felvette a kisebb rendeket. Csupán egy „aprócska” probléma akadályozza meg a kíváncsi kutatót a település azonosításában: az egyházmegye területén összesen 13 Szentmárton nevű helység volt korszakunkban! Ráadásul falu és mezőváros egyaránt található köztük, így még a település típusa sem határozható meg.⁴

Az egyháztörténettel (is) foglalkozó medievisták számára közismert, hogy a magyar településnevek meglehetősen idegenül csengtek a túlnyomórészt itáliai származású kamarai jegyzők fülének, amelyből kifolyólag számos alkalommal sajátos, sőt esetenként a felismerhetetlenségig eltorzult névalakokat rögzítettek. Legutóbb LAKATOS BÁLINT hívta fel erre a figyelmet a VI. Adorján pápa (1522–1523) korabeli

¹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 53v; vol. 2, fol. 8v

² Uo. vol. 6, fol. 147r.

³ Uo. vol. 1, fol. 43v, 45v.

⁴ A településeknél a mai, horvát névalakot tüntetem fel: 1) Martinovc falu (Verőce megye), 2) Martinščina mezőváros (Varasd megye), 3) Prozorje falu (Zágráb megye), 4) Hum Breznički falu (Zágráb megye), 5) Martin pod Okićem falu (Zágráb megye), 6) Hajtić falu (Zágráb megye), 7) Gregurjevina falu (Körös megye), 8) Szentmárton falu Vaška vidékén (Körös megye), 9) Hum-varoš falu (Körös megye), 10) Trnovitica falu (Körös megye), 11) Martinac falu (Körös megye), 12) Martinec falu (Körös megye), 13) Črešnjevica (Körös megye). Vö. ENGEL PÁL, *Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről*, CD-ROM, térinformatika szerk. KOLLÁNYI LÁSZLÓ–SALLAY ÁGNES, Budapest 2001 (= ENGEL, *Digitális térkép*), 8VC1, 2VD9, 10ZB32, 15ZB45, 4ZB53, 4ZB111, 1KÖ77, 3KÖ95, 1KÖ97, 1KÖ157, 23KÖ165, 90KÖ166, 5KÖ170. – Az ismert Szent Márton titulusokra lásd MEZŐ ANDRÁS, *Patrocíniumok a középkori Magyarországon*, Budapest 2003, 252–276.

magyar kérvénykönyvek kiadása kapcsán.⁵ Lássunk néhány érdekes névváltozatot! A *Zamosboza*, illetve a *Zamosbeca* nevek a Szatmár megyei Szamosbecs települést rejtik.⁶ Igen sajátos formában jegyezte le Bernardinus de Alexandrinis kamarai jegyző Debrecen mezőváros nevét, amikor a latin *de* prepozíciót használva *de Brehen* alakban tüntette fel András akolitus származási és szolgálati helyét.⁷ Ez esetben valóban nem egy Brehen/Brehény nevű – egyébként nem létező magyar – *oppidum*ról van szó, ugyanis a kancellárián benyújtott folyamodványban a *Debrechen* alak szerepel az illető neveként.⁸ A *Hungar*⁹ névalak azonosítása korántsem ennyire egyértelmű, így csak valószínűsíthetjük, hogy Pozsonyligetfalu (ma *Petržalka* néven Pozsony külvárosa Szlovákiában) településre vonatkozik, amely a 15. század végén *Ungerau* névalakban tűnt fel a forrásokban.¹⁰ Az erdélyi püspökség területén található *Odowart oppidum* Székelyudvarhely (ma *Odorheiu-Secuiesc* Romániában) települést, míg az *Asunnphalaw* a Zala megyei Boldogasszonyfát (ma Alsópáhok része) jelöli.¹¹

Az eltorzult magyar névváltozatok mellett a német, valamint esetenként a latin alakok is fejtörést okozhatnak. A Szepességben található Káposztafalva (ma *Hrabušice* Szlovákiában) német neve *Kabsdorf*, amelyet a német anyanyelvű Chonchpruner Vince plébános diktálása nyomán *Cabustorft* alakban rögzítettek a *Camera Apostolica* munkatársai.¹² Az egykori Hont megyei *Kohlbach* falut (ma: *Studenec* Szlovákiában) három különböző, *Colbaze*, *de Culbaz* és *Collbiz* változatában találjuk a *Libri formatarum* köteteiben.¹³ A *Milibach/Milabach/Malabach* helységnevek az erdélyi Szászsebes (ma *Sebeș* Romániában) mezőváros német *Mühlbach* névváltozatai.¹⁴ A hajdan a győri egyházmegye területén elhelyezkedő *Schutzen* névvel jelölt település

⁵ Érdemes az 1480-as években készült kancelláriai jegyzők számára összeállított útmutató (*practica*) vonatkozó részét röviden felidézni. A szövegben szereplő *német* jelző tetszőlegesen behelyettesíthető a különböző nációkkal: „[...] mivel az olaszok nem képesek jól írni a német neveket, ezért szükséges, hogy az írnok fennhangon, betűről betűre írja le a bírók, az egyház, az elhunytak, stb. neveit, mivel könnyen hibáznak és egy újraírást csinálnak neked, és ezzel mind időben mind pénzben kárt okoznának számodra, arra való tekintettel, hogy az efféle neveket nem lehet átjavítani”. LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 84. – Nyilvánvalóan a kamarai jegyzőkre, s általában a kúriai hivatalok munkatársaira is érvényes a megállapítás.

⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 8, fol. 129v, 134rv.

⁷ Uo. vol. 14, fol. 71r.

⁸ LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 23. sz.

⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 83r

¹⁰ FOGARASSY LÁSZLÓ, *Pozsonyligetfalu hányatott sorsa*, Honismeret 19 (1991) 67–73.

¹¹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 130r, 131v.

¹² Uo. vol. 11, fol. 151v.

¹³ Uo. vol. 11, fol. 99rv, 97r.

¹⁴ Uo. vol. 12, fol. 53v, 54v.

pedig az egykori Lövvő (Sérc) falura utal, amely ma Burgenlandban található *Schützen am Gebirge* néven.¹⁵

A szepességi Késmárk (ma *Kežmarok* Szlovákiában) város neve három alkalommal szerepel forrásainkban. A *Kesmarek* és *Kesmarok* változatok könnyen felismerhetők, s a latin *Castro Foro* latin verzió megfejtése sem okoz különösebb nehézséget.¹⁶ Hasonlóképpen egyszerűen azonosítható a *Rivulo Dominarum* néven szereplő, az egykori Szatmár megyében elhelyezkedő, arany- és ezüsbányáiról híres Asszonypataka, másnéven Nagybánya (ma *Baia Mare* Romániában) is.¹⁷ Nagyobb kihívást jelentett azonban a *Montemellis* és a *Latina Superiora* kifejezések mögött rejtőző települések megfejtése.¹⁸ Az első Szászhermány (ma *Härman* Romániában) falu latin *Mons Mellis* névváltozata, a második pedig Felsőwallendorf (ma *Unirea* Romániában) falut jelöli.¹⁹ 1488-ban tűnt fel a forrásokban a veszprémi egyházmegye *Albergaus* településnév.²⁰ A teljesen ismeretlennek, ráadásul a *gau* szótag miatt első látásra német elnevezésnek tűnő szó megfejtése azonban szerencsére nem okoz különösebb kihívást, ugyanis egy bizonyos *Martinus Pauli Iug de Sancto Georgio, canonicus ecclesie beate Marie* papszentelési bizonyítványában szerepel, következésképpen Fehérvárra vonatkozik.²¹ Ezúttal a koronázóváros latin *Alba Regia* nevének torzított alakjáról van szó. Egy három évtizeddel korábbi promóció alkalmával már az eredeti formához közelítően, *Albaregalis* változatban tüntették fel, viszont ekkor az egyházmegye nevéként.²²

Minden igyekezetem ellenére több település lokalizálása megoldhatatlan feladatnak bizonyult számomra. Az Adattárban közölt I/A. táblázatban minden esetben jeleztem az azonosítások bizonytalanságát, valamint azt is egyértelművé tettem, ha egy adott helységet nem tudtam meghatározni. Mindezt természetesen magától értetődőnek tartom, hiszen a történelmi mesterség *conditio sine qua non*ja a tárgyilagosság! Mindenki, még a legkiválóbb szaktekintélyek is tévedhetnek, hiszen ez az emberi természet velejárója. A szándékos, illetve a szándékoltság látszatát keltő *tévedések* azonban nézetem szerint aláássák e szakma hitelét. Azért tartottam fontosnak erre az evidenciára felhívni a figyelmet, mivel VLADIMÍR RÁBIK edíciójában a

¹⁵ Uo. vol. 14, fol. 75v

¹⁶ Uo. vol. 10, fol. 116r; vol. 12, fol. 13v.

¹⁷ Uo. vol. 10, fol. 116r

¹⁸ Uo. vol. 12, fol. 54v; vol. 14, fol. 10r.

¹⁹ Az azonosításban HEGYI GÉZA nyújtott segítséget, amelyért ehelyütt is hálás vagyok neki.

²⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 41r.

²¹ Szentgyörgyi Jug Márton fehérvári kanonokra lásd KÖBLÖS, *Az egyházi középréteg*, 367, 99. sz.

²² ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 45r.

véletlen eseteket jelentősen meghaladó számban találhatók olyan azonosítási kísérletek, amelyek komoly kételyeket ébresztenek az objektivitással kapcsolatban.

Amint a bevezető fejezetben említettem, a nagyszombati professzor célkitűzése a jelenlegi politikai határok szerint a Szlovák Köztársaság területén található, hajdan a magyar koronához tartozó településekről származó és/vagy ott egyházi javadalommal rendelkező személyek római promóciójára vonatkozó információk feltárása és közreadása volt. Ezek alapján tehát a nyitrai egyházmegye mellett, az esztergomi és az egri *dioecesis*ek északi része képezte munkájának homlokterét. A vizsgált terület adatainak elkülönítése érdekében – magától értetődő módon – a teljes regisztersorozat magyar bejegyzéseit célszerű kigyűjteni, hiszen – amint az a vatikáni kutatásokban jártas kutatók számára közismert – az egyházi, nem pedig a világi (vármegyék) közigazgatási határokat (azaz egyházmegyéket) tüntették fel az egyes személyek kapcsán. Másrészt pedig a kamarai írnokok az általános szentelések adminisztrálása alkalmával számtalanszor az egyházmegye említése nélkül utaltak vissza a korábban dokumentált személyekre. Az esztergomi és az egri egyházmegyék esetében az említett módszertani nehézségek mellett egy további körülményt, jelesül a területi integritás kérdését is tekintetbe kell(ett volna) venni. Mindkét egyházigazgatási egység rendelkezett ugyanis olyan enklávéval, amely más egyházmegyék közé ékelődött be. Az egri püspökséghez tartozó pankotai (zsombolyi) főesperesség a történelmi Zaránd megye egy részét foglalta magába, a váradi és a csanádi püspökségek közé beékelődve. Az Erdély déli, szászok lakta része, közelebbről a szebeni prépostság és a brassói dékánátus területe pedig nem az erdélyi püspök, hanem az esztergomi érsek joghatósága alá tartozott.²³ Az alábbiakban néhány konkrét – a teljesség igényét nélkülöző – példa bemutatásával igyekszem szemléltetni a kellő körültekintés szükségességét az egykori települések azonosításának fáradságos munkája során. Minderre kiváltképp fontos felhívni a figyelmet, hiszen ezáltal elkerülhető (lett volna) a tacitusi *sine ira et studio* elv tudatos mellőzésének ódiuma.

RÁBIK forráskezelésének szemléletes példáját nyújtja az alábbi két Zaránd megyei illető esete. Mátyás fia Zsigmond és Siri István egri egyházmegyés *scolaris*ok egyaránt szerepelnek a szlovák forráskiadványban, anélkül azonban, hogy a kiadó azonosította volna származási és szolgálati helyüket, amellyel alátámaszthatta volna eljárását.²⁴

²³ KRISTÓ GYULA, *Tájszemlélet és térszervezés a középkori Magyarországon* (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 19), Szeged 2003, 97, 99.

²⁴ RÁBIK, *Camera*, 50–53. sz.

István esetében nagy biztonsággal megállapítható, hogy az egri egyházmegye pankotai *archidiaconusi* kerületében fekvő Siri (ma *Şiria* Romániában) mezőváros szülötte volt, jóllehet a *de* prepozíció nem szerepel a település neve előtt.²⁵ Zsigmonddal kapcsolatban négy bejegyzést olvashatunk az eredeti forrásban,²⁶ amelyek közül az első kettőben mindössze a klerikus és az egyházmegye nevét tüntették fel a kamarai jegyzők. Az alszerpappá történő szenteléséről készült bejegyzésében, továbbá a promócióról kiállított *formatában* azonban már szolgálati helye, a Zaránd megye területén fekvő Meszt (ma *Muşca* Romániában) mezőváros neve is olvasható. Érdekes módon RÁBIK kiadványa az utóbbi két szöveget nem tartalmazza! Az említett egyháziakkal azonos napon, 1487. április 14-én vette fel a kisebb egyházi rendeket, valamint a szubdiakónusi ordót a szintén Zaránd megyei eredetű mezővárosi polgár, Pankotai Elek.²⁷ Mindez pedig nézetem szerint kétségtelenné teszi, hogy a három földi együtt utazott a távoli Rómába.

Az 1495. április 4-én sorra kerülő általános szentelés alkalmával több magyar is felvette a kisebb-nagyobb egyházi rendeket, köztük Laskói Péter is.²⁸ RÁBIK a települést a mai Szlovákia területén található Zemplén megyei Lask (ma *Laskovce* Szlovákiában) faluval azonosította, amely a középkori egri egyházmegye területén feküdt. A szlovák kolléga kiadványában mindössze egy bejegyzést találunk Péterrel kapcsolatban, jelesül a négy kisebb rend felvételéről.²⁹ A szövegben a következő szerepel: *Petrus de Lascho prefatus*, amely a kamarai jegyzők gyakorlata alapján egyértelműen arra utal, hogy az illető neve már a szóban forgó rész előtt is szerepel a kötetben. Talán elkerülte (?) a kiadó figyelmét egy korábbi bejegyzés, amelyben a kamarás igazolja, miszerint Laskói Péter pécsi egyházmegyes *scolaris* felvette az első tonzúrát,³⁰ valamint annak a formatának a másolata is megtalálható, amelyben az említett pécsi egyházmegyes klerikus alszerpappá, diakónussá, majd áldozópappá szentelését dokumentálták.³¹ Az említett bejegyzések alapján kétségtelen, hogy Péter származási helyeként az egykori Baranya megyében lévő Laskó (ma *Lug* Horvátországban) mezővárost határozhatjuk meg.³² Hasonló eljárást követett a szintén baranyai eredetű Kopácsi Mihály esetében,³³

²⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 8, fol. 129r, v.

²⁶ Uo. fol. 129r, v, 132v.

²⁷ Uo. fol. 129r.

²⁸ Uo. vol. 11, fol. 99v.

²⁹ RÁBIK, *Camera*, 199. sz.

³⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 99r.

³¹ Uo. vol. 11, fol. 96v.

³² CSÁNKI DEZSŐ, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, I–V, Budapest 1890–1913, II, 463.

³³ ASV Cam. Ap., Libr. format. fol. 99r, v; 96r.

akit az Ung megyei Nagykaposról (ma *Vel'ké Kapušany* Szlovákiában) származtatott,³⁴ jóllehet Kopács (ma *Kopačevo* Horvátországban) település az egykori Baranya megye területén, a Drávaszögben található.³⁵

Brassói Péter fia Mátyás esztergomi egyházmegyes káplán esetében VLADIMÍR RÁBIK a kifogástalanul olvasható *de Corona*³⁶ helyett a *de Toronc* névalakot adta meg.³⁷ A legnagyobb probléma mindezzel az, hogy ennek következtében az erdélyi Szászföldön fekvő Brassó (ma *Braşov* Romániában) helyett egy, a mai Szlovákia területén, az említett erdélyi szász várostól több száz kilométer távolságra található *Trnovec* nevű településről eredeztette a klerikust. Szolgálati helye kapcsán is hasonló módon járt el, ugyanis azonosítása szerint Mátyás a Sáros megyei Tarkón látott el kápláni teendőket. Ezzel szemben a forrásban olvasható *Tarlw* elnevezés sokkal inkább a *Tartlau* rontott alakjának feleltethető meg, amely Prázsmár (ma *Prejmer* Romániában) település német névváltozata. Mindezt egyébként a Brassó és Prázsmár, azaz Mátyás származási és a szolgálati helye között húzódó, mindössze 15 km távolság is felettébb valószínűvé teszi.³⁸

Végezetül két sajnálatos esetre térek ki részletesebben, amelyek a szerző tendenciózus eljárására engednek következtetni. 1521. március 20-án és 21-én két, az erdélyi egyházmegye területén javadalommal rendelkező alszerpapot, Besztercei Fábiánt, valamint Gebel Györgyöt diakónussá, majd presbiterre szentelte Vince otocsáci püspök.³⁹ Besztercei esetében RÁBIK a szövegkritikai jegyzetben a következő megállapítást tette: „Sequitur »Albensis Transiluanensis«, de quibus scriba camere apostolice primo verbum secundum linea delevit et postea ad verbum primum signum corrigendi posuit et in margine dextro in »Strigoniensis« emendavit.”⁴⁰ Az eredeti forrásban valóban áthúzták a *Transilvanensis* szót, alatta pedig szaggatott vonal látható, azonban az előtte álló *Albensis* szó érintetlen, a szóban forgó *folio teljes jobb margója pedig intakt, azon semmilyen későbbi javításra utaló nyom nem látható!* Ebből következően az inkriminált szöveghely minden bizonnyal az Erdély területén található Besztercére (ma *Bistriţa* Romániában), nem pedig a Bars megyei Bisztricsényre (*Bystričany* Szlovákiában) vonatkozik, amint a kiadó tévesen

³⁴ RÁBIK, *Camera*, 200. sz.

³⁵ CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 498.

³⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 129v.

³⁷ RÁBIK, *Camera*, 256. sz.

³⁸ ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZF20, 8SZF20.

³⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 14r.

⁴⁰ RÁBIK, *Camera*, 384. sz.

lokalizálta. Hasonló eljárást követett az esztergomi egyházmegyéből származó Gebel György esetében is, aki az erdélyi *dioecesis* Bésán településének (*Besan*) kápolnaigazgatójaként érkezett az Örök Városba. Az eredeti dokumentum lapszélén ezúttal sem látható korrekció, jóllehet az edíció filológiai jegyzetapparátusában a kiadó ismét ezt állította. Mindennek következtében a forrásban található Hunyad megyei Bézsán (ma *Bejan* Romániában) helyett az attól több száz kilométer távolságra található Liptó megyei Besnyőfaluvál (ma *Bešeňova* Szlovákiában) feleltette meg a kolléga.⁴¹

Úgyszintén kérdésesnek tartom a szerző ama, meglehetősen önkényes eljárását, amikor az egyes személyek származási helyére vonatkozóan mindössze az egyházmegyét, az egyes szerzetesrendek tagjaira vonatkozóan pedig csupán az országot tüntették fel a kamarai hivatalnokok. Vajon milyen megfontolásból vette fel okmánytárába a nagyszombati professzor *Iohannes de Hungaria, Philippus de Ungaria, Matheus de Ungaria, Iohannes Cordinis de Hungaria* szerzetesestestvéreket?⁴² Mi alapján származtatta az esztergomi egyházmegyes *Blasius Thomét, Mathias Nicolait, Iohannes Artificist, Valentinus Fabrit*, az egri püspök joghatósága alá tartozó *Paulus Georgiit, Georgius Benedictit* vagy éppen *Demetrius Vincentiit* a mai Szlovákia területéről?⁴³ A felsorolást hosszasan folytathatnám, hiszen az edícióban tucatjával fordulnak elő hasonló esetek. Az pedig teljességgel érthetetlen számomra, hogy két győri egyházmegyes klerikus, Altmon Farkas és Paur János, valamint a bresciai származású Fülöp egri kanonok miért szerepelnek a szlovák forráskiadványban.⁴⁴

Számításaim szerint a szóban forgó kötetben *in extenso* közreadott promóciós bejegyzések megközelítőleg 50%-a nem a mai Szlovákia területével kapcsolatos! E szempontból tehát teljességgel elfogadhatatlan a szerző eljárása, amely *horribile dictu* történelemhamisítás! Úgy vélem jelen esetben (is) alkalmazhatók egykori professzorom, KRISTÓ GYULA Erdély történetével kapcsolatban közel két évtizede papírra vetett gondolatai: „Itt ugyanis a história hosszú idő óta – nyíltan vagy burkoltabban – politikai, jelesül nemzetpolitikai célok szolgálóleánya. A történelem művelését gyakorta nem a múlt megismerésének, hanem a politika és/vagy az ideológia tételei igazolásának szándéka vezérli. Ennélfogva a források igen sűrűn csak szükséges

⁴¹ Uo. 385. sz.

⁴² Uo. 23., 28–29., 57. sz.

⁴³ Uo. 11., 13., 48., 87., 90., 157., 161–162., 173., 185–186. sz.

⁴⁴ Uo. 60., 62., 67., 70., 72., 82., 84. sz.

rosszak, amelyek zavarják az elmélet múltra vonatkoztatott érvényének hatókörét. Ebben a helyzetben a történetírás elvesztette/elveszti szuverenitását, megbízásokat teljesít, elvárásoknak próbál megfelelni. A helyzet abszurditását növeli, hogy a kívánalmak többsége tisztességes módon egyszerűen teljesíthetetlen, ugyanis például a nemzeti elvnek az érvényesítése olyan korszakokban, amikor a társadalmak nem eszerint tagozódtak, az emberek nem eszerint éltek és gondolkodtak, erőszaktételt jelent a múlton”.⁴⁵ *Quid plura?*

KRONOLÓGIAI JELLEMZŐK

Az előzőekben vizsgált gazdasági és demográfiai összefüggéseken kívül elsősorban a jelentősebb magyar bel- és külpolitikai események, kiváltképp a háborúk, valamint a kisebb-nagyobb járványok egyaránt befolyással lehettek az Itáliába induló magyarok utazási kedvére. Elsősorban az 1430-as évek végétől erősödő oszmán fenyegetettség érezthette hatását, főként a déli egyházmegyéek esetében. Mindezt tovább fokozta a kettős királyválasztást követő, végül polgárháborúba torkolló belpolitikai válság az 1440-es években.⁴⁶ E feltételezésemet a vatikáni promóciós bejegyzések is megerősítik. A kettős királyválasztás évében, amikor II. Murád szultán seregeivel Nándorfehérvárat ostromolta (1440),⁴⁷ egyetlen magyar klerikus szentelését sem dokumentálták a *Camera Apostolicában*. A rákövetkező évben, amikor V. László (1440/1452–1457) és I. Ulászló (1440–1444) párthívei a harctéren kívántak egymás fölé kerekedni, mindössze egyetlen magyar szentelendő, Mohácsi Mihály a pécsi Mindenszentek-templom plébánosa érkezett, az ekkor Firenzében tartózkodó Kúriába.⁴⁸ A következő esztendő (1442) adatai első pillantásra gyengítik előzetes várakozásaimat, hiszen összesen 16 magyar klerikus nevét találjuk a kamarai regisztersorozat második kötetében.⁴⁹ Ám, ha közelebbről szemügyre vesszük a bejegyzéseket, a kép már jóval árnyaltabbá válik, ugyanis a dokumentált magyarok közül mindössze egyetlen illető, Pozsonyi Wolf Miklós személyes jelenléte igazolható minden kétséget kizáróan, akit először alszerpappá, majd pedig diakónussá

⁴⁵ KRISTÓ GYULA, *A korai Erdély (895–1324)* (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 18), Szeged 2002, 5–6.

⁴⁶ A korszakra lásd ENGEL PÁL–KRISTÓ GYULA–KUBINYI ANDRÁS: *Magyarország története 1301–1526*, Budapest 1998, 197–213.

⁴⁷ Szabó PÁL, 1440. Nándorfehérvár első oszmán–török ostroma és előzményei, Szeged, 2015. Vö. PÁLOSFALVI TAMÁS, Mennyi ideig tartott Nándorfehérvár első ostroma? Gondolatok egy „páratlanul rosszul ismert” esemény kapcsán, *Történelmi Szemle* 59 (2017) 417–438.

⁴⁸ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, 93r.

⁴⁹ Uo. fol. 99v, 100r, 101r, 102v.

szenteltek.⁵⁰ A fennmaradó 15 fő számára egyaránt egy-egy szentelési engedélyt állítottak ki a Kamara munkatársai, amely egyáltalán nem feltételezett személyes jelenlétet. Sőt, nagyon is elképzelhető, hogy e *dimissoriák* kiállítására vonatkozó kéréseket a helyi egyházmegyében gyűjtötték össze, s szervezetten juttatták el az Apostoli Kamarába. E sejtésemet megerősíteni látszik, hogy az 1442. február 1-jén kiállított tíz engedély közül nyolcat veszprémi, a február 9-ére keltezett további öt felhatalmazás közül pedig egyet veszprémi, négyet pedig zágrábi klerikusok számára adtak ki. A felhatalmazások legfontosabb részét alkotó kitétel, amely szerint bármely katolikus főpappal (*a quocumque malueris catholico antistite*) felszenteltethetik magukat, pedig éppen a belpolitikai bizonytalanságra utalhat. Mindezt igazolja Alsólendvai Györgynek a Penintenciária hivatalánál, ugyancsak 1442 februárjában regisztrált szupplikációja. A zágrábi egyházmegyes klerikus számos komoly nehézséget sorolt fel, amelyek következtében saját megyéspüspökéhez nem fordulhat tervezett promóciója kapcsán. Az okok között szerepelt, hogy a prelátus még nem volt püspökké szentelve (*episcopus et ordinarius suus non existit adhuc consecratus*), továbbá segédpüspök sem működött az egyházmegyében (*propter carentiam suffraganeus*). Az indokok közül szempontunkból a legfontosabb azonban kétségtelenül az, hogy maga a főpap is fogságban sínylődött (*ordinarius suus ad presens occupatus*).⁵¹ E folyamodvány egyértelműen a zágrábi egyházmegyét ért támadásokat dokumentálja, amelyek a Cilleiek és a Tallóciak Szlavónia birtoklásáért folytatott ádáz küzdelmeinek következményei voltak,⁵² ugyanis mindkét família saját jelöltjét kívánta a püspöki székbe juttatni. A Cilleiek kegyeltje, Zólyomi Benedek (püspöksége 1440–1454) volt,⁵³ akit az Erzsébet özvegy királynétól (+1442) a zágrábi püspökség betöltésére vonatkozó kegyúri jog (*ius patronatus*) alapján prezentáltak, s törvényes káptalani választást követően a pápa is megerősített.⁵⁴ Zólyomival szemben a Thallóciak Csupor Demetert kívánták az egyházmegye élére állítani. E vetélkedés során Zágrábot is többször ostrom alá vették az ellenséges csapatok, így például 1441 tavaszán a Cilleiek intéztek támadást a város ellen, így kívánva saját támogatójukat a püspöki palotába juttatni. E

⁵⁰ Uo. 101r, 102v.

⁵¹ APA vol. 2bis, fol. 199v.

⁵² A részletekre lásd PÁLOSFALVI TAMÁS, *Cilleiek és Tallóciak: küzdelem Szlavóniáért (1440–1448)*, Századok 134 (2000) 45–98.

⁵³ C. TÓTH, Főpapi archontológia, 124.

⁵⁴ FRAKNÓI VILMOS, Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez, Budapest 1899, 18–19, 11. sz.; FRAKNÓI VILMOS, A magyar királyi kegyúri jog Szent Istvántól Mária Teréziáig, Budapest 1895, 133–139; MÁLYUSZ ELEMÉR, A magyar rendi állam Hunyadi korában, Századok 91 (1957) 46–123, 592–602, itt: 58.

vállalkozás azonban sikertelennek bizonyult, s Zólyomi végül – természetesen fegyveres segítséggel – majd csak 1445 márciusában vehette birtokba püspöki rezidenciáját.⁵⁵ E zavaros időszakban János ferences szerzetes, luddi címzetes püspök látta el *suffraganeusi* teendőket, aki 1441 szeptemberétől mutatható ki zágrábi segédpüspökként.⁵⁶ A kérvény szövege ezek alapján tehát nagy valószínűséggel az 1441 tavaszi–nyári eseményekre, s az egyházmegye sanyarú állapotára utal.

Az 1440-es évek eseményei a győri egyházmegye számára is nagy megpróbáltatásokat okoztak, elegendő pusztán a püspökség központjának 1440. júniusi ostromára utalni, amely során az Ulászló-párti csapatok Rozgonyi Simon veszprémi püspök és Guti Ország Mihály, valamint Pálóci Simon és Nánai Kompolt Pál vezetésével hódoltatták a várost.⁵⁷ 1441 tavaszán Ulászló seregei a püspökség több erősségét, köztük Szombathelyt is visszafoglalták.⁵⁸ Nehezítette a helyzetet az a körülmény is, hogy a püspöki szék 1440 augusztusa és 1445 áprilisa között betöltetlen volt.⁵⁹ 1441-ben Sopront és a környező területeket zálogosította el Erzsébet királyné Habsburg III. Frigyesnek, majd halálát követően Győr került a német király kezére (1442). Frigyes 1445-ben több nyugat magyarországi erősséget és a hozzájuk tartozó uradalmakat foglalt el, így a győri püspökség joghatósága alatt álló Rohoncot, Szalónakot, Borostyánkőt, Lékát, Kapuvárat és Kőszeget. Más területek, így Szarvkő, Kismarton, Fraknó, Kabold pedig békés úton kerültek a leendő császár kezére. Az 1447-es regedei fegyverszünet nyomán Győr, az 1463-as bécsújhelyi béke következtében pedig Sopron került vissza a magyar koronához, ám az említett további jószágok továbbra is a Habsburgok zálogbirtokai maradtak.⁶⁰

Hadi események színtere volt a veszprémi püspökség, kiváltképp Zala megye területe is egészen 1444 elejéig. Ugyancsak komoly hadmozdulatok zajlottak az esztergomi *dioecesis* területén, amelyek közül e helyütt a Pozsonyt célzó támadásokra

⁵⁵ PÁLOSFALVI, *Cilleiek és Tallóciak*, 60, 73–74.

⁵⁶ 1451 januárjáig mutatható ki a hivatalban. Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 125.

⁵⁷ PÁLOSFALVI TAMÁS, *A Rozgonyiak és a polgárháború (1440–1444)*, Századok 137 (2003) 897–927, itt: 908.; NEMES GÁBOR, *Győr története (1387–1447)*, kézirat. – Ezúton köszönöm a szerzőnek, hogy kéziratot munkáját rendelkezésemre bocsátotta.

⁵⁸ KISS GÁBOR–TÓTH ENDRE–ZÁGORHIDI CZIGÁNY BALÁZS, *Savaria-Szombathely története a város alapításától 1526-ig*, Szombathely 1998, 136.

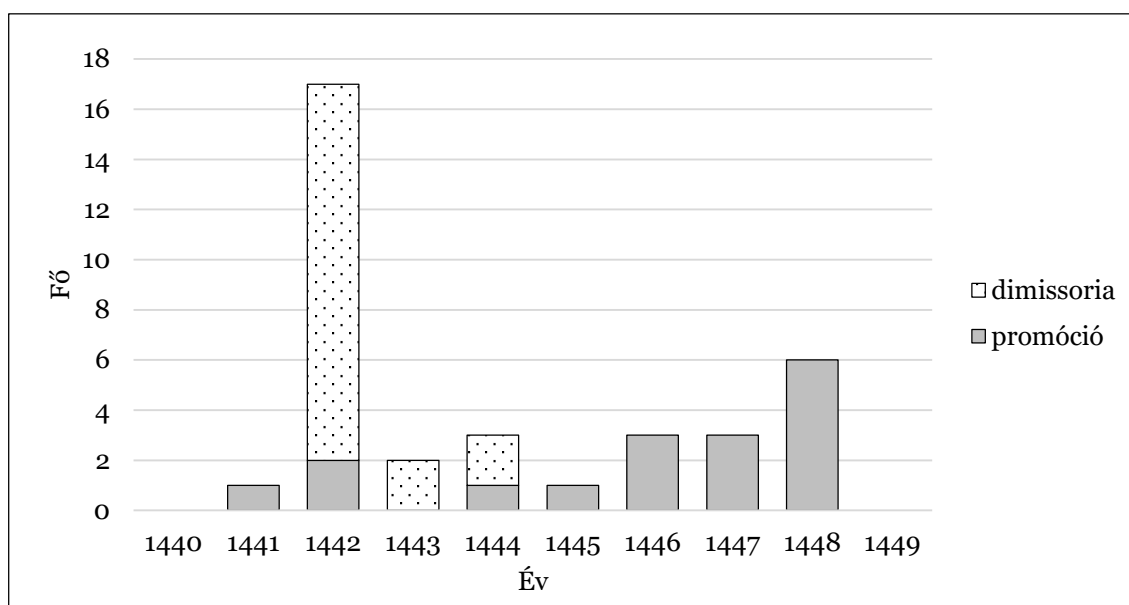
⁵⁹ C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 69.

⁶⁰ BARISKA ISTVÁN, *A Szent Koronáért elzálogosított Nyugat-Magyarország 1447–1647* (Archivum Comitatus Castriferrei 2), Szombathely 2007, 29–50. – A kettős uralom területen élő kétlaki nemességre lásd PÉTERFI BENEC, *Egy székel két élete. Kövendi Székely Jakab pályafutása* (Sziluett Korszerű Történelmi Életrajzok) Pécs–Budapest, 2014, 87–97.

(1441–1442), Jan Giskra szepességi akciójára (1443), valamint a cseh zsoldosvezér ellen vezetett hadjáratokra utalok (1447–1452).⁶¹

Összességében tehát az 1440-es évek válságos időszaka nem kedvezett klerikusaink itáliai utazásainak, ennek megfelelően 1440 és 1449 közötti évtizedben összesen 16 magyar személy vette fel az egyházi rend egyes grádusait a kereszténység központjában, a Római Kúriában. A belpolitikai események mellett minden bizonnyal visszatartó erőt jelenthetett a Rómában 1448 és 1450 között pusztító pestis is.⁶²

3. ábra
Magyarok promóciós ügyei az Apostoli Kamarában (1440–1449)

Az 1450–1455 közötti időintervallumban az előző periódushoz képest némi növekedést tapasztalunk, ugyanis ekkor húsz magyar klerikus kúriai szenteléséről rendelkezünk adatokkal. Az 1450-es szentév kiemelkedő, ugyanis ekkor összesen nyolcan, mások mellett a veszprémi egyházmegyes Budai Balázs vették fel az egyházi rend szentségének egyes fokozatait.⁶³ Mindez teljesen illeszkedik a nemzetközi folyamatokhoz, ugyanis amíg 1449-ben az általános kúriai szenteléseken résztvevők átlaga 40,6 fő volt, addig ez az arány a következő évben 127,7-re emelkedett.⁶⁴ Jóllehet a következő évtized (1456–1464) kamarai szenteléseit rögzítő regiszterek nem maradtak korunkra, joggal feltételezhetjük, hogy a Hunyadi Mátyás (1458–1490)

⁶¹ ENGEL–KRISTÓ–KUBINYI, *Magyarország története*, 207; PÁLOSFALVI, *A Rozgonyiak*, 921–950.

⁶² SALONEN–HANSKA, *Entering*, 212.

⁶³ ASV Cam. Ap., Libr. format., vol. 3, 34r, 39r, 42rv, 43v.

⁶⁴ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 210–211, és 7.5. ábra.

trónra jutását követő első időszakban kevés szentelésre váró magyar egyházi vállalkozhatott a római utazásra. Az ifjú uralkodónak két fronton is helyt kellett állnia, egyrészt a délen támadó oszmánokkal, másrészt pedig belső ellenzékével szemben. A király ellen fellépő opposzió egyik központja a győri püspökség joghatósága alá tartozó Németújvár volt.⁶⁵ Az Újlaki Miklós várában gyülekező pártütők 1459 februárjában választották magyar királlyá III. Frigyes német–római császárt (1452–1493), s az eseményt követően nem sokkal a lázadók Körmendnél legyőzték a magyar uralkodó csapatait.⁶⁶ A fenyegető oszmán veszély (1463–1464, 1474, 1475–1476, 1479) és a belpolitikai válságok (1467, 1471) ugyancsak negatív hatással lehettek a magyar klerikusok utazásaira, ahogy a Rómában többször is pusztító fekete halál (1468, 1476, 1478, 1480–1481), valamint a pápa Anguillara grófjai ellen vezetett hadjárata (1465) is.⁶⁷ A Mátyás-kori magyarok kúriai szenteléseinek éves átlaga az 1460-as évek második felétől az 1480-as évek derekáig tíz fő alatt maradt. A *Libri formatarum* sorozat 1475 és 1481 között tapasztalható hiátusát a korabeli szupplikációs regisztrumok vonatkozó adataival igyekeztem pótolni, amint az alábbi ábrán látható. (Természetesen csak olyan folyamodványokat tüntettem fel, amelyek egyértelműen kúriai promóciókra utalnak.)⁶⁸ Az adatsort vizsgálva egyértelműen kijelenthető, hogy a magyarok a vizsgált időszakban folyamatosan igénybe vették az Apostoli Kamara promóciós szolgáltatásait.

⁶⁵ FEDELES Tamás, *Miklós király és Lőrinc herceg. Az utolsó két Újlaki vázlatos pályaképe, Személyiség és történelem. A történelmi személyiség. A történelmi életrajz módszertani kérdései*, szerk. VONYÓ JÓZSEF, Pécs–Budapest 2017, 135–168, itt: 147–148.

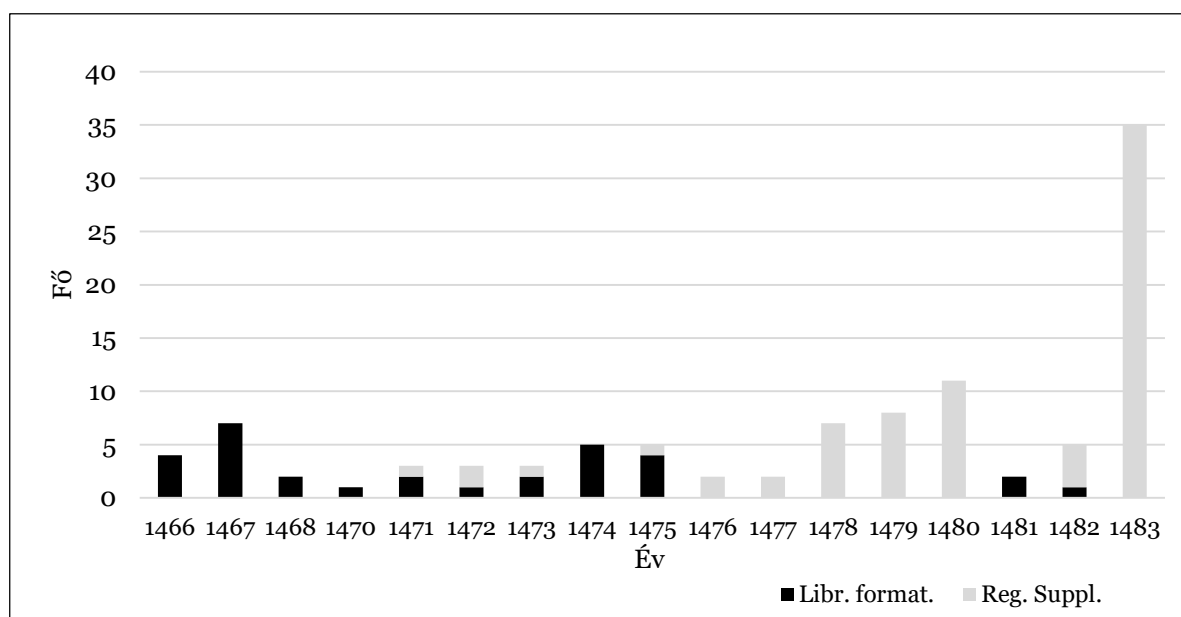
⁶⁶ Erre lásd VESZPRÉMY LÁSZLÓ, „*Reddidit amissum fugiens Germanus Honorem*“. Az 1459-es körmendi ütközetek historiográfiájához, Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére, szerk. CSUKOVITS ENIKŐ, Budapest 1998, 19–32.

⁶⁷ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 214.

⁶⁸ A teljes adatsort az Adattár III. táblázatában közlöm.

4. ábra

Magyarok kúriai szentelése a Mátyás-korban (1466–1483)

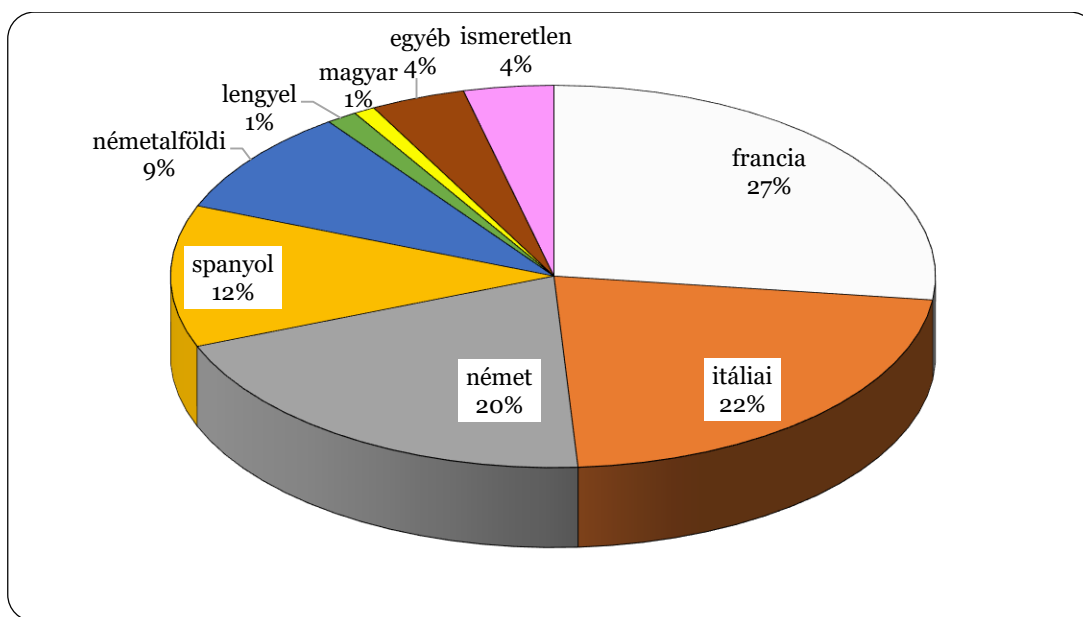
A II. Pál pontifikátusa alatt lezajlott kúriai promóciókat JUSSI HANSKA vette részletes vizsgálat alá, amint fentebb utaltam rá.¹ Eredményeire támaszkodva alkalmunk nyílik a korszak magyar klerikusainak római szenteléseit nemzetközi összehasonlításban is szemügyre venni. Az 1464 és 1471 közötti időszakban összesen 1673 fő kamarai szentelését dokumentálták a *Camera Apostolicában*. A franciák (453 fő), az itáliaiak (371 fő) és a németek (332 fő) egyértelműen túlsúlyban voltak, majd őket jelentős lemaradással a spanyol (196 fő) és a németalföldi (151 fő) klerikusok követték. A felsorolt földrajzi régiók képviselőin kívül Skandinávia, Skócia, Anglia, Portugália, Lengyel- és Magyarország, Svájc, valamint a Balkán területéről szintén érkeztek egyháziak (összesen 107 fő). Az utóbbiak között 22 fővel a lengyelek képezték a legnépesebb csoportot, majd őket 16 fővel a magyarok követték. 68 személy származása közelebbről nem volt meghatározható. ZDEŇKA HLEDÍKOVÁ vonatkozó kutatásai nyomán ismert, hogy az említett időszakban mindössze egyetlen cseh klerikus ordinációjára került sor a Kamara szervezésében.² Mindez pedig azt mutatja, hogy a Kárpát-medence klerikusai számottevő arányt képviseltek kelet-közép-európai összevetésben, azonban számuk jelentősen elmaradt a kontinens nyugati és déli régióiból érkezettekhez képest.

¹ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 216 és 7.2. táblázat.

² HLEDÍKOVÁ, *Svěcení duchovenstva*, 34–35, 19. sz.

5. ábra

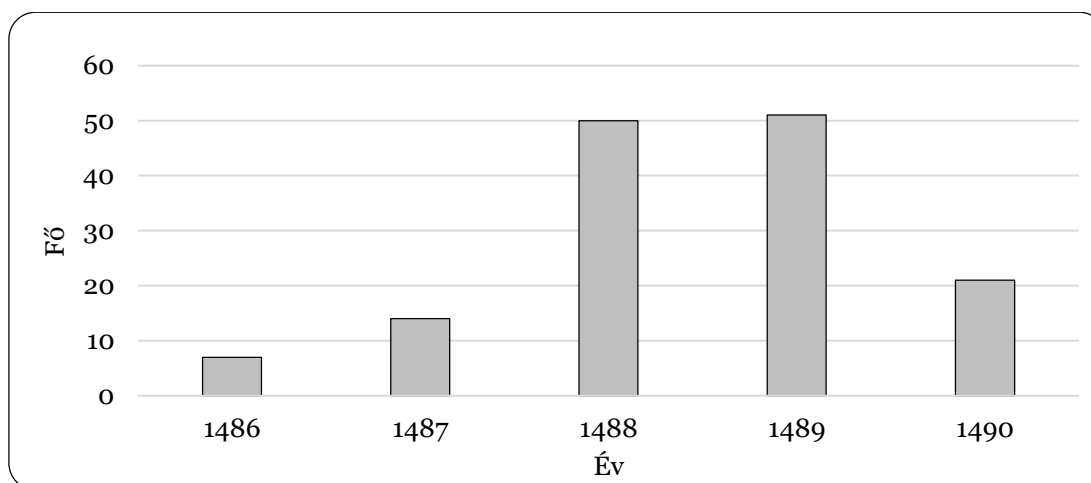
A kamarai promóciók földrajzi megoszlása (1464–1471)

Mátyás regnálásának utolsó éveiben számottevő növekedést tapasztalunk a magyarok kúriai promócióinak terén, e figyelemreméltó tendenciát szemlélteti az alábbi grafikon.

6. ábra

Magyar klerikusok kúriai szentelése (1486–1490)

Az adatok alapján azt láthatjuk, hogy az 1487-től érzékelhető számbeli gyarapodás a következő két esztendőben érte el a tetőpontot, amely 1488-ban félsszáz (6,7%), a következő évben pedig 51 személyt (6,9%) jelentett.³ Vélhetőleg e folyamat háttérében

³ A Libr. format. kötetei 1483 és 1485 között nem tartalmazznak magyar vonatkozású bejegyzéseket.

Hunyadi Mátyás osztrák hadjáratainak Bécs (1485), majd Bécsújhely (1487) bevételét követő lezárulását, valamint a déli végeken az 1483-as magyar–török békekötés következtében kialakult nyugodtabb időszakot sejthetjük.⁴ E trend minden bizonnyal 1490-ben is folytatódott volna, hiszen március és április folyamán 22 főt (3%) szenteltek Rómában. Ezzel szemben közel tíz hónapos intermezzót követően, 1491 tavaszán került ismét sor magyarok promóciójára Róma templomaiban (7 fő – 0,9%). E jelenség nyilvánvalóan összefüggésbe hozható a Mátyás király 1490. április 6-án bekövetkezett halála nyomán kialakult belpolitikai instabilitással.

Hosszabb időt vett ugyanis igénybe, amíg a trónkövetelők egyike, a Jagelló családból származó II. Ulászló (1490–1516) el tudta foglalni, majd ellenfeleivel szemben meg is tudta tartani az ország trónját. 1490 nyarán Corvin Jánost és párthíveit győzte le, majd a szeptemberi koronázását követően az országra törő Habsburg csapatokkal kellett felvennie a küzdelmet. A trónharcok több egyházmegye, így a veszprémi és a győri területét is érintették. Habsburg Miksa magyarországi hadjárata során a győri püspökség déli, elsősorban Vas megyei területén nyomult az országba, s a hadmozdulatok során több jelentősebb települést, így például Kőszeg, Szombathelyt és Rohoncot is elfoglalta.⁵ Az ellenséges csapatok egészen Fehérvárig nyomultak, majd a koronázóvárost kifosztva Buda felé indultak. Az 1491 tavaszán induló dunántúli offenzíva során Ulászló seregeinek sikerült visszafoglalni az ideiglenesen I. Miksa (1490/1493–1519) kezére jutott területeket, majd pedig a novemberben, Pozsonyban megkötött béke révén jutott végül a háborúskodás nyugvópontra.⁶ Az északról az országra törő János Albertet nem sokkal később, 1491/1492 fordulóján győzték le a magyar uralkodó hadvezérei.⁷ A trónharcok lezárultával kezdődő békésebb időszak érzékelhetően kedvezően hatott a római utazásokra, ugyanis 1492 februárja és 1493 júniusa között összesen 70 magyar klerikus (9,4%) vette fel az egyházi rendet. Ezt követően azonban ismét egy jelentősebb visszaesésnek lehetünk tanúi, ugyanis 1493

⁴ A külpolitikai háttér részleteire lásd KUBINYI ANDRÁS, *Mátyás király* (Tudomány – Egyetem), Budapest 2001, 75–95.

⁵ SOLYMOSSI LÁSZLÓ, *Kőszeg 1490. évi feladása*, Vasi Szemle 37 (1983) 94–101.

⁶ Az eseményekre lásd WIESFLECKER, HERMANN, *Das erste Ungarnunternehmen Maximilians I. und der Preßburger Vertrag 1490/91*, Südost-Forschungen 18 (1959) 26–75; KUBINYI ANDRÁS, *Két sorsdöntő esztendő*, Történelmi Szemle 33 (1992) 1–54; E. KOVÁCS PÉTER, *Miksa magyarországi hadjárata*, Történelmi Szemle 37 (1995) 35–50; NEUMANN TIBOR, *Békekötés Pozsonyban – országgyűlés Budán. A Jagelló–Habsburg kapcsolatok egy fejezete (1490–1492)*, I, Századok 144. (2010) 335–372; II, Századok 145. (2011) 293–347.

⁷ NEUMANN TIBOR, *A kassai hadjárat: II. Ulászló zsolodosserege és a lengyelek elleni harc (1490–1491)*, Elfeledett háborúk. Középkori csaták és várostromok, 6–16. század, szerk. PÓSÁN LÁSZLÓ, VESZPRÉMY LÁSZLÓ, Budapest, 2016, 363–397.

júliusa és 1494 márciusa között egyetlen magyar nevét sem rögzítették a promóciókat dokumentáló kamarai jegyzők. E hiátus háttérében immár az intenzívvé vált oszmán fenyegetést gyaníthatjuk. 1493 elején az Erdélyre támadó török portyázókat a szászok ugyan szétverték, ám szeptember elején a boszniai beglerbég katasztrofális vereséget mért Udbinjánál a horvát bánok seregére.⁸ 1493 őszén, miután az oszmánok Horvát-, majd Stájerországot és Krajnát pusztították, I. Miksa csapatai felvonultak a magyar–osztrák határra. A főssereg a Győr–Vasvár vonalon helyezkedett el, két másik kontingens pedig Bécset és Alsó-Ausztriát, valamint a stájer területeket biztosította. A haditerv szerint az osztrák főssereg egyesülve Ulászló csapataival az oszmánok ellen vonult volna, azonban a tervezett akció végül nem valósult meg.⁹ A török veszély ideiglenes elmúltával ismét visszatért a szentelés előtt álló magyar egyháziak utazási kedve, ugyanis 1494 tavaszán 28 főt (3,8%) szenteltek Rómában. 1494 májusa és 1495 áprilisa között újfent hiányt tapasztalunk, amely háttérében az oszmánok elleni készülődés, valamint az Újlaki Lőrinc és szövetségesei ellen vezetett, több hónapos királyi hadjárat állhatott.¹⁰ Miután 1495 márciusában a lázadók behódoltak a királynak, s megkötötték a török–magyar békét, ismét kisebb-nagyobb klerikuscsoportok indultak az Örök Városba.

Bizonyára kedvezőtlen hatást gyakorolt a magyarok utazásaira is VIII. Károly (1483–1498) itáliai hadjárata (1494/1495), amely során Rómába is bevonultak a francia csapatok. Az uralkodó célja a nápolyi trón megszerzése volt, azonban e mellett befolyása alá kívánta vonni az Appennini-félsziget területét is.¹¹ A francia invázió nyomán kialakult háborús helyzet komoly megpróbáltatás elé állította, sőt esetenként akár életveszélybe is sodorhatta az Itáliába induló jámbor utazókat, köztük az egyházi rend szentségét Rómában felvenni kívánó magyarokat is. A hadiállapotról és az utazókra leselkedő veszélyekről János bártfai káplán közismert, 1494. december 28-án, Villachban kelt levelében részletesen beszámolt. Tudósítása szerint „ugyanis a francia király hatalmas sereggel, tudniillik a hírek szerint 8000 különböző nemzetiségű gyalogossal és lovassal

⁸ PÁLOSFALVI, TAMÁS, *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526* (The Ottoman Empire and its Heritage 63), Leiden/Boston, 2018, 294.

⁹ WIESFLECKER, HERMANN, Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit, I–V, Wien 1971–1985, I, 357–358.

¹⁰ FEDELES TAMÁS, A király és a lázadó herceg. Az Újlaki Lőrinc és szövetségesei elleni királyi hadjárat (1494–1495), (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 27), Szeged 2012.

¹¹ CHAMBERS, DAVID S., Popes, Cardinals and War. The Military Church in Renaissance and Early Modern Europe, London 2006, 94–96; MALLETT, MICHAEL–SHAW, CHRISTINE, The Italian Wars: 1494–1559. War, State and Society in Early Modern Europe, Harlow 2012, 6–37. – Az 1495. július 6-án lezajlott fornovói csatára legújabbán magyarul lásd F. MOLNÁR MÓNKA, Az itáliai államok hadszervezete és hadseregei (1494–1526), Új korszak határán: Az európai államok hadügye és hadseregei a mohácsi csata korában, szerk. B. SZABÓ JÁNOS és FODOR PÁL, Budapest 2019, 121–137; 131–133.

Itália legyőzéséhez fogott. A ferrarai herceg más környező hercegekkel és bizonyos kardinálisokkal a francia uralkodóhoz csatlakozott a pápa úrral szemben, s már több várost, jelesül Bolognát, Firenzét, Siénát elfoglaltak. [...] az illető király népe mindenütt szétszóródott és egész Itáliát elpusztította és elnéptelenítette [...] És ez a nép úgy a tengerparton, mint a tengeren, minden úton és ösvényen levágja, leszúrja, felprédálja, kifosztja a mindkét nemhez tartozó embereket, a zarándokokat éppúgy, mint másokat, nyelvüket pedig kimetszi. [...] Thurzó Péter [...] többek között azt mondta nekem, hogy őt Rómából visszatérőben Firenze környékén fogságba vetették, s egyéb gaztettek mellett keresztre feszítették, 1,5 forintját elvették, s öt nap után engedték szabadon. Továbbá egy, a sziléziai Neisse városából érkező áldozópapot és 11 társát Ferrara és Bologna között 400 forinttól fosztották meg és értékek nélkül tértek vissza. Továbbá 72 Erdélyből érkező egyházi és világi személyt Ancona és Loreto között raboltak ki. Az ilyesféle hírek hallatán és bizonyos értesülések következtében valamennyi útitársam, akik pozsonyi illetőségű alkalmas férfiak Velencében visszafordultak. Hozzájuk hasonlóan 28 temesvári, több kirabolt körmöcbányai és szepesi szintén visszafordult. Szent Tamás apostol ünnepén a velencei dózse arra kért bennünket, hogy semmiképpen se tegyük ki magunkat oly nagy veszélynek a kockázatos utakon. Továbbá két nappal Tamás ünnepét követően, megérkezett hozzám Velencébe, másodmagával Béla Simon, Domokos fehérvári prépost úr legfőbb famulusa, aki Rómából jött, s aki még a francia király érkezése előtt lépett be a városba [...] azt mondta, hogy a világon nincs olyan ember, aki most el tudna jutni Rómába. Ha pedig valaki eljut, semmire sem megy, mivel a Szent Péter monostor egésze erősen be van zárva, a pápa úr pedig az Angyalvárba zárkózott és az egész Apostoli Kamara be van zárva, tehát nincs olyan bölcs ember, aki onnan oklevelet tudna kihozni.”¹²

¹² „Nam rex Francie cum valido exercitu, videlicet ut famatur 8° milibus diversorum nationum peditum et equitum Italiam debellaturus applicuit, dux Ferrarie cum aliis circumiacentibus ducibus et certis cardinalibus eidem regi Francie contra dominum apostolicum adheserunt, civitates quamplures receperunt, videlicet Bononiam, Florenciam, Senam [...] populusque ipsius regis circumquacumque dispersus est et ille populus desolavit et depopulavit fere totam Italiam [...] Et iste populus tam in littore maris, quam etiam in mari et in omnibus viis et semitis omnes utriusque sexus homines, tam peregrinos, quam alios, mutilant, transigunt, depredant et spoliant ac lingwas excidunt. Nam Petrus Thwurzo [...] mihi inter cetera dixit, quod ipsum in redeundo de Roma in medio Florencie captivaverunt et inter alias penas eundem crucifixerunt et ab eodem in valore 1 ½ fl. receperunt, ipsumque cum suis per quinque dies captum tenuerunt. [...] Item unus discretus sacerdos cum IX honestis personis de Slezia de civitate Nisna inter Ferrariam et Bononiam privati sunt IIIc fl., et miserabiliter redierunt. Item de Transsilvania spirituales et seculares in numero 70 II inter Anchonam et Sanctam Mariam de Loreto omnes spoliati redierunt, his et huiusmodi novitatibus auditis et pro certo compertis, omnes socii itineris mei, viri satis idonei de Pozon, omnes Venetis reversi sunt. Et etiam de Themesvár XXVIII. reversi sunt, de Krempnica, de Scepus plures despoliati reversi sunt. Dux venetorum in die Sancti Thome apostoli nobiscum hospitium intimavit in Venecia, petendo et consulendo, quod nullomodo nos intromittamus ad tanta pericula et discrimina viarum. Item secundo die post Thome, venit in Venecia

15. térkép

VIII. Károly francia király itáliai hadjárata (1494–1495)

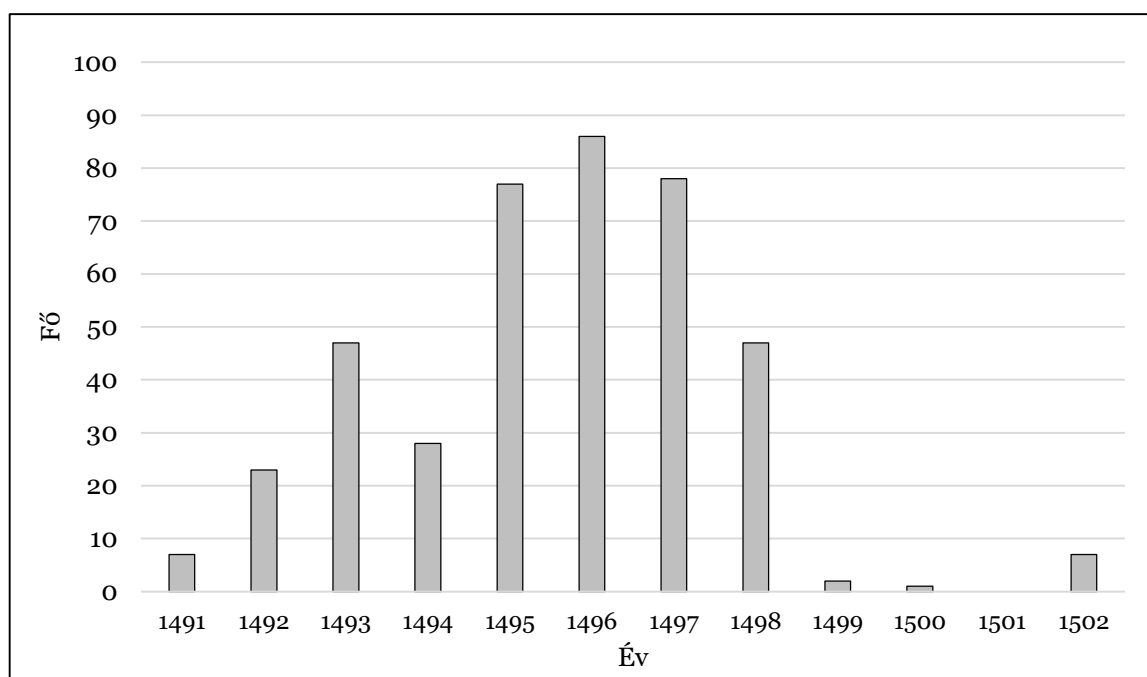

1495 kora tavaszán, jöllehet a francia csapatok még nem hagyták el Itáliát, ismét megindulhatott a forgalom Róma irányába. A kényszerű várakozást követően a bártfai

ad me nobilis Simon de Bela, supremus famulus domini Dominici prepositi de Albaregali secundusmet, qui venit de Roma, qui etiam intraverat ante adventum regis Francie, qui portabat secum literas privilegiales domini apostolici super Abbatiam de Zegzard, que litera ante annum parare fiuntur, qui mihi horribilitatem et discrimina viarum enodare non valebat et dixit, quod non est homo in mundo, qui nunc Romam attingere posset et si etiam attingeret, nichil proficeret, quia monasterium sancti Petri omnino fortiter est reclusum et dominus apostolicus se in castro Angeli reclusit et omnes Camere Apostolice sunt recluse, ita, quod non homo tam sapiens, qui possit aliquam literam inde extrahere.” – IVÁNYI, *Bártfa*, 464–467, 3167. sz.

káplán is eljutott végül Szent Péter városába, amint azt az útja során keletkezett kiadásainak listája (*exitus pecuniarum istarum*) igazolja.¹³ A korábbi és a későbbi időszakban sem tapasztalható nagyságrendű magyar „szentelési turizmus” során 1495-ben 77 (10,4%), 1496-ban 86 (11,6%), míg 1497-ben 78 (10,5%), 1498-ban pedig 47 (6,3%) hazai javadalmas nevét találjuk a *Libri formatarum* köteteiben. E négy esztendő folyamán a Kúriában felszentelt 288 fő a magyarok összlétszámának közel 40%-át alkotta! De vajon mi okozhatta e kiugróan magas arányt? Úgy vélem, e jelenséget talán azzal magyarázhatjuk, hogy az 1490-es évek közepére sikerült Ulászlónak megerősítenie a hatalmát, amely bel- és külpolitikai téren egyaránt békés viszonyokat teremtett. A háborús megpróbáltatásokkal terhelt, válságos éveket követően immár minden külső akadály elhárult a római utazás elől, s e körülmény bizonyosan jelentős motivációs tényező lehetett.

7. ábra
Magyar klerikusok kúriai promóciói (1491–1502)

1498 után rohamosan csökkent a Rómában szentelt magyarok száma: 1499-ben két, míg az 1500-as szentévben mindössze egyetlen magyar klerikus promóciójára került sor az Apostoli Kamara szervezésében. Ez annál is inkább feltűnő, mivel a jubileumi Szentév alkalmával több mint félezer magyar zarándok, köztük több egyházi is

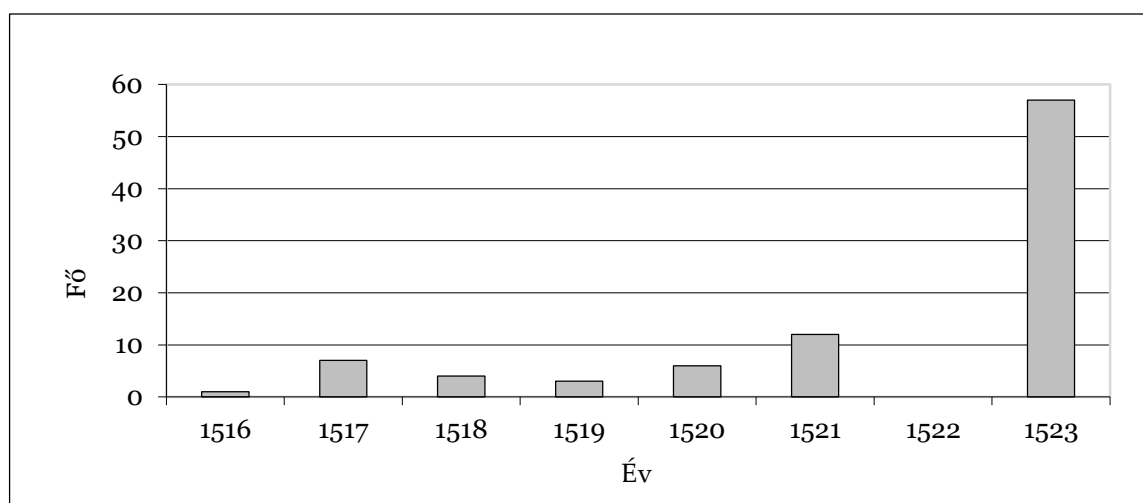
¹³ Uo. 467–468.

megfordult az Örök Városban.¹⁴ A következő évben egyetlen magyar klerikus nevét sem rögzítették, míg 1502-ben hét Kárpát-medencei javadalmast dokumentáltak a kamarai jegyzők. A jelentős visszaesés – egyéb, közelebből nem ismert okok mellett – valószínűleg az új francia uralkodó XII. Lajos (1498–1515) Milánó ellen indított 1499-es offenzívájával is összefüggésbe hozható, amely során Észak-Itália vált hadszínterré.¹⁵

A következő évtizedből egyáltalán nem maradt fent promóciókra vonatkozó kamarai dokumentáció, s az első ismert magyar klerikust 1516 novemberében szentelték. A 16. századi kúriai promóciókkal kapcsolatos legfontosabb változás 1501-ben következett be, amint erre az előzőekben utaltam. A szentelésekkel kapcsolatos reformintézkedések következtében ugyanis az *ordinationes generales* ekkor a római vikárius joghatósága alá került.¹⁶ A *Libri formatarum* sorozatban pedig 1502–1511, valamint 1513–1515 közötti évekből hiányoznak az adatok. Ami a Vikáriátuson lefolyt szenteléseket illeti, meglehetősen kevés, összesen hat magyar vonatkozású információt tartalmaznak a korunkra maradt kötetek.¹⁷

8. ábra

Magyar klerikusok kúriai promóciói (1516–1523)

A diagram alapján kettős kép rajzolódik ki. Egyrésztől egyfajta stagnálást figyelhetünk meg e szűk évtized döntő részében, hiszen évi átlagban 4,5 (a Vikáriátus

¹⁴ Erre lásd KUBINYI, Magyarok a késő-középkori Rómában.

¹⁵ MALLETT–SHAW, *The Italian Wars*, 38–74.

¹⁶ Az első bejegyzés 1501. június 5-i szentelésre vonatkozik. PELLICCIA, *La preparazione*, 75. A római vikáriátusra lásd BRAMBILLA, *Officii Cardinalis*.

¹⁷ Egy-egy csanádi (1521), egri (1512), erdélyi (1511), váci (1509), váradi (1511) és veszprémi (1523) klerikust találunk köztük. Vö. ASRo, Trib. Vic. vol. 335, fol. 57v, 88v, 129v; AVic Ord. Sac.i vol. 1, fol. 288v, 389r.

adataival kiegészítve 5,4) magyar klerikust szenteltek fel. Ez a viszonylag alacsony érték bizonyosan összefüggésbe hozható a déli végekre nehezedő, egyre fokozódó nyomással. Ennek szemléletes példáját nyújtják az 1521/1522-es adatok: miután az utolsó magyar klerikust 1521. augusztus 17-én szentelték pappá, több mint másfél évig nincs magyarok római promóciójáról információnk.¹⁸ Mindez gyaníthatóan összefüggésbe hozható a törökök támadásával (is), amely során augusztus végén, több erősség bevételét követően elfoglalták a déli végvárrendszer kulcsának számító Nándorfehérvár várát.¹⁹ A másik jelenség pedig éppen a lutheri reformáció kibontakozása kapcsán árnyalja a köztudatban lévő képet, elegendő csak az 1523-as magyar „dömpingre” utalni, amely során összesen 57 klerikus kelt útra a Kárpát-medencéből, s vette fel az egyházi rend egyes fokozatait.²⁰ A kúriai szenteléseket vizsgálva ANDREAS REHBERG Luther tézisei közzétételének, valamint a római egyházzal történő szakítása évét vette górcső alá. Eredményei ugyan 25%-os csökkenést mutatnak, az abszolút számokat tekintve egyértelműen jelzik, hogy az 1520-as évek első felében Róma szerepe a papszentelések vonatkozásában nem csökkent.²¹ Annak ellenére sem, hogy Itáliában 1521-től kezdve évtizedekig háborús események folytak.

10. táblázat

A Curia Romanában szentelt klerikusok származása

Terület	1517		1521	
	fő	%	fő	%
Itália	234	25	137	20
Franciaország	349	37	305	43
Német-római Birodalom	146	16	99	14
Ibéria	135	14	113	16
Brit-szigetek	32	3	14	2
egyéb országok	11	1	24	3
ismeretlen	34	4	10	1
Összesen	941	100	702	100

Forrás: REHBERG, *L'affluenza*, 240–241.

Az 1523-as magyar adatok a teljes vizsgált időszak tekintetében a negyedik legmagasabb értéket jelentik, s ez szintén arra hívja fel a figyelmet, hogy a hitújítás első fázisának kezdeti éveiben – az 1480-as évek végéhez és az 1490-es évek második feléhez hasonlóan – fokozott érdeklődés mutatkozott a magyar klerikusok részéről a római

¹⁸ ASV Cam. Ap., Libr. format., vol. 14, fol. 39v, 65r. Vö. FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*, 96, 32–33. sz.

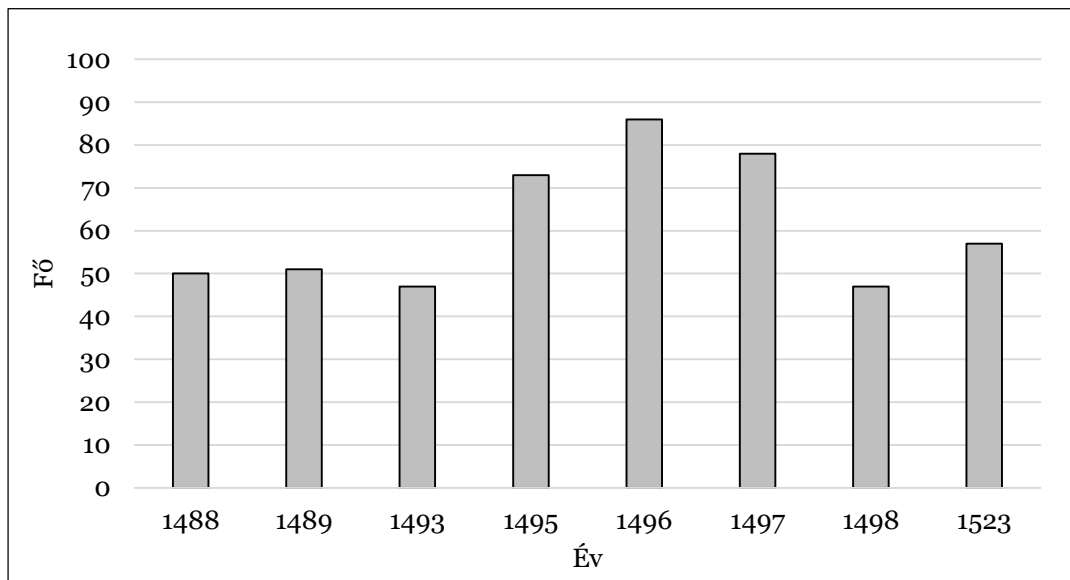
¹⁹ Erre lásd PÁLOSFALVI TAMÁS, *Nikápolytól Mohácsig 1396–1526*, Budapest, 2005, 180–190.

²⁰ Ennek részleteire lásd FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*.

²¹ REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 301; REHBERG, *L'affluenza*, 240–241.

promóció lehetősége iránt. Mindez pedig megerősíti ANDREAS REHBERG imént röviden összefoglalt kutatási eredményeit.

9. ábra
A magyar klerikusok kamarai szentelésének legkiemelkedőbb évei

IV. KAMARAI VIZSGÁLATOK

1425. december 19-én Miklós kanonok, kánonjogi doktor, Rozgonyi Péter egri püspök lelki ügyekben általános helynöke egy oklevelet állított ki, amelyet minden bizonnyal a székesegyház kapujára függesztettek ki. A diplomában a vikárius arról tájékoztatta a három nappal később sorra kerülő általános papszentelésre (*sacri clericorum ordines celebrabuntur*) készülőket, hogy a promóció feltételeként (*volentes igitur promovere*) valamennyi szentelendő jelenjen meg még aznap a nagyharang jelzését követően a székesegyház Szent Mihály-kápolnájában, ahol a kötelező vizsgát le kell tenniük. Az ellenőrzés komolyságát jelzi, hogy összesen hat személyt jelöltek ki a vizsgálatok lefolytatására. Az említett Miklós vikárius mellett a bizottság tagjai között a székeskáptalan tudós javadalmazásait találjuk: a lektort, a *sublectort*, a *succentort*, valamint két további kanonokot.¹ Sem a számonkérés eredményéről, sem a kandidálóról, sem pedig a szentelés eseményéről nem rendelkezünk további adatokkal, azonban az utasítás egyértelművé teszi, hogy az egyházi rend fokozatainak felvételét bizonyos kritériumokhoz kötötték, s ezeket az eseményt megelőzően számon is kérték a kandidálóktól. A részegyházakban ezt az általános forgatókönyvet – kisebb-nagyobb helyi eltérésekkel – egészen a trentói zsinatig alkalmazták.²

Amint a második fejezetben láthattuk, természetesen a kúriai promóciók alapfeltétele is a jelöltek alapos kivizsgálása volt. Azon szentelendőknél, akik nem rendelkeztek a saját ordináriusuk által kiállított *dimissoriával*, s a magyarok szinte kivétel nélkül közéjük tartoztak, egy pápai engedélyre volt szükségük, amely birtokában bejuthattak a *Camera Apostolica* hivatalába. A kúriai szentelésre érkezők promóciójuk jóváhagyása érdekében benyújtott *sola signatura* folyamodványainak záradékában a kancellária munkatársai kifejezetten utaltak a vizsgálat szükségességére. 1471-ben például Imre boszniai prépost, Mátyás király szentszéki követe által előterjesztett kérvény klauzulájában azt is feltüntették, hogy *examinetur in Camera Apostolica*.³ E gyakorlat a 15. század második felében teljesen általánossá vált, következésképpen a csoportosan benyújtott szentelési kérelmek esetében is minden ízben (magától értetődően ekkor *examinentur* alakban) szerepelt a promóció

¹ IVÁNYI, *Bártfa*, I, 150. sz. – Regesztája: ZsO XII, 1311. sz.

² OEDIGER, *Über die Bildung*, 80–83; BENNETH, *Medieval Ordinations*, 22–25; SALONEN–HANSKA, *Entering*, 14–16.

³ ASV Reg. Suppl., vol. 671, fol.234r; vo. 272, fol. 284r.

előfeltételeként előírt kamarai vizsgálat. Esetenként – úgy tűnik, hogy a 16. századtól következetesen – a kamarai ellenőrzés általános említésén kívül, annak egyik legfontosabb eleme, jelesül a javadalom birtoklásáról történő tudakozódás (*doceant se esse arctatos*) is explicit szerepelt a szupplikációk záradékában.⁴ A kötelezően előírt alkalmassági vizsgálat során a kamarás által kijelölt *examinator* – társaival – ellenőrizte a jelöltek által bemutatott dokumentumok hitelességét, a magasabb rendeket felvenni kívánók esetében a javadalom tényleges birtoklását, az esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint természetesen a jelölt erkölcsét és felkészültségét.

1464-ben, majd 1470-ben a *camerlengo* a pápa rendelkezése értelmében egyértelműen arra utasította a kúriai promócióra érkezőket, hogy az általános szentelési ceremóniát közvetlenül megelőző három nap egyikén jelenjenek meg az Apostoli Kamarában (*compareant in Cameram Apostolicam*) s vessék alá magukat a szokásos vizsgálatnak (*ad subeundum consuetum examen*), valamint nyújtsanak felvilágosítást titulusukról vagy javadalmukról (*docendum de titulis seu beneficiis eorum*). Azokat, akik nem jelennek meg (*non venerint*) és nem teszik le a vizsgát (*examinati non fuerint*), semmiképpen nem engedik részt venni a szentelésen (*nullatenus admittentur*).⁵ Mindez pedig nem jelent kevesebbet, minthogy a kúriai promóciók résztvevőit – a részegyházak gyakorlatához hasonló módon – szigorú ellenőrzés alá vetették. Ebből következően pedig a korabeli minőségbiztosítás egyik alappillérenek számított a szentelést megelőző számonkérés. A 15. század második felétől a fokozatosan szigorodó kúriai vizsgálatok szavatolták, hogy a pápai udvarban alkalmas személyeket szenteltek fel.⁶ Érdemes tehát e ponton figyelmünket immár a kamarai kivizsgálásra fordítani. E célkitűzést azonban sajnálatos módon nehezíti, hogy a tényleges vizsgálatokról nem maradtak fenn iratok, ugyanis a kamarai könyvek csak az *ordinarius* és a felszenteltek neveit, a promóció helyét, idejét tartalmazzák, mindössze egy-egy utalásból következtethetünk magára a procedúrára. Mégsem hiábavaló a feladat, ugyanis egyrészt az általános kánonjogi előírások, másrészt a *Sacra Poenitentiaria* és a *Cancellaria Apostolica* hivatalaihoz benyújtott folyamodványok, harmadsorban pedig a helyi egyházak korunkra maradt dokumentumai segítséget nyújtanak számunkra. Az általánosságban említett kamarai számonkérés kapcsán elsőként arra a kérdésre kellene választ keresnünk, hogy

⁴ Pl. LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 20., 25–26. és 33. sz.

⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format., vol. 4, fol. 2r; vol. 5, fol. 4r; PELLICCIA, *La preparazione*, 436. 3. sz.

⁶ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 270–271.

pontosan mit is vártak el a jelöltektől? Másként megfogalmazva: mit vizsgáltak tulajdonképpen a kamara munkatársai?

A Gratianus-féle kánonjogi törvénygyűjtemény ezzel kapcsolatban úgy fogalmaz, hogy tudatlanok és testileg sérültek ne legyenek a klérus tagjai.⁷ A *Iohannes de Burgo* által 1380 táján összeállított *Pupilla Oculi* című kézikönyv a klerikusokkal szemben támasztott követelmények közül hármát emel ki: a szentelendők rendelkezzenek elegendő tudással, ériék el a törvényes életkort, valamint legyenek erkölcsösek.⁸ Ezek pedig kiegészültek a szent rendek esetében a megélhetést biztosító javadalom vagy más bevételi forrás birtoklásával, amelyet már a kalkédóni egyetemes zsinat (451) is előírt.⁹ Magától értetődő módon a legitim származás is az alapkövetelmények közé tartozott.¹⁰ A szentelési engedélyek jelöltekre vonatkozó elegendő és alkalmas (*sufficiens et ydoneus repertus fueris*) kitétele tehát az említett feltételek összességét foglalta magában. Minthogy ezen előírások némelyike meglehetősen általánosan fogalmaz, célszerű konkrét példákkal illusztrálva röviden sorra venni ezek tényleges tartalmát.

ÉLETKOR

Az egyetemes szabályozást követő késő középkori magyar zsinati határozatokban a szentelendőkkel kapcsolatos követelmények között első helyen találjuk a törvényes életkorra vonatkozó előírást (*qui sunt legitimae aetatis*).¹¹ E rendelkezés egy hosszabb fejlődési folyamat eredményeként az egyház általános gyakorlatát tükrözi, amely a nyugati kereszténység területén közismert volt. Olyannyira magától értetődnek tartották korszakunkban az egyházi rend egyes grádusaihoz szükséges életkori követelményeket, hogy csak általánosságban utaltak rá. Kérdés azonban, hogy pontosan hány éves korban vehették fel a jelöltek a különböző fokozatokat? Az ókeresztény szinódusok az áldozópapok és a püspökök életkorát szabályozták. A neokaiszareiai zsinat (314–319) például úgy fogalmazott, hogy „pappá harmincéves

⁷ „Illiterati et corpore vitiati non promoveantur ad clerum.” – FRIEDBERG, *Corpus Iuris*, I, 139.

⁸ „Tria vero in ordinandis potissime requiruntur: scilicet literatura sufficiens, aetas legitima, morum honestas.” – BENNETT, *Medieval Ordination*, 20.

⁹ „Nullum absolute ordinari debere presbyterum aut diaconum nec quemlibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter ecclesiae civitatis aut possessionis aut martyrii aut monasterii qui ordinandus est pronuntientur. Qui vero absolute ordinantur, decrevit sancta synodus, irritam esses huiusce modi manus inpositionem, et nusquam posse ministrare, ad ordinantis iniuriam.” – *Conciliorum Oecumenicorum*, 90.

¹⁰ PLÖCHL, *Geschichte*, 291.

¹¹ Pl. Esztergom (1382, 1494): BATTHYÁNY, *Leges*, III, 214, 276; Veszprém (1515): *A veszprémi*, 81.

kora előtt senkit se szenteljenek. Ha teljesen méltó is rá az illető, várnia kell. Hiszen a mi Urunk is harmincéves korában kereszttelkedett meg és kezdett el tanítani.”¹² Siricius pápa (384–399) Himerius tarragonai püspökhöz intézett levelében úgy fogalmazott, hogy 20 és 30 éves kor között válhatott valaki akolitussá és alszerpappá. Ezt követően kerülhetett sor az alkalmas jelölt diakónussá, majd öt év szolgálatot követően áldozópappá szentelésére. Amennyiben kifogástalan életet élt az illető és hite is szilárdnak bizonyult, tíz év papi szolgálat után válhatott püspökké.¹³ Mivel a szent rendek felvételét viszonylag magas életkorhoz kötötték, a következő évszázadokban az ezirányú követelményszint egyrészt csökkent, másrészt igyekeztek pontosabban meghatározni az elvárásokat.

Vincent de Beauvais (†1264) dominikánus szerzetes *Speculum historiae* című munkájában a következőket olvashatjuk: 7 és 10 éves kor között vehették fel az egyházi pályára készülők a kisebb rendeket (*potest recipere omnes ordines minores usque ad acholitatum*), majd a betöltött 12. és 21. életév között lehettek akolitussá, 21 éves korban szentelhetők az alkalmas személyeket *subdiaconussá*. A 26. év volt az alsó korhatára a diakonátusnak, a presbiteri ordót pedig 31 éves korban szolgáltatták ki.¹⁴ A 14. század elejére kialakult gyakorlat szerint a klerikusi státust jelző első tonzúrát 7, míg a kisebb rendeket 14 éves kor alatt senkinek nem adhatták fel.¹⁵ A vienne-i zsinat (1311–1312) előírása értelmében pedig a magasabb rendek esetében a következőket kellett szem előtt tartani: az alszerpapsághoz a 18., diakónusi ordóhoz a 20., míg a papsághoz a 25. betöltött életév alapkövetelménynek számított.¹⁶ A püspökké szentelés alsó korhatárát pedig 30 évben állapították meg.¹⁷ Mindez egyébként a Trentót követő időszakban sem változott.¹⁸ Az elmondottak alapján tehát kétségtelen, hogy a késő középkor zsinatainak *törvényes életkor* meghatározása alatt az utóbbi számokat értették a *Curia Romanában* éppen úgy, mint a részegyházakban. Vajon a Kúriában szentelt valamennyi magyar klerikus megfelelt ennek a szabálynak?

¹² ERDŐ PÉTER, *Az ókori egyházfegyelem emlékei I–IV. század*, (Ókori Keresztény Írók, 2) Budapest 2018, 403.

¹³ ERDŐ, *Az ókori egyházfegyelem*, 534.

¹⁴ OEDIGER, *Über die Bildung*, 82, 3. jz.

¹⁵ SALONEN–SCHMUGGE, *A Sip from*, 61; FEDELES, *Klerikusszentelések*, 55.

¹⁶ „Generalem ecclesiae observantiam volentes antiquis iuribus in hac parte praeferri, decernimus, ut, alio non obstante impedimento canonico, possit quis libere in decimo octavo ad subdiaconatus, in vigesimo ad diaconatus, et in vigesimo quinto aetatis suae anno ad presbyteratus ordines promoveri.” – FRIEDBERG, *Corpus Iuris*, II, 1140.

¹⁷ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 9.

¹⁸ JEDIN, *Geschichte des Konzils*, IV/2, 36; GÁRDONYI, *A papi élet*, 32.

Időről időre feltűntek olyan, egyébként más szempontokat tekintve alkalmas jelöltek, akik egy-két évvel fiatalabban szerették volna magukat pappá szenteltetni. Mivel az illetékes megyéspüspök nem adhatott a korhiány alól felmentést, a jelöltek elsősorban a Kúria legfőbb kegyelemosztó hivatalához, a Penitenciáriához fordulhattak, amely a pápa számára fenntartott esetekben adhatott diszpenzációt.¹⁹ V. Sándor pápa (1409–1410) felhatalmazása révén 23 éves korig adhatott a nagypenitenciárius felmentést az életkor hiánya alól, majd 1471-ben ezt 22 évre szállították le.²⁰ KIRSI SALONEN a papszentelésekkel kapcsolatos II. Pius-korabeli folyamodványokat vizsgálva azt tapasztalta, hogy a legtöbben (768 fő – 65%) korhiány miatt szupplikáltak a Penitenciária hivatalához. A klerikusok megközelítőleg 56%-a az előírásokat betartva, még promóciója előtt kívánta rendezni helyzetét, s döntő többségük a presbiteri ordót óhajtotta felvenni.²¹ E kérvényezők legnagyobb hányada 23–24 éves korában kért engedélyt, de voltak köztük ennél fiatalabbak, többnyire 22 éves ügyfelek is. Például a zágrábi egyházmegyes Szentersébeti Péter (1493) és Péter fia Orbán (1507), valamint az erdélyi Stiber Antal (1500) egyaránt 23, míg az esztergomi *diocesis* területéről származó Kassai Simon (1501) 24 évesen kért szentelési engedélyt.²² Ezzel párhuzamosan a szentelendők a Kancelláriához is benyújthattak hasonló jellegű kérvényeket, amint két erdélyi plébános, Gáspár János és Alabor András esete mutatja, akik 22 éves korukban kívánták valamennyi rendet gyorsított eljárás keretében a Kúriában felvenni (1481).²³

A tényleges életkor ellenőrzése a középkor évszázadaiban – személyi okmányok hiányában – néha nehézségeket okozhatott, amint Ács (*Carpentarius*) Balázs esete is mutatja (1466). Előadásából megtudjuk, hogy szülei kiskorában vándoroltak Erdélybe, s ennek következtében nem tudja, hogy melyik egyházmegyében látta meg a napvilágot (*nescit, in qua diocesis natus*), ám az erdélyi püspökkel kívánta magát felszenteltetni.²⁴ Mindebből azt is felettébb valószínűnek tarthatjuk, hogy pontos születési idejét sem ismerte a jelölt, habár életkorára vonatkozó információk nem olvashatók

¹⁹ Az *in partibus* tevékenykedő pápai követek is rendelkezhetek hasonló felhatalmazással. A pápa De Dominis János zenggi püspöknek, Magyar- és Csehországba delegált nunciúsának jogosítványai között a következőket találjuk (1438): „*conceditur facultatem dispensandi cum vigintiquinque personis ecclesiasticis super defectu aetatis, ut earum qualibet, postquam vicesimum secundum annum suae aetatis peregerit, possit ad sacerdotium promoveri et unum beneficium recipere*”. – LUKSICS, A XV. századi, II, 535. sz.

²⁰ SALONEN, *The Penitentiary*, 185;

²¹ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 115.

²² APA vol. 42, fol. 418r; vol. 48, fol. 746r; vol. 53, fol. 613r; vol. 50, fol. 312r.

²³ ASV Reg. Suppl. vol. 814, fol. 143v–144r.

²⁴ APA vol. 14, fol. 294r.

beadványában. Az igazat megvallva személyes dokumentumok hiányában a külső jegyek (pl. magasság, testalkat, arcvonások) alapján ma sem tudunk minden kétséget kizáróan megkülönböztetni 21–25 év közti fiatalembereket. Ebből kifolyólag pedig visszaélések is előfordulhattak, s a konkrét esetekről ugyancsak a folyamodványok nyújtanak felvilágosítást.

Közéjük tartozott például az erdélyi egyházmegyes Medgyesi Bucher Keresztély és Vinci Krausz Péter (1463), az esztergomi Glatz Simon (1467), valamint az egri Mangler János (1488), akik az előírt életkor betöltése előtt (*in minori etate*) szenteltették magukat pappá, s e szabálytalanság alól kértek utólag felmentést, mivel folyamodványuk benyújtásakor már elérték a törvényes kort. Az abszolúciót mindannyian megkapták, Manglert azonban két hónapra felfüggesztették az oltárszolgálat alól.²⁵

A *Curia Romana* két említett hivatala mellett II. Pius pápa *Cum ex sacrorum ordinum* kezdetű bullája (1461) az Apostoli Kamara számára is lehetőséget biztosított a törvényes életkor hiánya alóli abszolúcióra.²⁶ Mivel a Kamara, később pedig a Vikáriátus által szervezett promóciókon résztvevő magyarokkal kapcsolatos forrásaink nem tartalmaznak a szentelendők életkorára vonatkozó adatokat, arra következtethetünk, hogy az esetek túlnyomó részében e téren nem volt hiányosság. Amennyiben a jelöltek törvényes életkor betöltése előtt kívánták pappá szenteltetni magukat, végső soron a kamarai vizsgálat alkalmával is beszerezhatték a szükséges engedélyt.

TÖRVÉNYES SZÁRMAZÁS

A törvénytelen születés kapcsán keletkező illegitimitás a Karoling-kortól kezdődően jelentett szentelési akadályt, s az első erre vonatkozó kánonjogi előírás 845/846-ban keletkezett.²⁷ A *defectus natalium* alkalmatlanná tette a jelöltet a magasabb egyházi állások, illetve a lelkipásztori szolgálattal összekötött javadalmak viselésére. Mindazonáltal a törvénytelen születésű gyermekek száma a középkorban meglehetősen magas volt, megközelítette a népességén belül a 30%-os arányt.

²⁵ APA vol. 11, fol. 378r, 380r; vol. 15, fol. 225r; vol. 37, fol. 279v.

²⁶ „in hoc ultimo casu, per Cameram Apostolicam, iuxta illius stylum, ordinati fuerint” – *Bullarium diplomatum*, V, 166.

²⁷ LANDAU, PETER, *Das Weihehindernis de Illegitimität in der Geschichte des kanonischen Rechts*, LUDWIG SCHMUGGE (Hgg.), *Illegitimität im Spätmittelalter* (Schriften des Historischen Kollegs. Kolloquien 29), München 1994, 41–53, itt: 42.

A gregorián reformok során egyre szigorúbb előírások vonatkoztak a papi nőtlenségre, valamint a cölibátus betartására. A II. lateráni zsinat (1139) a felsőpapság számára megtiltotta a házasságot, míg a IV. lateráni zsinat (1215) e rendelkezést kiterjesztette az alsópapságra is. Az előírások dacára nagyon sok pap megtartotta feleségét, illetve ágyasával (*concupina*) élt együtt, akik esetenként házvezetőnőként tűnnek fel a forrásokban. Az ilyen klandesztin kapcsolatokból aztán gyermekek születtek, akiket a *bastardus* kategóriába soroltak.²⁸ II. Orbán pontifikátusától (1088–1099) kezdődően a következő módon igyekeztek szabályozni a házasságon kívül születettek kérdését: egyrészt nem vehették fel a magasabb egyházi rendeket; másrészt csak abban az esetben szentelheték fel őket, ha beléptek egy szerzetesrendbe és annak előjárója feloldozta őket; harmadsorban pedig maga a pápa adhatott felmentést számukra a *defectus natalium* makulája alól. VIII. Bonifác (1294–1303) az Apostoli Szék számára rezerválta a szentelésre törekvő törvénytelen gyermekek diszpenzációjának jogát, a 15. századtól kezdődően pedig – a pápa általános felhatalmazása révén – a Penitenciária hivatala adhatott felmentést.²⁹

LUDWIG SCHMUGGE kutatásai nyomán ismert, hogy 1449 és 1533 között az e hivatalhoz kérvényezők közül 38 000 fő volt illegitim származású. Többségük olyan fiatalember, aki egyházi pályára kívánt lépni, amelynek előfeltételét jelentette a diszpenzáció megszerzése.³⁰ A törvénytelen származásúak jelentős csoportját alkották a cölibátust megszegő egyháziak leszármazottai. A kánonjog fejlődése során kialakították a diszpenzációs eljárást, amely a klerikusok gyermekei előtt is megnyitotta az egyházi pályafutás lehetőségét. A klerikus apák tisztában voltak a kánonjogi előírásokkal, továbbá az egyházon belül olyan kapcsolati hálóval rendelkeztek, amely segítségével gyermekeik egyházi pályafutását kedvezően tudták alakítani.³¹

II. Pius idején 3222 a Penitenciáriához benyújtott szupplikáció érintette a törvénytelen származást. A regionális megoszlás tekintetében a kérvényezők mindössze 1–2%-a származott Kelet-Közép-Európából. A magyarok többsége,

²⁸ SALONEN, In their Fathers’.

²⁹ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 39. – A pápai legátusok, nunciusok is felhatalmazást kaptak többek között a törvénytelen születés alóli felmentésre működési területükön. Angelo Pecchinoli *legatus de latere* például a házasságon kívül született (*de soluto et soluta genitus*) passai egyházmegyes Silvester Kolder scolarisnak adott diszpenzációt. Vö. Bayerisches Hauptstaatsarchiv, Kloster Niederaltaich, Urkunden n. 1042. (<http://monasterium.net/mom/DE-BayHStA/KUNiederaltaich/1042/charter?q=priesterweihe> [letöltés: 2019. augusztus 22.])

³⁰ SCHMUGGE, *Kirche, Kinder, Karrieren*.

³¹ SALONEN, In their Fathers’.

összesen 12 fő a zágrábi püspökség területéről ismert, de találunk közöttük két esztergomi, egy-egy egri, erdélyi és veszprémi egyházmegyést is. A legtöbb kérvényező *scolarisként* nevezte meg magát, tehát olyan ifjacról van szó, akik egyházi pályára kívántak lépni, amelynek első lépcsőfokát jelentette a diszpenzáció megszerzése. Másrészt olyan klerikusokat is találunk közöttük, akik még csak a kisebb rendeket vették fel, s pappá kívántak szenteltetni magukat.³²

Korszakunkban a Penitenciária hivatalában a törvénytelen származás kapcsán regisztrált folyamodványok között találjuk például Lukácsfi Simon pécsi (1467), Gréchegyi Mihály zágrábi (1468), Ervald Pongrác (1475) és Perneszi Mór (1490) győri egyházmegyes iskolásokat, akik édesapja áldozópap, édesanyja pedig hajadon volt (*de presbitero genitus et soluta*), s mindannyian az egyházi rend valamennyi fokozatát fel kívánták venni.³³ A vizsgált kúriai promóciók magyar vonatkozású adatai között nem találtam törvénytelen származásra utaló adatokat, amely alapján azt valószínűsítem, hogy a jelöltek e téren is megfeleltek az előírásoknak.

TESTI ÉPSÉG

A 13. század egyik legismertebb kánonjogásza, a dominikánus Pennaforti Rajmund a szentelendők testi hiányosságainak kérdését a *Liber extra* dekretális gyűjteményben, *De corpore vitiatis ordinandis vel non* címmel önálló fejezetben tárgyalta. A kisebb-nagyobb deformitások alól korszakunk elején a Kancellárián, majd pedig a Penitenciárián kérhettek felmentést a klerikusi pályára készülő fiatalok. Különösen a szem és a végtagok épsége volt fontos, nem véletlen tehát, hogy a legtöbb kérelem éppen ezekkel kapcsolatos.³⁴ A defektusok alól kizárólag olyan esetekben kaphattak diszpenzációt a jelöltek, ha a vizsgálat során biztosítottak látták az előljárók, hogy a testi hiányosságban szenvedő leendő klerikus megjelenésével a hívek körében nem kelt botrányt (*si est parva difformitas et scandalum non generetur*).³⁵ Amennyiben a szentelendő Rómában tartózkodott, a hivatalban kijelölt három püspök vizsgálta meg, s jóváhagyásukat követően hárult el immár e szentelési akadály.³⁶ Akik valamelyik kúriai püspökkel kívánták magukat felszenteltetni, a Penitenciárán kapott

³² SALONEN–HANSKA, *Entering*, 40, 55, 59–60, 89.

³³ APA vol. 15, fol. 273v; vol. 16, fol. 191r; vol. 23, fol. 265v; vol. 39, fol. 409r.

³⁴ SCHMUGGE: Zum römischen „Weiherismus“, 422.

³⁵ Egy Auxerre-i klerikus szemének hibája kapcsán benyújtott folyamodvány (1463) klauzulájában olvashatjuk ezt. Vö. SALONEN–HANSKA, *Entering*, 122.

³⁶ Amennyiben saját egyházmegyéjében kívánta felvenni az illető az egyházi rend szentségét, úgy a helyi ordináriusra bízta a feladatot. Vö. SCHMUGGE, *Zum römischen „Weiherismus“*, 422.

felmentés birtokában jelentkezhettek az Apostoli Kamarában, ahol ugyancsak megvizsgálták őket. Következésképpen kettős ellenőrzésen estek át, ezzel megelőzve az esetleges későbbi nehézségeket.

Jóllehet a regisztrált kérvények túlnyomórészt meglehetősen szűkszavúan, lényegre törően fogalmaztak, esetenként a sérülések körülményeiről is tájékoztatást kapunk. Az egri egyházmegyes Milsei Jakab a következő történettel állt elő a Kancellárián (1429): egykor két társa fegyveresen támadt egymásra, azonban ő közéjük lépett kibékítendő őket. Ekkor azonban az egyik perlekedő Jakabot megsebesítette, amelynek következtében jobb kezének kisujját elvesztette (*exinde sue dextre manus auricularem digitum amisit*). A záradék értelmében engedélyezték számára a kisebb rendek és az alszerpapi ordó felvételét (*citra diaconatum*), azonban csak lelkipásztori szolgálattal össze nem kapcsolt (*sine cura*) javadalmat viselhetett.³⁷ A pécsi püspökség területéről származó Péterfi Pál gyermekkorában testvéreivel játszva (*cum aliis pueris fratribus carnalibus ludendo*) veszítette el jobb szeme világát (1493), amely defektus ellenére felszenteltethette magát.³⁸ A szentelésre várakozók általában a jobb szemük hibájára hivatkoztak, ugyanis a baloldali érzékszervet *oculus canonicus*nak tartották, azaz annak épsége volt kiváltképp fontos.³⁹ Ennek ellenére a bal szem defektusa is előfordult, amint Bastonicai Márk zágrábi akolitus esete is mutatja, aki *deformitate visus oculi sui sinistri* kért és kapott felmentést (1521).⁴⁰ Uchich Antal zágrábi egyházmegyes iskolás pedig betegség következtében egyik heréjét (*defectus unius ex genitalibus suis*) veszítette el (1523), s ezért nyújtott be folyamodványt.⁴¹

Egyetlen alkalommal található a *Libri formatarum* köteteinek magyar vonatkozású bejegyzései között testi hibára történő utalás. Mivel az ehhez hasonló tájékoztatások meglehetősen ritkák a kamarai másolati könyvekben, sőt a teljes magyar anyagban ez az egyetlen ismert eset, éppen ezért az alábbiakban célszerű részletesebben szemügyre vennünk. 1488. április 5-én, a római *Santa Maria de Regina Coeli*-templomban általános szentelésre került sor, amely alkalmával a győri egyházmegyes Altmon Farkas a Kúriában rezideáló Péter Pál Sant' Agata de' Goti püspökétől felvette az első tonzúrát. Francesco Biondo, az *ordines generalest* listaszerűen dokumentáló kamarai jegyző, a szokásos adatok (név, státus, egyházmegye) mellett a következőket is feltüntette: *qui habere*

³⁷ LUKCSICS, XV. századi, II, 1255. sz.

³⁸ APA vol. 42, fol. 209r.

³⁹ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 122–123.

⁴⁰ APA vol. 67, fol. 166r.

⁴¹ Uo. vol. 70, fol. 347r.

dispensationem super defectu oculi;⁴² azaz: *aki felmentést kapott szemének hibája alól*. Altmon ugyanazon szentmise keretében a további kisebb rendeket és az akolitátust is felvette.⁴³ Promóciójáról a Kamara munkatársai igazolást állítottak ki számára, amelyben Biondo nótárius úgyszintén feltüntette a diszpenzáció tényét.⁴⁴ Szerencsés módon Altmon két, a Penitenciária hivatalához benyújtott folyamodványát is megőrizték a regiszterek, amelyek egyikét éppen a fent idézett defektus miatt adta be. Az ugyanazon év március 20-án rögzített kérvényéből azt is megtudjuk, hogy jobb szemével adódtak gondok (*defectu visus oculi sui dextri*), amely azonban – az ilyen esetekben bevett formula szerint – nem saját hibájából (*non sui culpa*), hanem betegség következtében (*propter infirmitatem*) sérült meg. Mindazonáltal nem vakult meg teljesen, ugyanis – előadása szerint – valamelyest lát (*parvam lucem vidit*) az említett érzékszervével is. A *supplicatio* klauzulájában azt olvashatjuk, hogy csak abban az esetben engedélyezi a hivatal régence az illető szentelését, ha nem akkora az elváltozás, ami a nép (értsd: a hívek) körében botrányt okozna (*si tanta non est deformitas que scandalum generetur in populo*).⁴⁵ Minthogy végül Farkas a kisebb rendeket felvette, nyilvánvalóan alkalmasnak találták a vizsgálat folyamán. Az eljárás megtörténtét pedig a szentelési bizonyítványban feltüntetett szemprobléma teszi kétségtelenné. Más kérdés, hogy az illető végül a magasabb ordókat nem vette fel, holott folyamodványában ezt kifejezetten kérte (*ad omnes etiam sacros et presbiteratus ordines promoveri possit et in ipsis ministrari*).⁴⁶ Ennek okára a promócióját követően, április 9-én, szintén a Penitenciárián rögzített, immár akolitusként beadott kérvénye ad választ, amelyből megtudjuk, hogy a magasabb ordókat *in partibus* kívánja felvenni, azonban nem a győri püspöktől, mivel időközben az olmützi egyházmegye területére költözött (*in Olomucensis diocesis conversatus est et in presentiarum moram trahit*). A régens engedélyezte Altmon számára, hogy bármely katolikus főpappal felszenteltethesse magát.⁴⁷ Mindazonáltal a kúriai szentelések előtti vizsgálat alkalmával a Penitenciária és a Kamara szorosan együttműködött. Esetenként az is adatolható – valószínűleg ez általános gyakorlat lehetett –, hogy a kúriai ordinárius egyúttal a Penitenciária kijelölt vizsgálójaként is közreműködött, amint Jeremiás krajnai érsek esetében ez adatolható.⁴⁸

⁴² ASV Cam. Ap. Libr., format. vol. 9, fol. 22v.

⁴³ Uo. fol. 23r.

⁴⁴ Uo. fol. 18r.

⁴⁵ APA vol. 37, fol. 278rv; itt Wolfgangus Altina néven szerepel.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo. fol. 281v.;

⁴⁸ APA vol. 61, fol. 219r, 221r és vol. 63, fol. 34rv.

ERKÖLCSÖK

Az egyházi rendeket felvenni kívánóknak magától értetődő módon megfelelő életvitelt kellett folytatniuk, amelynek kereteit a tízparancsolat és az egyházjogi előírások alkották. A magasabb ordók esetében pedig az érintetlenség (*castitas*) is az elvárt előfeltételek közé tartozott.⁴⁹ A dolog természetéből adódóan a távolról Rómába érkezők moralitása volt a legkevésbé ellenőrizhető, következésképpen saját lelkiismeretükön múlt, hogy a szentelési akadálynak minősülő deliktumokat az illetékes hatóság előtt feltárják-e a felmentés reményében.⁵⁰ A magyarok által elkövetett vétségek repertoárja – Európa más területein élő társaikhoz hasonlóan – meglehetősen széles. Az alábbiakban három olyan magyar klerikus esetét ismertetem röviden, akiket a Kúria legfőbb kegyelemosztó hivatalától kapott felmentés birtokában, az Örök Városban pappá szenteltek.

Amint a bevezető fejezetében említettem, Berendi Bak Gáspár szepesi prépost promóciójával kapcsolatban szerencsés helyzetben vagyunk, ugyanis korunkra maradt mind a *Sacra Poenitentiaria Apostolica* által kiállított szentelési engedélye, mind pedig a promóciót igazoló bizonyítványa.⁵¹ Gáspár három folyamodványt is benyújtott a hivatalhoz (1469), ugyanis egyrésztől itáliai tanulmányai helyszínén kívánta felvenni az egyházi rend szentségét, másrészt pedig szabálytalan állapota alól kért mentességet. Ezúttal ez utóbbi kérvény érdekes számunkra, amelyet azért tartott fontosnak benyújtani, mivel Mátyás király seregének tagjaként részese volt Jajca sikeres megvívásának (1463/1464), ezt követően pedig az uralkodó cseh husziták elleni katonai vállalkozásában vett részt, immár a kontingenseket irányító Szapolyai Imre írnokaként (1465). Minthogy e hadjáratokban számos emberéletet oltottak ki (*multa homicidia, plurimeque mutilationes fuerunt*) mások vére Gáspár kezét is beszennyezte. Ez pedig a korabeli kánonjogi normák alapján olyan vétségnek (*delictus*) számított, amely szabálytalan állapotot (*irregularitas*) és alkalmatlanságot (*inhabilitas*), s ebből következően szentelési akadályt eredményezett, amelyek alól a *Curia Romana* hivatalai, köztük a Penitenciária adhatott felmentést (*absolutio, dispensatio*).⁵² A

⁴⁹ PELLICCIA, *La preparazione*, 41–42.

⁵⁰ Éppen ezért nagy hangsúlyt helyeztek a papi élt reformjainak kidolgozása során e szegmensre is a trentói zsinat időszakában. Az 1548-ban kiadott *Formula reformationis* címet viselő dokumentum útmutatása szerint a szentelési vizsgára készülő jelöltek erkölcséről az őket ismerő megbízható személyeknek kellett tanúságot tenniük, valamint plébánosuk és tanítóik ajánlását is be kellett mutatniuk. Vö. GÁRDONYI, *A papi élet*, 82.

⁵¹ Az ügy részleteit és a források kiadását lásd FEDELES, *Mátyás seregéből*.

⁵² SALONEN–SCHMUGGE, *A Sip from*, 30–31.

Gáspár számára kiállított oklevélben Philippus Calandrini nagypenitenciárus igazolta, hogy a prépost kezéhez nem tapad vér, azaz ő nem ölt meg egyetlen ellenséges katonát sem (*exponens neminem interfecerit aut mutilaverit*) a két háborús esemény során, következésképpen kérelmezett promóciójának akadálya nincs (*non obstantibus dicto clericali caractere uti, et ad prefatos ordines promoveri*). 1469 decemberében a bolognai székesegyházban *subdiaconussá*, három évvel később pedig Rómában áldozópappá szentelték.⁵³

1518. április 9-én regisztrálták Csulai Móré Ferenc váci kanonok és szolnoki főesperes kérvényét ugyancsak a Penitenciárián. Előadásából megtudjuk, hogy az 1514-es, Dózsa-féle események idején a váci püspöki kertet védelmezve társaival együtt az oda beözönlő, feldühödött parasztok közül több meggyilkolásában részt vett. Minthogy a folyamodvány benyújtása idején még csak akolitus státusban lévő delikvens valamennyi egyházi rendet, így a presbiteri ordót is fel kívánta venni, felmentésért folyamodott.⁵⁴ Ezzel párhuzamosan a Kancellárián is *supplicatiót* nyújtott be, amelyben minden bizonnyal a szokásos gyorsított eljárás keretében zajló kúriai promóció lehetőségét kérte.⁵⁵ Mindkét hivatal pozitívan bírálta el személyesen benyújtott kérelmeit, melynek következtében immár valamennyi szentelési akadály elhárult. Április 12-én és a rákövetkező két napon, Vince otocsáci püspök a borgóbeli Szent Lőrinc-templomban Mórét alszerpappá, diakónussá, végül pedig presbiterre szentelte, amelyről szentelési igazolást állítottak ki számára a *Camera Apostolicában*.⁵⁶

A pécsi egyházmegyes Paksi Orbán 1522 tavaszán fordult a Penitenciária hivatalához. Kérvénye szerint egykor a paksi iskolába járva, a mezőváros plébániatemplomában harangozóként szolgálva egyházi pályára készült, azonban szállásadó gazdasszonyával közelebbi kapcsolatba került, melynek gyermekáldás lett a következménye. A település földesura ezt követően házasságra kényszerítette, ami természetesen keresztülhúzta a klerikus terveit, így felmentést kívánt szerezni Rómából.⁵⁷ A minden bizonnyal prokurátor révén benyújtott folyamodványával végül sikerrel járt, amelyben vélhetőleg az ügy kivizsgálásában résztvevő, római magyar

⁵³ Rómában mutatta be első szentmiséjét (*primicia*) is, 1472. október 25-én. Vö. FEDELES, *Mátyás seregéből*.

⁵⁴ ERDÉLYI GABRIELLA: *A Dózsa-felkelés arcai: tabuk és emlékezet 1514 mítoszaiban*, Történelmi Szemle 51 (2009) 460–481, itt: 468–469; ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 168.

⁵⁵ A kérvény, amelyet április 6-án regisztráltak a *Datarián*, szövege nem ismert. A folyamodványra a formatában utaltak. Lásd a következő jegyzetet.

⁵⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 13, fol. 104v.

⁵⁷ 1522. március 30-i dátummal rögzítették a szupplikációt. Vö. ERDÉLYI, *Társadalom és egyház*, 13–14; itt Urbanus Pastoris néven szerepel.

gyóntatónak, Lázói János erdélyi főesperesnek is szerepe lehetett.⁵⁸ Orbán a következő év márciusában – az időközben a paksi Szent Kereszt-plébániaegyházban megszerzett oltárigazgatóság jövedelmét élvezve – személyesen érkezett az Örök Városba. 1523. március 31-én regisztrálták a *Datarián* újabb szupplikációját, melyben a szokásos *extra tempora* szentelésre kért engedélyt.⁵⁹ A kedvező elbírálást követően Leonardus belcastrói püspöktől az egyházi rend valamennyi fokozatát felvette, majd április 2-án kiállították részére a *littera formatát*.⁶⁰

A KANDIDÁLOK FELKÉSZÜLTSEGE

Jóllehet a középkor folyamán az általános és a helyi zsinatokon folyamatosan napirendre tűzték a klerikusok képzettségével kapcsolatos elvárásokat, korszakunkban erre vonatkozóan nem létezett sem általános érvényű egységes követelményrendszer, sem pedig a leendő papok képzését biztosító önálló intézményhálózat. Ebből következőleg a klerikusok műveltsége nyilvánvalóan változó színvonalú volt, azonban a szentelési vizsgákon a hivatásukhoz szükséges legfontosabb ismereteket bizonyosan számon kérték rajtuk. Magától értetődő módon az egyházi rend egyes fokozataihoz eltérő ismereteket rendeltek, amelyek az életkori sajátosságokat is tükrözték. Minthogy az első tonzúrát már hétéves korban felvehették, a követelményszint ehhez illeszkedően alacsony lehetett. A valódi választóvonalat a *subdiaconatus* képezte a cölibátus és az imaórákon történő részvétel kötelezettsége által, ennek nyomán az alszerpapoktól már mélyebb ismereteket vártak el. Ezek közé tartozott a latin grammatika, az olvasás (*saltem sciat bene et expedite legere*) és az énektudás (*competenter cantare*), továbbá a *breviarium* használatának ismerete. A diakónusokkal szemben támasztott további követelmények pontosan nem ismertek, az evangélium felolvasása és a prédikáció tartása mindenesetre feladataik közé tartozott. Az áldozópapok alkalmasságára vonatkozóan Guillelmus Durandus 13. század végi racionáléja (*Rationale divinorum officiorum*) tartalmaz általános előírásokat, amelyek széles körben ismertté váltak: tudjanak misét celebrálni és gyóntatni, ismerjék a

⁵⁸ A folyamodvány záradékában a következő olvasható: „Comittitur Iohanni de Lazo archidiacono Thelegdiensis in ecclesia Albensis Transilvanensis ac Iacobo Nagel s. v. penitentiariis ad presens in Romana Curia residens”. APA vol. 69, fol. 111v. – Lászaire lásd MONAY FERENC, *Római magyar gyóntatók*, Róma 1956, 55–58; V. KOVÁCS SÁNDOR, *Egy epigrammaköltő a Jagelló-korban. Lásza János latin versei*, Uő, *Eszmetörténet és régi magyar irodalom*, Budapest 1987, 396–437; LAKATOS BÁLINT, *Kálnai Imre főesperesi és királyi titkári kinevezése (1525–1523). Adalékok a pápaság magyar személyi politikájához Mohács előtt*, Századok 144. (2010) 411–431. passim.

⁵⁹ LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 37. sz.

⁶⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 61v.

szentségek kiszolgáltatásának rítusait, a hívek számára pedig tartsanak prédikációkat.⁶¹ A késő középkori magyar papság műveltségével kapcsolatban általános hivatkozási pontként szolgáló 1382-es esztergomi szinódus is hasonló előírásokat tartalmaz. E szerint a presbiterek értsék és emlékezetből ismerjék a szentmise kánonjait, könyörgéseit; vásár- és ünnepnapokon az Evangéliumot, az olvasmányokat és a szentleckét tudják felolvasni, s a Szentírás egyéb könyveivel együtt a híveknek magyarázzák ezeket; ismerjék emlékezetből a hitvallást, a hét bűnbánati zsoltárt, az exorcizmus, a víz és a só megáldásának formuláit, valamint a szentségek kiszolgáltatásának szertartását.⁶² Sem az esztergomi, sem pedig az általános zsinati határozatok nem írták elő az írástudás ismeretét a klerikusok számára, következésképpen a 14. század végéig a vonatkozó forrásokban feltűnő *illiteratus* jelző azokra vonatkozott, akik nem tudtak olvasni. Mindez azzal magyarázható, hogy a középkorban az írás és olvasás ismeretét egymástól elválasztva, két oktatási fázisban tanították.⁶³ Mindazonáltal a 15. századra a helyzet megváltozott, ugyanis a betűvetés ismerete általánossá vált a klerikusok körében.⁶⁴

A *Curia Romanában* végzett vizsgálatok első említése IV. Orbán pápasága idejéből (1261–1264) származik. A későbbiek során a különböző egyházi javadalmakért szupplikáló, benefíciummal még nem rendelkező klerikusokat is vizsgára kötelezték, amely procedura a kötelező szentelési vizsgálat egy előrehozott részét, a latin nyelvi ismeretek számonkérését (*examinatio in litteratura*) foglalta magába. A XII. Gergely pápához (1406–1415) 1407-ben benyújtott kérelmeket tartalmazó szupplikációs kötet (*in communi forma pauperum*) révén képet alkothatunk a vizsga egyes elemeiről, ugyanis az egyes folyamodványoknál feljegyezték a számonkérés eredményét. A jelölteknek elsőként egy latin nyelvű szöveget kellett felolvasniuk, értelmezniük (*legere, construere*), majd egy grammatikai feladat megoldása (*latinizzare, loqui latinis verbis*) következett, végül pedig énektudásukról (*cantare*) adtak számot. Az

⁶¹ DURANDUS, *Rationale* (2016), 192–200; OEDIGER, *Über die Bildung*, 54; PELLICCIA, *La preparazione*, 45–48.

⁶² BATTHYÁNY, *Leges ecclesiasticae*, III, 270–271.

⁶³ WENDEHORST, ALFRED, *Wer konnte im Mittelalter lesen und schreiben?* Schulen und Studium im sozialen Wandel des hohen und späten Mittelalters, Hgg. v. JOHANNES FRIED (Vorträge und Forschungen 30), Sigmaringen 1986, 9–33, itt: 21–24; HAJDU, HELGA, *Lesen und Schreiben im Spätmittelalter* (Specimina Dissertationum facultas Philosophicae Regiae Hungaricae Universitatis Elisabethinae Quinqueecclesiensis 26), Pécs 1931, 52.

⁶⁴ MEUTHEN, ERICH, *Zur europäischen Klerusbildung vom 14. bis zum 16. Jahrhundert*, Mediävistische Komparatistik. Festschrift für Franz Josef Worstbrock zum 60. Geburtstag, Hgg. v. W. HARMS, J.-D. MÜLLER, S. KÖBELE und B. QUAST, Stuttgart 1997, 263–294, itt: 266–267; MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 133–134.

értékelés skáláján a következő kategóriákat találjuk: jó (*bene*), értő (*competenter*), megfelelő (*modicum*), gyenge (*debiliter*) és rossz (*male*). Az Európa különböző területeiről érkező ötszázhatvan kérvényező 96%-a jól olvasott (*bene, competenter*), a szövegértés azonban többeknek komolyabb kihívást jelentett. 37 fő teljesítményét megfelelőre, gyengére vagy rosszra értékelték a vizsgáztatók, hárman pedig egyáltalán nem értették az olvasott textust.⁶⁵ A kérvényezők között található két magyar (zágrábi egyházmegyes) klerikus a vizsga mindhárom elemét sikerrel abszolválta. A korábban az erfurti egyetemen is megfordult (1399) Racsai Péter valamennyi tárgyat értően, míg Monoszlói Gál jól teljesítette.⁶⁶

Az Apostoli Kamarában sorra kerülő szentelési vizsgák is minden bizonnyal hasonlóképpen zajlottak, kiegészülve a Szentírás, a katekizmus, a hitvallás, a szentségek kiszolgáltatásának, a mise bemutatásának ismeretére vonatkozó kérdésekkel. Vélhetőleg a kandidálók iskolázottsága felől is érdeklődtek (*ubi educati sunt*), amint ezt a *Libri formatarum* kötetében az egyes klerikusok neve előtt feltüntetett *solaris* szó is jelzi. A lelkipásztori szolgálatot ellátóktól, így elsősorban a plébánosoktól további kompetenciákat is elvártak korszakunkban. Az 1433 táján *Liber de vita clericorum* címen összeállított kompendium szerint a lelkipásztoroknak prédikáció tartása mellett meg kellett tudni különböztetniük a halálos és a bocsánatos bűnöket (*distinguere sciant inter mortalia peccata et venialia*), s a hívek tanítása (*docere populum*) is feladatukat képezte. Ismerniük kellett a latin nyelvtant, hogy értsék, amit olvasnak (*intelligent, quid legant*), a naptárat (*scire eciam kalendarium*), a státusukra és hivatalukra vonatkozó aktuális előírásokat (*canones pertinentes*), a szentségek kiszolgáltatásának formuláit (*formam verborum ad modum ministrandi*).⁶⁷ Az előzőek alapján valószínűsíthetjük, hogy a betűvetésben való jártasságot Rómában sem kérték számon. Mindezt alátámasztja a papi hivatásra készülők számára a 15–16. század fordulóján *Cura pastoralis pro ordinandorum tentamie collecta* címen összeállított *manuale*, amely úgyszintén nem utal az írástudás szükségességére.⁶⁸ Ugyanakkor a 15. századtól kezdődően az írás ismerete – amint említettem – kezdett általánossá válni a klerikusok körében.⁶⁹

⁶⁵ MEYER, ANDREAS, Arme Kleriker auf Pfründensuche. Eine Studie über das in forma pauperum-Register Gregors XII. von 1407 und über päpstliche Anwartschaften im Spätmittelalter, (Forschungen zur kirchlichen Rechtsgeschichte und zum Kirchenrecht 20), Köln–Wien 1990, 29–37.

⁶⁶ Uo. 100, 218. sz. és 122, 481. sz.

⁶⁷ OEDIGER, *Über die Bildung*, 55, 3. jz.

⁶⁸ PELLICCIA, *La preparazione*, 47–48.

⁶⁹ MEUTHEN, *Zur europäischen Klerusbildung*, 266.

A Kamarában lezajlott szigorú vizsgálat során igyekeztek a kellő felkészültséggel nem rendelkező, alkalmatlan jelölteket kiszűrni. Minthogy azonban a tényleges vizsgálatokról nem maradtak fenn iratok, a kamarai könyvek csak az ordinárius és a felszenteltek neveit, a promóció helyét, idejét tartalmazzák, csak egy-egy utalásból következtethetünk erre. A *Libri formatarum* köteteiben mindössze két ilyen jellegű magyar vonatkozású bejegyzés ismert. 1517 február elején a csanádi egyházmegyéből származó Polgári Tamás Rómában az egyházi rend valamennyi fokozatát felvette, azonban alkalmasságával gondok adódtak. Éppen ezért a kamarás egy évre felfüggesztette az oltárszolgálat végzése alól (*suspenditur ... non celebret usque ad annum*). A kijelölt időszak lejártát követően a csanádi püspök előtt számot kellett adnia alkalmasságáról (*docta de eius ydoneitate*), s csak ezt követően láthatott el papi teendőket.⁷⁰ Sajnos közelebbi információval nem rendelkezünk az illető hiányosságairól, így csak valószínűsíthetjük, hogy esetleg elméleti felkészültségét nem találták megfelelőnek. A szuszpenziók a vizsgált anyagban nem gyakoriak, Polgári esetén kívül mindössze egy további alkalommal került erre sor. 1523-ban a veszprémi egyházmegyes Szentmártoni Mihályt sújtották hasonló szankcióval, ám őt csak fél évre függesztették fel az oltárszolgálat alól.⁷¹ Mindazonáltal a Kúriában (és másutt) felszenteltek alkalmasságát hazatérésüket követően az illetékes egyházmegye hatósága szintén ellenőrizte, mielőtt lelkipásztori feladatokat bízta volna rájuk, amint erre a későbbiekben részletesen kitérek.

A fentiek kapcsán felmerül a kérdés, hogy hol és milyen keretek között lehetett felkészülni a vizsgára, s általában a papi hivatásra? Miként lehetett tulajdonképpen elsajátítani a lelkipásztori szakmát? A klerikusok oktatásával, a tőlük elvárt alapvető ismeretanyaggal már a 12. századtól foglalkoztak a zsinatok. Az előírások szerint minden székesegyházban alkalmazni kellett egy latin grammatikát oktató magisztert (1179), később pedig egy teológust, aki instrukciókat adott a klérus tagjainak a lelkipásztori szolgálat (*cura animarum*) terén. III. Honorius pápa (1216–1227) *Super specula* kezdetű bullája (1219) lehetővé tette, hogy a tehetséges egyháziak javadalmukat élvezve öt évig egyetemre járjanak, tanulmányaik lezárását követően pedig a helyi székesegyházi iskolákban oktassanak. VIII. Bonifác *Cum ex eo* konstitúciója (1298) pedig lehetőséget biztosított a plébániai papság képzésére még a papszentelés, valamint a lelkipásztori szolgálat megkezdése előtt. Mindez a

⁷⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format., vol. 13, fol. 42v.

⁷¹ „suspenditur dictus Michael ad sex menses, quibus elapsis possit licite celebrare”: Uo. vol. 14, fol. 65v.

gyakorlatban azt jelentette, hogy egy adott plébánia biztosította jövedelmek fedezték az illető tanulmányai során felmerülő költségeket. Az intézkedéssel a Szentszék megkísérelt megoldást kínálni a plébániai papság képzésére, azonban ezzel nem oldódott meg véglegesen az *ignorantia sacerdotum* problémája.⁷² Néhány évvel később, Guillelmus Durandus de St. Pourçain reformtervet készített a vienne-i zsinatra, amely a papnevelés uniformizálása irányába mutatott. Javaslatra szerint a káptalanok javadalmainak tizedrészét a legtehetségesebb szegény tanulók számára kellett volna biztosítani. Ezek a diákok 18 éves korukig – amikor végleg a papi hivatás mellett dönthetnek – a káptalani iskolában tanulnak, egy erre a célra kijelölt házban nevelkednek. A tanárok és az előjárók közülük választják ki azokat, akiket további biblikus és jogi ismeretek elsajátítására az érseki központokba, majd pedig egyetemi tanulmányok végzésére küldenek. Az elképzelés szerint az ily módon egy-egy *studium generalé*ra kerülő diákok tanulmányaik helyszínén közösen éltek volna. E terv azonban, a 15. századi zsinatok reformjavaslataihoz hasonlóan papíron maradt.⁷³ Ugyanakkor a felsőfokú tanulmányok folytatása nem volt előfeltétele az egyházi pályafutásnak, következésképpen a pappá szentelésnek sem. Noha a 15. század folyamán Itáliában több, kifejezetten a papok képzését biztosító kollégium – kvázi szeminárium – alapítására is sor került, amelyek közül a Domenico Capranica (1456) és a Stefano Nardini (1484) bíborosok által létesítettek a legismertebbek,⁷⁴ a klerikusok döntő többsége plébániai, monostori, székesegyházi és városi iskolában szerezte meg a szükséges erudíciót.⁷⁵ Volt azonban az intézményes keretek közt folyó képzésnek egy további alternatívája is, amely sokkal inkább a klerikusok gyakorlati ismereteire helyezte a hangsúlyt. A középkorban Európa-szerte, így Magyarországon is általános jelenségnek számított, hogy a kézművesekhez hasonlóan a klerikusok is egy-egy mester mellé szegődtek, ahol – a céhes analógiát használva – inaséveiket töltötték és elsajátították a leendő szakmájukhoz szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket. Ennek szemléletes példáját nyújtja egy 1340-ből származó szerződés, amely szerint a 18 esztendő János klerikus öt évre Péter tarvisiói templomigazgató szolgálatába állt, ez idő alatt a házában élt, őt szolgáltatta,

⁷² BOYLE, LEONARD, The Constitution „Cum ex eo” of Boniface VIII. Education of Parochial Clergy, *Medieval Studies* 24 (1962) 263–302.

⁷³ OEDIGER, *Über die Bildung*, 60.

⁷⁴ ESPOSITO, ANNA–FROVA, CARLA, *Collegi studenteschi a Roma nel Quattrocento: Gli statuti della 'Sapienza Nardina'*, Roma 2008.

⁷⁵ GÁRDONYI, *A papi élet*, 25–29.

vigyázott a javaira, cserébe ételt és ruhát kapott, valamint – s ez a legfontosabb – elsajátíthatta a klerikus mesterséget (*discendum artem et officium clericatus*).⁷⁶

Ami a nagyító alá vett magyar klerikusok elméleti ismereteit illeti, azt bizonyosnak tarthatjuk, hogy a szentelendőknek nem volt a magasabb, különösen az áldozópapi ordó felvételét kizáró hiányosságuk, így tehát a korszakban elvárt általános követelményeknek valamennyien megfeleltek. A kérdés mármost az, hogy hol és milyen jellegű tudást sajátíthattak el?

A vizsgált személyek közül 269 fő esetében tüntették fel a kamarai jegyzők a *sc(h)olaris*, azaz az iskolás, tanuló szót, amely 34%-os aránynak felel meg. Amennyiben a ténylegesen a Kúriában szenteltekre fókuszálunk – és a *dimissoria* kapcsán feltűnő magyaroktól eltekintünk – csekély, mindössze egy százalékos eltérést tapasztalunk: a 743 fő 35%-a tartozott a *scolaris*ok közé. Ők valamennyien az első tonzúra felvétele előtt álltak, azaz nem voltak még a klérus tagjai. Valószínűleg ennél sokkal magasabb lehetett a tanulók aránya, hiszen például azok esetében, akik a kisebb rendek birtokában érkeztek az Örök Városba, egyetlen alkalommal sem szerepel az *iskolás* jelző. Ennek egyszerű a magyarázata, ugyanis az ő esetükben a *clericus* szót, a magasabb rendek esetében pedig a megfelelő grádus nevét tüntették fel. E gyakorlat az általános szentelések kamarai dokumentációjában is megfigyelhető, amelyet az alábbi példa szemléltet. Az 1493. március 23-án a római Szent István-templomban sorra kerülő eseményen Tamásfi Balázs egri, Veres Tamás bácsi, Tóth Pál erdélyi, Tamásfi Pál és Sebestyénfi Domokos veszprémi egyházmegyes iskolások felvették az első tonzúrát, s ezzel a klérus tagjaivá váltak. Ezt követően valamennyien, ugyanazon szertartás keretei között a négy kisebb rendet is felvették, azonban a nevük mellett ekkor már következetesen a *clericus* jelzőt rögzítette a kamarai jegyző.⁷⁷

Mivel a *scolaris* kitétel általában minden iskolatípusra vonatkozhatott, nem tudjuk, hogy az említett magyarok pontosan milyen jellegű oktatási intézményeket látogattak. Minthogy azonban az ő egyetemi tanulmányaikra vonatkozó adatokat nem ismerünk, a falusi, mezővárosi, városi, káptalani és plébániai iskolák jöhetnek elsősorban szóba. Győri Domokos például valószínűleg a győri székesegyházi, illetve a

⁷⁶ CAGNIN, GIAMPAOLO, „Ad adiscendum artem et officium clericatus”. Note sul reclutamento e sulla formazione del clero a Treviso (sec. XIV), Preti nel medioevo (Quaderni di storia religiosa 4), Verona 1997, 93–124.

⁷⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 42v-43r.

városi iskolában, Kamanci Lőrinc és Ivánci Pál pedig a névadó mezővárosban tanulhatott.⁷⁸

Az említettek mellett több klerikus kapcsán a származási hely, illetve további adatok alapján következtethetünk iskolázottságra. A promoveáltak között összesen 12 szerzetes testvért találunk, közülük tíz fő esetében nem állnak rendelkezésünkre vonatkozó adatok. Mindazonáltal a négy ferences és a három domonkos fráternél felettebb valószínű, hogy valamelyik kolostori iskolában pallérozták elméjüket. *Frater Iohannes de Hungaria* és *frater Matheus de Ungaria* esetében nem ismert, hogy melyik szerzethez tartoztak,⁷⁹ míg Pozsegai Dénes remete testvér kapcsán pedig mindössze azt tudjuk, hogy valamelyik remete közösség (*ordo Heremitarum*) (talán az Ágoston-rend?) tagja volt.⁸⁰

Az 1466. március 22-én presbiterre szentelt két zágrábi egyházmegyes személy esetében igen valószínűnek tarthatjuk, hogy a zágrábi székesegyház iskolájában pallérozódtak.⁸¹ Egyikük, Gréchegyi György származási helye, a Zágráb királyi városrészét alkotó *Gradec* adhat alapot a tanultság feltételezésére,⁸² míg János fia Pongrác, a zágrábi székesegyház prebendáriusa kapcsán egyházi javadalma alapján következtethetünk hasonlóra.⁸³ A Bressából származó Fülöpről ugyancsak joggal feltételezhetjük a tanultságot. Az itáliai származású klerikus vélhetőleg Rangoni Gábor egri püspök (1476–1486) kíséretében érkezett az országba.⁸⁴ Patrónusának köszönhetően az egri székesegyházban egy kanonoki stallumhoz jutott, később a tárcaféi (1484), majd pedig a szabolcsi (1485–1488) esperesi hivatal élére is kinevezték. A főpap távollétében pedig a püspökség kormányzásával járó feladatokat is ellátta (1484–1485).⁸⁵ Mivel működése során hűségével problémák adódtak (*parum ex fide*),

⁷⁸ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 21r; vol. 11, fol. 99rv és 166r. – Az iskolákra lásd BÉKEFI REMIG, *A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig*, Budapest 1910, 104–114 (Győr); BÉKEFI REMIG, *A népoktatás története Magyarországon*, Budapest 1906, 108 (Győr), 109–110 (Ivánc), 110 (Kamanc); BEDY VINCE, *A győregyházmegyei papnevelés története* (Győregyházmegye múltjából II), Győr 1937, 2–25.

⁷⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 27r, 68r.

⁸⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 26v.

⁸¹ Uo. vol. 4, fol. 38r.

⁸² Zágrábra lásd VARGA, *Zágráb szerepe*; továbbá: MOLNÁR ANTAL, *A zágrábi püspökség és a magyarországi katolikus egyház a 17. században* (METEM Könyvek 77), Budapest 2012, 36–40.

⁸³ Noha a prebendáriusok számára nem írták elő a kötelező iskolai végzettséget, a testület autonómiája, kiváltságos volta a megfelelő képzettséget is feltételezni engedi. A zágrábi prebendáriusokra lásd MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 151–160.

⁸⁴ Rangonira legújabbán lásd KRISTÓF ILONA, *Gabriele Rangone (Veronai Gábor) pályája (1410/20–1486, Mátyás király és az Egyház, szerk. FEDELES TAMÁS* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 10), Pécs 2019, 65–82.

⁸⁵ SUGÁR ISTVÁN, *Az egri püspökök története* (Az Egri Főegyházmegye Schematizmusa 1), Budapest 1984, 180; KOVÁCS BÉLA, *Az egri egyházmegye története 1596*, Eger 1987, 46, 54; C. TÓTH NORBERT, *Az*

s hivatalát önkényesen elhagyta (*iniussus recessit*), VIII. Ince pápa (1484–1492) elfogatási parancsot adott ki ellene (1486).⁸⁶ Az itáliai klerikus minden bizonnyal tisztázta magát a vádak alól, ugyanis 1488 szeptemberében egri kanonokként és esperesként szentelte alszerpappá a római *Santa Maria Regina Coeli*-templomban Péter Pál Sant’ Agata de’ Goti püspök.⁸⁷ Ő vélhetőleg még pátriájában járt iskolába, ahol a későbbi tisztségeihez szükséges ismeretanyagot elsajátította. Az *archidiaconusi* hivatal viselőinek biztos írástudásra, valamint alapvető kánonjogi ismeretekre mindenképpen szükségük volt, ugyanis kerületükben bíraskodási joggal rendelkeztek. Noha a Fülöp fermói püspök, pápai legátus elnöklése alatt ülésező budai zsinat (1279) előírása szerint az *archidiaconus*oknak legalább három esztendőn át kánonjogot kellett volna hallgatniuk (*ad minus triennio in canonico iure studere*),⁸⁸ ezen előírásoknak nem tettek következetesen eleget. Az eddigi kutatások alapján úgy tűnik, hogy az egyes székesegyházak espereseinek legfeljebb harmada folytatott egyetemi szintű kánonjogi stúdiumokat.⁸⁹ Fülöp egyetemi tanulmányairól nem rendelkezünk információkkal,⁹⁰ amit azonban biztosan állíthatunk: tudott írni, rendelkezett alapvető gazdasági ismeretekkel, azaz a számtannal sem állt hadilábon. Képzettségét pedig tulajdonképpen bármely székesegyházi, illetőleg városi iskolában megszerezte.

Ágoston fia Kelemen, az erdélyi egyházmegyes Szent Márk-templom iskolamestere (*scolasticus*) 1489 áprilisában vette fel Rómában az alszerpapi ordót.⁹¹ A forrásban csak a templomcím szerepel, így sajnos nem állapítható meg, hogy mely település iskoláját vezette az illető. Megfelelő szintű képzettségét azonban nincs okunk megkérdőjelezni. Hasonló a helyzet Pál fia Jánossal, akit Esztergom város jegyzőjeként (*notarius civitatis Strigoniensis*) szenteltek pappá Rómában (1492).⁹² Ráadásul e két személy írástudását is kétségtelennek tarthatjuk. A betűvetésben úgyszintén jártas lehetett a *litteratus*, azaz a *deák* melléknevet viselő nyolc fő: Jakab (1492) János,

egri káptalan archontológiája 1387–1526, Turul 88 (2015) 50, 58, 59; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 50.

⁸⁶ THEINER, *Vetera monumenta* II, 509.

⁸⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 57v, 60v.

⁸⁸ PÉTERFFY, *Sacra Concilia*, 114.

⁸⁹ TONK SÁNDOR, Erdélyiek egyetemjárása a középkorban, Bukarest 1979, 132; KÖBLÖS, Az egyházi középréteg, 43; FEDELES TAMÁS, A pécsi székeskáptalan, 110; G. TÓTH PÉTER, A csanádi székeskáptalan kanonokjainak egyetemjárása a késő középkorban (1364–1552), Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 19 (2007) 37–59, itt: 46; KRISTÓF ILONA, Egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440–1526), (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 4), Pécs 2014, 76.

⁹⁰ Vö. KOVÁCS BÉLA, *Studensek, magisterek, doktorok*, Archivum 11 (1983) 5–41.

⁹¹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 87r.

⁹² Uo. vol. 10, fol. 114r.

Simon, Tamás, András, Gáspár, Albert (1496) és Péter (1523).⁹³ Balázs fia Lászlóról, az egri egyházmegyes upori Szent Miklós-templom kántoráról is feltételezhető, hogy az egyházi énekeken túl további alapvető elméleti és liturgikus ismeretekkel is fel volt vértézve, amikor pappá szentelték (1492).⁹⁴

A jelentősebb települések, mindenekelőtt a *civitasok* szülöttei kapcsán szinte bizonyosnak tarthatjuk, hogy az adott helység valamelyik oktatási intézményében sajátítottak el a korszakban alapvetőnek számító ismereteket. Ehelyütt Kassai Lőrinc (1430), Pozsonyi Miklós (1442) és Farkas (1450), Budai Balázs (1450), Brassói Mátyás (1435), György (1491) és Jakab (1497), Váradi Lukács és Nagyszebeni Jakab (1497) esetére utalok.⁹⁵ Szintén valószínűnek tarthatjuk Rohonci György (1474), Csázmai Mátyás (1475), Váci Pál (1482), Szombathelyi Péter (1489) és Tordai László (1489) esetében, hogy szülővárosukban jártak iskolába,⁹⁶ Kőszegi Jodok (1488) pedig az egyik soproni oktatási intézményt látogathatta.⁹⁷ A felsorolást tovább folytathatnánk, valamint kiegészíthetnénk a további *oppidumok*, hovatovább az egyes falvak adataival is. De vajon milyen jellegű ismereteket sajátíthattak el vizsgált klerikusaink?

A Kárpát-medencében a középkor folyamán több iskolatípus közül választhattak a tanulni vágyók. Az alsó- és középfokú oktatást biztosító intézmények közül a legfontosabbak a plébániai, a káptalani, a városi és a kolostori iskolák voltak. Ezek mellett sok faluban és a legtöbb mezővárosban úgyszintén létesítettek tanintézetet.⁹⁸ Vizsgált korszakunkban mindössze Pozsonyban,⁹⁹ valamint a Domonkos-rend budai kolostorában működött egyetemi képzést biztosító *studium generale*,¹⁰⁰ a felsőfokú

⁹³ Uo. vol. 10, fol. 116v; vol. 11, fol. 128rv, 129v, 134v, 181v; vol. 14, fol. 65v.

⁹⁴ Uo. vol. 10, fol. 116r.

⁹⁵ Uo. vol. 1, fol. 40r, 52r; vol. 2, fol. 102v; vol. 3, fol. 39v, 42rv; vol. 10, fol. 55r; vol. 12, fol. 14rv.

⁹⁶ Uo. vol. 6, fol. 207v, 212v; vol. 7, 50r; vol. 9, fol. 91r, 101v. Az iskolákra lásd BÉKEFI, *A káptalani iskolák*, 139–144 (Vác), 211–214 (Csázma); BÉKEFI, *A népoktatás*, 160, 165 (Torda); KISS-TÓTH-ZÁGORHIDI CZIGÁNY, *Savaria-Szombathely*, 178 (Szombathely); ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 77 (Rohonc).

⁹⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 149v; vol. 9, fol. 24r, 33r. A soproni iskolákra lásd BÉKEFI, *A népoktatás*, 155–157. – Valószínűleg Kőszegen is működött a középkorban plébániai iskola, azonban az 1527 előtti források nagymértékű pusztulása miatt erre vonatkozó közvetlen adattal nem rendelkezünk. BARISKA ISTVÁN szíves tájékoztatását ezúton is köszönöm.

⁹⁸ Erre összefoglalóan lásd MÉSZÁROS ISTVÁN, *Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777 között*, Budapest 1981; *A magyar iskola első évszázadai (996–1526)*, szerk. SZENDE KATALIN, Győr 1996; MÉSZÁROS ISTVÁN, *A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon*, Budapest 2000.

⁹⁹ CSÁSZÁR MIHÁLY, *Az Academia Istropolitana*, Mátyás király pozsonyi egyeteme, Pozsony 1914; GABRIEL, ASZTRIK L., *The Mediaeval Universities of Pécs and Pozsony*, Frankfurt am Main 1969; FONT MÁRTA, *A siker reménye és a kudarc okai. Egyetemalapítások a középkori Magyarországon*, *Per Aspera ad Astra* 4 (2017:1–2) 78–102, itt: 88–90.

¹⁰⁰ HARSÁNYI, *A Domonkos rend*, 145–161; ROMHÁNYI BEATRIX, *A koldulórendek szerepe a középkori magyar oktatásban*, *A magyar iskola*, i. m. 35–39.

tanulmányokra vágyó magyarok többsége azonban a külföldi univerzitásokat látogatta.¹⁰¹

Ami az oktatás színvonalát, s magát a tananyagot illeti, nagy eltérések lehettek iskolánként, illetve régióként, különösen az elemi szintű ismereteket nyújtó falvak plébániai iskolái esetében. A legtöbb falusi iskolában az alapvető imádságokat, így a *Pater noster*t, a Hiszekegyet, a legalapvetőbb hittételeket, az egyházi énekeket, a számolást, valamint az olvasást tanították, mindez a 15. században kiegészülhetett az írás oktatásával. A plébánosok, valamint káplánjaik tanítottak e helyeken, ám egy-egy iskolamester alkalmazására is akad példa.¹⁰² A 15. század derekától Erdély szászok lakta részén a kiváltságos plébániák élére általában egyetemet végzett klerikusok kerültek, s e jelenség a régió falvai esetében is kimutatható.¹⁰³ A tanult plébánosok pedig minden bizonnyal gondot fordítottak az alkalmas iskolamesterek és tanítók kiválasztására, amely az oktatás minőségére is pozitív hatással lehetett. A szebeni területben fekvő Baromlak (ma Nagybaromlak, *Valea Viilor* Romániában) falu iskolájában tanuló diákok példája mindezt jól szemlélteti. A 16. század elejéről származó információ szerint a tanulók összejövetelt tartottak, amelynek keretei között latin nyelven tartottak disputát, nyilvánvalóan a grammatikai tananyag elmélyítése, begyakorlása okán.¹⁰⁴

A mezővárosi és a városi iskolák esetében differenciáltabb oktatás során bővebb ismeretekre tehettek szert a nebulók, amint Sárospatak *oppidum* példája szemlélteti. Az 1480-as években az ottani iskolában tanult Szalkai László, a későbbi esztergomi érsek (1524–1526),¹⁰⁵ akinek jegyzetei korunkra maradtak. Az elemi ismeretek és a latin nyelv alsó és középső tagozaton történő elsajátítását követően csillagászatot, zeneelméletet, genealógiát és az ezekhez hasonló jogi ismereteket, irodalmat, valamint levél- és oklevélszerkesztést tanult. Egyetemre ezt követően sem járt, mégis a kortársak

¹⁰¹ VERESS, Olasz egyetemeken; TONK, Erdélyiek egyetemjárása; KÖRMENDY KINGA, *Studentes extra regnum 1183–1543. Esztergomi kanonokok egyetemjárása és könyvhasználata 1183–1543*, (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III/9), Budapest 2007; TÜSKÉS ANNA, *Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365–1526*, (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1), Budapest 2008; HARASZTI SZABÓ PÉTER–KELÉNYI BORBÁLA–SZÖGI LÁSZLÓ, *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348–1525*, I–II, (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2–3) Budapest, 2016–2017; HARASZTI SZABÓ PÉTER–KELÉNYI BORBÁLA, *Magyarországi diákok francia, angol, itáliai és német egyetemeken a középkorban, 1100–1526*, (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 3), Budapest 2019.

¹⁰² BÉKEFI, *A népoktatás*, 25.

¹⁰³ TONK, *Erdélyiek egyetemjárása*, 138.

¹⁰⁴ ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 75–76.

¹⁰⁵ Személyére és pályafutására lásd KUBINYI ANDRÁS, *Szalkai László esztergomi érsek politikai szereplése*, Uő, *Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon* (METEM Könyvek 22), Budapest 1999, 147–106.

által elismert, korszerű humanista műveltségre tett szert, sőt még kisebb latin nyelvű költeményeket is írt.¹⁰⁶ E korszerű tudásanyagot és a humanizmus iránti vonzódását a krakkói egyetem *artes* fakultásán borostyánkoszorút szerző Kisvárdai Jánostól, a sárospataki iskola rektorától (1489–1490) sajátította el.¹⁰⁷ A lakosság etnikai összetétele nyomán egyes városokban a latin mellett úgynevezett német iskolák is működtek.¹⁰⁸

A püspöki, érseki székhelyeken a korai időszakról kezdve iskolákat szerveztek, melyek elsődleges célja a klerikus réteg utánpótlásának képzése volt. Az elemi szintű ismeretek megszerzését követően a tananyag immár a hét szabad művészet (*septem artes liberales*) köré szerveződött. A növendékek latin grammatikát, retorikát, tanultak, majd a tehetséges ifjak számtani, geometriai, ének-zenei ismereteket szerezhettek. Igen fontos részét képezte a tananyagnak a retorika keretében oktatott *ars dictandi*, amely a levél-, oklevélszerkesztés szabályainak elsajátítását foglalta magába. A középkori Magyarországon erre mindenképpen szükség volt, hiszen a jogi írásbeliség letéteményesei elsősorban a hiteleshelyek (*loca credibilia, loca authentica*) voltak. A hiteleshelyi intézményrendszer kialakulása és működése tette szükségessé azt is, hogy a káptalanok és szerzetesházak tagjai a magyar szokásjogban is jártasak legyenek. A székesegyházi iskolában tanuló növendékek számára tankönyvként szolgáltak az oklevelek formulás részeit tartalmazó gyűjtemények (formuláriumok), amelyek összeállítását az oklevélforgalom tömegessé válása tette szükségessé.¹⁰⁹ A 15–16. század folyamán a káptalani iskolákból a városokban létrejött a káptalani-városi iskola, amely sok helyen tulajdonképpen két részre oszlott. Az alsó és középső tagozatból formálódott ki az ún. a kisebb iskola (*schola minor*), míg a káptalani iskolák felső tagozata nagyobb iskolaként (*schola maior*) működött tovább, ahol a tanulók magasabb szintű etikai-filozófiai és teológiai ismereteket szerezhettek. Emellett más tudományterületek oktatására is sor kerülhetett, így tanulhattak például csillagászatot, zeneelméletet, jogtudományt a diákok.¹¹⁰

¹⁰⁶ HORVÁTH JÁNOS, Az irodalmi műveltség megoszlása, Budapest 1935, 197–198; MÉSZÁROS ISTVÁN, A Szalkai-kódex és a XV. század végi sárospataki iskola, Budapest, 1972.

¹⁰⁷ HARASZTI SZABÓ–KELÉNYI–SZÖGI, *Magyarországi diákok*, 2145. sz.

¹⁰⁸ BÉKEFI, *A népoktatás*, 27–50.

¹⁰⁹ BÉKEFI, *A káptalani iskolák*, 246–274; MÉSZÁROS, *A katolikus iskola*, 1–83; MIKLÓSSY ZOLTÁN, *Hiteleshely és iskola a középkorban*, Levéltári Közlemények 18–19 (1940–1941) 170–178; ECKHART FERENC, *Hiteleshelyek a középkori Magyarországon* (Studia Notarialia Hungarica 11), Budapest, 2012. – A magyar formuláskönyvekre legújabbban: SZOVÁK KORNÉL, *Formuláskönyvek a középkori Magyarországon*, Formularium ecclesiae Strigoniensis, i. m. LV–LXXIII.

¹¹⁰ MÉSZÁROS, *Az iskolaügy története*, 109–110.

A szerzetesi közösségek által működtetett oktatási intézmények színvonala a 15. század folyamán egyenletesnek tekinthető, különösen a domonkosok, a ferencesek és az Ágoston-rendi remeték fordítottak nagy gondot magasan kvalifikált tanárok alkalmazására. A Domonkos-rend valamennyi kolostorában működött alapfokú iskola, ahol a novíciusok elsajátíthatták az egyházi rend szentségének fokozataihoz szükséges alapvető tudást, így a latin nyelvű olvasást, írást és beszédet. Ezt követően az országban több helyen működő, középszintű ismereteket közvetítő *studium particulare* következhetett. Itt készítették ugyanis fel a diákokat a magasabb szintű filozófiai és teológiai stúdiumokra, melyeket később a magyar provincia budai központjában működő rendi főiskolán (*studium generale*), valamint külföldi egyetemeken végezhettek.¹¹¹ Ilyen dominikánus középiskola működött Pécsen is a 15. század folyamán, amely diákjai közül sokan folytattak külföldön tanulmányokat: 1474 és 1521 között összesen 24 pécsi szerzetes fordult meg nevesebb külföldi egyetemeken. Stúdiumaik befejezését követően közülük többen visszatértek, s a pécsi iskolában tanítottak. Közéjük tartozott Mihály fráter, aki a pécsi konventből érkezett Párizsba (1489), majd teológiai tanulmányai befejezését követően két évre lektorra és régenssé nevezték ki a pécsi kolostorba.¹¹²

1444. november 13-án adták ki a brassói dékánátus szabályzatát, amely előírása értelmében a kerület plébániáinak élére kizárólag egyetemi tanulmányokat végzett személyek kerülhettek.¹¹³ A kutatások arról tanúskodnak, hogy e törekvés nem pusztán az említett kerületben, hanem a jelentősebb magyar városok esetében is érvényesült.¹¹⁴ Persze a városi plébániák vezetőinek képzettsége között is jelentős különbségek lehettek, azonban vidéki kollégáik túlnyomó részénél biztosan műveltebbek voltak.¹¹⁵

¹¹¹ A szerzetesek külföldi tanulmányaira lásd F. ROMHÁNYI BEATRIX, Egyetemjáró szerzetesek a késő középkori Magyarországon (Ki, hova és miből?), HARASZTI SZABÓ PÉTER–KELÉNYI BORBÁLA–SIMON ZSOLT (szerk.), „Mindenki vágyik a tudásra, de az árát senki sem akarja megadni”. Az oktatás finansziális háttere és haszna a középkorban és a kora újkorban, Budapest 2019, 117–140.

¹¹² HARSÁNYI, *A Domonkos rend*, 238–239.

¹¹³ „ne sacerdotio fungaris mihi, nisi confirmandus seu instituendus sit in aliquo studio generali approbatus”: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen Bd. 5: 1438-1457*, hgg. GUSTAV GÜNDISCH, Köln 1975, 2512. sz.

¹¹⁴ TONK, *Erdélyiek egyetemjárása*, 137; SOMOGYI SZILVIA, *A brassói dékánóság plébánosai és plébániahálózatának jellegzetességei a 15. században*, Ezerarcú Erdély. Politika, társadalom, kultúra. Szerk. TÓTOS ÁRON–K. MARKALY ARANKA–KOLOH GÁBOR–HORVÁTH ILLÉS, Kolozsvár, 2019, 35–75; itt: 49–52. – Erre hívta fel a figyelmet KELÉNYI BORBÁLA is *Városi plébánosok tanulmányai a Hunyadi-korban Buda, Pest, Pozsony, Sopron, Kassa, Bártfa, Eperjes, Nagyszeben és Brassó példája alapján* című előadásában (*Mátyás király és az Egyház tudományos konferencia*, Pécs, 2018. november 15.)

¹¹⁵ CEVINS, MARIE-MADELEINE DE, *Az Egyház a késő-középkori magyar városokban*, Budapest, 2003, 110.

A 15. században sorra került esztergomi vizitáció¹¹⁶ alkalmával például a székesegyház kanonokjai számára magától értetődő volt, hogy a székesegyház plébánosa ismeri az átlényegülés dogmáját, hiszen tanult férfiak körében (*inter tot doctos viros*) él, azonban vidéki kollégái esetében már korántsem lehetett ennyire evidens mindez – legalábbis a káptalan tagjainak válasza ezt engedi sejtetni.¹¹⁷

A késő középkori magyar áldozópapok jelentős része azonban nem járt egyetemre, hiszen az akadémiai grádus nem képezte sem a promóció, sem pedig általában a javadalomnyerés feltételét.¹¹⁸ Éppen ezért nem meglepő, hogy a vizsgált időszakban Rómában promoveált magyarok közül mindössze hat személy (0,8%) egyetemi tanulmányairól rendelkezünk adatokkal. Az első ismert peregrinus a firenzei származású *Petrus Simonis Melanesi de Buda* volt,¹¹⁹ aki *baccalaureus in decretis* vette fel Rómában az első tonzúrát és a kisebb rendeket (1447).¹²⁰ Ő valószínűleg még szülőföldjén, Itáliában hallgatott kánonjogot, azonban tanulmányai helyszíne közelebből nem ismert.¹²¹ Az 1455-ben pappá szentelt Kutasi Tamás vasvári kanonok Padovában (1450), Rómában és Ferrarában (1456) végezte jogi tanulmányait, amelyet kánonjogi doktori fokozattal zárt le.¹²² Magyarországi Péter Domonkos-rendi testvért 1474. június 4-én szentelték presbiterre a római *Santo Spirito in Sassia*-templomban.¹²³ Valószínűleg ő a kassai konvent tagja lehetett, esetleg azonosíthatjuk az 1476-ban már Firenzében tanult, majd a kassai konvent lektorává kinevezett

¹¹⁶ A KOLLÁNYI FERENC által a múlt század elején közreadott esztergomi egyházlátogatási jegyzőkönyv keletkezési ideje bizonyosan nem a forráskiadó által megjelölt 1397-es esztendő, ugyanis döntően 15. századra datálható szövegeket (és személyeket) tartalmaz. KOLLÁNYI FERENC, *Visitatio capituli e. m. Strigoniensis anno 1397*, Történelmi Tár 54 (1901) 71–106, 239–272. Vö. C. TÓTH NORBERT, *Az esztergom-szentistváni prépostság második vizitációja*, Egyháztörténeti Szemle 15 (2014) 3–23.

¹¹⁷ A 42. kérdés a következőképpen hangzott: „Item interrogetur parochialis presbyter de verbis transsubstantialibus Corporis, et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi?” – erre a következőképpen feleltek a kanonokok: „quod talis interrogatio non est hic necessaria, ubi plebanus est inter tot doctos viros, bene tamen posset interrogari ruralis plebanus”. KOLLÁNYI, *Visitatio*, 78, 253.

¹¹⁸ A graduáltak közé tartoztak az 1428-ban a pécsi székesegyház mellett alapított Szent Móric-kápolna mindenkor javadalmasai, akiknek képzett teológusnak, illetőleg prédikátornak kellett lenniük (*magister, aut baccalaureus formatus in theologia, seu alias ad predicationis officium, ut prefertur exercendum idoneus existeret*). Vö. KOLLER, *Historia episcopatus*, III, 341.

¹¹⁹ Apja Simone di Piero kereskedőként telepedett le Budán, 1416-ban már a város Olaszok utcájában élt. Egy Lucia nevű budai polgárlánnyal kötött házasságot, melyből 1423 táján születhetett Péter. Apja 1430 előtt bekövetkezett halálát követően nagybátyja, Tommaso gyámsága alá került. Vö. ARANY KRISZTINA, *Firenzei kereskedők, bankárok és hivatalviselők Magyarországon (1370–1450)*, Fons 14 (2007) 483–549, itt: 519–520.

¹²⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 4rv.

¹²¹ Vö. VERESS, *Olasz egyetemeken*; HARASZTI SZABÓ–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*.

¹²² ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 98v, 100v, 101v – tanulmányaira lásd VERESS, *Olasz egyetemeken*, 364, 406; HARASZTI–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*, 451., 672., 838. sz. – egyházi pályafutására lásd HORVÁTH TERÉZIA, *A vasvári káptalan prépostjai a Mátyás-korban*, Mátyás király és az Egyház, i. m. 106–108.

¹²³ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 164rv.

Péterrel, akit 1479 szeptemberében a Római Kúria stúdiumán biblikussá neveztek ki.¹²⁴ Szentgyörgyi Jug Pál fia Márton, 1475-ben iratkozott be a bécsi egyetemre, ahol borostánykoszorút (1478), majd pedig *magister artium* fokozatot (1480) szerzett.¹²⁵ 1488. május–június fordulóján pedig már egy fehérvári kanonoki stallum birtokosaként vette fel a szent rendeket Rómában.¹²⁶ Az egyik legképzettebb klerikus minden valószínűség szerint a dominikánus Szegedi Bacsza Tamás lehetett. Ő 1476 nyaratól, a pesti konvent tagjaként hallgatott teológiát a firenzei *Santa Maria Novella* kolostorban, ahol valószínűleg megszerezte a teológiai magiszteri fokozatot is. A korabeli források kiváló szónokként említik a királyi udvarban is kedvelt szerzetest. Később a modrusi konventbe helyezték át (1491), majd pedig a tragoviștei Szent Miklós-kolostor perjele lett (1496). 1497 őszén szentelték Rómában püspökké; előbb moldvabányai (1497–1506), majd ezt követően nándorfehérvári (1506–1512) címzetes püspökként látott el *suffraganeusi* teendőket.¹²⁷ Az 1521-ben presbiterre szentelt Besztercei Fábián felsőfokú tanulmányai esetében már korántsem ennyire egyértelmű a helyzet. Így csak feltételesen azonosíthatjuk *Fabianus quondam Andree Bistricius Transilvaniensis Pannonus* krakkói, majd bolognai egyetemi hallgatóval, aki 1512-ben kánonjogi doktorátust szerzett Bolognában.¹²⁸

Az említettek mellett egy további egyetemet végzett klerikust is meg kell említenünk. Berendi Bak Gáspár szepesi prépost neve nem szerepel az Apostoli Kamara ordinációkat tartalmazó köteteiben, noha az Örök Városban szentelték presbiterre (1472). A korábban Bécs, Ferrara és Bologna egyetemein tanult, s kánonjogi doktorátust szerző egyházfi – amint említettem – a bolognai székesegyházban vette fel a kisebb rendeket, valamint az alszerpapi ordót (1469).¹²⁹

Az 1426 és 1523 között a Római Kúriában szentelt magyar klerikusok alig több, mint egyharmada kapcsán rendelkezünk közvetlen, illetve közvetett adatokkal tanultságukra vonatkozóan. Többségük esetében azonban műveltségük színvonaláról semmi közelebbit nem tudunk. Mindössze a zsinati előírások, s egyéb normatív szabályzatok nyújtanak támpontokat a klerikusokkal szemben támasztott alapvető

¹²⁴ HARSÁNYI, *A Domonkos rend*, 249; KAEPELLI, *Domenicani promossi*, 170. 63. jz.; HARASZTI SZABÓ–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*, 682, 768, és 770. sz.

¹²⁵ TÜSKÉS, *Magyarországi diákok*, 4868. és 4926. sz.

¹²⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 41r. – Fehérvári javadalmára lásd még KÖBLÖS, *Az egyházi középréteg*, 367/99. sz.

¹²⁷ HARSÁNYI, *A Domonkos rend*, 328–329; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 82–83; HARASZTI SZABÓ–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*, 769. sz. – Ordinációja: MNL OL DF 209 059.

¹²⁸ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 14r.

¹²⁹ FEDELES, Mátyás seregéből.

ismeretanyag meghatározása során. Az azonban kétségtelen, hogy a 15. század második felében a Magyar Királyság területén működő iskolahálózat lehetővé tette a tanulni vágyók számára a klerikus mesterség alapjainak elsajátítását. Annak ellenére állíthatjuk ezt, hogy az egyes intézményekben folyó oktatás minősége korántsem volt egységes. E téren lehettek regionális eltérések, sőt a különböző településtípusokon szolgáló klerikusok felkészültsége sem tekinthető homogénnek. Ugyanakkor meglehetősen leegyszerűsítő, sztereotip az a megközelítés, mely szerint a késő középkori vidéki papság általánosságban műveletlen, tudatlan lett volna.¹³⁰ A 15. században összeállított esztergomi egyházlátogatási jegyzőkönyv arra utal, hogy a komolyabb teológiai felkészültséget igénylő kérdések, mint amilyen például az említett átlényegülés (*transsubstantiatio*) tétele nehézséget okozhatott a vidéki papoknak.¹³¹ Az esztergomi kanonokok sejtelmes válaszát azonban egyáltalán nem tarthatjuk általános érvényűnek, nyilvánvalóan akadhettek szép számmal kivételek. Ezek közé tartozott a győri egyházmegyes Ratt Márton, Rohonc mezőváros presbitere is, aki korábban e település iskolájában, majd később a bécsi egyetemen tanult. Egy az Apostoli Penitenciária hivatalához benyújtott kérvényéből (1487) arról értesülünk, hogy néhány paptárásával egy ízben éppen az átlényegülés dogmájáról folytatott eszmecsere.¹³²

Közismert, hogy a katolikus papnevelés a trentói zsinatot (1545–1563) követően öltött intézményes kereteket.¹³³ A zsinat XVIII. kánonja részletesen rendelkezett az egyházmegyei szemináriumok felállításáról (*collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium sit*), s az ott folytatandó oktatásról-nevelésről. Az előírás értelmében azokat a 12. életévüket betöltő fiúkat vették fel, akik megfelelő módon tudtak olvasni és írni. Az elsajátítandó ismeretanyaggal kapcsolatban pedig a következőképpen határoztak a zsinati atyák: „Tanulják meg a nyelvtant, az éneklést, az egyházi számvetést és tegyenek szert más hasznos képességekre is. Tanulmányozzák a Szentírást, az egyházi könyveket, a szentek írásait, valamint a szentségek kiszolgáltatásának módját, főleg ami a gyónáshoz szükséges, továbbá a szertartások és az ünnepek lefolytatásának formáit.”¹³⁴

¹³⁰ Erre a lutheri hitújítás törzsterületének plébániai papságát vizsgáló ENNO BÜNZ hívta fel a figyelmet. BÜNZ, *Thüringens Pfarrgeistlichkeit*.

¹³¹ KOLLÁNYI, *Visitatio*, 78, 253; MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 133.

¹³² ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 77–78, és 226. 276. jegyzet.

¹³³ A zsinat alapvető feldolgozására lásd JEDIN, *Geschichte des Konzils*, – A papság képzésének megújítására lásd GÁRDONYI, *A papi élet reformja*.

¹³⁴ SZÁNTÓ, *A Katolikus Egyház*, III, 660. – Az eredeti szöveg mértékadó kritikai kiadását lásd *Conciliorum Oecumenicorum*, 750–751.

A Capranica és Nardini bíborosok alapította itáliai kollégiumokat e papnevelő intézmények előfutárainak tarthatjuk, amint fentebb említettem. Valószínűleg a Kárpát-medence területén is lehettek hasonló jellegű kezdeményezések, amelyre MEZEY LÁSZLÓ hívta fel a figyelmet. Nézete szerint a Bakóc Tamás egri püspök (1492–1498) számadáskönyvében (1493–1496) feltűnő *domus procedendum* kifejezés a papnövendékek közös életterét jelölte. Következtetései szerint a magasabb ordók felvételére készülő *világi klerikusok* kollégiumáról van szó, amely kvázi „szemináriumként” működött a 15. század végi püspöki központban.¹³⁵ Mindazonáltal az egri intézményben elsősorban a prédikációra és a gyakorlati lelkipásztori ismeretek elmélyítésére helyezhették a hangsúlyt. A mindennapi teendők ellátásához szükséges ismeretanyagot, azaz a *klerikus mesterséget* az intézményes kereteken kívül is elsajátíthatták a késő középkori magyar papnövendékek, amint az alábbi példa szemlélteti. Schön János végrendeletében (1456) fiát, Jakabot egyik rokonára, Farkasra, a soproni Nagybaldogasszony-templom plébánosára bízta, kérve, hogy papot neveljen belőle.¹³⁶

A késő középkori magyar klérus műveltsége, képzettsége tehát meglehetősen heterogén volt. Mindez a középkori Európában általános jelenségnek számított, amely egyenes következménye volt az egységes papnevelés korabeli hiányának. Végso soron a klerikus pályára készülő k képességei, ambíciói és nem elhanyagolható módon anyagi lehetőségei szabtak gátat (mindössze) elméleti felkészültségüknek.¹³⁷ Az egyházi ordók egyes fokozatainak felvétele előtt azonban szigorúan ellenőrizték a kandidálók elméleti és gyakorlati ismereteit mind a részegyházakban, mind pedig az Apostoli Kamarában. Ebből következően az a korábbi szakirodalomban már-már evidenciává merevedő állítás, amely szerint a pápai Kúria hanyagsága központi szerepet játszott volna a késő középkori papság képzetlenségében, egyáltalán nem tartható. Itt érdemes ERICH MEUTHEN nézetét röviden összefoglalni, aki a késő középkori klérus képzettségét vizsgálva a következőkre hívta fel a figyelmet. A 15. században a lelkipásztori munka két területe, a gyakorlati és az elméleti rész élesen elvált egymástól. A pasztoráció egyrészt a szentségek kiszolgáltatására, a liturgikus cselekményekre, misecelebrálásra

¹³⁵ MEZEY LÁSZLÓ, *A deákság és Európa*, Budapest, 1979, 191–192.

¹³⁶ HÁZI, *Sopron szabad királyi*, II/1, 82–83, 110. sz.; HÁZI JENŐ, *Sopron középkori egyháztörténete*, Sopron 1939, 242.

¹³⁷ A tanulni vágyó szegény származású diákok számára is lehetőség nyílt akár külföldi tanulmányok folytatására is, amint az esztergomi *Collegium Christi* példája mutatja. KÖRMENDY KINGA–C. TÓTH NORBERT, *A Collegium Christi alapítása és tagjainak egyetemi tanulmányai*, Metropolis Hungariae (Strigonium Antiquum VIII) Esztergom, 2017, 145–165.

koncentrált, másrésről a hitszónoki tevékenységet foglalta magába. Míg a praktikumhoz sorolható feladatokat valamennyi lekipásztor el tudta végezni, a prédikáció tartása már magasabb fokú műveltséget feltételezett, ami illetően a klérus elitjéhez tartozó kisebbség, elsősorban a koldulórendi szerzetesek, valamint a magasan kvalifikált világi papság kiváltsága maradt. Nyilván a szermó-gyűjtemények éppen e téren kínáltak segítséget a papok számára, azonban egy jól felépített szentbeszéd összeállítása komoly felkészültséget igényelt. A hívek lekipásztoraikkal szembeni elvárása viszont a 15–16. század fordulójára gyökeresen megváltozott: mindkét területen kompetens klerikusokat igényeltek. A 15. századi reformjavaslatok azonban elsősorban a klerikusok gyakorlati ismereteit állították a középpontba, mivel úgy gondolták a korabeli teológusok, hogy leginkább erre lesz szükségük munkájuk (*ad regimen animarum*) során. A humanista papi ideált megfogalmazó szerzők, valamint a hitújítók érdeklődésének homlokterében ezzel szemben elsősorban a papok intellektuális képessége állt, amely az igehirdetés szempontjából természetesen nélkülözhetetlen, azonban a lekipásztori munkának mindössze egy szegmensét alkotja. Mindebből arra a logikus következtetésre jutott a német szakember, hogy voltaképpen nem a korabeli klérus képzetlensége, hanem *téves irányú képzettsége* állt a 16. századi viták kereszttüzében.¹³⁸

TITULUS, PATRIMONIUM

„Nem tudjátok, hogy akik a templomban szolgálnak, a templomból is élnek, s akik az oltárt szolgálják, az oltárról részesednek? Az Úr is úgy rendelte, hogy az evangélium hirdetői az evangéliumból éljenek.” E sorokat Szent Pál apostolnak a Korintusiakhoz írt első levelében olvashatjuk (9,13), amely világossá teszi azt az alapelvet, miszerint az egyházi szolgálat anyagi javakat feltételezett már az ősegyházban. Amint az első fejezetben láthattuk, a kánonjogi előírások értelmében a *subdiaconatus*sal kezdődő három magasabb ordó felvételének előfeltétele a megélhetést biztosító javadalom birtoklásának igazolása volt. Eredetileg a *titulus ordinationis* egy olyan templomcímet jelentett, amely a szentelendő számára biztos egzisztenciát, azaz bevételi forrást nyújtott. Ez lehetett hagyományos egyházi beneficium, de akár más jellegű jövedelemforrás (*patrimonium, pensio, mensa*) is, a lényeg az állandó bevétel

¹³⁸ „Nicht also die klerikale Unbildung, sondern die Fehlbildung stand zur Diskussion.” MEUTHEN, *Zur europäischen Klerusbildung*, 285–290.

szavatolása volt, amely megteremtette a liturgikus feladatok és a lelkipásztori munka ellátásának nyugodt hátterét. A késő középkori főúri vallásosság jellemzői között említhetjük például az egyes potentátok magánvagyonából létrehozott kápláni állásokat, amelyek a kiválasztott klerikusok személyre szabott ellátását garantálták, anélkül, hogy őket egy meghatározott egyházi intézményhez (templom, kápolna, oltár) kötötte volna.¹³⁹ Gyakorinak számított korszakunkban, hogy a szentelendő addig kapott ellátást (*titulus mense et provisionis*) egy patrónustól, amíg nem jutott egyházi javadalom birtokába. Közéjük tartozott – mások mellett – Soproni Pistoris János, aki a seckauai püspöktől vette fel a szent rendeket (1430–1431) a Cillei Frigyes gróf által számára biztosított – közelebbről nem ismert – megélhetési forrás birtokában.¹⁴⁰ 1496 nyarán pedig több magyar klerikus nyújtott be promóciós folyamodványt, akiknek megfelelő javadalmuk nem lévén Wary Pál,¹⁴¹ a budai Nagyboldogasszony-templom plébánosa biztosított ellátást. Közéjük tartozott az esztergomi egyházmegyes *Iosephus de Poddino* (Podolini József) iskolás is, aki a plébános saját és a plébánián élő papok bevételeiből (*ad titulum mense sue et collegium sacerdotii aliorum*) évi mintegy 15 dukátot kapott megélhetésre, s egyúttal felvételt nyert örökös káplánként a templom mellett működő papok kollégiumába (*assumptus et receptus ac ibidem cappe[l]lanie sacerdotium requirentis perpetuus capellanus constitutus fuit*). Minderről Wary pecsétetes levelet állított ki számára (*per patentes litteras dicti plebani, eius sigillo munitas, plena fides fieri potest*).¹⁴²

A világi klérustól eltérően a szerzetesek esetében nem volt szükség önálló bevételi forrásra, hiszen az adott rend biztosította tagjai számára a megélhetést.¹⁴³

Az alábbi, 11. táblázat tartalmazza a vizsgált személyek javadalomtípusait, amely első pillantásra is igen változatos képet tár elénk. 220 fő nem rendelkezett stallummal, amely az alsóbb rendek esetében magától értetődőnek számított. Az említett javadalom nélküliek túlnyomó többségét (84%) valóban csak az első tonzúrára, illetőleg a kisebb ordókra mozdították elő. 35 fő azonban úgy vette fel a három magasabb rendet, hogy a kamarai jegyzők egyáltalán nem tüntettek fel nevük mellett egyházi javadalmat, illetve egyéb bevételt biztosító forrást. Közülük 29 klerikust alszerpappá, nyolcat diakónussá,

¹³⁹ LEDERHILGER, *Weihtitel*.

¹⁴⁰ „m[ense] et p[rovisionis] magnifici comitis Friderici comitis Cilie Segorieque etc.”: *Die Weiherregister*, XXIV, és 278., 292., 317. sz.

¹⁴¹ Wann Pállal azonosítható. Vö. HUBER, ALFONS–KUBINYI ANDRÁS, *Egy budai iskolamester pályája a XV. század második felében*, A magyar iskola, 51–61, itt: 55. – Ehelyütt is köszönöm HARASZTI SZABÓ Péternek, hogy e tanulmányra felhívta a figyelmem.

¹⁴² MREV IV, CXIII. sz.

¹⁴³ ÜLHOF, *Die Zuständigkeiten*, 43.

hatot pedig áldozópappá szenteltek. Utóbbiak kapcsán figyelemreméltó, hogy egy kivételével valamennyiük promóciójára a 15. század első felében, közelebbről 1433 és 1448 között került sor. Ráadásul három személyt, Pozsegai Istvánt, Brassói Mátyást és Szerdahelyi Istvánt azonos napon, a firenzei Szent Mihály-templomban az 1435. április 16-án lezajlott *ordines generales* keretében szenteltek fel.¹⁴⁴ Amennyiben tüzetesebb vizsgálat alá vesszük e kérdést, arra lehetünk figyelmesek, hogy a szintén az említett napon pappá szentelt Cinhel Mihály neve mellett is mindössze a veszprémi egyházmegye szerepel,¹⁴⁵ holott két héttel korábban az említett templomban *plebanusként* szentelték diakónussá.¹⁴⁶ Sajnos a feltüntetett javadalmáról egyebet nem tudunk, de erős a gyanúm, hogy ez pusztán a dokumentálást végző kamarai jegyző(k) sietős, hanyag munkájának következménye lehet. Amint a második fejezetben említettem, a *Libri formatarum* első és második volumeneit párhuzamosan vezették, amelyeket később nem vetettek össze. Cinhel plébániai javadalmát például az első nem,¹⁴⁷ csupán a második volumen tartalmazza. Könnyen elképzelhető tehát ezek alapján, hogy az említett három magyar áldozópap szintén rendelkezett *beneficiummal*, amelyet azonban nem tüntettek fel a kamarai regiszterekben. E sejtésemet erősíti meg Pozsegai György esete is. A pécsi egyházmegyes alszerpap promóciós folyamodványát 1433. január 29-én regisztrálták a Kancellárián,¹⁴⁸ majd pedig március 28-án, a vatikáni Szent Péter-templom egyik kápolnájában presbiterre szentelte Angelus castrói püspök.¹⁴⁹ A szupplikációban feltüntették javadalmát is, ugyanis a pozsegai Szent Pál plébániaegyház Szűz Mária oltárának örökös káplánjaként szolgált. A promócióról rögzített bejegyzésben azonban hiába keressük *beneficiumát*. Az 1430-as éveket követően mindössze két magyar, Ágostonfi Lőrinc (1448) és Szebeni Jakab (1497) nevét találjuk a presbiteri ordót felvettek lajstromában, akiknél sem titulust, sem pedig *patrimoniumot* nem tüntettek fel.¹⁵⁰ Az elmondottak alapján úgy vélem, hogy korszakunk kúriai promócióin csak a vizsgálatok során ellenőrzött és igazolt bevételi forrással rendelkező magyarokat szenteltek pappá. Visszaélésekre természetesen a legszigorúbb kontroll dacára is akadtak példák, amely kérdésre a

¹⁴⁴ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 12r.

¹⁴⁵ Uo. vol. 2, fol. 11 v.

¹⁴⁶ Uo. vol. 2, fol. 9r.

¹⁴⁷ Uo. vol. 1, fol. 54r.

¹⁴⁸ LUKSICS, XV. századi pápák, II, 133. sz.

¹⁴⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 44v.

¹⁵⁰ Uo. vol. 2, fol. 23v; vol. 12, fol. 14v.

későbbiekben még visszatérek. Lássuk azonban elsőként a magyar javadalmak sokszínűségét, s az adatokból levonható általános következtetéseket!

A legnagyobb kontingenst az oltárigazgatók, más néven altaristák alkotják 194 fővel, de hozzájuk sorolhatjuk a 73 kápolnaigazgatót is, mely csoportok összesítve a kúriai szenteléseken részt vett klerikusaink közel 36%-át adják. E két réteg tagjai az egyházi társadalom mályuszi felosztása alapján az alsópapsághoz tartoztak, s legfontosabb közös jellemzőjüként említhetjük, hogy szinte kizárólag liturgikus teendőket végeztek, s nem láttak el lelkipásztori feladatokat.¹⁵¹ Mindennek hátterét a 15. század második felében a társadalom szinte valamennyi rétegében egyre népszerűbbé váló misealapítványok képezték. Ekkor ugyanis általános gyakorlattá vált, hogy az elkövetett vétkekért anyagi javakat ajánlottak fel az egyház számára a hívek. Ezek a lélekváltság adományok az érdemszerző cselekedetek közé sorolhatók, melyekkel a lélek purgatóriumbéli szenvedésének idejét kívánták csökkenteni. A hívek ugyanis az egyház közvetítésével szerették volna biztosítani saját és családtagjaik számára az üdvösséghez vezető utat (*via salutis*). Éppen ezért – a közismert *do ut des*-elv alapján – a polgárok, nemesek és az előkelők oltárokat és kápolnákat alapítottak vagy támogattak, cserébe pedig elvárták, hogy a klerikusok imádkozzanak, miséket mutassanak be értük és családtagjaikért, mindezzel saját emlékezetüket, valamint lelki üdvösségüket biztosítandó.¹⁵² E helyütt talán nem haszon nélküli röviden felidéznünk az egyháziakkal szemben támasztott elvárásokat részletesen szabályozó Szapolyai-alapítvány (1510) legfontosabb előírásait. A család temetkezőhelyén, a szepeshelyi Szent Márton-templomban létesített Szent Kereszt-kápolnának tett gazdag birtokadományok fejében a következőket várták el a javadalmasoktól. A kápolnaigazgatónak hat káplánjával és négy iskolással naponta el kellett énekelnie a *Placebo requiemet* és a halotti vecsernyét a néhai Szapolyai Imre és István nádorok sírjainál. A klerikusok vasárnap a Szentháromság tiszteletére, hétfőn az elhunytakért, kedden Szent Imrének, szerdán a bűnök bocsánatáért, csütörtökön Krisztus teste, pénteken Krisztus szenvedésére, szombaton pedig Szűz Mária tiszteletére celebráltak misét. A rektornak és a káplánoknak e meghatározott szándékú miséken kívül a hét

¹⁵¹ MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 140–151. – Az altaristákra lásd még TAKÁCS SÁNDOR, *Az oltármesterség és az ispotálymesterség*, *Katholikus Szemle* 37 (1929) 539–545.

¹⁵² A késő középkori vallásosságra összefoglalóan lásd PÁSZTOR, *A magyarság*. – A főúri vallásosságra lásd FEDELES TAMÁS, „*E földi hazát örök és mennyi palotával elcserélni*”. *Szemponatok a késő középkori főúri vallásosság vizsgálatához*, *Mesterek és Tanítványok. Tanulmányok a bölcsészettudományok területéről*, szerk. BÖHM GÁBOR–FEDELES TAMÁS, Pécs 2014, 54–80. – A főúri misealapítványokra összefoglalóan lásd FEDELES, *Medicina*.

minden napján el kellett mondaniuk a rekviemet. A kápolnaigazgató kötelességei közé tartozott e helyiség felszereléséről (gyertyák, bor, könyvek, kelyhek, ornátusok) való gondoskodás, valamint az épület állagának megőrzése. Káplánjaival vásár- és más ünnepnapokon, továbbá a keresztyáró napokon nyilvános körmenetet tartottak. Ünnepnapokon a káplánok az első és második vecsernyén körmenetben vonultak a kápolnából a templom szentélyébe. Ezen kívül a káplánok naponta elénekelték a Mária-zsoltosmát és a *matutinumot* három olvasmánnyal, valamint a *Placebo* antifónát.¹⁵³

11. táblázat
A magyarok javadalomtípusai

<i>Javadalomtípus</i>	<i>fő</i>	<i>%</i>
nincs	220	30
oltár	194	26
kápolna	73	9,8
prebendárius	7	0,9
sekrestyés	1	0,1
iskolamester	1	0,1
<i>cantor</i>	1	0,1
<i>perpetuus beneficiatus</i>	2	0,3
plébános	154	20,7
plébániaigazgató	68	9,1
kanonok	7	0,9
szerzetes	10	1,3
püspök	5	0,7
<i>összesen</i>	<i>743</i>	<i>100</i>

Az oltár- és kápolnaigazgatók túlnyomó többsége vidéki templomokban, kápolnában szolgált, legnagyobb részük egy-egy mezővárosban, illetve faluban volt javadalmas. Az *oppidumok* között találjuk például Kőszeg, (Zala)Egerszeget, Putnokot, Hevest, Pankotát, Etét, Iváncot. A legkisebb hányadot (16 fő) pedig a városi javadalmasok alkották. A jelentősebb *civitasok* között említhetjük Pozsonyt, Fehérvárt, Késmárkot vagy az erdélyi Nagyszebent, de két püspöki város, Eger és Pécs székesegyházának egy-egy altaristáját is Rómában szentelték. Az oltár- és kápolnaigazgatók általános jellemzőjeként elmondható továbbá, hogy a 15. század végétől szinte kivétel nélkül örök javadalmasként tűnnek fel a forrásokban. Közéjük tartozott a már korábban említett salzburgi egyházmegyés *Ernestus Staynberger* is,

¹⁵³ A Szapolyai család Oklevéltára/Documenta Szapolyaiana I. Levelek és oklevelek/Epistulae et litterae (1458–1526), közreadja/ad edendum praeparavit: NEUMANN TIBOR (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria), Budapest 2012, 347. sz.

aki a Pozsony megyei Borostyánkő várában (*in arche Peyhisteyn*) lévő Szent Anna-oltár, illetve kápolna (*ad altarem sive capellam*) örökös javadalmasaként (*perpetuus beneficiatus*) érkezett az Örök Városba.¹⁵⁴ Maga a javadalom a *patronatus* kérdését is felveti, ugyanis a szentelési bizonyítványban Staynberger mellett egy másik javadalmast, az augsburgi püspökség területéről származó *Vitus Frick ex Serkemalt*, az alsó-ausztriai Marchegg várának plébánosát is feltüntették. Utóbbi klerikus kapcsán pedig arról is értesülünk, hogy ő (I.) Niklas Salm gróf és örökösei révén élvezte az említett beneficiumot (*per Nicolaum comitem de Salbm ac suos successores et heredes provisum*). A két klerikus bizonyosan együtt utazott Itáliába, amelyet a szóban forgó erősségek egymáshoz közeli földrajzi elhelyezkedése kellően indokolhat. Minthogy Borostyánkő (*Berstein, Beilenstein, Ballenstein*; ma *Borinka* Szlovákiában) vára ebben az időszakban a birodalmi és magyar nemesi címmel egyaránt rendelkező Szentgyörgyi-Bazini család,¹⁵⁵ közelebbről II. Kristóf birtokában volt, kétségünk nem lehet afelől, hogy kegyúrként ő juttatta álláshoz Staynbergert, s vélhetőleg káplánként is alkalmazhatta az osztrák klerikust. A Bazini család egyébként szívesen létesített rokoni kapcsolatokat a szomszédos osztrák, stájer nemességgel.¹⁵⁶ A Salmokhoz fűződő közelebbi nexust egyértelműen megerősíti, hogy (az 1540-es évek elején) Kristóf az említett Niklas leányát, Erzsébetet vette feleségül.¹⁵⁷ E körülmény pedig további támpontul szolgálhat a „közös” szentelési okmányra.

Javadalmasaink következő legnépesebb csoportját a plébánosok és plébániaegyház igazgatók alkotják. A két elnevezést rokon értelmű fogalomként használták korszakunkban,¹⁵⁸ amelyet a következő néhány példa szemléltet. Márton fia Mihályt, Lakárd és János fia Simont Sululia (?) templomának javadalmasait *rector sive plebanusként*, míg Miklós fia János szilvai és Haynick Orbán lövői papokat *rector seu plebanus parochialis ecclesieként* tüntették fel a kamarai kötetekben.¹⁵⁹ A szolgálati települések tekintetben az előző két csoporttól némileg eltérő eredményt kapunk, ugyanis az azonosítható helységek döntő többségét ezúttal a falvak alkották. Mindössze 28 mezővárost, s csupán két *civitast* találunk közöttük. Az oppidumok sorában a

¹⁵⁴ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 13, fol. 135rv.

¹⁵⁵ ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO5.

¹⁵⁶ PÉTERFI, *Egy székel*, 94.

¹⁵⁷ NAGY IVÁN, *Magyarország családai*, 10. kötet, Arcanum adatbázis (elérhető: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/tizedik-kotet-9475/szent-gyorgyi-csalad-bazini-grof-A9D1/>; letöltve: 2019. szeptember 4.)

¹⁵⁸ A korábbi időszak fogalomhasználatára, s a kifejezések eltérő jogi tartalmára lásd HEGYI GÉZA, *A plébánia fogalma a 14. századi Erdélyben*, Erdélyi Múzeum 80 (2018) 1–29.¹⁵⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 33r, 38r és 44v; vol. 14, fol. 75v.

¹⁵⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 33r, 38r és 44v; vol. 14, fol. 75v.

legjelentősebbek Gömör, Szombathely, Torda és Jászó voltak, míg a városok között Pécs és Bakabányát találjuk. Mindez pedig nem jelent kevesebbet, minthogy a Rómában szentelt magyar plébánosok zöme is az alsópapsághoz tartozott.

Úgyszintén az egyházi társadalom alsó rétegéhez tartozott a hét Rómában szentelt prebendárius is. Közülük két-két fő a zágrábi székes-, valamint a császári társaskáptalanhoz tartozott,¹⁶⁰ két további személy pedig egy-egy plébániatemplomban rendelkezett hasonló javadalommal. Stantzi Thiring Kristóf győri egyházmegye *scolaris* esetét érdemes kiemelni, ugyanis ő egy szerzetesházban jutott prebendához. Formájátából megtudjuk, hogy a pornói Szent Margit ciszterci monostorban Polidorus apát pápai akolitus és káplán, *comes palatinus*, valamint a konvent konszenzusával kapta e megélhetési forrást.¹⁶¹

Az említett erdélyi iskolamestert és az upori kántort ugyancsak az alsópapsághoz sorolhatjuk, ahogy Nadányi Andrást, a Hont megyei Lontó plébániatemplomának sekrestyését (*sacrista*) is.¹⁶² A két közelebbi meghatározás nélküli örökjavadalmas is e réteghez tartozott. Egyikük a salzburgi egyházmegye *Philippus Scharthoffer* monyorókeréki Erdődy Péter királyi kamarástól kapott ellátást (*perpetuus attitulatus ad mensam illustri domini*), aki felszentelését követően minden bizonnyal a gróf káplánjaként szolgált.¹⁶³

Az egyházi társadalom középső rétegét mindössze hét személy képviselte, akik mindannyian egy-egy kanonoki közösség tagjai voltak.¹⁶⁴ A már említett Kutasi Tamás vasvári (1455), Szentgyörgyi Jug Márton fehérvári (1488), Bresciai Fülöp egri (1488) és Csulai Mór Ferenc váci (1518) kanonokon kívül Rómában szentelték Csapai Fülöp bácsi (1452), Molnár Simon szepesi (1492), valamint Vas Tamás budai (1496) javadalmasokat is.¹⁶⁵ Nem találunk közöttük méltóságviselőket, s mindössze két személy, Bresciai és Csulai emelkedett ki a mesterkanonokok közül: mindketten egy-egy *archidiaconus* hivatal élén álltak.

¹⁶⁰ E rétegre összefoglalóan lásd MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 151–162.

¹⁶¹ Uo. vol. 13, fol. 139rv.

¹⁶² Uo. vol. 10, fol. 124v.

¹⁶³ Uo. vol. 14, fol. 75r. – Monyorókeréki Erdődy Péter gróf, Bakócz Tamás néhai esztergomi bíboros-érsek unokaöccse, II. Lajos király kamarása (1512–1522). Vö. FÖGEL LAJOS, *II. Lajos udvartartása 1516–1526*, Budapest 1917, 53; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 163, 1. jz.; C. TÓTH NORBERT, *Erdődy Bakócz Tamás érsek rokonsága. (Rekonstrukciós kísérlet)*, Turul 91. (2018) 8–30, itt: 16.

¹⁶⁴ Losonci Andrást (1430), az egri Szent Péter társaskáptalan kanonokját az alsópapsághoz számítottam, tekintve, hogy a testület a kevésbé jelentős kollegiális egyházak közé tartozott. Vö. MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 113.

¹⁶⁵ Csak az első alkalommal feltüntetett személyeknél adom meg a jelzetet (időrendben). ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 62r; vol. 11, fol. 157r és 174r.

A magyar főpapok közül mindössze öt főt konszekráltak az Örök Városban. Némileg árnyalja a képet, hogy közülük csupán Döbrentei Himfi Tamás (1455) zágrábi püspök állt tradicionális egyházmegye élén,¹⁶⁶ a többiek ugyanis egy-egy *in partibus infidelium* található tituláris püspökség címet viselték. Szegedi Pétert a nándorfehérvári (1475), Váci Pált az argyasi (1482), Szegedi Bacsa Tamást a moldvabányai (1497), míg Györgyöt a bodonyi (1498) püspökség titulusára szentelték fel,¹⁶⁷ s ők egy-egy főpásztor mellett *suffraganeusi* feladatokat láttak el.¹⁶⁸

Végül pedig röviden a reguláris egyház reprezentánsairól, azaz a Rómában promoveált szerzetesekről kell szólnunk. A korszakunkban felszentelt 12 személy többsége két koldulórend, a dominikánusok (5) és a ferencesek (4) tagjai közé tartozott. A Domonkos-rendiek esetében némi átfedés tapasztalható, ugyanis két püspök, Szegedi Péter és Szegedi Bacsa Tamás e közösséghez tartozott (őket a javadalomtípusok esetében a püspököknél vettem számításba). A mendikánsokon kívül két, ismeretlen rendhez tartozó barát, valamint egyetlen remete testvér, a fentebb említett Pozsegai Dénes mutatható ki korszakunkban. Sajnos forrásaink utóbbi rendi hovatartozása kapcsán nem nyújtanak támpontot, így csak nagyon óvatosan feltételezhetjük, hogy ő esetleg az Ágoston-rendi remetékhez tartozhatott.¹⁶⁹

A javadalmakkal kapcsolatban nem hagyhatjuk említés nélkül a valós megélhetési forrással nem rendelkező klerikusok kérdését, ugyanis a 15–16. század fordulóján felettébb közkeletűnek számított – elsősorban Itáliában – a nem létező, azaz „színlelt” javadalomra (*ad fictum titulum*) történő promóció,¹⁷⁰ amint a bevezetésben röviden említettem. MÁLYUSZ ELEMÉR tézise szerint a 16. században nem okozott különösebb akadályt kisebb egyházi javadalmak, így az oltár- és kápolnaigazgatóságok, kápláni és vidéki plébániai állások elnyerése Magyarországon, szemben a nyugat-európai, elsősorban a német helyzettel. Hovatovább egy-egy beneficium kényelmes megélhetést biztosított birtokosa számára.¹⁷¹ Ezek szerint tehát a feltörekvő fiatal klerikusok

¹⁶⁶ Uo. vol. 3, fol. 97r. – Veszprémi, majd egri prépost, a pannonhalmi (1447–1467), a cikádori (1460–1478) és a székszárdi apátságok *commendatora*, egri (1446–1447), zágrábi (1454–1461), majd nyitrai (1459–1481) püspök. Vö. ENGEL, *Archontológia*, I, 69, 80; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 47, 85, 125.

¹⁶⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 97r, vol. 6, fol. 212v, vol. 7, fol. 50r; MNL OL DF 209059; ASV Cam. Ap. Div. Cam. vol. 52, fol. 63r.

¹⁶⁸ Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, passim.

¹⁶⁹ A pálosok népszerűségére lásd KUBINYI ANDRÁS, *Magyarország és a pálosok a XIV–XV. században*, Decus Solitudinis. Pálos évszázadok, szerk. SARBÁK GÁBOR (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti Konferenciák 4/1), Budapest 2007, 40–56; F. ROMHÁNYI BEATRIX, „A lelkiek a földiek nélkül nem tarthatók fenn”. Pálos gazdálkodás a középkorban, Budapest 2010.

¹⁷⁰ SCHMUGGE, Zum römischen „Weiherismus“.

¹⁷¹ MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 149–150.

könnyen álláshoz juthattak, hiszen a kisebb beneficiumok bőségesen rendelkezésre álltak. A színlelt/hamis javadalmak problémája ugyanakkor a korabeli magyar viszonyokat sem hagyta érintetlenül, amint az 1515-ös veszprémi zsinat határozatai mutatják. A szinóduson a főesperesek számára előírták, hogy a különböző visszaélések elkerülése – köztük a magukat hamis címre felszenteltetők (*falso se faciunt promoveri*) – végett írják össze a kerületükben promócióra várók neveit, alaposan vizsgálják meg alkalmasságukat, majd pedig a jelölteket a püspöknek vagy suffraganeusának mutassák be.¹⁷²

ERDÉLYI GABRIELLA kutatásai alapján ismert, hogy a vizsgált időszakban a Kárpát-medencében is kimutatható az írástudó, felkészült, azonban biztos egzisztenciával nem rendelkező klerikusok rétege. A Penitenciáriára benyújtott folyamodványok elemzése révén arra mutatott rá, hogy „a javadalomhamisítással könnyebben lehetett sikert elérni Itáliában, ahol egyfelől nem ismerték a magyarországi viszonyokat, másfelől [...] amúgy is virágzó üzletág épült az idegen papok szentelésére [...] sokan voltak a javadalmat felmutatni nem tudó klerikusok, és mindent megtettek: hamisítottak, Rómába mentek, levélben a pápához folyamodtak avégett, hogy valahogy mégis pappá szenteljék őket”.¹⁷³ Az 1510-es évektől egy másik jelenség nyomai is megfigyelhetők, ugyanis többen a szerzetességen át vezető kerülőutat választották céljuk elérése érdekében. Ez a megoldás költséghatékonynak számított, hiszen a rendtagok pappá szentelésének nem volt előfeltétele az egyházi javadalom birtoklása, amint láthattuk. A legtöbben a mendikáns rendek egyikébe kérték felvételüket, majd miután pappá szenteltették magukat, újonnan szerzett képesítésükkel immár a szerzetet elhagyva próbáltak valamilyen egyházi álláshoz, végső soron megélhetéshez jutni.¹⁷⁴ E röviden összegzett tendencia tükrében elsőként azt a kérdést kellene tisztázni, hogy vajon az Apostoli Kamara által felügyelt kúriai promóciókon mennyire lehetett gyakori a megtévesztés e formája, s a magyarokkal kapcsolatban milyen arányban merült fel a színlelt javadalom dilemmája?

Mínthogy e visszaélés is az általános jelenségek közé tartozott, a csalók között szinte valamennyi náció tagjai feltűntek, így természetesen találunk köztük magyarokat is, amint az alábbi kiragadott példák szemléltetik. Bertalan fia János, váci egyházmegyes pap a *Sacra Poenitentiaria Apostolica* hivatalához benyújtott folyamodványában (1469)

¹⁷² A veszprémi egyház, 86–87.

¹⁷³ ERDÉLYI, Szökött szerzetesek, 111.

¹⁷⁴ Uo. 53–56, 113. és ERDÉLYI, *Egyházi társadalom*, 45–46.

a következőket adta elő. Egykor alszerpapként (*olim subdiaconus existente*), oklevelet hamisított (*false littere per eundem exponentem scripsisse et sigillate [...] se fecit*), majd ezt bemutatva engedély (*sine licentia sui ordinarii*) és javadalom nélkül (*absque titulo*), az előírt törvényes életkor betöltése előtt (*non habere legitime etate*) a kalocsai érsek vikáriusával (*per quondam vicarium archiepiscopum Colocensem*) diakónussá szenteltette magát. Ezt követően Itáliába ment, ahol felvette a presbiteri ordót (*ad presbiteratus ordinem promoveri in partibus Ytalie*).¹⁷⁵ Három évtizeddel később, két veszprémi egyházmegyes klerikus, Zalavári Ferenc és Somodori Fábián kérvényéből szintén arról értesülünk, hogy másokkal együtt őket is nem létező javadalomra (*ad titulum certi bone ficti*) szentelték fel (1498). E mellett további szabálytalanságokról is beszámoltak a szupplikálók: egy a Kúriában rezideáló püspök káplánja (*non per se ipsum, scilicet per quondam eius capellanus*), a főpap lakásán (*in domo sue habitationis et non in aliqua ecclesia*), napfelkelte előtt (*ante solis ortum*), hordozható oltár fölött (*supra quondam altari portatili*), szentmise bemutatása nélkül (*sine celebrationis misse*), egy nap leforgása alatt (*una et eodem die*) adta fel az egyházi rend valamennyi fokozatát (*omnes etiam sacros et presbiteratus ordines ... promoveri*) a jelölteknek.¹⁷⁶

Amint LUDWIG SCHMUGGE és KIRSI SALONEN vizsgálatai nyomán ismert, a *Curia Romana* legfőbb kegyelemosztó hivatalánál 1490 előtt viszonylag ritkának számítottak a hamis titulus miatt benyújtott kérvények. Az 1458 és 1464 közötti időszakban a szentelésekkel kapcsolatban (*de promotis et promovendis*) regisztrált 1184 *supplicatio* közül mindössze 18 (1,5%) tartozott e kategóriába.¹⁷⁷ A kúriai promóciókra jelentkezők számára a *Camera Apostolica* szigorú ellenőrzése bizonyosan komoly visszatartó erőt jelentett. Az élelmesek azonban egy-egy Rómában rezideáló, kevésbé tehetős püspök „szolgáltatásait” némi díjazás fejében különösebb nehézségek nélkül igénybe vehették. Az *ad fictum titulum* kúriai szentelések száma az 1490-es években nőtt meg ugrásszerűen a Penitenciária regisztrumainak tanúsága szerint, amint a német klerikusok esetei mutatják. Míg ugyanis 1455 és 1491 között összesen 151 fő fordult e csalás miatt a hivatalhoz (átlagosan évi négy eset), addig 1492 és 1503 között a Kúriában felszentelt 356 német személy közül összesen 332 fő, azaz a szupplikálók 93%-a e visszaélés miatt kért felmentést. Pusztán az 1500-as jubileumi esztendőben

¹⁷⁵ APA vol. 17, 158v.

¹⁷⁶ Uo. vol. 47, fol. 212v. – Említi: ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 236, 429. jz.

¹⁷⁷ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 115, 3.4 táblázat.

összesen 319 hasonló folyamodványt nyújtottak be az Európa különböző részeiről érkező klerikusok.¹⁷⁸

12. táblázat

Hamis titulussal kapcsolatos folyamodványok (1500)

<i>terület</i>	<i>fő</i>	<i>%</i>
Francia Királyság	186	58,3
Német–római Birodalom	104	32,6
Ibéria	14	4,4
Itália	10	3,1
Anglia	3	0,94
Kelet-Európa	2	0,62
Észak-Európa	0	0
<i>összesen</i>	<i>319</i>	<i>100</i>

Forrás: SCHMUGGE, Zum römischen „Weihetourismus”, 427.

E pillanatfelvétel alapján tehát azt láthatjuk, hogy a regisztrált esetek túlnyomó részében a francia és a német területekről érkezők próbáltak meg túljárni a kúriai examinátorok eszén, ráadásul sikerrel. SCHMUGGE vizsgálatai szerint a kérvényezők túlnyomórészt a francia, valamint a nyugat- és délnémet egyházmegyékből érkeztek, ahol különösen nagy volt a vetélkedés az egyházi beneficiumokért. Ennek hátterében pedig az állt, hogy Rómából áldozópapként hazatérve sokkal könnyebben juthattak álláshoz.¹⁷⁹ Amint a szentévre vonatkozó arányokból kirajzolódik, a hamis javadalommal kapcsolatos túlkapások kevésbé voltak jellemzőek Európa keleti felére. A kontinens e részéről regisztrált két eset mindegyike magyar vonatkozású. 1500. január 3-i kelet alatt találjuk Racsai Pál zágrábi egyházmegyes klerikus folyamodványát, aki megfelelő javadalma nem lévén (*sufficientem titulum habebat*), hamis titulus alapján vette fel a Kúriában az egyházi rend szentségének valamennyi fokozatát (*in Romana Curia ad quendam fictum titulum ad omnes etiam sacros et presbiteratus ordines promoveri*).¹⁸⁰ Június 26-án pedig a győri egyházmegyes Layter Osvát folyamodványát rögzítették, akit hasonló hiányosság dacára szenteltetek pappá.¹⁸¹ Mindebből arra következtethetünk, hogy noha a Rómába utazó magyarok körében sem voltak példa nélküliek az efféle csalárdságok, arányuk véleményem szerint a Kúriában felszentelt Kárpát-medencei klerikusok között nem lehetett számottevő. Különösen érvényes e meggyőződése a *Camera Apostolica* által

¹⁷⁸ SCHMUGGE, Zum römischen „Weihetourismus”, 427; SCHMUGGE, I procuartori, 66.

¹⁷⁹ SCHMUGGE, Zum römischen „Weihetourismus”, 431.

¹⁸⁰ APA vol. 48, fol. 719r.

¹⁸¹ Uo. 792r.

szervezett promóciók vonatkozásában. Míg a szentelendőknek korábban elegendő volt a Datárián regisztrált szupplikációt a kamarai vizsgálaton bemutatniuk, 1502 szeptemberétől már tanúk jelenlétében, esküvel kellett igazolniuk az Apostoli Kamarában a promócióhoz szükséges egyházi javadalom tényleges birtoklását.¹⁸² II. Gyula pápasága kezdetétől szintén igyekezett a színlelt javadalmakkal történő tömeges visszaéléseket visszaszorítani, megszüntetni, ennek érdekében pedig megszigorította az ellenőrzéseket. A hamis titulus alapján történt szentelésekkel kapcsolatos ügyeket például kivette a Penitenciária hatásköréből és a Kancellária hivatalához helyezte át, valamikor 1508 és 1510 között.¹⁸³

Természetesen megnyugtatóan csak akkor zárhatnánk le a Rómában felszentelt magyarok titulusukkal kapcsolatos visszaélésének kérdését, ha egyrészt a *Sacra Poenitentiaria Apostolica*, továbbá a 16. század első negyedének vonatkozásában a *Dataria* hungarikái is szisztematikusan feltárássra kerülnének, másrészt pedig vizsgált klerikusaink személyére (és beneficiumaira) hazai kontrollforrásokkal is rendelkeznének. Sietve teszem hozzá, hogy ez utóbbira a középkori magyar forrásadottságok ismeretében (a reményen túl) meglehetősen csekély az esély. Mégis jelen ismereteim birtokában meg merem kockáztatni, hogy a *Camera Apostolica* joghatósága alá tartozó ordinációk fokozott ellenőrzése, majd pedig az 1500-as évek elején meginduló, a szenteléseket (is) érintő kúriai reformok e téren bevezetett szigorítása következtében a hamis titulussal próbálkozók közül csak kevesen juthattak át a szűrőn. Noha biztosan akadtak ügyeskedők, a rigorózan szabályozott procedura (folyamodvány, vizsgálat, eskü, szentelés, oklevél), az ehhez kapcsolódó költségek, valamint a hosszú utazással járó kiadások a többség számára vélhetőleg kellő visszatartó erőt jelentettek az effajta csalásoktól. Mindezt az alábbi táblázat adatai is egyértelműen megerősítik.

13. táblázat Magyar vonatkozású
de promotis et promovendis kérvények (1500–1524)

típus	fő	%
idegen püspök, <i>extra tempora</i>	80	65,6
testi hiba	32	26,2
hamis javadalom	5	4,1
korhiány	3	2,5

¹⁸² „ad omnes ordines promoveri artabatur fuit expressum vel quod super hoc in camera apostolica fidei facere teneretur additum fuit, quod postmodum in eadem camera proprio iuramento firmavit et aliquos testes qui ita esse deponerent prout deposuerunt adduxit”: SCHMUGGE, *Zum römischen „Weiherismus”*, 428, 57 jz.

¹⁸³ Uo. 433.

<i>típus</i>	<i>fő</i>	<i>%</i>
törvénytelen származás	1	0,8
háborús cselekmény	1	0,8
<i>összesen</i>	<i>122</i>	<i>100</i>

Forrás: APA vol. 48–50, 53–59, 60–61, 65, 67, 69, 71;
ASV Armadio vol. 61.¹⁸⁴

Az elmondottak alapján tehát azt feltételezem, hogy a Kamara által pappá szentelt klerikusaink valós javadalommal s ebből származó rendszeres jövedelemmel rendelkeztek. Ezek alapján joggal merül fel a következő kérdés: hol keressük a Rómába igyekvő javadalom nélküli, szegény magyar klerikusok „tömegét”?

A Penitenciáriára benyújtott folyamodványok korábbi vizsgálata nyomán jól ismert, miszerint a különböző papszentelési akadályok alóli felmentésért folyamodó, kevésbé tehetős egyháziak választották az ügyintézés ezen útját. E hivatal ugyanis olcsóbban és gyorsabban állította ki a szükséges okmányokat, mint a *Dataria Apostolica*.¹⁸⁵ Ebből következőleg a szentelésre váró, javadalom nélküli, továbbá 1510-ig a színlelt titulussal kísérletező klerikusok felbukkanása is a pápai udvar kegyelmi ügyekért felelős hivatalának dokumentumai között várható. Az 1500 és 1524 között a Penitenciárián kérvényező, a *promotis et promovendis*, tehát a közvetlenül a szentelésekre vonatkozó kategóriába sorolt 122 magyar egyikének neve sem szerepel a Kamarában felszentelt klerikusaink között. Vajon mi lehet e jelenség magyarázata? Az esetek többségét azok a kérelmezők alkották (65,6%), akik nem saját ordináriusuknál és a kánoni időpontokon kívül kívánták felvenni az egyházi rend szentségét. Őket a testi hiányoságaik miatt diszpenzációs kérelmet benyújtók követték (26,2%), majd jelentős lemaradással a hamis titulusra szenteltek (4,1%), valamint a törvényes életkor hiánya miatt felmentést kérők (2,5%) következtek. Törvénytelen származás alól mindössze egy fő kért diszpenzációt, s szintén egy személy fordult felmentéséért háborús cselekményekben való részvétele miatt. A regisztrált, szentelésre váró klerikusok közös jellemzője, hogy túlnyomó részük nem rendelkezett javadalommal, többségük *scolarisként*, *acolitusként* szerepel, ezért valószínűleg nem volt lehetőségük, sem pedig pénzük a kamarai ordinációk okozta esetleges hosszabb római tartózkodásra, valamint a költségek fedezésére. Néhányan közülük azonban biztosan Rómában tartózkodtak, esetükben a szupplikációban utaltak is erre (*in Romana Curia*).¹⁸⁶ Egy korábbi

¹⁸⁴ Az adatokat saját gyűjtéséből ERDÉLYI GABRIELLA bocsátotta rendelkezésemre egy 2017-ben készült tanulmányomhoz. Segítségét ehelyütt is köszönöm.

¹⁸⁵ MÜLLER, *The Price*, 474; ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 111–112.

¹⁸⁶ Pl. ASV Arm. XXXI, vol. 61, fol. 724v, 736r.

tanulmányomban azt a hipotézist fogalmaztam meg, hogy a Penitenciárián promóciós kérelemmel regisztrált klerikusok jelentős része a gyorsabb ügyintézés, és nem utolsó sorban költségkímélőbb procedúrával kecsegtető római Vikáriátus szolgáltatását vette igénybe a 16. század első negyedében.¹⁸⁷ Időközben az említett hivatal korunkra maradt ordinációs kötetait átnézve feltételezésem nem igazolódott be. Mindössze hat magyar promóciójára vonatkozó adatot tartalmaznak a Helynökség regiszterei (Adattár I/C–D.), azonban egyikük neve sem bukkan fel a Penitenciária jegyzékeiben. Három főnek nem volt közülük javadalma, akik a kisebb rendeket vették fel. Az ugyancsak néhány éve megfogalmazott második feltételezésem azonban talán nem áll túl távol az egykori valóságtól, noha sajnos kétséget kizáróan nem bizonyítható. Elképzelhető ugyanis, hogy a szerény anyagi lehetőséggel rendelkező Rómába mégis eljutó magyar klerikusok nem a két hivatalos orgánus kínálta lehetőséget vették igénybe, hanem valamely Rómában tartózkodó, szerény jövedelemmel rendelkező éppen ezért díjazásért – az előírások ellenére – promóciókat vállaló püspökkel szenteltették fel magukat. Mindezt megerősíteni látszik egy további körülmény is, jelesül az 1523-as év magyar szupplikációi.¹⁸⁸ A kúriai promóciós kérelmeket a *Dataria Apostolica*n személyesen benyújtó 65 magyar közül 57 főt fel is szenteltek, ami közel 88%-os arálynak felel meg (Adattár V.). A fennmaradó nyolc javadalmas promóciója elmaradásának okai nem ismertek. Lehetséges, hogy őket a vizsgálaton szűrték ki? Esetleg nem a Kúria két hivatalos orgánusánál vették fel a szent rendeket? Mindenesetre ezek alapján azt bizonyosnak tarthatjuk, hogy azok, akik a Datárián kaptak kúriai szentelési engedélyt, éltek a lehetőséggel, és a *Camera Apostolica* szolgáltatásait vették igénybe. Ezek alapján pedig úgy gondolom, hogy az Apostoli Kamara és a római Vikáriátus felügyelete alatt sorra került promóciókon a szegény, valós javadalommal nem rendelkező magyar klerikusok tömegével egyáltalán nem kell számolnunk.

ELLENŐRZÉS A RÉSZEGYHÁZAKBAN

A kései középkorban nem csupán a promóció helyén vetették alapos vizsgálat alá a jelölteket, hanem hazatérésüket követően szolgálati helyük egyházi feljebbvalói szintén ellenőrizték a frissen szenteltek alkalmasságát, felkészültségét, mielőtt

¹⁸⁷ FEDELES, Magyar klerikusszentelések, 89.

¹⁸⁸ LAKATOS, Regesta supplicationum.

engedélyezték volna számukra a lelkipásztori szolgálat megkezdését. Kiváltképp fontosnak tartották az egyházmegyei előjárók, a távoli területeken, mindenekelőtt az Itáliában és a Kúriában szenteltek alapos kivizsgálását, hiszen így kívánták elejét venni a felkészületlen, alkalmatlan papok által a hívek körében esetlegesen okozandó botránynak. A *Curia Romanában* felszentelteteket korszakunkban tehát két ízben is szigorú kontroll alá vetették, mai fogalomhasználattal élve a minőségbiztosítás megfelelően működött. Ezt a vonatkozó korabeli zsinati határozatok és a gyakorlat egyaránt alátámasztják.

Az egyházmegyék főesperesei és esperesei a kerületükhöz tartozó papok számára évente (egy vagy több alkalommal) gyűlést tartottak, ahol – egyebek mellett – elkészítettek a Rómában vagy másutt felszentelt klerikusok listáját,¹⁸⁹ amely úgyszintén a megfelelő szintű ellenőrzést garantálta. A veszprémi zsinaton (1515) annak érdekében, hogy a tudatlan és kóborló (*sacerdotes ignorantes et vagabundi*), valamint más egyházmegyéhez tartozó papok kárt ne okozzanak a hívek lelki gondozásában, a főesperesek, esperesek és plébánosok számára előírták, hogy ellenőrizzék a *districtusukban* szolgáló idegen klerikusok (*advenientes presbyteros examinent*) szentelési dokumentumait (*formatas seu litteras super ordinationem ipsorum ad sacros ordines*), valamint a szentségek kiszolgáltatásához és a mise celebrálásához szükséges könyvek (*breviarium et missale*) meglétét.¹⁹⁰

Az esztergomi főegyházmegye területén a szigorú ellenőrzések tényét a normatív szabályozások mellett a valódi vizsgálatokról fennmaradt dokumentumok is kétségtelenné teszik. Az 1510-ben tartott egyházmegyei szinódus határozatainak nyolcadik fejezetét a következő címmel látták el: *de non admittendis ad celebrationem missarum ignoti sacerdotibus* – az ismeretlen papokat ne engedjék misézni. Az előírás részleteit olvasva azt is megtudjuk, hogy idegen papok alatt azokat a presbitereket értették, akiket nem az esztergomi egyházmegye területén szenteltek fel (*citra dioecesim Strigoniensem ordinatum*). Számukra csak abban az esetben nyílt lehetőség szentmise celebrálására, ha ezt kifejezetten engedélyezte az egyházi előjáróság (*per sedem Strigoniensem fuerit approbatus, et admissus*).¹⁹¹ A végzés értelmében tehát a Kúriában felszentelt, s az esztergomi egyházmegye területén lelkipásztori szolgálatot

¹⁸⁹ SZENTIRMAI, ALEXANDER, *Das Recht der Erzdechanten (Archidiakone) in Ungarn während des Mittelalters*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung 43 (1957) 132–202, itt: 179.

¹⁹⁰ A veszprémi egyház, 86–87.

¹⁹¹ BATTHYÁNY, *Leges*, III, 657.

vállalni kívánó áldozópapoknak az Örök Városból hazatérve Esztergomba kellett utazniuk, ahol az érsek vikáriusának vezetésével tudós egyháziak alapos vizsgálatnak vetették alá őket.

Az ilyen jellegű kontrollra vonatkozó első ismert forrásunk 1498. június 25-én keletkezett. Ekkor vagy néhány nappal korábban jelent meg az érsekség székvárosában Necpáli János, Szentgyörgy mezőváros oltárigazgatója, aki bemutatta a számára Raffaele Riario kamarás nevében kiállított, s az említett év április 14-én kelt szentelési bizonyítványt, amely igazolta, hogy János ascoli püspök őt alszerpapá, diakónussá, végül pedig a római Szent Megváltó-templomban sorra került *ordines generales* alkalmával presbiterre szentelte.¹⁹² Miután alaposan megvizsgálták Necpáli felkészültségét és alkalmasságát, a ferrarai származású Tommaso Amadei kánonjogi doktor, esztergomi vikárius¹⁹³ engedélyezte számára az első szentmise bemutatását, valamint a lekipásztori szolgálatot az egyházmegye területén. Jóváhagyásáról a bemutatott *littera formata* szövege alatt, a pergamen jobb oldalán hivatalos igazolást állított ki, amelyet gyűrűspecsjével erősített meg (10. ábra).¹⁹⁴ Mindez praktikus megoldás volt, hiszen így a bizonyítvány és az *in partibus* engedély egyetlen hivatalos dokumentumba került.

¹⁹² ÖStA HHStA ED, 10175.

¹⁹³ Esztergomi kanonok, gömöri (1500–1503), majd nyitrai (1503–1510) főesperes, 1495 és 1510 között állt a vikáriusi hivatal élén. Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 28.

¹⁹⁴ „Nos Thomas Amadeus de Ferrara decretorum doctor, vicarius ecclesie Strigoniensis in spiritualibus causarumque auditor generalis memorie commendamus. Quod quia nos discretum Iohannem natum Iohannis Nachtpal in suprascriptis litteris nominatum sufficiente ac idoneum compertum ad sacros clericorum ordines rite et legitime promotum et ordinatum esse comperimus, ideo nos mandatum ad celebrandos suis primiciis et exequintis officium sancti ordinis clericalis sive sacerdotalis in dyocesi et iurisdictioni Strigoniensis, ubi maluerit duximus admittentis et admittimus, in quorum fidem presentes hic subscribi et sigilli nostri appensione fecimus et iussimus communiri. Datum Strigonii, vicesimaquinta die mensis Iunii, anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo.” ÖStA HHStA ED, 10175.

10. ábra

Necpáli János szentelési bizonyítványa és *in partibus* működési engedélye (1498)

11. ábra

Tommaso Amadei esztergomi vikárius pasztorációs engedélye (1498)

Az ellenőrzés alkalmával azonban többen is fennakad(hat)tak a szűrőn, legalábbis erre utal a Nyási-formuláskönyv egyik bejegyzése. E szerint egy bizonyos Miklóst, akit a Római Kúriában áldozópappá szenteltek (*promotum ad sacros ordines in Curia Romana*), ámde hazatérve felkészültségével nem voltak megelégedve és alkalmatlannak bizonyult (*minus doctum et insufficientem esse*), az esztergomi érsek általános helynöke egy évre felfüggesztette az első szentmise (*primicia*) bemutatása alól. Továbbá az egyéb ceremóniákat, így a zsolozsmát, az olvasmányok, az evangélium olvasását és éneklését, a vízszentelést, valamint a keresztelés szertartását is csak tanult egyháziak iránymutatása mellett (*a doccioribus viris ecclesiasticis instruat*) végezhetette.¹⁹⁵ Mivel az említett esetet egy *formularium* őrizte meg, csupán annyi bizonyos, hogy Tommaso Amadei hivatalviselése idején, tehát a valamikor a 15. század végén és a 16. század első évtizede közötti időszakban történhetett. Az észak-itáliai származású kánonjogász tehát nagy gondot fordított az egyházmegye területén szolgáló lelkipásztorok alkalmasságának ellenőrzésére. Ezek alapján pedig felettébb valószínűnek tartom, hogy hasonlóképpen jártak el a további magyar egyházmegyei hatóságok is. Összességében tehát úgy vélem, hogy a korabeli magyar viszonyokra is érvényes az a konklúzió, hogy – éppen a kettős kontroll alkalmazása által – az Apostoli Kamara ellenőrzése alatt lefolyt kúriai szentelések nem árasztották el a részegyházakat alkalmatlan papsággal.¹⁹⁶

SZOLGÁLATBAN

A római promóciót követően a szentelési bizonyítvány birtokában klerikusaink túlnyomó többsége tehát visszatért egyházmegyéjébe. A lelkipásztori szolgálattal összekötött javadalmak birtokosainak felkészültségét a tényleges pasztorációs feladataik megkezdése előtt a helyi hatóságok is ellenőrizték, amint láthattunk. Felettébb hasznos lenne a Rómából hazatért klerikusok pályakövetése, hiszen így kaphatnánk tényleges képet a magyar egyházi társadalomban betöltött szerepükről, azonban sajnos a forrásadottságok ezt szinte egyáltalán nem teszik lehetővé. Az öt püspök, illetőleg néhány kanonok kivételével mindössze egy-egy esetben adatolható a *Libri formatarum* köteteinek lapján feltűnő magyarok korábbi, illetve későbbi karrierje. Az üdítő kivételek egyike az 1518 tavaszán szentelt *Franciscus de Sangel*, a szengyeli Szűz Mária-templom

¹⁹⁵ *Formularium Ecclesiae Strigoniensis*, 122, 118. sz.

¹⁹⁶ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 270–271.

plébánosa.¹⁹⁷ Ő például nagy valószínűséggel azonosítható a hasonló nevű erdélyi kanonokkal (1543–1556), aki a székeskáptalanban a dékáni (1547, 1548, 1553), a szatmári (1543–1545), az ózdi (1548–1553) és a kükküllői (1554–1556) főesperesi, továbbá a vikárius helyettesi (1548–1553, 1555–1556) teendőket is ellátta.¹⁹⁸ A *Libri formatarum* kötetei éppen azért rendkívül értékesek a magyar medievisztika számára, mivel az azokban dokumentált személyek túlnyomó többsége más forrásból egyáltalán nem ismert.

Más kérdés, hogy a szentelési vizsgákon minden szempontból alkalmasnak bizonyult késő középkori klérus tagjai mennyire voltak képesek a hívek egyre növekvő elvárásainak megfelelő, hatékony pasztorális munkát végezni. GÁRDONYI MÁTÉ a papi életforma 16. századi átalakulását vizsgálva arra a megállapításra jutott, hogy a szentelési vizsgákon számonkérhető tudásanyag és állapotbéli feltételek összességében „szükséges, de korántsem elégséges alapot biztosítottak a hatékony lelkipásztori szolgálat betöltéséhez. Talán éppen ebben a szempontban jelölhető meg az egész későközépkori egyházi struktúra válságának egyik oka: hogy tudniillik ezeknek a minimálfeltételeknek a teljesítése önmagában csak egy működő, ám nem megfelelően működő egyházszerkezetet eredményezett.”¹⁹⁹

¹⁹⁷ MNL OL DF 257534.

¹⁹⁸ Vö. MIHALIK, *A kanonok*.

¹⁹⁹ GÁRDONYI, *A papi élet*, 33.

V. „CUPIT AD OMNES ETIAM SACROS ET PRESBITERATUS ORDINES PROMOVERI”

„Tudni kell, hogy 1443 szeptemberében nem került sor általános szentelésre, mivel a mi legszentségesebb urunk útra kelt Sienából a szeretett Városba” – olvasható a *Libri formatarum* regisztersorozat egyik bejegyzésében.¹ 1434-ben IV. Jenő pápa a Colonnák okozta zavargások miatt elhagyta Rómát. A Teverén kihajózott a tengerre, majd Pisa érintésével Firenzébe utazott.² A következő években a pápa döntően Firenzében tartózkodott, de Bolognában és az egyetemes zsinat itáliai szakaszának megnyitása alkalmával Ferrarában is megfordult.³ 1443 áprilisában költözött át a pápai udvar Sienába, immár visszatérőben az Örök Városba,⁴ majd – amint a fentebbi idézetből is látható – a nyári forróság elmúltával, kora ősszel érkezett Rómába.⁵ Nyilvánvalóan ekkor az utazással járó tennivalók, az adminisztrációt végző apparátus mozgása miatt nem szerveztek a szeptemberi kántorböjtben *ordinationes generales*. Az előzőn kívül még egy további eset ismert, amikor szintén nem rendeztek általános szentelést a *Curia Romanában*. 1447 márciusában Franciscus Lavezius⁶ rövid feljegyzést készített IV. Jenő pápa haláláról és temetéséről, valamint V. Miklós megválasztásáról. A kúriai promóciókkal kapcsolatban a következőkről szerezhetünk tudomást: „Tudni kell azt is, hogy a széküresedés során a nagyböjt első felében nem tartottak általános szentelést.”⁷ A *sede vacante* a pápa február 23-án bekövetkezett halálával kezdődött, s egészen V. Miklós megválasztásáig (március 6.), illetőleg

¹ „Sciendum, quod de mense Septembris MCCCCXLIIIº non fuerunt celebrati ordines generales, quia sanctissimus dominus noster erat in itinere de Senis ad aliam Urbem.” ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 123v.

² HAY, DENYS: *Eugenio IV*, Enciclopedia dei Papi (= http://www.treccani.it/enciclopedia/eugenio-iv_%28Enciclopedia-dei-Papi%29/). A részleteket illetően lásd PLEBANI, ELEONORA, *Una fuga programmata. Eugenio IV e Firenze (1433–1434)*, Archivio Storico Italiano 170 (2012) 285–310.

³ A ferrara–firenze–római unió zsinatról van szó, amely 1438 és 1449 között ülésezett. JEDIN, *Handbuch der Kirchengeschichte*, III/2, 580–588.

⁴ BOSCHETTO, LUCA, *Società e cultura a Firenze al tempo del Concilio: Eugenio IV tra curiali, mercanti e umanisti (1434–1443)*, (Libre, Carte, Immagini 4), Roma 2012, 216.

⁵ 1443. szeptember 28-án vonult be Rómába. PELLEGRINI, MARCO, *Il papato nel Rinascimento*, Bologna 2010, 79.

⁶ Franciscus Lavezius kamarai jegyző (1446–1447), *scriptor cancellarie* (1445). FRENZ, *Repertorium*.

⁷ „Est etiam sciendum, quod tunc in primis temporibus quadragesime sede vacante non fuerunt celebrati ordines generales.” ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 2r. – Ez azonban nem számított általános gyakorlatnak, legalábbis a 16. század első negyedében biztosan nem. VI. Adorján halálát (1523. szeptember 14.) követő széküresedés idején is folytak szentelések a vikáriátuson. „Licentia attributa domino vicario sede vacante per summum penitentiarium semper celebrationis sacros ordinalium de anno domini 1523 et mense Septembris.” AVic Ord. sac. vol. 335, fol. 421v.

koronázásáig (március 19.) tartott.⁸ 1447. március 25-én, tehát a szentatya koronázását követően került sor az első általános szentelésre a római Szent Celsus-templomban, amelyen három magyar, Budai Melanesi Péter, Matucsina Tamás és Péterváradi Miklós is jelen volt.⁹ Az alábbiakban a magyarok részvételével lezajlott kúriai promóciók olyan aspektusait vizsgálom, mint például az események ideje és helyszíne, a szentelést végző püspökök személye, az egyházi rend felvett fokozatainak, továbbá a Kárpát-medencéből érkező klerikusok kúriai tartózkodásának jellemzői.

A SZENTELÉSEK IDEJE

Amint az első fejezetben láthattuk, az egyházi rend kiszolgáltatásának korszakunkban a kánonjog által szabályozott kialakult rendje volt. Az előírások szerint évi hat időpontban kerülhetett sor promóciókra mind a Kúriában, mind pedig a részegyházakban: a négy kántorbőjti időszak (*sabbati quatuor temporum*) mellett a nagybőjt ötödik szombatján, valamint húsvét vigíliáján. Ekkor tartották a tömeges, úgynevezett általános szentelési szertartásokat, amelyek időpontja tehát a kandidálók számára is előre ismert volt. A vizsgálatra közvetlenül a promóciók előtt került sor, amelyről szintén értesültek a szentelésre várók, következésképpen római utazásukat pontosan tervezhették. Az általános szentelések dokumentációjában utaltak a szentmise *introitus*ának kezdő szavaira, amely alapján megkísérelhetjük ezen alkalmak utólagos rekonstrukcióját. Minthogy azonban a korunkra maradt regiszterek sem tartalmazzák hiánytalanul valamennyi kúriai ordináció adatait, egyáltalán nem törekedhetünk a teljességre. Mindazonáltal e hiátusok közül néhány szerencsés esetben a formáták alapján utólag pótolható. Az 1495 nagyszombatján sorra került *ordinationes generales* szentelési listája például nem található meg a 11. számú másolati könyvben, ámde több magyar klerikus szentelési igazolása kétségtelenné teszi annak megtörténtét. Az első ismert erre vonatkozó dokumentum Ágoston fia Lukács egri egyházmegyei kápolnaigazgató formátája, amelyben Rafael kamarás igazolta, hogy az ascoli püspök Lukácsot többedmagával virágvasárnap (április 12.) diakónussá, majd pedig nagyszombaton (április 18.) áldozópappá szentelte.¹⁰ Egy alkalommal pedig a kamarai jegyző vétett hibát a szentelési lista keltezése során. Az 1493. március

⁸ PARAVICINI BAGLIANI, AGOSTINO, *Morte e elezione del papa. Nome, riti e conflitti* (La corte dei papi 22), Roma 2013, 326.

⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 4rv.

¹⁰ Uo. vol. 11, fol. 85v.

23-i *ordinationes generales* esetében ugyanis a szentmise bevezető énekeként a *Venite adoremus* olvasható, amely közismerten a szeptemberi kántorböjt szentmiséinek *introitus*a. A jelzett évben az őszi böjt időszaka szeptember 18. és 21. közé esett, így a 23-i napi keltezés bizonyosan nem jöhet szóba. Március 23-a viszont a tavaszi kántorböjt utolsó napja volt, következésképpen a jegyző az *introitus* kapcsán tévedett, ugyanis *Sitientes* szombatján történt a szóban forgó általános szentelés.¹¹

Az *ordines generales* során felszenteltekén kívül további hét magyar az előírt időszakokban promoveált a Kúriában. Ennek ismeretében tehát elmondható, hogy vizsgált klerikusaink többsége, összesen 535 személy (72%) a kánonjogi szabályoknak megfelelő időpontokban vette fel az egyházi rend egyes fokozatait. Az alábbi táblázat tartalmazza az általános szenteléseken részt vett magyar egyháziak megoszlását.

14. táblázat
Az *ordines generales* során szentelt magyar klerikusok

Nr.	Introitus/ünnep	Időpontok	Fő	Összesen
1.	'Intret oratio mea'	1426. II. 23.	3	41
		1427. III. 15.	2	
		1430. III. 11.	2	
		1435. III. 12.	4	
		1442. II. 24.	1	
		1446. III. 12.	1	
		1450. II. 28.	4	
		1451. III. 20.	1	
		1455. III. 1.	1	
		1467. III. 14.	2	
		1488. III. 1.	1	
		1490. III. 6.	1	
		1491. II. 26.	3	
		1492. III. 17.	2	
		1493. III. 2.	10	
		1496. II. 27.	1	
		1499. II. 23.	1	
		1500. III. 14.	1	
2.	'Sitientes'	1433. III. 28.	5	
		1435. IV. 2.	10	
		1445. III. 13.	1	
		1447. III. 25.	3	
		1448. III. 9.	1	
		1453. III. 17.	1	
		1454. IV. 6.	2	
		1455. III. 22.	3	
		1466. III. 22.	2	
		1472. III. 14.	1	
		1474. III. 26.	1	
		1487. III. 31.	1	

¹¹ Uo. vol. 11, fol. 42v. Vö. SZENTPÉTERY, *Oklevéltani naptár*, 90–91 (17. naptár).

<i>Nr.</i>	<i>Introitus/ünnep</i>	<i>Időpontok</i>	<i>Fő</i>	<i>Összesen</i>
		1488. III. 22.	1	256
		1489. IV. 4.	15	
		1490. III. 27.	13	
		1492. IV. 7.	15	
		1493. III. 23.	8	
		1494. III. 15.	23	
		1495. IV. 4.	17	
		1496. III. 19.	53	
		1497. III. 11.	32	
		1498. III. 31.	46	
		1521. III. 16.	1	
		1523. III. 21.	1	
3.	Vigilia Pasche	1433. IV. 11.	6	180
		1435. IV. 16.	7	
		1441. IV. 15.	1	
		1444. IV. 11.	1	
		1448. III. 23.	2	
		1450. IV. 4.	2	
		1451. IV. 24.	1	
		1452. IV. 8.	1	
		1455. IV. 5.	1	
		1466. IV. 5.	1	
		1467. III. 28.	1	
		1472. III. 28.	1	
		1474. IV. 9.	3	
		1487. IV. 14.	7	
		1488. IV. 5.	22	
		1489. IV. 18.	36	
		1490. IV. 10.	5	
		1491. IV. 2.	1	
		1492. IV. 21.	5	
		1494. III. 29.	4	
		1495. IV. 18.	42	
		1496. IV. 2.	4	
		1497. III. 25.	26	
4.	'Caritas Dei'	1430. VI. 10.	1	26
		1435. VI. 11.	1	
		1437. V. 25.	2	
		1446. VI. 11.	1	
		1467. V. 23.	1	
		1468. VI. 11.	1	
		1474. VI. 1.	1	
		1475. V. 20.	2	
		1486. V. 20.	7	
		1488. V. 31.	2	
		1491. V. 28.	1	
		1493. VI. 1.	2	
		1494. V. 24.	2	
		1495. VI. 13.	1	
		1497. V. 20.	1	
5.	'Venite adoremus'	1444. IX. 19.	1	
		1446. IX. 24.	1	

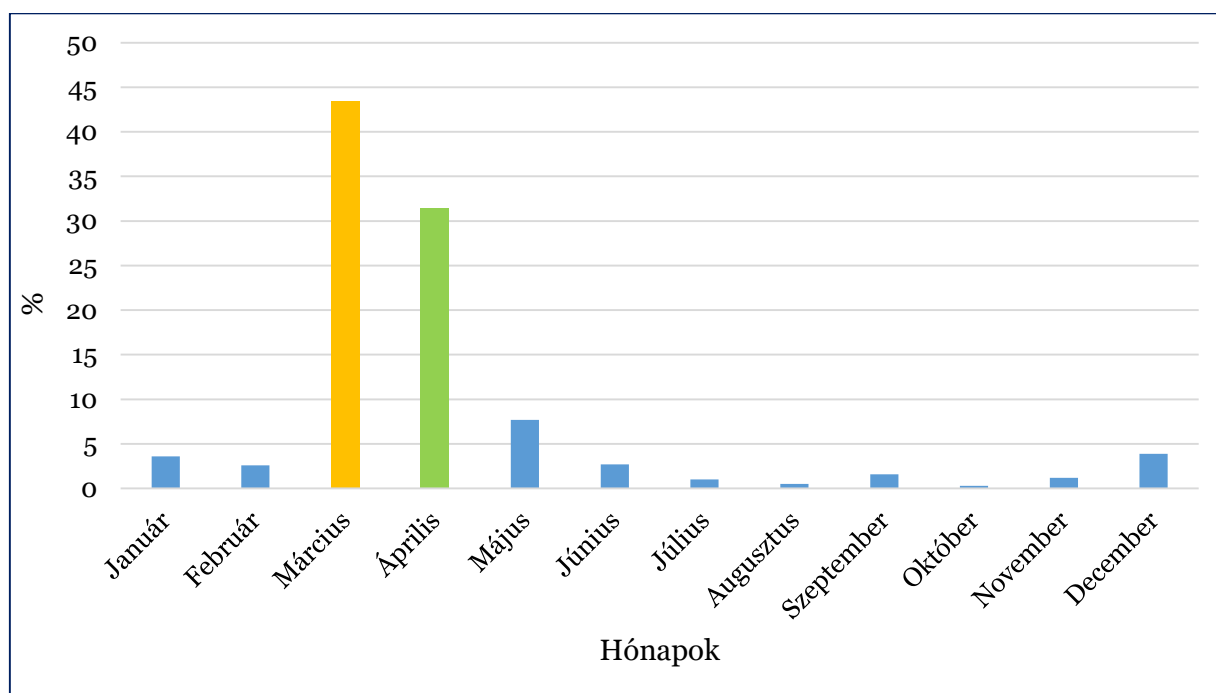
Nr.	Introitus/ünnep	Időpontok	Fő	Összesen
		1448. IX. 21.	1	8
		1453. IX. 22.	1	
		1488. IX. 20.	3	
		1509. IX. 22	1	
6.	'Veni et ostende'	1434. XII. 18.	2	17
		1448. XII. 21.	2	
		1450. XII. 19.	2	
		1452. XII. 23.	2	
		1466. XII. 21.	1	
		1471. XII. 21.	2	
		1473. XII. 18.	1	
		1487. XII. 22.	2	
		1492. XII. 22.	2	
		1497. XII. 24.	1	
Összesen			528	528

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. Format. vol. 1–14; ASR Trib. Vic. vol. 335, fol. 57v; AVic Ord. Sac. vol. 1, fol 288v, 389r

Első pillantásra is feltűnő, hogy a legtöbb magyar március–április folyamán érkezett az Örök Városba, akik a nagyböjt ötödik vasárnapja előtti (*Sitientes*), valamint a húsvét ünnepét megelőző szombaton vettek részt általános szentelésen. Összesen 436 személyről van szó, amely a *generalis ordinatiók*ra vetítve 82,5%-os, míg a teljes magyar csoport tekintetében 58%-os aránynak felel meg. A következő 41 fős kontingens (8/5,5%) tagjai a kora tavaszi, február végi–március eleji kántorböjt időszakában érkeztek. Május végén és június elején 26 (5/3,5%), szeptemberben mindössze nyolc (1,5/1%), míg decemberben 17 főt (3,3/2,3%) szenteltek. Az évszakokra vetített arányok tükrözik a harmadik fejezetben az utazás időpontjára tett megállapításomat: a legtöbben a tél elmúltával keltek útra. Tovább árnyalja a képet, ha bevonjuk a vizsgálatba az *extra tempora* promóciókat is. Amennyiben a teljes forrásbázis alapján vesszük górcső alá a szentelési időpontokat, akkor ugyanis azt láthatjuk, hogy a február 22. és április 30. között került sor a magyarok 78,5%-ának (583 fő) a promóciójára. Havi bontásban még határozottabban tárul elénk az egyes évszakok közti különbség. A tavaszi hónapokban szentelték a legtöbb magyart, amint az előzőekben említettem. Március áll az első helyen 43,4%-kal, majd 31,5%-os aránnyal április, végül pedig jelentős lemaradással (7,7%) május következik. E megoszlás a szentelési időpontok tekintetében a teljes korszak 82,6%-át teszi ki. Mindez teljesen illeszkedik a magyar zarándokokra vonatkozó adatokhoz, ugyanis a Kárpát-medencéből útra kelő peregrinusok közül a legtöbben úgyszintén tavasszal,

döntően a húsvéti időszakban keresték fel Péter és Pál apostolok küszöbét.¹² Minthogy a kereszténység legjelentősebb ünnepe március és április folyamán különböző időpontokra esik, nem meglepő e két hónap kimagasló aránya. A szentelendők minden bizonnyal – ha nem is ez volt minden esetben utazásuk legfőbb indítéka – részt kívántak venni a római ájtatosságokon, s a szokásos zarándokprogramokon, amint erre még az alábbiakban visszatérek.

12. ábra
A promóciók havi megoszlása (1426–1523)

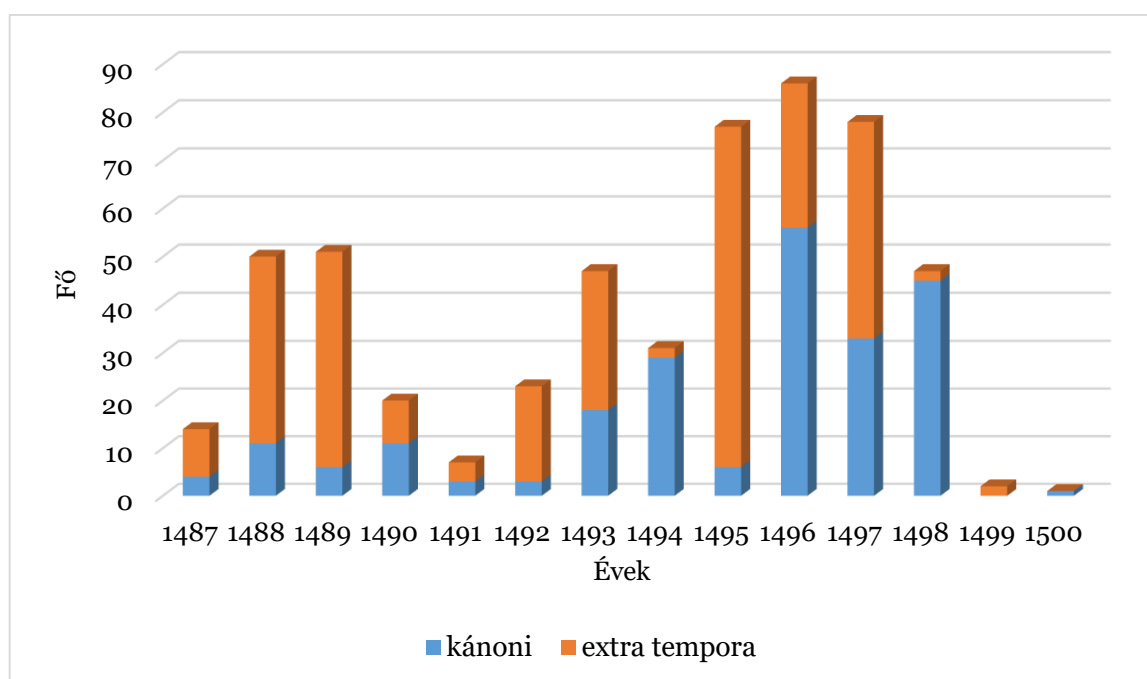
December a karácsonyi ünnepek miatt vonzó mind a mai napig a Rómába igyekvőknek. Mindazonáltal a tavaszi hónapokkal összevetve, meglehetősen kevés, mindössze 30 magyar szentelésére került ekkor sor. A hónapok sorrendjét január (28), június (21) és február (20) követi kisebb lemaradással. Az őszi hónapok közül szeptember emelkedik ki, de éves összehasonlításban mindössze 1,6%-os a részesedése. Azonban még így is több magyart szenteltek Szent Mihály havában, mint októberben (0,3%) és novemberben (1,2%) összesen. A késő őszi, valamint a téli hónapok tekintetében minden bizonnyal az időjárási viszonyoknak (is) meghatározó szerepe lehetett, hiszen a hideg és a csapadék egyaránt visszatartó erőt jelenthetett. A

¹² CSUKOVITS, *Középkori magyar zarándokok*, 106. 411. jz.; FEDELES, „*Isten nevében utazunk*”, 217. – A Penitenciára hivatala is a tavaszi hónapokban regisztrálta a legtöbb folyamodványt hasonló okokból kifolyólag. Vö. SALONEN–HANSKA, *Entering*, 153.

legmelegebb nyári hónapokban, júliusban (1%) és augusztusban (0,5%) ugyancsak kevesen érkeztek a sokszor elviselhetetlen forróságot árasztó városba.

Vizsgált klerikusaink promóciókra előírt időszakokon kívül zajló szenteléseire vonatkozóan a következő főbb szempontokat emelhetjük ki. Jóllehet 1430-tól kezdődően kimutatható a magyarok esetében is az *extra tempora* szentelés jelensége, az 1480-as évek végéig csupán esetleges jelleggel, a legtöbb évben mindössze egy-két személynél.¹³ 1487-től kezdődően érzékelhető a változás, ugyanis a következő évek általános jellemzőjeként az előírt időszakokban lefolyt promóciók arányát meghaladták az *extra tempora* szentelések.

13. ábra
A kánoni és az *extra tempora* promóciók megoszlása (1487–1498)

1487 és 1499 között három esztendő leszámítva minden évben több magyar vette fel az egyházi rend szentségének fokozatait az arra előírt időszakon kívül. Mindez pedig bizonyos fokú korrelációt mutat a magyarok körében tapasztalható római szentelési dömpinggel. Biztosan nem véletlen, hogy a klerikusaink által leginkább látogatott években arányuk meghaladta az 50%-ot. E tekintetben 1495 emelkedik ki, amikor a Kúriában szentelt magyarok 92%-a e csoporthoz tartozott. E tendenciát talán a kamarai ordinációkon résztvevők jelentős hányadának azon törekvéseivel

¹³ 1430, 1442, 1455, 1470, 1473, 1474, 1482: évi egy; 1475, 1481: évi két; 1486: három, 1467: öt fő.

magyarázhatjuk, hogy római tartózkodásuk időtartamát minimalizálni kívánták, amely kétségkívül költségkímélőbbé tette vállalkozásukat. Ennek – az évi hat szabályos szentelési periódust tekintve – egyenes következményeként sokaknak nem is volt módja a kánonilag előírt alkalmakon felvenni a kívánt fokozatok mindegyikét. E probléma pedig átvezet bennünket az *extra tempora* promóciós kérelmek megszokott elemeihez, ugyanis az esetek túlnyomó részében a szentelendők a kijelölt időszakon kívüli szentelés mellett, három egymást követő napon, lett legyen az akár vásár-, akár ünnepnap az egyházi rend szentségének mindegyik fokozatát fel kívánták venni (*tribus diebus dominicis vel festiuis etiam extra tempora a iure statuta ad omnes etiam sacros et presbiteratus ordines promoveri facere*). A LAKATOS BÁLINT által feltárt VI. Adorján-kori, szinte valamennyi kúriai szentelésekkel kapcsolatos *supplicatio* tartalmazta e kéréseket. Szemléltetésként lássunk néhány példát a magyarok gyorsított eljárás keretében történő szenteléseire! 1523. március 20-án regisztrálták két zágrábi egyházmegyes káplán, Oneschi Balázs *solaris* és Jurani Ferenc *acolutus* folyamodványát,¹⁴ akik még aznap felvették a kisebb rendeket és az alszerpapi ordót, majd a következő napon (március 21.), *Sitientes* szombatján diakónussá, végül pedig a rákövetkező hétfőn (március 23.) áldozópappá szentelték mindkettejüket.¹⁵ Ők tehát a tavaszi kántorbőjti időszakot célozták meg, s azt közvetlenül megelőzően, illetve utána, három nap leforgása alatt váltak iskolásból, illetőleg akolitusból presbiterre. Március 27–31. között egy 12 fős magyar csoport hasonló jellegű kérvényeit dokumentálták a Datárián,¹⁶ majd a következő napokban sor is került promóciójukra. Közülük tíz fő az egymást követő három napon, március 1. és április 2. között valamennyi grádust felvette a Lénárd belcastrói püspöktől a vatikáni Szent Mihály-templomban.¹⁷ Ekkor a magyarok mellett természetesen más nemzetek tagjainak promóciója is megtörtént, ami arra hívja fel a figyelmünket, hogy továbbra is sor került a *Camera Apostolica* által szervezett tömeges szentelésekre annak ellenére, hogy 1500 májusától az *ordinationes generales* a római Vikáriátus hatáskörébe került.¹⁸ Magától értetődő módon a korábbi időszakban is számtalan magyar esetben előfordult hasonlóan rapid szentelési procedura, amely teljesen illeszkedett a korabeli általános gyakorlathoz.¹⁹ 1489. május 3. és 8. között például három erdélyi és egy egri egyházmegyes akolitus vette fel a szent

¹⁴ LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 19. sz.

¹⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 65r.

¹⁶ LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 29–34. és 37. sz.

¹⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 61v, 75rv.

¹⁸ PELLICCIA, *La preparazione*, 75; REHBERG, *L'affluenza*, 203.

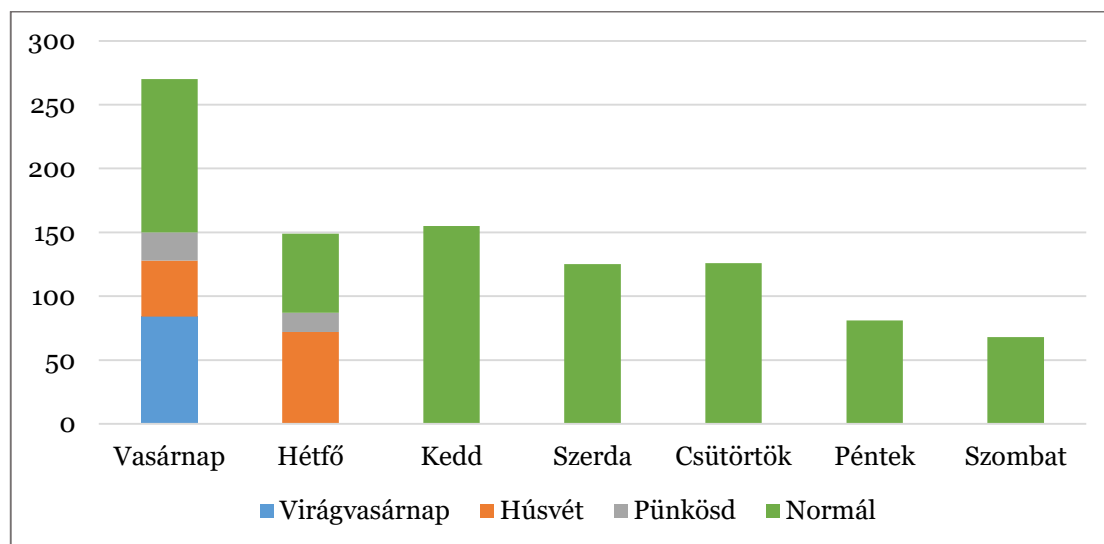
¹⁹ SCHMUGGE, *Zum römischen „Weihetourismus“*, 423; SALONEN–HANSKA, *Entering*, 177.

rendekeket a *Santa Maria Regina coeli*-templomban.²⁰ Az ő esetükben az egyes ordók felvétele között két nap várakozási időt (*interstitia*) tartottak, ám így is egy héten belül pappá szentelték őket. 1496 decemberében egy hat fős magyar társaság tagjai érkeztek az Örök Városba, nyilvánvalóan a karácsonyi ünnepeket eltöltendő. A három bácsi, két pécsi és egy zágrábi egyházmegyes promóciója december 27. és 29. között történt. Közülük három klerikust az egymást követő három napon szentelte a kijelölt ordinárius alszerpappá, diakónussá, végül áldozópappá, egy fő pedig az első tonzúrától a presbiterátusig valamennyi fokozatot e rövid idő alatt vette fel.²¹

Vizsgált klerikusaink kúriai promóciói a hét valamennyi napján zajlottak, hiszen míg az *ordinationes generales* esetében kizárólag szombatonként került sor szentelésre, addig az *extra tempora* szertartások a hét bármelyik napján megtörténhettek. A legtöbb magyar előírt periódusokon kívüli szentelésére vasárnap került sor. Külön figyelmet érdemel, hogy a 270 promóció 55,5%-a húsvéti, illetőleg a pünkösdi ünnepkörhöz kapcsolódott. Virágvasárnap összesen 84, húsvétkor 44, míg a Szentlélek eljövetelének ünnepén 22 magyart szenteltek Rómában.

14. ábra

Az *extra tempora* promóciók napi megoszlása (1426–1523)

A középkori keresztény naptár szerint a hét második napján, azaz hétfőn 149 fő promóciójára került sor. Ez esetben is kiemelkedik húsvét (72) és pünkösöd (15) hétfője, amely 58%-os aránynak felel meg. Mindez kellően tükrözi a fentebb említetteket: a

²⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 101v.

²¹ Uo. vol. 11, fol. 181v-182r.

szentelendők többsége tavasszal, elsősorban húsvét körül érkezett Rómába. A további napok megoszlása a következőképpen alakult: kedd 155, szerda 125, csütörtök 126, péntek 81 és (normál) szombat 68 fő.

MINDENNAPOK AZ ÖRÖK VÁROSBAN

A Kúriában, pontosabban annak aktuális székhelyén eltöltött idő hosszát természetesen számos körülmény befolyásolhatta. Minthogy korszakunkban az egyes ordók felvétele között már nem kellett az eredetileg kötelező szünetet (*interstitia*) figyelembe venni, ez tehát nem volt különösebb hatással a kúriai tartózkodás időtartamára. A Kúria aktuális székhelyén eltöltött időt persze nem tudjuk minden kétséget kizáró egzakt módon mérni. Azok esetében például, akik mindössze egyetlen általános szentelésen vettek részt, s más források nem állnak rendelkezésünkre mindössze egy napos tartózkodást adhatunk, jóllehet akár Firenzében, akár Rómában került sor a promócióra, 24 óránál – már pusztán a hosszú utazás miatt is – biztosan többet időztek az adott városban. Azon kandidálók esetében viszonylag több támponttal rendelkezünk, akik szentelésük előtt nemsokkal folyamodványt nyújtottak be, s a *supplicatio* vagy legalább annak dátuma ismert.

Magától értetődő módon a zarándoklatra (is) érkezők a promóció előtt, illetve az eseményt követően részt kívántak venni az ájtatossági programokon, azaz kívánták keresni a legjelentősebb relikviákat őrző templomokat, s valószínűleg az Örök Város antik emlékei közül is igyekeztek többet megtekinteni. A római jubileumi évek 1300-ban kezdődő hagyománya alapján azok nyerhettek el teljes búcsút, akik – amennyiben Rómán kívülről érkeztek, tehát klerikusaink is közéjük tartoztak – legalább 15 napon át napi egy alkalommal felkeresték az Örök Város fő bazilikáit.²² A megközelítőleg két hetes időtartam pedig számos a Kúriában szentelt magyar klerikus esetében kimutatható. Közéjük tartozott a zágrábi egyházmegyes Dombrói Lukács,²³ aki 1489. április 4. és 18., illetve 20. között tíz társával együtt az egyházi rend szentségének valamennyi fokozatát felvette. Az esztergomi egyházmegyes Oberti Szaniszló ugyancsak két hét alatt, 1489. január 6. és 20-a között vette fel az egyházi rend valamennyi fokozatát. Szentelési bizonyítványából azonban azt is megtudjuk, hogy ő

²² FEDELES, „*Isten nevében*“, 55.

²³ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 87v.

már december 17-én folyamodványt nyújtott be kúriai promóciója érdekében,²⁴ amely azt jelenti egyúttal, hogy ő a karácsonyi ünnepekre érkezett az Örök Városba, ahol több, mint egy hónapot töltött el.

A vizsgált személyek közül néhányan Obertihez hasonlóan viszonylag hosszabb ideig tartózkodtak Itáliában. Pozsegai Tamás 1434 decemberétől a következő esztendő áprilisáig megközelítőleg négy hónapot töltött el Firenzében.²⁵ Altmon Farkas kérvényét 1488. március 20-án regisztrálták a Penitenciárián,²⁶ majd az engedély kiállítását követően került sor a kamarai vizsgálatra. Az április 5-i generális szentelés alkalmával vette fel az első tonzúrát és a további kisebb ordókat.²⁷ Ezt követően még Rómában maradt, ugyanis április 9-én egy újabb folyamodványt terjesztett a *Sacra Poenitentiaria Apostolica* hivatalához.²⁸ Mindez azt jelenti, hogy legkevesebb 21 napig Rómában tartózkodott, amelynek csúcspontja a nagyszombati ordináció, majd pedig a húsvéti ünnepek voltak. Elekfalvi György ennél is hosszabb időt, legkevesebb 37 napot töltött a kereszténység központjában ugyanazon év tavaszán. Ő Altmonnal együtt vette fel az első tonzúrát, majd egy hónap elteltével járult a kisebb rendek felvételéhez, ezt követően pedig egy héten belül alszerpappá, diakónussá, végül pedig presbiterre szentelték.²⁹ Az egri egyházmegyes Gyárfás fia Demeter 1489. február végétől április derekáig legkevesebb 54 napot töltött el a Rómában.³⁰

A 15–16. század fordulójától azonban egyre gyakoribbá vált, hogy vizsgált klerikusaink igyekeztek a lehető leggyorsabban felvenni a kívánt rendeket.³¹ Az 1523-ban felszentelt 57 Kárpát-medencei személy mindegyike a folyamodvány benyújtását követő néhány napon belül valamennyi rendet felvette.³²

Természetszerűleg a római papszentelések nem csupán idő-, hanem költségigényes vállalkozások is voltak. A hosszú, több hetet igénybe vevő oda-vissza út során klerikusainknak egyrészt szükségük volt úti okmányokra, ételre és italra, szállásra, közlekedési eszközökre, a pápai Kúria hivatalaiban igénybe vett szolgáltatások pedig szintén díjkötelesek voltak.

²⁴ „vigore supplicationis sub datis Rome apud s. Petrum sextodecimo Kalendas Ianuarii anno quinto”: Uo. fol. 74r.

²⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 49v, 52r.

²⁶ APA vol. 37, fol. 278rv

²⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 22v.

²⁸ APA vol. 37, fol. 281v.

²⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 23r, 32v.

³⁰ Uo. fol. 88v.

³¹ REHBERG, Deutsche Weihekandidaten, 279.

³² A részletekre lásd Adattár V.

A szentelésre várók közül többen – különösen azok, akiknek előzetes engedélyekre, felmentésekre volt szükségük – elsőként egy-egy ügyvédet kerestek, aki ismerte a kúriai ügyintézés fortélyait, a szupplikáció benyújtásához szükséges formulákat, valamint szükség esetén az esetleges kánonjogi kiskapukat. Természetesen a prokurátorok megbízási díjért vállalták az ügyintézését. Magától értetődően a folyamodványok benyújtása, a különböző ügyekben kelt oklevelek kiállítása szintén költségekkel járt, amelyet az egyes hivatalok a kuncaftokra terheltek. A Kúria valamennyi hivatala számára megállapították az oklevelek kiállításának díját, amely taksákat bizonyos időközönként ellenőriztek. Elsősorban a prokurátorok számára volt fontos az árak ismerete, hiszen a nyugati kereszténység bármely szegletéből érkező ügyfelek – akár személyesen keresték fel az illetékes hivatalt, akár csak meghatalmazás révén fogadtak fel őket – érdekében nekik kellett a kúriai labirintusban eligazodni, a szupplikációkat megfelelőképpen előkészíteni, benyújtani, s szükséges felmentésekről gondoskodni. Nyilvánvalóan ők is a hivatalos tarifák ismeretében tudtak árajánlatot adni klienseiknek, amely tartalmazta természetesen saját szolgáltatásuk díját is. Egy korhiány miatti felmentést igazoló dokumentum például 16, míg a törvénytelen származás alóli diszpenzáció 12 garasba került.³³ A szentelést igazoló *testimonia* és az ordinációt engedélyező *dimissoria* egyaránt díjköteles volt. Természetesen az ordinációért nem kérhettek pénzt, hiszen az simóniának számított volna. A taxakönyvek adatai alapján az egyes fokozatok igazolása után három garast kellett fizetni, a szentelési engedélyért pedig ugyanannyit (1476/1477).³⁴ Az 1513-as reformokat követően a szentelési mandátumért egy, az egyes grádusokat követően pedig ugyancsak egy-egy *carlenusszal* tartoztak a kliensek.³⁵ A rászorulóknak kaphattak kedvezményeket, sőt akár teljes mentességben is részesülhettek, amelyet a bejegyzéseket készítő jegyzők gondosan fel is tüntettek. Vizsgált klerikusaink közül egyedül a győri egyházmegyes Paur/Panuk János kapott részleges mentességet, akinek szegénysége miatt az egyházi ordó négy felvett grádusa helyett mindössze egyet számoltak fel.³⁶

Jóllehet egyetlen magyar esetében sem ismert a római szentelés költségvonzata, Léderer Ágnes soproni polgárnő 1515-ös végrendelete e tekintetben irányadó lehet.

³³ ZUTSHI, *Inextricabilis*; MÜLLER, *The Price*.

³⁴ ASV Cam. Ap., *Taxae* vol. 13, fol. 47r, 18v, 52r, stb.

³⁵ ASV Reg. Vat. vol. 1211, fol. 134v–135r; *Bullarium diplomatum*, V, 573–574.

³⁶ „Habuit gratis de 1, quia pauper presentis Spello et Narnie”: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 9, fol. 31v.

Mátyás nevű fia tanulmányaira és római papszentelésére tíz magyar forintot hagyott.³⁷ Ezt persze – különösen rendkívüli helyzetekben – jelentősen meghaladhatták egy-egy római utazás költségei, amint János bártfai káplán esete mutatja (1494), akinek mindez 76 forintjába került.³⁸

A többé-kevésbé kalkulálható kiadások mellett váratlan események is megnézíthették az utazást, ezzel megnövelve a költségeket, amint a következő eset mutatja. 1432-ben több akolitus, köztük az esztergomi egyházmegyes Fülöp szentelési engedélyért folyamodtak az Apostoli Kancellárián, kérvényükből megtudjuk, hogy őket útban Róma felé kirabolták (*in itinere omnibus bonis et rebus eorum spoliati fuerunt*), otthon sincs semmijük (*et in partibus ipsis nil habent*), sőt már kilenc hónapja az Örök Városban időznek (*iam novem menses Romae commorantur*).³⁹ Akár rövidebb, akár hosszabb ideig tartózkodtak a szentelendő magyarok Rómában, szállásra biztosan szükségük volt. A következőkben tehát e témakört célszerű röviden áttekintenünk.

Az Örök Városba érkező magyarok számára már első királyunk, Szent István zarándokházat létesített, amint említettem. E szállás lehetett a legnépszerűbb a Rómába érkező magyarok körében, a késő középkorban feltűnt a magyarok utcája név, valamint a templomot is *Santo Stefano degli Ungarinak* nevezték.⁴⁰ Mindazonáltal ez teljesen általánosnak tekinthető, ugyanis a korabeli Rómában Európa más nemzetei, így a németek, a franciák, a csehek és a lengyelek is működtettek hasonló hospíciumokat.⁴¹ A szentelendő magyarok körében is bizonytal keresett lehetett a zarándokház, s valószínűleg közülük sokan igénybe is vették. Nyilvánvalóan e mellett más szálláshelyeken is feltűntek a Kárpát-medencéből érkezők. Kiváltképp azoknak kellett alternatívát keresniük, akik hosszabb időt kívántak eltölteni a városban. Az egyes szerzetesi közösségek tagjai számára egészen bizonyosan nyitva állt rendjük római kolostorának egyike. Szegedi Péter domonkos testvér, nándorfehérvári püspök esetében például kézenfekvő azt feltételezni, hogy dominikánusok római központi rendházában kaphatott elhelyezést, ugyanis konszekrálására a konvent templomában, a *Santa Maria sopra Minerva*-egyházban került sor.⁴²

³⁷ „Item dem Mathia studenten, irem sun, zw der studium vnd briesterschaft eyn rhömfartt in beraiten gelt X vngrisch gulden.“ HÁZI, *Sopron szabad királyi város*, II/1. 333–334. 112. sz.

³⁸ FEDELES, „Isten nevében utazunk“, 186.

³⁹ LUKCSICS, *XV. századi pápák*, II. 71. sz.

⁴⁰ A templom és a zarándokszállás 1776-ig állt, akkor a Szent Péter-bazilika új sekrestyéjének építése miatt lebontották mindkét épületet. MOLNÁR, *L'ospizio degli Ungari* 404–405.

⁴¹ ROMANI, *Pellegrini e viaggiatori*, 199–200; ESPOSITO, *La città*, 12–13.

⁴² ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 212v.

Magától értetődő módon a kereszténység óriási tömegeket vonzó központjában kereskedelmi szálláshelyek széles repertoárja várta a messziről érkezőket. A 15. században Róma taverna hálózata jelentős mértékben gyarapodott. Korszakunkból összesen 61 fogadó neve ismert (pl. Harang, Oroszlán, Angyal, Hajó), jóllehet ennél valószínűleg több *albergo* várta a vendégeket. A szálláshelyek többsége a vatikáni Szent Péter-bazilika közelében, egy 1526-os összeírás szerint a Borgóban és az Angyalvárral szemközt, a Tevere bal partján elhelyezkedő Ponte-kerületben létesült.⁴³ A szentévekben várható zarándoktömegben sokan üzleti lehetőséget láttak, s ideiglenesen fogadót létesítettek a városban. 1474 júniusában például egy dél-itáliai társaság, az 1475-ös jubileumi esztendőre tavernát és szállást nyitott az egyikük trasteverei lakóhelyén. 1475 februárjában pedig néhány férfi nyitott tavernát (*la taverna dello Falgone*) a Campo de' Fiorin.⁴⁴

Azon szentelendők, akik el kívánták végezni a kötelező római zarándokprogramokat, amint említettem, felkeresték a város fő bazilikáit. Korszakunkban a négy patriarkális egyház, a vatikáni Szent Péter, a lateráni Szent János, a falakon túli Szent Pál és Havas Boldogasszony felkeresése mellett el kellett látogatni a Jeruzsálemi Szent Kereszt-, a falakon kívüli Szent Lőrinc- és Szent Sebestyén-templomokba is a teljes búcsú elnyeréséhez. Az ájtatossági gyakorlatok szerves részét alkotta a város templomaiban őrzött, s a jeles alkalmakkor a hívek számára jól láthatóan elhelyezett relikviák, illetve egyéb vallásos tartalmú tárgyak megtekintése. Ezek közé tartozott a vatikáni bazilika főhajójának jobb oldalán ma is látható Szent Péter apostol trónuson ülő, baljában a mennyország kulcsait tartó, jobbját áldásra emelő életnagyságú bronz szobra. Az alkotás jobb lábfejét a középkor óta több millió zarándok simogatta vagy csókolta meg, melynek következtében ma már az ötvözetben lévő ezüst is látható. A legenda szerint Nagy Szent Leó pápa (†461) készítette a Capitolium Jupiter-szobrának beolvasztásából, hálát adva Szent Péternek azért, hogy Attila hunjaitól megkímélte Rómát. Más vélemény szerint az alkotás csak a 13. század során készült el. Bármelyik eredetlegendának adunk hitelt, a szobor első írásos említése a 15. század közepéről származik, s a 16. század derekán már

⁴³ Római 14 kerülete közül a Szent Péter-templom közelében elhelyezkedőkben létesült fogadók megoszlása a következő arányokat mutatja: Ponte 16,24%, Borgo 15,81%, Regola 13,25%, Campo Marzo 11,1%, Parione és Ripa 9,4–9,4%. – ROMANI, *Pellegrini e viaggiatori*. Lásd még ESPOSITO, *La città*, 27–31.

⁴⁴ AIT, IVANA–ESCH, ARNOLD, *Aspettando l'Anno Santo. Fornitura di vino e gestione di taverne nella Roma del 1475*, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken 73 (1993) 387–417, itt: 414–417.

megközelítőleg a mai helyén állt.⁴⁵ Minden bizonnyal a magyar szentelendők közül is sokan megérintették a bronzalkotást.

1497 nagyszombatján 26 magyar vett részt általános szentelésen a borgóbéli Szent Megváltó-templomban.⁴⁶ Szinte bizonyosan az Örök Városban töltötték mindannyian a húsvétot, habár ezt csak Márton zágrábi egyházmegyes oltárigazgató esetében tudjuk forrásokkal alátámasztani.⁴⁷ Az ekkor a szintén Rómában tartózkodó Arnold von Harff zarándoknaplója nyomán bepillantást nyerhetünk a *triduum sacrum* során a városban zajló szertartásokról, látványosságokról és más eseményekről, amelyeknek a magyar klerikusok is részesei, illetőleg szemtanúi lehettek.⁴⁸ Nagycsütörtökön a pápa *Urbi et Orbi* áldása alkalmával a Szent Péter téren, a bazilika lépcsőin és a környező utcákban hömpölygő tömegben bizonyára honfitársaink is ott lehettek. A szerencsések bejuthattak a bazilikába, ahol láthatták amint a szentatya az ekkor szokásos szertartását végezte: Jézus példája nyomán néhány kiválasztott szegény lábát mosta meg. Nagypéntek délelőtt a Colosseumban megtekinthették a Krisztus szenvedéstörténetéből készült passiójátékot. Aznap délután az Angyalvár közelében az utcán nagy csődület támadt a rómaiak és a Borgia pápa spanyol párthívei között, amelyet a háborgók közé lovagló potentátok és kardinálisok juttattak végül nyugvópontra. Azt is megtudjuk az útinaplóból, hogy a rómaiak gyülekezőhelye a Campo de' Fiori, míg a spanyolok főhadiszállása az Angyalvár volt. Nagyszombat reggelén VI. Sándor bíborosai kíséretében a vatikáni bazilikába ment, ahol a húsvéti és további gyertyákat áldotta meg. A kisebb viaszgyertyákat ezt követően a bazilika erkélyéről a templom előtt várakozó hívek közé szórták, akik mindent elkövettek egy-egy darab megszerzéséért. A húsvétvasárnapi ünnepi szentmisét természetesen a pápa pontifikálta, a bíborosok, püspökök asszisztálása mellett, amelyen ő maga is áldoztatott. A szentmisét követően VI. Sándort a pápai hordszéken (*sedia gestatoria*) ülve, fején a tiarát viselve körbe hordozták a székesegyházban, ahol megsejmelte Veronika kendőjét, végül pedig a palotába vitték. A bazilikában kiállított Vera-ikon, amely a szenvedő Krisztus vértől átitatott arcvonásait őrizte meg, a húsvétkor Rómában tartózkodók egyik

⁴⁵ FEDELES, „Isten nevében utazunk”, 254.

⁴⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 12, fol. 15r, 16r, 18r–20v.

⁴⁷ Március 25-én vette fel az első tonzúrát, április 2-án a kisebb rendeket és az alszerpapi ordót, egy hét elteltével diakónussá, végül április 16-án presbiterré szentelték. Uo. fol. 15r, 17r.

⁴⁸ *Rom – Jerusalem – Santiago. Das Pilgertagebuch des Ritters Arnold von Harff (1496–1498)*, Nach dem Text der Ausgabe von Eberhard von Groote übersetzt und eingeleitet von HELMUT BRALL-TUCHEL und FOLKER REICHERT, mit Abbildungen der Handschrift 268 der Benediktinerabtei Maria Laach und zahlreichen anderen Abbildungen, Köln/Weimar/Wien 2007, 62–67.

leglátogatottabb relikviája volt, folyamatosan tömegek hódoltak előtte. A húsvéthétfőt követő napon díszes körmenetet tartottak Rómában, amely az ünnepkör talán legnagyobb városi látványossága lehetett. A pápa nyolc óra tájban lovagolt ki palotájából mintegy 1000 fős kíséretével a Havas Boldogasszony-bazilika irányába, amely akkor a stációs templom volt. Kísérete élén 500 pápai íjász haladt hármassorokban, majd 400 páncélos vitéz következett. A harcosokat 40 püspök és 20 bíboros követte, majd pedig nyolc hófehér, skarlátvörös takaróval borított mén lépdelt, ezeket a pápa fia, Cesare Borgia követte szürke lovon és arany ruhában, majd maga VI. Sándor következett. Mögötte Róma előkelői és más potentátok haladtak szolgáljaikkal. Miután 11 óra tájban a *Santa Maria Maggiore*-bazilikában véget ért a szentmise, az Angyalvárba tértek vissza, s amint a hídhöz értek, 200 ágyúból díszsortüzet adtak.

Valószínűleg a Rómában pappá szentelt magyarok közül néhányan az Örök Városban mutatták be első szentmiséjüket (*primicia*) is, jóllehet erre vonatkozó közvetlen adatokkal nem rendelkezünk. Mindössze egyetlen személy, Berendi Bak Gáspár szepesi prépost esetében – akinek neve viszont nem szerepel a kamarai regiszterekben – őrizte meg a 18. századi szakirodalom azt az információt, hogy miután felvette presbiteri ordót, 1472. október 25-én mutatta be Rómában első szentmiséjét.⁴⁹

Érdekes módon egyetlen főt sem találunk a Rómában szentelt klerikusaink között, aki belépett volna a magyarok körében is felettebb népszerű Szentlélek konfraternitásba.⁵⁰ E jelenségre pillanatnyilag nem tudok magyarázattal szolgálni. Mindössze Kutasi Tamás került közelebbi kapcsolatba az említett társulattal, azonban több mint két évtizeddel római promócióját (1455) követően. Az *Ospedale di Santo Spirito* mellett tevékenykedő közjegyzők korszakunkra vonatkozó egyik protokolluma őrizte meg számunkra, hogy 1476-ban őt és Paksi Eusztákot prokurátorrá nevezték ki Magyarország területére (*in partibus Ungarie*).⁵¹

BAZILIKÁK, TEMPLOMOK, KÁPOLNÁK

Ami a szentelések helyét illet, előljáróban le kell szögeznünk, hogy magától értetődően ezen alkalmakra abban a városban került sor, ahol a pápai udvar

⁴⁹ „primam missam suam in eadem Urbe in die ss. Crispini et Crispiani martyrum feliciter celebravit”: WAGNER, CAROLUS: *Analecta Scepusii sacri et profani pars I–IV*, Viennae–Posonii–Cassoviae 1774–1778, I, 348–349.

⁵⁰ Vö. MVH I/V.

⁵¹ ASRo Archivio dell'Ospedale di Santo Spirito, Istromenti, Atti del Notaio reg, 215, fol. 80r. – A Szentlélek-társulat anyakönyvében is szerepel. MVH I/5, 3.

tartózkodott. Mindennek hátterét a közismert *ubi papa, ibi Roma* elv alkotta,⁵² amint erre a második fejezetben már utaltam. Korszakunkban a pápai udvar nem csupán Rómában tartózkodott, következésképpen a magyar szentelendőknek is az éppen aktuális helyszínre kellett utazniuk, ha hivatalos kúriai szentelésen kívántak részt venni. Összesen 709 fő esetében ismert a promóció pontos helye, amely összesen 761 alkalmat jelent. A két szám közti eltérés abból adódik, hogy voltak olyanok, akik különböző templomokban vették fel az egyes fokozatokat. Közéjük tartozik például Brassói Mátyás, Cinheli Mihály és Szerdahelyi István, akiket a firenzei *Santa Maria Novella*-bazilikában alszerpappá, a Szent Lőrinc-templomban diakónussá, a Szent Mihály-egyházban pedig presbiterré szenteltek (1435).⁵³ Mivel a legtöbb magyar (663 fő – 93,5%) szentelésére Rómában került sor, célszerű azokkal a városokkal, egyházi intézményekkel kezdenünk, ahol csak ideiglenesen rendezkedett be a pápai udvar.

Amint e fejezet elején láthattuk, IV. Jenő kénytelen volt udvartartásával és a kúriai hivatalokkal együtt elhagyni Rómát. 1434. május 29-én szállt vízre a Teverén, majd kiérve a tengerre egy firenzei gályán Pisa kikötőjéig hajózott. Onnét pedig immár a szárazföldön Firenze felé folytatja útját, s június 23-án vonult be kíséretével Toszkána fővárosába.⁵⁴ A *Curia Romanát* a Santa Maria Novella konventben helyezték el, a pápa lakosztályai mellett e dominikánus kolostorban működött a két legfontosabb kormány szerv, a *Camera* és a *Cancellaria Apostolica* is.⁵⁵ A pápa firenzei tartózkodásának első felvonása 1436 tavaszáig tartott.⁵⁶ Az első magyar klerikusok szentelésére még 1434 decemberében sor került, amikor Kaproncai Miklós és Pozsegai István vették fel a kisebb rendeket a Szent Mihály-templomban.⁵⁷ Rajtuk kívül a következő esztendő első felében további kilenc, valamint a pápa 1439 januári visszatérését követően további két magyar promóciójára került sor az Arno-parti városban (1441–1442). Firenzében összesen hat egyházi épületben szenteltek magyarokat, ugyanis egy alkalommal a Szent Lőrinc-templom új sekrestyéjének kápolnájában (*in capella sacristie nove S. Laurentii de Florentia*) történt a szertartás.⁵⁸ A legtöbb firenzei promócióra (12) éppen az említett épületben került sor, amely a város legrégibb temploma volt, már a 4. század végi források említik.

⁵² Erre lásd KANTOROWICZ, ERNST H., *Two Bodies. A Study in Mediaeval Political Theology*, with a new preface by WILLIAM CHESTER JORDAN, Princeton, New Jersey 1997, 194–206.

⁵³ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 52r, vol. 2, fol. 9rv.

⁵⁴ PLEBANI, Una fuga programmata.

⁵⁵ BOSCHETTO, *Società e cultura*, 56–57.

⁵⁶ Uo. 143.

⁵⁷ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 49rv, 52r.

⁵⁸ Uo. vol. 2, fol. 101r.

Klerikusaink szentelésének idején bizonyosan szünetelt az épület Filippo Brunelleschi tervei alapján 1421-ben megkezdett, majd több szakaszban kivitelezett reneszánsz átépítése, amelyet 1442-től folytattak.⁵⁹ A Szent Mihály-egyházban összesen hét, míg a messze földön híres, gótikus stílusban épült *Santa Maria Novella*-bazilikában négy magyar részesült az egyházi rend szentségében. A további három firenzei szakrális épületben csupán eseti jelleggel tűntek fel magyar szentelendők (15. táblázat).

A pápa és kísérete 1436 tavasza és 1438 februárja között a Magyar Királysághoz közelebb fekvő Bolognában tartózkodott, így e periódusban a korabeli jogásképzés fellegvárában folytak a kúriai szentelések.⁶⁰ Mindössze két magyar klerikus promóciójára került sor a híres egyetemvárosban, akik az 1437. május 25-én a Szent Ferenc-templomban sorra kerülő *ordinationes generales* keretében vették fel a kisebb rendeket, illetőleg egyikük az alszerpapi ordót.⁶¹

Jóllehet sem Ferrarában, ahova az egyetemes zsinat Bázélból történő áthelyezését követően 1438 februárjában érkezett a szentatya,⁶² sem pedig Sienában nem szenteltek magyarokat, ám említést érdemel, hogy e két városban három magyar klerikus számára állított ki az Apostoli Kamara *dimissoriát*.⁶³

A római promóciók helyszínei közül 38 szakrális épület ismert, ugyanis 32 esetben mindössze az bizonyos, hogy Rómában került sor a szertartásra. A legtöbb szentelést a vatikáni bazilikában, annak közvetlen közelében, illetve a *Borgo* kerületben tartották. A vatikáni Szent Péter-bazilikában, annak egyes kápolnáiban, illetőleg a hozzá tartozó épületkomplexumokban 68 alkalommal szenteltek magyar klerikusokat. Magában a székesegyházban (*in basilica principis apostolorum Alme Urbis*) mindössze egyetlen magyar, a zágrábi egyházmegyes Gergelyfi István vett részt promóción. Ő egyúttal az egyetlen a vizsgált személyek közül, aki az 1500. évi jubileum alkalmával vált Rómában a klérus tagjává.⁶⁴ A legtöbb esetben a templom egy-egy kápolnájában került sor *ordinationes generales*re magyarok részvételével. Ezek közül a legtöbben a Szent András-kápolnában vették fel az egyházi rend szentségének egy-egy fokozatát. A bazilika sekrestyéjében nyolc, míg az apostoli palota nagyobb kápolnájában egyetlen magyar promóciója mutatható ki.

⁵⁹ Az építkezés a 16. század elején fejeződött be. A templom építéstörténetére, leírására lásd PAATZ, WALTER–PAATZ, ELISABETH, *Die Kirchen von Florenz. Ein kunstgeschichtliches Handbuch, I–VI*, Frankfurt am Main 1952–1955, II, 464–593.

⁶⁰ BOSCHETTO, *Società e cultura*, 143.

⁶¹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 45rv.

⁶² BOSCHETTO, *Società e cultura*, 163.

⁶³ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 51r (Ferrara); 115r (Siena).

⁶⁴ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 12, fol. 69r.

A vatikáni Szent Péter-bazilika közvetlen környékén lévő egyházak lokalizálása kapcsán több ízben a bazilikához viszonyították az épületek elhelyezkedését. A 157 magyar szentelésének helyett adó a Santa Maria Regina Coeli-templom esetében például néhány esetben azt is feltüntették, hogy a Szent Péter úton található (*in platea sancti Petri de Urbe siti*).⁶⁵ Hasonlót tapasztalunk a Szent Katalin-egyház esetében is.⁶⁶

A forrásainkban szereplő Szent Megváltó titulusú templom közül az egyik (*in Terrione*) ugyancsak a vatikáni székesegyház tőszomszédságában helyezkedett el egykor. Ezzel kapcsolatban forrásaink segítséget nyújtanak, ugyanis feltüntették, hogy az épület a frankok egykori ispotálya körül található.⁶⁷ Az egykori *schola Francorum* helyén épült frank ispotály a Szent Péter-templomtól déli irányba feküdt, a mai *Campo Santo Teutonico* helyén. Ehhez csatlakozott a Szent Megváltó tiszteletére szentelt templom, amely az idők során elpusztult.⁶⁸

Az 1493. március 23-án megrendezett általános szentelésen jelen lévő nyolc magyar kapcsán azért érdemes hosszabban elidőznünk, mivel őket a magyarok nemzeti templomában szentelték fel. A Szentszék még első királyunk, Szent István életében az általa alapított zarándokszállás rendelkezésére bocsátotta a Szent Péter-bazilika tőszomszédságában, annak déli oldalán található egykori Szent István protomártír-templomot, amely a székeskáptalan joghatósága alatt állt. Egy 1290-ben kelt pápai bullában *ecclesia sancti Stephani de Ungarisként* tűnt fel. 1423-ban Zsigmond király megbízta György ferences generálist a ház vezetésével, valamint renoválásával. Ő búcsúengedélyeket kért a pápától mindazok számára, akik adakoztak az épületek felújítására. Azt is elérte, hogy a templom is az ő felügyelete alá került, valamint az így egyesített tisztségeket egyházi javadalommá minősítették, és a továbbiakban magyar származású klerikusokkal töltötték be. A 15. század második felében a pálosok kezelésbe került a templom és a zarándokszállás egyaránt.⁶⁹

⁶⁵ Uo. vol. 9, fol. 28r, 57r, 85v.

⁶⁶ „iuxta plateam basilice s. Petri Alme Urbis”: Uo. vol. 10, fol. 47v.

⁶⁷ „iuxta Hospitale Francorum de Urbe” és „prope hospitale Gallicorum de Urbe”: Uo. vol. 11, fol. 116r, 131r.

⁶⁸ SPAGNESI, GIANFRANCO, *Roma. La basilica di San Pietro, il Borgo e la Città*, Milano 2003, 18; REHBERG, ANDREAS, *Die Römer und ihre Hospitäler. Beobachtungen zu den Träagegruppen der Spitalgründungen in Rom (13.–15. Jahrhundert)*, Hospitäler in Mittelalter und Frühen Neuzeit, hgg. v. GISELA DROSSBACH, München 2007, 225–260, itt: 246.

⁶⁹ FRAKNÓI VILMOS, *A Szent Istvántól Rómában alapított magyar zarándokház*, *Katholikus Szemle* 7 (1893) 169–195; MOLNÁR, Antal, *L'ospizio degli Ungari presso la Basilica di San Pietro*, *Quando la Fabbrica costruì San Pietro. Un cantiere di lavoro, di pietà cristiana e di umanità XVI–XIX secolo*, a cura di ASSUNTA DI SANTE, SIMONA TURRIZIANI, Roma 2016, 391–412, itt: 391–392; MOLNÁR, ANTAL, *Una struttura imperfetta: le istituzioni religiose ungheresi a Roma (secoli XI–XVIII)*, *Chiese e nationes a Roma: dalla Scandinavia ai Balcani: Secoli XV–XVIII*, a cura di MOLNÁR, ANTAL–PIZZORUSSO, GIOVANNI–SANFILIPPO, MATTEO, Roma 2017, 117–131, itt: 121–124.

70 magyar promóciójára került sor az Angyalvárban lévő Szent Mihály-templomban. Az épület azonosítása nem okoz különösebb nehézséget, annak ellenére, hogy általában rövidített névalakban (*in ecclesia sancti Angeli de Burgo sancti Petri*) tüntették fel a kamarai jegyzők.⁷⁰

Az adatok alapján úgy tűnik, hogy amennyiben nem a Borgóban került sor a szentelési procedúrákra, akkor is többnyire e városrészhez viszonylag közeli egyházi épületeket választottak az ordinátorok. A *Trastevere* és a *Ponte* kerületek mellett, a 15. század végén elsősorban a *Parione* városnegyedben működő Szent Pantaleon plébániatemplom emelkedik ki, ahol összesen 157 magyart szenteltek. Az egykor a *Parione* és a *San Eustachio* városnegyed határán lévő *San Salvatore in Thermis*-templom is látogatott volt klerikusaink részéről, ugyanis közülük mintegy félszáz promóciójára ott került sor.⁷¹ Néhány magyar ordinációjára a *Colonna* és a *San Angelo* kerületek egy-egy templomában került sor. Ezek, mint például a domonkosok *Santa Maria Sopra Minerva* vagy a ferencesek *Aracoeli* egyháza elhelyezkedésüket tekintve a város késő középkori centrumához tartoztak.

Az ismert római szentelési helyszínek közül a városközponttól és a Borgótól a legtávolabbra a lateráni Szent János bazilika található. A nyugati kereszténység első számú templomának Szent Megváltó kápolnájában vette fel az első tonzúrát és a kisebb rendeket az erdélyi egyházmegye Tassenor Balázs.⁷²

15. táblázat

A magyar klerikusok kamarai szentelésének ismert épületei⁷³

Nr.	Templomok/kápolnák	Évkör	fő
1.	Szt. András-kápolna (Szt. Péter-bazilika, Borgo)	1426–1471	33
2.	Szt. Szilveszter-templom	1430	1
3.	Szt. Lőrinc-templom (Firenze)	1434–1435	11
4.	Santa Maria Novella-bazilika (Firenze)	1435	4
5.	Szt. Márk-templom (Firenze)	1435	1
6.	Szt. Mihály-templom (Firenze)	1435	7
7.	Szt. Ferenc-templom (Bologna)	1437	2
8.	Szt. Jakab-templom (Firenze)	1441	1
9.	Szt. Lőrinc-templom sekrestyéjének kápolnája (Firenze)	1442	1

⁷⁰ Néhány további változat: „ecclesia sancti Michaelis angeli (!) in Burgo sancti Petri”, „ecclesia sancti Michaelis Burgi sancti Petri” (ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 70r, 72v, 73r). Vö. MIEDEMA, *Die römischen Kirchen*, 702–703.

⁷¹ A középkori templom a Palazzo Madama épületének helyén állt. Vö. HÜLSEN, *Le Chiese di Roma*, 456; MIEDEMA, *Die römischen Kirchen*, 770–771; DI BELLA, CHRISTIAN: *San Salvatore in Thermis: una chiesa scomparsa nell'insula di Palazzo Madama*, Roma, 2012;

⁷² A forrásban *in capella Sancta Sanctorum* szerepel. A két objektum azonosságára lásd MIEDEMA, *Die römischen Kirchen*, 200–204.

⁷³ A római templomok esetében a kerületet tüntettem fel, amennyiben a templom elhelyezkedése ismert.

Nr.	Templomok/kápolnák	Évkör	fő
10.	Szt. Pál-templom (Firenze)	1442	1
11.	Szt. András-templom (Borgo)	1444	1
12.	Szt. Katalin-kápolna (Szt. Péter-bazilika, Borgo)	1444	1
13.	Szt. Celsus és Julianus-templom (Ponte)	1445–1448	8
14.	Sarlós Boldogasszony-kápolna (Szt. Péter-bazilika, Borgo)	1451–1455	11
15.	Szűz Mária-templom (<i>in Aquiro</i> , Colonna)	1455	1
16.	Szt. Lőrinc-bazilika (<i>in Damaso</i> , Parione)	1455	1
17.	Szt. András és Szt. Gergely-kápolna (Szt. Péter-bazilika, Borgo)	1466	1
18.	Szentek Szentje-kápolna (lateráni Szt. János-bazilika, Monti)	1466	1
19.	Szt. Péter-bazilika sekrestyéje (Borgo)	1466–1481	8
20.	Szűz Mária-templom (<i>Aracoeli</i> , San Angelo)	1467	2
21.	Szt. János-templom (<i>Scalomite</i>)	1467	1
22.	Szt. Bertalan-templom (Tevere-sziget)	1467–1475	10
23.	az apostoli palota nagyobb kápolnája (Borgo)	1470	1
24.	Szűz Mária-kápolna (<i>in Febribus</i> , Szt. Péter-bazilika, Borgo)	1472	1
25.	Szentlélek-templom (<i>in Saxia</i> , Borgo)	1473–1498	6
26.	Szűz Mária-templom (<i>sopra Minerva</i> , Colonna)	1475	1
27.	Szűz Mária-templom (<i>in Transpontina</i> , Borgo)	1486	7
28.	János, carinilai püspök háza	1487	1
29.	Szt. Mihály arkangyal-templom (Borgo)	1487–1523	70
30.	Santa Maria Regina Coeli-templom (Borgo)	1487–1492	157
31.	Szt. Katalin-templom (Borgo)	1491–1499	4
32.	Szt. Jakab-templom (<i>in Porticu</i> , Borgo)	1492–1493	50
33.	Szt. István-templom (Borgo)	1493	8
34.	Szt. Jakab-templom mellett lévő püspöki kápolna (<i>in Septiniano</i> , Trastevere)	1494	6
35.	Szt. Pantaleon-templom (Parione)	1495–1497	219
36.	Szt. Megváltó-templom (<i>in Terrione</i> , Borgo)	1495–1499	34
37.	Szt. Megváltó-templom (<i>in Thermis</i>)	1495–1499	47
38.	Szt. Onofriusz-templom (Giannicolo)	1496	2
39.	Szt. Ágnes-templom (<i>de Agone</i> , Parione)	1497	1
40.	Szt. Péter-bazilika (Borgo)	1500	1
41.	Ferenc Glendalough-i püspök háza	1502	3
42.	Péter carinilai püspök házi kápolnája	1502	3
43.	Máté San Leone-i püspök házi kápolnája	1516	1
44.	Szt. Apollinaris-templom (Szt. Péter-bazilika árkádjai alatt, Borgo)	1517–1518	2
45.	Szt. Lőrinc-templom (Borgo)	1518–1520	25
46.	Szt. Tamás-templom (Parione)	1517–1523	2

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. Format. Vol. 1–14.

Az eddigiekkel kapcsolatban általános jellemzőként talán azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy túlnyomórészt a Borgóban, valamint a késő középkor folyamán a város gazdasági központjaként funkcionáló területen kerültek sorra a kúriai promóciók. Minden valószínűség szerint az egyes templomok kiválasztásában az ordinátorok játszották a főszerepet, noha erre közvetlen források nem állnak

rendelkezésünkre.⁷⁴ Mindenesetre a következő két, a legtöbb magyar szentelő püspök példája is e feltételezést gyámolítja. Péter Pál Sant' Agata de' Goti püspöke (1487–1505) összesen 152 magyar szentelt fel, 91 promóciós napon az 1487 és 1492 közötti években. Három kivételtől eltekintve, minden alkalommal a *Santa Maria Regina Coeli*-templomban celebrálta a szertartást, amely templom – amint láthattuk fentebb – a Szent Péter-bazilikához vezető út mentén helyezkedett el. A három kivételt képező esztergomi egyházmegyes klerikus szentelésére ugyanazon *ordinationes generales* alkalmával került sor 1491 februárjában, ezúttal a Szent Katalin-templomban. Ez utóbbi épület is az említett út mentén állt, tehát tulajdonképpen nem kellett kimozdulnia a püspöknek a Borgo területéről. Minden bizonnyal ő is a vatikáni székesegyház közelében lakhatott, ugyanis VIII. Ince pápa idején a bazilika vikáriusaként, valamint a pápai kápolna vezetőjeként mutatható ki.⁷⁵ Józua ascoli püspök (1480–1509, 1513–1517) összesen 283 magyar szentelt 1495 és 1499 között. 265 fő esetében a *San Pantaleone* és a *San Salvatore in Termis* egyházakban zajlott le a procedúra, ami arra utalhat, hogy a főpap lakhelye valahol a *Parione* és *San Estachio* kerületek határán lehetett. Ezt erősíti meg, hogy az általa celebrált 67 szentelési alkalom közül 46 e két templomban történt. A Szent Pantaleon kiemelkedő szerepet játszott ordinátori tevékenysége során, ugyanis 44 promóciós napon mutatható ki ott a főpap a vizsgált anyagban. E mellett 16 napon a Borgóban lévő Szent Megváltó-egyházban is szolgálatot teljesített.

Végül Jakab cervicai, majd lombardi püspököt említem, aki 1467 és 1477 között szentelt magyarokat összesen 24 alkalommal. 14 promóciós napot tartott a Tevere-szigetén megbújó, patinás Szent Bertalan-templomban. Minthogy az általam vizsgált források alapján szinte a teljes működési ideje alatt, egész pontosan 1467–1475 között tartott szenteléseket, nagyon is elképzelhető, hogy valahol a környéken élhetett.

Néhány esetben viszont teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy a szentelést végző főpapok maguk jelölték ki a promóció helyét. Azon csekély számú alkalmakról van szó, amikor az ordinárius saját lakhelyére explicit utalnak forrásaink. Összesen 13 ízben ismert ilyen eset a magyar vonatkozású forrásokban, s a szenteléseket összesen öt főpap végezte. János carinolai püspök saját házában (*in domo sue proprie habitationis*) adta fel Ucmánic Simonnak az első tonzúrárt (1487).⁷⁶ Az ő esetében

⁷⁴ Ezt feltételezte JUSSI HANSKA is a II. Pál korabeli ordinációkat vizsgálva. SALONEN–HANSKA, *Entering*, 176.

⁷⁵ *Memorie storiche*, 71–72

⁷⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 8, fol. 143r.

sajnos közelebbi információkkal nem rendelkezünk a ház elhelyezkedésével kapcsolatban. Antal bagnoreai püspök lakása kapcsán viszont szerencsés helyzetben vagyunk, ugyanis a kamarai írnokok feljegyezték lakóhelye elhelyezkedését is. 1494 nagyszombatján a *Septimiano*-ban található Szent Jakab palotában lévő kápolnában (*in capella posita in palatio sancti Iacobi in Septimiano*) tartott *ordinationes generales*.⁷⁷ Két hónappal később szintén általános szentelésre került sor az említett kápolnában, amelyet ekkor a kamarai jegyző az előzőnél precízebben lokalizált. E szerint a szóban forgó kápolna a püspök saját lakásában volt, amelyet fentebb palotaként neveztek meg. A főpap szállása pedig a *Trastevere* kerületben működő Szent Jakab-templom mellett helyezkedett el (*in capella sue habitationis apud ecclesiam sancti Iacobi in Septimiano de Urbe regionis Transtyberim*).⁷⁸ Az említetteken kívül Ferenc glendalough-i (*in capella sue domus*),⁷⁹ Péter carinolai (*in capella sui habitationis apud sanctum Petrum*),⁸⁰ valamint Máté san leonei (*in capella domus sue solite residentie*)⁸¹ püspök egyaránt házikápolnájában szentelt.

AZ ORDINÁTOROK

A Kárpát-medencéből érkezők részvételével zajló kúriai promóciós ceremóniák idő- és térbeli áttekintését követően fordítsuk figyelmünket immár az ordinátorok személyére. A magyarok kúriai szentelése 41 főpap közreműködésével valósult meg (16. táblázat), akik összesen 384 promóciós napon fogadták klerikusainkat. A vizsgált időszak során 40 évből egyáltalán nincs magyarokra vonatkozó információnk,⁸² következésképpen a szentelési alkalmak 58 esztendő között oszlanak meg. Amennyiben egyszerű átlagszámítást végzünk, éves szinten megközelítőleg hét szentelési alkalmat kapunk. Persze korántsem szabad ennyire leegyszerűsíteni az elemzést, mivel a vizsgálható közel hat évtizeden belül jelentős szóródást tapasztalunk. Például összesen 14 olyan esztendő ismert, amikor mindössze egy,⁸³ hét év, amely

⁷⁷ Uo. vol. 11, fol. 70r, 71r.

⁷⁸ Uo. vol. 11, fol. 74r. – A 13. században, a mai *Via della Lungarón* épült templom III. Ince pontifikátusa alatt a vatikáni Szent Péter-bazilika filiális egyháza lett. Vö. HÜLSEN, *Le Chiese di Roma*, 268; MIEDEMA, *Die römischen Kirchen*, 559–560.

⁷⁹ 1502: ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 12, fol. 109r.

⁸⁰ 1502: Uo. vol. 13, fol. 16r, 17v.

⁸¹ 1516: Uo. vol. 13, fol. 32v.

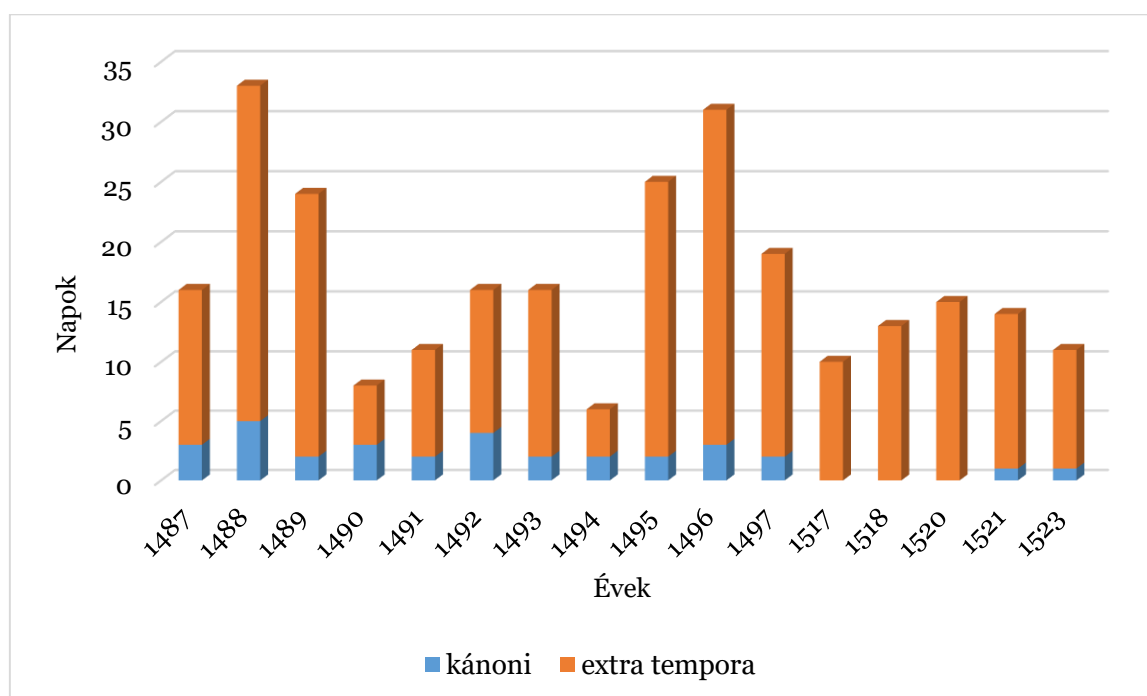
⁸² Ezek a következők: 1428–1429, 1431/1432, 1436, 1438–1440, 1443, 1449, 1456–1465, 1469, 1483–1485, 1476–1480, 1503–1508, 1510, 1513–1515 és 1522.

⁸³ 1426/1427, 1434, 1437, 1441, 1445, 1447, 1454, 1468, 1471, 1500, 1509, 1511/1512.

során kettő,⁸⁴ nyolc, amikor három,⁸⁵ hat évben pedig négy napon szenteltek magyarokat.⁸⁶ A promóciós alkalmak éves gyakorisága az 1487–1497 közötti időszakban, 1517/1518-ban, valamint 1520 és 1523 között mutatja a legmagasabb értékeket. Mindez pedig korrelál a magyarok tömeges Rómába érkezésével, amely jelenséget a harmadik fejezetben vettem részletesen górcső alá. Amint az alább grafikonon láthatjuk, öt év értékei emelkednek ki: 1488-ban 33, 1496-ban 31, 1495-ben 25, 1489-ben 24 és 1497-ben 19 promóciós alkalmon mutathatók ki magyarok. Joggal vetődik fel ezek után a kérdés, hogy kik voltak a szentelést végző prelátusok, s milyen mértékben foglalkoztatták őket a Kárpát-medencéből érkezők?

15. ábra

A promóciós napok éves megoszlása (1487–1497, 1517/1518, 1520–1523)

Amint a harmadik fejezetben röviden utaltam rá, a kúriai szenteléseket végző főpapoknak a pápa szóbeli mandátumára hivatkozva a kamarás, illetőleg helyettese adott minden esetben megbízást.⁸⁷ Őket a Kúriában tartózkodó, általában alacsony

⁸⁴ 1433, 1442, 1444, 1451, 1453, 1472/1473.

⁸⁵ 1446, 1450, 1466, 1470, 1481, 1486, 1501.

⁸⁶ 1430, 1435, 1448, 1455, 1475, 1499.

⁸⁷ Pl. „Vienesius de Albergatis de Bononia, Sedis Apostolice prothonotarius ac sanctissimi domini nostri pape vicecamerarius reverendo in Christo predicto domino Iacobo, Dei gratia episcopi Cervicensis in Romana Curia residens salutem in Domino. Paternitati vestre presentium tenore commitimus et mandamus, quatinus aliquibus diebus dominicis vel festivis iuxta etiam tempora a iure statuta et in loco ad id vobis condecanti dilectum nobis in Christo Iohannem Martini, clericum Transilvanensis diocesis,

jövedelmet biztosító egyházmegyék élén álló, sok esetben mindössze címzetes püspökök és érsekek közül jelölték ki, s az ordináriusi feladatok ellátásáért a 15. század derekától díjazásban részesültek. Összesen 17 püspök mindössze egyetlen, négy-négy fő kettő és négy, hárman pedig három napon keresztül szenteltek magyar klerikusokat. Az ordinátorok többsége (68%) tehát a magyarok promóciója kapcsán mindössze epizódszerepet játszott. Az úgynevezett „középmezőnyhöz” hét főt sorolhatunk. A hat alkalommal kimutatható két, a kilenc ízben ordináló egyetlen főpapot két 11, valamint egy-egy 12, illetve 13 napon a magyarok rendelkezésére álló prelátus követi. Amint fentebb láthattuk, a két legaktívabb prelátus egykori honfitársaink szentelése során Péter Pál Sant’ Agata de’ Goti és Józua ascoli püspökei voltak. Előbbi 91, utóbbi 61 napon mutatható ki a magyarok részvételével lezajlott szertartásokon. A képzeletbeli dobogó harmadik fokára Vince otocsáci püspök kerül 43 promóciós nappal, majd öt jelentős lemaradással követi a szintén említett Jakab cervicai, később lombardi (24), Gábor ajaccói (22) és Radulf città di castellói (19) püspök.

16. táblázat

A magyar klerikusokat szentelő kúriai ordináriusok (1426–1523)⁸⁸

Nr.	Ordinárius	Évkör	Nap	Fő
1.	Angelus OFM, orensei püspök	1426/1427	4	5
	castrói püspök	1433		8
2.	Antal OP, sudai püspök	1430	1	1
3.	Márton OCanSA, modoni püspök	1430	3	3
4.	Bertalan, valva-sulmonai püspök	1434–1442	3	12
5.	Tamás OP, trogiri püspök	1435	1	4
6.	Bálint, ortei és cornetói püspök	1435–1437	2	7
7.	János, viterbói püspök	1441	1	1
8.	Radulf OESA, città di castellói püspök	1442–1455	19	28
9.	Bassustachius, lucerai püspök	1442	1	1
10.	Márk, alessandriai püspök	1448	2	3
11.	János OP, bosai püspök	1450–1452	2	3
12.	Miklós OESA, catanzarói püspök	1453–1455	4	4
13.	Antal OCanSA, senigalliai püspök	1455	1	1

rectorem altaris sancti Nicolai siti in parochialis ecclesie sancti Georgii eisdem diocesis in subdiaconatum ordinem constitutum ad diaconatus primo, et deinde ad presbiteratus sacros ordines in duobus diebus successive promoveatis, prout in quadam supplicationis per sanctissimum dominum nostri pape infrascripti sibi sub datis decimoseptimo Kalendas Aprilis, anno tertio concessa contineret aliam iuxtam formam et consuetudinem sacrosancta Romane ecclesie in talibus observari solitis. Datum Rome sub nostro sigilli appensione, die XXVIII^a mensis Martii anno etc. MCCCCLXVII, indictione XV, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini Pauli divina providentia pape II, anno secundo.” –ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 4, fol. 67r.

⁸⁸ A főpapokra vonatkozó részletes adatokat lásd a Adattár VII. részében.

<i>Nr.</i>	<i>Ordinárius</i>	<i>Évkör</i>	<i>Nap</i>	<i>Fő</i>
14.	János OESA, città di castellói püspök	1466–1470	9	9
15.	Jakab OESA, cervicai püspök	1467/1468	24	6
	S. Angeo dei Lombardi püspöke	1468–1477		12
16.	Benedek OSB, mytilénei érsek	1475, 1482	2	2
17.	János, ventimigliai püspök	1475	1	1
18.	Ferenc, sagonai püspök	1475	1	1
19.	Fülöp, ariói püspök	1481–1483	4	3
20.	János, carinolai püspök	1486–1487	11	16
21.	Péter Pál, Sant’ Agata de’ Goti püspöke	1487–1492	91	152
22.	Bernát, bisignanói püspök	1491	1	1
23.	Gábor OP, ajaccói püspök	1492/1493	22	44
24.	Titusz, castrói püspök	1493	1	8
25.	Antal, bagnoreai püspök	1494	6	29
26.	Józsua, ascoli püspök	1495–1499	67	283
27.	Bertalan, nicastrói püspök	1496	4	2
28.	György, arkadiai püspök	1497	1	1
29.	György, mylopotamoszi püspök	1497	1	1
30.	János, parenzói püspök	1497	1	1
31.	Ferenc, krajnai érsek	1498	1	1
32.	Jeromos, strongoli püspök	1498	1	1
33.	Archangelus, scardonai püspök	1498	1	1
34.	János, ascoli püspök	1498	1	1
35.	Péter, carinolai püspök	1499–1502	11	8
36.	Ferenc OP, Glendalough-i püspök	1502	6	4
37.	Máté, San Leone-i püspök	1516	1	1
38.	Jeremiás, krajnai érsek	1517/1518	13	8
39.	Vince OP, otocsáci püspök	1518–1521	43	23
40.	Péter, otocsáci püspök	1521	3	1
41.	Lénárd, belcastrói püspök	1523	12	57

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 1–14; ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 52, fol. 63r;
ÖStA HHStA ED 10175; MNL OL DF 209059, 257534.

Az ordinátorok 36,5%-a (15 fő) egy-egy szerzetesi közösséghez tartozott; a legtöbben közülük mendikánsok voltak. A dominikánusok állnak az élen hat fővel, majd őket követik az ágostonos remeték négy, az Ágoston-rendi kanonokok két, végül a ferencesek egy képviselővel. A monasztikus rendeket csupán egyetlen bencés reprezentálta. 12 ordinátor folytatott egyetemi tanulmányokat, közülük heten kánonjogi, egy fő pedig római jogi doktorátust szerzett. A fennmaradó négy illető egyaránt a teológiai magiszter cím birtokába jutott. Utóbbiak kivétel nélkül szerzetesek voltak, hárman a domonkosok habitusát viselték, egy fő pedig az Ágoston-rendi

remeték közül került ki. Nyolc prelátus már ordinátori tevékenysége előtt kúriai szolgálatot látott el. Találunk közöttük pápai káplánt, kamarást, familiárist, gyóntatót, diplomatát egyaránt.

GUERRINO PELLICCIA tézise szerint a *Curia Romana* első hivatalos ordinátorát 1503-ban nevezte ki II. Gyula pápa Francesco Bartolomeo penitenciárius, a krétai Mylopotamos püspöke személyében, aki általános apostoli felhatalmazást kapott a Kamara szervezte promóciókra, amely koncessziót hat évvel később kiterjesztették élete tartamára (*quamdiu vitam duxeris*).⁸⁹ JUSSI HANSKA e megállapítást az 1464 és 1471 közötti forrásokat vizsgálva valamelyest árnyalta. Meglátása szerint már II. Pál pontifikátusa alatt kimutatható néhány olyan, életvitel-szerűen Rómában tartózkodó püspök, akik ugyan nem rendelkeztek hivatalos kinevezéssel, gyakorlatilag a Kamara által alkalmazott ordinátorként folyamatosan végezték a kúriai szenteléseket.⁹⁰ Érdeemesnek látszik a magyar vonatkozású anyag kapcsán e fontos kérdésnek is utána járni, annál is inkább, mivel közel egy évszázad adatai állnak rendelkezésünkre, amelyek alkalmasak a hosszabban lezajló folyamatok, esetleges változások megragadására.

Az ordinátorok 83%-a olyan püspökség, illetve érsekség címét viselte, amelyek jövedelme alapján az Apostoli Kamarába kinevezési illeték (*servitium commune*) címén 200 forintnál kevesebbet kellett befizetni.⁹¹ 19 fő – ami 46%-ot tesz ki – szervíciuma pedig 100 kamarai aranyforint alatt maradt. Hatan ráadásul a konzisztoriális javadalmak legalacsonyabb még adóztatható kategóriájába sorolható címet viseltek, amelyre mindössze 33 1/3 forintot róttak ki. Több olyan egyházmegye (pl. Arkadia, Mytiléné, Mylopotamos, Suda) is megtalálható ezek között, amelyek területe korszakunkban a hitetlenek területén (*in partibus infidelibus*) feküdt, ezért az e címeket viselő prelátusok általában egy-egy valódi székhellyel rendelkező ordinárius mellett vállaltak szolgálatot, többnyire a pontifikáliák terén helyettesítették őket. Korszakunkban általában éppen a segédpüspöki teendők szükséges volta miatt szenteltek fel tényleges területtel nem rendelkező püspökségek és metropóliák címére arra alkalmas személyeket. Szolgálataikért természetesen anyagi ellenszolgáltatásban részesültek az adott egyházmegye terhére.⁹² A vizsgált kúriai ordinátorok többsége,

⁸⁹ PELLICCIA, *La preparazione*, 51–52.

⁹⁰ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 186.

⁹¹ Az egyes püspökségek taxájára lásd HOBERG, *Taxae*.

⁹² Erre lásd FELDKAMP, *Warum entstanden*. – A magyar példákra lásd FEDELES, *Középkori pécsi segédpüspökök*.

összesen 34 fő tehát hasonló cipőben járt, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy ők a pápai udvarban (is) igyekeztek feladathoz és természetesen salláriumhoz jutni.

Mellettük olyan prelátusokat is találunk, akik – legalábbis a kamarai nyilvántartás szerint – magasabb jövedelemre számíthattak. Ide sorolhatók a modoni (600 forint), senigallia (400), viterbói (300) és città di castellói (250) püspökök. Viterbo és Senigallia a pápai állam területén feküdtek, ebből következőleg a Szentszék jövedelmeiket a kúriai feladatok ellentételezéseként is használhatta. Hasonló feltételezést fogalmazott meg Città di Castello esetében JUSSI HANSKA.⁹³ Persze akadhettek vizsgált ordináriusaink között olyanok is, akik nem tartózkodtak huzamosabb ideig a pápai udvarban, s csak alkalmi jelleggel segítettek be a kamarai szenteléseknél. Nagy valószínűséggel közéjük sorolhatjuk György arkadiai, György mylopotamosi és János parenzói püspököket, akik Szegedi Bacsa Tamás püspökszentelését végezték (1497).⁹⁴

Magától értetődőnek tarthatjuk, hogy a kúriai ordinációkat végző prelátusok munkáját a *Camera Apostolica* hivatala honorálni kívánta. A pápaság bevételeit és kiadásait tartalmazó *Introitus et Exitus* regisztersorozat köteteit tanulmányozva nyomára is bukkanhatunk az erre vonatkozó információknak. Az első adat Radulfra, Città di Castello püspökére vonatkozik, akinek 1448. június 20-án utaltak ki hat forint havi járandóságot (*pro sua provisione presentis mensis*) a *Camera Apostolicában*. Először hat, majd 1450 márciusától nyolc forintot kapott havonta, amely éves szinten 72, később 96 forint többletbevételt jelentett. 1456 februárjáig nyomon követhetők a számára történő kifizetések.⁹⁵ Márk alessandriai püspöknek 1455 és 1457 között havi tíz forintot utaltak ki,⁹⁶ s ugyanekkor havidíjban részesült Miklós catanzarói püspök 1455-ben.⁹⁷ Jakab cervicai, majd lombardi püspök díjazását 1466–1470 között adatoltam, havi salláriumra hat forintot tett ki.⁹⁸ Benedek mytilénéi érsek 1467-től 10, majd 1470-től 12 forintot vett fel havonta.⁹⁹ János ventimiglai püspök 1465 márciusában 100 forintot vett fel, amely arra utal, hogy más feladatokat is

⁹³ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 181. – Ezt egyértelműen alátámasztja THOMAS FRENZ gyűjtése is. FRENZ, *Repertorium* (https://www.phil.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/fakultaeten/phil/lehrstuehle/frenz/RORC/conspectus_beneficiorum.pdf).

⁹⁴ MNL OL DF 209059.

⁹⁵ ASV Cam. Ap. *Introitus et Exitus* vol. 414–430. – A pontos jelzetekre lásd Adattár VII.

⁹⁶ Uo. vol. 432–433.

⁹⁷ Uo. vol. 432.

⁹⁸ Uo. vol. 466–467, 470, 472, 476–477, 482.

⁹⁹ Uo. vol. 467, 470, 472, 476–477, 482.

elláthatott.¹⁰⁰ A kamarai főkönyvek teljes feldolgozása során minden bizonnal további, az ordináriusok rendszeres fizetésére vonatkozó információk válnak ismertté a 15. század utolsó harmadából. Jóllehet az említett főpapok egyikének esetében sem szerepel kifejezetten, hogy ordinátori tevékenységükért kaptak havidíjat, ámde az alábbi rövid karriertörténetek e feltételezésemet – reményeim szerint – kellőképpen alátámasztják.

Radulf Ágoston-rendi remetetestvér kúriai pályafutása 1434-ben kezdődött, amikor *penitentiarius minor*ként bekapcsolódott a legfőbb kegyelemosztó hivatal munkájába. Az e tisztséggel járó feladatokat egészen 1441 márciusáig látta el, amikor IV. Jenő a közép-itáliai Città di Castello püspökévé nevezte ki. Első alkalommal 1441 decemberében mutatható ki ordinátorként, amikor Firenzében celebrált egy általános szentelést.¹⁰¹ Az első magyart, Pozsonyi Wolf Miklós személyében a következő év februárjában szentelte fel az Arno-parti város Szent Pál templomában.¹⁰² Az elkövetkező másfél évtizedben folyamatosan munkában volt, az utolsó, magyarok részvételével lefolyt promóciót 1455. március 22-én celebrálta, a vatikáni Szent Péter bazilika Sarlós Boldogasszony kápolnájában.¹⁰³ Tevékenységét tehát IV. Jenőt követően, V. Miklós idején és III. Kallixtus pontifikátusa elején is folytatta. V. Miklós pápa pedig 1452-ben a pápai kápolna sekrestyésévé nevezte ki.¹⁰⁴

A sienai egyetemen teológiai doktorátust szerző, ugyancsak ágostonos remete, Niccolò Palmieri 1440 és 1448 között a catanzarói püspökség élén állt. Kimagasló elméleti felkészültségét mutatja, hogy több teológiai disputa aktív szereplője volt a ferrara–firenze–római zsinaton (1439–1445), továbbá ő tartotta a homíliát V. Miklós pápa és Domenico Capranica bíboros temetésén. Miután lemondott püspökségéről (1448), a pápai Kúriában kapott feladatokat 100 forintos évjáradékkal. III. Kallixtus pápa 1455 júliusában kinevezte Orte és Cività Castellana püspökévé, ám továbbra is a pápai udvarban tartózkodott. II. Pius egyik fő tanácsadójává vált teológiai kérdésekben.¹⁰⁵ Munkaköre természetesen kiterjedt a klerikusordinációkra is, így mások mellett két magyart, köztük Kutasi Tamás vasvári kanonokot szentelte pappá

¹⁰⁰ vol. 460, fol. 85r.

¹⁰¹ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 181.

¹⁰² ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. fol. 102v.

¹⁰³ Uo. vol. fol. 100v.

¹⁰⁴ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 181.

¹⁰⁵ ZUPPANTE, ABBODNIO, *Palmieri, Niccolò*, Dizionario Biografico degli italiani vol. 80 (2014) ([http://www.treccani.it/enciclopedia/niccolo-palmieri_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/niccolo-palmieri_(Dizionario-Biografico))) [utolsó letöltés: 2019. VII. 31.]

Rómában.¹⁰⁶ Ordinátori tevékenységét II. Pál idején is folytatta, az utolsó általa végzett szentelésre 1469 őszén került sor.¹⁰⁷ Személyében tehát egy kvalifikált szakember kezébe kerültek a kamarai ordinációk.

A sorban szintén egy olyan prelátus, Giovanni Gianderoni következik, aki az említett remeteközösséghez tartozott. A magyarok kúriai szentelését végző főpapok közül ő futotta be a legnagyobb ívű hivatali karriert a *Curia Romanában*. Pályafutását pápai káplánként és *penitentiarius minor*ként kezdte, majd a Radulf halálával megüresedett città di castellói püspökség élére került (1460). 1462 és 1464 között a Penitenciária hivatalának régensként működött. Előmenetele IV. Sixtus idején sem tört meg, 1472-ben a pápa – Radulfhhoz hasonlóan – a pápai kápolna sekrestyésévé nevezte ki. 1472–1480 között pedig a *Cancellaria Apostolica* referendáriusaként mutatható ki. 1474-től immár az addigi javadalmánál némileg magasabb jövedelmet nyújtó (300 ft) Massa Maritima püspökségének élén állt egészen 1483-ban bekövetkezett haláláig.¹⁰⁸

Radulf és Giovanni esete egyúttal arra is rámutat, hogy a 15. század második felétől a pápai sekrestyés hivatalát viselők a kúriai ordinációkban is fontos szerepet játszottak. Mindezt megerősíteni látszik, hogy 1513-ban, a szintén e pozíciót betöltő durazzói érseket nevezte ki X. Leó a szentelendő vizsgáztatójává,¹⁰⁹ amelyre a későbbiekben még visszatérek. Az említett città di castellói püspökség pedig – legalábbis a szóban forgó két főpap példája erre utal – a 15. század derekától a kurialisták, köztük az ordinátorok számára biztosított anyagi háttérrel. Ezt erősíti meg egyébként a Gianderonit e püspöki székhelyen követő Bartholomeo Maraschi pályaképe is. A diplomáciai küldetésben Magyarországon is megfordult klerikus 1468-ban került *depositarius*ként az Apostoli Kamara szolgálatába. Miután sikeresen megszervezte III. Frigyes császár római fogadását, II. Pál a teljes pápai háztartás irányításával bízta meg (*magister domus*), amely tisztséget 1479-ig viselte. E mellett 1469 és 1473 között *magister capella*ként ő állt a pápai kápolna élén is. 1474-ben IV. Sixtus szolgálatai elismeréseként Città di Castello püspökévé nevezte ki. Ezt követően is kamarai szolgálatban maradt, *thesaurarius*ként (1482) és alkamarásként (1486) egyaránt kimutatható.¹¹⁰

¹⁰⁶ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 79r, 101v.

¹⁰⁷ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 185.

¹⁰⁸ HC, II, 130, 187; FRENZ, *Kanzlei der Päpste*, 1259. sz.; FRENZ, *Repertorium*; SALONEN–HANSKA, *Entering*, 156, 181.

¹⁰⁹ PELLICIA, *La preparazione*, 56.

¹¹⁰ CHAMBERS, DAVID S., *Bartolomeo Marasca. Master of Cardinal Gonzaga's Household (1462–1469)*, *Aevum* 63 (1989) 265–283; SCHARF, GIAN PAOLO, *Maraschi, Bartolomeo*, *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 69 (2007) ([http://www.treccani.it/enciclopedia/bartolomeo-maraschi_\(Dizionario-](http://www.treccani.it/enciclopedia/bartolomeo-maraschi_(Dizionario-)

Korszakunk ordinátorai sorában Jakab volt az utolsó Ágoston-rendi remete. Őt 1451-ben nevezte ki V. Miklós az epiruszi Cervica püspökévé. Joggal feltételezhető, hogy II. Pius kamarásaként már korábban is közreműködött a kúriai promóciókon, azonban az első erre vonatkozó adat 1461 februárjából ismert. II. Pál pontifikátusa alatt a pápai udvar egyik legfoglalkoztatottabb ordinátora volt, 1467 és 1470 között évente átlagosan 108,5 szentelési napot tartott. Ezek közül az 1468-as év emelkedik ki 134 nappal.¹¹¹ Jakab szolgálatainak a jutalmaként egyrészt havi apanázst kapott amint láthattuk, 1468-ban pedig az előzőnél gazdagabb campaniai Sant' Angelo dei Lombardi püspöki székét nyerte el.¹¹²

A legtöbb alkalommal a szentelendő magyarok rendelkezésére álló prelátus Petrus Paulus Capobianco kánonjogi doktor volt. Ő VIII. Ince kamarásaként, 1487-től állt a dél-itáliai Sant' Agata de' Goti egyházmegye élén. Hamarosan a vatikáni Szent Péter-bazilika vikáriusává, valamint a pápai kápolna vezetője nevezték ki.¹¹³

Amint láthattuk e röviden bemutatott püspökök egyikét sem nevezték forrásaink a Kúria hivatalos ordinátorának, ám ennek ellenére mindezt joggal feltételezhetjük. Valamennyien a pápai udvartartás tagjai közé tartoztak, Rómában rezideáltak, többségük kimutathatóan állandó kiutalást kapott a Kamarától. Úgy tűnik, továbbá, hogy Città di Castello püspökségének jövedelmét 1441 és 1474 között a kúriai ordináriusok javadalmazására fordították. Szintén összefüggés mutatható ki a pápai sekrestye, valamint a kápolna és az ordinátori tevékenység között. Mindezt egy további megállapítással egészíthetjük ki, legalábbis a korszak első felét illetően. 1426 és 1482 között a magyarok szentelését (is) végző kúriai prelátusok többsége (11 fő – 61%) valamely szerzetesrend tagja volt. JUSSI HANSKA már néhány évvel ezelőtt felfigyelt arra, hogy az Ágoston-rendi remeték fontos szerepet játszottak a kamarai szentelések terén, hiszen egymást követően rövid időn belül négyen is ordinátorként tevékenykedtek.¹¹⁴ Ahogy láthattuk, a pápai udvar tagjaiként közülük hárman

Biografico)/ [utolsó letöltés: 2019. IX. 18.]); FRENZ, *Repertorium*. – Magyarországi legációjára lásd FRANKÓI VILMOS, *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentszékkal, I–III*, Budapest 1901–1903, II, 173. sköv.

¹¹¹ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 182–183. – Az itt szereplő információ, miszerint először az Albánia területén fekvő Epiro püspöke lett volna (*started his episcopal career as the titular bishop of Epiro in Albania*), majd innét a cerviai székbe került volna, kissé pontatlan. Cervica tituláris püspökségről van ténylegesen szó, amely az Albániával határos egykori görög területen feküdt. Cervia sem volt túlságosan gazdag (200 forintra taksálták), azonban ez az egyházmegye az Appennini-félsziget keleti felén található. Vö. HOBERG, *Taxae*, 35.

¹¹² HC, II, 126.

¹¹³ *Memorie istoriche*, 71–72; HC, II, 81; III, 97.

¹¹⁴ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 185–186.

rendszeres javadalmazásban részesültek. Úgy vélem, azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy Radulf és Giovanni Gianderoni komoly tapasztalattal rendelkeztek a Penitenciárián zajló munka terén, amelyet a szentelési vizsgákon bizonyára kamatoztattak is. Palmieri pedig képzett teológusként ugyancsak a kandidálók szigorú ellenőrzését garantálta.

A 16. század elejéig a kúriai szenteléseket párhuzamosan több főpap végezte, amint ezt a magyar vonatkozású anyag vizsgálata is alátámasztotta. II. Gyula pontifikátusától kezdődően azonban különösen nagy hangsúlyt helyeztek az egyházfők a promóciók ellenőrzésére, az esetleges visszaélések megszüntetésére. Fontos újjításként és az átláthatóság érdekében a della Rovere pápa egyetlen hivatalos ordinátort nevezett ki, s ezzel párhuzamosan a többi Rómában tartózkodó püspöktől megvonta a szentelés jogát. A *Curia Romana* hivatalosan kinevezett ordinátorai közül a legtöbb alkalommal Vince (Vincenzo de Andreis) otocsáci püspök szentelt magyar klerikusokat (1518–1521). Ő 1518-ban a pápa *prelatus domesticus*aként kapott ordinátori megbízást. Kinevezését a szentatya a következő évben megújította, ordinátori tevékenységéért pedig havi 10 dukátos díjazásban részesült.¹¹⁵ Vince számára a magyar ügyek egyébként sem voltak ismeretlenek. 1508-ban Bajnai Both András horvát–szlavón bán követeként tárgyalta II. Gyula pápával az oszmánok elleni segélyek ügyéről. Bajnai Both egyébként báni székhelyét Otocsácbban tartotta, így személyes kapcsolatuk kézenfekvőnek tekinthető. 1515-ben immár a Szentszék diplomatájaként érkezett a Magyar Királyság területére társával, Iulius Cortonensisszel, és az uralkodó, valamint Beriszló Péter bán számára segélypénzeket kézbesítettek az oszmánok elleni védelemre.¹¹⁶

A vizsgált időszak utolsó ordinátora Lénárd belcastrói püspök volt, aki 1522 decemberétől töltötte be e hivatalt. Ő VI. Adorján pápa rövid pontifikátusa idején összesen 57 Kárpát-medencei származású, illetőleg a Magyar Királyság területén javadalommal rendelkező személy szentelését végezte.¹¹⁷ Utóbbi főpap

¹¹⁵ PELLICCIA, *La preparazione*, 69–70; REHBERG, *L'affluenza*, 198 és 138. jz.

¹¹⁶ MARGALITS EDE, *Horvát történelmi repertórium*, I–II, Budapest 1900–1902, II, 488–489, 502; KUBINYI ANDRÁS, *Diplomáciai érintkezések a Jagelló-kori magyar állam és a pápaság között (1490–1526)*, Magyarország és a Szentszék kapcsolatának 1000 éve, szerk. ZOMBORI ISTVÁN, Budapest 1996, 119–134, itt: 126; PÁLOSFALVI TAMÁS, *Bajnai Both András és a szlavón bánság: Szlavónia, Európa és a törökök, 1504–1513*, Honoris causa: tanulmányok Engel Pál tiszteletére, szerk. NEUMANN TIBOR, RÁCZ GYÖRGY, Budapest 2009, 251–300, itt: 263; NEMES GÁBOR, *Folytonosság vagy újrakezdés? Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatainak alakulása Mohács előtt és után*, Egyházi társadalom a magyar királyságban, 105–133; itt: 113.

¹¹⁷ A részletekre vonatkozóan lásd FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*.

közreműködésére a regisztrált folyamodványok záradékában (*promoveatur per episcopum Bellicastrensem*) is szinte kivétel nélkül utalás történt.¹¹⁸

AZ ELSŐ TONZÚRÁTÓL A PÜSPÖKI ORDÓIG

Az egyes személyek által felvett ordókra vonatkozóan elsőként egy módszertani kérdést kell érintenünk. Az ismert Kúriában promoveált személyek száma nem egyezik meg az egyes szentelések számával, hiszen egy-egy illető római tartózkodása idején akár több ordót is felvehetett néhány nap leforgása alatt. Mindennek egyenes következményeként az adatolt magyar klerikusok kevesebben voltak az általuk összességében felvett rendek számánál. Ennek szemléltetésére lássunk néhány példát! 1488. április 5. és 27. között összesen 38 magyart szenteltek az Örök Városban. Többségük (27 fő) legalább három alkalommal vett részt promóciós szertartáson e szűk hónap alatt. Két *scolaris*, az esztergomi egyházmegyes Györgyfi Benedek és az erdélyi püspökség területéről érkező Lukácsfi Imre pedig négy különböző procedúra keretében vette fel az egyházi rend szentségének valamennyi grádusát.¹¹⁹ Péter Pál Sant' Agata de' Goti püspöke pedig összesen 102 ízben adta fel, a közel 40 magyarnak az egyházi rend egyes fokozatait. 1523. március 20. és április 2. között 57 főt szentelt áldozópappá Lénárd belcastrói püspök, többségük Rómában vette fel a presbiteri ordót megelőző grádusokat is.

17. táblázat
A szentelések száma (1488, 1523)

Grádus	1488. IV. 5–27.		1523. III. 20–IV.2.	
	db	%	db	%
<i>prima tonsura</i>	16	15,6	24	14,5
<i>acolitatus et quatuor minores</i>	8	7,8	23	14
<i>subdiaconatus</i>	24	23,5	35	21
<i>diaconatus</i>	28	27,5	27	16,2
<i>presbiteratus</i>	26	25,5	57	34,3
Összesen	102	100	166	100

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 9. és 14.

Amennyiben az *ordinationes generales* keretében felszenteltek eseteit vesszük e szempontból nagyító alá, szintén eltérő értékeket kapunk. Az Apostoli Kamara és a

¹¹⁸ LAKATOS, Regesta supplicationum, passim.

¹¹⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 23, 28v, 29v.

Vikáriátus által 1426 és 1523 között szervezett 98 általános szentelésen 528-an vették fel a kisebb-nagyobb egyházi rendeket, amely összesen 680 szentelési aktust jelentett.

18. táblázat

A szentelések száma az *ordinationes generales*eken (1426–1523)

Grádus	Fő	%
<i>prima tonsura</i>	183	27
<i>acolitatus et quatuor minores</i>	165	24,2
<i>subdiaconatus</i>	200	29,4
<i>diaconatus</i>	71	10,4
<i>presbiteratus</i>	61	9
összesen	680	100

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 1–14; ASRo Trib. Vic. vol. 335;
AVic Ord. Sac. vol. 1.

Immár a teljes magyar anyagot vizsgálva a következő kép rajzolódik ki: 332 fő az első tonzúrárt, míg 304 a kisebb rendeket vette fel; 505 klerikust *subdiaconussá*, 416 főt *diaconussá*, 418 személyt pedig presbiterre szenteltek. A legtöbb alkalommal a három magasabb fokozat, az úgynevezett *sacri ordines* felvételére került sor, mindez pedig arra utal, hogy a távoli Kárpát-medencéből elsősorban a magasabb rendekért volt érdemes útra kelni. A kúriai szentelés kevésbé volt gyakori a magyar főpapok körében, a vizsgált időszakban ugyanis – mint már többször szó esett róla – mindössze öt fő esetében került erre sor.

19. táblázat

A szentelések száma (1426–1523)

Grádus	Szentelések száma	%
<i>prima tonsura</i>	332	16,8
<i>acolitatus et quatuor minores</i>	304	15,35
<i>subdiaconatus</i>	505	25,5
<i>diaconatus</i>	416	21
<i>presbiteratus</i>	418	21
<i>episcopatus</i>	5	0,25
Összesen	1980	100

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 1–14; ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 52;
ÖStA HHStA ED 10175; MNL OL DF 209059, 257534; ASRo Trib. Vic. vol. 335;
AVic Ord. Sac. vol. 1.

Mínthogy a fenti táblázat a szentelések abszolút számát mutatja, nézzük most a létszámra vetített adatsorokat. A *Curia Romaná*ban szentelt 743 magyar, illetve magyar javadalommal rendelkező személy többségét (az értékek sorrendjében) alszerpappá, presbiterre és diakónussá szentelték. Őket az első tonzúrárt, majd a kisebb

rendeket, végül pedig a püspöki ordót felvevők követik. A százalékos arányok tehát az előzőnél markánsabban jelenítik meg a magasabb rendekért a messzi Itáliába utazók túlsúlyát.

20. táblázat
A magyarok által felvett fokozatok megoszlása (1426–1523)

<i>Grádus</i>	%
<i>prima tonsura</i>	44,6
<i>acolitatus et quatuor minores</i>	41
<i>subdiaconatus</i>	68
<i>diaconatus</i>	56
<i>presbiteratus</i>	56,2
<i>episcopatus</i>	0,7

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 1–14; ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 52;
ÖStA HHStA ED 10175; MNL OL DF 209059, 257534; ASRo Trib. Vic. vol. 335;
AVic Ord. Sac. vol. 1.

Tovább árnyalja az elmondottakat, ha szemügyre vesszük azt is, hogy a vizsgált személyek között miként alakult a Kúriában felvett legmagasabb ordók aránya. Mindez azért sem mellőzhető szempont, mivel – amint az előzőekben említésre került – sokan az egyházi rend több grádusát is felvették egymást követően. 45 fő csak az első tonzúra, 151 személy pedig mindössze a kisebb rendek felvételére érkezett. (Utóbbi csoport tagjai tehát már klerikus státusúak voltak.) 110 fő számára a *subdiaconatus*, míg 14 klerikusnak a *diaconatus* jelentette a legmagasabb fokozatot. Ezen adatsorok nyomán a szent rendeket és a püspöki ordót felvevők megoszlása megközelíti a 74%-ot! Az áldozópapokat vizsgálva a legtöbben, összesen 198 fő (47,3%) a három magasabb fokozatot, 155-en (37%) az első tonzúrától, 41 személy (9,8%) pedig a kisebb rendektől kezdődően valamennyi grádust a római Kúriában vette fel. Szintén pappá szenteltek 21 diakónusként (5%), valamint három alszerpapként (0,7%) érkező személyt.

21. táblázat
A magyarok által felvett legmagasabb ordók (1426–1523)

<i>Grádus</i>	<i>Fő</i>	%
<i>prima tonsura</i>	45	6
<i>acolitatus et quatuor minores</i>	151	20,3
<i>subdiaconatus</i>	110	14,8
<i>diaconatus</i>	14	1,9
<i>presbiteratus</i>	418	56,2
<i>episcopatus</i>	5	0,7
Összesen	743	100

Forrás: ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 1–14; ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 52;
ÖStA HHStA ED 10175; MNL OL DF 209059, 257534; ASRo Trib. Vic. vol. 335;
AVic Ord. Sac. vol. 1.

Míg az alsóbb rendeket és az alszerpapi fokozatot szinte kivétel nélkül generális ordinációk alkalmával vették fel a magyarok, addig mindössze 66 főt szenteltek ezen események során áldozópappá. E jelenséget kellőképpen szemlélteti a legnagyobb magyar részvétellel, 1496. március 19-én lezajlott általános szentelés, amikor 28 fő a kisebb rendeket, 24 személy a *subdiaconatust* vette fel, s mindössze egyetlen illetőt, Szombathelyi Benedek ferences testvért szenteltek pappá.¹²⁰ Mindennek az lehet a magyarázata, hogy az 1480-as évek végétől kitapintható magyar klerikusdömping során az Örök Városba igyekvők számára ezen események időpontjai ismertek voltak, következésképpen utazásukat is ezen alkalmakhoz igazították, amint ezt fentebb láthattuk. Másrészt pedig azok számára, akik valamennyi rendfokozatot, így a *presbiteratust* is fel kívánták venni a kisebb ordókat követő néhány napon belül, már csak *extra tempora* lehetőség állt rendelkezésre. Mindezt az alábbi két példával szemléltethetjük. 1489 folyamán összesen 51 magyar vett rész az Apostoli Kamara szervezte promóciókon, melyek során 46 főt szenteltek áldozópappá. Közülük 35-en a húsvéti ünnepek alkalmával, egészen pontosan nagyszombaton (április 18.), húsvéthétfőn és az utána következő kedden vették fel a presbiteri ordót. Ám mindössze hat fő szentelésére került sor a nagyszombati *ordinationes generales* alkalmával.¹²¹ A fennmaradó 29 személy is részt vett azonban a húsvét vigíliáján celebrált általános szentelésen, ahol részint alszerpappá, részben pedig diakónussá szentelte őket Péter Pál püspök. Az 1495-ös esztendőben Rómába érkező 77 magyar közül 62 főt szenteltek pappá. Április 12. és 20. között 54 személy vette fel a presbiteri ordót. Az úgyszintén a húsvéti ünnepkörre eső időszak alkalmával 38-an vettek részt a nagyszombati általános ordináción, ám mindössze egyetlen magyar kandidálót szenteltek ekkor áldozópappá.

A presbiteri ordóval kapcsolatban még egy fontos szempontra, jelesül a Kúriában felszentelt áldozópapok magyar egyházi társadalmon belüli arányára szükséges röviden kitérni. Vajon mekkora súllyal rendelkezett a közel egy évszázad alatt a Kúriában presbiterre szentelt 418 fő a késő középkori magyar egyházszervezetben? Amint a bevezető fejezetben láthattuk, a 15. század végén legkevesebb 12 000 fő tartozhatott a magyar klérushoz, amely legnagyobb hányadát a plébániai papság alkotta. Valószínűleg ennél magasabb értékkel számolhatunk, tekintve a korszakban a

¹²⁰ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 11, fol. 127r–131r.

¹²¹ Uo. vol. 9, fol. 85v–91v.

Kárpát-medence területén feltételezhető megközelítőleg 4300 plébániát.¹²² Amennyiben e mértéktartó becslésen nyugvó személyi állományhoz viszonyítjuk a Kúriában pappá szentelt magyarok számát, mindössze 3,5%-os értéket kapunk. Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy az összehasonlítás torzít, hiszen 1433 és 1523 között szóródnak a kúriai ordinációkon pappá szentelt magyarokra vonatkozó adatok, ám annak alátámasztására mégis alkalmasnak gondolom, hogy a *Curia Romanából* nem özönlöttek tömegesen a magyar plébániaegyházakba és a hozzájuk tartozó javadalmakba a hazai egyházi hatóságokat megkerülve ordinált klerikusok.

Habár jelentősen rövidebb időintervallum adatsoraira vetítve, a *Libri formatarum* 4. és 5. köteteinek teljes anyagát elemezve hasonló megállapításra jutott JUSSI HANSKA. 1464 és 1471 között az *Orbis Christianus* teljes területéről a kamarai szenteléseken részt vettek 32,7%-át, összesen 550 főt szenteltek pappá. Összehasonlítva az angliai Coventry és Lichfield egyházmegye adataival, ahol a 15. század második felében összesen 5000 áldozópapot szenteltek, az Apostoli Kamara szervezésében ordinált presbiterek száma egyáltalán nem volt magas. Míg ugyanis az angliai adatok átlagosan évi 100,¹²³ addig a rómaiak 68,75 fős átlagnak felelnek meg.¹²⁴ A korszak magyar adatsorai is teljesen illeszkednek ehhez, ugyanis összesen kilenc illetőt szenteltek ekkor presbiterré, amely éves átlaga nem éri el az egy főt.¹²⁵ Mindez pedig jelentősen árnyalja DANYS HAY tézisét is, amely szerint Rómában az egyébként az illetékes helyi ordinárius által alkalmatlannak minősítettek pénzért könnyen pappá szenteltethették magukat, amelynek egyenes következménye lett az itáliai papság 15. századi alacsony képzettsége és morális válsága.¹²⁶

Az alfejezet lezárásaként a kúriai püspökszentelésekkel kapcsolatos főbb jellemzőket tekintem át vázlatosan. Amint láthattuk, mindössze öt magyar főpapot szenteltek korszakunkban, ami arra utal, hogy a püspök-konszekráció nem tartozott a kamarai szentelések napi gyakorlatához. E feltételezésemet erősíti, hogy II. Pál pontifikátusa alatt egyetlen püspökszentelésre vonatkozó adatot sem tartalmaznak a

¹²² F. ROMHÁNYI, *Gondolatok*. – Korábbi vizsgálataim alapján a 15. század végi Pécssett megközelítőleg 270–300 egyházzal számolhatunk. FEDELES TAMÁS, „Eztán Pécs tűnik szemünkbe”. *A város középkori története (1009–1526)*, Pécs 2011, 141.

¹²³ A 16. század elején ez még tovább emelkedett, 1503–1514 között az évi átlag 167 fő volt. Lincolnban 1501 és 1527 között még ennél is magasabb, 187 fő/év volt az érték. Vö. COOPER, TIM, *The Last Generation of the English Catholic Clergy. Parish Priests in the Diocese of Coventry and Lichfield in the Early Sixteenth Century*, (Studies in the History of Medieval Religion, XV) Suffolk 1999, 30–31.

¹²⁴ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 220.

¹²⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 4. fol. 38r, 49r, 55r, 56v, 61v, 67r, 132r.

¹²⁶ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 220, 225. Vö. HAY, *The Church in Italy*, 54–57.

kamarai regiszterek.¹²⁷ A 15. századi adatok alapján általános lehetett az a praxis, mely szerint az újonnan kinevezett püspök folyamodványt nyújtott be a Szentszékhez, amelyben azt kérte, hogy az általa választott, az Apostoli Székkal közösségben lévő püspöktől két vagy három társa asszisztálása mellett elfogadhassa a szentelés ajándékát (*munus consecrationis*).¹²⁸ Az aktust követően az újdonsült *episcopus* hűségesküt tett az előírt formula szerint, amelynek írott változatát saját pecsétjével megerősített okiratban kellett eljuttatnia Rómába.¹²⁹

Döbrentei Himfi Tamást 1454. október 11-én nevezte ki V. Miklós pápa a titkos konzisztóriumon a zágrábi egyházmegye élére.¹³⁰ Még ugyanazon a napon felhatalmazást állítottak ki számára a *Cancellaria Apostolica*-ban, hogy a Kúrián kívül püspökké konszekrálthatja magát.¹³¹ Tamás az *in partibus* szentelési engedély ellenére néhány hónap elteltével mégis az Örök Városba utazott. 1455. február 28-án személyesen vállalt kötelezettséget a Kamarában a zágrábi püspökség elnyeréséért befizetendő szervícium teljesítésére.¹³² Minthogy ez a nap az év első kántorböjtjének péntekére esett, minden bizonnyal ekkor kerülhetett sor a szentelési vizsgára is. Püspökké végül nem a következő nap, a Szent Péter-bazilika Mária-kápolnájában tartott *ordinationes generales* keretében szentelték, ahol Kutasi Tamás révén magyar résztvevő is volt,¹³³ hanem a következő vasárnap.¹³⁴

¹²⁷ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 215.

¹²⁸ Pl. Zrednai (Vitéz) János váradi (1445), Salánki Ágoston győri (1445), Hédervári László egri (1447), Szilasi Vince váci (1450), Gatályi Fülöp boszniai (1452), Geréb László erdélyi (1476), Nagylucsei Orbán (1481) és Bakóc Tamás (1487) győri püspökök, Handó György kalocsai érsek (1479) szupplikációja. LUKCSICS, *XV. századi pápák*, II, 853., 875., 996., 1130., 1287. sz.; CZAICH Á. GILBERT, *Regesták a római Dataria-levéltárak Magyarországra vonatkozó bulláiból II. Pál és IV. Sixtus pápák idejéből*, Történelmi Tár 22 (1899) 1–17, 235–272; itt: 14, 238, 246; CZAICH Á. GILBERT, *Regesták VII. Incze pápa korából, 1484–1492*, Történelmi Tár ÚF 3 (1902) 511–527; itt: 514–515.

¹²⁹ A Veit Hündler bodonyi püspök számára kiállított engedély (1448) vonatkozó része a következőket tartalmazza: „Nos ad ea, que ad tue commoditatis augmentum cedere valeant, favorabiliter intendentes tuis supplicationibus inclinati, tibi ut a quocunque malueris Catholico Antistite et communionem Apostoice Sedis habente ascitis et in hoc sibi assistantibus duobus vel tribus catholicis episcopis similem graciam et communionem habentibus, munus consecrationis recipere valeas, ac eidem Antistiti, ut munus predictum auctoritate nostra impendere libere tibi possit, plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem. Volumus autem, quod idem Antistes, qui tibi prefatum munus impendet, postquam illud tibi impenderit, a te nostro et Romane Ecclesie nomine fidelitatis debite solitum recipiat iuramentum, iuxta formam, quam sub bulla nostra mittimus inclusam, ac formam iuramenti, quod te prestare contingerit, nobis de verbo ad verbum per tuas patentes litteras tuo sigillo signatas per proprium nuncium quantocius destinare procures”: KOLLER, *Historia episcopatus*, IV, 258–259.

¹³⁰ *Cameralia* II, 876. sz.

¹³¹ LUKCSICS, *XV. századi pápák*, II, 1342. sz.

¹³² *Cameralia* I, 216. sz. – Egy részét át is utalta a Medici bankon keresztül. Uo. 703. sz.

¹³³ Ekkor szentelték alszerpappá. ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 98v.

¹³⁴ Uo. fol. 97r.

VI. MIÉRT RÓMA?

1459. február 16-án, Veit Hündler bodonyi püspök, Bánfalvi Bárius Miklós pécsi püspök (1455–1459) *suffraganeusa* az ordinárius felhatalmazása alapján (*ex permissione et mandato*), a pécsi székesegyházban klerikusszentelést tartott (*sacros clericorum ordines celebrassemus*). Ennek keretében az *artes* tudományában pallérozódott (*profectum in artibus*) Miklós fia Tamás pécsi egyházmegyes plébánost, akit János pozsegi prépost mutatott be neki (*nobis presentatum*), s aki a szentelési vizsga során alkalmasnak bizonyult (*diligenti et matura examinatione*), alszerpappá szentelte.¹

1481. szeptember 22-én, a győri székesegyházban sorra kerülő általános szentelés alkalmával Temesvári Balázs címzetes bodonyi püspök (1470–1488), a főpapi teendők terén a győri egyház helynöke,² másokkal együtt Szilvágyi Máté győri egyházmegyes akolitust alszerpappá, majd három hónap elteltével – szintén a győri katedrálisban – diakónussá szentelte. Az *ordinatio* tényéről – amelyben a jelölt alkalmasságát ellenőrző vizsgálatra is utalás történt – a prelátus gyűrűspecsjével ellátott igazoló oklevelet (*littera testimonialis, formata*) állított ki Máté számára.³ Noha az említett szentelések idején a püspöki méltóság be volt töltve, hiszen Nagylucsei Orbán kincstartó, Mátyás király kipróbált embere viselte (1481–1486),⁴ ő ekkor még nem vette fel a magasabb egyházi rendeket, így a püspöki ordót sem,⁵ ezért végezte a promóciókat *suffraganeusa*.

1523. november 13. és 17. között Nyalkai Albert sebestei püspök, győri segédpüspök a Thomas de Vio bíboros-legátus által kiállított *dimissoria* alapján a győri székesegyház oldalához épített Szentháromság-kápolnában alszerpappá, diakónussá,

¹ KOLLER, *Historia episcopatus*, IV, 277.

² Domonkos-rendi szerzetes, teológiai doktor, erdélyi (1476), majd győri (1481–1488) segédpüspök. 1481-ben még Monoszlói Csopor Benedek püspök nevezte ki helyettesévé, s 200 forintos évjáradékot biztosított számára a káptalannal közösen. ASV Reg. Suppl. vol. 808, fol. 110v; C. TÓTH: *Főpapi archontológia*, 61, 71, 122.

³ 1481. december 22.: „[...] per examinatores per nos ad id specialiter deputatos diligenter examinatum in scientia, etate et moribus idoneum et sufficientem repertum iuxta ritum sancte matris ecclesie de ordine acolitatus ad ordinem subdiaconatus, deinde [...] ad ordinem diaconatus digne duximus promovendum divina nobis gratia suffragante [...]”: MNL OL DF 203 910; HÁZI: *Sopron szabad királyi város*, I/5. 404–405. 465. sz.

⁴ Életére és egyházi javadalmaira lásd KÖBLÖS: *Az egyházi középélet*, 305–306.; FEDELES: *A pécsi székeskáptalan*, 414–416.

⁵ 1483. augusztus 1-jén rögzítették folyamodványát a Datarián, amelyben „de mandato devotissimi viri Mathie regis Ungarie [...] ad sacros et presbiteratus ordines promotus supplicat”. ASV Reg. Suppl. vol. 839, fol. 26v.

végül pedig áldozópappá szentelte Körmendi Rozsos János győri egyházmegyes klerikust. A szentelési bizonyítványból azt is megtudjuk, hogy a promóció idején a győri püspöki szék üresedésben volt (*sede vacante*).⁶

A fenti példák kellően szemléltetik, hogy az egyházi pályát választók számára általában lehetőség nyílt saját püspökségük központjában az egyházi ordók egyes fokozatainak felvételére. Ennek ellenére, amint azt a korábbi fejezetekben láthattuk, a középkori Európa szinte valamennyi szegletéből, így a Kárpát-medence területéről is gyakran útra keltek olyan fiatalemberek, akik a kereszténység központjában, a pápai Kúriában kívánták a szent rendeket felvenni. Mindazonáltal fontos hangsúlyozni, hogy általánosságban kevés információval rendelkezünk a jelöltek tényleges motivációjáról, következésképpen a Rómában szentelt külhoni klerikusok jelentős részénél csak a lehetséges indítékokat kereshetjük, feltételezésekre hagyatkozhatunk. Mégis érdemes megkísérelni válaszokat keresni a kérdésre: vajon milyen okok állhattak a 15. század derekától megfigyelhető, a korábbi időszakhoz képest növekvő szentelési turizmus hátterében?

„CAUSA DEVOTIONIS ET PEREGRINATIONIS”

Első helyen a Tevere-parti város kegyhelyként gyakorolt jelentős vonzerejét emelem ki, hiszen Róma a késő középkorban a kereszténység elsőszámú zarándokközpontja volt. A korabeli források egyértelműen kiemelik a szentévek alkalmával a városba érkező magyarok jelentős számát.⁷ Éppen ezért szükségesnek látszott a magyar nyelvet értő gyóntatók alkalmazása, ugyanis a búcsú kegyelmeinek elnyeréséhez nélkülözhetetlen volt a szentgyónás elvégzése. A tényleges gyóntatói feladatokat – melyeket elsősorban a lateráni és a vatikáni bazilikákban végeztek – egyszerű felszentelt klerikusok látták el (*poenitentarii minores*), akik a 13. századtól kezdve a pápai udvar tagjaiként működtek. 1300-tól kezdődően találunk a kis

⁶ *Egyháztörténelmi emlékek*, I, 102 (dimissoria); MNL OL DF 200599 (formata). Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 74.

⁷ Giacomo Caetano degli Stefaneschi bíboros *De centesimo de Iubileo anno liber* című munkájában az 1300-as szentév kapcsán a következőket jegyezte fel: „Et enim per Ytalie ungarie alemaniaeque plagas etiam alias apostolorum peregrinatio notior centesimi indulti rumore quantocius invalescente, catervatim populorum turme e vestigia urbem ingrediuntur”. – Az 1450-es jubileummal kapcsolatban pedig a következőket olvashatjuk: „Tantae enim Pannorum, Germanorum, Cimbrorum, Britannorum, Gallorum, Hispanorum, Celtiberorum, Portugallensium, Graecorum, Dalmatorum, Italarum, cetetrorumque Christianorum populorum (ut omnes uno verbo summatim comprehendamus) catervae quotidie confuebant”. ROMANI, *Pellegrini e viaggiatori*, 8.

penitenciáriusok között magyar egyháziakat. 1419 szeptemberében Tamás atya, a római Szent Lőrinc Benedek-rendi monostor szerzetese, aki a magyar és a szlavón nyelveket egyaránt értette (*linguas ungaricam et sclavonicam intelligit*), arra hivatkozva folyamodott a gyóntatói hivatalért (*officii minoris penitentiarii in urbe Roma*), hogy Magyarország és Szlavónia területéről számos zarándokként és más célból érkező sereglik az *Urbsba* (*cum ad Urbem causa peregrinationis et alias quamplures concurrant de partibus Ungarie et Sclavonie*).⁸ A gyóntatókat is érintő 15. századi reformintézkedéseket IV. Jenő pápa rendelete (1435) foglalta össze, mely előírása szerint a vatikáni Szent Péter-bazilikában 11 gyóntató teljesített folyamatosan szolgálatot. Közülük két-két klerikus olasz-, francia- és spanyolajkú, míg egy-egy fő angol, magyar, lengyel cseh és német nyelven beszélő volt.⁹

A Rómába özönlő peregrinusok között pedig magától értetődő módon jelentős arányban képviseltették magukat az egyháziak is.¹⁰ A zarándokprogramok elvégzésén túl búcsút nyerhettek, a Kúriában pedig alkalmuk adódott egyéb ügyek intézésére. Az ambiciózusabbak akár kúriai alkalmazásba is kerülhettek, hovatovább az Örök Városban is letelepedhettek.¹¹ Az sem elhanyagolható szempont, hogy az apostolfejedelmek relikviái közelében sorra kerülő promóciók vélhetőleg magasabb presztízt jelenthettek a klerikusok számára. A szentelendők közül többen kifejezetten zarándokként érkeztek az Örök Városba, s ezt az alkalmat használták fel az egyházi rendek felvételére.¹²

Közéjük tartozott az a hét különböző egyházmegyéből érkező 18 magyar akolitus is, akik 1429 februárjában keresték fel az apostolfejedelmek küszöbét, s ezen alkalom során egyúttal a magasabb egyházi ordókat is fel kívánták venni. Folyamodványukban utazásuk indítékaként az áhítatot és a zarándoklást (*causa devotionis et peregrinationis*) nevezték meg, kiegészítve mindezt az utazás fáradságos voltára történő utalással (*non sine modicis fatigiis et laboribus*). Mindez kétségtelenné teszi,

⁸ LUKCSICS, XV. századi pápák, I, 205. sz. – A horvát nyelvet ismerő gyóntatók között találjuk 1525-ben a zágrábi egyházmegye Vrecsevics András áldozópapját, aki a jubileumi esztendőben Rómába érkező zarándokok szentgyónását hallgatta a Szent Péter-bazilikában. *Brevia Clementina. VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brévéi (1523–1526)*, feltárta és közreadja: NEMES GÁBOR, (CVH I/12), Budapest–Győr–Róma 2015, 102. sz. (117).

⁹ MONAY, Római magyar.

¹⁰ FEDELES, „Isten nevében utazunk“, 52–56, 121.

¹¹ REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 288; KUBINYI, *Magyarok a késő-középkori Rómában*; NEMES, *Győr egyházmegyeiek*; FEDELES TAMÁS: *Magyarok Rómában Mátyás király korában*, Pécsi Tudományegyetem Bölcsész Akadémia 3, szerk. BÖHM GÁBOR–CZEFERNER DÓRA–FEDELES TAMÁS, Pécs 2019, 187–224.

¹² LUKCSICS, Magyar papszentelő okmányok; CSUKOVITS, Középkori magyar zarándokok, 164–165.

hogy a vélhetőleg első római utazásuk elsődleges mozgatórugója valóban az apostolfejedelmek sírjának felkeresése lehetett.¹³

1476 novemberében érkezett az Örök Városba István pécsi egyházmegyes klerikus. A *Cancellaria Apostolica* hivatalához személyesen benyújtott folyamodványából megtudjuk, hogy egykor Mátyás király anyai nagybátyjával (*unacum avunculo serenissimi regis Ungarie*), Szilágyi Mihállyal került a törökök fogságába (*in capturam deductus fuisset a Turchos et infidelibus*), ahol fogadalmat tett, miszerint szabadulása esetén felkeresi az apostolok küszöbét (*visitare limina Petri et Pauli apostolorum*), majd pedig a Kúriában felveszi az egyházi rend szentségének valamennyi fokozatát (*ad omnes sacros ordines promoveri*).¹⁴ Adatolni nem tudjuk, így csak valószínűsíthetjük, hogy Istvánt és a néhány évtizeddel korábban érkező magyar kandidálókat az Örök Városban fel is szentelték. Az említettek mellett gyaníthatóan hasonló indítékok húzódhattak meg a kimutathatóan két hétig vagy tovább Rómában tartózkodók esetében, amint az előző fejezetben láthattuk.

Mindazonáltal az sem volt példa nélküli, hogy egy-egy római peregrináció alkalmával nem a Kúriában került sor az ünnepi eseményre. A Rómába igyekvő Imre szentgotthárdi apátot például a győri *ordinarius* helynökének engedélyével a seckauai püspök szentelte presbiterre (1468).¹⁵

GYORSÍTOTT ELJÁRÁS

Habár bizonyára a magyar szentelendők közül sokan peregrinusként érkeztek Rómába, e személyes indíték nyomát az esetek túlnyomó részében nem találjuk az írott forrásokban. Egészen más a helyzet az *extra tempora* szentelések vonatkozásában, ugyanis ezt minden esetben feltüntették a jelöltek a kúriai szentelési engedély megszerzése érdekében benyújtott folyamodványaikban, amint a második fejezetben említettem. A II. lyoni zsinat (1274) *Licet canon* rendelete nyomán a lelkipásztori szolgálattal járó (*cum cura*), illetve a nagyobb beneficiumok, például a kanonoki stallumok, az *archidiaconusi* hivatalok elnyerése esetében alapvető feltétel volt a magasabb egyházi rendek felvétele legkésőbb a javadalom elnyerését követő egy éven

¹³ A *diöcesisek* megoszlása a következő: Esztergom, Nyitra, Veszprém és Zágráb egy-egy, Eger és Erdély két-két, Pécs pedig tíz fő. LUKCSICS, *XV. századi pápák*, I, 1129–1130., 1133. sz.

¹⁴ ASV Reg. Suppl. vol. 744, fol. 71rv, vol. 745, fol. 36v.

¹⁵ Die Weiheregister, 1638. sz.

belül (*infra annum*).¹⁶ Varannói Ötvös Mátyás a zágrábi egyházmegyes Szentlászló település plébánosa 1428 decemberében beadott folyamodványában azt kérte, hogy a Római Kúriában tartózkodó bármely püspöktől, az előírt időszakokon kívül felvehesse a szent rendeket.¹⁷ A pápa nevében két nappal később számára kiállított szentelési engedélyben ugyancsak szerepel, hogy a plébánia javadalmának birtokbavételét követően egy év leforgása alatt pappá kell szenteltetnie magát.¹⁸

Persze sokan nem tettek eleget e kánonjogi előírásnak (sem), hiszen a kúriai hivatalok lehetőséget nyújtottak e terminus elhalasztására megfelelő indok esetén. Azok számára pedig, akik elmulasztották szabálytalan helyzetük rendezését, szintén rendelkezésére álltak a *Curia Romana* megfelelő orgánumai, így utólag is felmentést kérhettek.¹⁹ A szentelés prolongálást kérők leggyakrabban tanulmányaikra hivatkoztak, ugyanis VIII. Bonifác pápa *Cum ex eo* konstitúciója értelmében az egyetemi tanulmányokat folytató egyháziak legfeljebb hét évre felmentést kaphattak a *diaconatus* és a *presbyteratus* felvételének (*usque ad septennium literarum studio insistentes promoveri minime teneantur*), valamint a rezideálás kötelezettsége alól. Tanulmányaik befejezését követően azonban egy éven belül fel kellett venniük a két magasabb egyházi rendet is (*elapso vero dicto septennio [...] ad diaconatus et presbyteratus ordines infra annum se faciant promoveri*).²⁰ Azok, akiket a javadalmuk elvesztése fenyegetett, nyilvánvalóan mindent elkövettek ennek elkerülése érdekében,²¹ s mielőbb fel kívánták szenteltetni magukat, akár a törvényes időpontokon kívül.

A 15. századi szupplikációkban is találkozunk *extra tempora* szentelési kérelmekkel, amint Varannói esetében láthattuk, azonban a 16. század húszas éveinek elején gyakorlatilag valamennyi magyar szentelendő erre az okra hivatkozott.²²

¹⁶ BOYLE, *The Constitution*, 267–268, 15. jz.

¹⁷ ASV Reg. Suppl. vol. 232, fol. 41v–42r. – Rövid, több fontos információt (pl. *extra tempora*) nem tartalmazó kivonatát lásd LUKSICS, *XV. századi pápák*, I, 1044. sz.

¹⁸ „tu, qui parrochiale ecclesiam sancti Ladislai de Sanctoladislao, Zagrabiensis diocesis obtines impeditus legitime sis quominus *infra annum a tempore* quo dictam ecclesiam pacifice assecutus fuisti, te qui nondum subdiaconus es status valeas a iure temporibus ad omnes sacros ordines facere promoveri”. ASV Reg. Lat. vol. 298, fol. 275rv. – Rövid, e sorokat nem tartalmazó regesztáját lásd LUKSICS, *XV. századi pápák*, I, 1045. sz.

¹⁹ PELLICA, *La preparazione*, 31–33.

²⁰ BOYLE, *The Constitution*, 271–272.

²¹ A javadalomfosztás ténylegesen Damoklész kardjaként magasodott az előírásokat megszegők feje fölé. 1428-ban a körmöcbányai Szűz Mária-kápolna javadalma azért üresedett meg, mivel korábbi birtokosa „ultra annum canonica absolutione non obtenta possidens se non fecerit ad ordines sacros promoveri”. Valószínűleg megfosztották az illetőt a kápolna rektorátusától. Lásd LUKSICS, *XV. századi pápák*, II, 376. sz.

²² LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 75; Adattár II–III, V–VI.

Jóllehet e mellett további, a kúriai hivatal előtt fel nem tárt indítékok is meghúzódhattak a promóciós kérelem mögött, mégis ez lehetett a római szentelési turizmus egyik legfontosabb mozgatórugója, legalábbis a 15. század végétől. Azok számára ugyanis, akik be kívánták tartani a kánonjogi előírásokat, nem maradt egyéb lehetőség – eltekintve azon csekély számú esettől, amikor a pápai legátus jogkörének részét alkotta az *extra tempora* engedélyek kiadása is – az egyházi rend szentségének kántorböjti időszakokon kívüli felvételére, mint a Kúriában történő promóció.

„EORUM ORDINARIOS RARO ORDINES CELEBRANT”

1468 júniusában Monyorókeréki Sweich Rupert, győri egyházmegyes klerikus folyamodványt terjesztett be a *Sacra Poenitentiaria Apostolica* hivatalához. Elmondása szerint a győri püspök évente csak egyszer szentel papokat (*quia episcopus semel in anno presbiteros ordinat*), mi több, a jelöltektől elvárja, hogy az ordinációt megelőzően egy éven át, saját költségükön a győri székesegyház szentélyében szolgáljanak neki (*quos ordinat sunt coartati per annum in choro ipsius ecclesie Iauriensis sumptibus eorum stare*). Minthogy azonban ő e terhet szegénysége miatt nem tudja vállalni (*quia dictus exponens est pauper et sumptibus suis per annum stare non potest*), engedélyt kért (és kapott), hogy valamennyi egyházi ordót valamely szomszédos püspöktől vehesse fel.²³ Jóllehet a szentelendő klerikus ez esetben nem a *Curia Romanában* kívánta a szent rendeket felvenni, mégis jelzi, hogy lehettek olyan objektív és ebből következőleg akceptálható okok, melyek következtében a kúriai promóció lehetősége is teljesen indokoltnak tekinthető.

Számos olyan esetről tudósítanak forrásaink, amikor sem a helyi püspök, sem pedig helynöke nem tartózkodott székhelyén, esetleg akadályoztatva voltak, a püspöki méltóság hosszabb ideig betöltetlen maradt, illetve – amint az előző példa nyomán láthattuk – a helyi *ordinarius* csak nagyon ritkán tartott az egyházmegyében általános szenteléseket. Ilyen helyzetekben a promócióra várók a szomszédos egyházmegyék egyikében, illetve a *Curia Romanában* vehették fel az egyházi ordókat.²⁴ 1436 februárjában 11 zágrábi egyházmegyes klerikus kapott az Apostoli Kamara vezetőjétől engedélyt arra, hogy a zágrábi püspöki szék üresedése miatt (*in ipsis partibus ad*

²³ APA vol. 16, fol. 93r; RPG V, 1551. sz.; ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 112 és 237. 436. jz. – Utóbbi munkában Győri Schwert Albert névvel.

²⁴ PELLICCIA, *La preparazione*, 25.

presens sedes episcopalis vacat) bármely katolikus főpap felszentelhesse őket, amennyiben arra alkalmasnak bizonyulnak.²⁵ Két évvel később 22 magyar és két külföldi klerikus nyújtott be folyamodványt az Apostoli Penitenciária hivatalához, amelyben az előzőhöz hasonló felhatalmazást kértek; mindezt azzal indokolták, hogy saját ordináriusuk csak ritkán tart papszentelést (*raro ordines celebrant*).²⁶

Érdemes ehelyütt röviden felidézni Alsólendvai György zágrábi egyházmegyes iskolás az előzőekben már említett esetét. Ő több okot is megnevezett a Rómában benyújtott szentelési kérvényében. Ezek között első helyen szerepelt, hogy a zágrábi püspök fogságban van (*occupatus*), aki egyébként nincs is felszentelve (*non existit adhuc consecratus*), továbbá segédpüspök sem működik az egyházmegye területén (*propter carentiam suffraganeus*).²⁷ Mindez az 1441 tavaszán-nyarán zajló eseményekre, jelesül Zólyomi Benedek püspök és a Cillei család közötti összetűzésre utal. Ez időtájt Györgyön kívül több zágrábi egyházmegyes nyújtott be hasonló papszentelési folyamodványt a Penitenciára, amelyekben szintén az okok között találjuk a helyi püspök konszekrálásának, valamint az egyházmegyében működő *suffraganeus*nak a hiányát. Öt klerikus szupplikációja ezeken kívül további fontos információkat is tartalmaz. Egyrészt megtudjuk ezekből, hogy rendelkeznek a püspök által kiállított szentelési engedéllyel (*licet etiam litteras ab ordinario ipso super licentia a quocumque antistite habeat promovendi/ licet ab ipso litteras dimissoriales in forma solita habeat*), továbbá, arról is értesülünk, hogy a klerikusok bizonytalanok a *dimissoria* Itália területére kiterjedő érvényességével kapcsolatban (*tamen dubitat propter constitutionum d. Clementis pape IIII in partibus Italie non posse promoveri*). Éppen ezért a legfőbb kegyelemközvetítő hivattól újfent felhatalmazást kértek, hogy bármely katolikus főpappal felszenteltessék magukat.²⁸ Mindebből pedig arra következtethetünk, hogy ők (és valószínűleg több társuk) személyesen nyújtották be kérvényeiket, amelyek pozitív elbírálását követően a Kúriában vehették fel a szent rendeket.

²⁵ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 15r. – A püspökség 1433. december 22. és 1438. május 18. között volt betöltetlen. ENGEL, *Archontológia*, I, 80.

²⁶ APA vol. 2, fol. 27v-28r.

²⁷ APA vol. 2bis, fol. 199v.

²⁸ Uo. fol. 206v, 207v.

DISZPENZÁCIÓK

A kandidálóknál felmerülhettek olyan problémák, hiányosságok (*defectus*), illetve a kánonjogi előírásokkal szemben elkövetett vétségek (*delictus*), amelyek szabálytalan állapotot (*irregularitas*), s ebből következőleg szentelési akadályt eredményezhettek. Ezek alól a szentelendők elsősorban a pápai Kúriában, illetve esetenként az *in partibus* tevékenykedő nunciusoktól, legátusoktól kaphattak felmentést.²⁹ Korszakunkban, amint az előzőekben láthattuk, a pápai udvar három hivatalába, az Apostoli Kancelláriára, a Penitenciáriára, valamint a *Dataria Apostolica*ra futottak be a szentelésekkel kapcsolatos folyamodványok, amelyek kedvező elbírálása esetén kerülhetett sor az ordinációra.³⁰ A különböző defektusok közül a legtöbb szentelésre váró a törvénytelen születés (*ex defectu natalium*), a testi hiányosságok (*ex defectu corporis*), az előírtnál alacsonyabb életkor (*ex defectu aetatis*), valamint az elégtelen tudás (*ex defectu scientiae*) miatt kért diszpenzációt. A deliktumok között pedig többek között a hitehagyást (*apostasia*), az eretnekséget (*haeresis*), illetőleg a gyilkosságot (*homicidium*) találjuk.³¹ A folyamodványokat személyesen benyújtók az esetek túlnyomó részében valószínűleg a Kúriában szenteltették fel magukat. Sajnos az erre vonatkozó közvetlen adatok elvéve állnak rendelkezésünkre. Vizsgált klerikusaink közül mindössze a már több alkalommal említett Altmon Farkas példájára hivatkozhatunk, aki szemproblémája alól kért felmentést, majd az engedély birtokában promóciójára is sor került.

Akad persze ellenpélda is, amint a következő eset mutatja. Kamanci Balázs kalocsai kanonok és bodrogi főesperes személyesen nyújtotta be folyamodványát (1522) annak érdekében, hogy egy helyi (*in partibus residenti*) püspöktől az előírt időpontokon kívül valamennyi egyházi ordót felvehesse.³²

²⁹ Pl. De Dominis János zenggi püspöknek, az Apostoli Szentszék Magyar- és Csehországba delegált nunciusának jogosítványai között a következők szerepeltek (1438): „conceditur facultatem dispensandi cum vigintiquinque personis ecclesiasticis super defectu aetatis, ut earum qualibet, postquam vicesimum secundum annum suae aetatis peregerit, possit ad sacerdotium promoveri et unum beneficium recipere”: ASV Reg. Vat. vol. 374, fol. 228r; regesztája: LUKCSICS: *A XV. századi pápák*, II, 535. sz.

³⁰ SCHMUGGE–HERSPERGER–WIGGENHAUSER, *Die Supplikenregister*, 196–197; SALONEN–HANSKA, *Entering*, 28–30; ERDÉLYI, *A Sacra Poenitentiaria Apostolica*, I, 44–45.

³¹ SCHMUGGE–HERSPERGER–WIGGENHAUSER, *Die Supplikenregister*, 196–197; ERDÉLYI, *A Sacra Poenitentiaria Apostolica*, I, 44; SALONEN–SCHMUGGE, *A Sip from*, 56–64.

³² LAKATOS: *Regesta supplicationum*, 3. sz. – A hazai források alapján kanonoksága 1516 és 1520 között főesperesi hivatalviselése 1522-ből adatolt. Emellett 1520-ban a bácsi vár udvarbírájaként is kimutatható. Vö. C. TÓTH NORBERT: *A kalocsa–bácsi főegyházmegye káptalanjainak középkori archontológiája* (Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 15 – Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 11), Kalocsa 2019, 101, 103, 108.

ÉLETVITELSZERŰ RÓMAI TARTÓZKODÁS

Magától értetődően a hosszabb ideig Rómában tartózkodók számára kézenfekvő volt a kúriai szentelés lehetősége. Közéjük tartoztak a pápai kúria alkalmazottai, a bíborosok, püspökök familiájának tagjai, a Szentszékhez delegált diplomaták, a Rómába érkező uralkodók kíséretének tagjai, a városban letelepedők, valamint a város egyetemén tanulók. Luxemburgi Zsigmond 1433-as római császárkoronázásán jelen lévő két udvari klerikusa, a pécsi egyházmegyes Széki Miklós, valamint Kesztlöci Egyed titeli kanonok kúriai szentelési engedélyét maga az uralkodó kérvényezte. A promóciókra minden bizonnyal sor is került, ugyanis Széki Miklós 1433. június 6-án még akolitusként, míg július 13-án már alszerpapként szerepel egy-egy szupplikációban.³³

Fülöp (1432) esztergomi, Brassói Kis András (1441) és Aranyos János (1476) erdélyi klerikusok többek között arra hivatkozva kívánták Rómában pappá szenteltetni magukat, hogy huzamosabb ideje a városban éltek.³⁴ Kelemenfi Imre boszniai prépost több alkalmi római diplomáciai küldetést követően Mátyás király rezidens követeként érkezett 1471 augusztusában IV. Sixtus pápához, s egészen 1474-ig az Örök Városban tartózkodott.³⁵ 1471 szeptemberében személyesen nyújtotta be folyamodványát a *Cancellaria Apostolicá*hoz, amelyben a szent rendek felvételére kért és kapott engedélyt.³⁶ Minden bizonnyal promóciójára is sor került, azonban ennek írásos nyoma nem maradt korunkra.

A pápai Kúria magyar hivatalnokainak szentelésére szemléletes példát nyújt Plattner János esete. A soproni származású klerikus a bécsi egyetem *artes* fakultásán folytatott tanulmányokat (1451). Később Rómába utazott, ahol *credentiarius*ként a pápai udvar alkalmazásába került (1458), majd két évvel később a *Cancellaria Apostolica* hivatalában kapott állást: a szupplikációs regisztrumok *scriptora* lett. 1460

³³ LUKCSICS, *XV. századi pápák*, II, 156., 173., 268. sz. – Az uralkodó kíséretére lásd CSUKOVITS ENIKŐ, *Egy nagy utazás résztvevői. (Zsigmond király római kísérete)*, Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére, szerk. CSUKOVITS ENIKŐ, Budapest 1998, 11–35; E. KOVÁCS PÉTER, *Zsigmond császár megkoronázása Rómában*, Századok 143 (2009) 1323–1383.

³⁴ „iam novem menses Romae commorantur” – LUKCSICS: *XV. századi pápák*, II, 71. és 104. sz.; „qui ad presens in Urbe Romana trahit moram” – APA vol. 2bis, fol. 227r; „qui in Romana Curia iam longa tempora se [...] sustentavit” – ASV Reg. Suppl. vol. 738, fol. 116rv.

³⁵ FEDELES TAMÁS, A Magyar Királyság diplomáciai képviselője a Szentszéken Mátyás király korában, Mátyás király és az Egyház, i. m. 35–54, itt: 46–47.

³⁶ ASV Reg. Suppl. vol. 670, fol. 234r; vol. 672, fol. 283v–284r.

júniusában nyújtotta be kérvényét, amelyben római szentelési engedélyért folyamodott. Nem kétséges, hogy valóban fel is vette a szent rendeket, azonban a *Libri formatarum* sorozat II. Pius korabeli kötetei elpusztultak az idők folyamán, következésképpen szentelésére vonatkozó közvetlen adatokkal nem rendelkezünk. Évekre nyúló római tartózkodása során kiépített kapcsolatait kihasználva több német egyházi javadalmat is megszerzett. 1466-tól Bécsben élt a *Maria am Gestade*-kápolna rektoraként.³⁷

A római promóciók hátterében meghúzódó összetett motívumrendszert figyelhetjük meg Kutasi Tamás esetében. A vasvári prépost, győri kanonok, majd örkanonok, később esztergomi javadalmas és helynök az esztergomi káptalan kúriai tizedperének egyik képviselőjeként (*sollicitator*) érkezett a Tevere partjára 1453 augusztusában, s római tartózkodása egészen 1457 márciusáig kimutatható.³⁸ Ő vélhetőleg felsőfokú tanulmányokat is folytatott Rómában, amelyre az alábbiakban még visszatérek. Végül 1455 tavaszán döntött úgy, hogy felveszi a magasabb ordókat, s sorrendben alszerpappá, diakónussá, végül pedig presbitterre szentelték a vatikáni Szent Péter-bazilika Szűz Mária-kápolnájában.³⁹

Három személy esetében pedig éppen az előző példákkal fordított jelenséget figyelhetünk meg: a szentelés képezte vélhetőleg római utazásuk célját, s a promóció mellett egyéb hivatalos ügyeik intézésére is sort kerítettek. Három főpapról, jelesül Döbrentei Himfi Tamás zágrábi, Váci Pál argyasi, valamint György bodonyi püspökről van szó, akik kúriai ordinációjukat megelőzően kötelezettséget vállaltak a kinevezési illeték, azaz a *servitium commune* megfizetésére. Közülük egyedül Tamás zágrábi püspök esetében tüntették fel az obligációs regiszterben, hogy szentelése (1455) előtt két nappal, személyesen vállalt kötelezettséget (*personaliter obtulit*) az illeték befizetésére.⁴⁰ Az ő esetében ráadásul ugyanaz a kamarai jegyző, Phylippus de Piscia⁴¹ dokumentálta mindkét eseményt. Jóllehet Váci Pál (1482) és György (1498) prokurátorokat hatalmazott fel az illeték befizetésének vállalására, tekintve azonban,

³⁷ NEMES Gábor, *Sopron–Róma, Adalékok Sopron város középkori egyháztörténetéhez*, Egyháztörténeti Szemle 71. (2017) 259–268; itt: 266–267.

³⁸ KÖBLÖS, Az egyházi középréteg, 402–403; KÖRMENDY, Studentes, 95; Cameralia I, 218–219. sz.; C. TÓTH, Az esztergomi székeskáptalan, I, 96; C. TÓTH, Az esztergomi székeskáptalan, II, 30; NEMES, Győri egyházmegyeiek, 128; HORVÁTH, A vasvári káptalan prépostjai, 106–108.

³⁹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 98v, 100v, 101v.

⁴⁰ Az obligáció kelte: 1455. II. 28. (*Cameralia*, I. 216. sz.), míg az ordináció időpontja: 1455. III. 2. (ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 3, fol. 97r).

⁴¹ 1417 és 1457 között az Apostoli Kamara nótáriusa, 1455-ben a Kamara auditora. FRENZ, *Repertorium* (=http://www.phil.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/lehrstuehle/frenz/RORC/littera_P.pdf).

hogy ezek dokumentálására közvetlenül konszekrálásuk előtt került sor,⁴² felettébb valószínűnek tarthatjuk, hogy a prelátusok személyesen adtak ügyvédek számára Rómában megbízást.

Általános jelenségnek tekinthető, hogy a római, a padovai és a bolognai, illetve más itáliai és európai egyetemeken tanuló külföldi klerikusok tanulmányaik helyszínén vették fel az egyházi ordó különböző fokozatait.⁴³ Kutasi Tamás Itália több egyetemén, így Padovában és Ferrarában is megfordult, s végül kánonjogi doktorátust szerzett. Úgy tűnik, hogy valamelyik római *studium generalé*ra is beiratkozott, amelyre több éves ott tartózkodása során alkalma nyílt.⁴⁴

A soproni Greiner Pongrác Rómában tanult, s valószínűleg a kúriai ordináció lehetősége is motiválhatta római tartózkodását. Tény, hogy a Tevere-parti városban anyagi gondjai támadtak, amelyet soproni polgárok támogatásainak köszönhetően sikerült megoldania végül. Fleischhakker Péter polgár végrendeletében eleve tíz forintot rendelt tanulmányaira, majd pedig egy Rómába utazó soproni pap, bizonyos Lechner Tamás révén küldött adósságai rendezésére újabb apanázst. Péter, az egykori soproni iskolamester pedig további négy forintos kölcsönrel sietett segítségére.⁴⁵ Az előzőekben több ízben említett Berendi Bak Gáspár szepesi prépost is tanulmányai miatt tartózkodott huzamosabb ideig Itáliában, végül a bolognai egyetemen szerzett kánonjogi doktorátust. 1469 decemberében – a nagypénitenciárius jóváhagyásával – a bolognai székesegyházban vette fel az alszerpapi ordót. Három esztendővel később, immár a doktori vizsgát abszolválva Rómába utazott, ahol – mások mellett – a prépostság jogállásával kapcsolatos kérvényt nyújtott be, s valószínűleg a szokásos zárándokprogramokat is elvégezte. Vizsgált témánk szempontjából azonban római tartózkodásának központi eseménye áldozópappá szentelése lehetett. Sajnos azonban promóciójáról közelebbi információkkal nem rendelkezünk.⁴⁶

⁴² Pál esetében az obligáció dátuma: 1482. IV. 11. (*Cameralia*, I. 267. sz.), a szentelés időpontja pedig 1482. IV. 21. (ASV Cam. Ap. Libr. format. vol. 7, fol. 50r). György kapcsán pedig a két esemény időpontja a következő: 1498. I. 31. (*Cameralia*, I. 302. sz.) és 1498. II. 2. (ASV CAM. Ap. Div. Cam. vol. 52, fol. 63r).

⁴³ SAMBIN, Chierici ordinati, 388; SAMBIN, Altri chierici ordinati, 386; REHBERG, Deutsche Weihelikandidaten, 289; SCHMUGGE, Zum römischen „Weihetourismus“, 421.

⁴⁴ VERESS, *Olasz egyetemeken*, 364, 406; HARASZTI–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*, 451., 672., 838. sz. – Róma egyetemeire legújabbán lásd SCHWARZ, BRIDIGE, *Kurienuniversität und stadtrömische Universität von ca. 1300 bis 1471*, (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance, 46), Leiden–Boston 2013. E kötetben egyébként Kutasi neve nem szerepel.

⁴⁵ NEMES, *Sopron – Róma*, 263.

⁴⁶ FEDELES, Mátyás seregéből.

JAVADALOMVADÁSZOK

Általános jelenségnek számított a késő középkorban az egyházi állásokra „vadászó” szegény klerikusok tömeges Rómába „özönlése”, elsősorban az újonnan megválasztott pápák pontifikátusának kezdetén, hogy egy-egy javadalomra várományt (*expectatio*) kapjanak. A szegény klerikusok igyekeztek kihasználni azt a régi hagyományt, hogy az újonnan megválasztott főpásztor a nincstelen egyháziaknak javadalmat adományoz. Mindez a latin nyelvtant, az éneklést és a prédikációt érintő vizsgához volt kötve, s akik megfelelően teljesítették az egzáment, azok felkerültek a várólistára a *beneficium* elnyerésének reményével. Minthogy ők személyesen a Kúriában tartózkodtak, közülük számosan egyúttal az egyházi rendeket is Rómában vették fel.⁴⁷ II. Pál pontifikátusa elején összesen 41 *in forma pauperum* regisztrált személyt szenteltek pappá a Kúriában. Mások tehetős kúrialisták, például bíborosok familiárisai voltak, illetőleg világi urak szolgálatában álltak, s befolyásos támogatóik révén kívántak javadalomhoz jutni, s céljuk elérése érdekében a Kúriában felszenteltették magukat.⁴⁸

Korszakunk magyar klerikusai között azonban elenyésző számban lehettek (ha egyáltalán voltak) egyházi javadalomszerzés érdekében olyanok, akik a távoli Rómáig utaztak. Amint a negyedik fejezetben említettem e jelenség elsősorban a gazdag francia és a délnémet régiók jellemzője volt, ahol a demográfiai folyamatok következtében éles verseny folyt az egyházi állásokért. Európa keleti felében, így a Kárpát-medencére azonban ez inkább kivételesnek számított. A magyar javadalmak esetében ennek magyarázata a népesedési viszonyokon jelentősen túlmutat, a magyar királyok ugyanis a 15. század elejétől következetesen alkalmazott, s szinte valamennyi egyházi javadalomra kiterjesztett kegyúri jogában rejlik.⁴⁹

⁴⁷ MEYER, *Arme Kleriker*; MEYER, ANDREAS, *Der deutsche Pfründermarkt im Spätmittelalter*, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken 71 (1991) 266–279; SCHWARZ, BRIGIDE, *Römische Kurie und Pfründenmarkt im Spätmittelalter*, Zeitschrift für Historische Forschung 20 (1993) 129–152; SCHMUGGE, *Kirche, Kinder, Karrieren*, 196–197.

⁴⁸ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 255–266.

⁴⁹ Ennek részleteire lásd FRAKNÓI, A magyar királyi kegyúri jog; MÁLYUSZ ELEMÉR, A konstanzi zsinat és a magyar főkegyúri jog, Máriabesnyő–Gödöllő 2005 (reprint); TUSOR PÉTER, A konstanzi bulla „alkalmazása”. A magyar királyi főkegyúri jog a 15–16. században, „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris” Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. BÁRÁNY ATTILA, PÓSÁN LÁSZLÓ, Debrecen 2014, 219–241.

VISSZAÉLÉSEK

Az említett indítékok mellett időről időre előfordultak különböző visszaélések is, amelyek a 15. század elejétől élénken foglalkoztatták a teológusokat, kánonjogászokat, s e káros jelenséget a pápák is igyekeztek több-kevesebb sikerrel orvosolni.⁵⁰ A római utazás egyik mozgatórugójaként említhetjük például a megfelelő képzettség hiányát, morális gondokat, illetőleg személyes konfliktusokat, amelyek következtében a jelöltet a helyi *ordinarius* nem volt hajlandó felszentelni. 1436 februárjában például három, míg március elején egy győri egyházmegyes érkezett személyesen, vagy képviselője által juttatta el kérését az ekkor Firenzében tartózkodó pápai udvarba. Az első három, azonos napon kiállított *dimissoria* szövege arra utal, hogy valamilyen ellentét állhatott fent a kandidálók és saját püspökük között, esetleg valamit el kívántak titkolni, ezért kérvényezték, hogy bármely katolikus főpaptól valamennyi szent rendet felvegyék. Az oklevél csak általánosan utalt a kiállítás okára, jelesül, hogy a kérvényező saját ordináriusához nem fordulhat (*ordinarium tuum propter hoc accedere commode non poteris*), amely egyébként közkeletű szófordulatnak számított a kúriai gyakorlatban.⁵¹ A *Seltszam* Farkas számára kiállított dokumentumban az említettnél konkrétabb indítékra bukkanunk, ugyanis ő a győri püspöki szék üresedésére hivatkozva (*in ipsis partibus ad presens sedes episcopalis vacat*) kért hasonló szentelési engedélyt.⁵² Állításának a Kamarában hitelt adtak, jöllehet minden valóságalapot nélkülözött. A győri egyházmegyét ugyanis Molnári Kelemen irányította püspökként 1417 novembere és 1438 szeptembere között.⁵³ Mindebből két dologra következtethetünk: egyrészt minden valószínűség szerint személyesen utazott Toszkánába, hiszen a nyilvánvaló csalást ajánlatos volt titokban tartani, s talán éppen e miatt nem a három egyházmegyes társával azonos időben jelent meg a Kamarában. Másrészt pedig vélhetően valamely szentelési akadály alól kívánt ezen engedély birtokában kibújni, hiszen Itália-szerte, sőt Rómában is számos püspök várta a hozzá hasonló kuncaftokat, akiket aztán mindenfajta ellenőrzés nélkül, bizonyos díjazásért pappá szenteltek. Az ehhez hasonló esetekben a római utazás is kifizetődőbbnek, s nem melleleg gyorsabbnak bizonyult a hazai ordinációnál.

⁵⁰ PELLICCIA, *La preparazione*, 51–81; REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 284–287.

⁵¹ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 20v, 21r.

⁵² Uo. fol. 15r.

⁵³ HC I, 282, II, 167; ENGEL, *Archontológia* I, 71; *Cameralia* I, 145, 578–580a, 584–585, II, 1189, 1200. sz.

Az sem volt példa nélküli, ha tehetséges, képzett klerikusok anyagi ellenszolgáltatás fejében a gyengébb felkészültségűek helyett tették le a vizsgát. Természetesen ez nemcsak a Kúriánál, hanem az *in partibus* szentelési vizsgáknál is előfordult.⁵⁴ A visszaélések szintén elterjedt formája volt a hamis javadalomra történő promóció, amint részletesen kifejtettem a negyedik fejezetben. Amint láthattuk, ez európai összehasonlításban a magyarok között nem számított gyakorinak, s az értekezésben vizsgált személyek egyike esetében sem mutatható ki.

⁵⁴ MEYER, *Arme Kleriker*, 30; SALONEN, *The Penitentiary*, 190; SALONEN–HANSKA, *Entering*, 200, 114. jz.

VII. A KÚRIAI SZENTELÉSEK ÉS A HITÚJÍTÁS

A kúriai szentelések időbeli jellemzőit elemezve rámutattam arra, hogy a magyarok részvétele az 1510-es évek második felében is lényegében folyamatos volt, annak ellenére, hogy a két évtizeddel korábbi adatsorokkal összevetve (7. ábra) jelentősen kevesebben érkeztek ekkor. A kontinuitás nemzetközi összehasonlításban is tetten érhető, amint ANDREAS REHBERG ezirányú kutatásai igazolták.¹ A tendencia az 1520-as évek első felében sem változott, sőt a 16. századi magyar adatok közül az 1523-as év eredménye kiemelkedő, ugyanis a Kamara által szervezett promóción részt vett, s túlnyomórészt presbiterre szentelt 57 fő a teljes korszakra vetítve a negyedik legmagasabb értéket jelenti (9 ábra). Mindebből pedig arra a konklúzióra jutottam, hogy a lutheri reformáció első éveiben intenzív érdeklődés mutatkozott a magyar klerikusok részéről a római promóció lehetősége iránt.

Az elsősorban a kamarai regiszterek adatai alapján megfogalmazott következtetésemet megerősítik a következő év szupplikációs regiszter-bejegyzései is, ugyanis 1524 januárjában és márciusában összesen 126 magyar javadalmas kérvényezte római szentelését az Apostoli Kancellárián.² A folyamodványok kivétel nélkül kúriai promóciókra vonatkoznak, hovatovább az egyes kérvények záradékában azt is feltüntették, hogy az illetők a Kúriában tartózkodtak. Sőt abban is biztosak lehetünk – bár konkrét információink erre nézve nincsenek –, hogy az ordinációkra sor is került. TÓTH PÉTER az egri egyházmegyes személyeket vizsgálva a márciusi magyar „klerikusáradat” háttere kapcsán felvetette annak lehetőségét, hogy az említett év februárjában II. Lajos király (1516–1526) megbízásából Rómába utazó Brodarics István vezette magyar követség megfelelő biztonságot jelenthetett az útra kelő egyháziak számára.³ Az elképzelés azonban egy forrás téves interpretálásán alapult, ugyanis Brodarics 1522 májusától egészen 1524 májusáig Rómában tartózkodott.⁴

¹ REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 301; REHBERG, *L'affluenza*, 240–241.

² ASV Reg. Suppl. vol. 1797, fol. 162r; vol. 1806 253v; vol. 1804, fol. 194v–195v, 197rv, 201r, 202r, 206v; vol. 1806, fol. 147rv. – TÓTH PÉTER lekötő szívésséggel bocsátotta rendelkezésemre az általa gyűjtött anyag digitális felvételeit, amelyet ehelyütt is köszönök. – A részletekre lásd Adattár VI.

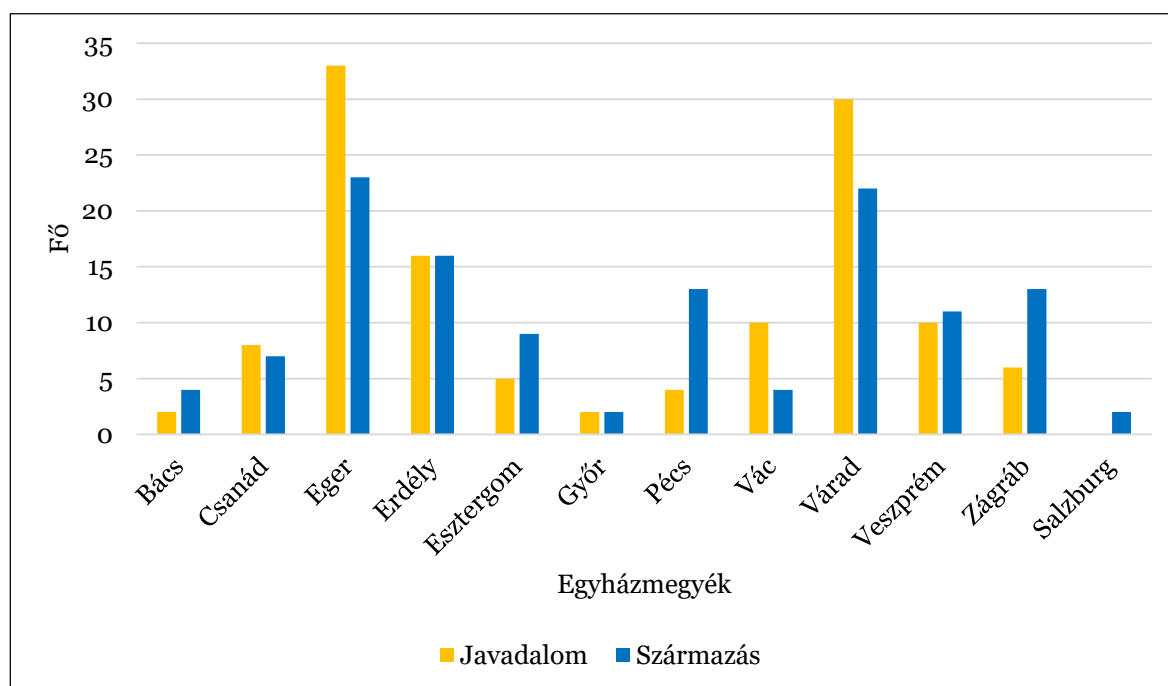
³ TÓTH, *Adatok az egri püspökség*, 316.

⁴ Az uralkodó pápához intézett levelének következő soraiból következtetett erre TÓTH, jöllehet mindössze arról van szó, hogy a pápa a király által említett dolgokról, jelesül a törökök készülődéséről a követektől többet megtudhat. A regeszta „követül Brodarics Istvánt és Marsupinus Ferencet küldi a pápához” passzusa is félrevezető. A vonatkozó, eredeti szövegrész ugyanis a következő: „Quibus de rebus Stephanus Brodericus, et Franciscus Marsupinus Oratores mei plura meo nomine dicent vestrae Sanctitati”. Vö. *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, összegyűjtötte és

Kielégítő magyarázattal e „klerikusáradatra” sajnos magam sem tudok szolgálni, így meg kell elégednünk – egyelőre legalábbis – azzal az általános jelenséggel, hogy az újonnan választott pápa pontifikátusának első évében rendszerint a normál évekhez képest nőtt a zarándokok, és az egyéb ügyekből kifolyólag Rómába utazók száma.⁵ VII. Kelemen 1523 novemberében választották Szent Péter trónusára, így minden valószínűség szerint klerikusaink utazását e körülmény is befolyásolhatta.

16. ábra

A kúriai szentelésért folyamodó magyar javadalmasok megoszlása (1524)

Mindazonáltal a Mohácsot közvetlenül megelőző években sem kellett feltétlenül Rómába utazni a gyors szentelés érdekében, hiszen alkalmanként a pápai legátusok olyan felhatalmazással rendelkeztek, amely lehetővé tette a kandidálók számára, hogy a kánonilag előírt időszakokon kívül, akár egyazon napon valamennyi rendet felvegyék.⁶ Mindezt Tommaso de Vio bíboros, *legatus de latere* 1523 novemberében Körmendi

kiadásra előkészítette ARTNER EDGÁR, közreadja SZOVÁK KORNÉL–TÖRÖK JÓZSEF–TUSOR PÉTER, (Collectanea Vaticana Hungariae I/1), Budapest–Róma 2004, 168. – Mindez csupán arra utal, hogy a Rómában tartózkodó követek, akiknek folyamatos utasításokat küldtek Budáról, az ügy részleteiről tájékoztatják a Szentatyát. Vö. KASZA PÉTER, *Egy korszakváltás szemtanúja. Brodaries István pályaképe*, (Sziluett. Korszerű történelmi életrajzok), Pécs–Budapest 2015, 52–59, 237–238.

⁵ SALONEN–HANSKA, *Entering*, 208.

⁶ CSEPREGI ZOLTÁN, *A magyarországi reformáció első nemzedéke. Családi háttér – tanulmányok – papszentelés*, VÉRTESI LÁZÁR (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII), Pécs 2017, 135–156, itt: 138.

Rozsos János számára kiállított, az előző fejezetekben említett szentelési engedélye szemlélteti.⁷

Az 1520-as évek első felében tehát a kúriai szentelések terén nem tapasztalható különösebb visszaesés, mindössze a Német–római Birodalom területéről érkezők esetében figyelhető meg némi létszámbeli csökkenés, amint REHBERG kutatásai nyomán ismert. Ennek hátterében esetleg a lutheri reformáció nyomai sejthetők, noha mindez csak feltételezhető.⁸ Jóllehet Luther Márton nézetei a magyar királyi udvarban sem voltak ismeretlenek,⁹ sőt a német reformátor követőit (*omnes Lutheranos*) az 1523-as és az 1525-ös országgyűlésen fej- és jószágvesztésre ítélték,¹⁰ tanai 1526 előtt csak Budán, Sopronban, valamint a németajkúak lakta északi és erdélyi városokban váltak szélesebb körben ismertté.¹¹ Az 1524 első hónapjaiban regisztrált szentelési folyamodványok tehát éppen azt igazolják, hogy magyarok körében a római papszentelés lehetősége a korábbiaknál is nagyobb népszerűségnek örvendett. Mindezzel párhuzamosan fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a 16. század első évtizedeiben maguk a pápák igyekeztek szigorítani a kúriai promóciós eljárásokat, annak érdekében, hogy az alkalmatlan személyek pappá szentelését megakadályozzák. A pápaság ezirányú törekvései pedig azt is egyértelművé teszik, hogy az 1523/1524-es magyar „klerikusáradat” nem annak köszönhető, hogy a kúriai promóciót megelőző szentelési vizsga teljesítése a hazai ellenőrzésnél könnyebb lett volna. Érdekes tehát a *Curia Romanában* zajló promóciós procedúrák megfelelő felügyeletének biztosítására bevezetett lényeges változtatásokat az alábbiakban röviden áttekinteni.¹²

⁷ *Egyháztörténelmi emlékek*, I, 102; MNL OL DF 200 599.

⁸ REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 296; REHBERG, *L'affluenza*, 219–220.

⁹ CSEPREGI ZOLTÁN, *Udvari papok Mária királyné környezetében*, Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531, szerk. RÉTHELYI ORSOLYA et alii. Budapest 2005, 44–55; CSEPREGI ZOLTÁN, *A reformáció nyelve: Tanulmányok a magyarországi reformáció első negyedszázadának vizsgálatá alapján*, (Humanizmus és reformáció, 34), Budapest 2013, 78–101.

¹⁰ *Egyháztörténelmi emlékek*, I, 83., 197. sz.

¹¹ CSEPREGI ZOLTÁN, *Reformation in Hungary: Historiography, Research Problems, Methodology*, *Temp – tidsskrift for historie* 15 (2017) 135–158, itt: 143. – Paul Speratust, Luther barátját 1522-ben Budára hívták prédikátornak, azonban az állást végül nem tudta elfoglalni. *Egyháztörténelmi emlékek*, I, 71. sz. – A lutheri tanok nagyszombati és brassói dékáni kerületekben történő terjedésére lásd Uo. 125., 140., 146., 157., 168., 210., 218., 249., 263. sz.

¹² Különösen annak tükrében fontos ezen intézkedések felvázolása, mivel általános tendenciának tekinthető, hogy a történetírás a katolikus egyházban megvalósult reformokat – elsősorban HUBERT JEDIN nagyhatású munkássága nyomán – kizárólag a trentói zsinattal kezdődően tárgyalta. Ugyanakkor az újabb kutatások felhívták a figyelmet arra, hogy a késő középkortól kimutatható reformelképzelések és azok egy részének megvalósítása szervesen összefügg a 16. század derekának összegző reformzsinatán megfogalmazott számos intézkedéssel. Vö. BOECKMANN, HARTMUT, *Das 15. Jahrhundert und die Reformation*, Kirche und Gesellschaft im Heiligen Römischen Reich des 15. und 16. Jahrhunderts, hgg. v. DERS., Göttingen 1994, 9–25; VOLKMAR, CHRISTOPH, *Reform statt Reformation. Die Kircehnpolitik Herzog Georgs von Sachsen 1488–1525*, (Spätmittelalter, Humanismus, Reformation, 41), Tübingen

II. Gyula neve elsősorban a sikeres csaták, a pápai állam területének bővítése nyomán került be a krónikások feljegyzései közé, semmint az egyház reformjának előmozdítójaként. Névválasztásával mindezt előre jelezte, ugyanis a hadi sikereiről méltán híres római Cézárra utalt a *Iulius* keresztnév.¹³ Ugyanakkor nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az egyház megújítását célzó, V. lateráni zsinat összehívása (1512) is az ő nevéhez fűződik. Ami pedig vizsgált tárgyunk szempontjából kiváltképp jelentős, a kúriai promóciók terén is több intézkedést hozott.

1503. november 20-án, három héttel pápává választását követően Rafael kamarás a szentatya nevében felhatalmazta Ferenc kánonjogi doktort, penitenciáriust, a krétai Mylopotamos püspökét (1499–1514),¹⁴ hogy az Apostoli Kamara által szervezett szenteléseket a brève keltétől kizárólag ő (*non alies aliter nec alio modo*) végezze (*promovendi et ordinis ipsos spirituales concedendi paternitati vestrae damus et concedimus per presentes*). A kinevező dokumentum azt is magában foglalta, hogy valamennyi, a Római Kúriában a szent rendekre és az áldozópapságra jelentkezőnek először vizsgát kell tennie (*primo tamen maturo examine*), s miután az Apostoli Kamarában alkalmasnak bizonyulnak (*per Cameram ipsam approbatos et pro ydoneis admissos super ordinibus per eos postulandis*) kerülhet végül sor a promócióra.¹⁵

Néhány évvel ezt követően, 1509. január 31-én ismét Ferencet nevezték ki a Kúria ordinátorává, megbízatása immár élethossziglan szólt (*quamdiu vitam duxeris*). A pápai iratból tudjuk, hogy a püspök a Szent Péter bazilika gyóntatójaként, továbbá II. Gyula házi prelátusaként (*prelato nostro domestico*) tevékenykedett. Kinevezésével egyidejűleg pedig a pápa visszavonta a hasonló felhatalmazással rendelkező főpapok jogosítványát (*revocantes quascumque gratias et concessionis similes quibuscunque aliis episcopis seu archiepiscopis*).¹⁶ II. Gyula szándéka e két felhatalmazás alapján nyilvánvalóan a kúriai szentelések átláthatóságának megteremtésére irányult. A promóciókkal kapcsolatos felelősséget immár egyetlen főpap viselte, nem kerülhetett (volna elméletileg) sor párhuzamosan végzett ordinációkra, amely az esetleges visszaéléseknek is elejét vehette. Mindez véleményem szerint szorosan összefügg a VI. Sándor pápasága idején megfigyelhető fejlődési folyamattal, továbbá szerves folytatása

2008, 9–10; Uő, *Catholic Reform in the Age of Luther. Duke George of Saxony and the Church, 1488–1525*, Leiden/Boston 2017, 10–13.

¹³ PELLEGRINI, *Il papato*, 123–135; PASTORE, ALESSANDRO DI, *Giulio II, papa*, Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 57 (2001) (=http://www.treccani.it/enciclopedia/papa-giulio-ii_%28Dizionario-Biografico%29/).

¹⁴ HC II, 192; III, 244.

¹⁵ PELLICCIA, *La preparazione*, 448–449, 8. sz.

¹⁶ Uo. 449–450, 9. sz.

a Borgia pápa által a promóciók terén megkezdett reformoknak. Sajnos Ferenc ordináriusi működését nem tudjuk nyomon követni, mivel az 1503 és 1512 között lezajlott promóciókról nem maradtak fent adatok a *Libri formatarum* köteteiben, amint a második fejezetben láthattuk.

1512. március 30-án adta ki II. Gyula a kúriai hivatalok jövőbeni reformjára vonatkozó bulláját, amely a szenteléseket is érintette.¹⁷ Ezirányú terveinek végrehajtása, ahogy az általa összehívott római zsinat folytatása is, azonban már utódjára hárult.

X. Leó elődje nyomdokain járva látott hozzá a kúriai hivatalok megújításához, amely kérdés az V. lateráni zsinat több ülésén is terítékre került. 1513 októberében öt albizottságot hozott létre, s az ötödik feladata lett a *Sacra Penitentiaria Apostolica* és más hivatalok reformja mellett, a kúriai szentelésekben közreműködők (*ordinatores in Romana curia ad sacros ordines*) tevékenységének szabályozása.¹⁸ December 13-i keltezéssel adta ki *Pastoralis officii* kezdetű bulláját, amelyben részletesen meghatározta a pápai Kúria hivatalainak működését (*Reformationis officiorum Curie de Urbis*).¹⁹

A bulla bevezető része utalt a II. Gyula által megkezdett és szükséges reformokra, amelyet azonban halála folytán ő már nem tudott megvalósítani. A zsinat nyolcadik ülésén,²⁰ majd azt követően a titkos konzisztóriumon alaposan megtárgyalták a promóciók ügyét, s az egyeztetések eredményeként került megfogalmazásra a dokumentum.²¹ Mivel a kúriai szentelések körül tapasztalható visszaélések (*fraudes circa huiusmodi ordinationes*) a lelkeket veszélybe sodorják (*animabus periculosa fieri*), amelyeket meg kell szüntetni – olvashatjuk az előírásban –, valamennyi olyan prelátustól, aki a bíborosok famíliájához tartozott a pápa visszavonta a szentelésre vonatkozó felhatalmazást. A kúriai ordinátorra vonatkozóan pedig megerősítette elődjének határozatát, amely értelmében egyetlen személyt nevezett ki a pápai Kúria

¹⁷ Uo. 53–54.

¹⁸ Uo. 54. Vö. REHBERG, *L'affluenza*, 194, itt „ordinationes in Romana curia” címmel.

¹⁹ Az eredeti szöveg másolata: ASV Reg. Vat. vol. 1211, fol. 134r–176r; kiadása (hiányokkal): *Bullarium diplomatum*, V, 571–601.

²⁰ A zsinatra lásd MINNICH, *The Fifth Lateran Council*; fontosabb határozataira legújabban: MINNICH, NELSON H., *The Decrees of the Fifth Lateran council (1512–17). Their Legitimacy, Origins, Contents, and Implementation*, New York 2016.

²¹ „apponere volentes venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus per litteras felicis recordationis Iulii pape II predecessoris nostri super eiusmodi reformationem editas ac putatis executoribus ac aliis insuper, qui a nobis prefato Iulio, sicut domino placuit [...] et hanc per quam necessariam officialium reformationem, quam idem Iulius absolvere non valuit, se qui, et hoc sacro approbante concilio, ad optatum finem perducerem volentibus [...] postmodum et huic sacro Lateranensi concilio referrent [...] in cedula octave sessionis [...] ac demum in consistorio nostro secreto relationi facta, et in congregationem prelatorum palam quem facta fuerant recitatis, infra scriptas reformationes iuxta eorumdem cardinalium deputationum moderationes et taxarum deductiones correctionesque ac marita et prohibitiones ad Dei omnipotentis laudem nostrum ac huius Sancte Sedis honorem ac fidelium omnium [...] fecimus [...]”: ASV Reg. Vat. vol. 1211, fol. 134v–135r.

ordinátorává (*unum dumtaxat episcopum ordinatorem in Curia esse volumus*). Mindezt pedig azzal indokolta az okirat, hogy mindennaposnak számítottak a korábbi ordinátorok megvesztegethetősége és alkalmatlansága miatti panaszok (*de istis ordinatibus et eorum extorsionibus ac personis minus dignis per eos ordinatis quamplurime querimoniae ad aures nostras quotidie pervenerint*). Az ordinátornak feddhetetlen erkölcsűnek és tiszta lelkiismeretűnek kell lennie, aki az Apostoli Kamarától szolgálataiért kapott salláriumán felül egy *carlenus*-nál többet egyik szentelendőtől sem fogadhatott el. Ez az előírás nyilvánvalóan a *simonia* ellen irányult. Az ordinátor mellett egy további, a tudományokban jártas (*sufficientis doctrine*) érseket, illetőleg püspököt bízott meg a pápa a kandidálók alkalmasságát vizsgálándó (*qui promovendos ad ordines huiusmodi examinare debeat*). A vizsgáztató mellé pedig egy kamarai jegyzőt rendeltek, akinek írásba kellett foglalni a jelölt által felkért tanúk vallomását (*depositiones testium per examinandum productorum in scriptis redigere*), amelyet a vizsgáztatóval történt aláíratást (*manu propria examinantis subscriptum*) követően az ordinátornak kellett bemutatnia (*ordinatori presentandum subscribere*). A szentelendők által a Kancelláriának járó díjakat a következőképpen szabályozták: a promóciót elrendelő mandátumért egy, majd pedig az első tonzúrától egészen a presbiterátusig fokozatonként szintén egy-egy (összesen öt) *carlenust* kellett fizetni. A vizsgáztató saját járandóságán felül legfeljebb egy *carlenust* kaphatott a kandidálóktól. Mindazon jelöltek pedig, akik nem a bullában előírt módon járnak el promóciójuk során, a csalás bűnét (*crimen fasli*) követik el, amely vétékért 200 dukátot tartoznak fizetni a Szent Péter-bazilika műhelye számára. Az előírás a rómaiakra nem vonatkozott (*clericis Romanis dumtaxat exceptis*), ugyanis ők a vikárius illetékességi körébe tartoztak.²² Ugyan a dokumentum szövegében kifejezetten nem szerepel a *vicarius Urbis*, azon megfogalmazás alapján, miszerint a rendelkezés a Kúriában élőkre, valamint a Rómától negyven mérföld távolságon túlról (*ultra quadragesimum miliarium ab Urbe*) érkezőkre vonatkozik, kétségtelenné teszi, hogy Róma és annak negyven mérföldes körzetében a helynök joghatóságát képezték a promóciók.²³

Ugyancsak e reformbullában állapították meg a Vikáriátuson működő jegyzők díjazását, amely értelmében a szentelendők vizsgálatáért és a számukra kiállított tanúsítványért mindössze két *carlenust* kellett fizetni. Ugyanennyibe került valamennyi

²² Uo. 136v–138r.

²³ Erre lásd REHBERG, *L'affluenza*, 203.

fokozat felvétele, továbbá a rászorulókat díjmentesen (*pauperibus gratis dent*) vehették igénybe a hivatal ezirányú szolgáltatásait.²⁴

A dokumentum publikálását követően, szintén még 1513 decemberében X. Leó állandó kamarai vizsgáztatóvá nevezte ki Gabriel Ágoston-rendi remetét, Durazzo érsekét (1515–1534), a pápai kápolna sekrestyését. A sokat foglalkoztatott tudós férfit a pápa számos, többek között diplomáciai és adminisztratív területen alkalmazta, X. Leó udvarának egyik legmegbízhatóbb tagjaként tartották számon.²⁵ A Kúria ordinátori megbízását pedig a firenzei származású Gian Francesco Salvini, a kis-ázsiai Spignat (1510–1514), majd Viesti (1514–1516) püspöke kapta meg.²⁶ Sajnos az ő szentelésekben játszott szerepüknek sem találjuk nyomát a *Libri formatarum* köteteiben tapasztalható hiátus miatt, azonban a tevékenységükért járó sallárium kiutalását a kamarai főkönyvekben rögzítették. Az első ismert alkalommal 1515 februárjában utalták ki járandóságukat, s az egyes tételeknél a tényleges feladatukat is megnevezték a kamarai jegyzők. Salvini püspök *pro suo salaris officii promotoris*, míg Gabriel érsek *pro sua provisionis examinus promoventium se ad sacros ordines* részesült az egyaránt öt forintos havidíjban.²⁷

A zsinat későbbi üléseinek is állandó témája maradt a papi élet reformja, valamint a szentelendők alkalmasságának kérdése. 1514. május 5-én Antonio Pucci, az elismert hitszónok és későbbi bíboros a zsinati atyák előtt tartott orációjában az egyházban tapasztalható visszaéléseket és a megújulás szükségességét tárta hallgatósága elé. Kiváltképp a klerikusi ordó elhanyagoltságát és a reform elodázhatatlanságát hangsúlyozta, az egyháziak által okozott visszaélések közül többet felsorolva. A túlkapásokat elkövető klerikusokat nézete szerint nem szabad pappá szentelni, illetve a vétkes felszentelteket pedig fel kell függeszteni vagy le kell tenni.²⁸ Stefano Taleazzi patrasi érsek szónoklatában Rómát és a város papságát illetve kemény kritikával. Két kamalduli szerzetes, Paolo Giustiniani és Pietro Quirini a *Libellus ad Leonem X* című feljegyzésükben a püspökök felelősségére hívták fel a figyelmet, hiszen nekik kellett kiválasztaniuk a szentelésre alkalmas személyeket, amely megvalósítását csak a szigorú vizsgálat szavatolhatja. A diszkusszióban bizonyosan részt vett a zsinaton jelen lévő

²⁴ Bullarium diplomatum, V, 599.

²⁵ HC, III, 206; REHBERG, *L'affluenza*, 197 és 131, jz.

²⁶ HC, III, 303, 332,

²⁷ ASV Cam. Ap., Intr. et Exit. vol. 553, fol. 147r. – Néhány további kiutalás: vol. 554, fol. 53rv, 66v, 69v, 73v, 74v (1515); vol. 555, fol. 170r, 165r (1516).

²⁸ MINNICH, NELSON H., *Concept of Reform Proposed at the Fifth Lateran Council*, Archivum Historiae Pontificae 7 (1969) 163–251, itt: 196.

camerlengo, Raffaele Riario kardinális is, aki a kamarai szentelések elsőszámú felelőse volt.²⁹ A viták nyomán a szerzetesrendek tagjaira vonatkozóan határozat is született: szentelésük előtt alkalmasságukat az illetékes ordinárius felhatalmazása nyomán vizsgálták meg, s a promóciót a helyi székesegyházban kellett elvégezni.³⁰

A Szentszék ugyancsak szabályozni kívánta az *extra tempora* ordinációk körül tapasztalható visszasságokat. Az 1515. december 26-án Soderini bíborshoz, Róma apostoli legátusához intézett bréve határozott utasítása értelmében a kandidálók kizárólag Gabriel durazzói érsek előtt tehetik le a szükséges vizsgát, s csak miután *de litteratura et titulo* alkalmasnak bizonyultak kerülhet sor az ordinációra, amelyet csak és egyedül Gian Francesco Salvini viesti püspök végezhet.³¹

A Medici pápa következő, promóciókat érintő előírása 1517/1518 tájára datálható. Ekkor egy *motu proprio*t bocsátott ki, amelyben részint korábbi intézkedéseit nyomatékosította, részben pedig kiegészítette azokat. E szerint kamarai vizsgálat nélkül (*nisi in prefata Camera diligenter examinato*) egyetlen jelöltet sem mozdíthatnak elő, továbbá a bizonyíthatóan méltatlanokat (*indignis*) és javadalommal nem rendelkezőket (*absque beneficiorum titulis*) a Kúriában nem szentelhetnek fel. Külön felhívta az idegenek (értsd a város 40 mérföldes körzetén kívülről érkezők) figyelmét, hogy a szentelés előtt be kell mutatniuk a saját ordináriusuk által kiállított szentelési engedélyt (*litteris dimissoriis quarum vigore ab ordinariis ipsis facultas ordines sacros recipiendi tributa visa fuerit*).³²

1517-ben, az előző ordinátor halálát követően Geremia Contugi krajnai érsek került e hivatalba. Az ő személyében egy tapasztalt prelátus kapott promótori megbízást, ugyanis ő már 1499-től vett részt a *Camera Apostolica* ordinációs eljárásain. Nem mellesleg a lateráni zsinat egyik aktív szereplőjeként tisztában volt a szenteléseken tapasztalható visszaélések kapcsán megfogalmazott kritikákkal. Ő a kamarai procedúrákkal párhuzamosan a vikárius hatáskörébe tartozó ordinációk elvégzésére is megbízást kapott.³³ A kamarai szentelések terén bevezetett szigorítás tetten érhető a magyar vonatkozású adatokban is. Amint fentebb láthattuk, a Jeremiás érsek által felszentelt nyolc magyar klerikus közül Polgári Tamást promócióját követően azonnal

²⁹ REHBERG, *L'affluenza*, 194.

³⁰ REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 286.

³¹ PELLICCIA, *La preparazione*, 62–63.

³² Uo. 451–452, 11. sz.

³³ REHBERG, *L'affluenza*, 197–198.

egy évre felfüggesztették az oltárszolgálat alól.³⁴ Azt azonban sajnos nem tudjuk, hogy miért került sor erre.

1518. február 15-én kelt Vincenzo de Andreis otocsáci püspök első ordinátori kinevezése. A pápa házi prelátusának, aki feltehetőleg dominikánus szerzetes volt, feladata e dokumentum megfogalmazása szerint a világ minden részéről a szent rendek felvételére a római Kúriába sereglők promóciója (*ad ordines huiusmodi omnibus ex omni parte mundi ad Romanam Curiam pro huiusmodi ordinibus suscipiendis confluentibus deputari*) lett. Kinevezésével egyidejűleg – a korábbi ordinátori felhatalmazásokkal megegyező módon – a pápa valamennyi püspök és érsek hasonló koncesszióját érvénytelennek nyilvánította.³⁵ 1519. július 30-án a pápa ismételten Vincét nevezte ki a *Curia Romana* egyedüli ordinátorává.³⁶ X. Leó ezen intézkedést azzal indokolta, hogy néhány püspök továbbra is műveletleneket, jól olvasni és írni nem tudó, javadalommal nem, illetve hamis titulussal rendelkezőket, továbbá alkalmatlanokat, testi fogyatékosokat, szegényeket mozdít előre a szent rendekre, amellyel egyrészt veszélybe sodorják saját lelkiüket, másrészt az egyházi rend megvetését és számos egyéb botrányt okoznak.³⁷ Vincenzo tevékenységéért elődjeinél magasabb, havi tíz dukátos díjazásban részesült.³⁸

A 16. század első évtizedeinek reformintézkedései kapcsán fontos hangsúlyozni, hogy ezek az 1460-as évektől kimutatható törekvések szerves folytatását alkották, amelyek által a kúriai promóciók terén (is) a minőségbiztosítás feltételeit kívánta megteremteni a Szentszék. Kérdés persze, hogy a pápák, különösen X. Leó áttekintett reformintézkedései megvalósultak-e a gyakorlatban? Vincenzo ismételt kinevezése világossá teszi számunkra, hogy több Rómában tartózkodó püspök a pápai rendelet dacára sem hagyott fel káros üzelveivel, s titokban, anyagi ellentételezésért továbbra is kiszolgáltatta a szent rendeket. Úgy tűnik tehát, hogy az egyház vezetése, kiváltképp II.

³⁴ ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 13, fol. 42v.

³⁵ ASV Cam. Ap., Div. Cam. vol. 67, fol. 67rv; PELLICCIA, *La preparazione*, 452–453, 12. sz.; REHBERG, *L'affluenza*, 198.

³⁶ Uo. 69.

³⁷ „Cum itaque sicut accepimus nonnulli Antistites, et praecipue in alma urbe nostra personas non solum indoctas, sed bene legendi scribendique ignaras, nullum titulum, seu falso suppositum habentes insufficientes, et minus idoneas, et corpore vitiatas, pauperrimas, ut mendicari coactas, ad sacros etiam presbiteratus ordines promoverem temere praesumerunt in animarum suarum periculum, et divinae Maiestatis offensam, ac clericalis ordinis vilipendium, perniciosum quoque exemplum, et scandalum plurimorum.” – Uo. 453–454, 13. sz.

³⁸ „ordinarii salario decem ducatorum per eandem cameram, et singulo mense solvendorum”: Uo. – ANDREAS REHBERG nézete, miszerint ő lett volna az első, aki munkájáért díjazásban részesült, amely havi öt dukátot tett ki (*per la prima volta un compenso diretto di cinque ducati d'oro di Camera al mese*), korrigálásra szorult. Vö. REHBERG, *L'affluenza*, 198.

Gyula és X. Leó olyan változtatásokat kívántak bevezetni a kúriai promóciók terén, amelyek elejét vették volna az e szertartásokat körülvevő kisebb-nagyobb visszaéléseknek, botrányoknak. Erőfeszítéseik, ezirányú intézkedéseik ellenére lényegi változások nem történtek a Rómában zajló szentelések teljes spektrumán, amelynek háttérében elsősorban a római vikárius szerepének definiátlansága húzódott meg. Természetesen azok a szegény, az Örök Városban szerencsét próbáló püspökök sem egyszerűsítették a helyzetet, akik továbbra is némi jutalék fejében szemet hunytak a messze földről érkezők turpisságai felett. Az előzőekben röviden áttekintett szabályozások mindössze a kamarai szenteléseken juthattak érvényre, amelyet a több szintű kontroll (Kancellária, Penitenciária, kamarai jegyzők, vizsgáztató, ordinátor) biztosított. Éppen a szigorú kamarai ellenőrzésen „akadt fenn” a veszprémi egyházmegye Szentmártoni Mihály, akit Lénárd belcastrói püspök 1523 márciusában pappá szentelt ugyan, ám szentelési bizonyítványába azt is feljegyezte Bernardinus de Alexandrinis, hogy fél évre felfüggesztették a szentmise celebrálás alól.³⁹

A Luther fellépése következtében felbolydult Német–római Császárság területén felettébb érzékenyen viszonyultak a papszentelés kérdéséhez. Az 1521-es worms birodalmi gyűlésen a pápai hivatalok által kiállított szentelési engedélyeket érte erős támadás. Az 1523-as nürnbergi gyűlésen a német nemzet által benyújtott *Gravamina* egyebek mellett a Rómában e téren tapasztalható káros gyakorlatot tette bírálat tárgyává.⁴⁰ Ugyancsak ezen a *Reichstagon* éles kritikát fogalmaztak meg a német püspökökkel és *suffraganeusaikkal* szemben, mivel általában túl sok papot szenteltek, akik között számos csaló és alkalmatlan is található. Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a reformáció előestéjén a pápaság is érzékelte a római szentelésekkel kapcsolatos visszasságokat, amelyeket több, a processzus reformját célzó intézkedéssel kívánt több-kevesebb sikerrel orvosolni. A végleges megoldásra azonban még néhány évtizedig, egészen a trentói zsinatig várni kellett.

³⁹ „suspenditur dictus Michael ad sex menses, quibus elapsis possit licite celebrare”: ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 65v.

⁴⁰ Ez a *panasz* tulajdonképpen az 1521-es néhány ponttal kiegészített változata. Vö. WOLGAST, EIKE, *Die deutsche Kirche vor und in der Reformation – Selbstreform und Fremdreform*, Der Reformator Martin Luther 2017. Eine Wissenschaftliche und gedenkpolitische Bestandsaufnahme, hgg v. HEINZ SCHILLING, Berlin, 2004, 31–52, itt: 41–42.

ÖSSZEGZÉS

Értekezésemben a magyar historiográfia egy kevésbé tárgyalt, ám a késő középkori egyházi társadalom kutatása szempontjából egyáltalán nem elhanyagolható szeletét, a Római Kúriában lezajlott késő középkori klerikusszentelések összetett kérdéskörét vizsgáltam. Elemzésem alapvető bázisát a Vatikáni Apostoli Levéltár Apostoli Kamara fondjában található *Libri formatarum* homogén forráskorpusza alkotta, amelyet a korábbi hazai kutatás nem hasznosított. A kúriai klerikusszentelések 1425–1524 közötti adatait tartalmazó sorozat 14 kötetén kívül bevontam az elemzésbe a római Vikáriátus két korunkra maradt, 16. század eleji regiszterét, a *Diversa Cameralia* egyik kötetének vonatkozó bejegyzését, valamint az *in partibus* elérhető szentelési bizonyítványokat is. Az említett kútfők mellett két további kúriai hivatal, a *Cancellaria* és a *Sacra Poenitentiaria Apostolica* szupplikációs köteteinek promóciókkal kapcsolatos bejegyzései közül is többet felhasználtam. Alapvetően arra voltam kíváncsi, hogy milyen arányban vettek részt a magyarok a késő középkor szentelési turizmusában, kik, honnan, mikor és miért keltek útra? E kérdések után nyomozva számos további részproblémával találtam magam szembe, amelyek megoldásában az e témakörben, elsősorban az utóbbi másfél évtizedben megjelent nemzetközi feldolgozások kínáltak támpontokat. Minden igyekezetem ellenére sem tudtam valamennyi felmerülő kérdésre kimerítő, sőt esetenként kielégítő válaszokat adni. Ennek legfőbb magyarázata a hazai forrásadottságokban keresendő, ugyanis a vizsgált vatikáni iratokban felbukkanó magyar egyháziak túlnyomó többségéről egyetlen más dokumentum sem nyújt tájékoztatást. Ebből következően a kötet főszereplőinek, a *Curia Romanában* promoveált magyar, illetőleg magyar javadalommal rendelkező klerikusoknak a pályakövetése sem lehetséges, mindössze néhány személy karrierjének ismerjük egyes részleteit. Éppen ezért a forrásokban felbukkanó személyeket nem jellemezhetjük egységes csoportként, hiszen nem tudjuk alkalmazni a prozopográfia módszerén alapuló kollektív biográfia metodológiáját.¹ A munka során felmerülő kisebb-nagyobb nehézségek ellenére úgy vélem, értekezésem

¹ STONE, LAWRENCE, *Prosopography*, Daedalus 100 (1971) 46–79; GENET, JEAN-PHILIPPE, *Die kollektive Biographie von Mikropopulationen: Faktorenanalyse als Untersuchungsmethode*, Quantitative Methoden in der Wirtschafts- und Sozialgeschichte der Vorneuzeit, Hgg. v. IRSIGLER, FRANZ, Stuttgart 1978, 69–100; *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook*, edited by KEATS-ROHAN, KATHARINE STEPHANIE BENEDICTA, (Prosopographica et Genealogica 13) Oxford 2007.

több új eredménnyel gazdagítja a késő középkori magyar egyház történetére vonatkozó ismereteinket, amelyek közül a legfontosabbakat az alábbiakban összegzem.

A klérus tagjává korszakunkban az egyházi rend (*ordo*) szentségének felvétele által válhatott valaki. Amint ezt az első fejezetben részletesen ismertettem, az ordó két nagyobb csoportból, az úgynevezett négy kisebb (*ordines minores*), valamint a három nagyobb rendből (*ordines maiores, ordines sacri*) állt. Az alszerpapi fokozat képezte a valódi választóvonalat a cölibátus megtartása és az imaórákon történő részvétel követelménye által, egyértelművé téve, miszerint az illető további életét immár kizárólag az egyháznak szenteli. Természetesen csak a presbiteri ordó felvételét követően vált áldozópappá a jelölt, amely lehetővé tette számára immár a szentmise celebrálást, valamint a szentségek kiszolgáltatását. Az egyházi rendek legmagasabb fokozatát pedig a püspökség (*episcopatus*) jelentette. Ez utóbbi grádusokat a kisebb ordóktól markánsan megkülönböztetve szent rendeknek (*sacri ordines*) nevezték.

A 15. század folyamán a külföldi, így a magyar klerikusok római szentelésének egyetlen hivatalos orgánuma az Apostoli Kamara hivatala volt. A 16. század elejétől a Kamara mellett a római püspök (azaz a pápa) helynöke (*vicarius in spiritualibus in Urbe*) is felhatalmazást kapott minderre. Jóllehet a *Camera Apostolica* élén álló *camerlengo* a papszentelések terén *ad hoc* pápai felhatalmazással a korábbi időszakban is eljárhatott, az ordinációkra vonatkozó állandó joghatóságot V. Márton pápa kúriai reformjai során nyerte el. Ezt egyértelműen jelzi, hogy az Apostoli Kamara felügyelete alatt történt klerikusszentelésekre vonatkozó adatokat 1425-től kezdve szisztematikusan dokumentálták, majd egy újonnan létesített regisztersorozat, a *Libri formatarum* egyes köteteibe illesztették.

A promócióhoz szükség volt a pápai jóváhagyására, amely felhatalmazta a szentelendőket, hogy a Kúriában tartózkodó bármely püspöktől (*a quocumque antistite catholico*) felvehessék a kívánt ordókat. Az Apostoli Kancellária, a Penitenciária, majd később a Datária hivatalaihoz benyújtott szupplikáció tartalmazta a kandidáló legfontosabb adatait: a nevét, a származási és a szolgálati helye szerinti egyházmegyéjét, az egyházi javadalma pontos megnevezését, valamint természetesen a kérés tárgyát. A folyamodványokat benyújtók túlnyomó többsége nem rendelkezett saját püspöke szentelési engedélyével (*dimissoria*), s jobbára gyorsított eljárás keretei közt kívánta felvenni az egyházi rendeket. A 15. század első felében regisztrált kérvényekben megfogalmazott kéréseket általában egy, az ügyfél számára kiállított pápai bullában engedélyezte a szentatya. A század második felétől vált általánossá az a

gyakorlat, hogy a kúriai szentelések esetében egy pozitívan elbírált, a pápai okirat kiállítását nem igénylő (*sola signatura*) folyamodvány is elegendőnek bizonyult. Az ilyen típusú promóciókra vonatkozó *supplicatiók* záradékában az engedély mellett utalás történt a kötelezően előírt vizsga letételére, valamint a szentelést végző püspök személyére. A szupplikáció kedvező elbírálása után a szentelésekkel kapcsolatos teendőket a Kamara hivatala intézte: meghatározta és nyilvánossá tette a vizsgálat helyét és idejét, megszervezte a jelöltek szentelését, majd pedig regisztrálta őket. A sikeres kamarai ellenőrzést követően kerülhetett végül sor a promócióra.

1426 és 1523 között a Kárpát-medence területéről összesen 793 személyt ismerünk, aki promócióval kapcsolatos ügyekben az Apostoli Kamara és a Vikáriátus hivatalaihoz fordult. A magyarok mellett 11, a Magyar Királyság területén javadalommal rendelkező külföldi klerikus is feltűnt a kúriai szenteléseken. 787 fő a Kamara, míg a fennmaradó hat személy a római Helynökség szolgáltatásait vette igénybe. A *Camera Apostolica* ügyfelei közül 783 személy nevét találjuk a *Libri formatarum* köteteiben. Mivel 50 magyar klerikus számára csupán szentelési engedélyt (*littera dimissoria*) állítottak ki, összesen 743-an vettek részt ténylegesen kúriai promóciókon. A valóságban ennél bizonyosan több magyar klerikust szentelhettek a Római Kúriában, azonban a forráspusztulás következtében ezt mindössze valószínűsíthetjük.²

A kúriai ordinációkon felbukkanó klerikusok egyénileg, illetőleg csoportokban vehettek részt a szertartásokon. A magyarok döntő többsége kisebb-nagyobb társaságokban vágott neki a hosszú, fáradságos, veszélyektől sem mentes itáliai utazásnak. Általános jelenségnek számított ugyanis, hogy az azonos nemzetek tagjait többedmagukkal szentelték fel, s ez alapján azt is feltételezhetjük, hogy az azonos, valamint a szomszédos egyházmegyéből útra kelők igyekeztek összehangolni római útjukat, hiszen a közös utazás nagyobb biztonságot nyújtott. A csoportosan benyújtott promóciós folyamodványok ugyancsak az előre megtervezett utazásra engednek következtetni. A legtöbb magyar kúriai szentelésére 1496. március 19-én került sor, amikor összesen 53 fő vette fel a kisebb-nagyobb egyházi rendeket. Ismertek további promóciós napok, amikor a Kárpát-medencei klerikusok létszáma meghaladta a 30–40 főt. 1488 áprilisa és 1498 márciusa között, valamint 1523 márciusában összesen 295

² A forráspusztulásra lásd RITZLER, REMIGIUS, Die Verschleppung der Päpstlichen Archive nach Paris unter Napoleon I. und deren Rückführubg nach Rom in den Jahren 1815 bis 1817, Römische Historische Mitteilungen 6 (1962/63) 144–190; FRENZ, THOMAS: Die verlorenen Brevenregister 1421–1527, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken 57 (1977) 354–365.

magyar promóciójára került sor Rómában, amely a teljes korszakra vetítve a magyar klerikusok közel 40%-át teszi ki. E csoportos szentelések egyik – ámde korántsem elégséges – magyarázata az lehet, hogy – 1523 kivételével – valamennyi alkalommal általános szentelést (*ordines generales*) tartottak, amelyek időpontjai Európa-szerte ismertek voltak.

A 14 magyar egyházmegye közül összesen 12 neve szerepel a promóciókat dokumentáló forrásokban, amely négy, területtel már nem rendelkező korábbi missziós püspökséggel (*episcopatus in partibus infidelium*) egészült ki. Feltűnő azonban, hogy a két déli, egyúttal legszegényebb püspökség, a boszniai és a szerémi területéről egyáltalán nem érkeztek szentelendők a *Curia Romanába*. E jelenség hátterében valószínűleg a régiót sújtó folyamatos oszmán betörések okozta településpusztulást, s ezzel összefüggésben a nagyobb arányú népességcsökkenést sejthetjük. Az egyházmegyék közötti megoszlást tekintve Esztergom (22%), Eger (19%), valamint Erdély és Zágráb (15–15%) dominanciája egyértelmű, ezeket követi Veszprém (6%) és Pécs (5%). Szinte megegyező arányban érkeztek klerikusok a győri és a váradi (4%), míg ennél némileg kevesebben a kalocsa–bácsi és a váci (3%) *dioecesis*ek területéről, míg a csanádi és a nyitrai (1–1%) egyházmegyék részesedése a legcsekélyebb. A korábbi nemzetközi és hazai kutatások egyaránt kimutatták, hogy a részegyházak klerikusainak római reprezentáltsága több összetevő együttes hatásának eredménye. Mindebben szerepet játszottak az adott régió demográfiai és gazdasági viszonyai, az ezekből következő társadalmi és urbanizációs összefüggések, továbbá az adott terület és a pápai udvar közötti kapcsolati hálók szövetének sűrűsége. Ugyanakkor azt sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az egyes régiók gazdasági és egyházi viszonyai, kiváltképp a rendelkezésre álló javadalmak száma ugyancsak jelentős befolyással voltak minderre. Nyilvánvalóan további tényezők is meghatározóak lehettek a kúriai szentelésre induló magyar klerikusok területi megoszlásában. Ezek között azonban nem játszott szerepet az egyes egyházmegyék Rómától való távolsága. Zágráb esetében még e körülménnyel indokolhatnánk a 15%-os részesedést, azonban az erdélyi, az egri és az esztergomi klerikusok aránya, éppen az ellenkezőjére utal. Esztergom esetében ráadásul az egyházmegye joghatósága alá tartozó erdélyi Szászföld tovább árnyalja a képet. Ugyanakkor a Rómához kétségkívül közelebb fekvő dunántúli egyházmegyék, így a pécsi, a veszprémi és a győri együttesen mindössze 15%-kal képviselteti magát.

Klerikusaink közül 377 fő esetében határozható meg a származási hely típusa, amely 47,5%-os aránynak felel meg. 30 személy tekinthető városi (8%), 126 fő mezővárosi (33,4%), míg 221 illető (58,6%) falusi eredetűnek. A szolgálati helyek településtípusai 420 fő esetében ismertek (53%), amelyek megoszlása a következő: *civitas* 31 fő (7,3%), *oppidum* 134 fő (32%), *villa* 254 fő (60,5%). Az ismert származási és a szolgálati helyek többségét tehát a falvak alkották, majd a mezővárosok, végül pedig a *civitas*ok következtek. Mindez pedig hozzávetőlegesen reprezentálja a korabeli Magyar Királyság településhálózatának belső arányait. Az azonosított és térképen ábrázolt települések alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a Kárpát-medence szinte valamennyi földrajzi régiója feltűnt a korszak kúriai szenteléseinek kapcsán.

Az elemzés eredményei szerint a jelentősebb bel- és külpolitikai események, kiváltképp a háborúk, valamint a kisebb-nagyobb járványok egyaránt befolyással lehettek az Itáliába indulók utazási kedvére. Magától értetődően például az 1440-es évek belpolitikai válsága (kettős királyválasztás, polgárháború), valamint a fokozódó török veszély nem kedvezett a magyar klerikusok itáliai utazásainak. Az 1440 és 1449 közötti évtizedben mindössze 16 magyar személy nevét találjuk a *Libri formatarum* bejegyzései között. Ám, ha közelebbről szemügyre vesszük az adatokat, a kép már jóval árnyaltabbá válik, ugyanis közülük mindössze egyetlen klerikus, Pozsonyi Wolf Miklós személyes jelenléte igazolható minden kétséget kizáróan. A fennmaradó 15 fő számára egyaránt egy-egy szentelési engedélyt állítottak ki, amely egyáltalán nem feltételezett személyes jelenlétet. Hasonlóképpen negatív hatással voltak a Rómába igyekvőkre a Mátyás király halálát (1490) követően kitört trónharcok, valamint VIII. Károly és XII. Lajos francia uralkodók itáliai hadjáratai. Hunyadi Mátyás regnálásának utolsó éveiben számottevő növekedést tapasztalunk a magyarok kúriai promóciói terén. Az adatok alapján azt láthatjuk, hogy az 1487-től érzékelhető számbeli gyarapodás a következő két esztendőben érte el a tetőpontot, amely 1488-ban 50 (6,7%), a következő évben pedig 51 személyt (6,9%) jelentett. Vélhetőleg e folyamat háttérében a király osztrák hadjáratainak lezárulását (Bécs és Bécsújhely elfoglalása), valamint a déli végeken az 1483-as magyar–török békekötést követően kialakult nyugodtabb időszakot gyaníthatjuk. A korábbi és a későbbi időszakban sem látott magyar szentelési turizmus során 1495-ből 77 (10,4%), 1496-ból 86 (11,6%), 1497-ből 78 (10,5%), 1498-ból pedig 47 (6,3%) magyar javadalmas neve ismert. E négy esztendő folyamán a Kúriában felszentelt 288 fő a magyarok összlétszámának közel 40%-át alkotta! Véleményem szerint e jelenséget azzal magyarázhatjuk, hogy az 1490-es évek közepére

sikerült II. Ulászló királynak hatalmát megszilárdítania, amely bel- és külpolitikai téren egyaránt békés viszonyokat teremtett. A háborús megpróbáltatásokkal terhelt, válságos éveket követően immár minden külső akadály elhárult a római utazás elől, s e körülmény bizonyosan jelentős motivációs tényező lehetett. Érdekes módon a lutheri reformáció kibontakozása nem befolyásolta az utazási kedvet, 1523-ban ugyanis 57 magyar klerikus promóciójára került sor az Örök Városban, amely a teljes vizsgált időszak tekintetében a negyedik legmagasabb értéket jelenti. A következő év első három hónapjában pedig minden korábbinál nagyobb magyar dömpingre került sor, ugyanis összesen 126 fő kért és kapott kúriai szentelési engedélyt a Kancellárián. E két év értékei arra hívják fel a figyelmet, hogy a hitújítás első fázisának kezdeti éveiben fokozott érdeklődés mutatkozott a magyar klerikusok részéről a római promóció lehetősége iránt. Mindez pedig megerősíti ANDREAS REHBERG korábbi kutatási eredményeit, amely szerint az 1520-as évek első felében Róma szerepe a papszentelések vonatkozásában nem csökkent.

A kötelezően előírt szentelési vizsgán, amelyre a promóciót közvetlenül megelőző napokban került sor, a kamarás által kijelölt *examinator* ellenőrizte a jelöltek által bemutatott iratok hitelességét, a magasabb rendeket felvenni kívánók esetében a javadalom tényleges birtoklását, az esetlegesen felmerülő akadályokat, valamint természetesen a jelölt erkölcsait és felkészültségét. A szentelési engedélyek jelöltekre vonatkozó elegendő és alkalmas (*sufficiens et idoneus repertus fueris*) kitétele a következőket foglalta magában: törvényes életkor és származás, testi épség, jó erkölcsök, megfelelő felkészültség, a *subdiaconatus*tól kezdődően pedig ezek – a szerzetesek kivételével – kiegészültek a megélhetést biztosító javadalom birtoklásának kötelezettségével. E kritériumok közül a pápai udvarban az életkor, a morál és a javadalom ellenőrzése korántsem volt egyszerű feladat, hiszen a messzi vidékről érkező, ismeretlen klerikusok elhallgathatták a felmerülő akadályokat. Erről tanúskodnak a szentelést követően a Penitenciária hivatalához, utólag benyújtott abszolúciós kérelmek.

A 14. századra kialakult egységes kánonjogi norma alapján az egyes fokozatok esetében az alsó korhatár a következőképpen alakult: *prima tonsura* – 7, *quatuor minores* – 14, *subdiaconatus* – 18, *diaconatus* – 20, *presbiteratus* – 25, *episcopatus* – 30 év. Az ismert adatok alapján a szentelendőek jelentős része éppen az áldozópapi fokozat felvétele kapcsán felmerült korhiány miatt fordult a Penitenciária hivatalához. Általában az előírtnál egy-két, néhány esetben három évvel az előírt életkor betöltése

előtt kívánták felszenteltetni magukat, amelyhez szinte kivétel nélkül meg is kapták az engedélyt. 1461-től kezdődően az ilyen esetekben az Apostoli Kamara is abszolúciót adhatott. Mivel a Kamara, később pedig a Vikáriátus által szervezett promóciókon résztvevő magyarokkal kapcsolatos forrásaink nem tartalmazznak a szentelendő életkorára vonatkozó adatokat, arra következtettem, hogy e téren vélhetőleg nem volt hiányosság, illetőleg, amennyiben a jelöltek a törvényes életkor betöltése előtt kívánták pappá szenteltetni magukat, végső soron a kamarai vizsgálat alkalmával is beszerezhatték a szükséges engedélyt.

Hasonló a helyzet a származással kapcsolatban is. A törvénytelen származás alkalmatlanná tette az illetőt az egyházi rend felvételére, azonban a pápai Kúria legfőbb kegyelemosztó hivatalánál a *defectus natalium* makulája alól is diszpenzációt lehetett kérni. Az 1458 és 1464 között benyújtott, 3000-et meghaladó folyamodvány mindössze 1–2%-a vonatkozott Kelet-Közép-Európára, így a magyarok száma sem volt jelentős, amely egyúttal jelzi az arányokat. A vizsgált kúriai promóciók magyar vonatkozású adatai között nem találtam törvénytelen származásra utaló adatokat, amely alapján azt valószínűsítem, hogy a jelöltek e téren megfeleltek az előírásoknak.

A kisebb-nagyobb deformitások alól korszakunk elején a Kancellárián, majd pedig a Penitenciárián kérhettek felmentést a klerikusi pályára készülő fiatalok. Különösen a szem és a végtagok épsége volt fontos, nem véletlen tehát, hogy a legtöbb kér-elem éppen ezekkel kapcsolatos. A testi defektusok alól kizárólag olyan esetekben kaphattak diszpenzációt a jelöltek, ha a vizsgálat során biztosítottak látták, hogy a testi hiányosságban szenvedő leendő klerikus megjelenésével a hívek körében nem kelt botrányt. A vizsgált személyek közül mindössze a győri egyházmegyes Altmon Farkasnál merült fel ilyen jellegű akadály (1488). Ő jobb szemének hibája alól kért és kapott felmentést, amelyet követően felvette a kisebb rendeket. Esete azért is figyelemre méltó, mivel egyrészt a Penitenciáriára benyújtott folyamodványa is ismert, másrészt pedig szentelési bizonyítványában is feltüntették látásproblémáját.

Az egyházi rendeket felvenni kívánóknak megfelelő életvitelt kellett folytatniuk, amelynek kereteit a tízparancsolat és az egyházzogi előírások alkották. A dolog természetéből adódóan a távolról Rómába érkezők moralitása volt a legkevésbé ellenőrizhető, következésképpen saját lelkiismeretükön múlott, hogy a szentelési akadálynak minősülő deliktumokat az illetékes hatóság előtt feltárják-e a felmentés reményében. Vizsgált klerikusaink közül Csulai Mór Ferenc váci kanonok az 1514-es Dózsa-féle megmozdulások során ragadott fegyvert, s a váci püspöki palota kertjébe

törő rebellisek közül több megölésében részt vett. Rómában felmentésért folyamodott, majd az abszolúciót követően az egyházi rend valamennyi fokozatát felvette (1518). Paksi Orbánt pedig – legalábbis elmondása szerint – földesura kényszerítette házasságra, amelyet Rómában érvénytelenítettek, majd pedig pappá szentelték (1523).

A *sacri ordines* felvétele előtt a szentelendők latin olvasási és szövegértési (*legere, construere*) készségét, nyelvtani felkészültségét (*latinizzare, loqui latinis verbis*), énektudását (*cantare*) vizsgálták, továbbá számon kérték a Szentírás, a katekizmus, a hitvallás, a misekánonok és a szentségek kiszolgáltatásának ismeretét is. A lelkipásztori szolgálatot ellátóktól, így elsősorban a plébánosoktól további kom-petenciákat is elvártak korszakunkban. Ezek közé tartozott a prédikáció tartása, a halálos és a bocsánatos bűnök megkülönböztetése, a hívek tanítása, valamint a naptárhasználat. Mivel a kamarai vizsgálatokról nem maradt fent írásos dokumentáció, így mindössze két utalásból következtethetünk a kontroll szigorú voltára. A csanádi egyházmegyes Polgári Tamást jöllehet pappá szentelték Rómában, azonban a kamarás egy évre felfüggesztette az oltárszolgálat alól (1517). A felfüggesztés lejártát követően saját ordináriusa előtt kellett immár bizonyítania alkalmasságát. Néhány évvel később a veszprémi egyházmegyes Szentmártoni Mihály is „fennakadt” az ellenőrzésen, ám őt csak fél éves felfüggesztéssel sújtották (1523). Sajnos nem ismert, hogy a két személyt mely területen marasztalták el, így pusztán feltételezhető elméleti felkészültségük hiányossága.

A pápai Kúriában szentelt magyarok 35%-a esetében tüntették fel a *scolaris*, azaz az iskolás, tanuló szót. A ténylegesen iskolázottak aránya ennél azonban magasabb volt, ugyanis a klerikusként, akolitusként, alszerpapként és diakónusként érkezők esetében nem szerepel e kitétel. Több személy (pl. Győri Domokos, Kamanci Lőrinc, Gréchegyi Görgy, Bresciai Fülöp, Kassai Lőrinc, Budai Balázs, Brassói Jakab stb.) esetében a származási hely alapján következtettem iskolázottságra. Klerikusaink között találunk olyan értelmiségi foglalkozásúakat, mint például Pál fia János esztergomi jegyzőt (*notarius civitatis Strigoniensis*), akik esetében nyilvánvalónak tarthatjuk a megfelelő szintű elméleti felkészültséget. Ide sorolhatjuk a *literatus*, azaz a deák melléknevet viselő nyolc főt is. A vizsgált időszak Rómában promoveált magyarjai közül mindössze hat személy (0,8%) egyetemi tanulmányairól rendelkezünk adatokkal.

Elemzésemben arra a konklúzióra jutottam, hogy a Kárpát-medence korabeli iskolahálózatának különböző szintű (falusi, mezővárosi, városi, kolostori, káptalani,

plébániai) oktatási intézményei lehetővé tették a tanulni vágyók számára a klerikus mesterség alapjainak elsajátítását. Az oktatás minősége téren lehettek regionális eltérések, sőt a különböző településtípusokon szolgáló klerikusok felkészültsége sem tekinthető homogénnek. Ugyanakkor meglehetősen leegyszerűsítő, sztereotip az a megközelítés, mely szerint a késő középkori vidéki papság általánosságban műveletlen, tudatlan lett volna. Az egyházi ordók egyes fokozatainak felvétele előtt szigorúan ellenőrizték a kandidálók felkészültségét az Apostoli Kamarában. Ebből következően az a korábbi szakirodalomban már-már evidenciává merevedő állítás, amely szerint a pápai Kúria hanyagsága központi szerepet játszott volna a késő középkori papság képzetlenségében, egyáltalán nem tartható. A hívek lelkipásztorokkal szembeni elvárása a 15–16. század fordulóján megváltozott, melynek következtében a gyakorlati ismeretek (szertartások) mellett a papok elméleti felkészültségét (prédikáció) is éppolyan fontosnak tartották: mindkét területen kompetens klerikusokat igényeltek. Míg a 15. századi reformjavaslatok elsősorban a praxisra fókuszáltak, addig a humanista papi ideált megfogalmazó szerzők, valamint a hitújítók elsősorban a papok intellektuális képességeire, mindenek előtt az igehirdetésre koncentráltak. Egyetérthetünk ERICH MEUTHENNEL, akinek nézete szerint voltaképpen nem a korabeli klérus képzetlensége, hanem téves irányú képzettsége állt a 16. századi viták keresztjében.³

Az egyházi javadalmak megoszlását tekintve igen változatos kép tárul elénk. 220 fő nem rendelkezett stallummal, amely az alsóbb rendek esetében magától értetődőnek számított. Az említett javadalom nélküliek túlnyomó többségét (84%) valóban csak az első tonzúrára, illetőleg a kisebb ordókra mozdították elő. 35 fő azonban úgy vette fel a három magasabb rendet, hogy a kamarai jegyzők egyáltalán nem tüntettek fel nevük mellett egyházi javadalmat, illetve egyéb bevételt biztosító forrást. Közülük 29 klerikust alszerpappá, nyolcat diakónussá, hatot pedig áldozópappá szenteltek. Négy presbiter esetében sikerült kimutatnom, hogy beneficiumuk valószínűleg a kamarai jegyzők hanyagsága miatt nem került dokumentálásra.

A beneficiumok széles repertoárját találjuk a magyarok neve mellett. A legnépesebb csoportokat az oltárjavadalmasok és kápolnaigazgatók (267), valamint a plébánosok és a plébániaegyház igazgatók (222) alkotják. Őket jelentős lemaradással a szerzetesek (10), a kanonokok és prebendáriusok (7–7), püspökök (5) követik, de találunk sekrestyést, iskolamestert és kántort is közöttük. Két olyan személy is az Örök

³ MEUTHEN, Zur europäischen Klerusbildung, 285–290.

Városban vette fel a szent rendeket, akik számára nem egy-egy egyházi beneficium biztosított megélhetési forrást. A salzburgi egyházmegyés Philippus Scharthoffer például monyorókeréki Erdődy Péter királyi kamarástól kapott ellátást, s ő felszentelését követően vélhetőleg az ő káplánja lehetett. A javadalmasok többsége vidéki templomokban, kápolnában szolgált, legnagyobb részük egy-egy faluban, illetve mezővárosban működött, következésképpen az egyházi társadalom alsó rétegéhez sorolandók.

Munkám során természetesen a hamis, vagy színlelt javadalomra (*ad fictum titulum*) történő szentelések problematikáját sem hagyhattam figyelmen kívül. ERDÉLYI GABRIELLA az Apostoli Penitenciária hivatalához benyújtott magyar vonatkozású bejegyzéseket elemezve fogalmazta meg hipotézisét, amely szerint a késő középkori Magyarországon kimutatható javadalom nélküli papok jelentős hányada Rómában ily módon szenteltette magát pappá.⁴ A nemzetközi kutatások, elsősorban LUDWIG SCHMUGGE eredményeit figyelembe véve azonban úgy tűnik, hogy az 1491 és 1503 között tapasztalható hamis javadalmakkal történő visszaélések kapcsán tapasztalható „szupplikációs boom” kevésbé érintette Európa keleti felét.⁵ Az 1500-ban regisztrált folyamodványok mindössze 0,62%-a, összesen két eset volt magyar vonatkozású. A kérvényezők túlnyomórészt a francia, valamint a nyugat- és délnémet egyházmegyékből érkeztek, ahol különösen nagy volt a rivalizálás az egyházi állásokért. Ezek alapján pedig arra következtettem, hogy a *Camera Apostolica* joghatósága alá tartozó ordinációk fokozott ellenőrzése, majd pedig az 1500-as évek elején meginduló, a szenteléseket is érintő kúriai reformok e téren bevezetett szigorítása következtében a hamis titulussal próbálkozók közül csak kevesen juthattak át a szűrőn. Noha biztosan akadtak ügyeskedők, ám a rigorózan szabályozott procedúra, az ehhez kapcsolódó költségek, valamint a hosszú utazással járó kiadások a többség számára vélhetőleg kellő visszatartó erőt jelentettek az effajta csalásoktól. Feltételezésem szerint a Kamara által pappá szentelt klerikusaink valós javadalommal s ebből származó rendszeres jövedelemmel rendelkeztek. Mindezt alátámasztja a Penitenciária hivatalánál 1500 és 1524 között *promotis et promovendis* kategóriában rögzített magyar kérvények megoszlása is, ugyanis a 122 folyamodvány közül mindössze ötöt (4,1%) nyújtottak be hamis titulus miatt.

⁴ ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 111; ERDÉLYI, *Negotiating*, 109.

⁵ SCHMUGGE, Zum römischen „Weihetourismus”, 427–431.

A kamarai ellenőrzések mellett egy másik kontrollnak is alávetették a Római Kúriában szentelt klerikusokat, ugyanis promóciójukat követően saját ordináriusuknál, illetőleg helyettesüknél kellett jelentkezniük, s csak az ottani vizsgálat lefolytatása után kaphattak engedélyt a lekipásztori szolgálatra. A *Curia Romanában* felszentelteket korszakunkban tehát két ízben is szigorú ellenőrzés alá vetették, mai fogalomhasználatnál élve a minőségbiztosítás megfelelően működött. Szerencsés módon az erre vonatkozó normatív jogi előírásokon túl, az esztergomi egyházmegye területéről rendelkezünk az *in partibus* végzett vizsgálatokra vonatkozó tényleges adatokkal. Az Erdődy család levéltárában bukkantam Necpáli János papszentelési bizonyítványára,⁶ amely a következőkről tájékoztat. 1498 júniusában a szentgyörgyi altarista bemutatta római szentelési okmányát az esztergomi érsek vikáriusának, Tommaso Amadei kánonjogi doktornak. Miután az újonnan elvégzett vizsgálat alkalmával is mindent rendben találtak nála, a vikárius hozzájárult János első miséjének bemutatásához és szolgálatba állásához. Engedélyét a *formata* jobb alsó részén saját pecsétje alatt írásban is rögzítette. A közelmúltban közreadott Nyási-formuláskönyv is megőrzött egy hasonló adatot.⁷ Ugyancsak az említett Tommaso hivatalviselése alatt az egyik Rómában promoveált felkészültségével nem voltak meglegedve (*minus doctum et insufficientem esse*) Esztergomban, ezért egy év felfüggesztést kapott. Minden bizonnyal más egyházmegyékben is hasonló módon járhattak el korszakunkban. Összességében tehát úgy vélem, hogy éppen a kettős kontroll alkalmazása által az Apostoli Kamara ellenőrzése alatt lefolyt kúriai szentelések nem árasztották el a részegyházakat alkalmatlan papsággal.

A kánonjogi előírások értelmében klerikusszentelésre Rómában és a részegyházakban egyaránt évente hat időpontban, a négy kántorböjti időszak (*sabbati quatuor temporum*) mellett a nagyböjt ötödik szombatján, valamint húsvét vigíliáján kerülhetett sor. Ekkor tartották a tömeges, úgynevezett általános szentelési szertartásokat, amelyek időpontja tehát a kandidálók számára is előre ismert volt. Nem véletlen tehát, hogy a vizsgált magyar klerikusok többsége, összesen 535 személy (72%) ezen alkalmakkor vette fel az egyházi rend egyes fokozatait.

Az előírt időpontokon kívül (*extra tempora a iure statuta*) is lehetőség nyílt kúriai promócióra, amelyet a Kancelláriához benyújtott folyamodvány alapján kaphattak meg a szentelendők. Noha már a tanulmányozott korszak elejétől

⁶ ÖStA HHStA ED, 10 175.

⁷ Formularium Ecclesiae Strigoniensis, 122, 118. sz.

megfigyelhető a magyarok körében is az *extra tempora* szentelések jelensége, azonban egészen 1487-ig ezek csupán eseti jelleggel fordultak elő. Az ezt követő időszakban viszont az ilyen jellegű promóciók dominálnak, amely bizonyos fokú összefüggést mutat a magyarok körében tapasztalható római szentelési dömpinggel. E tendenciát nézetem szerint leginkább azzal indokolhatjuk, hogy a kamarai promóciókon résztvevők jelentős része római tartózkodásának időtartamát kívánta minimalizálni.

A tavaszi hónapokban szentelték a legtöbb magyart. A hónapok tekintetében március áll az első helyen (43,4%), majd április (31,5%), végül pedig jelentős lemaradással május (7,7%) következik. E megoszlás a szentelési időpontok tekintetében a teljes korszak 82,6%-át teszi ki. Mindez teljesen illeszkedik a magyar zarándokokra vonatkozó adatokhoz, ugyanis a Kárpát-medencéből útra kelő peregrinusok közül a legtöbben úgyszintén tavasszal, döntően a húsvéti időszakban keresték fel Péter és Pál apostolok küszöbét.

A kúriai promóciók helyszínét elsődlegesen az *ubi papa, ibi Roma* elv határozta meg, következésképpen abban a városban került a szentelésekre a sor, ahol a pápai udvar huzamosabb ideig tartózkodott. Összesen 709 fő esetében ismert a promóció pontos helye (95,4%), amely összesen 761 alkalmat jelent. A két szám közti eltérés abból adódik, hogy voltak olyanok (pl. Brassói Mátyás, Szerdahelyi István), akik különböző templomokban vették fel az egyes fokozatokat.

Firenzében összesen 13 főt szenteltek 1434 és 1442 között, közülük négy főt a domonkosok *Santa Maria Novella* bazilikájában, ahol többek között megtekinthették Masaccio Szentháromság című freskóját, amely az *al'antica* festészetben alkalmazott lineáris perspektíva alkalmazásának első ismert példája.⁸ Bolognában mindössze két magyar klerikust szenteltek (1437).

A római promóciók helyszínei közül 38 szakrális épület ismert. A legtöbb szentelésre a vatikáni bazilikában, annak közvetlen közelében, illetve a *Borgo* kerületben került sor. Nyolc magyar a Szent Péter-bazilika szomszédságában lévő magyar nemzeti templomban (*ecclesia sancti Stephani de Ungaris*) vett részt általános szentelésen (1493). A Borgo mellett a város korabeli fontos centrumai, a *Trasrevere*, a *Ponte* és a *Parione* városnegyed templomai is kiemelkedőek voltak a magyarok szentelései kapcsán. Közülük az utóbbi városrészben működő Szent Pantaleon plébániatemplom emelkedik ki, ahol összesen 157 magyart szenteltek a 15. század

⁸ MARINO, EUGENIO, *La Trinità di Masaccio: saggio storico ed interpretativo degli schemi stilistici, iconografici ed iconoteologici*, Nerbini 2008.

végén. Kutatásaim arról győztek meg, hogy az egyes templomok kiválasztásában az ordinátorok játszották a főszerepet. Öt prelátus kapcsán ez kétségtelen, ugyanis ők esetenként saját lakóhelyük kápolnájában is végeztek ordinációkat. Antal bagnoreai püspök alkalmanként például a Trastevere kerületben lévő Szent Jakab-templom melletti lakásán (*in capella sue habitationis apud ecclesiam sancti Iacobi in Septimiano de Urbe regionis Transtyberim*) szentelt.

A magyarok kúriai szentelése 41 főpap közreműködésével valósult meg, akik összesen 384 promóciós napon fogadták klerikusainkat. Az ordinátorok többsége (68%) tehát a magyarok promóciója kapcsán mindössze epizód szerepet játszott. A két legaktívabb prelátus egykori honfitársaink szentelése során Péter Pál Sant' Agata de' Goti és Józsuá ascoli püspökök voltak. Előbbi 91, utóbbi 61 napon mutatható ki a magyarok részvételével lezajlott szertartásokon. A képzeletbeli dobogó harmadik fokára Vince otocsáci püspök kerül 43 promóciós nappal, majd őt jelentős lemaradással követi a szintén említett Jakab cervicai, később lombardi (24), Gábor ajaccói (22) és Radulf città di castellói (19) püspök.

A kúriai szenteléseket végző prelátusok munkáját a *Camera Apostolica* hivatala ellentételezte. A pápaság bevételeit és kiadásait tartalmazó *Introitus et Exitus* regisztersorozat köteteiben az első adat Radulf Città di Castello püspökére vonatkozik, akinek hat, majd nyolc forint havi járandóságot utaltak ki. A feldolgozott további adatok alapján úgy tűnik, hogy a 15. század közepétől a kúriai ordinációkat végző főpapok rendszeres jövedelemhez jutottak munkájukért. Mindez pedig azért is jelentős megállapítás, mert kiegészíti egyrészt GUERRINO PELLICCIA 16. századra, másrészt pedig JUSSI HANSKA II. PÁL pontifikátusára súlypontosító kutatásaiból származó ismereteinket.⁹ Habár az 1440-es évektől a szenteléseket végzők egyikét sem nevezték forrásaink a Kúria hivatalos ordinátorának, ám ennek ellenére mindezt joggal feltételezhetjük. Valamennyien a pápai udvartartás tagjai közé tartoztak, Rómában rezideáltak, többségük kimutathatóan állandó kiutalást kapott a Kamarától. Úgy tűnik, továbbá, hogy Città di Castello püspökségének jövedelmét 1441 és 1474 között a kúriai ordináriusok javadalmazására fordították. Szintén összefüggés mutatható ki a pápai sekrestye, valamint a kápolna és az ordinátori tevékenység között.

A vizsgált személyek közül a legtöbben (332 fő) az első tonzúrárt, míg 304 fő a kisebb rendeket vette fel; 505 klerikust *subdiaconussá*, 416 főt *diaconussá*, 418 személyt pedig presbiterré szenteltek. A legtöbb alkalommal a három magasabb

⁹ PELLICCIA, *La preparazione*, 51–52; SALONEN–HANSKA, *Entering*, 186.

fokozat, az úgynevezett *sacri ordines* felvételére került sor, mindez pedig arra utal, hogy a távoli Kárpát-medencéből elsősorban a magasabb rendekért volt érdemes útra kelni. A kúriai szentelés kevésbé volt gyakori a magyar főpapok körében, a vizsgált időszakban ugyanis mindössze öt fő esetében került erre sor.

Tovább árnyalja a képet, ha szemügyre vesszük azt is, hogy a vizsgált személyek között miként alakult a Kúriában felvett legmagasabb ordók aránya. Mindez azért sem mellőzhető szempont, mivel sokan az egyházi rendek több grádusát is felvették egymást követően. 45 fő csak az első tonzúra, 151 személy pedig mindössze a kisebb rendek felvételére érkezett. 110 fő számára a *subdiaconatus*, míg 14 klerikusnak a *diaconatus* jelentette a legmagasabb fokozatot. Ezen adatsorok nyomán a szent rendeket és a püspöki ordót felvevők megoszlása megközelíti a 74%-ot! Az áldozópapokat vizsgálva a legtöbb illető, összesen 198 fő (47,3%) a három magasabb fokozatot, 155-en (37%) az első tonzúrától, 41 személy (9,8%) pedig a kisebb rendektől kezdődően valamennyi grádust a Római Kúriában vette fel. Szintén pappá szenteltek 21 diakónusként (5%), valamint három alszerpapként (0,7%) érkező személyt.

Amikor LUKCSICS PÁL tanulmányát olvasva,¹⁰ első alkalommal szembesültem a 15. századi magyarok római szentelési turizmusával, elsőként az indíttatásuk keltette fel érdeklődésemet. Vajon mi vezethette a távoli Kárpát-medence több száz klerikusát a 15. század második harmadában arra, hogy egészen Rómáig utazzanak promóciójuk érdekében? LUKCSICS a szupplikációk alapján végzett kutatásai nyomán több lehetséges indokot felsorolt, így például a szentelések túlszabályozását, amelyek közül a zarándoklatot tartotta a legfőbb motivációs tényezőnek. Egyúttal azt is jelezte, hogy a kérdés tisztázása további vizsgálatokat igényel. ERDÉLYI GABRIELLA a kúriai szentelések római peregrinációkkal történő összefüggését nem tartotta kielégítő válasznak, s ő mindenekelőtt a javadalommal nem rendelkező csalókat kereste a kúriai szentelendők között.¹¹ Ami a motivációs faktorokat illeti, előjáróban két fontos tényezőt szükséges kiemelni. Egyrészt nagyon kevés információval rendelkezünk a jelöltek tényleges indítékairól, következésképpen a Rómában szentelt külhoni klerikusok jelentős részénél mindössze a lehetséges okokat kereshetjük, feltételezésekre hagyatkozhatunk. Másrészt pedig azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy késő középkori kúriai szentelésének hátterében számos ok, sok esetben egy összetett motívumrendszer tapintható ki.

¹⁰ LUKCSICS, Papszentelő okmányok.

¹¹ ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 109. sköv.; ERDÉLYI, *Negotiating*, 106. sköv.

A kortárs külföldi forrásokban lépten-nyomon felbukkanó nagyszámú magyar zarándok között kétségtelenül kúriai szenteléseken résztvevők is voltak. Közéjük tartozott a hét különböző egyházmegyéből érkező 18 magyar akolitus is, akik 1429 februárjában keresték fel az apostolfejedelmek küszöbét, s ezen alkalom során egyúttal a magasabb egyházi ordókat is fel kívánták venni. Folyamodványukban utazásuk indítékeként az áhítatot és a zarándoklást (*causa devotionis et peregrinationis*) nevezték meg. Mindez kétségtelenné teszi, hogy a vélhetőleg első római utazásuk elsődleges mozgatórugója valóban az apostolfejedelmek sírjának felkeresése lehetett. Hasonlóképpen a zarándokprogramok elvégzését valószínűsíthetjük azon klerikusaink esetében, akik megközelítőleg két hétig tartózkodtak Rómában.

A gyorsított eljárás, azaz *extra tempora* promóció lehetett a római szentelési turizmus egyik legfontosabb mozgatórugója, legalábbis a 15. század végétől. LAKATOS BÁLINT legfrissebb kutatásai nyomán ismert, hogy a 16. század húszas éveinek elején gyakorlatilag valamennyi magyar szentelendő erre az okra hivatkozott.¹² Például 1523. március 27. és 31. között egy 12 fős magyar csoport szentelési kérvényeit dokumentálták a Datárián, a következő napokban pedig sor is került promóciójukra. Közülük tíz fő az egymást követő három napon, március 1. és április 2. között valamennyi grádust felvette.

Számos olyan esetről tudósítanak forrásaink, amikor sem a helyi püspök, sem pedig helynöke nem tartózkodott székhelyén, esetleg akadályoztatva voltak, a püspöki méltóság hosszabb ideig betöltetlen maradt, illetve a helyi ordinarius csak nagyon ritkán tartott az egyházmegyében általános szenteléseket. 1436 februárjában 11 zágrábi egyházmegyes klerikus kapott az Apostoli Kamara vezetőjétől engedélyt arra, hogy a zágrábi püspöki szék üresedése miatt bármely katolikus főpap felszentelhesse őket. Két évvel később, összesen 22 magyar és két külföldi klerikus nyújtott be folyamodványt az Apostoli Penitenciária hivatalához, amelyben az előzőhöz hasonló felhatalmazást kértek; mindezt azzal indokolták, hogy saját ordináriusuk csak ritkán tart papszentelést (*raro ordines celebrant*).

A kandidálóknál, amint láthattuk felmerülhettek olyan problémák, hiányosságok, illetve a kánonjogi előírásokkal szemben elkövetett vétségek, amelyek szabálytalan állapotot, s ebből következőleg szentelési akadályt eredményezhettek. Az ezek alóli felmentésért személyesen szupplikálók az esetek túlnyomó részében valószínűleg a Kúriában szenteltették fel magukat. Vizsgált klerikusaink közül mindössze Altmon

¹² LAKATOS, Regesta supplicationum.

Farkas példájára hivatkozhatunk, aki szemproblémája alól kért felmentést, majd az engedély birtokában promóciójára is sor került.

A rövidebb-hosszabb ideig életvitel-szerűen Rómában élők számára magától értetődő megoldásként kínálkozott a kúriai ordináció lehetősége. Közéjük tartozott Kutasi Tamás vasvári prépost is, ráadásul az ő szentelésének háttérében különböző okokat, kvázi egy összetett motívumrendszert figyelhetünk meg. Ő az esztergomi káptalan kúriai tizedperének egyik képviselőjeként érkezett a Tevere partjára, s római tartózkodása 1453 augusztusától egészen 1457 márciusáig kimutatható. Ez idő alatt a város egyik egyetemén felsőfokú tanulmányokat is folytatott, valamint 1455 tavaszán felvette a három nagyobb rendet is.

Praktikus megoldásnak számított, ha a hosszú útra vállalkozók több kúriai ügyet kívántak egyidejűleg elintézni. Három főpap, Döbrentei Himfi Tamás zágrábi, Váci Pál argyasi, valamint György bodonyi püspök például kúriai ordinációját megelőzően személyesen vállalt kötelezettséget a kinevezési illeték, azaz a *servitium commune* megfizetésére az Apostoli Kamarában.

Az előzőekben felsoroltak mellett azonban előfordultak különböző visszaélések is, amelyek a 15. század elejétől élénken foglalkoztatták a teológusokat, kánonjogászokat, s e káros jelenséget a pápák is igyekeztek több-kevesebb sikerrel orvosolni. A római utazás egyik mozgatórugójaként említhetjük például a megfelelő képzettség hiányát, morális gondokat, illetőleg személyes ellentétet, amelyek következtében a jelöltet a helyi ordinárius nem volt hajlandó felszentelni.

A túlkapasok közé tartozott a színlelt javadalmak esete is, amint az előzőekben említettem. A távoli Magyar Királyságból hosszú, nem egyszer veszélyes és költséges út vezetett Rómába, ezért véleményem szerint nagyon kevesen vállalhatták a csalások napfényre kerülésének kockázatát.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a magyarok késő középkori kúriai szentelésének háttérében számos ok, sok esetben összetett motívumrendszer tapintható ki. Ezek között találunk olyan elfogadható indokokat, mint például a római zárándoklat, a helyi ordinárius akadályoztatása vagy az életvitelszerű római tartózkodás. A 15. század végétől a legtöbben azonban az *extra tempora* szentelések miatt utaztak az Örök Városba, ahol akár néhány nap alatt egyházi rend valamennyi fokozatát felvehették. Biztosan voltak olyanok, akik valamit szerettek volna eltitkolni az illetékes ordinárius elől, s kvázi ismeretlenségüket kihasználva a *Curia Romanában* kívánták felszenteltetni magukat. Mindazonáltal számuk valószínűleg nagyon csekély

lehetett, hiszen az egyre szigorodó kamarai vizsgálatok bizonyosan komoly visszatartó erőt jelenthettek. A távoli Magyar Királyságból hosszú, nem egyszer veszélyes és költséges út vezetett Rómába, ezért véleményem szerint nagyon kevesen vállalhatták a családok napfényre kerülésének kockázatát. Kevésbé tűnik életszerűnek ugyanis, hogy például a távoli Székelyföldről valaki az általa egyébként nem birtokolt falusi plébánia, kápolna vagy oltár – európai összehasonlításban mindenképpen szerény – jövedelmet biztosító javadalmára hivatkozva hetedhétáron keresztül, pénzt és időt nem sajnálva, egészen az Örök Városig utazzon, hogy ott az Apostoli Kamara szigorú vizsgálatának vesse alá magát, ezzel a lebukás veszélyét kockáztatva.

A római szentelés gyakorlata a késő középkor általános jelenségének számított a nyugati kereszténység, így a Magyar Királyság területén is. A vizsgált korszakban a Kúriában felszentelt magyarok mindössze néhány százalékát alkották a hazai klérusnak, tehát korántsem tarthatjuk a kúriai promóciókat magyar szempontból tömegjelenségnek, sőt a magyar egyházi társadalom egészéhez viszonyítva inkább periférikusnak minsííthetjük. Mindazonáltal a római szentelés lehetséges megoldásnak számított a hazai egyháziak körében is, amely például néhány soproni polgár végrendeletében is tetten érhető.¹³ Mindez pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy nem szükségszerű valamennyi kúriai ordináció hátterében a devóción túlmutató indokok után kutatnunk. A késő középkorban a magyarok különböző indítékoktól vezérelve, ám folyamatosan jelen voltak a Római Kúriában sorra kerülő klerikusszenteléseken. Magától értetődően számuk jelentősen elmaradt a német, a francia, az ibériai és az itáliai régiókból érkezőkétől. Mindazonáltal a magyarok kúriai promóciója is fontos részét alkotta a vizsgált korszak magyar–szentszéki kapcsolatainak.

¹³ HÁZI, *Sopron szabad királyi város*, II/1. 58–59/85. sz. (1438); 314–316/100. sz. (1509); 333–334/112. sz. (1515); NEMES, *Sopron–Róma*, 263.

BIBLIOGRÁFIA

Acta Concilii Constanciensis I–IV, Hgg. v. HEINRICH FINKE, Münster 1896–1928.

AIT, IVANA – ESCH, ARNOLD: *Aspettando l'Anno Santo. Fornitura di vino e gestione di taverne nella Roma del 1475*, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken 73 (1993) 387–417

ANGENENDT, Arnold: *Geschichte der Religiosität im Mittelalter*, Darmstadt 2009⁴.

ANGENENDT, Arnold: *Offertorium. Das mittelalterliche Meßopfer* (Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen Bd. 101), Münster 2013.

ARANY KRISZTINA: *Firenzei kereskedők, bankárok és hivatalviselők Magyarországon (1370–1450)*, Fons 14 (2007) 483–549.

BAIX, FRANÇOIS: *La Chambre Apostolique et les Libri Annatarum de Martin V (1417–1431). I: Introduction et Textes. II: Tables* par André Uyttenbronck (Analecta Vaticana–Belgica I/14), Bruxelles–Rome 1947–1958–1960.

BAKÁCS ISTVÁN: *Hont vármegye Mohács előtt*, Budapest 1971.

BARISKA ISTVÁN: *A Szent Koronáért elzálogosított Nyugat-Magyarország 1447–1647* (Archivum Comitatus Castriferrei 2), Szombathely 2007.

BARISKA ISTVÁN–NÉMETH ADÉL: *Kőszeg*, Budapest 1983.

BAUER, CLEMENS: *Epochen der Papstfinanz*, Historische Zeitschrift 138 (1928) 459–465.

BAUMGARTEN, PAUL MARIA: *Cardinal Vicar*, The Catholic Encyclopedia, III, New York 1908. (= <http://www.newadvent.org/cathen/03341b.htm>; [utolsó letöltés: 2018. 12. 15.]

BAUMGARTEN PAUL MARIA: *Oddo Potii de Varris de Genezano, päpstlicher Schatzmeister und sein Notar Laurentius de Rotellis*, Historisches Jahrbuch 31 (1910) 771–786.

BÁNDI ZSUZSANNA: *Körmend a középkorban*, Körmend 1987.

BEDY VINCE: *A győregyházmegyei papnevelés története* (Győregyházmegye múltjából II), Győr 1937.

BENNETT, H. F.: *Medieval Ordination Lists in the English Episcopal Registers*, Studies Presented to Sir Hilary Jenkinson, ed. by J. CONWAY-DAVIS, London 1957, 20–34.

BÉKEFI REMIG: *A népoktatás története Magyarországon*, Budapest 1906.

BÉKEFI REMIG: *A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig*, Budapest 1910.

BLAZOVICH LÁSZLÓ: *A Körös-Tisza-Maros középkori településrendje*, Békéscsaba–Szeged 1985.

BIANCHI, SILVANA ANNA: *Chierici ma non sempre preti. Itinerari clericali nel Veneto fra la fine del XIII e gli inizi del XV secolo*. Preti nel medioevo (Quaderni di storia religiosa 4), Verona 1997, 47–91.

BOOCKMANN, HARTMUT: *Das 15. Jahrhundert und die Reformation*, Kirche und Gesellschaft im Heiligen Römischen Reich des 15. und 16. Jahrhunderts, hgg. v. DERS., Göttingen 1994, 9–25.

BOROVSKY SAMU (szerk.): *Bars vármegye* (Magyarország vármegyéi és városai), Budapest 1903.

BORSA IVÁN: *A magyar medieviztika forráskérdései*, Levéltári Közlemények 44–45 (1973–1974) 103–121.

BOSCHETTO, LUCA: *Società e cultura a Firenze al tempo del Concilio: Eugenio IV tra curiali, mercanti e umanisti (1434–1443)*, (Libre, Carte, Imagini 4), Roma 2012.

BOYLE, LEONARD: *The Constitution „Cum ex eo” of Boniface VIII. Education of Parochial Clergy*, *Medieval Studies* 24 (1962) 263–302.

BRAMBILLA, AMBROGIO M.: *Officii Cardinalis Urbis Vicarii origo et evolutio usque ad annum 1558* (a cura di FILIPPO M. LOVISON), *Barnabiti Studi* 22 (2005) 197–346.

BRADSHAW, PAUL F.: *Rites of Ordination: Their History and Theology*, Minnesota 2013.

BRANDMÜLLER, WALTER: *Das Konzil von Pavia–Siena 1423–1424* (Konziliengeschichte, A 21), Paderborn 2002.

Brevia Clementina. VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brevái (1523–1526), feltárta és közreadja: NEMES GÁBOR, (CVH I/12), Budapest–Győr–Róma 2015.

BUDAI DÁNIEL: *A milkói püspökség*, *Studia Vincentiana* 1 (2014:2) 9–18.

Bullarium diplomatum et privilegiorum sanctorum Romanorum pontificum Turinensis editio, Tomus V, ed. ALOYSIUS TOMASSETTI, Augustae Taurinorum MDCCCLX.

BUNYITAY Vince: *A római Szentlélek-Társulat anyakönyve 1446–1523*, (Monumenta Vaticana Hungariae I/5), Budapest 1889.

BÜNZ, ENNO: *Thüringens Pfarrgeistlichkeit vor der Reformation*, *Historisches Jahrbuch* 124 (2004) 45–74.

CAGNIN, GIAMPAOLO: „*Ad adiscendum artem et officium clericatus*”. *Note sul reclutamento e sulla formazione del clero a Treviso (sec. XIV)*, *Preti nel medioevo* (Quaderni di storia religiosa 4), Verona 1997, 93–124.

Cameralia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1297–1536), I. Obligationes, Solutiones, Feltárta, szerkesztette és közreadja: LUKSICS JÓZSEF – TUSOR PÉTER – FEDELES TAMÁS – NEMES GÁBOR (Collectanea Vaticana Hungariae vol. I/ 9–10), Budapest–Róma 2014.

CARCEL ORTÍ, MILAGROS: „*Ad servicium ecclesiae dedicandi*”. *Clerigos aragoneses ordenados en Valencia en el siglo XV*, *Aragon en la Edad Media* 16 (2000) 163–183.

CASELLI, VIRGILIO: *Il Vicariato di Roma. Note storico-giuridiche*, Roma 1957.

CEVINS, MARIE-MADELEINE DE, *Az Egyház a késő-középkori magyar városokban*, Budapest, 2003.

CHAMBERS, DAVID S.: *Bartolomeo Marasca. Master of Cardinal Gonzaga’s Household (1462–1469)*, *Aevum* 63 (1989) 265–283.

CHAMBERS, DAVID S.: *Popes, Cardinals and War. The Military Church in Renaissance and Early Modern Europe*, London 2006.

CHARTRES, IVO De: *Panormia*. (http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1040-1116,_Ivo_Carnotensis,_Panormia,_LT.pdf [utolsó letöltés: 2018. 11. 9.]])

CHERUBINI, PAOLO: *Mandati della Reverenda Camera Apostolica (1418–1802)*, (Ministerio per i Beni Culturali e Ambientali, Quaderni della rassegna degli Archivi di Stato 55. Archivio di Stato di Roma), Roma 1988.

CHERUBINI, PAOLO: *L’intensa attività di un notaio di Camera: Gaspare Biondo*, Dall’Archivio Segreto Vaticano. Miscellanea di testi, saggi e inventari II (Collectanea Archivi Vaticani 62), Città del Vaticano 2007, 25–146.

Conciliorum Oecumenicorum Decreta. Curantibus JOSEPHO ALBERIGO, PERIKLE-P. JOANNOU, CLAUDIO LEONARDI, PAULO PRODI, Bologna 1973³.

CONDORELLI, ORAZIO: *Clerigi Peregrini. Aspetti giuridici della mobilità clericale nei secoli XII–XIV*, Rome 1995.

COOPER, TIM: *The Last Generation of the English Catholic Clergy. Parish Priests in the Diocese of Coventry and Lichfield in the Early Sixteenth Century*, (Studies in the History of Medieval Religion, XV) Suffolk 1999.

CURZEL, EMANUELE: *Attraverso le Alpi. Mobilità clericale fra XIII e XV secolo*, Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento 30 (2004) 207–223.

CZAICH Á. GILBERT: *Regesták a római Dataria-levéltárak Magyarországra vonatkozó bulláiból II. Pál és IV. Sixtus pápák idejéből*, Történelmi Tár 22 (1899) 1–17, 235–272.

CZAICH Á. GILBERT: *Regesták VII. Incze pápa korából, 1484–1492*, Történelmi Tár ÚF 3 (1902) 511–527.

CSÁNKI DEZSŐ: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, I–V*, Budapest 1890–1913.

CSÁNKI DEZSŐ: *Körösmegye a XV. században, Értekezések a történeti tudományok köréből XV*, Budapest 1893, 675–808.

CSÁSZÁR MIHÁLY: *Az Academia Istropolitana, Mátyás király pozsonyi egyeteme*, Pozsony 1914.

CSEPREGI ZOLTÁN: *Udvari papok Mária királyné környezetében*, Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531, szerk. RÉTHELYI ORSOLYA et alii. Budapest 2005, 44–55

CSEPREGI ZOLTÁN: *A reformáció nyelve: Tanulmányok a magyarországi reformáció első negyedszázadának vizsgálata alapján*, (Humanizmus és reformáció, 34), Budapest 2013.

CSEPREGI ZOLTÁN: *A magyarországi reformáció első nemzedéke. Családi háttér – tanulmányok – papszentelés*, Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században, szerk. VARGA SZABOLCS – VÉRTESI LÁZÁR (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII), Pécs 2017, 135–156.

CSEPREGI ZOLTÁN: *Reformation in Hungary: Historiography, research problems, methodology*, Temp – tidsskrift for historie 15 (2017) 135–158.

CSUKOVITS ENIKŐ: *Egy nagy utazás résztvevői. (Zsigmond király római kísérete)*, Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére, szerk. CSUKOVITS ENIKŐ, Budapest 1998, 11–35.

CSUKOVITS ENIKŐ: *Középkori magyar zarándokok* (História Könyvtár Monográfiák 20), Budapest 2003.

DANTE ALIGHIERI: *Az új élet. Vita nuova*, ford. BARANYI FERENC, Budapest 1996.

DAVIS, VIRGINIA: *Rivals for Ministry? Ordinations of Secular and Regular Clergy in southern England c. 1300–1500*, The Ministry: Clerical and Lay, eds. W. J. SHEILS–DIANA WOOD (Studies in Church History 26), Cambridge 1989, 99–109.

DEL RE, NICCOLÒ: *La Curia Romana. Lineamenti Storico-Giuridici* (Sussidi Eruditi 23), Roma 1970³.

DENDORFER, JÜRGEN: *Die Reformatio generalis des Nikolaus von Kues zwischen den konziliaren Traditionen zur Reform in capite und den Neuansätzen unter Papst Pius II. (1458–1464)*, Renobatio et unitas – Nikolaus von Kues als reformer. Theorie und Praxis der reformatio im 15. Jahrhundert, hgg. v. THOMAS FRANK, NORBERT WINKLER (Berliner Mittelalter- und Frühneuzeitforschung 13), Göttingen 2012, 137–155.

DENZEL MARKUS A.: *Kurialer Zahlungsverkehr im 13. und 14. Jahrhundert. Servitien- und Annatenzahlungen aus dem Bistum Bamberg* (Beiträge zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte 42), Stuttgart 1991.

DENZINGER, HEINRICH–HÜNERMANN, PETER: *Hitvallások és az Egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, FILA BÉLA és JUG LÁSZLÓ fordításának felhasználásával összeállította ROMHÁNYI BEATRIX és SARBAK GÁBOR, szerk. BURGER FERENC (Szent István Kézikönyvek 9), Bányterenyé–Budapest 2004.

DOHAR, WILLIAM J.: *Medieval Ordination Lists. The Origins of a Record*, Archives 20 (1992) 17–35.

DOLEŽALOVÁ, EVA: *Ways of Clerics to Ordination in the post-Hussite Bohemia – an Outline*, Roma – Praha. Praha–Řím, Omaggio a Zdenka Hledíková, a cura di KATEŘINA BOBKOVÁ–VALENTOVÁ–EVA DOLEŽALOVÁ–EVA CHODĚJOVSKÁ–ZDENĚK HOJDA–MARTIN SVATOŠ (Bollettino dell’Istituto Storico Ceco di Roma, supplemento 2008), Praha 2009, 145–158.

DUBRULLE, HENRY: *La collection des „Formataria” aux archives d’État à Rome*, Miscellanea di storia e cultura ecclesiastica 5 (1906–1907) 75–77.

DUBY, GEORGES: *The Three Orders. Feudal Society Imagined*, Chicago–London 1982.

DURANDUS, GUILIELMO: *Rationale divinatorum officiorum*, accedit aliud a JOANNE BELETHO, Neapoli 1859.

DURANDUS, WILHELM: *Rationale divinatorum officiorum*, Übersetzung und Verzeichnisse von HERBERT DOUTEIL mit einer Einführung herausgegeben und bearbeitet von RUDOLF SUNTRUP, Teilband I (Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen, Bd. 107), Münster 2016.

ECKHART FERENC: *Hiteleshelyek a középkori Magyarországon* (Studia Notarialia Hungarica 11), Budapest, 2012.

Egyházi társadalom a magyar királyságban a 16. században, szerk. VARGA SZABOLCS – VÉRTESI LÁZÁR (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII), Pécs 2017.

Egyháztörténelmi emlékek a hitújítás korából, I–V, szerk. Bunyitay Vince et alii, Budapest 1902–1912.

ELTE Egyetemi Könyvtár, Kézirattár, Kaprinay-gyűjtemény (Budapest)

ENGEL PÁL: *Magyarország világi archontológiája 1301–1437, I–II* (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5), Budapest 1996.

ENGEL PÁL: *Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről*, CD-ROM, térinformatika szerk. KOLLÁNYI LÁSZLÓ–SALLAY ÁGNES, Budapest 2001.

ENGEL PÁL–KRISTÓ GYULA–KUBINYI ANDRÁS: *Magyarország története 1301–1526*, Budapest 1998.

ERDÉLYI GABRIELLA: *A Sacra Poenitentiaria Apostolica hivatala és magyar kérvényei a 15–16. században (I. Közlemény)*, Levéltári Közlemények 74 (2003) 33–57.

ERDÉLYI GABRIELLA: *A „Sacra Poenitentiaria Apostolica” hivatal és magyar kérvényei a 15–16. században (II. közlemény)*, Levéltári Közlemények 76 (2005) 63–103.

ERDÉLYI GABRIELLA: *A Dózsa-felkelés arcai: tabuk és emlékezet 1514 mítoszaiban*, Történelmi Szemle 51 (2009) 460–481.

ERDÉLYI GABRIELLA: *Szökött szerzetesek. Erőszak és fiatalok a késő középkorban*, Budapest 2011.

ERDÉLYI GABRIELLA: *Társadalom és egyház a késő középkori Magyarországon: új források, új utak*, A magyar egyháztörténet-írás forrásadottságai, szerk. VARGA SZABOLCS – VÉRTESI LÁZÁR (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis II), Pécs 2017, 7–15.

ERDÉLYI GABRIELLA: *Egyházi társadalom Magyarországon a reformáció korában. Az alsópapság helyzete Magyarországon a reformáció megjelenése idején*, Egyházi társadalom a Magyar Királyságban, 35–50.

ERDÉLYI, GABRIELLA: *Negotiating Violence. Papal Pardons and Everyday Life in East Central Europe (1450–1550)*, (Studies in Medieval and Reformation Tradition, 213), Leiden/Boston 2018.

ERDŐ PÉTER (összeáll., ford.): *Az ókeresztény kor egyházfegyelme (az első négy évszázadban)*, (Ókeresztény írók 5), Budapest 1983.

ERDŐ PÉTER: *Az ókori egyházfegyelem emlékei I–IV. század*, (Ókori Keresztény Írók, 2) Budapest 2018.

ESPOSITO, ANNA: *La città e i suoi abitanti*, Roma del Rinascimento, a cura di ANTONIO PINELLI, Bari 2007, 3–48.

ESPOSITO, ANNA–FROVA, CARLA: *Collegi studenteschi a Roma nel Quattrocento: Gli statuti della 'Sapienza Nardina'*, Roma 2008.

Eusebii Cesariensis episcopi ecclesiastica hystoria per Rufinum Aquileiensem de greco in latinum traducta incipit feliciter, Utrecht, 1474.

Euszebiosz egyháztörténete, ford. BAÁN ISTVÁN (Ókeresztény írók 4), Budapest 1981.

ÉRSZEGI GÉZA: *A Curia Romana középkori levéltárai*, Levéltári Szemle 28 (1978) 321–339.

Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi, sive Summorum Pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum Antistitum series I–VIII, ed. GUILIELMUS VAN GULIK–CONRADUS EUBEL–PATRICIUS GAUCHAT–LUDOVICUS SCHMITZ–KALLENBERG–REMIGIUS RITZLER–PRIMINUS SEFRIN, Monasterii–Patavii 1913–1978. (= HC)

FABINI, HERMANN: *Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen, I–III*, Hermannstadt 2002³.

FARBAKY PÉTER: *Szatmári György, a mecénás* (Művészettörténeti Füzetek 27), Budapest 2002.

FEDELES TAMÁS: *A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)*, (Tanulmányok Pécs történetéből 17), Pécs 2005.

FEDELES TAMÁS: *A 14. század derekától Mohácsig*, PET, 109–154.

FEDELES TAMÁS: *A püspöki kúria*, PET, 163–172.

FEDELES TAMÁS: *Középkori pécsi segédpüspökök*, Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 22 (2010) 5–20.

FEDELES TAMÁS: *Galgóc az Újlaki érában (1349–1524)*, Debrecen város 650 éves. Városhistóriai tanulmányok, szerk.: BÁRÁNY ATTILA, PAPP KLÁRA, SZÁLKAI TAMÁS (Speculum Historiae Debreceniense 7), Debrecen 2011, 195–222.

FEDELES TAMÁS: „Eztán Pécs tűnik szemünkbe”. *A város középkori históriája (1009–1526)*, Pécs 2011.

FEDELES TAMÁS: *Die ungarische Dom- und Kollegiatkapitel und ihre Mitglieder im Mittelalter. Forschungsstand, Aufgaben, Initiativen*, Kapituly v zemích koruny české a v uhrách ve středověku, [Die Kapitel in den Ländern der böhmischen Krone und in Ungarn im Mittelalter], eds. VÁCLAV LEDVINKA, JIŘI PEŠEK, (Documenta Pragensia Supplementa II), Praha, 2011, 161–196.

FEDELES TAMÁS: *A király és a lázadó herceg. Az Újlaki Lőrinc és szövetségesei elleni királyi hadjárat (1494–1495)*, (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 27), Szeged 2012.

FEDELES TAMÁS: „*Medicina contra peccata mundana*”. *Késő középkori főúri misealapítványok*, Századok 148 (2014) 443–469.

FEDELES TAMÁS: „*E földi hazát örök és mennyei palotával elcserélni*”. *Szemponatok a késő középkori főúri vallásosság vizsgálatához*, Mesterek és Tanítványok. Tanulmányok a bölcsészettudományok területéről, szerk. BÖHM GÁBOR és FEDELES TAMÁS, Pécs 2014, 54–80.

FEDELES TAMÁS: *A Camera Apostolica és a magyar egyházi javadalmak a konciliarizmus időszakában*, „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. BÁRÁNY ATTILA, PÓSÁN LÁSZLÓ, Debrecen 2014, 189–204.

FEDELES Tamás: *„Isten nevében utazunk”. Zarándokok, búcsújárás, kegyhelyek a középkorban*, Pécs 2015.

FEDELES TAMÁS: *Ecclesia cathedralis Quinqueecclesiensis. A középkori pécsi székesegyház az írott források tükrében*, Echo simul una et quina. Tanulmányok a pécsi székesegyházról, szerk. HEIDL GYÖRGY, RAFFAY ENDRE, TÜSKÉS ANNA, Pécs 2016, 105–118.

FEDELES TAMÁS: *Miklós király és Lőrinc herceg. Az utolsó két Újlaki vázlatos pályaképe, Személyiség és történelem. A történelmi személyiség. A történelmi életrajz módszertani kérdései*, szerk. VONYÓ JÓZSEF, Pécs–Budapest 2017, 135–168.

FEDELES TAMÁS: *Magyar klerikusszentelések Rómában a hitújítás kezdetén*, Egyházi társadalom a magyar királyságban a 16. Században, szerk. VARGA SZABOLCS – VÉRTESI LÁZÁR, (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII), Pécs 2017, 51–104.

FEDELES TAMÁS: *Mátyás seregéből az Úr szolgálatába. Esettanulmány az Apostoli Penitenciária klerikusszentelésekben játszott szerepéhez Mátyás király korában*, Pontes 1 (2018) 95–114.

FEDELES TAMÁS: *„Ad omnes sacros ordines promoveri”. Győri egyházmegyések római szentelési ügyei a késő középkorban*, Arrabona 53–56 (2015–2018) 77–144.

FEDELES TAMÁS: *A Délvidékről az Örök Városba. Csanádi egyházmegyések kúriai szentelési ügyei (1442–1517)*, Urbs, Civitas, Universitas. Ünnepi tanulmányok Petrovics István 65. születésnapja tiszteletére, főszerk. PAPP SÁNDOR, szerk. KORDÉ ZOLTÁN és TÓTH SÁNDOR LÁSZLÓ, (Fontes et Libri 1.) Szeged 2018, 94–110.

FEDELES TAMÁS: *A magyar medievisztika egy kevésbé ismert forrása. A Libri formatarum és bejegyzései*, Laborator Assiduus. A 70 éves Zombori István köszöntése, szerk. SOMORJAI ÁDÁM, SOMORJAI GABI, Budapest 2019, 149–166.

FEDELES TAMÁS: *Magyarok Rómában Mátyás király korában*, Pécsi Tudományegyetem Bölcsész Akadémia 3, szerk. BÖHM GÁBOR – CZEFERNER DÓRA – FEDELES TAMÁS, Pécs 2019, 187–224.

FEDELES TAMÁS: *A Magyar Királyság diplomáciai képviselője a Szentszéknél Mátyás király korában*, Mátyás király és az Egyház, szerk. UÓ (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 10), Pécs 2019, 35–54.

FEKETE NAGY ANTAL: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában IV. Trencsén vármegye*, Budapest 1941.

FELDKAMP, MICHAEL F.: *Warum entstanden aus dem in konfessionellen Zeitalter säkularisiertan deutschen Bistümern keine Titularbistümer? Beobachtungen zur Entwicklung des Rechtsinstituts des Titularbischofs*, In corrupta monumenta ecclesiam defendunt. Studi offerti a mons. Sergio Pagano, prefetto dell’Archivio Segreto Vaticano. I. La Chiesa nella storia, Religione, cultura, costume. Tomo 1, a cura di ANDREAS GOTTMANN–PIERANTONIO PIATTI–ANDREAS E. REHBERG (Collectanea Archivi Vaticani, 106), Città del Vaticano 2018, I/1, 589–606.

FELICI, GUGLIEMO: *La Reverenda Camera Apostolica. Studio Storico-Giuridico*, Roma 1940.

FOGARASSY LÁSZLÓ: *Pozsonyligetfalu hányatott sorsa*, Honismeret 19 (1991) 67–73.

FÓGEL JÓZSEF: *II. Lajos udvartartása 1516–1526*, Budapest 1917.

FONT MÁRTA: *A siker reménye és a kudarc okai Egyetemalapítások a középkori Magyarországon*, Per Aspera ad Astra 4 (2017) 78–102.

Formularium Ecclesiae Strigoniensis, közreadja ERDŐ PÉTER bíboros, SZOVÁK KORNÉL, TUSOR PÉTER, munkatársak: SARBAK GÁBOR, HORVÁTH TERÉZIA, PORUBSZKY ÁDÁM (Collectanea Studiorum et Textuum I/4), Budapest 2018.

FRAKNÓI VILMOS: *A Szent Istvántól Rómában alapított magyar zarándokház*, Katholikus Szemle 7 (1893) 169–195.

FRAKNÓI VILMOS: *A magyar királyi kegyúri jog Szent Istvántól Mária Teréziáig*, Budapest 1895.

FRAKNÓI VILMOS, *Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez*, Budapest 1899.

FRAKNÓI VILMOS: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentszékkal, I–III*, Budapest 1901–1903.

FRENZ, THOMAS: *Die verlorenen Brevenregister 1421–1527*, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken 57 (1977) 354–365.

FRENZ, THOMAS: *Die Kanzlei der Päpste der Hochrenaissance (1471–1527)* (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 63), Tübingen 1986.

FRENZ, THOMAS: *Repertorium officiorum Romanae curiae* (= <http://www.phil.uni-passau.de/lehrstuehle-und-professuren/emeriti/histhw/forschung/rore/>).

FRIEDBERG, AEMELIUS (ed.): *Corpus Iuris Canonici, I-II*, Graz 1959.

GABRIEL, ASTRIK L.: *The Mediaeval Universities of Pécs and Pozsony*, Frankfurt am Main 1969.

GÁRDONYI MÁTÉ: *A papi élet reformja a Trienti Zsinat korában* (Studia Theologica Budapestinensia 27), Budapest 2001.

GÁRDONYI MÁTÉ: *Bevezetés a Katolikus Egyház történetébe*, Vác 2006.

GENET, JEAN-PHILIPPE: *Die kollektive Biographie von Mikropopulationen: Faktorenanalyse als Untersuchungsmethode, Quantitative Methoden in der Wirtschafts- und Sozialgeschichte der Vorneuzeit*, Hgg. v. FRANZ IRSIGLER, Stuttgart 1978, 69–100.

GERGELY JENŐ: *A pápaság története*, Budapest, 1982.

GOTTLOB, ADOLF: *Aus der Camera Apostolica des 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte des päpstlichen Finanzwesens und des endenden Mittelalters*, Innsbruck 1889.

GYÖRFFY GYÖRGY: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza, I–IV*, Budapest 1963–1998. (= ÁMTF)

GÖLLER, EMIL: *Die päpstliche Pönitentiarie von ihrem Ursprung bis zu ihrer Umgestaltung unter Pius V. 2 Bde, in 4 Teilen* (Bibliothek des Königlich Preußischen Historischen Instituts in Rom 3, 4, 7–8), Rom 1907–1911.

GÖLLER, EMIL: *Die neuen Bestände der Camera apostolica im päpstlichen Geheimarchiv*, RQ 30 (1916–1922) 38–53.

GREGOROVIVUS, FERDINAND: *Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter. Vom V. bis zum XVI. Jahrhundert*, VII, Stuttgart 1870.

HAJDU, HELGA: *Lesen und Schreiben im Spätmittelalter* (Specimina Dissertationum facultas Philosophicae Regiae Hungaricae Universitatis Elisabethinae Quinqueecclesiensis 26), Pécs 1931.

HARASZTI SZABÓ PÉTER–KELÉNYI BORBÁLA–SZÖGI LÁSZLÓ: *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348–1525, I–II* (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2–3) Budapest, 2016–2017.

HARASZTI SZABÓ PÉTER–KELÉNYI BORBÁLA: *Magyarországi diákok francia, angol, itáliai és német egyetemeken a középkorban, 1100–1526* (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 3), Budapest 2019.

- HARSÁNYI ANDRÁS: *A Domonkos rend Magyarországon a reformáció előtt*, Debrecen 1938.
- HAUBST, RUDOLF: *Der Reformentwurf Pius' der Zweiter*, RQ 49 (1954) 188–242.
- HAY, DENYS: *The Church in Italy in the Fifteenth Century*, Cambridge 1979².
- HAY, DENYS: *Eugenio IV*, Enciclopedia dei Papi (= http://www.treccani.it/enciclopedia/eugenio-iv_%28Enciclopedia-dei-Papi%29/).
- HÁZI JENŐ: *Sopron középkori egyháztörténete*, Sopron 1939.
- HÁZI JENŐ: *Sopron szabad királyi város története. I/1–7, II/1–6*, Sopron 1921–1941.
- HEGYI GÉZA: *A plébánia fogalma a 14. századi Erdélyben*, Erdélyi Múzeum 80 (2018) 1–29.
- HELLER, GEORG: *Comitatus Crisiensis* (Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars an der Universität München. Serie A, Historischen Ortsnamen von Ungarn 10), München 1978.
- HERVAY, FERENC LEVENTE: *Repertorium Historicum Ordinis Cisterciensis in Hungaria*, Roma 1984.
- HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA: *Libri formatarum – una fonte conosciuta ma non scoperta*, Bollettino dell'Istituto storico Ceco di Roma 5 (2006) 35–60.
- HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA: *Svěcení duchovenstva v Církvi podjednou. Edice pramenů z let 1438–1521. Ordinationes clericorum in ecclesia „sub una specie”. Editio fontium ad Bohemiam Moraviamque spectantium annis 1438–1521*, Praha 2014.
- HLEDÍKOVÁ, ZDEŇKA: *Všechny cesty vedou do Říma*, Studia Theologica 4 (2017) 7–14.
- HOBERG, HERMANNUS: *Taxae pro communibus servitiis. Ex libris obligationum ab anno 1295 usque ad annum 1445 confectis* (Studii e Testi 144), Città del Vaticano 1949.
- HOFMANN, WALTHER VON: *Forschungen zur Geschichte der kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation I–II* (Bibliothek des Preußischen Historischen Instituts in Rom 12–13), Rom 1914.
- HORVÁTH JÁNOS: *Az irodalmi műveltség megoszlása*, Budapest 1935.
- HORVÁTH TERÉZIA: *A vasvári káptalan prépostjai a Mátyás-korban*, Mátyás király és az Egyház, szerk. FEDELES TAMÁS (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 10), Pécs 2019. 103–114.
- HUBER, ALFONS–KUBINYI ANDRÁS, *Egy budai iskolamester pályája a XV. század második felében*, A magyar iskola, 51–61,
- HÜLSEN CHRISTIAN, *Le Chiese di Roma nel Medio Evo*, Firenze 1927.
- IMPLÓM LAJOS: *Adatok a Szent Domonkos-rend magyarországi rendtartományának történetéhez. A rendtartomány alapításától 1526-ig*, (Magyar Domonkos Rendtörténet 1), Vasvár 2017,
- IVÁNYI BÉLA: *Bártfa szabad királyi város levéltára I, 1319–1526*, Budapest 1910.
- IVÁNYI BÉLA: *A középkori Vasvár*, Vasvár 1992.
- JACZKÓ SÁNDOR: *Az 1524-es váradi zsinat és határozatai*, PhD-értekezés, Debreceni 2011, (kézirat).
- JAKÓ ZSIGMOND: *Bihar megye a török pusztítás előtt*, Budapest 1940.
- JEDIN, HUBERT: *Geschichte des Konzils von Trient, I–IV*, Freiburg i. Bg. 1977³.
- JEDIN, HUBERT: *Handbuch der Kirchengeschichte, III/2. Die mittelalterlichen Kirche: Vom Mittelalter bis zum Vorabend der Reformation*, Freiburg/Basel/Wien 1985.
- SZ. JÓNÁS ILONA (szerk.) *Középkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény* (Osiris Tankönyvek), Budapest 1999.

KAJTÁR EDVÁRD: «*In immolationis hora per vocem sacerdotis coelos aperti sunt*» A pap és az eucharisztia kapcsolata a misében a IX. század legjelentősebb misekommentárjai szerint, (Doktori értekezés PPKE HK), Budapest 2010, (kézirat).

KANTOROWICZ, ERNST H.: *Two Bodies. A Study in Mediaeval Political Theology*, with a new preface by WILLIAM CHESTER JORDAN, Princeton, New Jersey 1997.

KASZA PÉTER: *Egy korszakváltás szemtanúja. Brodarics István pályaképe*, (Sziluett. Korszerű történelmi életrajzok), Pécs–Budapest 2015

KATTERBACH, BRUNO: *Päpstliche Suppliken mit der Klausel der „sola signatura”*, RQ 31 (1923) 185–196.

KATUS LÁSZLÓ: *Európa története a középkorban*, Pécs 2014.

KAPELLI, TOMMASO: *Domenicani promossi agli ordini sacri presso la curia Romana 1426–1501*, Archivum Fratrum Praedicatorum 34 (1964) 155–189.

KENYERES ISTVÁN: *A főváros középkori levéltárainak sorsa*, Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára, főszerk. HOMOKI-NAGY MÁRIA (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica 75), Szeged 2013, 369–382.

KISS GÁBOR – TÓTH ENDRE – ZÁGORHIDI CZIGÁNY BALÁZS: *Savaria-Szombathely története a város alapításától 1526-ig*, Szombathely 1998.

KLEINHEYER, BRUNO: *Die Priesterweihe im römischen Ritus. Eine liturgiehistorische Studie* (Trierer theologischen Studien 12), Trier 1962.

KOLLÁNYI FERENC: *Visitatio capituli e. m. Strigoniensi anno 1397*, Történelmi Tár 54 (1901) 71–106, 239–272.

KOLLER, JOSEPHUS: *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum, I–VII*, Posonii/Pesthini 1782–1812.

Korai magyar történeti lexikon (9–14. század), főszerk. KRISTÓ GYULA, szerk. ENGEL PÁL–MAKK FERENC, Budapest 1994. (= KMTL)

KOSZTA LÁSZLÓ: *Missziós püspökség*, KMTL, 458–460.

KOSZTA LÁSZLÓ: *Dél-Magyarország egyházi topográfiája a középkorban*, A középkori Dél-Alföld és Szer, szerk. KOLLÁR TIBOR, Szeged 2001, 41–46.

KOSZTA LÁSZLÓ: *Az Árpád-kori halászfalutól a püspöki mezővárosig. Mohács a középkorban*, Uő: Írásbeliség és egyházszerkezet. Fejezetek a középkori magyar egyház történetéből (Capitulum III), Szeged 2007, 191–234.

KOSZTA LÁSZLÓ: *A püspökség alapítása*, PET, 13–42.

KOSZTA LÁSZLÓ: *A kalocsai érseki tartomány kialakulása* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitatae Quinqueecclesiensi 3), Pécs 2013.

KOSZTA LÁSZLÓ: *A bihari püspökség alapítása*, Nagyvárad és Bihar a korai középkorban. Tanulmányok Biharország történetéről 1, szerk. Zsoldos Attila, Nagyvárad 2014, 41–81.

KOVÁCS BÉLA: *Studensek, magisterek, doktorok*, Archivum 11 (1983) 5–41.

KOVÁCS BÉLA: *Az egri egyházmegye története 1596-ig*, Eger 1987.

E. KOVÁCS PÉTER: *Miksa magyarországi hadjárata*, Történelmi Szemle 37 (1995) 35–50.

E. KOVÁCS PÉTER: *Zsigmond császár megkoronázása Rómában*, Századok 143 (2009) 1323–1383.

V. KOVÁCS SÁNDOR: *Egy epigrammaköltő a Jagelló-korban. Lászlai János latin versei*, Uő, Eszmetörténet és régi magyar irodalom, Budapest 1987, 396–437.

KOZIOL, GEOFFREY: *The early History of Rites of Supplication*, Suppliques et requêtes. Le gouvernement par la grâce en Occident (XIIe-XVe siècle), éd. HÉLÈNE MILLET (Collection de l'École française de Rome 310), Rome 2003, 21–36.

KÖBLÖS JÓZSEF: *Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában* (Társadalom és művelődéstörténeti tanulmányok 12), Budapest 1994.

KÖRMENDY KINGA: *Studentes extra regnum 1183–1543. Esztergomi kanonokok egyetemjárása és könyvhasználata 1183–1543* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III/9), Budapest 2007.

KÖRMENDY KINGA–C. TÓTH NORBERT: *A Collegium Christi alapítása és tagjainak egyetemi tanulmányai*, Metropolis Hungariae (Strigonium Antiquum VIII) Esztergom, 2017, 145–165.

KRISTÓ GYULA: *Tájszemlélet és térszervezés a középkori Magyarországon* (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 19), Szeged 2003.

KRISTÓ GYULA: *A korai Erdély (895–1324)* (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 18), Szeged 2002,

KRISTÓF ILONA: *Egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440–1526)* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 4), Pécs 2014.

KRISTÓF ILONA: *Gabriele Rangone (Veronai Gábor) pályája (1410/20–1486, Mátyás király és az Egyház, szerk. FEDELES TAMÁS* (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 10), Pécs 2019, 65–82.

KUBINYI ANDRÁS: *Két sorsdöntő esztendő*, Történelmi Szemle 33 (1992) 1–54.

KUBINYI ANDRÁS: *Diplomáciai érintkezések a Jagelló-kori magyar állam és a pápaság között (1490–1526)*, Magyarország és a Szentszék kapcsolatának 1000 éve, szerk. ZOMBORI ISTVÁN, Budapest 1996, 119–134.

KUBINYI ANDRÁS: *Szalkai László esztergomi érsek politikai szereplése*, Uő, Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon (METEM Könyvek 22), Budapest 1999, 147–106.

KUBINYI ANDRÁS: *Magyarok a késő-középkori Rómában*, Studia Miskolciensia 3 (1999) 83–91.

KUBINYI ANDRÁS: *Városfejlődés és városhálózat a középkori Alföldön és az Alföld szélén* (Dél-alföldi évszázadok 14), Szeged 2000.

KUBINYI ANDRÁS: *Mátyás király* (Tudomány – Egyetem), Budapest 2001.

KUBINYI ANDRÁS: *Városhálózat a késő középkori Kárpát-medencében*, Bártfától Pozsonyig. Városok a 13–17. században, szerk. CSUKOVITS ENIKŐ, LENGYEL TÜNDE (Társadalom- és művelődéstörténeti Tanulmányok 17) Budapest 2005, 9–36.

KUBINYI ANDRÁS: *Magyarország és a pálosok a XIV–XV. században*, Decus Solitudinis. Pálos évszázadok, szerk. SARBAK GÁBOR (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti Konferenciák 4/1), Budapest 2007, 40–56.

LAKATOS BÁLINT: *Kálnai Imre főesperesi és királyi titkári kinevezése (1525–1523). Adalékok a pápaság magyar személyi politikájához Mohács előtt*, Századok 144. (2010) 411–431.

LANDAU, PETER: *Das Weihehindernis de Illegitimität in der Geschichte des kanonischen Rechts*, LUDWIG SCHMUGGE (Hgg.), Illegitimität im Spätmittelalter (Schriften des Historischen Kollegs. Kolloquien 29), München 1994, 41–53.

LEDERHILGER SEVERIN: *Weihetitel, Lexikon für Theologie und Kirche*, X, Freiburg i. Bg. 2006, (Sonderausgabe) 1016.

LEE, EGMONT: *Foreigners in Quattrocento Rome*, Renaissance and Reformation 19 (1983) 135–146.

Leges ecclesiasticae regni Hungariae et provinciarum adiacentium, I–III, opera et studio IGNATII BATTHYÁN episcopi Transsilvaniae collectae et illustratae, Albae Caroline-Claudiopoli 1785–1827.

LORTZ, JOSEPH: *Die Reformation in Deutschland*, Freiburg i. Br. 1982⁶.

LUKCSICS PÁL: *Magyar papszentelő okmányok a XV. század első feléből a vatikáni levéltárban*, Turul 46 (1928) 116–124.

LUKCSICS PÁL (szerk.): *XV. századi pápák oklevelei, I–II* (Monumenta Hungariae Italica 1–2), Budapest 1931–1938.

LUNT, WILLIAM EDWARD: *Papal Revenues in the Middle Ages, I–II*, New York 1934.

A magyar Iskola első évszázadai (996–1526), szerk. SZENDE KATALIN, Győr 1996.

Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája”, összegyűjtötte és kiadásra előkészítette ARTNER EDGÁR, közreadja SZOVÁK KORNÉL–TÖRÖK JÓZSEF–TUSOR PÉTER, (Collectanea Vaticana Hungariae I/1), Budapest–Róma 2004.

MAKSAY FERENC: *A középkori Szatmár megye*, Budapest 1940.

MALLET, MICHAEL–SHAW, CHRISTINE: *The Italian Wars: 1494–1559. War, State and Society in Early Modern Europe*, Harlow 2012.

MARGALITS EDE: *Horvát történelmi repertórium, I–II*, Budapest 1900–1902.

MARIN, EUGENIO: *Generaliter clerici nuncupantur omnes qui in ecclesia Christi deservunt. Chierici ordinati a Portogruaro alla fine del Trecento*, Atti dell’Accademia “San Marco” di Pordenone 12 (2010) 87–110.

MARINO, EUGENIO: *La Trinità di Masaccio: saggio storico ed interpretativo degli schemi stilistici, iconografici ed iconoteologici*, Nerbini 2008.

MÁLYUSZ ELEMÉR, *A magyar rendi állam Hunyadi korában*, Századok 91 (1957) 46–123, 592–602.

MÁLYUSZ ELEMÉR: *A konstanzi zsinat és a magyar főkegyúri jog*, Máriabesnyő–Gödöllő 2005 (reprint).

MÁLYUSZ ELEMÉR: *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*, Budapest 2007.

MCGRATH, ALISTER E.: *Kálvin. A nyugati kultúra formálódása*, Budapest 2001.

Memorie storiche della città di S. Agata de’ Goti per l’ epocha dal principio dell’era volgare sino al 1840, Napoli 1841.

MEUTHEN, ERICH: *Zur europäischen Klerusbildung vom 14. bis zum 16. Jahrhundert, Mediävistische Komparatistik. Festschrift für Franz Josef Worstbrock zum 60. Geburtstag*, Hgg. v. W. HARMS, J.-D. MÜLLER, S. KÖBELE und B. QUAST, Stuttgart 1997, 263–294

MEYER, ANDREAS: *Arme Kleriker auf Pfründensuche. Eine Studie über das in forma pauperum-Register Gregors XII. von 1407 und über päpstliche Anwartschaften im Spätmittelalter* (Forschungen zur kirchlichen Rechtsgeschichte und zum Kirchenrecht 20), Köln–Wien 1990.

MEYER, ANDREAS: *Der deutsche Pfründermarkt im Spätmittelalter*, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken 71 (1991) 266–279.

MEZEY LÁSZLÓ: *A deákság és Európa*, Budapest, 1979.

MEZŐ ANDRÁS: *Patrocíniumok a középkori Magyarországon*, Budapest 2003.

MÉSZÁROS ISTVÁN, *A Szalkai-kódex és a XV. század végi sárospataki iskola*, Budapest, 1972.

MÉSZÁROS ISTVÁN: *Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777 között*, Budapest 1981.

- MÉSZÁROS ISTVÁN: *A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon*, Budapest 2000.
- MIEDEMA NINE ROBLJNTJE: *Die römischen Kirchen im Spätmittelalter nach den „Indulgentiae ecclesiarum urbis Romae“*, Tübingen 2001.
- MIGNE, JACQUES PAUL: *Patrologiae Cursus Completus. Series Latina* (elérhető: <http://patristica.net/latina/>).
- MIHALIK BÉLA VILMOS: *A kanonok két leánya? Adalékok Szengyeli Ferenc családja történetéhez*, Turul 86 (2013) 153–156.
- MIHÁLYFI ÁKOS: *A nyilvános Istentisztelet*, Budapest 1933.
- MIKLÓSSY ZOLTÁN: *Hiteleshely és iskola a középkorban*, Levéltári Közlemények 18–19 (1940–1941) 170–178.
- MINNICH, NELSON H.: *Concept of Reform proposed at the Fifth Lateran Council*, Archivum Historiae Pontificae 7 (1969) 163–251.
- MINNICH, NELSON H.: *Councils of the Catholic Reformation: Pisa I (1409) to Trent (1545–1563)*, Aldershot/Burlington 2008.
- MINNICH, NELSON H.: *The Fifth Lateran Council (1512–1517)*, Brookfield/Vermont 1993.
- MINNICH, NELSON H.: *The Decrees of the Fifth Lateran council (1512–17). Their Legitimacy, Origins, Contents, and Implementation*, New York 2016.
- MOLNÁR ANTAL: *A zágrábi püspökség és a magyarországi katolikus egyház a 17. században* (METEM Könyvek 77), Budapest 2012.
- MOLNÁR, Antal: *L'ospizio degli Ungari presso la Basilica di San Pietro*, Quando la Fabbrica costruì San Pietro. Un cantiere di lavoro, di pietà cristiana e di umanità XVI–XIX secolo, a cura di ASSUNTA DI SANTE, SIMONA TURRIZIANI, Roma 2016, 391–412.
- MOLNÁR ANTAL: *Magyarországi obszerváns ferences formuláskönyvek a 16. század elejéről*, Episcopus, Archiabbas Benedictinus, Historicus Ecclesiae. Tanulmányok Várszegi Asztrik 70. születésnapjára, szerk. SOMORJAI ÁDÁM–ZOMBORI ISTVÁN, (METEM Könyvek 85), Budapest, 2016, 203–212.
- MOLNÁR, ANTAL: *Una struttura imperfetta: le istituzioni religiose ungheresi a Roma (secoli XI–XVIII)*, Chiese e nationes a Roma: dalla Scandinavia ai Balcani: Secoli XV–XVIII, a cura di MOLNÁR, ANTAL – PIZZORUSSO, GIOVANNI – SANFILIPPO, MATTEO, Roma 2017, 117–131.
- F. MOLNÁR MÓNika: *Az itáliai államok hadszervezete és hadseregei (1494–1526)*, Új korszak határán: Az európai államok hadügye és hadseregei a mohácsi csata korában, szerk. B. SZABÓ JÁNOS és FODOR PÁL, Budapest 2019, 121–137.
- MONAY FERENC: *Római magyar gyóntatók*, Róma 1956.
- Monumenta Germaniae Historica* (= MGH). *Legum sectio II. Capitularia Regum Francorum, I*, denuo edidit ALFREDUS BORETIUS, Hannoverae 1883.
- Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. Vatikáni magyar okirattár, series I, tom. I–VI*, Budapestini 1887–1891. (= MVH)
- Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia, VII, pars 2. (1423–1431)*, ed. JAROSLAV ERŠIL, Pragae 1998. (= MVB)
- Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis I–IV*, ed. VILMOS FRAKNÓI–JÓZSEF LUKSICS, Budapest 1896–1907. (= MREV)
- MÓDY GYÖRGY: *A Szent András templom és a Verestorony kutatása 1980-ban. Debrecen 1290–1390 között* (A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei 42), Debrecen 1984.
- MÜLLER, GEORG EDUARD: *Die deutschen Landkapitel in Siebenbürgen und ihre Dechanten 1192–1848. Ein Rechtsgeschichtlicher Beitrag zur Geschichte der deutschen Landeskirche in*

Siebenbürgen (Archiv des Vereins für Siebenbürgisches Landeskunde 48), Hermannstadt 1934–1936.

MÜLLER, P. WOLFGANG: *The Price of Papal Pardon. New Fifteenth-Century Evidence*, Pápste, Pilger, Pönitentiarie. Festschrift für Ludwig Schmutge zum 65. Geburtstag, Hgg. v. ANDREAS MEYER, CONSTANCE RENDTEL, MARIA WITTMER-BUTSCH, Tübingen 2004. 457–481.

NAGY IVÁN: *Magyarország családai*, 10. kötet, Arcanum adatbázis (elérhető: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/tizedik-kotet-9475/szent-gyorgyi-csalad-bazini-grof-A9D1/>; letöltve: 2019. szeptember 4.)

NÄGLER, THOMAS: *Marktort und Bischofssitz Birtihalm in Siebenbürgen*, München 2004.

NEMES GÁBOR: *Győr egyházmegyeiek a késő középkori Rómában*, Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar történeti kutatások a 21. században, szerk. TUSOR PÉTER – SZOVÁK KORNÉL – FEDELES TAMÁS (Collectanea Vaticana Hungariae I/15), Budapest–Róma 2017. 107–136.

NEMES GÁBOR: Sopron–Róma, Adalékok Sopron város középkori egyháztörténetéhez, Egyháztörténeti Szemle 71. (2017) 259–268.

NEMES GÁBOR: *Folytonosság vagy újrakezdés? Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatainak alakulása Mohács előtt és után*, Egyházi társadalom a magyar királyságban a 16. Században, szerk. VARGA SZABOLCS – VÉRTESI LÁZÁR, (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII), Pécs 2017, 105–133.

NEMES GÁBOR: *Győr története (1387–1447)*, kézirat.

NEUMANN TIBOR: *Békekötés Pozsonyban – országgyűlés Budán. A Jagelló-Habsburg kapcsolatok egy fejezete (1490–1492)*, I, Századok 144 (2010) 335–372; II, Századok 145 (2011) 293–347.

NEUMANN TIBOR: *A kassai hadjárat. II. Ulászló zsoldosserege és a lengyelek elleni harc (1490–1491)*, Elfeledett háborúk. Középkori csaták és várostromok, 6–16. század, szerk. PÓSÁN LÁSZLÓ, VESZPRÉMY LÁSZLÓ, Budapest, 2016, 363–397.

NEUNER, PETER: *Luther Márton reformációja. Katolikus helyzetfelmérés az ökumenikus párbeszéd szempontjából*, ford. GÖRFÖL TIBOR, [Budapest] 2017.

NÉMETH PÉTER: *A középkori Szabolcs megye települései*, Nyíregyháza 1997.

NÉMETH PÉTER: *A középkori Szatmár megye települései a XV. század közepéig*, Nyíregyháza 2008.

K. NÉMETH ANDRÁS: *A középkori Tolna megye templomai*, Pécs 2011.

OTT, LUDWIG: *Das Weihe sakrament* (Handbuch der Dogmengeschichte 4) Freiburg/Basel/Wien, 1969.

OEDIGER, FRIEDRICH WILHELM: *Über die Bildung der Geistlichen im Späten Mittelalter*, Leiden–Köln 1953.

Ordinationum Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungaricae (1426–1523) ex Libris formatarum Camerae Apostolicae collecta. Magyar klerikusszentelések a Római Kúriában. A Camera Apostolica Libri formatarum köteteinek magyar vonatkozású bejegyzései (1426–1523), feltárta és közreadja: FEDELES TAMÁS, s. a.

PARAVICINI BAGLIANI, AGOSTINO: *Morte e elezione del papa. Nome, riti e conflitti* (La corte dei papi 22), Roma 2013.

PARTNER, PETER: *The Papal State under Martin V. The Administration and Government of Temporal Power in the Early fifteenth Century*, London 1958.

PASTORE, ALESSANDRO DI: *Giulio II, papa*, Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 57 (2001) (=http://www.treccani.it/enciclopedia/papa-giulio-ii_%28Dizionario-Biografico%29/).

PASTURA, RUGGERIO MARIA GRAZIA: *La Reverenda Camera Apostolica e i suoi archivi (secoli XV-XVIII)* [con contributi di PAOLO CHERUBINI, LUIGI LONDEI, MARINA MORENA e DANIELA SINISI], Roma 1984.

PAATZ, WALTER–PAATZ, ELISABETH: *Die Kirchen von Florenz. Ein kunstgeschichtliches Handbuch, I–VI*, Frankfurt am Main 1952–1955,

PÁLOSFALVI TAMÁS: *Cilleiek és Tallóciak: küzdelem Szlavóniáért (1440–1448)*, Századok 134 (2000) 45–98.

PÁLOSFALVI TAMÁS: *A Rozgonyiak és a polgárháború (1440–1444)*, Századok 137 (2003) 897–927.

PÁLOSFALVI TAMÁS: *Nikápolytól Mohácsig 1396–1526*, Budapest, 2005.

PÁLOSFALVI TAMÁS: *Bajnai Both András és a szlavón bánóság: Szlavónia, Európa és a törökök, 1504–1513*, „Honoris causa”: tanulmányok Engel Pál tiszteletére, szerk. NEUMANN TIBOR, RÁCZ GYÖRGY, Budapest 2009. 251–300.

PÁLOSFALVI TAMÁS: *Mennyi ideig tartott Nándorfehérvár első ostroma? Gondolatok egy „páratlanul rosszul ismert” esemény kapcsán*, Történelmi Szemle 59 (2017) 417–438.

PÁLOSFALVI, TAMÁS: *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526* (The Ottoman Empire and its Heritage 63), Leiden/Boston, 2018.

PÁSZTOR LAJOS: *A magyarság vallásos élete a Jagellók korában*, Budapest 2000 (reprint).

PELLEGRINI, MARCO: *Il papato nel Rinascimento*, Bologna 2010.

PELLICCIA, GUERRINO: *La preparazione ed ammissione dei chierici ai santi Ordini nella Roma del secolo XVI, con Appendice di documenti originali*, Roma 1946.

PESCE, LUIGI: *La Chiesa di Treviso nel primo Quattrocento*, I (Italia Sacra 37), Roma 1987.

PETROVICS ISTVÁN: *A középkori Temesvár. Fejezetek a Bega-parti város 1552 előtti történetéből* (Capitulum IV), Szeged 2008.

A Pécsi Egyházmegye története I. A középkor évszázadai (1009–1543), szerk. FEDELES TAMÁS–SARBAK GÁBOR–SÜMEGI JÓZSEF, Pécs 2009 (= PET).

PÉTERFI BENEC, *Egy székely két élete. Kövendi Székely Jakab pályafutása* (Sziluett Korszerű Történelmi Életrajzok) Pécs–Budapest, 2014.

PIANA, CELESTINO: *Nuove ricerche su le Università di Bologna e Parma* (Spicilegium Bonaventurianum 2), Quaracchi 1966.

PIANA, CELESTINO–CENCI, CESARE: *Promozioni agli ordini sacri a Bologna e alle dignità ecclesiastiche nel Veneto nei secoli XIV–XV* (Spicilegium Bonaventurianum 3), Quaracchi 1968.

PLEBANI, ELEONORA: *Una fuga programmata. Eugenio IV e Firenze (1433–1434)*, Archivio Storico Italiano 170 (2012) 285–310.

PLÖCHL, WILLIBALD: *Geschichte des Kirchenrechts, Bd. 2.: Das Kirchenrecht der abendlaendischen Christenheit 1055 bis 1517*, Wien–München 1962.

PODLAHA, ANTONÍN: *Liber ordinationum cleri 1395–1416*, (Editiones archivi e bibliothecae s.f. metropolitani capituli Pragensis IX), Pragae 1922.

POŘÍZKA, ALEŠ: *Ordinandi delle terre Boeme presso la curia pontificia negli anni 1420–1447*, Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma 3 (2002) 32–55.

POŘÍZKA, ALEŠ: *Svěcení z českých zemí u papežské kurie v letech 1420–1447*, Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku, red. HLAVÁČEK, IVAN–HRDINA, JAN, Praha 2003, 245–264.

Prosopography Approaches and Applications. A Handbook, edited by KEATS-ROHAN, KATHARINE STEPHANIE BENEDICTA, (Prosopographica et Genealogica 13) Oxford 2007.

PUZA, RICHARD: *Privilegium fori*, Lexikon des Mittelalters VII, München 2003, 228–229.

Quellen zur Kirchenreform im Zeitalter der grossen Konzilien des 15. Jahrhunderts, Bd. 1–2, Ausgewählt und übersetzt von JÜRGEN MIETHKE und LORENZ WEINRICH, Darmsatdt 1995–2002.

RANDO, DANIELLA: „*Religiosi ac presbiteri vagabondi*”. *Vescovi e disciplina clericale dai Registri delle ammissioni nella diocesi di Trento (1478–1493)*, La parrocchia nel Medio Evo: economica, scambi, solidarietà, a cura di AGOSTINO PARAVICINI BAGLIANI e VÉRONIQUE PASCHE (Italia Sacra 53), Roma 1995, 169–207.

RÁBIK, VLADIMÍR (ed.): *Camera apostolica 1 (Libri formatarum 1425–1524)* (Monumenta Vaticana Slovaciae IV), Trnavae – Romae 2014.

RÁBIK, VLADIMÍR: *La ordinazioni dei chierici provenienti dal territorio della Slovacchia odierna nella Curia Romana nel Medioevo (1425–1524)*, Slovak Studies 36 (2015) 52–70.

Reformation Kaiser Siegmunds, Hgg. v. HEINRICH KOLLER (MGH Staatsschriften des späteren Mittelalters, 6), Stuttgart 1964

Regesta Supplicationum 1522–1523. A VI. Adorján pápa uralkodása alatt elfogadott magyar vonatkozású kérvények, feltárta, közreadja és a kísérőtanulmányt írta: LAKATOS BÁLINT (Collectanea Vaticana Hungariae I/16), Budapest–Róma 2018.

REHBERG, ANDREAS: *Deutsche Weihekandidaten in Rom am Vorabend der Reformation*, Kurie und Region. Festschrift Brigide Schwarz zum 65. Geburtstag, hgg. FLUG, BRIGITTE – MATHEUS, MICHAEL – REHBERG, ANDREAS, Stuttgart 2005, 277–305.

REHBERG, ANDREAS: *L'affluenza di ordinandi a Roma alla vigilia della riforma luterana*, La papauté à la Renaissance, eds. ALAZARD, FLORENCE–LA BRASCA, FRANK, Paris 2007, 167–249.

REHBERG, ANDREAS: *Die Römer und ihre Hospitäler. Beobachtungen zu den Trägeregruppen der Spitalgründungen in Rom (13.–15. Jahrhundert)*, Hospitäler in Mittelalter und Frühen Neuzeit, hgg. v. GISELA DROSSBACH, München 2007, 225–260.

Repertorium Germanicum. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation, Bd. I–X, bearbeiten von EMIL GÖLLER et alii, Berlin/Tübingen/Boston 1916–2018 (= RG).

Repertorium Poenitentiarie Germanicum, Verzeichnis der in den Supplikenregistern der Pönitentiarie vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, Bd. I–XI, bearbeiten von LUDWIG SCHMUGGE et alii, Tübingen/Berlin/Boston 1998–2018. (= RPG)

REYNOLDS, ROGER E.: *Clerical Orders in the Early Middle Ages. Duties and Ordination*, (Variorum collected studies series 670), Aldershot, 1999.

ROCCIOLO, DOMENICO, *Il Cardinal Vicario e il clero di Roma nella seconda metà del Cinquecento*, Per il Cinquecento religioso italiano: clero, cultura, società. Atti del Convegno internazionale di studi, Siena, 27–30 giugno 2001, a cura di MAURIZIO SANGALLI, introduzione di ADRIANO PROSPERI, Roma 2003, 243–253.

ROGERIUS mester: *Siralmas ének*, Thuróczy János: A magyarok krónikája – Rogerius mester: *Siralmas ének*, ford. BELLUS IBOLYA, KRISTÓ GYULA, HORVÁTH JÁNOS, jegyz. KRISTÓ GYULA, ZSOLDOS ATTILA, utószó: KRISTÓ GYULA (Millenniumi Magyar Történelem, Források) Budapest 2001.

Rom – Jerusalem – Santiago. Das Pilgertagebuch des Ritters Arnold von Harff (1496–1498), Nach dem Text der Ausgabe von Eberhard von Groote übersetzt und kommentiert und eingeleitet von HELMUT BRALL-TUCHEL und FOLKER REICHERT, mit Abbildungen der Handschrift 268 der Benediktinerabtei Maria Laach und zahlreichen anderen Abbildungen, Köln/Weimar/Wien 2007.

ROMANI, MARIO: *Pellegrini e viaggiatori nell'economica di Roma dal XIV al XVII secolo*, Milano 1948.

The Roman Curia, the Apostolic Penitentiary and the Partes in the Later Middle Ages, eds. KIRSI SALONEN, CHRISTIAN KRÖTZL (Acta Instituti Romani Finlandie 28), Roma 2003.

F. ROMHÁNYI BEATRIX: *A koldulórendek szerepe a középkori magyar oktatásban*, A magyar iskola, 35–39.

F. ROMHÁNYI BEATRIX: *„A lelkiek a földiek nélkül nem tarthatók fenn”. Pálos gazdálkodás a középkorban*, Budapest, 2010.

F. ROMHÁNYI BEATRIX: *Egyetemjáró szerzetesek a késő középkori Magyarországon (Ki, hova és miből?)*, HARASZTI SZABÓ PÉTER–KELÉNYI BORBÁLA–SIMON ZSOLT (szerk.), „Mindenki vágyik a tudásra, de az árát senki sem akarja megadni”. Az oktatás finansziális háttere és haszna a középkorban és a kora újkorban, Budapest 2019, 117–140.

F. ROMHÁNYI BEATRIX: *A középkori magyar plébániák és a 14. századi pápai tizedjegyzék*. Történelmi Szemle 61 (2019) 339–361.

Sacra Concilia Ecclesiae Romano-Catholicae in Regno Hungariae celebrata. Ab anno Christi MXVI. usque ad annum MDCCXV. Accedunt Regum Hungariae, Sedis Apostolicae legatorum constitutiones ecclesiasticae. Ex Mss. potissimum eruit collegit illustravit P. CAROLUS PÉTERFFY, e Societate Jesu. Pars prima. In qua concilia et constitutiones ab anno Christi MXVI. usque ad annum MDXLIV. prodeunt, Viennae 1742.

SALONEN, KIRSI: *In their Fathers' Footsteps. The Illegitimate Sons of Finnish Priests according to the Archives of the Sacred Penitentiary 1449–1523*, Roma, magistra mundi. Itineraria culturae medievalis. Mélanges offerts au Père L. E. Boyle à l'occasion de son 75e anniversaire, ed. par. JACQUEINE HAMESSE (Fédération Internationale des Instituts d'Études Médiévales, Textes et Études du Moyen Âge, 10,3) Louvain-la-Neuve 1998, 355–366.

SALONEN, KIRSI: *Zur Kommunikation zwischen der Pönitentie und der Provinz von Uppsala*, The Roman Curia, 23–31.

SALONEN, KIRSI: *The Penitentiary as a Well of Grace in the Late Middle Ages. The Example of the Province of Uppsala 1448–1527* (Annales Academiae Scientiarum Fennicae 313), Helsinki 2001.

SALONEN, KIRSI: *The Penitentiary under Pope Pius II. The Supplications and Their Provenance*, GERHARD JARITZ, TORSTEN JØRGENSEN, KIRSI SALONEN (eds.): *The Long Arm of Papal Authority. Late Medieval Christian Peripheries and Their Communication with the Holy See* (CEU Medievalia 8), Budapest–New York 2005, 11–21.

SALONEN, KIRSI–HANSKA, JUSSI: *Entering a Clerical Career at the Roman Curia, 1458–1471*, Farnham–Burlington 2013 és (Church, Faith and Culture in the Medieval West) London–New York 2016.

SALONEN, KIRSI–SCHMUGGE, LUDWIG: *A Sip from the Well of Grace. Medieval texts from the Apostolic Penitentiary*, Washington 2009.

SAMARAN, CHARLES–MOLLAT, GUILLAUME: *La fiscalité pontificale en France au XIVe siècle*, Paris 1905.

SAMBIN PAOLO: *Chierici ordinati a Padova alla fine del Trecento*, Rivista di storia della Chiesa in Italia 2 (1948) 381–402.

SAMBIN, PAOLO: *Altri chierici ordinati a Padova nella seconda metà del sec. XIV*, Rivista di storia della Chiesa in Italia 6 (1952) 386–407.

SCHARF, GIAN PAOLO: *Maraschi, Bartolomeo*, Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 69 (2007) ([http://www.treccani.it/enciclopedia/bartolomeo-maraschi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/bartolomeo-maraschi_(Dizionario-Biografico)/) [utolsó letöltés: 2019. IX. 18.]

SCHIMMELPFENNIG, BERNHARD: *Das Papsttum. Von der Antike bis zur Renaissance*, Darmstadt 1996⁴.

SCHMITZ(-KALLENBERG), LUDWIG: *Die Libri Formatarum der Camera Apostolica*, RQ 8 (1894) 451–472.

SCHMITZ(-KALLENBERG), LUDWIG: *Priesterweihen Kölner Kleriker an der Kurie im 15. und 16. Jahrhundert*, Annalen des Historischen Vereins für den Niederrhein 69 (1900) 91–114.

SCHMUGGE, LUDWIG–HERSPERGER, PATRIK–WIGGENHAUSER, BÉATRICE: *Die Supplikenregister der päpstlichen Pönitentiarie aus der Zeit Pius' II. (1458–1464)* (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 84), Tübingen 1996.

SCHMUGGE, LUDWIG: *Schleichwege zu Pfründe und Altar. Päpstliche Dispense vom Geburtsmakel 1449–1553*, Historische Zeitschrift 257 (1993) 615–645.

SCHMUGGE, LUDWIG: *Kirche, Kinder, Karrieren. Päpstliche Dispense von den unehelichen Geburt im Spätmittelalter*, Zürich 1995.

SCHMUGGE, LUDWIG: *Suppliche e diritto canonico. Il caso della Penitenzieria*, Suppliques et requêtes. Le gouvernement par la grâce en Occident (XIIe–XVe siècle), éd. HÉLÈNE MILLET (Collection de l'École française de Rome 310), Rome 2003, 207–231.

SCHMUGGE, LUDWIG: *Kanonistik in der Pönitentiarie*, Stagnation oder Fortbildung? Aspekte des allgemeinen Kirchenrechts im 14. und 15. Jahrhundert, Hgg. v. MARTIN BERTRAM (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 108), Tübingen 2005, 93–115.

SCHMUGGE, LUDWIG: *Zum römischen „Weihetourismus“ unter Papst Alexander VI. (1492–1503)*, Europa e Italia. Studi in onore di Giorgio Chittolini (Reti medievali e-book 15), Firenze, 2011, 417–436.

SCHMUGGE, LUDWIG: *Gelehrte und Studenten in Vatikanischen Registern des 15. Jahrhunderts*, Über Mobilität von Studenten und Gelehrten zwischen den Reich und Italien (1400–1600). Della Mobilità degli studiosi e eruditi fra l'Impero e l'Italia (1400–1600), Hgg. SUSE ANDERSEN, RAINER CHRISTOPH SCHWINGES (Repertorium Academicum Germanicum, Forschungen 1) Zürich 2011, 69–79.

SCHMUGGE, LUDWIG: *I procuratori della Penitenzieria Apostolica. La cerniera e le partes*, L'Archivio della Penitenzieria Apostolica. Stato attuale e prospettive future, a cura di KRZYSZTOF NYKIEL – UGO TARABORRELLI, Città del Vaticano, 2017, 57–82.

SCHWARZ, BRIGIDE: *Römische Kurie und Pfründenmarkt im Spätmittelalter*, Zeitschrift für Historische Forschung 20 (1993) 129–152.

SCHWARZ, BRIDIGE, *Kurienuniversität und stadtrömische Universität von ca. 1300 bis 1471*, (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance, 46), Leiden–Boston 2013.

SOHN, ANDREAS: *Deutsche Prokuratoren an der römischen Kurie in der Frührenaissance (1431–1474)* (Norm und Struktur 8), Köln 1997.

SOLYMOSI LÁSZLÓ: *Köszeg 1490. évi feladása*, Vasi Szemle 37 (1983) 94–101.

SOMOGYI SZILVIA: *A brassói dékánóság plébánosai és plébániahálózatának jellegzetességei a 15. században*, Ezerarcú Erdély. Politika, társadalom, kultúra. Szerk. TÖTÖS ÁRON, K. MARKALY ARANKA, KOLOH GÁBOR, HORVÁTH ILLÉS, Kolozsvár, 2019, 35–75

SPAGNESI, GIANFRANCO: *Roma. La basilica di San Pietro, il Borgo e la Città*, Milano 2003.

SROKA, STANISŁAW A.: *Il Diploma di Dottorato di Kasper Back (Università di Bologna, anno 1472)*, *Annali di storia delle università italiane* 16 (2012) 267–274.

STONE, LAWRENCE: *Prospography*, *Daedalus* 100 (1971) 46–79.

SUGÁR ISTVÁN: *Az egri püspökök története*, Budapest 1984.

SUN, JIAN: *The Clergy of the Diocese of Hereford in the Later Middle Ages*, PhD-thesis, Birmingham, 2015.

A Szapolyai család Oklevéltára/Documenta Szapolyaiana I. Levelek és oklevelek/Epistulae et litterae (1458–1526), közreadja/ad edendum praeparavit: NEUMANN TIBOR (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria), Budapest 2012.

SZÁNTÓ KONRÁD, *A Katolikus Egyház története, I–III*, Budapest 1987–1988².

SZENDE, KATALIN: *The Uses of Archives in Medieval Hungary*, *The Developement of Literate Mentalities in East Central Europe*, eds. ANNA ADAMSKA and MARCO MOSTERT, Turnhout 2004, 107–142.

SZENTIRMAI, ALEXANDER: *Das Recht der Erzdechanten (Archidiakone) in Ungarn während des Mittelalters*, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung* 43 (1957) 132–202.

SZENTPÉTERY IMRE: *Oklevéltani naptár*, Budapest 1912.

SZOVÁK KORNÉL: „*Partes Ungarie... satis occupate cum Turcis*”. *A magyarországi török-kérdés a 15. századi pápai kérvénykönyvekben*, Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar történeti kutatások a 21. században, szerk. TUSOR PÉTER – SZOVÁK KORNÉL – FEDELES TAMÁS (Collectanea Vaticana Hungariae I/15), Budapest–Róma 2017, 89–106.

SZOVÁK KORNÉL: *Formuláskönyvek a középkori Magyarországon*, *Formularium ecclesiae Strigoniensis*, LV–LXXIII.

TABBAGH, VINCENT: *Effectifs et recrutement du clergé séculier français à la fin du Moyen Âge*, *Le Clerc séculier au Moyen Âge*, Paris 1993, 181–190.

TAKÁCS SÁNDOR: *Az oltármesterség és az ispotálymesterség*, *Katholikus Szemle* 37 (1929) 539–545.

TAMBURINI, FILIPPO: *Santi e peccatori. Confessioni e suppliche dai Registri della penitenzieria dell'Archivio Segreto Vaticano (1451–1586)*, Milano 1995.

THEINER, AUGUSTINUS (ed.): *Vetera monumenta historica Hungariam illustrantia I–II*, Róma 1859–1860.

THORNTON DAVID E.: *How Useful are Episcopal Ordination Lists as a Source for Medieval English Monastic History?* *Journal of Ecclesiastical History* 69 (2018) 493–530.

THOROCZKAY GÁBOR: *Írások az Árpád-korról. Történeti és historiográfiai tanulmányok* (TDI Könyvek 9), Budapest 2009, 51–65.

TONK SÁNDOR: *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*, Bukarest 1979.

C. TÓTH NORBERT: *Szond. (Egy dél-alföldi mezőváros a középkorban)*, KOVÁCS GYÖNGYI (szerk.): "Quasi liber et pictura" Tanulmányok Kubinyi András hetvenedeik születésnapjára, Budapest 2004, 589–600.

C. TÓTH NORBERT: *Az esztergom-szentistváni prépostság második vizitációja*, *Egyháztörténeti Szemle* 15 (2014) 3–23.

C. TÓTH NORBERT: *Az egri káptalan archontológiája 1387–1526*, *Turul* 88 (2015) 48–71.

C. TÓTH Norbert: *Az esztergomi székeskáptalan a 15. században. I. Rész. A kanonoki testület és az egyetemjárás* (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 7), Budapest 2015.

C. TÓTH Norbert: *Az esztergomi székeskáptalan a 15. században. II. Rész. A sasadi tizedper 1452–1465 közötti „krónikája”* (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 8), Budapest 2015.

C. TÓTH NORBERT: *A „Mályuszi modell” érvényessége: vissza az alapokhoz? Egyházi társadalom a Magyar Királyságban*, 11–34.

C. TÓTH NORBERT: *A váci székeskáptalan archontológiája 1378–1526*, Studia Comitatus (ÚF) 2 (2016) 7–34.

C. TÓTH NORBERT: *Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusai és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig* (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27), Győr 2017.

C. TÓTH NORBERT: *Erdődi Bakóc Tamás érsek rokonsága. (Rekonstrukciós kísérlet)*, Turul 91. (2018) 8–30.

C. TÓTH NORBERT: *A kalocsa-bácsi főegyházmegye káptalanjainak középkori archontológiája* (Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 15 – Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 11), Kalocsa 2019.

C. TÓTH NORBERT–LAKATOS BÁLINT–MIKÓ GÁBOR: *A pozsonyi prépost és a káptalan viszálya (1421–1425). A szentszéki bíráskodás Magyarországon - a pozsonyi káptalan szervezete és működése a XV. század elején* (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 3) Budapest 2014.

TÓTH PÉTER: *Adatok az egri püspökség késő középkori egyházi topográfiájához*, Történet – muzeológia. Tanulmányok a múzeumi tudományok köréből a 60 éves Veres László tiszteletére, szerk. GYULAI ÉVA–VIGA GYULA, Miskolc 2010, 315–327.

G. TÓTH PÉTER: *A csanádi székeskáptalan kanonokjainak egyetemjárása a késő középkorban (1364–1552)*, Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 19 (2007) 37–59.

TRINGLI ISTVÁN: *Sátoraljaújhely egyházai a reformáció előtt, Erősségénél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére*, szerk. JUAN CABELLO–C. TÓTH NORBERT (A Jósza András Múzeum Kiadványai 68), Nyíregyháza 2011, 9–28.

TRINGLI ISTVÁN: *Sátoraljaújhely. Magyar Várostörténeti Atlasz 2*, Budapest 2011.

TUSOR PÉTER: *Magyar történeti kutatások a Vatikánban* (Collectanea Vaticana Hungariae I/1 exc.), Budapest 2004.

TUSOR PÉTER: *A konstanzi bulla „alkalmazása”. A magyar királyi főkegyúri jog a 15–16. században, „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”* Tanulmányok a Konstanzi Zsinat 600. évfordulója alkalmából, szerk. BÁRÁNY ATTILA, PÓSÁN LÁSZLÓ, Debrecen 2014, 219–241.

TÜSKÉS ANNA: *Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365–1526* (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1), Budapest 2008.

Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen Bd. 5: 1438–1457, hgg. GUSTAV GÜNDISCH, Köln 1975.

ÜLHOF, WILHELM: *Die Zuständigkeit zur Weihespendung mit besonderer Berücksichtigung des Zusammenhangs mit dem Weihetitel und der Inkardination* (Münchener theologische Studien 3/15), München 1962.

VALTER ILONA: *Árpád-kori téglatemplomok Nyugat-Dunántúlon*, Budapest 2004.

VANYÓ LÁSZLÓ (szerk.): *Apostoli atyák* (Ókeresztény írók 3), Budapest 1988².

VARGA SZABOLCS: *Zágráb szerepe a magyarországi városhálózatban a késő-középkorban*, Urbs. Magyar Várostörténeti Évkönyv 3 (2008) 249–273.

VÁRNAGY ANTAL: *Liturgika. Szertartástan. Az Egyház nyilvános Istentisztelete*, Abaliget 1993.

VERESS ENDRE: *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve es iratai 1221–1864*, Budapest 1941.

A veszprémi egyház 1515. évi zsinati határozatai, kiad. SOLYMOSI LÁSZLÓ, Budapest 1997.

VESZPRÉMY LÁSZLÓ: „*Reddidit amissum fugiens Germanus Honorem*“. Az 1459-es körmendi ütközetek historiográfiájához, Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére, szerk. CSUKOVITS ENIKŐ, Budapest 1998, 19–32.

VOLKMAR, CHRISTOPH: *Reform statt Reformation. Die Kircehnpolitik Herzog Georgs von Sachsen 1488–1525*, (Spätmittelalter, Humanismus, Reformation, 41), Tübingen 2008.

VOLKMAR, CHRISTOPH: *Catholic Reform in the Age of Luther. Duke George of Saxony and the Church, 1488–1525*, Leiden/Boston 2017.

WAGNER, CAROLUS: *Analecta Scepusii sacri et profani pars I–IV*, Viennae–Posonii–Cassoviae 1774–1778.

WEAKLAND, JOHN E.: *Administrative and Fiscal Centralization under Pope John XXII, 1316–1334*, Catholic Historical Review 54 (1968) 39–54, 285–310.

Das Weiheregister des Lavanter Bischofs Leonhard Peurl 1509–1536, Einleitung von KARL AMON, Register von MARIA MAIOLD (Quellen zur Geschichtlichen Landeskunde der Steiermark 10) Graz 1994.

Die Weiheregister der Seckauer Bischöfe vor der Reformation 1425–1507, Einleitung von KARL AMON, Register von MARIA MAIOLD (Quellen zur Geschichtlichen Landeskunde der Steiermark 9), Graz 1988.

WEISS, SABINE: *Kurie und Ortskirche. Die Beziehungen zwischen Salzburg und dem päpstlichen Hof unter Martin V. (1417–1431)*, (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom, 76) Tübingen 1994.

WEIß, STEPHAN: *Rechnungswesen und Buchhaltung des Avignoneser Papsttums (1316–1378). Eine Quellenkunde* (MGH, Hilfsmittel 20), Hannover 2003.

WENDEHORST, ALFRED: *Wer konnte im Mittelalter lesen und schreiben? Schulen und Studium im sozialen Wandel des hohen und späten Mittelalter*, Hgg. v. JOHANNES FRIED (Vorträge und Forschungen 30), Sigmaringen 1986, 9–33.

WIESFLECKER, HERMANN: *Das erste Ungarnunternehmen Maximilians I. und der Preßburger Vertrag 1490/91*, Südost-Forschungen 18 (1959) 26–75.

WIESFLECKER, HERMANN: *Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit, I–V*, Wien 1971–1985.

WINKLER PÁL: *A kalocsai és bácsi főkáptalan története alapításától 1935-ig*, Kalocsa 1935.

WILLIMAN, DANIEL: *Letters of Etienne Cambarou, Camerarius Apostolicus (1347–1361)*, Archivium Historiae Pontificae 15 (1977) 195–215.

WOLGAST, EIKE: *Die deutsche Kirche vor und in der Reformation – Selbstreform und Fremdreform*, Der Reformator Martin Luther 2017. Eine Wissenschaftliche und gedenkpolitische Bestandsaufnahme, hgg v. HEINZ SCHILLING, Berlin, 2004, 31–52.

ZUPPANTE, ABBODNIO: *Palmieri, Niccolò*, Dizionario Biografico degli italiani vol. 80 (2014) ([http://www.treccani.it/enciclopedia/niccolo-palmieri_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/niccolo-palmieri_(Dizionario-Biografico))) [utolsó letöltés: 2019. VII. 31.]

ZUTSHI, PATRIK: *The Origins of the Registrations of Petitions in the Papal Chancery in the first half of the Fourteenth Century*, Suppliques et requêtes. Le gouvernement par la grâce en Occident (XIIe–XVe siècle), éd. HÉLÈNE MILLET (Collection de l'École française de Rome 310) Rome 2003, 177–191.

ZUTSHI, PATRIK: *Inextricabilis curie labyrinthus. The Presentation of Petitions to the Pope in the Chancery and the Penitentiary during the Fourteenth and First Half of the Fifteenth Century*, Pápste, Pilger, Pönitentiariae. Festschrift für Ludwig Schmugge zum 65. Geburtstag, Hgg. v. ANDREAS MEYER, CONSTANCE RENDTEL, MARIA WITTMER-BUTSCH, Tübingen 2004, 393–410.

Zsigmondkori oklevéltár I–XIII (1387–1426), szerk. MÁLYUSZ ELEMÉR, BORSA IVÁN, C. TÓTH NORBERT, NEUMANN TIBOR, LAKATOS BÁLINT, MIKÓ GÁBOR (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1, 3–4, 22, 25, 27, 32, 37, 39, 41, 43, 49, 52, 55), Budapest 1951–2017.

RÖVIDÍTÉSEK

ÁMTF	Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza
APA	Archivio della Sacra Penitenzieria Apostolica (Città del Vaticano)
Reg. Suppl.	Registra Supplicationum
ASRo	Archivio di Stato di Roma (Róma)
Trib. Vic.	Tribunale del Vicariato
Arch. SS, Istr. Not.	Archivio dell'Ospedale di Santo Spirito, Istromenti, Atti del Notaio
ASV	Archivio Apostolico Vaticano (korábban Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano)
Cam. Ap.	Camera Apostolica
Div. Cam.	Diversa Cameralia
Intr. et Exit.	Introitus et Exitus
Libr. format.	Libri Formatarum
Reg. Lat.	Registra Lateranensia
Reg. Suppl.	Registra Supplicationum
AVic.	Archivio del Vicariato (Róma)
Ord. Sac.	Ordinazioni Sacerdotali
HC	Hierarchia Catholica
KMTL	Korai magyar történeti lexikon
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)
DF	Diplomatikai Fényképgyűjtemény
DL	Diplomatikai Levéltár
MGH	Monumenta Germaniae Historica
MREV	Monumenta Romana Episcopatus Vespriensis
MVB	Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia
MVH	Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae
ÖStA HHStA	Österreichisches Staatsarchiv Haus- Hof- und Staatsarchiv (Bécs)
ED	Familienarchiv Erdődy, Urkunden
PET	A Pécsi Egyházmegye története
RG	Repertorium Germanicum
RPG	Repertorium Poenitentiariae Germanicum
RQ	Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und für Kirchengeschichte

ADATTÁR

Rövidítések

acol.	acolutus	ep.	episcopus, episcopatus és alakjai	prim. tons.	prima tonsura és alakjai
acolit.	acolitatus és alakjai	ev.	evangelista és alakjai		
alt.	altare és alakjai	ext. temp.	extra tempora	quat. min.	quatuor minores
altar.	altarista és alakjai				
archidiac.	archidiaconus	fol.	folio	r	recto
archiep.	archiepiscopus és alakjai	fil.	filius és alakjai	rect.	rector és alakjai
		fr.	frater	RC	Romana Curia
b.	beatus és alakjai (patrocíniumok	l.	lásd	s.	sanctus és alakjai
esetében)		lit. dim.	litera dimissoria	sacr. ord.	sacri ordines és alakjai
bapt.	baptista	lit. form.	littera formata	scol.	scolaris
benef.	beneficiatus			sol. sign.	sola signatura
BMV	Beata Maria Virgo és alakjai	OCanSA	Ordo Canoniorum Regularium	subd.	subdiaconus és alakjai
			Sancti Augustini	subdiac. subdiaconatus és alakjai	
Cam. Ap.	Camera Apostolica	OESA	Ordo Fratrum Eremitarum		
cap.	capella és alakjai		Sancti Augustini	Szt.	szent
capell.	capellanus, capellanie	OFM	Ordo Fratrum Minorum		
cler.	clericus, clericalis és alakjai	op.	oppidum	tit.	titulus és alakjai
colleg.	collegialis, collegiatus	OP	Ordo Praedicatorum		
conc.	concessus és alakjai	OSB	Ordo Sancti Benedicti	v	verso
Corp. Chr.	Corpus Christi és alakjai			vic.	vicarius és alakjai
		par.	parochialis	vil.	villa és alakjai
diac.	diaconus és alakjai	pat.	pater és alakjai	vol.	volumen
diacon.	diaconatus és alakjai	perp.	perpetuus	vö.	vesd össze
dioc.	diocesis	pleb.	plebanus, plebania		
dom.	dominus és alakjai	preb.	prebendarius		
		presb.	presbiter és alakjai		
eccl.	ecclesia és alakjai	presbit.	presbiteratus és alakjai		
ehm.	egyházmegye				

I. MAGYAR KLERIKUSOK KÚRIAI SZENTELESI ÜGYEI (1426–1523)

I/A.

ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1–14.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
1.	Wenceslaus Nicolai de Peschano ¹	Esztergom	1426. 3. 23.	–	→ prim. tons. et acol.		vol. 1, fol. 15v, 16r
2.	Valentinus Petri de Humena ²	Eger			→ subdiac.		fol. 16v
3.	Paulus Iohannis de Raduancz ³						
4.	Gregorius fil. Demetrii de Schentmarton ⁴	Pécs	1426. 5. 14.		cler.	lit. dim.	fol. 17v
5.	Thoma Nicolai de Berve ⁵	Erdély	1426. 5. 17.		acol.		fol. 18r
6.	Stephanus Petri de Berkis ⁶	Zágráb	1427. 3. 15.		→ prim. tons. et acolit. et alios min.		fol. 23r
7.	Nicolaus Gregorii de Dombro ⁷				→ diacon.		

¹ Pöstyén (ma *Piešťany* Szlovákiában) mezőváros Nyitra megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2Ny16.

² Homonna (ma *Humenné* Szlovákiában) mezőváros Zemplén megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 337; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN1.

³ Radvánc (ma *Uzshorod – Radvanka* Ukrajnában) falu az egykori Ung megye területén. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 397.; ENGEL, *Digitális térkép*, 1UN16. – RÁBIK, *Camera*, 3. sz. (70) tévesen Sáros megye területére lokalizálta.

⁴ Több Szentmárton nevű település feküdt az egyházmegye területén, Gergely ezek egyikéről származott. Alsószentmárton, Drávaszentmárton, Felsőszentmárton püspöki mezőváros, Hegyszentmárton, Hercegszentmárton, Kísszentmárton (valamennyi Baranya megyében); Szentmárton (ma Martinci Horvátországban), Nekcseszentmárton (Našice–Martin, Horvátországban). Vö. PET, CL, CLXVIII, CLXXXIX, CXCI, CXII, CCXIII.

⁵ Berve (ma *Berghin* Romániában) falu Fehér megyében, az erdélyi püspök birtokában. Vö. ÁMTF, II, 134; ENGEL, *Digitális térkép*, 2FH7.

⁶ Berkis (ma *Brkiševina* Horvátországban) falu Zágráb megyében, a toplicai apát birtokában. ENGEL, *Digitális térkép*, 14ZB105.

⁷ Dombró (ma *Dumbrava* Horvátországban) mezőváros a zágrábi püspök birtokában. Vö. CSÁNKI DEZSŐ, *Körösmegye*, 746; ENGEL, *Digitális térkép*, 39KÖ43.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
8.	Stephanus Clementis de Owar ⁸	Pécs	1430. 3. 21.		acol. → subdiac.		fol. 37r
9.	Matheus Thome de Monostor ⁹			rect. alt. s. Veronice de Bosoch ¹⁰	acol. → subdiac.		
10.	Andreas Philippi de Loczhoncz ¹¹	Eger	1430. 6. 10.	canonicus eccl. s. Petri Agriensis ¹²	acol. → subdiac. → diacon.	+ lit. form.; származása: esztergomi ehm.	fol. 38v, 40r
11.	Laurentius Francisci de Cassa ¹³		1430. 10. 11.	rect. alt. sedis apostolorum Petri et Pauli in eccl. s. Bartholomei ¹⁴	acol. → ad omnes	lit. form.	fol. 40r
12.	Matheus Iohannis	Pécs	1430. 12. 5.	–	–	lit. dim.	fol. 41r
13.	Antonius Iohannis	Zágráb	1433. 3. 28.	–	→ prim. tons. et acolit.		fol. 43r
			1433. 4. 11.	rect. par. eccl. s. Martini de Sanctomartino ¹⁵	→ subdiac.		fol. 45v

⁸ Óvár (ma Brodski Varoš Horvátországban) mezőváros Pozsega megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PG28.

⁹ 1430. január 6-án kelt folyamodványa szerint az egyházi rend valamennyi fokozatát fel kívánta venni. Kérvényében a bozsoki Szűz Mária plébániatemplom örökös *portionarius*aként szerepel. LUKSICS, *XV. századi pápák*, 1342. sz. – Monostor (ma *Beli Manastir* Horvátországban) falu az egykori Baranya vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 508; ÁMTF I, 343; PET CLXXII, 145. sz.

¹⁰ Drávabozsok, templomos hely a pápai tizedjegyzékek idején, mára elpusztult település. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 481; ÁMTF I, 290; PET CLXXI, 139. sz.; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 250.

¹¹ Losonc (ma *Lučenec* Szlovákiában) mezőváros az egykori Nógrád megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 92; ÁMTF IV, 268–270; ENGEL, *Digitális térkép*, 1NO30.

¹² Eger püspöki városban Szt. Péter apostol tiszteletére alapított kollegiális egyház hat kanonoki stallummal. Vö. MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 113.

¹³ Kassa (ma *Košice* Szlovákiában) szabad királyi város Abaúj vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 199; ENGEL, *Digitális térkép*, 1AJ2.

¹⁴ A védőszent alapján RÁBIK, *Camera*, 6. sz. (71). a Sáros megyei Frics településsel azonosította. Mindez azonban teljesen önkényes eljárás, mivel egyrészt az említett falu templomának patrocíniuma csak újkori forrásokból ismert, másrészt az egyházmegye területén, Gyöngyösön és Tiszapalkonyán is ismert Szt. Bertalan-tiszteletére szentelt középkori tempom. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 59, 61.

¹⁵ A zágrábi egyházmegye területén több Szentmárton nevű település található, ezért nem határozható meg pontosan, melyikről van szó. Valamennyi település esetében a mai, horvát névalakot tüntetem fel: 1) Martinovc falu (Verőce megye), 2) Martinščina mezőváros (Varasd megye), 3) Prozorje falu (Zágráb megye), 4) Hum Breznički falu (Zágráb megye), 5) Martin pod Okićem falu (Zágráb megye), 6) Hajtić falu (Zágráb megye), 7) Gregurjevina falu (Körös megye), 8) Szentmárton falu Vaška vidékén (Körös megye), 9) Hum-varoš falu (Körös megye), 10) Trnovitica falu (Körös megye), 11) Martinac falu (Körös megye), 12)

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
14.	Michael Stephani de Saagh ¹⁶	Esztergom	1433. 3. 28.	rect. par. eccl. in Lyand ¹⁷	→ subdiac.		fol. 43v
			1433. 4. 11.		→ diacon.		fol. 46r
15.	Thomas Cristaloch ¹⁸	Zágráb	1433. 3. 28.	–	→ diacon.		fol. 44r
16.	Iohannes Iacobi Sartoris	Esztergom	1433. 3. 28.	rect. par. eccl. s. Andree in Dubrava ¹⁹	→ presbit.		fol. 44v
17.	Georgius Georgii de Posega ²⁰	Pécs	1433. 3. 28.	–	→ presbit.		
18.	Gregorius Petri de Mosina ²¹	Zágráb	1433. 4. 11.		→ prim. tons. et acolit.		fol. 45r
19.	Nicolaus Iohannis de Ungaria	Veszprém					
20.	Clemens Georgii de Conscha ²²	Zágráb			→ subdiac.		fol. 45v
21.	Gregorius Nicolai de Chemecz ²³	Eger		rect. par. eccl. in Mixcofalo ²⁴			

Martinec falu (Körös megye), 13) Črešnjevica (Körös megye). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 8VC1, 2VD9, 10ZB32, 15ZB45, 4ZB53, 4ZB111, 1KÖ77, 3KÖ95, 1KÖ97, 1KÖ157, 23KÖ165, 90KÖ166, 5KÖ170. Az ismert Szent Márton titulusokra lásd MEZŐ, *Patrocíniumok*, 252–276.

¹⁶ Ság (Ipolság, ma *Šahy* Szlovákiában) mezőváros Hont vármegyében. Vö. ÁMTF III, 236; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HT25.

¹⁷ Leánd elpusztult falu Bénytől északra, Bars vármegyében. Templomának védőszentje Szt. Miklós volt. Vö. ÁMTF I, 456; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRS62.; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 309.

¹⁸ Kristallóc (ma *Kreštelovac* Horvátországban) mezőváros Körös megyében, az azonos nevű uradalom birtokközpontja a hasonló nevű kastéllyal. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 46–47; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ59.

¹⁹ Dubrava (ma *Dúbrava* Szlovákiában) falu Liptó vármegyében. Szt. András tiszteletére szentelt temploma koragótikus stílusban épült a 13. század végén. Vö. ÁMTF IV, 61; ENGEL, *Digitális térkép*, 17LP13; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 35.

²⁰ 1433. január 29-én kelt folyamodványa, amely szerint a pozsegi Szt. Pál-templom Mária-oltárának örökös káplánja. A kötetben *Gregorius Gregorii* névváltozatban. Vö. LUKCSICS, *XV. századi pápák*, II, 133. sz. – Pozsegaszentpéter (ma Kaptol Horvátországban) mezőváros az itt alapított társaskáptalanról ismert, amely a 13. századtól hiteleshelyként működött. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 423; PET CX–CXI, 28. sz.

²¹ Mosina, Musina (ma *Šandrovac* Horvátországban) falu Körös megyében, az azonos nevű vár mellett. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 23–24; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ18.

²² Konszka (ma *Konjska* Horvátországban) falu Körös megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2KÖ6

²³ Kemecse falu Szabolcs vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 517; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 106; ENGEL, *Digitális térkép*, 9SZB20. – RÁBIK, *Camera*, 9. sz. (74) tévesen Királyhelmeccel azonosította.

²⁴ Mikófalva Heves megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 9HS1. – RÁBIK tévesen Királyhelmeccel azonosította.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
22.	Nicolaus Nicolai de Capranza ²⁵	Zágráb	1434. 12. 18.	–	→ prim. tons. et acolit.		fol. 49r
23.	Stephanus Thome de Pozega ²⁶	Pécs	1434. 12. 18.		→ acolit. → subdiac.		fol. 49v, 52r
			1435. 4. 2.		→ diacon.		vol. 1, fol. 54r; vol. 2, fol. 9r
			1435. 4. 16.		→ presb.		fol. 12r
24.	Mathias de Corona ²⁷	Esztergom	1435. 3. 12.		→ subdiac.		vol. 1, fol. 52r
			1435. 4. 2.		→ diacon.		vol. 2, fol. 9v
			1435. 4. 16.		→ presb.		fol. 12r
25.	Michael Petri Cinhel	Veszprém	1435. 3. 12.	→ subdiac.		vol. 1, fol. 52r	
			1435. 4. 2.	pleb.	→ diacon.		vol. 1, fol. 54r; vol. 2, fol. 9r
			1435. 4. 16.		→ presb.		fol. 11v
26.	Stephanus Blasii de Zerdahel ²⁸		1435. 3. 12.	–	→ subdiac.		fol. 52r
			1435. 4. 2.		→ diacon.		vol. 1, fol. 54r; vol. 2, fol. 9r
			1435. 4. 16.		→ presb.		fol. 12r
27.	Gregorius de Ungaria ²⁹	–	1435. 4. 2.				

²⁵ Kapronca (ma *Kopriwnica* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. CSÁNKI, *Körösmegye*, 12–13; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ11.

²⁶ Származására lásd fentebb.

²⁷ Brassó (ma *Braşov* Romániában) *civitas* latin névalakja. Erdély szászok lakta részén, az esztergomi érsekség joghatósága alatt álló, a Királyföldön fekvő település a középkori Erdély jelentős városai közé tartozott. A 15. század első negyedére gótikus stílusban felépült ún. Fekete-templom a korabeli Magyar Királyság legnagyobb városi plébániatemploma volt. Vö. FABINI, *Atlas der siebenbürgisch-sächsischen*, I, 254. sz. (412–414); ÁMTF I, 827; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZF20.

²⁸ Somogy megyében három Szerdahely nevű település is létezett a középkorban, István ezek egyikéről származott. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 647.; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM69, 1SM73, 4SM89.

²⁹ Nem szerepel egyházmegye a nevet követően. Lehetséges, hogy szerzetesről van szó, ám az ilyen esetekben általánosan használt fr(ater) szót sem tüntették fel. Ez utóbbira utalhat esetleg, hogy a másolatot készítő írnok három sorral lejjebb, közvetlenül egymás alatt kétszer jegyezte fel „fr. Simon de Florentia” nevét, amely egyértelműen a sietős munka nyoma.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet		
28.	Iohannes Benedicti de Pozegavar ³⁰	Pécs			→ prim. tons. et acolit.		vol. 1, fol. 53r; vol. 2, fol. 8r		
29.	Georgius Iohannis				→ subdiac.		vol. 1, fol. 53v; vol. 2, fol. 8v		
					1435. 4. 16.	mag. alt. s. Nicolai de Pozega ³¹	→ diacon.		fol. 11r
					1435. 6. 11.		→ presb.		fol. 17v
30.	Mathias Pauli de Caplo		1435. 4. 2.	—	→ subdiac.		vol. 1, fol. 53v; vol. 2, fol. 8v		
31.	Paulus Mathie		1435. 4. 2.		→ subdiac.		vol. 1, fol. 53v; vol. 2, fol. 8v		
			1435. 4. 16.		→ diacon.		fol. 11r		
32.	Georgius Pauli		1435. 4. 2.		→ subdiac.		vol. 1, fol. 53v; vol. 2, fol. 8v		
			1435. 4. 16.		→ diacon.		vol. 2, fol. 11r		
33.	Mathias de Racha ³²		Zágráb		1436. 2. 7.		acol. → omnes	lit. dim.	fol. 15r
34.	Paulus de Racha ³³								
35.	Petrus de Sancto Petro de Cherescucch ³⁴								
36.	Georgius de Sancto Petro de Cherescucch ³⁵								

³⁰ Pozsegavár (ma Požega Horvátországban) mezőváros, plébániatemplommal, ferences és domonkos kolostorokkal. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 397; PET CCXVI–CCXVII, 63–66. sz.

³¹ Pozsegezentpéter település lokalizálását lásd fentebb.

³² Racs (ma Rača Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 22–23; ENGEL: *Digitális térkép*, 7KÖ22.

³³ Lásd az előző jegyzetet.

³⁴ Valószínűleg a Körös megyei Csersztvec (ma Čvrstec Horvátországban) faluról van szó, amely plébániatemplomáról Szt. Péter néven is szerepel a középkori forrásokban. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 63; ENGEL, *Digitális térkép*, 77KÖ166.

³⁵ Lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet		
37.	Mathias de Sancta Margareta de Sanctopetro de Cherescucch ³⁶		1436. 2. 12.		scol. → omnes				
38.	Gregorius de Zerdahel ³⁷				acol. → omnes				
39.	Iacobus de Sancto Nicolao ³⁸								
40.	Antonius de Rracha ³⁹				scol. → omnes				
41.	Iohannes de Zerdahel ⁴⁰				acol. → omnes				
42.	Georgius de Verecha ⁴¹				scol. → omnes				
43.	Mathias de Zerdahel ⁴²				acol. → omnes				
44.	Benedicto de Racha ⁴³								
45.	Blasius Nicolai de Chirzich	Győr	1436. 2. 23.		acol. → omnes		fol. 20v		
46.	Bartolomeus Martini	Pécs					fol. 21r		
47.	Blasius Thome	Esztergom							
48.	Gregorius Nicolai de Sebedras ⁴⁴								

³⁶ Lásd az előző jegyzetet.

³⁷ Öt Körösmegyei település jöhet szóba (a mai Horvátország területén): 1) Szerdahely falu, ma elpusztult település, 2) Pekerszerdahely mezőváros (ma *Sredjani*), 3) a mai Gornje Sredice falu, 4) Szerdahely mezőváros (ma *Sredska*) valamint 5) Jákósszerdahely mezőváros (ma *Sredice*). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 14KÖ12, 9KÖ61, 1KÖ142, 17KÖ165, 40KÖ6.

³⁸ Két Körös megyei falu egyikéből származhatott: 1) Butkaföld/Szentmiklós (ma *Orovac* Horvátországban), 2) Progovec/Szentmiklós (ma *Prugovac*). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2KÖ169, 2KÖ170.

³⁹ Racs mezőváros lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁰ A település lokalizálását lásd fentebb.

⁴¹ Verőce (ma *Virovitica* Horvátországban) mezőváros Verőce megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1VC1.

⁴² A település lokalizálását lásd fentebb.

⁴³ A település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁴ Sebedrázs (ma *Sebedražie* Szlovákiában) falu Nyitra megyében. Vö. ÁMTF IV, 463; ENGEL, *Digitális térkép*, 3NY112.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet			
49.	Mathias Nicolai				scol. → omnes					
50.	Iacobus Benedicti				acol. → omnes					
51.	Osvaldus Schwartzwal	Győr			scol. → omnes					
52.	Stefanus Pauli	Vác			acol. → omnes					
53.	Simon de Rechencz ⁴⁵	Győr			cler. → omnes					
54.	Silvester Georgii	Várad			acol. → omnes					
55.	Wolfgangus Seltzsam	Győr	1436. 3. 8.		acol. → omnes		fol. 15r			
56.	Petrus Georgii de Sbusa ⁴⁶	Eger	1436. 11. 27.				fol. 24r			
57.	Franciscus Ladislai de Hungaria	–	1437. 5. 25.		→ prim. tons. et acolit.		fol. 45r			
58.	Georgius Georgii de Posegavar ⁴⁷	Pécs	1437. 5. 25		→ subdiac.		fol. 45v			
59.	Fabianus Mathie Kerstien de Leuben ⁴⁸	Esztergom	1437. 12. 5.		acol. → omnes	lit. dim.	fol. 49r			
60.	Petrus Brixii [de] Roycha ⁴⁹	Zágráb	1438. 1. 28.				fol. 51r			
61.	Nicolaus Thome de Tavarnia									
62.	Michael Demetrii de Mohach ⁵⁰	Pécs	1441. 4. 15.	rect. par. eccl. Omn. Sanct. Quinqueecclesiensis ⁵¹	→ presbit.		fol. 93r			

⁴⁵ Rohonc (ma *Rechnitz*, Ausztria) mezőváros az egykor Vas vármegyében Kőszeg közelében, az Alpok alján. Vö. CSÁNK, *Történelmi földrajz*, II, 727.

⁴⁶ Izbugya (ma *Zbudza* Szlovákiában) falu az egykori Ung megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 366, 400; ENGEL, *Digitális térkép*, 1UN9.

⁴⁷ A település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁸ Lubotin (ma *Lubotin* Szlovákiában) falu Sáros megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 13SS19.

⁴⁹ Rojcsa (ma *Rovišće* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 69; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ10.

⁵⁰ Mohács Baranya megye mezővárosa a pécsi püspök mellékrezidenciája. Vö. ÁMTF I, 342–343; CSÁNKI: *Történelmi földrajz*, II, 463; KOSZTA, *Az Árpád-kori halászfalutól 191–234*.

⁵¹ Pécs püspöki *civitas* egyik legkorábbi plébániatemploma, első említése a 14. századi pápai tizedjegyzékekben. A templom a Malomséd/Malomszeg városrész plébániatemploma volt, a hódoltság idején ez volt a település egyetlen keresztény temploma; itt zajlott a pécsi disputa néven ismert hitvita (1588). A templom a

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
63.	Michael Michaelis de Zond ⁵²	Vác	1442. 2. 1.	–	cler. → omnes	lit. dim.	fol. 99v
64.	Iacobus de Labat fil. Stephani ⁵³	Veszprém					
65.	Nicholaus de Themeswar ⁵⁴	Csanád					
66.	Michael de Barati fil. Antonio ⁵⁵	Veszprém					
67.	Nicolaus de Belleward fil. Bartholomei ⁵⁶						
68.	Paulus Nicolai de Sardehel ⁵⁷						
69.	Emericus Demetri de Kanisa ⁵⁸						
70.	Benedictus Nicolai de Zepetneck ⁵⁹						
71.	Thomas Georgii de Kanisa ⁶⁰						
72.	Symon Laurentii de Zepetneck ⁶¹						

mai napig működik. Vö. ÁMTF I, 359; PET CXCVIII–CXCIX, 106. sz. – Mihály a pécsi székeskáptalan tagja lett 1442-ben, s a városi Szt. Bertalan plébániatemplomának javadalmáért nyújtott be folyamodványt. FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 411–412, 265. sz.

⁵² Szonda falu Külső-Szolnok megyében, ma Szandaszölös néven Szolnok város területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 670; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZO9.

⁵³ Lábod mezőváros Somogy megyében, a babócsai uradalomhoz tartozó település. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 579; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM100.

⁵⁴ Temesvár (ma *Timișoara* Romániában) mezőváros Temes megyében, főispánsági központ. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 21; ENGEL, *Digitális térkép*, 1TM32. – A településre részletesen lásd PETROVICS, *A középkori Temesvár*.

⁵⁵ A középkori Somogy megye területéről több Baráti nevű falu ismert, ezek egyikéről származott Mihály. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM110, 3SM115, 4SM115, 1SM163.

⁵⁶ Hasonló nevű település nem található a veszprémi egyházmegye területén. Esetleg a Baranya megyei Belvárd (ma *Belvárdgyula*) azonosítható. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 3BAR80.

⁵⁷ Az egyik Somogy megyei Szerdahely település, lásd fentebb.

⁵⁸ Kanizsa (ma Nagykanizsa) mezőváros Zala vármegyében, a kanizsai uradalom központja. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZL48.

⁵⁹ Szepetnek település Zala vármegyében, Nagykanizsa közelében. A 14. század végéig a veszprémi püspökség, majd pedig a Kanizsai család birtoka. 1493-tól mezőváros. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 10ZL48.

⁶⁰ Kanizsa lokalizálását lásd fentebb.

⁶¹ Szepetnek lokalizálását lásd fentebb.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
73.	Philippus Fabiani de Montegracz ⁶²	Zágráb	1442. 2. 9.		scol. → omnes		100r
74.	Gregorius Thome de Warcholan				acol. → omnes		
75.	Martinus Iohannis de Capruncha ⁶³				scol. → omnes		
76.	Damianus Michaelis de Tryga (?)				acol. → omnes		
77.	Lucas Gregorii de Buda ⁶⁴	Veszprém					
78.	Nicolaus Vulf/Wolf de Posonio ⁶⁵	Esztergom	1442. 2. 24.		→ subdiac.		fol. 102v
			1442. 3. 11.		→ diacon.		fol. 101r
79.	Michael Sebastiani de Gostole ⁶⁶	Zágráb	1443. 5. 21.		acol. → omnes	lit. dim.	fol. 115r
80.	Gregorio Luce de Bozco ⁶⁷	Nyitra	1443. 7. 5.		acol. → omnes		fol. 21r
81.	Ladislaus Petri de Varadino ⁶⁸	Várad	1444. 4. 11.		→ prim. tons.		fol. 126r
82.	Demetrius Georgii de Posega ⁶⁹	Pécs	1444. 5. 23.		acol. → omnes	lit. dim.	fol. 127r
83.	Osvaldus Dominici	Eger	1444. 9. 19.	→ prim. tons.		fol. 133r	

⁶² Zágráb (ma *Zagreb* Horvátországban) város központi, királyi privilégiummal rendelkező része. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZB15.

⁶³ Kapronca lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁴ Buda (ma a várnegyed, Budapest része) szabad királyi város, a 15. század elejétől az ország fővárosa, az egykori Pilis megye területén. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 5; ENGEL, *Digitális térkép*, 1PL15.

⁶⁵ Pozsony (ma *Bratislava* Szlovákiában) szabad királyi város, Pozsony megye székhelye. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO8.

⁶⁶ Gosztola falu Zala megyében, a zágrábi egyházmegye bekcsényi főesperessége területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 56; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL15.

⁶⁷ Bassóc, Bacsók (ma *Bašovce Szlovákiában*) falu Nyitra megyében. ÁMTF IV, 351; ENGEL, *Digitális térkép*, 2NY18. Vö. RÁBIK, *Camera*, 80.

⁶⁸ Nagyvárad (ma *Oradea* Romániában) település az egykori Bihar megye területén. A püspöki székhely a késő középkori magyar településhálózat egyik legfejlettebb városa, számos egyházi intézménnyel, kiváltsággal. A székesegyházban eltemetett Szt. László király sírja az egyik legismertebb magyar zarándokhelyé tette. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 596, 600–601; ÁMTF I, 681–689; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BI164. – A városfejlődésre lásd KUBINYI, *Városfejlődés és városhálózat*.

⁶⁹ Pozsegegyháza lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
84.	Stephanus Thome de Posegawar ⁷⁰	Pécs	1444. 10. 22.		acol. → omnes	lit. dim.	fol. 130rv
85.	Paulus Valentini	Zágráb	1445. 3. 13.		→ prim. tons. et acolit.		fol. 135rv
86.	Ladyslaus de Nerid ⁷¹	Pécs	1446. 3. 12.		scol. → prim. tons.		fol. 143v
87.	Petrus Andree Zobo	Veszprém	1446. 6. 11.		→ prim. tons.		fol. 148r
88.	Demetrius Pauli de Lippa ⁷²	Zágráb	1446. 9. 24.		scol. → prim. tons.		fol. 149r
89.	Petrus Simonis Melanesi de Buda ⁷³	Veszprém	1447. 3. 25.	–	→ prim. tons. → acolit.	baccalaureus in decretis	vol. 3, fol. 4rv
90.	Thomas Demetrii de Matusina ⁷⁴	Pécs			→ prim. tons.		fol. 4r
91.	Nicolaus Valentini de Varadino Petri ⁷⁵	Bács			→ prim. tons. → acolit.		fol. 4rv
92.	Lucas Fodor	Várad	1448. 3. 9.	pleb. eccl. de Pata	→ subdiac.		fol. 17v
93.	Thomas de Papi ⁷⁶	Várad	1448. 3. 23.	–	→ prim. tons.		fol. 18v
94.	Stephanus Stael	Eger	1448. 9. 21.		→ acolit.		
95.	Laurentius Augustini				→ presbit.		fol. 23v
96.	Fr. Dyonisius Posega ⁷⁷	Pécs	1448. 12. 21.	OSPPE	→ acolit. et min.		fol. 26v

⁷⁰ Pozsegavár lokalizálását lásd fentebb.

⁷¹ Nyárad települések a baranyai főesspresség területén, ma Kis- és Nagynyárad községek Mohács közelében. Utóbbi falu a pécsi püspök birtoka, László valószínűleg onnét származott. Vö. ÁMTF I, 349–351, PET CLXIV, 91 és CLXX, 136. sz.

⁷² Lippa (ma *Lipa* Horvátországban) mezőváros Zágráb megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZB123.

⁷³ A firenzei származású Melanesi (da Prato) család szülötte. Apja Simone di Piero kereskedőként telepedett le Budán, 1416-ban már a város Olaszok utcájában élt. Egy Lucia nevű budai polgárlánnyal kötött házasságot, melyből 1423 táján születhetett Péter. Apja 1430 előtt bekövetkezett halálát követően nagybátyja, Tommaso gyámsága alá került. Vö. ARANY, *Firenzei kereskedők*, 519–520. – Buda *civitas* lokalizálását lásd fentebb.

⁷⁴ Matusina (ma *Donja Motičina* Horvátországban) település az egykori Baranya megye területén. Templomát a 14. századtól említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 506; ÁMTF I, 340; PET, CCVIII, 10. sz.

⁷⁵ Pétervárad (ma *Petrovaradin* Szerbiában) mezőváros Szerém vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 236; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZM5.

⁷⁶ Az egykori Papi falu Bihar megyében, a Békés megyei Zsadány nyugati határában feküdt. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 22BI163.

⁷⁷ Pozsageszentpéter lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
97.	Fr. Iohannes de Hungaria	–		szerzetes	→ presbit.		fol. 27r
98.	Ambrosius Stephani	Veszprém	1450. 2. 28.	–	→ acolit. et min.		fol. 34r
99.	Iohannes de Zumbur ⁷⁸	Csanád					
100.	Ladislaus Stephani	Győr					
101.	Clemens Benedicti	Zágráb					
102.	Michael Iohannis	Esztergom	1450. 4.4.		→ acolit.		fol. 39r
103.	Blasius de Buda ⁷⁹	Veszprém					
104.	Wolfgangus Georgii seratoris de Posonio ⁸⁰	Esztergom	1450. 12. 19.		→ prim. tons. → acolit. et min.		fol. 42rv
105.	Servatius de Filcha ⁸¹					→ subdiac.	
106.	Fr. Philippus de Ungaria	–	1451. 3. 20.	OFM	→ diacon.		fol. 46r
			1451. 4. 24.				fol. 50r
107.	Philippus de Chapa ⁸²	Bács	1452. 4. 8.	canonicus Bachiensis ⁸³	→ presbit.		fol. 62r
108.	Fr. Matheus de Ungaria	–	1452. 12. 23.	szerzetes	→ presbit.		fol. 68r
109.	Gregorius de Zagabria ⁸⁴	Zágráb		pleb. eccl. Omn. Sanct			

⁷⁸ Zombor (ma Kiszombor) falu a Maros partján, Csanád megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 707; ENGEL, *Digitális térkép*, 1CSD38.

⁷⁹ A település lokalizálását lásd fentebb.

⁸⁰ A település lokalizálását lásd fentebb.

⁸¹ Felka (ma *Velká Poprad* város területén, Szlovákiában) mezőváros Szepes vármegyében. Vö. CSÁNKI: *Történelmi földrajz*, I. 250.; ENGEL: *Digitális térkép*, 4SZP21.

⁸² Csapa (ma *Čepin* Horvátországban) mezőváros az egykori Valkó vármegyében, a pécsi egyházmegye aszúági főesperessége területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 280; PET CCXXIX, 6. sz.

⁸³ Bács (ma *Bač* Szerbiában) mezőváros Bács vármegyében, a kalocsa-bácsi egyházmegye egyik központja. A székeskáptalan a Szt. Pál tiszteletére szentelt székesegyházban működött. Csapai Fülöp titeli (1444), majd bácsi (1448–1464) kanonok. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 142; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BCS19; WINKLER, *A kalocsai és bácsi főkáptalan*; C. TÓTH, *A kalocsa-bácsi főegyházmegye*, 151, 65.

⁸⁴ Zágráb (ma *Zagreb* Horvátországban) püspöki civitas lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
110.	Petrus Poba de Pisink ⁸⁵	Esztergom	1453. 3. 17.	–	scol. → prim. tons.		fol. 71r
111.	Martinus Neyperger ⁸⁶		1453. 9. 22.	rect. alt. s. Trium Regum in par. eccl. s. Georgii ⁸⁷	→ presbit.		fol. 79r
112.	Paulus Blasii de Degneu ⁸⁸	Eger	1454. 4. 6.	–	scol. → prim. tons. → acolit. et min.		fol. 85r
113.	Matheus de Vissoka ⁸⁹ fil. Adrianus	Zágráb			→ prim. tons. → acolit. et min.		
114.	Thomas ⁹⁰	Zágráb	1455. 3. 2.	ep. Zagrabiensis	→ ep.	lit. form.	fol. 97r
115.	Paulus de Stregova ⁹¹	Esztergom	1455. 3. 22.	–	scol. → prim. tons.		fol. 99v
116.	Franciscus de Cureus ⁹²	Vác					fol. 100r
117.	Thomas Galli de Khutus ⁹³	Győr	1455. 3. 1.	canonicus eccl. coll. b.	→ subdiac.		fol. 98v
			1455. 3. 22.		→ diacon.		fol. 100v

⁸⁵ A névalak valószínűleg Bazin (ma *Pezinok* Szlovákiában) mezővárosra utal Pozsony megyében. Vö. ENGEL: *Digitális térkép*, 1PO11.

⁸⁶ 1453. július 12-én nyújtott be személyesen folyamodványt a kúriai szentelésre. A kérvény *sola signatura* volt érvényes. Vö. LUKSICS, *XV. századi pápák*, II, 1309. sz.

⁸⁷ Szentgyörgy (ma *Svatý Jur* Szlovákiában) mezőváros Pozsony vármegyében, a szentgyörgyi uradalom központja. Plébániatemplomát a 13. századtól említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 426.; ENGEL, *Digitális térkép*, 2PO11; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 109.

⁸⁸ Deregyő (ma *Drahňov* Szlovákiában) falu Zemplén vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 346; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN20.

⁸⁹ Viszoka (ma *Visoko* Horvátországban) falu Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 64; ENGEL, *Digitális térkép*, 8KÖ130.

⁹⁰ Döbrentei Himfi Tamás veszprémi, majd egri prépost, a pannonthalmi (1447–1467), a cikádori (1460–1478) és a szekszárdi apátságok *commendatora*, egri (1446–1447), zágrábi (1454–1461), majd nyitrai (1459–1481) püspök. Vö. ENGEL, *Archontológia*, I, 69, 80; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 47, 85, 125.

⁹¹ Alsósztrégova (ma *Dolná Strehová* Szlovákiában) falu Nógrád megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 108; ENGEL, *Digitális térkép*, 35NO35.

⁹² Nagykőrös mezőváros Pest megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 22; ÁMTF I, 897; KUBINYI, *Városfejlődés és városhálózat*, 150. sz. (74); ENGEL, *Digitális térkép*, 1PE57.

⁹³ Kutasi Tamás Padovában (1450), Rómában és Ferrarában (1456) végezte jogi tanulmányait, amelyet kánonjogi doktori fokozattal zárt. Számos magyar javadalmat élvezett: vasvári (1455–1479), győri (1465–1480) és esztergomi (1466–1473) kanonok, vasvári prépost (1460–1479), győri örkanonok (1479–1480), győri (1466), majd esztergomi (1467–1470) vikárius. Vö. VERESS, *Olasz egyetemeken*, 364, 406. KÖBLÖS, *Az egyházi középréteg*, 402–403; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 195; *Cameralia*, I, 218–219. sz.; C. TÓTH, *Az esztergomi székeskáptalan*, I, 96; UŐ, *Az esztergomi székeskáptalan*, II, 30; NEMES: *Győri egyházmegyeiek*, 128; HORVÁTH, *A vasvári káptalan*, 106–108; HARASZTI–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*, 451., 672., 838. sz.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1455. 4. 4.	Michaelis Archangeli de Castroferro ⁹⁴	→ presbit.		fol. 101v
118.	Georgius Valentini de Montegraz ⁹⁵	Zágráb	1466. 3. 22.	pleb. eccl. s. Crucis de Krauansus (!) ⁹⁶	→ presbit.		vol. 4, fol. 38r
119.	Pancrati ^{us} Iohannis			preb. Zagrabiensis ⁹⁷	diac. → presbit.		
120.	Blasius Georgii Tassenor	Erdély	1466. 4. 5.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 41rv
121.	Iohannes de Skap		1466. 12. 20.	pleb. de Kyesel	→ presbit.		fol. 55r
122.	Martinus Demetrii Guereben	Veszprém	1467. 3. 14.	–	cler. → quat. min.		fol. 64r
123.	Walterus Barnabe	Eger					fol. 64v
124.	Georgius Stephani	Zágráb	1467. 3. 22.	rect. par. eccl. s. Trinitatis de Medelicze ⁹⁸	→ subdiac.	lit. form.	fol. 49r
			1467. 3. 25.		→ diacon. → presbit.		
125.	Ludovicus Meyer	Esztergom	1467. 3. 21.	pleb. plebis eccl. s. Georgii de Helben ⁹⁹	acol. → subdiac.		fol. 56v
			1467. 3. 22.		→ diacon.		
			1467. 3. 25.		→ presbit.		
126.	Michael		1467. 3. 21.	capell. cap. s. Michaelis archangeli de Grumpach ¹⁰⁰	acol. → subdiac.		
			1467. 3. 22.		→ diacon.		
			1467. 3. 25.		→ presbit.		

⁹⁴ Vasvár mezőváros Vas megyében. A Szt. Mihály kollegiális egyház egyúttal a káptalani városrész plébániája volt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 729–731.; IVÁNYI, *A középkori Vasvár*, 27–31, 64–72.

⁹⁵ Zágráb lokalizálását lásd fentebb.

⁹⁶ Kravarszka (ma *Kravarsko* Horvátországban) falu Zágráb megyében. A Szt. Kereszt plébániát a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik első alkalommal. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZB88.

⁹⁷ A zágrábi székeskáptalan prebendáriusaira lásd MÁLYUSZ, *Egyházi társadalom*, 151–160.

⁹⁸ Nedelice (ma *Nedelišće* Horvátországban), másnéven Drávavásárhely mezőváros az egykori Zala megyében, a Muraköz területén. A Szentháromság-templom az 1334-es pápai tizedjegyzékben szerepelt első alkalommal. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 22; ENGEL, *Digitális térkép*, 14ZL1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 489.

⁹⁹ Nagyhelbény (ma *Horné Chlebany* Szlovákiában) falu Nyitra megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 13NY101.

¹⁰⁰ Korompa (Krompach, ma *Krempachy* Szlovákiában) falu Szepes vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 252; ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZP5.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
127.	Iohannes Martini	Erdély	1467. 3. 28.	rect. alt. s. Nicolai in par. eccl. s. Georgii	→ subdiac.	mandatum, relatio	fol. 66r
			1467. 3. 30.		→ diacon.		fol. 67r
			1467. 3. 31.		→ presbit.		
128.	Iohannes de Burguz	Zágráb	1467. 5. 23.	–	scol. → prim. tons. → acolit. et quat. min.		fol. 71rv
129.	Emericus de Semien ¹⁰¹	Eger	1467. 8. 23.	–	acol. → subdiac.	lit. form.	fol. 61v
			1467. 8. 26.		→ diacon.		
			1467. 8. 28.		→ presbit.		
130.	Thomas de Lenatfalva ¹⁰²	Esztergom	1468. 6. 11.	–	scol. → prim. tons.		fol. 99r
131.	Thomas Pauli Balog de Tarchan ¹⁰³	Eger	1470. 3. 18.	pleb. de Chapv ¹⁰⁴	→ subdiac.		fol. 132r
			1470. 3. 25.		→ diacon.		
			1470. 3. 26.		→ presbit.		
132.	Dominicus de Aurino (!) ¹⁰⁵	Győr	1471. 12. 21.	–	scol. → prim. tons.		vol. 6, fol. 21r
133.	Stephanus Ladislai	Zágráb		–	subd. → diacon.		fol. 22r
134.	Iacobus Iacobi Vrtel de Cydino ¹⁰⁶	Esztergom	1472. 3. 14.	–	→ diacon.		fol. 34r
			1472. 3. 28.		diac. → presbit.		fol. 39v
135.	Iohannes Sikm de Raxi	Várad	1473. 9. 26.	pleb. plebanie s. Georgii de Knagli	diac. → presbit.	lit. form.	fol. 128r
136.	Paulus Stephani de Dolante ¹⁰⁷	Várad	1473. 12. 18.	–	scol. Zagrabiensis → prim. tons.		fol. 137r
			1474. 2. 15.		acolit. → subdiac.	lit. form.	fol. 146v

¹⁰¹ Semjén (ma Kállósemjén) Szabolcs megyében, Szt. Miklós hitvalló tiszteletére szentelték plébániatemolomát. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 163–164; ENGEL, *Digitális térkép*, 12SZB72; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 318.

¹⁰² Lénártfalva (ma *Lenartovce* Szlovákiában) település Gömör vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 140; ENGEL, *Digitális térkép*, 1GM20.

¹⁰³ Az egri egyházmegye területén több Tárkány nevű település ismert (Alsó-, Felső-, Mező-, Kis- és Nagytárkány) ismert, ezért a származási hely nem azonosítható egyértelműen. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1BSD38, 7BSD38, 1HS59, 1ZN57, 1ZN59. – RÁBIK: *Camera*, 41. sz. (93–94) indoklás nélkül a mai Szlovákia területén fekvő Nagytárkánnyal azonosította.

¹⁰⁴ Nagykapos (ma *Velké Kapušany* Szlovákiában) mezőváros Ung vármegyében. Vö. CSÁNKI: *Történelmi földrajz*, I, 386.

¹⁰⁵ Minden bizonnyal a *de Iaurino* névalak rontott változata, amely Győr (latinul *Iaurinum*) püspöki városra utal. Vö. AMTF II, 589–600; CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 539.

¹⁰⁶ Szógyén (ma *Svodín* Szlovákiában) mezőváros Esztergom vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6ESZ1.

¹⁰⁷ Minden bizonnyal a Körös megyei Dolanec faluról van szó. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 8KÖ43.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1474. 2. 18.	pleb. plebanie s. Georgii de Knagli	subdiac. → diacon.		
			1474. 2. 26.		diac. → presbit.		
137.	Georgius Thome cerdonis de Reyehytz/Rechiniz ¹⁰⁸	Győr	1474. 3. 16.	–	→ prim. tons. → quat. min. et acolit.		fol. 149v
			1474. 4. 9.	–	→ subdiac.	+ lit. form.	fol. 151r
138.	Baldasarius Bartholomei textoris	Eger	1474. 4. 9.	rect. par. eccl. s. Ladislai	subdiac. ad diac. et presbit.	lit. dim. ab ep. Agriensi	fol. 147r, 151r
139.	Iohannes Blasii	Erdély	1474. 4. 9.	–	scol. → prim. tons.		
140.	Fr. Petrus de Hungaria ¹⁰⁹	–	1474. 6. 4.	OP	→ presbit.	firenzei egyetemen	fol. 164v
141.	Valentinus Nicolai	Esztergom	1475. 1. 6.	cap. perp. capell. eccl. Montis s. Georgii ¹¹⁰	acol. → subdiac.	lit. form.	fol. 188rv
			1475. 1. 7.		subdiac. → diacon.		
			1475. 1. 15.		diac. → presbit.		
142.	Iohannes Artificis		1475. 5. 20.	–	scol. → prim. tons.		fol. 207v
143.	Mathias de Chasma ¹¹¹	Zengg	1475. 5. 20.	rect. alt. s. Crucis in par. eccl. s. Michaelis	→ subdiac.		

¹⁰⁸ Rohonc település lokalizálását lásd fentebb.

¹⁰⁹ 1476 áprilisában a Domonkos-rend generális káptalana a firenzei *studium generalé*ra küldte tanulni. KAEPELLI, *Domenicani promossi*, 170. 63. jz. – Ekkor összesen nyolc dominikánust szenteltek pappá, neveiket egymás alatt sorolták fel, s közülük Péter neve áll az első helyen. – Valószínűleg ő a kassai konvent tagja lehetett, esetleg azonos az 1476-ban már Firenzében tanult, majd a kassai konvent lektorává kinevezett Péterrel. 1479 szeptemberében a Római Kúria stúdiumán biblikássá nevezték ki. Vö. HARSÁNYI, *A Domonkos rend*, 249; HARASZTI SZABÓ–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*, 682, 768, és 770. sz.

¹¹⁰ Szepesszombat (németül *Georgenberg*, ma *Spišská Sobota* Szlovákiában) mezőváros Szepes vármegyében. 13. századtól említett Szt. György tiszteletére szentelt kéthajós templomát a 15. század második felében gótikus stílusban építették át. A 16. század első két évtizedében fából készült, festett szárnyasoltárokkal látták el a kápolnáit. Zsigmond több szepességi várossal a Lengyel Királyságnak zálogosította el. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZP21; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 111.

¹¹¹ Csázma (ma *Čazma* Horvátországban) mezőváros az egykori Körös vármegyében. Vö. HELLER, GEORG, *Comitatus Crisiensis* (Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars an der Universität München. Serie A, Historischen Ortsnamen von Ungarn 10), München 1978, 32.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
144.	Petrus ¹¹²	Nándorfehérvár	1475. 6. 11.	ep. Nandoralbensis	→ ep.	lit. form.	fol. 212v	
145.	Stephanus Dionisii	Esztergom	1481. 6. 24.	rect. par. eccl. b. Marie de vil. Echel ¹¹³	→ subdiac.	lit. form.	vol. 7, fol. 24r	
			1481. 6. 29.		→ diacon.			
			1481. 7. 1.		→ presbit.			
146.	Iohannes Mathei	Vác	1481. 6. 24.	rect. par. eccl. s- Michaelis archangeli de op. Chepa ¹¹⁴	→ subdiac.	lit. form.		
			1481. 6. 29.		→ diacon.			
			1481. 7. 1.		→ presbit.			
147.	Paulus ¹¹⁵	Argyas	1482. 4. 21.	ep. Argensis	→ ep.	lit. form.	fol. 50r	
148.	Christianus Vater de Neusidel ¹¹⁶	Győr	1486. 5. 20.	–	scol. → prim tons.		vol. 8, fol. 79v	
149.	Mathias de Cotigno (!) ¹¹⁷	Zágráb		–	scol. → prim tons. → quat. min.		fol. 79v-80r	
150.	Iohannes natus Elie de Zyrz/Zeruch ¹¹⁸			preb. chori eccl. Zagabriensis	→ diacon.	lit. form.	fol. 80r, 81r	
151.	Blasius Mathie Staffarich de Redima			1486. 5. 21.	pleb. s. Viti			→ presbit.
152.	Paulus Iacobi de Blobolo			1486. 5. 20.	–			→ diacon.
153.	Paulus de Montegrecensis ¹¹⁹		1486. 5. 21.	altar. in par. eccl. s. Marci	→ presbit.			

¹¹² Szegedi Péter dominikánus szerzetes, nándorfehérvári püspök (1475–1489), veszprémi segédpüspök (1476–1489). Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 83, 116.

¹¹³ Ekel (ma *Okoličná na Ostrove* Szlovákiában) falu Komárom megyében. A templom patrónusa 1489-ben azonban Szt. György volt, így a település lokalizálása némileg bizonytalan. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 498; ÁMTF III, 414; ENGEL, *Digitális térkép*, 10KM42; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 96.

¹¹⁴ Csépa település Csongrád megye területén. 1495-ben csatolta az uralkodó Pest megyéhez. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 680; ENGEL, *Digitális térkép*, 1CSG1.

¹¹⁵ Váci Pál argyasi püspök (1480–1490), erdélyi segédpüspök (1484–1490). Vö. C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 40, 61.

¹¹⁶ Nezsider (ma *Neusidl am See*, Ausztriában) mezőváros az egykori Moson vármegyében, a Fertő tó északi partján. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 673.

¹¹⁷ Kutina (ma Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 27–28; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ48.

¹¹⁸ Szircs (ma *Sirač* Horvátországban) falu Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 42–44; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ72.

¹¹⁹ Zágráb város lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
154.	Gregorius Blasii de Zagoria ¹²⁰		1486. 5. 20.	pleb. s. Crucis ¹²¹	→ quat. min. → subdiac.		fol. 83v
			1486. 5. 21.		→ diacon.		
			1486. 5. 28		→ presbit.		
155.	Paulus Iohannis de Matisaza ¹²²	Kalocsa-Bács	1487. 3. 22.	perp. capell. seu altar. in eccl. par. s. Nicolai Colocensis ¹²³	→ subdiac.		fol. 123v
			1487. 3. 31.		→ diacon.		
			1487. 4. 1.		→ presbit.		
156.	Alexius de Panchota ¹²⁴	Eger	1487. 4. 14.	capel ad alt. s. Laurentii in par. eccl. de Panchota ¹²⁵	scol. → prim tons. → acolit. et min. → subdiac.	+ lit. form.	fol. 129rv, 132v
			1487. 4. 16.		→ diacon.		
			1487. 4. 17.		→ presbit		
157.	Mathias Sigismundi		1487. 4. 14.	capell. ad alt. s. Nicolai in Mest ¹²⁶	scol. → prim tons. → acolit. et min. → subdiac.		
			1487. 4. 16.		→ diacon.		
				1487. 4. 17.	→ presbit		
158.	Iacobus Ladislay Herman	Erdély	1487. 4. 14.	capel ad alt. s. Catherine de s. Martini ¹²⁷	scol. → prim tons. → acolit. et min. → subdiac.		fol. 129r– 130r, 147rv
			1487. 4. 16.		→ diacon.		
			1487. 4. 17.		→ presbit.		

¹²⁰ Zagorje település Zágráb megyében. Vö. ENGEL: *Digitális térkép*, 3ZB127.

¹²¹ Több Szt. Kereszt titulusú templom létezett az egyházmegye területén, így azonosítása bizonytalan. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 170–189.

¹²² Mátisháza elpusztult település Baja mellett, Bodrog vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II. 204.

¹²³ Kalocsa mezőváros, a kalocsa-bácsi érsekség székhelye, Fejér megye területén, Solt székben. Vö. CSÁNKI: *Történelmi földrajz*, III, 306; ÁMTF II, 427–432; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SO22; KUBINYI, *Városfejlődés és városhálózat*, 124. sz. (77).

¹²⁴ Pankota (ma *Pâncota* Romániában) mezőváros az egykori Zaránd megye területén, az egri egyházmegye panokatai főesperesi kerületének névadója és központja. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 724; ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZD56.

¹²⁵ Pankota plébániatemplomát Szt. Lőrinc tiszteletére szentelték, amelyre vonatkozó adataint a 15. századból származnak. Vö. MEZŐ: *Patrocíniumok*, 233; KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 49.

¹²⁶ Meszt (ma *Muşca* Romániában) mezőváros Zaránd megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 724; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZD23.

¹²⁷ Az erdélyi egyházmegye területén 12 Szentmárton nevű település ismert a középkorból, így lokalizálása bizonytalan. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, passim.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
159.	Stephanus Siri ¹²⁸	Eger	1487. 4. 14	–	scol. → prim tons. → acolit. et min.		fol. 129v
160.	Petrus de Acthia ¹²⁹	Pécs			scol. → prim. tons.		fol. 129r
161.	Michael Pauli de Metu	Erdély	1487. 4. 16.	pleb. s. Iohannis bapt. Zamosboza/Za mosbeca ¹³⁰	→ subdiac.	+ lit. form.	fol. 129v, 134rv
			1487. 4. 17.		→ diacon.		
					→ presbit.		
162.	Florian Stelmacher	Esztergom	1487. 4. 8.	pleb. pleban. s. Nicolai in Hodroz ¹³¹	→ subdiac.	lit. form.	fol. 130v
			1487. 4. 14.		→ diacon.		
			1487. 4. 16.		→ presbit.		
163.	Simon Ucmanic	Zágráb	1487. 5. 12.		scol. → prim tons.		fol. 143r
164.	Iohannis Valentini Reues	Esztergom	1487. 11. 11.	pleb. Pleban. Omn. Sanct. de Varad ¹³²	→ subdiac.		fol. 177r
			1487. 11. 22.		→ diacon.		
			1487. 11. 23.		→ presbit.		
165.	Iohannes Cordini de Hungaria	–	1487. 11. 22.	OFM	→ subdiac.		fol. 184v
			1487. 11. 23.		→ diacon.		
			1487. 12. 2.		→ presbit.		
166.	Caspar Polcz	Zágráb	1487. 12. 2.	perp. capell. ad alt. b. Francisci in eccl. s. Crucis ¹³³	scol. → prim tons. et quat. min.		fol. 184r
			1487. 12. 7.		→ subdiac.		
			1487. 12. 8.		→ diacon.		
			1487. 12. 9.		→ presbit.		
167.	Paulus de Hungaria	Eger	1487. 12. 22.		scol. → prim tons.		fol. 182v

¹²⁸ Siri (ma *Širia* Romániában) mezőváros az egykori Zaránd megyében, a pankotai főesperesi kerületben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 724; ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZD25.

¹²⁹ Atya (ma *Šarenggrad* Horvátországban) mezőváros az egykori Valkó megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 268, 278; PET CCXLIII, 38. sz.

¹³⁰ Szamosbecs falu Szatmár megyében, a folyó jobb partján. Papját 1334-ben említették első alkalommal. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZR61; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 27–28, 47. sz.

¹³¹ Hodrusbánya (ma *Banská Hodruša*, Selmečbánya része Szlovákiában) mezőváros Hont vármegyében. Szt. Miklós hitvalló tiszteletére szentelt templomát 1332-től említik a források. Vö. BAKÁCS, *Hont vármegye*, 61–62; ENGEL, *Digitális térkép*, 2HT1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 317.

¹³² Várad (ma *Tekovský Hrádok* Szlovákiában) falu az egykori Bars megyében. 1306-ban tűnt fel a település Szt. Péter temploma a forrásokban. A Mindenszentek patrocínium korábban nem volt ismert. Vö. ÁMTF I, 483; ENGEL, *Digitális térkép*, 9BRS26; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 380.

¹³³ Az egyházmegye területén több Szt. Kereszt titulusú templom működött, ezért azonosítása bizonytalan. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 170–189.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
168.	Petrus de Crisito ¹³⁴		1487. 12. 22.	rect. par. eccl. in Orla ¹³⁶	scol. → prim tons.		fol. 182v
169.	Iacobus de Tarozafeý ¹³⁵		1488. 2. 5.		→ subdiac.		vol. 9. fol. 7r
			1488. 2. 17.		→ diacon.		
			1488. 2. 22.		→ presbit.		
170.	Thomas Mathie	Veszprém	1488. 3. 1.	–	scol. → prim tons.	+ lit. form.	fol. 10r, 73r
171.	Clemens de Septemcastris	–	1488. 3. 22.	OP	→ presbit.		fol. 15r, 22v
172.	Wolfgangus Altmon	Győr	1488. 4. 5.	–	scol. → prim tons.	dispensazione super defectu oculi; ¹³⁷ + lit. form.	fol. 18r, 22v, 23r
					cler. → quat. min.		
173.	Petrus Iohannis Magni	Eger	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. s. Georgii martiris de vil. Ybron ¹³⁸	→ subdiac.	+ lit. form.	vol. 8, fol. 192v, vol. 9, fol. 24r
			1488. 4. 7.		→ diacon.		
			1488. 4. 8.		→ presbit.		
174.	Michael de Chamac ¹³⁹	Esztergom	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. de Magri/ de Ghemer ¹⁴⁰	→ subdiac.		vol. 8, fol. 193v; vol. 9. fol. 18v, 24r
			1488. 4. 7.		→ diacon.		
			1488. 4. 8.		→ presbit.		
175.	Paulus Stephani	Vác	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. in Thusark/ Thosark ¹⁴¹	→ subdiac.		vol. 8, fol. 193v; vol. 9, fol. 19r, 24r
			1488. 4. 7.		→ diacon.		
			1488. 4. 8.		→ presbit.		

¹³⁴ Kristyor (ma *Crișcior* Romániában) falu az egykori Zaránd megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 736; ENGEL: *Digitális térkép*, 4ZD40. – RÁBIK, *Camera*, 56. sz. (104). bizonytalan azonosítása szerint Alsókörtvélyes vagy Krucsó.

¹³⁵ Tarcafő (ma *Torysa* Szlovákiában) falu Sáros megyében, az egri egyházmegye egyik főesperesi központja. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 313; ENGEL, *Digitális térkép*, 8SS19; KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 58–59.

¹³⁶ Orló (ma *Orlov* Szlovákiában) falu Sáros megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 305; ENGEL, *Digitális térkép*, 12SS20.

¹³⁷ 1488. március 20-án kapott felmentést a Penitenciárián, mivel „visus oculi dextri quem non sui culpa, sed infirmitate” veszítette el. APA Reg. Suppl. vol. 37, fol. 278rv

¹³⁸ Ibony falu Szabolcs megye területén. Szt. György-templomának első említése 1332-ből származik, alaprajza Németh Péter ásatása nyomán ismert. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 516; ENGEL, *Digitális térkép*, 31SZB20; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 96–97.

¹³⁹ Csoma (ma *Čamovce* Szlovákiában) falu Gömör vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 332; ÁMTF II, 492; ENGEL, *Digitális térkép*, 1GM36.

¹⁴⁰ Gömör (ma *Gemer* Szlovákiában) mezőváros, Gömör megye székhelye. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 128; ÁMTF II, 499; ENGEL, *Digitális térkép*, 1GM22.

¹⁴¹ Minden bizonnyal Tószeg falura vonatkozik Külső-Szolnok megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 671; ENGEL, *digitális térkép*, 3SZO5.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet		
176.	Benedictus Mathei	Erdély	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. de. Sarasborch ¹⁴²	scol. → prim. tons. et quat. min.		vol. 8, fol. 193r		
			1488. 4. 7.		→ subdiac. → diacon.				
			1488. 4. 13.		→ presbit.				
177.	Iohannes Gregorii	Nyitra	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. in Lewan ¹⁴³	scol. → prim. tons. et quat. min.		fol. 193v		
			1488. 4. 7.		→ subdiac. → diacon.				
			1488. 4. 13.		→ presbit.				
178.	Matheus Benedicti	Erdély	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. s. Francisci	scol. → prim. tons. et quat. min.				
			1488. 4. 7.		→ subdiac. → diacon.				
			1488. 4. 13.		→ presbit.				
179.	Albertus Antonii Sartoris		1488. 4. 5.	rect. par. eccl. Pistarkos ¹⁴⁴	scol. → prim. tons. et quat. min.				
			1488. 4. 7.		→ subdiac. → diacon.				
			1488. 4. 13.		→ presbit.				
180.	Iohannes Paur/ Panuk	Győr	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. s. Andree in Purch	scol. → prim. tons. → quat. min.		vol. 9, fol. 23r, 31v		
			1488. 5. 1.		→ subdiac.				
			1488. 5. 4.		→ diacon.				
			1488. 5. 8.		→ presbit.				
181.		Győr	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. s. Nicolai in Sentonk (?)	scol. → prim. tons.		fol. 23r, 32v		
			[1488. 5. 4.]		→ quat. min. et subdiac.				
			1488. 5. 8.		→ diacon.				

¹⁴² Szárazberek (ma *Bercu* Romániában) falu Szatmár megyében. A templom védőszentje Szűz Mária volt. Vö. MAKSAY, *A középkori Szatmár megye*, 334. sz. (211); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR65; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 276–277.

¹⁴³ Léva, Illava (ma *Ilava* Szlovákiában) mezőváros Trencsén megyében. Vö. FEKETE NAGY, *Történelmi földrajz*, IV, 87–88; ENGEL, *Digitális térkép*, 2TR47.

¹⁴⁴ Piskárkos (ma *Pișcari* Romániában) falu Szatmár megyében, a szatmári főesperesi kerületben. Papját első ízben 1332-ben említették. Vö. MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 285. sz. (197); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR49; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 232–233.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Georgius de Eltendorf/ Enkldorff ¹⁴⁵		1488. 5. 11.		→ presbit.		
182.	Paulus de Tenber	Győr	1488. 4. 5.		scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 23r
183.	Blasius Francisci	Esztergom	1488. 4. 5.		scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 23r, 24r
184.	Dominicus Iacobi	Nyitra	1488. 4. 5.		scol. → prim. tons.		fol. 23r
185.	Nicolaus de Neuder ¹⁴⁶	Esztergom	1488. 4. 5.		scol. → prim. tons.		fol. 23r
186.	Benedictus Gregorii	Esztergom	1488. 4. 5.	–	scol. → prim. tons.		fol. 23r
			1488. 4. 20.	altar. in Zelegs ¹⁴⁷	→ subdiac.	lit. form.	fol. 28v
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
187.	Emericus Lucii	Erdély	1488. 4. 5.	–	scol. → prim. tons.		fol. 23r
			1488. 4. 20.	rect. par. eccl. de Achli ¹⁴⁸	acol. → subdiac.	lit. form.	fol. 29v
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
188.	Thomas Stefani	Erdély	1488. 4. 5.		scol. → prim. tons.		fol. 23r

¹⁴⁵ Az egykori Vas vármegyében fekvő Elekfalva néven is említett (1427–1428) Ókörtvélyes (ma *Eltendorf* Ausztriában) település a németújvári uradalomhoz tartozott, amelyet 1459-től az Újlaki család birtokolt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 746.

¹⁴⁶ Valószínűleg a Neudorf szó rontott alakja lehet. Az esztergomi egyházmegye területén lévő számos Újfalva település közül a Szászföldön, a Barcaságban lévő (ma *Satu Nou* Romániában), valamint Iglót (ma *Spišská Nová Ves* Szlovákiában) nevezték Neudorfnak, így e két település egyikével azonosítható. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 9SZF20.

¹⁴⁷ Az esztergomi egyházmegye területén három Szőlős nevű település ismert a középkorban, ezek egyikére vonatkozik a bejegyzés, ezért közelebbi azonosítása nem lehetséges. 1) Vértesszőlős (Komárom), 2) Mátraszőlős (Nógrád) és 3) Pecsényéd (Hont, ma *Pečenice* Szlovákiában). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6KM31, 1NO91, 2HT8. – RÁBIK, *Camera*, 80. sz. (116) minden további indoklást mellőzve az utóbbival azonosította.

¹⁴⁸ Akli (ma *Okli* Ukrajnában) falu Ugocsa megyében, az erdélyi püspökség ugocsai főesperességének területén, Nagyszőlős közelében. Templomát forrásaink a 14. századtól említik, a 15. században gótikus stílusban építették át. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 431; ENGEL, *Digitális térkép*, 22UG5.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
189.	Benedictus Mathei	Erdély	1488. 4. 5.		scol. → prim. tons.		fol. 23r
190.	Gregorius Georgii	Esztergom	1488. 4. 5.		scol. → prim. tons.		fol. 23r
191.	Iudocus Standenfulder/ Iudocus de Guns ¹⁴⁹	Győr	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. de Ghyns / perp. capell. ad alt. s. Erasmi in eccl. par. Guns ¹⁵⁰	cler. → subdiac.	+ lit. form.	fol. 23r, 24r, 33r
			1488. 4. 13.		→ diacon.		
			1488. 4. 20.		→ presbit.		
192.	Antonius Francisci	Erdély	1488. 4. 5.	rect. par. eccl. s. Trinitatis	→ subdiac.		fol. 21v, 24r
			1488. 4. 13.		→ diacon.		
			1488. 4. 20.		→ presbit.		
193.	Georgius Thome de Sanctagracia ¹⁵¹	Erdély	1488. 4. 5.	pleb. plebis s. Gracie de Gracia/ Sanctagracia ¹⁵²	→ subdiac.		fol. 21v, 24r
			1488. 4. 13.		→ diacon.		
			1488. 4. 20.		→ presbit.		
194.	Petrus de Guta ¹⁵³	Esztergom	1488. 4. 20.	pleb. par. eccl. de Hetin ¹⁵⁴	→ subdiac.		fol. 27v
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
195.	Iacobus de Ghemer ¹⁵⁵	Esztergom	1488. 4. 20.	rect. eccl. par. in Apathy ¹⁵⁶	→ subdiac.		fol. 27v
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
196.		Bács	1488. 4. 20.		→ subdiac.		

¹⁴⁹ Kőszeg mezőváros (németül Güns) Vas megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 714–715; A településre részletesen l. BARISKA, Kőszeg.

¹⁵⁰ Kőszegre lásd az előző jegyzetet.

¹⁵¹ Szentgerice (ma *Gálăteni* Rómániában) falu az Egres patak bal partján, Marosvásárhely közelében. Papját a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik első alkalommal. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 46SZK1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 91–92.

¹⁵² A település lokalizálására lásd az előző jegyzetet, a templom védőszentjére pedig lásd. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 91–92.

¹⁵³ Guta (ma *Kolarovo* Szlovákiában) falu Komárom vármegyében, a 13. századtól szerepel az írott forrásokban, az esztergomi érsekség birtoka. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 500.

¹⁵⁴ Hetény (ma *Chotín* Szlovákiában) falu Komárom vármegyében. A 13. századtól az esztergomi érsekség birtokában volt, plébániitemplomát Szűz Mária tiszteletéres szentelték. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 501; ÁMTF II, 421; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KM5; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 426.

¹⁵⁵ Gömör lokalizálását lásd fentebb.

¹⁵⁶ Apáti (ma *Tomášová* Szlovákiában) falu Gömör és Hont vármegyék határán. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 129; ÁMTF 481; ENGEL, *Digitális térkép*, 2GM46.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Ambrosius de Hadoria ¹⁵⁷		1488. 4. 23.	pleb. par. [eccl.] s. Martini de Hadoria ¹⁵⁸	→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
197.	Petrus Viti	Esztergom	1488. 4. 20.	altar. in alt. Corp. Ch. in eccl. b. Virginis de Bersenzane ¹⁵⁹	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
198.	Michael Ambrosii de Karol ¹⁶⁰	Erdély	1488. 4. 20.	rect. par. eccl. BMV [de] Vezend ¹⁶¹	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
199.	Stephanus Mathei Macellario de Pankotha ¹⁶²	Eger	1488. 4. 20.	altar. ad alt. s. Anne in eccl. s. Laurentii in Pankutaa ¹⁶³	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
200.	Urbanus Martini de Hozupali ¹⁶⁴	Várad	1488. 4. 20.	rect. par. eccl. s. Catherina de Huuzupaly ¹⁶⁵	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.		→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
201.	Stephanus Iohannis Fodor	Erdély	1488. 4. 20.		acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.		→ diacon.		

¹⁵⁷ Adorján (ma *Adorjan* Szerbiában) falu a Tisza jobb partján az egykori Csongrád megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 678; ÁMTF I, 704; ENGEL, *Digitális térkép*, 1CSG30.

¹⁵⁸ A településen Szt. Miklós tiszteletére szentelt templom is működött. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 308–309.

¹⁵⁹ Berzence (ma *Breznička* Szlovákiában) falu Nógrád megyében, templomát Szűz Mária tiszteletére szentelték. Vö. ÁMTF IV, 231; ENGEL, *Digitális térkép*, 8NO17; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 427.

¹⁶⁰ Nagykároly (ma *Carei* Romániában) mezőváros Szatmár megyében, a Kaplony nembeli Károlyi család birtoka. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 481; MAKSAI, *A középkori Szatmár*, 173. sz. (159); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR33; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 320. sz. (195–196).

¹⁶¹ Vezend (ma *Vezendiu* Romániában) falu Szatmár megyében, a Károlyiak birtokában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 489; MAKSAI, *A középkori Szatmár*, 410. sz. (235); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR46; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 547. sz. (344–345).

¹⁶² Pankota lokalizálását lásd fentebb.

¹⁶³ A Szt. Lőrinc plébániatemplomra lásd fentebb.

¹⁶⁴ Hosszúpályi település Bihar megyében, Debrecen-től délkeletre. A falut a Várad Regesztum is említi, a 15. századtól az Álmosdi Csire család birtoka. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 611; ENGEL, *Digitális térkép*, 4BI11.

¹⁶⁵ Lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1488. 4. 25.	rect. par. eccl. Omn. Sanct. [de] Dobra ¹⁶⁶	→ presbit.		
202.	Thomas Stephani de Zalka ¹⁶⁷		1488. 4. 20.	rect. par. s.	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.	Georgii [de]	→ diacon.		
			1488. 4. 25.	Nibarbasse (?)	→ presbit.		
203.	Valentinus Blasii Porcini de Medgyer ¹⁶⁸	Eger	1488. 4. 20.	altar. in eccl. s.	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.	Georgii in alt.	→ diacon.		
			1488. 4. 25.	b. Marie ¹⁶⁹	→ presbit.		
204.	Paulus Petri Keurthueles de Keleser ¹⁷⁰	Várad	1488. 4. 20.	altar. BMV in eccl. s.	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.	Iohannis de	→ diacon.		
			1488. 4. 25.	Thamashida ¹⁷¹	→ presbit.		
205.	Lucas Gregorii Saloczi	Esztergom	1488. 4. 20.	rect. par. eccl.	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.	BMV Gomer ¹⁷²	→ diacon.		
			1488. 4. 25.		→ presbit.		
206.	Nicolao Blasii Magni de Nandor ¹⁷³	Esztergom	1488. 4. 20.	rect. par. eccl.	acol. → subdiac.		
			1488. 4. 23.	s. Michaelis de	→ diacon.		
			1488. 4. 25.	Sacalos ¹⁷⁴	→ presbit.		

¹⁶⁶ Dobra (ma Romániában) falu Szatmár megyében, Nagykárolytól délre. A települést első alkalommal a Várad Regesztum említi, amely később a Drágfi család bérleti uradalmához tartozott. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 473; MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 86. sz. (130); ENGEL, *Digitális térkép*, 5SZR77; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 107. sz. (66).

¹⁶⁷ Szalka (ma Mátészalka) falu Szatmár megyében, a szatmári főesperesség területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 485; MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 227–228. sz. (174–175); ENGEL, *Digitális térkép*, 5SZR25; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 440. sz. 270–272.

¹⁶⁸ Megyer (ma Vasmegyer) falu Szabolcs megyében. Kőtemplomát 1483-ban említik első alkalommal. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 520; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 130; ENGEL, *Digitális térkép*, 6SZB20.

¹⁶⁹ Megyerre vonatkozik vélhetőleg, lásd az előző jegyzetet.

¹⁷⁰ Kölesér egykori mezőváros Nagyszalontától északnyugatra, Bihar vármegyében, a köleséri főesperesi kerület névadó központja. Vö. CSÁNKI: *Történelmi földrajz*, I, 598; ÁMTF I, 636–637; KMTL 373 (Kristó Gy.); ENGEL, *Digitális térkép*, 1BI127.

¹⁷¹ Tamáshida (ma *Tămașda* Romániában) mezőváros Bihar megyében, a köleséri főesperesi kerületben. A település már a 13. századtól kimutatható az írott forrásokban. Vö. ROGERIUS, *Síralmas ének*, 428–429; ENGEL, *Digitális térkép*, 41BI163.

¹⁷² Gömör lokalizálását lásd fentebb. A templom védőszentjére lásd MEZŐ, *Patrocíniumok*, 457.

¹⁷³ Nándor (ma Magyarnándor) falu Nógrád megyében, templomát a 14. századi pápai tizedjegyzékek is említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 104; ÁMTF IV, 532; ENGEL, *Digitális térkép*, 1NO70.

¹⁷⁴ Szakállas (ma *Sokolce* Szlovákiában) falu Komárom vármegyében. Szt. Mihály tiszteletére szentelt templomát a 13. századtól említik a források. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 512; ÁMTF III, 451; ENGEL, *Digitális térkép*, 2KM11; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 303.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet				
207.	Emericus Petri de Keczer ¹⁷⁵	Kalocsa	1488. 4. 20.	rect. par. eccl. s. Nicholai de Saiol ¹⁷⁶	acol. → subdiac.	lit. form.					
			1488. 4. 23.		→ diacon.						
			1488. 4. 25.		→ presbit.						
208.	Gaspar de Mariesis (?)	Zágráb	1488. 4. 20.	rect. par. eccl. s. Laurentii de Castrobella	→ quat. min.			fol. 29r			
			1488. 4. 23.		→ subdiac.						
			1488. 4. 27.		→ diacon.						
			1488. 5. 1.		→ presbit.						
209.	Iohannes Nicolai	Esztergom	1488. 4. 23.	rect. par. eccl. s. Stephanii regis in op. Oslan ¹⁷⁷	→ subdiac.				fol. 29v		
			1488. 4. 27.		→ diacon.						
			1488. 5. 1.		→ presbit.						
210.	Gaspar condam Simonis Zlatar de Zachaturnio (?)	Győr	1488. 5. 19.	rect. par. eccl. s. Georgii in Behinea (?)	→ subdiac.					fol. 36r	
			1488. 5. 26.		→ diacon.						
			1488. 5. 27.		→ presbit.						
211.	Michael Urbani de Glangozo ¹⁷⁸	Zágráb	1488. 5. 26.	–	cler. → subdiac.						fol. 40r
			1488. 5. 27.		→ diacon.						
			1488. 6. 1.		→ presbit.						
212.	Laurentius Mathei Fabri		1488. 5. 26.		cler. → subdiac.						
			1488. 5. 31.		→ diacon.						
			1488. 6. 1.		→ presbit.						
213.	Martinus Pauli Iug de S. Georgio ¹⁷⁹	Veszprém	1488. 5. 26. (?)	canonicus eccl. b. Marie Albergaus ¹⁸⁰ (!)	→ subdiac.						fol. 41r
			1488. 5. 31.		→ diacon.						
			1488. 6. 1.		→ presbit.						
214.	Petrus Valentini	Pécs	1488. 7. 2.	–	→ subdiac.			fol. 52r			

¹⁷⁵ Kecel falu Fejér megyében, a Jászkun területben, Kalocsa közelében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 334; ENGEL, *Digitális térkép*, 19JK6.

¹⁷⁶ Szajol (ma *Szajlova* pusztja Szerbiában, Újvidék közelében) falu Bács megyében, a kalocsai érsek birtokában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 161; ENGEL, *Digitális térkép*, 3BCS56.

¹⁷⁷ Oslány (ma *Oslany* Szlovákiában) mezőváros Bars vármegyében. A település neve a 13. század derekától szerepel az írott forrásokban. Szt. István templomát és papját a 14. századi pápai tizedjegyzékek is említik. Vö. ÁMTF I, 465; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRS65; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 194.

¹⁷⁸ A Glogonca (ma *Donja Glogovnica* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. A település plébániatemploma a zágrábi püspökség kemeji főesperességének területén feküdt. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 63; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ34.

¹⁷⁹ A Veszprém megyei Mezőszentgyörgy településről származott Márton, amely a fehérvári káptalan birtoka volt. A jobbágyszármazású ifjú 1475-ben iratkozott be a bécsi egyetemre, ahol borostánkoszorút (1478), majd *magister artium* fokozatot (1480) szerzett. Vö. KÖBLÖS, *Az egyházi középréteg*, 367 (99. sz.); TÜSKÉS, *Magyarországi diákok*, 4868 (Martinus Pauli Sag de Zentgyegy), 4926 (Martinus de Zengurkh) sz.

¹⁸⁰ Fehérvár város lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
			1488. 7. 6.		→ diacon.			
			1488. 7. 7.		→ presbit.			
215.	Nicolaus Iohannis	Eger	1488. 9. 13.	capell. ad alt. b. Iohannis in par. eccl. Omn. Sanct. in Nadudvar ¹⁸¹	→ subdiac.		fol. 56v	
			1488. 9. 20.		→ diacon.			
			1488. 9. 21.	→ presbit.				
216.	Dominicum de Gyula ¹⁸²		1488. 9. 13.	pleb. par. eccl. s. Nicolai in Magthalie ¹⁸³	→ subdiac.			fol. 58r
			1488. 9. 20.		→ diacon.			
			1488. 9. 21.		→ presbit.			
217.	Philippus Figatus de Brixia ¹⁸⁴	1488. 9. 20.	archidiac. et canonicus Agriensis ¹⁸⁵	→ subdiac.	+ lit. form.; származás: Itália	fol. 57r, v, 60v		
218.	Iohannes Stephani Was	Zágráb	1488. 11. 23.	rect. alt. s. Trinitatis in eccl. s. Georgii de Sanctogeorgio ¹⁸⁶	→ subdiac.	lit. form.	fol. 70v	
			1488. 11. 25.		→ diacon.			
			1488. 11. 30.	→ presbit.				

¹⁸¹ Nádudvar Szabolcs megyei település, a középkorban járásközpont. A település első írásos említés a Váradi Regesztrumban olvasható. A 15. században mezővárosi rangra emelkedett. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 521; NÉMETH, *A középkori Szabolcs megye*, 136; ENGEL, *Digitális térkép*, 1 SZB48. – RÁBIK, *Camera*, 83. sz. (118) tévesen az egykori Nyavalyád Zemplén megyei településsel azonosította.

¹⁸² Valószínűleg Gyulaj falu (ma Nyírgyulaj) Szabolcs megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 515; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 85–86; ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZB73.

¹⁸³ Nagytálya falu Heves megyében. Az egri püspökség két falvának, Nagy- és Kistálynak papja egyaránt szerepel az 1332–1337-es pápai tizedjegyzékben. A templom – amelyet régészetileg feltártak – Szt. Miklós patrocíniuma 1488–1489-ben szerepel hazai forrásokban. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 67; KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 38, 130–131; ENGEL, *Digitális térkép*, 8HS10; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 325.

¹⁸⁴ Brescia város Észak-Itáliában.

¹⁸⁵ Bresciai Figatus Fülöp egri székesegyházi kanonok és tárcaféi (1484), majd szabolcsi (1485–1488) főesperes, az egri püspökség kormányzója (1484–1485). Kalocsai kanonok és székesegyházi főesperes (1492). Valószínűleg Rangoni Gábor püspök kíséretéhez tartozott, amelyre a főpap és Fülöp egyaránt észak-italiai származása alapján következtethetünk. Állítólag tetemes összeget sikkasztva elmenekült, s ezért a pápa elfogatta. Vö. SUGÁR, *Az egri püspökök*, 177, 180; KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 46, 54; C. TÓTH NORBERT, *Az egri káptalan archontológiája 1387–1526*, Turul 88 (2015) 50, 58, 59; C. TÓTH, *A kalocsa-bácsi*, 100, 109, 176.

¹⁸⁶ Szentgyörgy (ma *Đurdevac* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. A település a szentgyörgyvári uradalom központja volt, amely 1476-tól az Ernuszt család birokába került. A templom a kamarcsai főesperesség területén feküdt. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 14–16, 67; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ12; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 111.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
219.	Stanislaus Oberti	Esztergom	1489. 1. 6.	–	scol. → prim. tons. et quat. min.		fol. 74r
			1489. 1. 11.		→ subdiac.		
			1489. 1. 17.		→ diacon.		
			1489. 1. 20.		→ presbit.		
220.	Ladislaus Laurentii	Várad	1489. 1. 20.	rect. par. eccl. s. Egidii in Zehtar ¹⁸⁷	→ subdiac.		
			1489. 1. 21.		→ diacon.		
			1489. 1. 22.		→ presbit.		
221.	Michael Petri Baronyai/ Baronay ¹⁸⁸	Erdély	1489. 4. 4.	pleb. pleb. de Mathvusfalva ¹⁸⁹	→ prim. tons. → quat. min.	lit. form.	fol. 85v
			1489. 4. 12.		→ subdiac.		fol. 88v
			1489. 4. 18.		→ diacon.		
			1489. 4. 20.		→ presbit.		
222.	Simon de Tarpa ¹⁹⁰	Eger	1489. 4.4.	rect. alt. XI milium Virginum	→ prim. tons. → quat. min.		fol. 85v
223.	Matheus Lupus	Erdély		pleb. de Bagoc ¹⁹¹	cler. → quat. min.		
224.	Martinus Iohannis			rect. alt. in par. eccl. s. Nicolai	→ quat. min.		
225.	Marcus Ieronimi	Esztergom	1489. 4. 4.	capell. s. Nicolai in Hodrizia/ Hodricz ¹⁹²	→ subdiac.	+ lit. form.	fol. 85v, 88r
			1489. 4. 18.		→ diacon.		
			1489. 4. 20.		→ presbit.		
226.	Stephanus Michaelis	Erdély	1489. 4. 4.	perp. capell. ad alt. b. Virginis in	→ subdiac.		
			1489. 4. 18.		→ diacon.		

¹⁸⁷ Siter (ma *Șișterea* Romániában) falu, Bihar megyében templomos helyként szerepelt a 14. századi tizedjegyzékekben. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 4BI52.

¹⁸⁸ Baranya (ma *Baraninci* Ukrajnában) falu Ung megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 388; ENGEL, *Digitális térkép*, 1UG17.

¹⁸⁹ Két Mátisfalva nevű település létezett a Székelyföldön: 1) település Székelyudvarhely közelében, a Kecskés patak mentén (ma *Mătișeni* Romániában), 2) Kézdi szék területén (ma *Mărcușa* Romániában). E két település egyikére vonatkozik a bejegyzés. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 22SZK9, 40SZK2.

¹⁹⁰ Tarpa falu Bereg megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 420; ÁMTF I, 549; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRG50.

¹⁹¹ Bagos (ma *Boghiș* Romániában) falu Szatmár megyében. Papját 1332-ben említették első alkalommal a források. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 470; MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 19. sz. (111–112); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR56; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 27. sz. (14–15).

¹⁹² Hodrusbánya lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1489. 4. 20.	eccl. s. Petri et Pauli in Thereni ¹⁹³	→ presbit.		
227.	Valentinus Fabri	Esztergom	1489. 4. 4.	capell. ad alt. s. Anne	→ prim. tons. et quat. min.	+ lit. form.	fol. 86r, 87r
			1489. 4. 12.		→ subdiac.		
			1489. 4. 18.		→ diacon.		
			1489. 4. 20.		→ presbit.		
228.	Clemens Augustini	Erdély	1489. 4. 4.	scolasticus eccl. s. Marci	→ subdiac.		
229.	Mathias Leonardi	Esztergom	1489. 4. 4.	capell. ad alt. Corp. Chr. in eccl. s. Nicolai in Pukano ¹⁹⁴	→ subdiac.	+ lit. form.	fol. 87r
			1489. 4. 12.		→ diacon.		
			1489. 4. 18.		→ presbit.		
230.	Michael Martini		1489. 4. 4.	rect. par. eccl. s. Georgii in Babazec ¹⁹⁵	→ subdiac.		
			1489. 4. 12.		→ diacon.		
			1489. 4. 18.		→ presbit.		
231.	Lucas de Dombro ¹⁹⁶	Zágráb	1489. 4. 4.	pleb. pleban. eccl. s. Martini in Vukethinez ¹⁹⁷	→ subdiac.		fol. 87v
			1489. 4. 12.		→ diacon.		
			1489. 4. 18.		→ presbit.		
232.	Emericus de Ladani ¹⁹⁸	Eger	1489. 4. 4.	pleb. pleban. s. Georgii ¹⁹⁹	→ subdiac.		
			1489. 4. 12.		→ diacon.		

¹⁹³ Terem falu Szatmár megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 487; MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 365. sz. (220); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR31; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 483. sz. (304).

¹⁹⁴ Bakabánya (ma *Pukanec* Szlovákiában) *civitas* Hont vármegyében, fejlődését nemesfémányászata generálta. Szt. Miklós tiszteletére szentelt gótikus temploma a 14. században épült. Vö. BAKÁCS, *Hont vármegye*, 49–50; ÁMTF III, 176; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HT6; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 310.

¹⁹⁵ Bábaszék (ma *Babiná* Szlovákiában) mezőváros Zólyom vármegyében. A szakirodalom Szt. Máté titulusú templomot ismer. Vö. ENGEL: *Digitális térkép*, 6ZM9; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 277.

¹⁹⁶ Dombro lokalizálását lásd fentebb.

¹⁹⁷ Minden bizonnyal Vicetinec/Vikanovec (ma *Vučetinec* Horvátországban) Zala megyei faluról van szó, amely a Muraközben, a Csáktornyai uradalom területén feküdt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 124.

¹⁹⁸ Azonosítása nem egyértelmű, ugyanis három Ladány nevű település ismert Szabolcs megyében: Mezőladány, Püspökladány és Tisza Ladány. – RÁBIK, *Camera*, 91. sz. (122–123) téves olvasata alapján Ladamóc faluval (ma *Ladmovce* Szlovákiában) azonosította.

¹⁹⁹ Mivel a település nevét nem jegyezték fel, s több Szt. György titulusú templom ismert a középkori egri egyházmegye területén, ezért azonosítása nem lehetséges.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet		
		Gregorius de Nagmihal ²⁰⁰	1489. 4. 18.		→ presbit.				
233.			1489. 4. 4.	perp. capell. ad alt. s. Georgii in par. eccl. b. Marie in op. Sitnig ²⁰¹	→ subdiac.				
			1489. 4. 12.		→ diacon.				
			1489. 4. 18.		→ presbit.				
234.	Demetrius Gervasii	Erdély	1489. 4. 4.	–	cler. → diacon.	származás: egri ehm.	fol. 88v		
			1489. 4. 18.	pleb. de Kiszekerl ²⁰²	→ presbit.				
235.	Iohannes Michaelis	Erdély	1489. 4. 18.		scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 88v, 94v		
236.	Michaelis Dionisii	Várad	1489. 4. 12.	pleb. pleban. BMV in vil. Negsekit	→ subdiac.	lit. form.	fol. 88r		
			1489. 4. 18.		→ diacon.				
			1489. 4. 20.		→ presbit.				
237.	Egidius Nicolai		1489. 4. 12.	pleb. eccl. s. Marie de vil. Cathegian ²⁰³	→ subdiac.				
			1489. 4. 18.		→ diacon.				
			1489. 4. 20.		→ presbit.				
238.	Clemens Augustini	Erdély	1489. 4. 12.	perp. capell. ad alt. s. Martini	→ subdiac.				
			1489. 4. 18.		→ diacon.				
			1489. 4. 20.		→ presbit.				
239.	Thomas Petri	Esztergom	1489. 4. 12.	perp. capell. ad alt. Corp. Chr. in Willebach ²⁰⁴	→ subdiac.				fol. 89r
			1489. 4. 18.		→ diacon.				
			1489. 4. 20.		→ presbit.				
240.			1489. 4. 12.	perp. capell. ad alt. Corp.	→ subdiac.				
			1489. 4. 18.		→ diacon.				

²⁰⁰ Nagymihály (ma *Michalovce* Szlovákiában) falu Zemplén megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 337; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN11.

²⁰¹ Csetnek (ma *Štítnik* Szlovákiában) mezőváros Gömör megyében. Szűz Mária tiszteletére szentelt temploma a 14. századi pápai tizedjegyzékekben szerepel. Szt. György-oltárának első említése 1467-ből ismert. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 127; ENGEL, *Digitális térkép*, 1GM3; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 412.

²⁰² Kiszekeres falu Szatmár megyében. Az ugocsai főesperesi kerülethez tartozó templom papját első alkalommal 1332-ben említették. Az Árpád-kor félköríves záródású kápolnát a 15. században lebontották, majd egy gótikus, poligonális szentélyzáródású, diadalívvel ellátott templomot emeltek a helyén. Vö. MAKSAI, *A középkori Szatmár*, 338. sz. (212–214); NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 449/b. sz. (286).

²⁰³ Kőtegyán település az egykori Bihar megyében. Vö. ÁMTF I, 620; ENGEL, *Digitális térkép*, 37BI163. – Az azonosításban nyújtott segítségért SZABÓ ÁDÁMnak tartozom köszönettel.

²⁰⁴ Lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Iohannes Michaelis de Carthelan ²⁰⁵		1489. 4. 20.	Chr. in Carthelan ²⁰⁶	→ presbit.		
241.	Paulus Mathie		1489. 4. 12.	rect. cap. ad alt. BMV in par. eccl. s. Spiritus ²⁰⁷	→ subdiac.		
			1489. 4. 18.		→ diacon.		
			1489. 4. 20.		→ presbit.		
242.	Georgius Crupa	Eger	1489. 4. 4.	capell. cap. s. Michaelis	→ quat. min.		
			1489. 4. 12.		→ subdiac.		
			1489. 4. 18.		→ diacon.		
			1489. 4. 20.		→ presbit.		
243.	Matheus Setenick ²⁰⁸	Esztergom	1489. 4. 12.	perp. capell. ad alt. s. Zophie siti in eccl. par. b. Marie op. Setenick ²⁰⁹	→ quat. min.		
			1489. 4. 18.		→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.	→ presbit.			
244.	Iohannes Thome		1489. 4. 12.	pleb. pleban. s. Crucis de Ciolto ²¹⁰	→ prim. tons et quat. min.		
			1489. 4. 18.		→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
245.	Andreas Benedicti Magni		1489. 4. 12.	capell. cap. in eccl. s. Dorothee ²¹¹	→ prim. tons et quat. min.		
			1489. 4. 18.		→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
						fol. 88v	
						fol. 89v	

²⁰⁵ Körtvélyes (Nyitrakörtvélyes, ma *Hrušovany* Szlovákiában) falu Nyitra megyében. Vö. ÁMTF IV, 415; ENGEL, *Digitális térkép*, 5NY91.

²⁰⁶ Lásd az előző jegyzetet.

²⁰⁷ Számos Szentlélek titulusú plébánia működött az esztergomi egyházmegyében, ezért lokalizálása nem lehetséges.

²⁰⁸ Csetnek (ma *Štítňik*) mezőváros Gömör vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 127; ÁMTF II, 490; ENGEL, *Digitális térkép*, 1GM3.

²⁰⁹ A Szűz Mária tiszteletére szentelt templom Szt. Zsófia-oltárának ez az első ismert említése. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 412.

²¹⁰ Csoltó (ma *Čoltovo* Szlovákiában) település az egykori Gömör vármegyében. Szt. Kereszt templomát 1332-ben említették első alkalommal. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 132; ÁMTF II, 492; ENGEL, *Digitális térkép*, 45GM45; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 173.

²¹¹ Három Szt. Dorottya titulusú templom ismert az esztergomi egyházmegyében: 1) Teplica (Szepestapolca, ma *Spišská Teplica* Szlovákiában); 2) Vágszklás (ma *Skalka nad Váhom* Szlovákiában); 3) Forbasz (Poprádfalu, ma *Forbasy* Szlovákiában), így ezek egyikére vonatkozhat a bejegyzés. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 69.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
246.	Simon Michaelis	Eger	1489. 4. 18.	rect. alt. s. Ursule et sociorum eius sitis in par. eccl. s. Georgii ²¹²	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
247.	Sebastianus Alexii	Eger	1489. 4. 18.	rect. alt. s. Briccii in eccl. s. Nicolai confessoris in Bescheruen ²¹³	acol. → subdiac.		fol. 90r
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
248.	Stephanus Augustini	Erdély	1489. 4. 18.	pleb. eccl. s. Emerici	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
249.	Laurentius Georgii Fekethe	Eger	1489. 4. 18.	pleb. eccl. par. nativitatis b. Marie de Pazon ²¹⁴	→ subdiac.		fol. 91r
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
250.	Lazarus Sebastiani Kalman	Eger	1489. 4. 18.	pleb. par. eccl. s. Stephani regis de Hemecher ²¹⁵	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
251.	Thomas Antonii Fekethe	Erdély	1489. 4. 18.	pleb. par. eccl. b. Martini ep. et confessoris de Banhaza ²¹⁶	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
252.		Erdély	1489. 4. 18.	pleb. eccl. par. s. Michaelis	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		

²¹² Mivel több Szt. György titulusú templom ismert a középkori egri egyházmegye területén, a település azonosítása bizonytalan.

²¹³ Böszörmény (ma Hajdúböszörmény) mezőváros a Hunyadi család debreceni uradalomához tartozott. Szt. Miklós-templomát első alkalommal 1332-ben említették az írott forrásokban. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 335; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 49; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZB58; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 316.

²¹⁴ Pazon (ma Nyírpazony) falu Szabolcs megyében, templomát a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik első ízben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 523; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 152; ENGEL, *Digitális térkép*, 12SZB20.

²¹⁵ Valószínűleg a Szabolcs megyei Demecser mezővárossal azonosítható, amely településnek eddig a Szt. György tiszteletére szentelt temploma volt ismert. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 507; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 61–62; ENGEL, *Digitális térkép*, 4SZB19.

²¹⁶ Bánháza egykori falu Szatmár megyében. Vö. ÁMTF I, 597; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR40; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 31. sz. (16–17).

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Michael Benedicti Fabri de Zenisocirrinicz (?)		1489. 4. 21.	Archangeli de Achys ²¹⁷	→ presbit.		
253.	Andreas Simonis Alws de Helwen ²¹⁸	Esztergom	1489. 4. 18.	rect. cap. s. Nicolai episcopi in cimiterio eccl. par. s. Michaelis Archangeli de Magyarzeden ²¹⁹	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
254.	Matheus Mathei Stefani (!) de Perczen ²²⁰	Erdély	1489. 4. 18.	rect. alt. Assumptionis Virginis Gloriose in eccl. par. s. Stephani prothomartiris de Harazua (?)	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
255.	Petrus Georgii de Sabaria ²²¹	Várad	1489. 4. 18.	pleb. eccl. par. s. Petri et Pauli apostolorum de Perrez	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
256.	Martinus Iohannis Nagh	Erdély	1489. 4. 18.	rect. alt. s. regis Stephani in cap. in possessione Guermatis (?)	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
257.		Várad	1489. 4. 18.		→ subdiac.		fol. 91v

²¹⁷ Ákosfalva (ma *Acățari* Romániában) falu Marosszék területén. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 42SZK1.

²¹⁸ Hölvény (ma *Tekovské Lužany* Szlovákiában) falu Bars vármegyében, az esztergomi érsekség birtokában. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2BRS52.

²¹⁹ Magyarszőgyén (ma *Svodín* Szlovákiában) mezőváros Esztergom megyében, az esztergomi érsek birtokában. A Szt. Mihály-templom első említése a 13. század végéről származik. Vö. ÁMTF II, 312; ENGEL, *Digitális térkép*, 6ESZ1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 291.

²²⁰ Perecsény (Szilágyperecsen, ma *Pericei* Romániában) falu egykori Közép-Szolnok, majd Kraszna megye területén, a 13. századtól szerepel az írott kútfőkben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 562, 584; ENGEL, *Digitális térkép*, 3KA9.

²²¹ Szombathely mezőváros Vas megyében, a győri püspök birtokában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 729; ENGEL, *Digitális térkép*, 1VS30.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Laurentius Nicolai Olah		1489. 4. 20.	pleb. plebis s. Iohannis ante portam latinam	→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
258.	Gallus Georgii Hegy		1489. 4. 18.	pleb. par. eccl. s. Michaelis de Sagh ²²²	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
259.	Matheus Iohannis Dorm		1489. 4. 18.	pleb. par. eccl. decollationis s. Iohannis bapt. de Borgos ²²³	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
260.	Michael Dinonisii de Descellecii (?)		1489. 4. 18.	pleb. par. eccl. Omn. Sanct. de Somzer ²²⁴	→ subdiac.		
			1489. 4. 20.		→ diacon.		
			1489. 4. 21.		→ presbit.		
261.	Georgius de Galluspetri ²²⁵	Erdély	1489. 5. 3.	rect. alt. Omn. Sanct. in eccl. b. Petri et Pauli	→ subdiac.		
			1489. 5. 6.		→ diacon.		
			1489. 5. 8.		→ presbit.		
262.	Georgius de Chahol ²²⁶		1489. 5. 3.	pleb. par. eccl. Nativitatis BMV in dicta Chahol ²²⁷	→ subdiac.		
			1489. 5. 6.		→ diacon.		
			1489. 5. 8.		→ presbit.		
263.	Ladislaus de Thorda ²²⁸		1489. 5. 3.	pleb. par. eccl. s. Michaelis	→ subdiac.		
			1489. 5. 6.		→ diacon.		
			1489. 5. 8.		→ presbit.		

²²² Az erdélyi egyházmegye területén nem ismert ilyen névalakú település.

²²³ Minden valószínűség szerint a Marosvásárhely közelében lévő Bordos (ma *Bordoșiu* Romániában) településről van szó. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 90SZK2.

²²⁴ Esetleg Somkerék (ma *Șintereag* Romániában) faluval azonos Belső-Szolnok megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1BSZ27.

²²⁵ Gálospetri (ma *Galoșpetreu* Romániában) falu az egykori Bihar és Szatmár vármegyék határán feküdt, s a 13. század végétől szerepel az írott forrásokban. Vö. ÁMTF I, 654; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BI38.

²²⁶ Csaholy (ma Nyírcsaholy) falu Szatmár megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 472; MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 61. sz. (121); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR25.

²²⁷ Csaholy Szűz Mária templomát a 14. századtól említik forrásaink. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 447.

²²⁸ Torda (ma *Turda* Romániában) mezőváros, Torda megye székhelye, az erdélyi püspökség egyik főesperességének központja. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 683; ENGEL, *Digitális térkép*, 1TD12; FABINI, *Atlas*, I, 745–747.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				Archangeli de Thorda ²²⁹			
264.	Antonius Gregorii Kosma de Tarpa ²³⁰	Eger	1489. 5. 3.	perp. rect. alt. in eccl. s. regis Ladislai confessoris de Ezeni ²³¹	→ subdiac.		
			1489. 5. 6.		→ diacon.		
			1489. 5. 8.		→ presbit.		
265.	Iohannes Michaelis	Erdély	1489. 5. 24.	rect. par. eccl. s. Martini in Nagpalad ²³²	acol. → subdiac.		fol. 105r
			1489. 5. 28.		→ diacon.		
			1489. 5. 31.		→ presbit.		
266.	Petrus Henrici Sclavi	Zágráb	1489. 5. 24.	pleb. pleban. de Babon (?)	→ prim. toms. et quat. min.		fol. 115r
			1489. 5. 28.		→ subdiac.		
			1489. 5. 31.		→ diacon.		
			1489. 6. 7.		→ presbit.		
267.	Sebastianus de Wyhali (?)	Vác	1489. 5. 24.	pleb. pleban. de Adan ²³³	→ prim. toms. et quat. min.		
			1489. 5. 28.		→ subdiac.		
			1489. 5. 31.		→ diacon.		
			1489. 6. 7.		→ presbit.		
268.	Gallus de Razina ²³⁴	Zágráb	1489. 6. 7.		→ subdiac.		fol. 110r
			1489. 6. 9.		→ diacon.		

²²⁹ A település papjait az 1335-ös pápai adójegyzék említi. 1400 körül épült fel a város centrumában egy gótikus csarnoktemplom. Két plébániatemploma volt, az egyiket Szt. Miklós püspök és hitvalló, a másikat pedig Szt. László király tiszteletére szentelték. A Szt. Mihály templomnak ez az első ismert említése. Vö. MVH I/1, 90, 101, 119; FABINI, *Atlas*, I, 746; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 220, 335.

²³⁰ Tarpa falu lokalizálását lásd fentebb.

²³¹ Eszeny (ma Ukrajnában) falu az egykori Szabolcs megye területén. Szt. László tiszteletére szentelt templomát a 14. századtól említik. 1433-ban a pálosok a település határában lévő Szűz Mária kolostorához tartozott. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 514; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 72; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZB1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 213–214.

²³² Nagypalád (ma *Velika Palagy* Ukrajnában) falu Szatmár vármegyében. Vö. MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 262. sz. (188–189); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR13.

²³³ Abony falu Külső-Szolnok vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 667; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZO5.

²³⁴ Raszinyakeresztúr mezőváros az egykori Körös vármegyében. A 15. század végén a Bocskay családnak itt váras is volt. Szt. Kereszt plébániatemploma a zágrábi püspökség kamarcsai főesperességének joghatósága alá tartozott. Elpusztult település a mai Horvátország területén. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 11–12, 66; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ7; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 183.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1489. 6. 11.	vicarius ad alt. s. Crucis op. Razyna ²³⁵	→ presbit.		
269.	Benedictus Francisci	Eger	1489. 6. 28.	pleb. pleban. de Kerazi ²³⁶	→ prim. toms. et quat. min.		fol. 114r
			1489. 6. 30.		→ subdiac.		
			1489. 7. 2.		→ diacon.		
			1489. 7. 12.		→ presbit.		
270.	Fr. Iohannes de Ungaria	–	1490. 3. 6.	OFM	→ diacon.	fol. 158v, 159v	
271.	Martinus Sclavus	Eger	1490. 3. 27.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 163r
272.	Petrus de Peel ²³⁷	Esztergom		–			
273.	Thomas Antonii/ de Kisliberz ²³⁸			–	perp. beneficiatus ad alt. visitationis b. Marie in vil. Munald ²³⁹	cler. → subdiac.	+ lit. form.
			1490. 4. 3.	→ diacon.			
			1490. 4. 4.	→ presbit.			
			1490. 4. 7.				
274.	Mathias Calazi	Várad	1490. 3. 27.	–	cler. → quat. min.		fol. 163r
275.	Benedictus Urbani			–			
276.	Blasius Stranet	Esztergom		rect. par. eccl. s. Trinitatis in Ponza ²⁴⁰	→ subdiac.		fol. 164r
277.	Mathias Sigismundi			capell. cap. BMV			

²³⁵ Lásd az előző jegyzetet.

²³⁶ Kerész (ma *Křížany* – *Krisov* Szlovákiában) falu az egykori Ung vármegyében, a forrásokban a 14. századtól szerepel. Templomát Szt. László tiszteletére szentelték. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 392; ENGEL, *Digitális térkép*, ZUN33; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 215.

²³⁷ Pély falu Heves vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 68; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HS69. – RÁBIK, *Camera*, 106. sz. (132) téves olvasat alapján Bély (ma *Biel* Szlovákiában) településsel azonosította.

²³⁸ Kislibercse (ma *Luboriečka* Szlovákiában) falu Nógrád megyében. Vö. ÁMTF IV, 266; ENGEL, *Digitális térkép*, 34NO35.

²³⁹ Múlyád (ma *Muľa* Szlovákiában) falu Nógrád megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 33NO35.

²⁴⁰ Dunaújfalu (ma *Nová Ves pri Dunaji* Szlovákiában) falu Pozsony vármegyében. A 14. század első negyedében Pomsa névalakban említették első alkalommal a források. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 14PO11.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet		
278.	Andreas Gasparis			capell. cap. s. Michaelis					
279.	Valentinus Ambrosii			capell. cap. ad alt. s. Stanislai					
280.	Georgius Martini			capell. cap. s. Michaelis archangeli in eccl. b. Magdalene					
281.	Paulus Hola			Eger		capell. ad alt. s. Spiritus			
282.	Ladislaus Blasii			Vác		pleb. de Ker ²⁴¹			
283.	Paulus Olieaz			Eger		capell. cap. s. Iacobi in eccl. Agriensis ²⁴²			
284.	Valentinus Ladislai	Pécs	1490. 4. 3.	perp. capell. ad alt. s. Catherine in vil. Seme ²⁴³	→ subdiac.	lit. form.	fol. 170r		
			1490. 4. 4.		→ diacon.				
			1490. 4. 7.		→ presbit.				
285.	Petrus Sebastiani	Eger	1490. 4. 3.	perp. capell. ad alt. BMV in eccl. s. Stephani regis ²⁴⁴	→ subdiac.			fol. 174r	
			1490. 4. 4.		→ diacon.				
			1490. 4. 7.		→ presbit.				
286.	Urbanus Michaelis Fodor		1490. 4. 3.	perp. capell. ad alt. s. Ladislai regis in eccl. s. Michaelis archangeli ²⁴⁵	→ subdiac.				fol. 174v
			1490. 4. 4.		→ diacon.				
			1490. 4. 7.		→ presbit.				

²⁴¹ Kér, illetve Kéregyház néven szerepel a középkori forrásokban az egykori Pest megyében. Mindenszentek titulusú templomát 1422-ben említették első alkalommal. Ma pusztá Väckisújfalu határában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 30; ENGEL, *Digitális térkép*, 3PE12; MEZŐ, *patrociniumok*, 345.

²⁴² Eger püspöki székhelyét lokalizálását lásd fentebb.

²⁴³ A Baranya megyei Szemely falu a pécsi püspökség részbirtoka volt, templomát a 14. századtól említik a források. Vö. ÁMTF I, 383–384; PET LXXVI, 96. sz., XCII, 107. sz., CLXXVII, 181. sz.

²⁴⁴ Az egyházmegye területén több Szt. István titulusú templom is ismert, ezért a település nem azonosítható.

²⁴⁵ Az egyházmegye területén több Szt. Mihály titulusú templom is ismert, ezért a település nem azonosítható.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
287.	Iacobum Georgii	Zágráb	1490. 4. 4.	perp. vic. ad alt. s. Leonardi in par. eccl. op.Strigo ²⁴⁶	cler.→ subdiac.		vol. 10, fol. 122v
			1490. 4. 7.		→ diacon.		
			1490. 4. 10.		→ presbit.		
288.	Iohannes Helir	Pécs	1490. 4. 10.	perp. capell. in eccl. s. Spiritus op. Ethe ²⁴⁷	→ subdiac.		fol. 120v
			1490. 4. 12.		→ diacon.		
			1490. 4. 13.		→ presbit.		
289.	Iohannes Timar	Eger	1490. 4. 10.	pleb. plebanie de Gegen ²⁴⁸	→ subdiac.		
			1490. 4. 12.		→ diacon.		
			1490. 4. 13.		→ presbit.		
290.	Andreas de Naton ²⁴⁹	Esztergom	1490. 4. 10.	sacrista eccl. s. Stephani primi martiris de Londa ²⁵⁰	→ subdiac.		fol. 124v
			1490. 4. 12.		→ diacon.		
			1490. 4. 13.		→ presbit.		
291.	Benedictus de Salta ²⁵¹	Eger	1490. 4. 10.	pleb. plebanie de Salta ²⁵²	→ subdiac.		fol. 125r
			1490. 4. 12.		→ diacon.		
			1490. 4. 13.		→ presbit.		
292.	Andreas Iohannis	Esztergom	1491. 2. 26.	rect. par. eccl. Schlannlatha ²⁵³	→ subdiac.		fol. 48r
293.	Leonardus Stener			rect. par. eccl. op. Lomm ²⁵⁴			

²⁴⁶ Sztrigó (ma *Štrigova* Horvátországban) mezőváros az egykori Zala megye területén. Szt. Jeromos tiszteletére szentelt templomát 1417-től említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 113; ENGEL, *Digitális térkép*, 26ZL1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 160.

²⁴⁷ Decs-Ete falu határában az egykori Ete mezőváros Tolna megye területén. Nagyméretű gótikus csarnoktemplomát régészeti kutatások során tárták fel. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 422, 424; PET CIII, 37. sz.

²⁴⁸ Az egykori Belgégény (ma Gégény) falu Szabolcs megyében. Templomának titulusa Szt. Kereszt. Az egyhajós épület alaprajza Gerecze Péter felmérése nyomán ismert. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 515; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 35–36.

²⁴⁹ Nadány (ma *Nedanovce* Szlovákiában) falu Nyitra megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1NY106.

²⁵⁰ Lontó (ma *Lontov* Szlovákiában) falu Hont vármegyében. Vö. BAKÁCS, *Hont vármegye*, 153; ENGEL, *Digitális térkép*, 7HT20.

²⁵¹ Sata falu Borsod megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 178; ENGEL, *Digitális térkép*, 3BSD30.

²⁵² Lokalizálására lásd az előző jegyzetet.

²⁵³ Az esztergomi egyházmegye területén négy Szalatnya nevű település létezett, ezek egyikéről származott. 1) *Slatina* (Hont), 2) *Pôtor* (Nógrád, ma puszt), 3) *Opatová* (Nógrád), 4) Nagylóc (Nógrád, puszt). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 41HT10, 4NO1, 1No22, 30NO97.

²⁵⁴ Lám, Dacsólám (ma *Horný Dačov Lom* Szlovákiában) mezőváros Hont megyében. Vö. BAKÁCS, *Hont vármegye*, 147; ÁMTF III, 215; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HT58.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
294.	Andreas Hunger	Boroszló	1491. 2. 24.	rect. par. eccl. s. Nicolai confessoris vil. Slomillocvarch	scol. → prim. tons.	származás: esztergomi eh., lit. form.	fol. 49r
			1491. 2. 26.		→ quat. min. et subdiac.		
			1491. 3. 6.		→ diacon.		
			1491. 3. 7.		→ presbit.		
295.	Georgius Michaelis de Corona ²⁵⁵	Erdély	1491. 3. 19.	capell. capellanie ad alt. s. Dorothee ²⁵⁶	→ subdiac.		fol. 55r
296.	Gregorius de Dala ²⁵⁷		1491. 4. 2.	–	cler. → subdiac		fol. 52r
297.	Georgius Valentini de Zamabor ²⁵⁸	Zágráb	1491. 5. 12.	capell. cap. s. Nicolai in Iastrobarsko ²⁵⁹	→ diacon.	lit. form.	fol. 66v, 87v
			1491. 5. 15.		→ presbit.		
298.	Petrus Dionisii de Le[nd]va ²⁶⁰		1491. 5. 23.	capell. [cap.] b. Marie de Le[nd]va ²⁶¹	→ subdiac.		fol. 79v
			1491. 5. 24.		→ diacon.		
			1491. 5. 28.		→ presbit.		
299.	Nicolaus Francisci Bonch de Polseulch ²⁶²	Esztergom	1492. 2. 2.	rect. alt. BMV de Assumptionis	→ subdiac.		fol. 98v
			1492. 2. 3.		→ diacon.		
			1492. 2. 19.		→ presbit.		

²⁵⁵ Brassó lokalizálását lásd fentebb.

²⁵⁶ A szakirodalom a Magyarországon meglehetősen ritka védőszent oltalma alá helyezett egyházak közül egyet ismer az erdélyi egyházmegye területéről, azonban az 1439-es adat egy plébániatemplomra vonatkozik. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 69.

²⁵⁷ Valószínűleg Dara (ma Romániában) Szatmár megyei faluról van szó, amely a Szamos jobb partján fekszik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 473; MAKSAI, *A középkori Szatmár*, 75 (126); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR87; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 93. sz. (54–55).

²⁵⁸ Szamobor (ma *Samobor* Horvátországban) mezőváros Zágráb megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZB48.

²⁵⁹ Jasztrebarszka (ma *Jastrebarsko* Horvátországban) mezőváros Zágráb megyében. Plébániatemplomát szintén Szt. Miklós tiszteletére szentelték, valamint működött a településen egy Szentlélek titulusú templom is. Nem ismert, hogy az említett kápolna önállóan esetleg valamelyik templomban működött-e. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZB60; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 224, 318.

²⁶⁰ Léva nevű település nem ismert a zágrábi egyházmegye területéről, így valószínűleg a *Lendva* névalak rontott változata került a szövegbe. Alsólendva (ma *Lendava* Szlovéniában) mezőváros a Muraköz területén, az egykori Zala megyében; az Alsólendvai Bánfi család birtokában, az alsólendvai uradalom központja volt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 18, 22; ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZL7.

²⁶¹ Alsólendva plébániájának titulusa ugyancsak Szűz Mária volt. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 400.

²⁶² Pelsőc (ma *Plešivec* Szlovákiában) mezőváros Gömör vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 128; ÁMTF II, 532; ENGEL, *Digitális térkép*, 1GM12.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
300.	Silvester de Lyp ²⁶³		1492. 3. 17.	–	cler. → quat. min.	+ lit. form.	fol. 105r
301.	Iacobus litteratus de Segust ²⁶⁴			perp. capell. ad alt. b. Marie Magdalene in eccl. s. Nicolai	→ subdiac. → diacon.		fol. 105r, 116v
302.	Matheus Benedicti		1492. 4. 7.		→ presbit.	lit. form.	fol. 109r
303.	Iohanne Iohannis de Bela ²⁶⁵		1492. 3. 28.	–	scol. → prim. tons.		
			1492. 4. 1.	perp. capell. ad alt. s. Valentini	→ quat. min.		fol. 114v
			1492. 4. 7.		→ subdiac.		
			1492. 4. 8.		→ diacon.		
			1492. 4. 21.		→ presbit.		
304.	Dionisius Elie de Prodaviz ²⁶⁶	Bács	1492. 4. 1.	rect. alt. Omn. Sanct. sitis in par. eccl. b. Margarite in Charon ²⁶⁷	acol. → subdiac.	lit. form.	fol. 114r
			1492. 4. 7.		→ diacon.		
			1492. 4. 8.		→ presbit.		
305.	Andreas Valentini de Prodaviz ²⁶⁸	Zágráb	1492. 4. 1.	perp. capell. ad alt. S. Michaelis archangeli in Mosignia ²⁶⁹	acol. → subdiac.		fol. 115r
			1492. 4. 7.		→ diacon.		
			1492. 4. 8.		→ presbit.		
306.	Iohannes Benedicti Thoth de Labad ²⁷⁰	Veszpérm	1492. 4. 1.	perp. capell. ad alt. Omn.	acol. → subdiac.		
			1492. 4. 7.		→ diacon.		
			1492. 4. 8.		→ presbit.		

²⁶³ Zólyomlipcse (ma *Slovenská Ľupča* Szlovákiában) mezőváros Zólyom vagy Németlipcse (ma *Partizánska Ľupca* Szlovákiában) mezőváros Liptó megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZM2, 19LP1.

²⁶⁴ Segesd (ma *Saeş* Romániában) falu az erdélyi Szászföldön. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 11SZF20. – RÁBIK, *Camera*, 126. sz. (141–142) a mai Szlovákia területén fekvő Szelőce (ma *Selice*) településsel azonosította tévesen.

²⁶⁵ Valószínűleg Szepesbela (ma *Spišská Belá* Szlovákiában) mezőváros Szepes vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 250; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP12.

²⁶⁶ Prodaviz (ma *Virje* Horvátországban) mezőváros Körös megye területén. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 67; ENGEL, *Digitális térkép*, 10KÖ12.

²⁶⁷ Karom (ma *Sremski Karlovci* Szerbiában) mezőváros Szerém megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 235; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZM6.

²⁶⁸ Prodaviz lokalizálását lásd fentebb.

²⁶⁹ A település lokalizálását lásd fentebb. A falu Szűz Mária tiszteletére szentelt templomát 1334-től említik a források. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 68; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ18; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 441.

²⁷⁰ Lábad lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				Sanct. in par. eccl. s. Luce			
307.	Albertus Ladislai Dagb de Gualach ²⁷¹	Eger	1492. 4. 1.	pleb. par. eccl.	acol. → subdiac.		
			1492. 4. 7.	Omn. Sanct. in	→ diacon.		
			1492. 4. 8.	Didagulach ²⁷²	→ presbit.		
308.	Iohannes Gasparis Gunter	Esztergom	1492. 4. 1.	perp. beneficiatus in	cler. et acol. → subdiac.		fol. 115v
			1492. 4. 7.	par. eccl. s. Michaelis	→ diacon.		
			1492. 4. 8.		→ presbit.		
309.	Stephanus Pauli de Cheutherhtukhel ²⁷³	Zágráb	1492. 4. 1.	perp. capell. ad alt. s. Georgii in eccl. BMV de Had	acol. → subdiac.		fol. 116r
			1492. 4. 7.		→ diacon.		
			1492. 4. 8.		→ presbit.		
310.	Iohannes Georgii de Henekauffe (?)	Eger	1492. 4. 1.	perp. capell. ad s. Mauritii de Rivulo	→ subdiac.		
			1492. 4. 7.		→ diacon.		
			1492. 4. 8.	Dominarum ²⁷⁴ in par. eccl. s. Stephani regis Tratesselez	→ presbit.		
311.	Servatius Petri Busthsnyder de Kesmarek ²⁷⁵	Esztergom	1492. 4. 1.	perp. capell. s. Marie	→ subdiac.		
			1492. 4. 7.		→ diacon.		
			1492. 4. 8.		→ presbit.		

²⁷¹ Gulács falu Bereg megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 415; ENGEL, *Digitális térkép*, 2BRG26.

²⁷² Lásd az előző jegyzetet. A jegyző valószínűleg az *in dicta Gulach* alakot kívánta rögzíteni.

²⁷³ A zágrábi egyházmegye területén három Csütörtökhely nevű település is létezett, István ezek egyikéről származott. 1) mezőváros (Körös megye, *Donji Daruvar*), 2) mezőváros (Zágráb megye, *Zelina*), 3) falu (Zágráb megye, *Četvrtkovac*). Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 40, 45; ENGEL, *Digitális térkép*, 2KÖ75, 2ZB40, 18ZB168.

²⁷⁴ Asszonypataka, más néven Nagybánya (*Baia Mare* Romániában) bányaváros Szatmár megyében. Az arany- és ezüstbányáiról híres település első említése a 12. századból származik. A falu fejlődése az Anjou-korban vett nagy lendületet, I. Lajos király két ízben is kiváltságokban részesítette. Szt. István tiszteletére emelt kéthajós, gótikus temploma 1387-re készült el. A templom oldalához két kápolnát is építettek, az egyiket Szűz Mária, míg a másikat Mindenszentek tiszteletére szentelték. A templom kiemelkedő anyagi lehetőségeit jelzi, hogy a plébánosnak egy-egy hitszónokot és iskolarektort, valamint 11 káplánt kellett tartania. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 467; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR76; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 408. sz. (249–251); MEZŐ, *Patrocíniumok*, 194.

²⁷⁵ Késmárk (ma *Kežmarok* Szlovákiában) város Szepes vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 251; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP13.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				Magdalene de Kesmarok ²⁷⁶			
312.	Ladislaus Blasii	Eger	1492. 4. 1.	cantor s. Nicolai confessoris de Upor ²⁷⁷	→ subdiac.		
			1492. 4. 7.		→ diacon.		
			1492. 4. 8.		→ presbit.		
313.	Paulus Martini Igyartuo de Kaxarusveg (?)	Zágráb	1492. 4. 7.	perp. capell. ad alt. s. Stephani prothomartyris in eccl. par. s. Martini in Karxuisvegh (?)	→ subdiac.		fol. 113v
			1492. 4. 8.		→ diacon.		
			1492. 4. 21.		→ presbit.		
314.	Nicolaus Laurentii	Bács	1492. 4. 1.	capell. s. Iacobi in par. eccl. s. Nicolai	→ prim. tons. et quat. min.		fol. 114r
			1492. 4. 7.		→ subdiac.		
			1492. 4. 8.		→ diacon.		
			1492. 4. 21.		→ presbit.		
315.	Iohannes Pauli	Esztergom	1492. 4. 1.	perp. capell. s. Martini in Corona ²⁷⁸	→ quat. min.	notarius civ. Strigoniensis; lit. form.	
			1492. 4. 7.		→ subdiac.		
			1492. 4. 8.		→ diacon.		
			1492. 4. 21.		→ presbit.		
316.	Dominicus Burchardi		1492. 4. 1.	benefic. in par. eccl. s. Nicolai in Lehota Veteri ²⁷⁹	cler. → quat. min.	származás: gnieznói eh. (?) lit. form.	fol. 114v
			1492. 4. 7.		→ subdiac.		
			1492. 4. 8.		→ diacon.		
			1492. 4. 21.		→ presbit.		
317.	Valentinus Petri de Lindva ²⁸⁰	Esztergom	1492. 11. 25.		→ subdiac.	lit. form.	vol. 11, fol. 26r
			1492. 11. 30.		→ diacon.		

²⁷⁶ Lásd az előző jegyzetet.

²⁷⁷ Upor (ma *Úpor* Szlovákiában) falu Zemplén megyében. Szt. Miklós-templomát az 1332-es pápai tizedjegyzékben említik első alkalommal. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 365; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN42; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 336.

²⁷⁸ Brassó lokalizálását lásd fentebb. – A Szt. Márton-kápolna neve a 14. század végétől szerepel a forrásokban. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 255.

²⁷⁹ Ólehota (ma *Stará Lehota* Szlovákiában) falu Nyitra megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 7NY45.

²⁸⁰ Alsólendva lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
			1492. 12. 2.	rect. par. eccl. s. Trinitatis de Vaka ²⁸¹	→ presbit.			
318.	Marcus Turner		1492. 11. 25.	perp. capell. ad alt. s. Georgii martyris situm in par. eccl. op. Cibinio ²⁸²	cler. → subdiac.			→ presbit.
			1492. 11. 30.		→ diacon.			
			1492. 12. 2.					
319.	Iohannes Sutoris		1492. 11. 25.	perp. capell. ad alt. s. Nicolai situm in par. eccl. op. Cibinio ²⁸³	→ subdiac.			→ presbit.
			1492. 11. 30.		→ diacon.			
			1492. 12. 2.					
320.	Sebastianus Suxhinter		1492. 12. 13.	rect. par. eccl. loci Cluodori ²⁸⁴	→ quat. min.		fol. 28v	
			1492. 12. 26.		→ subdiac.			
			1492. 12. 21.		→ diacon.			
		1492. 12. 22.	→ presbit.					
321.	Georgius Francisci	Pécs	1492. 12. 22.	perp. capell. ad alt. s. Iohannis in vil. Vieh (?)	→ subdiac.		fol. 30v	
322.	Valentinus de Bagasdarff ²⁸⁵	Eger	1493. 1. 6.	perp. capell. in Nova Civitate ²⁸⁶	→ diacon.	lit. form.	fol. 32v	
			1493. 1. 13.		→ presbit.			

²⁸¹ Bakabánya város lokalizálását lásd fentebb.

²⁸² Szeben (Nagyszeben, ma *Sibiu* Romániában) város Szászföldön. Plébánitemplomát Szűz Mária tiszteletére szentelték. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZF6; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 443.

²⁸³ Szeben lokalizálását lásd fentebb.

²⁸⁴ RÁBIK, *Camera*, 136. sz. (147–148) Horhát (ma *Hrochoť* Szlovákiában) Zólyom megyei faluval azonosította. A névalak miatt azonban nem lehet kétséget kizáróan lokalizálni a települést.

²⁸⁵ Azonosítása bizonytalan. Abaúj megye területén ismert Felsőbaksza (ma *Kokšov-Bakša* Szlovákiában) és Alsóbaksza (ma Szentivánbaksza) nevű falu, talán közülük az egyikre vonatkozik. Vö. ÁMTF I, 63; ENGEL, *Digitális térkép*, 16AJ9, 15AJ44. – RÁBIK, *Camera*, 137. sz. (148) további adatok hiányában Felsőbakszával azonosította.

²⁸⁶ Újhely mezőváros az egykori Zemplén megye területén. Szt. Imre plébániatemplomában több kápolnát, illetve oltárt létesítettek, amelyek közül a következők titulusa ismert: Szt. Zsófia, Szentháromság, Szt. Angyalok, Mindenszentek, Krisztus teste. Ezek egyikére vonatkozhat a bejegyzése. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 339; ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZN74. – A középkori település fejlődésére és topográfiájára lásd TRINGLI ISTVÁN, *Sátoraljaújhely* (Magyar

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet		
323.	Stephanus Georgii	Esztergom	1493. 1. 13.	perp. capell. ad alt. s. Trinitatis			fol. 33r		
324.	Michaellem Martini	Eger	1493. 1. 6.	rect. sive pleb. s. Crucis in Lacer ²⁸⁷	→ subdiac.			fol. 33v	
			1493. 1. 13.		→ diacon.				
			1493. 1. 17.		→ presbit.				
325.	Anthonius Stephanii de Melhetenc ²⁸⁸	Zágráb	1493. 1. 6.	rect. par. eccl. s. Marie virginis	→ subdiac.		fol. 36v		
			1493. 1. 13.		→ diacon.				
			1493. 1. 17.		→ presbit.				
326.	Blasius Tot	Eger	1493. 1. 6.	pleb. eccl. de Tyenari ²⁸⁹	→ subdiac.				
			1493. 1. 13.		→ diacon.				
			1493. 1. 17.		→ presbit.				
327.	Andreas Iohannis		1493. 1. 13.	perp. capell. ad alt. s. Catherine in Vangos ²⁹⁰	→ subdiac.				
			1493. 1. 17.		→ diacon.				
			1493. 1. 20.		→ presbit.				
328.	Paulus Ager	Veszprém	1493. 1. 13.	rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Sax (?)	→ subdiac.				
			1493. 1. 17.		→ diacon.				
			1493. 1. 20.		→ presbit.				
329.	Moyses Mathei	Pécs	1493. 1. 13.	perp. capell. ad alt. s. Margarite Quinque- ecclesiensis ²⁹¹	→ subdiac.				
			1493. 1. 17.		→ diacon.				
			1493. 1. 20.		→ presbit.				

Várostarténeti Atlasz 2), Budapest 2011. – A település egyházi viszonyaira lásd TRINGLI ISTVÁN, *Sátorajáújhely egyházai a reformáció előtt*, Erősségénél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére, szerk. JUAN CABELLO–C. TÓTH NORBERT (A Jósza András Múzeum Kiadványai 68), Nyíregyháza 2011, 9–28. – RÁBIK, *Camera*, 137. sz. (148) Sátorajáújhely város 1920-ban Csehszlovákiához csatolt részével (ma Slovenské Nové Mesto Szlovákiában) azonosította. Lásd fentebb.

²⁸⁷ Valószínűleg Lakárt (ma *Lekárovce* Szlovákiában) falu az egykori Ung vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 394; ENGEL, *Digitális térkép*, 2UN13.

²⁸⁸ Miletinc elpusztult település az egykori Körös megye területén. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 70; ENGEL, *Digitális térkép*, 48K06.

²⁸⁹ Ternye (ma *Terňa* Szlovákiában) falu Sáros megyében. Templomát első alkalommal 1332-ben említették a pápai tizedjegyzékben; titulusa Szt. Katalin. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 313; ENGEL, *Digitális térkép*, 5SS42; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 167–168.

²⁹⁰ Jánosfalva, másnéven Vaniskóc (ma *Vaniškovce* Szlovákiában) falu Sáros megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 5SS9.

²⁹¹ A pécsi székesegyház Antiochiai Szt. Margit tiszteletére emelt oltára, amelyet 1385-től említenek a források. Vö. FEDELES TAMÁS, *Ecclesia cathedralis Quinqueecclesiensis. A középkori pécsi székesegyház az írott források tükrében*, Echo simul una et quina. Tanulmányok a pécsi székesegyházról, szerk. HEIDL GYÖRGY, RAFFAY ENDRE, TÜSKÉS ANNA, Pécs 2016, 105–118, itt: 117.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
330.	Iacobus de Culsil	Erdély	1493. 1. 13.	perp. capell. s. Andree	→ subdiac.		fol. 37r
			1493. 1. 17.		→ diacon.		
			1493. 1. 20.		→ presbit.		
331.	Iohannes Nicolai	Eger	1493. 1. 6.	pleb. seu rect. par. eccl. de Silamai	scol. → prim. tons. et quat. min.		fol. 38r
			1493. 1. 13.		scol. → subdiac.		
			1493. 1. 17.		→ diacon.		
			1493. 1. 20.		→ presbit.		
332.	Martinus Francisci	Esztergom	1493. 1. 13.	perp. capell. ad alt. s. Catherine	→ prim. tons. et quat. min.		fol. 37v
			1493. 1. 17.		→ subdiac.		
			1493. 1. 20.		→ diacon.		
			1493. 1. 21.		→ presbit.		
333.	Albertus Antonii	Erdély	1493. 1. 13.	perp. cap. ad alt. s. Marie virginis	→ prim. tons. et quat. min.		fol. 36v
			1493. 1. 17.		→ subdiac.		
			1493. 1. 20.		→ diacon.		
			1493. 1. 21.		→ presbit.		
334.	Albertus Michaelis de Ianaw ²⁹²	Esztergom	1493. 1. 20.	pleb. s. Stephani prothomartiris eccl. par. de Ohay ²⁹³	→ subdiac.		fol. 37r
			1493. 1. 21.		→ diacon.		
			1493. 1. 22.		→ presbit.		
335.	Iohannes Simonis de Wach ²⁹⁴	Vác	1493. 1. 20.	pleb. par. eccl. nativitatis BMV de Tola (?)	→ subdiac.		
			1493. 1. 21.		→ diacon.		
			1493. 1. 22.		→ presbit.		
336.	Michael Pauli Thoth de Sugilli	Eger	1493. 1. 20.	rect. et capell. ad alt. s. Stephani de Pyspeky ²⁹⁵	→ subdiac.		
			1493. 1. 21.		→ diacon.		
			1493. 1. 22.		→ presbit.		

²⁹² Janóc (Szepesjánosfalva, ma *Janovce* Szlovákiában) falu Szepes megyében, a szepesi káptalan birtokában. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP47.

²⁹³ Ohaj (ma *Dolný Ohaj* Szlovákiában) falu Bars vármegyében. Vö. ÁMTF I, 464; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRS44.

²⁹⁴ Vác püspöki *civitas* Nógrád megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 93; ÁMTF IV, 309; ENGEL, *Digitális térkép*, 1NO57.

²⁹⁵ Püspöki (ma Gyöngyöspüspöki) falu Heves megyében. Az egykori település az egri püspök joghatósága alatt állt, plébániáját már a 14. századi pápai tizedjegyzékekben említették. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 670; KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 130–131; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HS96.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
337.	Petrus Dominici	Pécs	1493. 3. 2.	–	scol. → prim. tons.		fol. 38v
338.	Petrus de Castel/Cusal ²⁹⁶	Erdély			scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 38v, 39r
339.	Michael de Sumbeneclich (?)	Zágráb		capell. ad alt. s. Antonii in eccl. par. de Besazoz ²⁹⁷	→ subdiac.		fol. 58r
340.	Michael Iacobi de Mossina ²⁹⁸			capell. ad alt. s. Valentini			
341.	Petrus Michaelis			capell. ad alt. s. Adrianii			
342.	Paulus Mathie	Esztergom		rect. hospitalis XI ^m Virginum			
343.	Urbanus Georgii	Veszprém		capell. ad alt. s. Nicolai in par. eccl. extra muros Albaregalis ²⁹⁹			
344.	Iohannes Damiani	Esztergom		capell. alt. s. Nicolai in Osnan ³⁰⁰			
345.	Sigismundus Venceslai	Nyitra		capell. s. Elene ³⁰¹			
346.	Iohannes de Sancto Matheo	Esztergom		capell. s. Petri ad latus s. Ieronimi			

²⁹⁶ Kusaly (ma Coșeu Romániában) mezőváros Közép-Szolnok megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 549; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KSZ14.

²⁹⁷ A rontott alak mögött esetleg a Körös megyei *Besenovc* (Besenyőszentbenedek) hajdani mezőváros település neve rejtőzhet. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 69; ENGEL, *Digitális térkép*, 14KÖ10.

²⁹⁸ Mosina lokalizálását lásd fentebb.

²⁹⁹ Fehérvár (ma Székesfehérvár) lokalizálását lásd fentebb. A városban több templom is létesült a városfalakon kívül. Ezek közül a Szt. Erzsébet tiszteletére szentelt egyház plébániaként működött, így valószínűleg erre vonatkozik az adat. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 307.

³⁰⁰ Oszlány lokalizálását lásd fentebb.

³⁰¹ RÁBIK, *Camera*, 148. sz. (153) Alsóosztorány (ma Stránske Szlovákiában) Trencsén megyei faluval azonosította a templomtitulus alapján. Mindez azonban mindössze feltételezés lehet, ugyanis a templom Szt. Ilona patrocínium csak 19. századi forrásokból ismert. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 118.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
347.	Blasius Thome	Eger	1493. 3. 23.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 42v–43r
348.	Thomas Antonii Veres	Bács					
349.	Paulus Dominici Toth	Erdély					
350.	Paulus Thome	Veszprém					
351.	Dominicus Sebastiani						
352.	Albertus Benedicti	Erdély		pleb. s. Martini	→ subdiac.		fol. 43r
353.	Laurentius Georgii Fabri	Eger		capell. ad alt. s. Thome in eccl. s. Egedii ³⁰²			
354.	Benedictus Georgii			pleb. de Ranc ³⁰³			
355.	Michael Mathei	Zágráb	1493. 5. 16.	pleb. eccl. b. Marie Dencz ³⁰⁴	→ subdiac.	lit. form.	fol. 51r
			1493. 5. 18.		→ diacon.		
			1493. 5. 26.				
356.	Stephanus Pauli de monte s. Ladislai de promontorio Hrazthowicze ³⁰⁵		1493. 5. 16.	capell. eccl. de Merestavit (?)	→ presbit.		fol. 52r
357.	Marcus de Casma ³⁰⁶		1493. 5. 16.	perp. prebendatus in collegiatis eccl.	→ subdiac.		
			1493. 5. 18.		→ diacon.		
			1493. 5. 26.		→ presbit.		

³⁰² Azonosítása bizonytalan, a Szt. Egyed titulus alapján több egri egyházmegyes templom is szóba jöhet. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 69–72.

³⁰³ Ránk (ma Rankovce Szlovákiában) falu Abaúj vármegyében. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I. 216.; ENGEL, *Digitális térkép*, 9Aj17.

³⁰⁴ Alsó- és Felsőzidenc mezővárosok egyike (ma Zdeni Mali, Zdeni Veliki Horvátországban) Körös megye területén. A két szomszédps település mindegyikén működött egy-egy Szűz Mária titulsú templom. CSÁNKI, *Körösmegye*, 82–83; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ55, 2KÖ55.

³⁰⁵ Hrasztovica mezőváros Zágráb megyében. ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZB153.

³⁰⁶ Csázma (ma Čazma Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Társaskáptalanát András zágrábi püspök alapította (1232). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ165; FEDELES TAMÁS, *Die ungarische Dom- und Kollegiatkapitel und ihre Mitglieder im Mittelalter. Forschungsstand, Aufgaben, Initiativen*, Kapituly v zemích koruny české a v uhrách ve středověku, [Die Kapitel in den Ländern der böhmischen Krone und in Ungarn im Mittelalter], eds. VÁCLAV LEDVINKA, JIŘI PEŠEK (Documenta Pragensia Supplementa II), Praha 2011, 161–196, itt: 189.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
				s. Spiritus de Chasma ³⁰⁷				
358.	Petrus Emerici de Homok ³⁰⁸		1493. 5. 16.	capell. ad. alt. s. Michaelis archangeli in par. eccl. de Racha ³⁰⁹	→ subdiac.		fol. 53v	
			1493. 5. 18.		→ diacon.			
			1493. 5. 26.		→ presbit.			
359.	Benedictus Petri		1493. 5. 26.	capell. ad. alt. BMV in par. eccl. Yvanich ³¹⁰	→ subdiac.		fol. 48v	
			1493. 5. 27.		→ diacon.			
			1493. 5. 28.		→ presbit.			
360.	Simon Iohannis		1493. 5. 26.	rect. sive pleb. s. Nicolai de Sululia (?)	→ subdiac.			fol. 49r
			1493. 5. 27.		→ diacon.			
			1493. 5. 28.		→ presbit.			
361.	Nicolaus Arcubaris		1493. 5. 26.	pleb. eccl. s. Georgii de de Niesvagerine (?)	→ subdiac.			
			1493. 5. 27.		→ diacon.			
			1493. 5. 28.		→ presbit.			
362.	Georgius Antonii		1493. 5. 26.	prebendarius colleg. eccl. s. Spiritus Chasmensis ³¹¹	→ subdiac.			
			1493. 5. 27.		→ diacon.			
			1493. 5. 28.		→ presbit.			
363.	Michael Emerici		1493. 5. 26.	capell. cap. s. Adriani de Gorbonok ³¹²	→ subdiac.			
			1493. 5. 27.		→ diacon.			
			1493. 5. 28.		→ presbit.			
364.	Blasius Valentini de Iuvanicz ³¹³		1493. 5. 26.	altar. s. Katerine in	→ subdiac.			
		1493. 5. 27.	→ diacon.					

³⁰⁷ A csázmái társaskáptalanra lásd az előző jegyzetet

³⁰⁸ Esetleg az egykori Baranya megyei Homokkal azonosítható, amely Nekcse táján feküdt. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 42BAR168.

³⁰⁹ A település lokalizálását lásd fentebb.

³¹⁰ Ivánc (ma *Ivanic* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Plébániatemplomának patrociniuma Szűz Mária. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 72; ENGEL, *Digitális térkép*, 19KÖ43.

³¹¹ A csázmái társaskáptalanra lásd fentebb.

³¹² Gorbonok (ma *Kalinovac* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Szt. Adorján egyháza 1295-től bukkant fel a forrásokban, 1501-ben plébániaként említik. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 85; ENGEL, *Digitális térkép*, 3KÖ17.

³¹³ Ivánc település lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1493. 5. 28.	par. eccl. de Iuvanicz ³¹⁴	→ presbit.		
365.	Gregorius Thome		1493. 5. 26.	perp. prebendatus in eccl. de Horim (?)	→ subdiac.		
			1493. 5. 27.		→ diacon.		
			1493. 5. 28.		→ presbit.		
366.	Antonius Pauli		1493. 5. 26.	capell. ad alt. s. Georgii in par. eccl. de Cothegena ³¹⁵	→ subdiac.		
			1493. 5. 27.		→ diacon.		
			1493. 5. 28.		→ presbit.		
367.	Paulus de Orozy ³¹⁶	Eger	1493. 5. 27.	rect. par. eccl. s. Michaelis archangeli in op. Iazow ³¹⁷	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 52r
			1493. 5. 28.		→ diacon.		
			1493. 6. 1.		→ presbit.		
368.	Iohannes Andree Pistoris	Esztergom	1493. 6. 1.	rect. cap. s. Iohannis bapt. extra muros in Yochanes ³¹⁸	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 56r
			1493. 6. 9.		→ diacon.		
			1493. 6. 11.		→ presbit.		
369.	Petrus Gregorii	Pécs	1494. 3. 15.	capell. alt. s. Fabiani et Sebastiani			fol. 66rv–67r

³¹⁴ Lásd az előző jegyzetet.

³¹⁵ Kutina lokalizálását lásd fentebb.

³¹⁶ Az egri Egyházmegye területén három Oroszi település ismert: 1) Gyöngyösoroszi (Heves), 2) Vámosoroszi (Szatmár), 3) Sárosoroszi (Ung), ezek egyikéről származhatott. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2HS32, 1SZR17, 1UG50. – RÁBIK, *Camera*, 155. sz. (156). Dobóruszkával (ma *Ruská* Szlovákiában) azonosította. Mindez azonban felettébb valószínűtlen, ugyanis a település neve a korabeli forrásokban *Ruska*, *Ruzka* alakban fordul elő. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 398.

³¹⁷ Jászó (ma *Jasov* Szlovákiában) mezőváros Abaúj vármegyében, az egri egyházmegye területén. Szt. Mihály-templomát 1255-től említik a források. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 198; ÁMTF I, 96; KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 41; ENGEL, *Digitális térkép*, 1AJ1.

³¹⁸ Az egykori Jánoshegy (ma *Kremnické Bane* Szlovákiában) falu Bars megyében, Körmöcbányától északra. Keresztelő Szt. János tiszteletére szentelt templomát a 13. századtól említik. A 15. században gótikus stílusban építették át. Az *extra muros* helymeghatározás Körmöcbánya városfalára utal. Vö. BOROVSKY, *Bars vármegye*, (=http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0004/6.html); ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRS1.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
370.	Paulus Georgii	Eger		altar. s. Michaelis archangeli	scol. → prim. tons. → quat. min. et acol.		
371.	Georgius Andree						
372.	Andreas Nicolai						
373.	Martinus Mathie						
374.	Georgius Benedicti						
375.	Demetrius Vincentii						
376.	Matheus Emerici						
377.	Matheus Georgii						
378.	Blasius de Wellida/Welleha ³¹⁹						
379.	Franciscus de Zahun/Zahon ³²⁰						
380.	Nicolaus de Dombo ³²¹						
381.	Stephanus Stephani						
382.	Emericus Zonam						
383.	Simon Ambrosii						
384.	Paulus Michaelis						
385.	Iohannes Blasii						
386.	Michael Georgii						
387.	Andreas de Vigad ³²²	Győr		—	cler. → quat. min. et acol.		fol. 67r
388.	Andreas Quist	Eger	pleb. eccl. s. Katarine in vil. de Ypalohevc (?)	→ subdiac.		fol. 67v	
389.	Simon Batquo	Esztergom	capell. eccl. s. Fabiani et				

³¹⁹ Valószínűleg Nagyida (ma *Veľká Ida* Szlovákiában) mezőváros, Abaúj vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 200; ENGEL, *Digitális térkép*, 1AJ71.

³²⁰ Záhony falu eredetileg Szabolcs megyében, a 14. század második felétől Unghoz számították. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 529; ENGEL, *Digitális térkép*, 2UN25; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 204. – RÁBIK, *Camera*, 166. sz. (160–161) Zahar településsel azonosította, amely a téves olvasaton alapul.

³²¹ Az egykori Dombó falu Szatmár megyében Személyére. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZR87; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 110. sz. (69). – RÁBIK, *Camera*, 167. sz. (161) tévesen a Sáros megyei Dobóval (ma *Dubovica* Szlovákiában) azonosította.

³²² Valszerűen a Komárom megyei Vigmán/Igmánd (ma Nagyigmánd) Komárom megyei faluval azonosítható. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1KM27.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				Sebastiani in op. Vallis Agnētis ³²³			
390.	Gallus Martini	Nyitra	1494. 3. 9.	perp. capell. alt. s. Simonis et Iudee	→ subdiac.	lit. form.	fol. 69r
			1494. 3. 12.		→ diacon.		
			1494. 3. 15.		→ presbit.		
391.	Georgius Wubin		1494. 3. 12.	rect. alt. s. Michaelis in op. Leibis ³²⁴	→ subdiac.		
			1494. 3. 15.		→ diacon.		
			1494. 3. 16.		→ presbit.		
392.	Benedictus Atath	Bács	1494. 3. 29.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.	fol. 70r	
393.	Augustinus Baldassaris	Esztergom		–	cler.→ subdiac.		
394.	Thomas Helie	Erdély		pleb. plebanie in Gereb ³²⁵	→ subdiac.		fol. 71r
395.	Valentinus Nicolai	Esztergom		pleb. plebanie de Andrevfalva ³²⁶			
396.	Martinus de Poseda ³²⁷ (!)	Pécs	1494. 5. 24.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 74rv
397.	Nicolaus Gregorii	Esztergom		–	cler. → quat. min.		fol. 74v
398.	Petrus Stephani de Panchota ³²⁸	Eger	1495. 4. 4.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 99rv
			1495. 4. 12.	rect. cap. alt. s. Francisci siti	→ subdiac. → diacon. → presbit.	lit. form.	fol. 83r

³²³ Szentágota (ma *Agnita* Romániában) mezőváros a Királyföldön. Nagy Lajos idején emelkedett mezővárosi rangra. Szűz Mária tiszteletére szentelt templomát 1409-ben kezdték építeni, amelyet a török veszély miatt később megerősítettek. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZF12; MEZŐ, *Patrociniumok*, 33.

³²⁴ Leibic (ma *Lubica* Szlovákiában) mezőváros Szepes vármegyében. Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt plébániatemploma a 13. században épült. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP25; MEZŐ, *Patrociniumok*, 435.

³²⁵ Gerebenes (ma *Grebenišu de Câmpie* Romániában) falu Torda megyében, a tordai főesperesi kerületben. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1TD25.

³²⁶ Turócandrásfalva (ma *Ondrašová* Szlovákiában) falu Turóc vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 8TC10.

³²⁷ Pozsegaszentpéter lokalizálását lásd fentebb.

³²⁸ A település lokalizálását lásd fentebb.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i> in eccl. s. Laurentii ³²⁹	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
399.	Iohannes de Prodovich/Prodavi ch ³³⁰	Zágráb	1495. 4. 4.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.	lit. form.	fol. 99rv
			1495. 4. 12.	pleb. de Barachavich	→ subdiac.		fol. 96r
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
400.	Laurentius de Camoncibus/Ca- monch/Kamench ³³¹	Bács	1495. 4. 4.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.	lit. form.	fol. 99rv
		Esztergom	1495. 4. 12.	pleb. de Curteleek in eccl. s. Stephani protomartiris ³³²	→ subdiac.		fol. 96r
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
401.	Barnabas de Brodoch ³³³	Bács	1495. 4. 4.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.	lit. form.	fol. 99rv
		Kalocsa	1495. 4. 18.	pleb. in vil. Bakasa ³³⁴	→ subdiac.		fol. 97r
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		

³²⁹ Pankota Szt. Lőrinc tiszteletére szentelt plébániáját első alkalommal 1425-ben említették. A templom Szt. Ferenc-oltárának ez az első ismert említése. Vö. MEZŐ, *Patrociniumok*, 233.

³³⁰ A település lokalizálására lásd fentebb.

³³¹ Kamanc (ma *Sremska Kamenica* Szerbiában) mezőváros Szerém vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 235; ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZM5.

³³² Nagykürt (ma Csallóközkürt, *Ohrady* Szlovákiában) falu neve a 12. századtól bukkan fel a forrásokban. Szt. István első vértanú tiszteletére szentelt templomának első említése a 14. század végéről származik, a 15. században a Szentgyörgyi és Bazini család eberhardi uradalmához tartozott. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO91.

³³³ Minden bizonnyal az egykori Valkó megyei Bród faluval azonosítható, amely Marót várához tartozott. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 299; ENGEL, *Digitális térkép*, 10VK90.

³³⁴ Bakháza falu Fejér megyében, a kalocsai érsek nemes jobbágysai laktak a településen. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 317.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
402.	Michael Iohannis de Siny ³³⁵	Eger	1495. 4. 4.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 99rv
403.	Paulus Zapol/ de Zapol	Várad	1495. 4. 4.	–	→ subdiac.	lit. form.	fol. 96r
			1495. 4. 12.	pleb. de Barathauich (!)	→ diacon.		
			1495. 4. 18.		→ presbit.		
			1495. 4. 19.				
404.	Michael Galli	Erdély	1495. 4. 4.	–	scol. → prim. tons.		fol. 99r
405.	Michael Pellificis		1495. 4. 4.			fol. 99rv	
406.	Petrus de Lascho/Lasko ³³⁶	Pécs	1495. 4. 4.	–	→ quat. min.		fol. 99v
			1495. 4. 12.	pleb. de Hanvvarth	→ subdiac.		fol. 96v
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
407.	Michael Copachi/de Chopachi/Kopaci ³³⁷		1495. 4. 4.		scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 99rv
			1495. 4. 12.	pleb. de Lack ³³⁸	→ subdiac.	lit. form.	fol. 96r
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
408.	Georgius de Colbaze/de Culbaz/Collbiz ³³⁹	Esztergom	1495. 4. 4.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 99rv
			1495. 4. 18.	pleb. in eccl. BMV	→ subdiac.	lit. form.	fol. 97v
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		

³³⁵ Szina (ma *Seňa* Szlovákiában) mezőváros Abaúj megyében, a Hernád folyó völgyében, Kassa közelében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 201; ENGEL, *Digitális térkép*, 1AJ66.

³³⁶ Laskó (ma *Lug* Horvátországban) mezőváros az egykori Baranya megye területén, a Drávaközben. A település a szekszárdi apátság tulajdonában volt. Templomát a 14. századtól említik a források. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 463; ÁMTF I, 335; PET CLXV, 96. sz. – RÁBIK, *Camera*, 199. sz. (172) a települést teljesen tévesen a mai Szlovákia területén található Zemplén megyei Lask (*Laskovce*) faluval azonosította.

³³⁷ Kopács (ma *Kopačevo* Horvátországban) település az egykori Baranya megye területén, a Drávaszögben. Szt. Zsigmond tiszteletére emelt templomát a 13. század végétől említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 498; ÁMTF I, 328–329; PET CLXIV–CLXV, 97. sz.

³³⁸ Lak elpusztult település Tolna megye területén, a Sárközben. Mindenszentek tiszteletére emelt templomát 1381-től említik a források, amely maradványait Sárpilstól nyugatra azonosították terepbejárás alkalmával 2008-ban. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 439; PET CXX, 152. sz.

³³⁹ Kolpach (németül: *Kohlbach*, ma: *Studenec* Szlovákiában) falu Hont megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1HT2.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
409.	Georgius Vincentii	Eger	1495. 4. 4.	–	cler. → quat. min.	lit. form.	fol. 99v	
			1495. 4. 12	pleb. in Herdumis ³⁴⁰	→ subdiac. → diacon. → presbit.		fol. 83r	
410.	Lucas Augustini		1495. 4. 4.	rect. alt. s. Iohannis	→ subdiac.	lit. form.	fol. 99v	
			1495. 4. 12.	rect. cap. s. Iacobi Intempro (?)	→ diacon.		fol. 85v	
			1495. 4. 18.		→ presbit.			
411.	Laurentius Schambeth	1495. 4. 4.	capell. s. Iohannis bapt.	→ subdiac.				
412.	Andreas Bosth/Blost	Esztergom	1495. 4. 4.	capell. cap. s. Iohannis bapt. [et] b. Marie siti in castro Marie	→ subdiac.		lit. form.	fol. 99v
			1495. 4. 5.		→ diacon.	fol. 85r		
			1495. 4. 12.		→ presbit.			
413.	Nicolaus Michaelis		1495. 4. 4.	pleb. eccl. s. Michaelis in Vvaralia ³⁴¹	→ subdiac.	fol. 99v		
			1495. 4. 5.		→ diacon.	fol. 92r		
			1495. 4. 12.		→ presbit.			
414.	Simon Michaelis		Vác	1495. 4. 4.	altar. in eccl. b. Marie de Ludas ³⁴²	→ presbit.		lit. form.
415.	Matthias Bricthi/ de Barath ³⁴³	Erdély	1495. 4. 5.	–	scol. → prim. tons.	fol. 95v		
			1495. 4. 12.	pleb. de Soblo ³⁴⁴	→ subdiac.			
			1495. 4. 18.		→ diacon.			
			1495. 4. 19.		→ presbit.			
416.		Veszprém	1495. 4. 5.	–	scol. → prim. tons.	fol. 100r		
			1495. 4. 21.		→ subdiac.	fol. 98v		

³⁴⁰ Úszpeklény (ma *Uzovské Pekľany* Szlovákiában) Sáros megyei falut a 14. században német hospesek alapították, a forrásokban *Herdunghau*, *Herdegenshau* néven bukkant fel. ENGEL, *Digitális térkép*, 5SS29.

³⁴¹ Vélhetőleg Szepesvárálja (ma *Spišské Podhradie* Szlovákiában) település 1462-től a Szapolyai család birtokában állt. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP35.

³⁴² Ludas nevű falu Heves megyében ismert, amely azonban az egri egyházmegye területén feküdt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 66; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HS47.

³⁴³ Barátos (ma *Brateș* Romániában) falu Székelyföldön. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZK10.

³⁴⁴ Somlyó (ma Szilágysomlyó, *Șimleu Silvaniei* Romániában) falu Kraszna megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 585; ENGEL, *Digitális térkép*, 2KA9.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Benedictus Benedicti /de Telech ³⁴⁵		1495. 4. 23.	rect. alt. siti in eccl. de Serges ³⁴⁶	→ diacon.		
			1495. 4. 25.		→ presbit.		
417.	Mathias Blasii		1495. 4. 5.	rect. alt. s. Iohannis bapt. in eccl. de Athathd ³⁴⁷	scol. → prim. tons.		fol. 100r
			1495. 4. 12.		→ subdiac.		fol. 95v, 96v
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
418.	Georgius Benedicti de Barath		1495. 4. 5.	–	scol. → prim. tons.		fol. 100r
			1495. 4. 18.	rect. alt. s. Catharine siti in par. eccl. (!)	→ subdiac.		fol. 98r
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
419.	Benedictus Stephani de Crorsma ³⁴⁸		Erdély	1495. 4. 5.	–		scol. → prim. tons. → quat. min.
420.	Emericus Martini de Zila/Zilla ³⁴⁹	1495. 4. 12.		pleb. Remer ³⁵⁰	→ subdiac.	fol. 95v	
		1495. 4. 18.			→ diacon.		
		1495. 4. 19.			→ presbit.		
421.	Paulus Antonii	Várad	1495. 4. 5.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.	fol. 101v	
422.	Martinus Antonii de Karrol/Karul ³⁵¹	Eger			→ subdiac.	fol. 97v	
		Erdély			1495. 4. 18.		pleb. loci de Vvizach ³⁵²
	1495. 4. 19.						

³⁴⁵ Telek elpusztult falu Somogy megyében, Háromfa délnyugati határában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 650; ENGEL, *Digitális térkép*, 2SM214.

³⁴⁶ Vélhetőleg a Somogy megyei Segesd mezővárosról, a segesdi főesperesség névadó településéről van szó, amely ekkor a babócsai uradalom részeként a Bátorai család birtokában volt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 581; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM107.

³⁴⁷ Nagyatád mezőváros Somogy megyében. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 579; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM102.

³⁴⁸ Kraszna (ma *Crasna* Romániában) mezőváros Kraszna megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 583; ENGEL, *Digitális térkép*, 2KA5.

³⁴⁹ Zilah (ma *Zalău* Romániában) mezőváros az egykori Közép-Szolnok megye területén, a Zilah-patak mentén helyezkedik el. Anonymus gestájában, s a Várad Regesztrumban is szerepel a falu neve. Templomát a 13. századtól említik a források. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 550; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KSZ23.

³⁵⁰ Vélhetőleg Kémer (ma *Camăr* Romániában) Kraszna megyei falura vonatkozik a forrás. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 583; ÁMTF III, 515; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KA2.

³⁵¹ Az egri egyházmegye területén nem ismert Károly nevű település. Lehetséges, hogy az erdélyi egyházmegyes Szatmár megyei Nagykárolyra vonatkozik a forrás.

³⁵² Visa (ma *Vișea* Romániában) falu Kolozs megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 425; ÁMTF III, 378; ENGEL, *Digitális térkép*, 6KL35.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
423.	Demetrius Sigismundi	Eger	1495. 4. 5.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 101v
424.	Iohannes Nicolai		1495. 4. 7.				fol. 100v
425.	Paulus Stephani de Zenthenalzebet/Zenthelsebeth ³⁵³	Erdély	1495. 4. 12.	pleb. de Chedrech ³⁵⁴	→ subdiac.		fol. 95v
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
426.	Valentinus Petri Barol/Konthol	Erdély	1495. 4. 7.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 100v
			1495. 4. 18.		→ subdiac.		fol. 96v
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
427.	Martinus Antonii	Esztergom	1495. 4. 7.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 100v
428.	Michael [de] Zubos ³⁵⁶				→ prim. tons. → quat. min.		
429.	Iohannes Demetrii de Estvand ³⁵⁷	Erdély	1495. 4. 12.	pleb. de s. Ivand ³⁵⁸	→ subdiac.		fol. 96r
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
430.	Matheus Blasii	Eger	1495. 4. 7.	–	→ prim. tons. → quat. min.		fol. 100v
431.		Várad	1495. 4. 18.		→ subdiac.		fol. 97r
			1495. 4. 19.		→ diacon.		

³⁵³ Bükkszenterzsébet település Heves megyében. A középkori falu plébániája az 1332–1337-es pápai tizedjegyzékben szerepel első alkalommal. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1HS4. – RÁBIK, *Camera*, 207. sz. (175) téves olvasat alapján a Sáros megyei Szentimrével (*Meretice in Radatice* Szlovákiában) azonosította.

³⁵⁴ Csedreg (ma *Cidreag Romániában*) falu Ugocsa megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 437; ENGEL, *Digitális térkép*, 23UG5; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 82. sz. (45–46).

³⁵⁵ A település azonosítását lásd fentebb.

³⁵⁶ Szobos (ma *Soboš* Szlovákiában) falu Sáros megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SS5.

³⁵⁷ Istvándi (ma Túrístvándi) falu Szatmár megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 476; MAKSAY, *A középkori Szatmár*, 158. sz. (150–151); ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZR10; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 197. sz. (120).

³⁵⁸ Szentiván (ma Vasasszentiván, *Sântioana* Romániában) falu Doboka megyében, Szamosújvár közelében. Keresztelő Szt. János tiszteletére emelt templomát a 14. századtól említik a források. Vö. ÁMTF II, 89; ENGEL, *Digitális térkép*, 5DO31.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Georgius [de] Naghmialffalva/Na ghmihalfa ³⁵⁹		1495. 4. 20.	pleb. de Banhaha ³⁶⁰	→ presbit.		
432.	Ladislaus de Gula ³⁶¹	Eger	1495. 4. 7.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 100v
			1495. 4. 12.	pleb. de Vvansom	→ subdiac. → diacon. → presbit.		fol. 94r
433.	Petrus de Magalmas ³⁶²	Erdély	1495. 4. 7.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 100v
			1495. 4. 12.	pleb. s. Nicolai de Syroth ³⁶³	→ subdiac. → diacon. → presbit.		fol. 94r
434.	Ambrosius Valentini de Samson ³⁶⁴	Várad	1495. 4. 7.	–	→ prim. tons. → quat. min.		fol. 100v
			1495. 4. 18.	pleb. s. Katherine in vil. de Huvzuapaly ³⁶⁵	→ subdiac.		fol. 97v
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
435.	Emericus Georgii	Eger	1495. 4. 7.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 101r
			1495. 4. 17.	pleb. de Feiertho ³⁶⁶	→ subdiac. → diacon. → presbit.		fol. 94v
436.	Lucas Damiani	Erdély	1495. 4. 7.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 101r

³⁵⁹ Nagymihályfalva/Érmihályfalva (ma *Valea lui Mihai* Romániában) település Bihar vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 599; ÁMTF I, 644; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BI34.

³⁶⁰ Bánháza település Bihar megyében, ma puszta. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 603; ENGEL, *Digitális térkép*, 4BI86.

³⁶¹ Nyírgyulaj település lokalizálását lásd fentebb.

³⁶² Nagyalmás (ma *Almaşu Mare* Romániában) falu Hunyad megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 114; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HD56.

³⁶³ Esetleg Girolt (ma *Ghirolt* Romániában) faluval azonosítható Belső-Szolnok megyében, a szolnoki főesperesi kerületben. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1BSZ36.

³⁶⁴ Hajdúsámson település Bihar megyében. Vö. ÁMTF I, 658; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BI2.

³⁶⁵ Hosszúpályi lokalizálását lásd fentebb.

³⁶⁶ Fehértó (ma Ófehértó) falu Szabolcs vármegyében. Szt. Margit tiszteletére emelt plébániatemplomát a 14. századtól említik a források. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 74–75.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
437.	Blasius litteratus de Zech ³⁶⁷	Eger	1495. 4. 8.	–	scol. → prim. tons.		fol. 101r
			1495. 4. 12.	pleb. de Borkeu ³⁶⁸	→ quat. min. → subdiac.		fol. 92v
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
438.	Valentinus de Sancto Egidio ³⁶⁹	Erdély	1495. 4. 8.	rect. alt. b. Virginis in dicto op. Sancti Egedii ³⁷⁰	scol. → prim. tons.		fol. 101r
			1495. 4. 12.		→ quat. min. → subdiac.		fol. 92v
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
439.	Iohannes de Verbrin/de Rebrin ³⁷¹	Eger	1495. 4. 8.	–	scol. → prim. tons.		fol. 101r
			1495. 4. 12.	rect. alt. BMV de Sana ³⁷²	→ quat. min. → subdiac.		fol. 94r
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
440.	Iohannes Michaelis	Erdély	1495. 4. 8.	–	scol. → prim. tons.		fol. 101r
441.	Petro de Rugmelfalva ³⁷³						
442.	Georgius Mathie						
443.	Laurentius Faribel	Esztergom	1495. 4. 5.			lit. form.	fol. 84v

³⁶⁷ Gálszécs (ma *Sečovce* Szlovákiában) mezőváros az egykor Zemplén vármegyében. Szűz Mária tiszteletére szentelt temploma 1494-ben épült. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 337; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN36.

³⁶⁸ Barkó (ma *Brekov* Szlovákiában) falu az egykori Zemplén vármegyében, Homonna közelében a Laborc jobb partján. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 342; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN5.

³⁶⁹ Vasasszentegyed (ma *Sântejude* Romániában) falu az egykori Doboka vármegyében, Szamosújvár közelében, a dobokai főesperesi kerületben. Vö. ÁMTF II, 88; ENGEL, *Digitális térkép*, 4DO31.

³⁷⁰ Lásd az előző jegyzetet.

³⁷¹ Rebrény (ma *Rebrín* Szlovákiában) település Nagymihály közelében, az egykori Ung megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6UN10. – Rábik forráskiadványában tévesen Kisverbóccal (ma *Vrbovec* Szlovákiában) azonosította a települést.

³⁷² Ungszenna (ma *Senné* Szlovákiában) falu Ung vármegyében, az ungi főesperesi kerületben. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 4UN10.

³⁷³ Valószínűleg Rugonfalva (ma *Rugănești* Romániában) települést jelöli a névalak. A székelyföldi falu 13. századi román stílusú templomát a 15. században gótikus stílusban átépítették és bővítették, s a század elején falfestményekkel látták el. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 106SZK2.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1495. 4. 12.	capell. cap. s. Iohannis siti eccl. Nova Civitatis ³⁷⁴	→ diacon. → presbit.		
444.	Blasius Sutoris	Erdély	1495. 4. 12.	perp. capell. in cap. s. Elisabeth	→ subdiac.		fol. 91r
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
445.	Benedictus Augustini	Esztergom	1495. 4. 12.	pleb. de Lenardfalva ³⁷⁵	→ quat. min. → subdiac. → diacon. → presbit.		fol. 94r
446.	Matheus de Miskönh	Erdély	1495. 4. 12.	pleb. vil. Vvylack ³⁷⁶			fol. 94r
447.	Bartholomeus Pason ³⁷⁷	Eger	1495. 4. 19.	pleb. eccl. s. Stephani de Quenissen (?),	→ diacon.		fol. 94v
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
448.	Hemerichus de Kallo ³⁷⁸		1495. 4. 19.	pleb. de Somien ³⁷⁹	→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
449.	Iohannes Nicolai	Erdély	1495. 4. 12.	rect. alt. BMV in eccl. s. Nicolai de Nodobama (?)	→ subdiac.		fol. 95v
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		
450.	Petrus de Tourgon ³⁸⁰	Esztergom	1495. 4. 12.	rect. alt. b. Marie siti in	→ subdiac.		
			1495. 4. 18.		→ diacon.		
			1495. 4. 19.		→ presbit.		

³⁷⁴ Igló (ma *Spišská Nová Ves* Szlovákiában) mezőváros Szepes vármegyében A 14. századtól bányaváros, vásártartási joggal. Szűz Mária tiszteletére szentelt gótikus temploma a 14. század végén épült. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP56; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 427.

³⁷⁵ A település lokalizálására lásd fentebb.

³⁷⁶ Az erdélyi egyházmegye területén a középkorban összesen öt Újlak nevű település ismert. Ezek egyikére vonatkozik a forrás. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1KA12, 1KL53, 1KSZ26, 3KÜ14, 9UG5.

³⁷⁷ Pazony (ma Nyírpazony) falu Szabolcs megyében, templomát a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik első ízben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 523; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 152; ENGEL, *Digitális térkép*, 12SZB20.

³⁷⁸ Kálló (ma Nagykálló) mezőváros Szabolcs vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 507; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 138; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZB72.

³⁷⁹ A település lokalizálását lásd fentebb.

³⁸⁰ Torony (ma *Tureň* Szlovákiában) falu Pozsony vármegyében, a pozsonyi káptalan birtoka volt. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 3PO76.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				eccl. de Erherd ³⁸¹			
451.	Michaelem de Zeuleuch ³⁸²		1495. 4. 12.	rect. alt s.	→ subdiac.		
			1495. 4. 18.	Trinitatis in	→ diacon.		fol. 96r
			1495. 4. 19.	op. (!) predicto	→ presbit.		
452.	Nicolaus de Herduch ³⁸³	Erdély	1495. 4. 18.	pleb. de Corevvth (?)	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		fol. 96v
453.	Demetrius Sigismundi de Gemer ³⁸⁴	Esztergom	1495. 4. 18.	rect. cap. s. Marci in op. Gemer ³⁸⁵	→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
454.	Thomas Nicolai		1495. 4. 18.	–	acol. → subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
455.	Thomam de Dobrakudra ³⁸⁶ (!)	Zágráb	1495. 4. 18.	rect. cap. BMV in eccl. s. Catherine de Dobrakudya ³⁸⁷	→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		fol. 97r
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
456.	Ladislaus de Zamblien ³⁸⁸	Várad	1495. 4. 18.		→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		fol. 97v

³⁸¹ Eberhárd (ma *Malinovo* Szlovákiában) település Pozsony közelében a Kis-Duna partján. Templomát Szűz Mária tiszteletére szentelték. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO54; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 367.

³⁸² Garamszőlős (ma *Rybník* Szlovákiában) falu a középkorban Bars megye területén az esztergomi érsekség birtoka volt. Vö. ÁMTF I, 478.

³⁸³ Erdőd (ma *Ardud* Romániában) falu Szatmár megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 474; MAKSAI, *A középkori Szatmár*, 98. sz. (133–134); ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR77; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 123. sz. (78–79).

³⁸⁴ Gömör település lokalizálását lásd fentebb.

³⁸⁵ Lásd az előző jegyzetet.

³⁸⁶ Dobrakucs (ma *Dobra Kuća* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 45–46; ENGEL, *Digitális térkép*, 4KÖ75. – Megjegyzendő, hogy a szakirodalom a településen nem ismer Katalin titulusú templomot. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 162–169.

³⁸⁷ Lásd az előző jegyzetet.

³⁸⁸ Zemplén (ma *Zemplín* Szlovákiában) mezőváros a Bodrog folyó jobb partján, Zemplén megyében, az azonos nevű főesperesség központja. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 340; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN49.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1495. 4. 20.	pleb. in Garanch ³⁸⁹	→ presbit.		
457.	Paulus Antonii de Brecci ³⁹⁰	Esztergom	1495. 4. 18.	rect. alt. [s.] Emerici siti in par. eccl. de Baldi ³⁹¹	→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
458.	Mathias Stephani	Veszprém	1495. 4. 18.	rect. alt. BMV in eccl. Serdachel ³⁹²	→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
459.	Bartholomeus Alberti de Horvath	Eger	1495. 4. 18.	pleb. par. eccl. loci de Bala ³⁹³	→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
460.	Georgius Benedicti sartoris de Gvngvves ³⁹⁴	Eger	1495. 4. 18.	pleb. s. Marci de vil. Keung (?)	acol. → subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
461.	Iohannes de Satory	Erdély	1495. 4. 18.	rect. alt. s. Michaelis siti in eccl. s. Margarite	→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
462.	Franciscus Petri Pagatas de Zenthgeorge ³⁹⁵	Bács	1495. 4. 18.	–	→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 20.		→ presbit.		
463.		Esztergom	1495. 4. 18.		→ subdiac.		
			1495. 4. 19.		→ diacon.		

³⁸⁹ RÁBIK, *Camera*, 186. sz. az általa olvasott *Gerench* név alapján Körösgyéres (ma *Girişu de Criş* Romániában) Bihar megyei faluval azonosította. – A forrásban szereplő *Garanch* névváltozat az egykori Szatmár megyei Garancs falura is utalhat, amely azonban az erdélyi egyházmegye területén feküdt. Vö. NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 144. sz. (91).

³⁹⁰ Valószínűleg Lengvárt (ma *Dlhé Stráže* Szlovákiában) településsel azonosítható, amelyet a középkorban *Bicir*, *Bicere*, *Bychir* névváltozata is használatos volt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 261; ENGEL, *Digitális térkép*, 8SZP31.

³⁹¹ Baldóc (ma *Baldovce* Szlovákiában) falu Szepes vármegyében, a szepesi vár uradalmához tartozott. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP68.

³⁹² Itt valószínűleg Kaposszerdahely településről (Somogy megye) van szó. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM73.

³⁹³ Balla (ma Mátraballa) falu Heves vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 58; ENGEL, *Digitális térkép*, 4HS18. – Templomát a Szt. Kereszt tiszteletére szentelték. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 180.

³⁹⁴ Gyöngyös mezőváros Heves megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 54; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HS38.

³⁹⁵ Több Szentgyörgy nevű település ismert Bács, Bodrog és Csongrád megyékben, ezek egyikéről származott. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 161, 197, 209; ENGEL, *Digitális térkép*, 6BCS61, 1BDG10, 3BDG31, 3BDG36, 1BDG47, 2BDG59, 2CSG13.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Gregorius de Hungar ³⁹⁶		1495. 4. 22.	pleb. s Martini ³⁹⁷	→ presbit.		
464.	Iohannes Brethalem ³⁹⁸		1495. 4. 18.	perp. capell. s. Simphoniari	→ subdiac.		fol. 83v
			1495. 4. 19.		→ diacon.		
			1495. 4. 22.		→ presbit.		
465.	Petrus Fabri	1495. 4. 12.	rect. alt. BMV in par. eccl. s. Catherine in vil. Rvvgonfaloth ³⁹⁹	→ quat. min.			
		1495. 4. 18.		→ subdiac. → diacon.			
		1495. 4. 19.		→ presbit.			
466.	Antonius Stephani de Zanthlaslo ⁴⁰⁰	1495. 4. 12.	pleb. de Sancto Lasla ⁴⁰¹	→ quat. min.	fol. 84r		
		1495. 4. 18.		→ subdiac.→ diacon.			
		1495. 4. 19.		→ presbit.			
467.	Iohannes Michaelis de Riseroles (?)	1495. 4. 12.	pleb. de Riseroles (?)	→ quat. min.			
		1495. 4. 18.		→ subdiac.→ diacon.			
		1495. 4. 19.		→ presbit.			
468.	Bartholomeus Andree	1495. 4. 12.	pleb. de Polon	→ quat. min.			
		1495. 4. 18.		→ subdiac.→ diacon.			
		1495. 4. 19.		→ presbit.			
469.	Michael de Lasad	Eger	1495. 4. 21.	rect. alt. s. Martini siti in	→ subdiac.	fol. 98r	
			1495. 4. 24.	→ diacon.			

³⁹⁶ Valószínűleg Pozsonyligetfalu (ma *Petržalka* néven Pozsony külvárosa Szlovákiában) településre vonatkozik, amely a 15. század végén *Ungerau* névalakban tűnt fel. Vö. FOGARASSY, *Pozsonyligetfalu*.

³⁹⁷ Esetleg a pozsonyi plébániatemplomra utalhat, jöllehet több Szt. Márton patrocínium is ismert az egyházmegye területéről. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*.

³⁹⁸ Berethalom (ma *Biertan* Romániában) mezőváros az esztergomi érsekség joghatósága alatt lévő Királyföldön fekszik, Segesvár és Medgyes közelében. 15. századi gótikus erődtemploma a Világörökség része. Itt található Erdély egyik legnagyobb méretű szárnyasoltára is. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 3SZF14; NÄGLER, THOMAS, *Marktort und Bischofssitz Birtihalm in Siebenbürgen*, München 2004.

³⁹⁹ A település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁰⁰ Az erdélyi egyházmegye területén lévő, öt Szentlászló nevű település egyike: 1) Tordaszentlászló (ma *Săvădisla*) Kolozs megyében, 2) Kisszentlászló (ma *Laslău Mic*) Küküllő megyében, 3) Oláhszentlászló (ma *Laslău Mare*) Küküllő megyében, 4) Nyárádszentlászló (ma *Găleşti-Sânvășii*) Maros szék és 5) Homoródszentlászló (ma *Vasileni*) Udvarhely szék területén. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6KL27, 2KÜ6, 1KÜ6, 75SZK1, 75SZK2.

⁴⁰¹ Lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1495. 4. 25.	eccl. de Handem	→ presbit.		
470.	Paulus Mathei		1495. 4. 21.	rect. alt. defunctorum sociorum siti in eccl. s. Laurentii de Panchota ⁴⁰²	→ subdiac.		fol. 98v
			1495. 4. 23.		→ diacon.		
			1495. 4. 25.		→ presbit.		
471.	Thomas de Bona ⁴⁰³	Zágráb	1495. 4. 21.	rect. cap. siti [s.] Petri de Bona ⁴⁰⁴	→ subdiac.		
			1495. 4. 23.		→ diacon.		
			1495. 4. 25.				
472.	Cornelius Humani	Erdély	1495. 5. 3.	perp. capell. capellanie alt. BMV in par. eccl. de Orstcapellas ⁴⁰⁵ (?)	→ presbit.		fol. 87r
473.	Fr. Valentinus de Colusvariensis ⁴⁰⁶		1495. 6. 13.	OP			fol. 104r
474.	Mathias Pauli de Ivonis ⁴⁰⁷	Zágráb	1495. 9. 6.	perp. capell. ad alt. BMV siti in par. eccl. Omn. Sanct.	→ prim. tons. et quat. min.		fol. 116r
			1495. 9. 7.		→ subdiac.		
			1495. 9. 13.		→ diacon.		
			1495. 9. 14.		→ presbit.		
475.		Győr	1496. 2. 27.	OFM	→ diacon.		fol. 125r, 126v

⁴⁰² A település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁰³ Valószínűleg Orbona (ma *Orbounica* Horvátországban) Körös megyei mezővárosra vonatkozik. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 21–22; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ19.

⁴⁰⁴ Lásd az előző jegyzetet.

⁴⁰⁵ Az eltorzult névalak valószínűleg az Udvarhely szék területén lévő Kápolnásoláhfalu (ma *Căpâlnița* Romániában) településre vonatkozik. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 126SZK2.

⁴⁰⁶ Kolozsvár (ma *Cluj-Napoca* Romániában) város Kolozs megye és az azonos nevű főesperesség székhelye. Vö. FABINI, *Atlas*, I. 217. sz. (362–363); ÁMTF III, 356; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KL29.

⁴⁰⁷ Valószínűleg Ivánc településre vonatkozik a név, lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Fr. Benedictus de Sabaria ⁴⁰⁸		1496. 3. 19.		→ presbit.		fol. 131r
476.	Iohannes Thome	Esztergom		–	→ prim. tons. → quat. min.		
477.	Philippus Stephani Sartoris						fol. 127v, 128v
478.	Petrus de Fabiansar	Erdély			→ prim. tons.		fol. 127v
479.	Ladislaus de Chomorath						
480.	Petrus Stephani						
481.	Nicolaus Berehzo/Berekszo ⁴⁰⁹	Zágráb		pleb.	→ prim. tons. → quat. min.		fol. 127v, 129r
482.	Valentinus Ceke	Várad		–			fol. 127v, 128r
483.	Simon Sutoris	Erdély					
484.	Benedictus Sutoris	Eger					
485.	Simon Laurentii	Erdély		pleb. par. eccl. s. Martini confessoris			
486.	Matheus Gregorii de Bene ⁴¹⁰	Eger		–	→ prim. tons.		fol. 127v
487.	Andreas Iacobi						
488.	Iohannes Georgii de Saffalu	Erdély			→ prim. tons. → quat. min.		fol. 127v, 128v
489.	Antonius Alberti	Eger					
490.	Andreas Stephani Clavnar/Cavnar	Erdély					
491.	Stephanus de Pascha ⁴¹¹	Bács					fol. 127v, 128r

⁴⁰⁸ Szombathely mezőváros lokalizálását lásd fentebb. – A településen Szent Antal tiszteletére ferences kolostor létesült a 14. század második felében. Elképzelhető, hogy Benedek e konvent tagja volt. Vö. KISS-TÓTH-ZÁGORHIDI, *Savaria-Szombathely*, 174–177.

⁴⁰⁹ Berekszó település nem ismert a zágrábi püspökség területéről. Lehetséges, hogy a Valkó megyei mezővárosra (ma *Berkasovo* Horvátországban) vonatkozik. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1VK153. – Személyére lásd még 638. sz.

⁴¹⁰ Bene mezőváros (ma Ukrajna) Bereg megyében, amelynek templomát a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik első alkalommal. Vö. ÁMTF I, 530; ENGEL, *Digitális térkép*, 2BRG43. – RÁBIK, *Camera*, 235. sz. (189) a Kassa közelében lévő Benyékkel (ma *Beniakovce* Szlovákiában) azonosította tévesen.

⁴¹¹ Paska egykori falu Bács megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 159; ENGEL, *Digitális térkép*, 33BCS36. – Személyére lásd még 664. sz.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
492.	Paulus de Rachanisa/Racanis a ⁴¹²	Csanád					fol. 127v, 128v
493.	Iacobus Benedicti Alberti	Erdély				fol. 128rv	
494.	Petrus de Sauuakevmen/ Sauvachemen ⁴¹³	Bács					
495.	Gregorius de Alonmia/Lomnia ⁴¹⁴	Eger					
496.	Albertus Iacobi						
497.	Benedictus Iohannis						
498.	Emericus Sozo Benedicti	Vác		pleb. de Congrad ⁴¹⁵			
499.	Stanislaus de Previdia ⁴¹⁶	Esztergom		–			
500.	Iohannes Stephani	Zágráb					predialis
501.	Iohannes litteratus	Esztergom					
502.	Franciscus Walkay	Pécs					
503.	Petrus Fabri	Erdély					
504.	Iohannes Ieronimi	Esztergom		capell. s. Spiritus in cimiterio b. Marie	→ subdiac.		fol. 129r
505.	Simon de Sarfalo ⁴¹⁷	Eger		pleb. BMV			

⁴¹² Révkanizsa (ma Törökkanizsa, Novi Kneževac Szerbiában) mezőváros Csanád megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 692; ÁMTF I, 868; ENGEL, *Digitális térkép*, 1CS61. – Személyére lásd még 670. sz.

⁴¹³ Szalánkemén (ma Stari Slankamen Szerbiában) mezőváros a Duna jobb partján, szemben a Tisza torkolatával, Szerém megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 237; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZM22.

⁴¹⁴ Valószínűleg Lomna (ma Lomné Szlovákiában) Zemplén megyei településsel azonosíthatjuk. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 355; ENGEL, *Digitális térkép*, 5ZN18.

⁴¹⁵ Csongrád mezőváros egészen a Tatárjárásig Csongrád megye központja. A váci egyházmegye csongrádi főesperességének székhelye. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 680; ÁMTF I, 893–894; KUBINYI, *Városfejlődés és városhálózat*, 62. sz. (65); ENGEL, *Digitális térkép*, 1CSG6.

⁴¹⁶ Privigye (ma Prievidza Szlovákiában) mezőváros Nyitra vármegyében. Vö. ÁMTF IV, 447–448; ENGEL, *Digitális térkép*, 15NY117.

⁴¹⁷ Sárfa, más néven Sár/Kissár (ma Noroieni Romániában) falu Szatmár megyében. Templomát az 1332-es pápai tizedjegyzék említett első alkalommal. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZR41.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
506.	Matheus Luce	Esztergom		capell. b. Marie in Perbay ⁴¹⁸			
507.	Petrus Emerici			rect. alt. s. Spiritus in eccl. de Lips ⁴¹⁹			
508.	Iohannes Benedicti de Tegles ⁴²⁰	Eger		pleb. de Bloth ⁴²¹			
509.	Iacobus de Podivin ⁴²²	Esztergom		altar. s. Iohannis bapt. Vallczoviensis ⁴²³			
510.	Simon Corradi			rect. eccl. s. Antonii confessoris in Radiolz ⁴²⁴	cler. → subdiac.		fol. 129v
511.	Simon Thome litteratus			altar. b. Marie in op. Thardezkendy ⁴²⁵	→ subdiac.		

⁴¹⁸ Prébely (ma *Horné Příbelce* Szlovákiában) falu Hont vármegyében. Vö. BAKÁCS, *Hont vármegye*, 179–180; ÁMTF III, 235; ENGEL, *Digitális térkép*, 13HT30.

⁴¹⁹ Zólyomlipcse (ma *Slovenská Lupča* Szlovákiában) mezőváros Zólyom vármegyében. Szűz Mária tiszteletére szentelt templomának első említése 1323-ból származik. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZM2; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 436.

⁴²⁰ Téglás falu Szabolcs vármegyében. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 190; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZB88.

⁴²¹ Bolt falu Szabolcs vármegyében, templomát Szt. Mihály tiszteletére szentelték. Alaprajzát Németh Péter rekonstruálta régészeti feltárás során. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 46; ENGEL, *Digitális térkép*, 10SZB87; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 281.

⁴²² Podivín település Dél-Csehországban.

⁴²³ Valószínűleg Valcsa (ma *Valča* Szlovákiában) Turóc megyei településről lehet szó, amely Turócszentmárton közelében fekszik. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 4TC10.

⁴²⁴ Ragyolc (ma *Ordzovany* Szlovákiában) falu Szepes vármegyében Lőcse közelében. IV. Béla király a szepesi prépostságnak adta. Remete Szt. Antal tiszteletére szentelt temploma 13. századi eredetű. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP69; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 49.

⁴²⁵ Tardoskéd (ma *Tvrdošovce* Szlovákiában) mezőváros Nyitra vármegyében, az esztergomi érsek birtokában. Templomának titulusa Szt. István király. Vö. ÁMTF IV, 474; ENGEL, *Digitális térkép*, 1NY71; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 198.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
512.	Mathias Petri de Corona ⁴²⁶			capell. cap. in Tarlw ⁴²⁷			
513.	Iohannes de Tureny ⁴²⁸			capell. ad alt. s. Nicolai			
514.	Iohannes de Sagmar ⁴²⁹	Erdély		pleb. de Naumy ⁴³⁰			
515.	Georgius Gasparis de Galgoz ⁴³¹	Esztergom		rect. cap. Omn. Sanct. ⁴³²			
516.	Bernardus Plather			capell. ad alt. s. Michaelis in eccl. b. Marie Soliensis ⁴³³			
517.	Iacobusa Georgii de Stroncho ⁴³⁴	Eger		pleb. Omn. Sanct. in vil. Horhia ⁴³⁵			
518.	Matheus Thome	Erdély		pleb. de Saly ⁴³⁶			

⁴²⁶ Brassó lokalizálását fentebb.

⁴²⁷ Valószínűleg Prázsmár, német elnevezéssel Tartlau (ma *Prejmer* Romániában) falu Szászföldön. A 13. században épült Szt. Kereszt tiszteletére a temploma, amelyet később több ízben átépítettek. Vö. FABINI, *Atlas*, I, 455. sz. (727–735); ÁMTF I, 831; ENGEL, *Digitális térkép*, 8SZF20; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 183.

⁴²⁸ Nagyturány (ma *Turany* Szlovákiában) falu Turóc megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6TC1.

⁴²⁹ Szatmár (ma Szatmárnémeti, *Satu Mare* Romániában) mezőváros Szatmár megye névadó települése és központja, a szatmári főesperesi kerület székhelye. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 467; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR66; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 446–447. sz. (277–283).

⁴³⁰ Namény (ma Vásárosnamény) mezőváros Bereg megyében, az erdélyi egyházmegye szatmári főesperesi kerületében. Papját első alkalommal 1333-ban említették. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 481; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRG24; NÉMETH, *A középkori Szatmár*, 322. sz. (197–198).

⁴³¹ Galgóc (ma *Hlohovec* Szlovákiában) mezőváros Nyitra vármegyében. Vö. FEDELES TAMÁS, *Galgóc az Újlaki érában (1349–1524)*, Debrecen város 650 éves. Várostartótneti tanulmányok, szerk. BÁRÁNY ATTILA, PAPP KLÁRA, SZÁLKAI TAMÁS (*Speculum Historiae Debreceniense* 7), Debrecen 2011, 195–222.

⁴³² Valószínűleg a galgóc Mindenszentek kápolnáról lehet szó. Vö. FEDELES, *Galgóc*, 226.

⁴³³ Besztercebánya (ma *Banská Bystrica* Szlovákiában) város Zólyom vármegyében, az egyik legjelentősebb középkori magyar bányaváros volt. A Mária mennybevétele tiszteletére emelt templomot a 15. század második felében gótikus stílusban átépítették, kápolnákkal bővítették. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZM1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 405.

⁴³⁴ Sztropkó (ma *Stropkov* Szlovákiában) mezőváros Zemplén vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 338; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN3.

⁴³⁵ Hoca (ma *Chotča* Szlovákiában) falu Zemplén vármegyében, a sztropkói uradalom része. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 3ZN10.

⁴³⁶ Az erdélyi egyházmegye területén ismert három Sályi nevű falu egyike: 1) Oláhsályi (ma *Șeulia de Mureș*) Küküllő, 2) Szamossályi Szatmár, valamint 3) Mezősályi (ma *Șăulia*) Torda megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 10KÜ1, 5SZR55, 1TD26.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
519.	Iohannes Chripster Petri de Clibis ⁴³⁷	Esztergom		altar. s. Catherine in eccl. s. Iohannis ev.			fol. 13or
520.	Iohannes Petri civis de Heves ⁴³⁸	Eger		hospitalarius ad alt. s. Helisabet in eccl. s. Martini ep. in Hewes ⁴³⁹			
521.	Valentinus de Seltz ⁴⁴⁰	Esztergom		capell. ad alt. BMV in eccl. Spiritus Domini (!) in op. Lipz ⁴⁴¹			
522.	Demetrius Petri			altar. BMV in civitate Corponensi ⁴⁴²			
523.	Michael Georgi de Suchua ⁴⁴³	Eger		pleb. s. Thome de Suchua ⁴⁴⁴			
524.	Thomas Iohannis	Erdély		rect. alt. decemmilium martirum in			

⁴³⁷ Alsó- vagy Felsőcsitár (ma *Dolné* és *Horné Štitáre* Szlovákiában) Nyitra megyei települések egyikével azonosítható. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2NY86, 5NY99.

⁴³⁸ Heves mezőváros Heves vármegyében. A középkorban a névadó megye székhelye, valamint az egri egyházmegye déli területének főesperesi központja. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 54; KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 51.

⁴³⁹ Heves település Szt. Márton plébániáját a 14. század derekától említik forrásaink. Vö. KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 52; MEZŐ, *patrociniumok*, 260.

⁴⁴⁰ Szelec (ma *Selce* Szlovákiában) falu, Zólyom megyében, Besztercebánya határában. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 34ZM2.

⁴⁴¹ Zólyomlipcse település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁴² Korpona (ma *Krupina* Szlovákiában) jelentős középkori bányaváros Zólyom megyében. Temploma 13. századi eredetű. Vö. ÁMTF III, 210; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZM10.

⁴⁴³ Két Szuha falu is ismert a középkori egri egyházmegye területén 1) Heves vármegyében, 2) Zemplén (ma *Suché* Szlovákiában) vármegyében, így azonosítása nem egyértelmű. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 72, 364; ENGEL, *Digitális térkép*, 4HS19, 2ZN12.

⁴⁴⁴ A településre lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				eccl. s. Nicolai op. Odowart ⁴⁴⁵			
525.	Iohannes de Croner de Corona ⁴⁴⁶	Esztergom		altar. s. Nicolai in par. eccl. s. Marie			
526.	Martinus Brigii (!)	Eger		pleb. plebanie in Bresa ⁴⁴⁷			
527.	Andreas de Sellach ⁴⁴⁸	Erdély		pleb. op. de Albissuche (?)			
			1496. 4. 2.	–	→ prim. tons. → quat. min. et acol.		fol. 131rv
528.	Lucas Bresbarte/Bestorp de Cortvelau ⁴⁴⁹	Esztergom	1496. 4. 10. 1496. 4. 17. 1496. 4. 23.	perp capell. capellanie in Certvelau	→ subdiac. → diacon. → presbit.		fol. 157r
529.	Udalricus Raschaw	Esztergom	1496. 4. 2.		scol. → prim. tons. → quat. min.		
530.	Phylippus de Asunnphalaw ⁴⁵⁰	Veszprém	1496. 4. 2.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.	lit. form.	fol. 131v
531.	Micael (!) Ris	Veszprém	1496. 4. 2.	altar. in eccl. b. Elisabeth de Mesmel (?)	cler. → subdiac.		fol. 132r
532.	Simon Lorandi alias Molitoris	Esztergom	1496. 4. 10. 1496. 4. 17.		→ subdiac. → diacon.		fol. 157r

⁴⁴⁵ Székelyudvarhely (ma *Odorheiu-Secuiesc* Romániában) mezőváros Székelyföldön, a telegdi főesperesi kerületben. Középkori templomát az 1333–1334-es pápai tizedjegyzék említi első alkalppmal. A középkori templom a Szt. Miklós-hegyen állt, a mai katolikus templomépület alatt. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZK2; KMTL 626 (Benkő E.); MEZŐ, *Patrocíniumok*, 331.

⁴⁴⁶ Brassó város lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁴⁷ Nagybrezsnice (ma *Breznica* Szlovákiában) falu a szropkói uradalom területén. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 3ZN20.

⁴⁴⁸ Széplak település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁴⁹ Az esztergomi egyházmegye területén három Körtvélyes egyikével azonosítható: 1) Szepeskörtvélyes (ma *Spišský Hrušov* Szlovákiában), 2) Körtvélyes (ma *Slovenská Nová Ves* Szlovákiában), 3) Nyitrakörtvélyes (ma *Hrušovany* Szlovákiában). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZP58, 2PO33, 5NY90.

⁴⁵⁰ Boldogasszonyfa Zala megyében, ma Alsópáhok település része. A település névadó templomát a 14. század derekán említették első ízben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 90; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL141; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 446.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1496. 4. 23.	canonicus eccl. s. Martini terre Sepus ⁴⁵¹ (!)	→ presbit.		
533.	Iohannes Kos	Győr	1496. 4. 17.	pleb. par. eccl. in Sabaria ⁴⁵²	scol. → prim. tons. → quat. min. et acol. → subdiac.		fol. 148r
			1496. 4. 23.		→ diacon.		
			1496. 4. 25.		→ presbit.		
534.	Iohannes Bartholomei	Várad	1496. 5. 11.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 134r
535.	Paulus Demetrii	Nyitra	1496. 5. 12.	rect. alt. BMV in vil. Bilich ⁴⁵³	→ subdiac.		
			1496. 5. 15.		→ diacon. → presbit.		
536.	Thomas litteratus		1496. 5. 12.	rect. alt. s. Georgii in in op. Stacha ⁴⁵⁴	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 134v
			1496. 5. 15.		→ diacon. → presbit.		
537.	Gregorius Mathei		1496. 5. 12.	pleb. plebanie vil. de Hooce ⁴⁵⁵	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1496. 5. 15.		→ diacon. → presbit.		
538.	Ambrosius Stephani		1496. 5. 12.	rect. cap. b. Marie in vil. Oscoprini (?)	→ subdiac.		
			1496. 5. 15.		→ diacon. → presbit.		

⁴⁵¹ Szepeshely (ma *Spišská Kapitula* Szlovákiában) település Szepes vármegyében, a Szt. Márton tiszteletére alapított szepesi társaskáptalan székhelye. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP40; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 272.

⁴⁵² Szombathely mezővárosban a korszakban két plébániaegyház működött. A Szt. Márton tiszteletére szentelt templom a városon kívül állt, míg Szűz Mária-templom a vár közelében létesült. Minthogy a vizsgált időszakban az előbbi egyház élén egy István nevű plébános állt (1493–1509), János működése az utóbbi templomba helyezhető. Vö. KISS–TÓTH–ZÁGORHIDI, *Savaria – Szombathely*, 171–173.

⁴⁵³ Nagybélic (ma *Veľké Bielice* Szlovákiában) falu Nyitra megyében. ÁMTF IV, 352; ENGEL, *Digitális térkép*, 2NY108.

⁴⁵⁴ Szkacsány (ma *Skačany* Szlovákiában) mezőváros Nyitra megyében, a nyitrai püspökség birtoka. ÁMTF IV, 470; ENGEL, *Digitális térkép*, 2NY110.

⁴⁵⁵ Hecse (ma *Choča* Szlovákiában) falu az egykori Bars vármegyében. Vö. ÁMTF I, 447; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRS19.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
539.	Andreas Iacobi	Zágráb	1496. 5. 20.	rect. alt. s. Petri in vil. Chersreh ⁴⁵⁶	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac. → diac		fol. 137v
			1496. 5. 22.		→ presbit.		
540.	Thomas Georgii Modrach ⁴⁵⁷	Eger	1496. 5. 15.	rect. alt. s. Nicolais in vil. Hagris	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1496. 5. 20.		→ diacon.		
			1496. 5. 22.		→ presbit.		
541.	Iohannes Blasii	Vác	1496. 5. 15.	rect. alt. Conceptionis Virginis in op. Warheka (?)	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1496. 5. 20.		→ diacon.		
			1496. 5. 22.		→ presbit.		
542.	Lucas de Kinis ⁴⁵⁸	Várad	1496. 5. 15.	pleb. plebanie vil. de Kinis ⁴⁵⁹	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1496. 5. 20.		→ diacon.		
			1496. 5. 22.		→ presbit.		
543.	Augustinus Georgii	Veszprém	1496. 5. 15.	rect. alt. s. Michaelis archangeli in cimiterio par. eccl. s. Nicolai	→ subdiac.		
			1496. 5. 20.		→ diacon.		
			1496. 5. 22.		→ presbit.		
544.	Iohanns de Somodor ⁴⁶⁰		1496. 5. 15.	rect. alt. BMV in par. eccl. b. Martini ep. in Chwr ⁴⁶¹	→ subdiac.		
			1496. 5. 20.		→ diacon.		
			1496. 5. 22.		→ presbit.		
545.	Fabiano Michaelis	Zágráb	1496. 5. 15.		→ subdiac.		

⁴⁵⁶ Csesztreg mezőváros Zala megyében, a Lendvai uradalomhoz tartozó vámszedőhely. Szt. Móric tiszteletére szentelt temploma az 1334–1335-ös tizedjegyzékben tűnt fel. A zágrábi püspökség bekcsényi főesperesi kerületéhez tartozott. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 19; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL11.

⁴⁵⁷ Valószínűleg Modra (ma Szlovákiában) falu Zemplén megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 357; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN44.

⁴⁵⁸ Az egykori Kinizs/Kenéz falu Bihar vármegye nyugati részén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 612; ÁMTF I, 634; ENGEL, *Digitális térkép*, 8BI83.

⁴⁵⁹ Kenéz falu Szt. Miklós-temploma ismert. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 315.

⁴⁶⁰ Somodor mezőváros Somogy vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 640; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM57.

⁴⁶¹ Csór falu Fejér megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 323; ÁMTF II, 357; ENGEL, *Digitális térkép*, 4FJ33.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1496. 5. 20.	rect. alt. s. Cosme et Damiani in op. de Sinche ⁴⁶²	→ diacon.		
			1496. 5. 22.		→ presbit.		
546.	Ambrosius Nicolai		1496. 5. 20.	rect. cap. BMV in vil. Obrech ⁴⁶³	→ subdiac.		
			1496. 5. 22.		→ diacon.		
			1496. 5. 23.		→ presbit		
547.	Vincentius Chonchpruner	Esztergom	1496. 6. 11.	rect. par. eccl. s. Petri in Cabustorft ⁴⁶⁴	→ subdiac.	fol. 151v	
			1496. 6. 12.		→ diacon.		
			1496. 6. 13.		→ presbit.		
548.	Thomas Was	Veszprém	1496. 7. 16.	canonicus colleg. eccl. Budensis ⁴⁶⁵	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.	fol. 174r	
			1496. 7. 21.		→ diacon.		
			1496. 7. 22.		→ presbit.		
549.	Andreas litteratus	Vác	1496. 7. 16.	pleb. de Galan (?)	→ prim. tons.		
			1496. 7. 17.		→ quat. min. → subdiac.		
			1496. 7. 21.		→ diacon.		
			1496. 7. 22.		→ presbit.		
550.	Andreas Hassteter	Esztergom	1496. 7. 17.	perp. cap. ad alt. s. Iohannis bapt. ac ev. (!) in par. eccl. BMV in Theben ⁴⁶⁶	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: passaui eh.m.; lit. form.	
			1496. 7. 24.		→ diacon.		
			1496. 7. 27.		→ presbit.		
551.	Martinus Salczer de Samaria ⁴⁶⁷			1496. 8. 7.	–	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.

⁴⁶² Az egykori Szencse (ma *Novska* Horvátországban) település Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 78; ENGEL, *Digitális térkép*, 3KÖ67.

⁴⁶³ Obres (ma *Obrež* Horvátországban) falu Zágráb megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6ZB23.

⁴⁶⁴ Káposztafalva (ma *Hrabušice* Szlovákiában) mezőváros Szepes vármegyében német (*Kabsdorf*) névváltozata. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 251; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP51.

⁴⁶⁵ Nem szerepel Köblös adattárában. Vö. KÖBLÖS, *Az egyházi közélet*.

⁴⁶⁶ Dévény (ma *Devin* Szlovákiában) mezőváros Pozsony vármegyében, ma Pozsony (*Bratislava* Szlovákiában) városrésze. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO7.

⁴⁶⁷ Somorja (ma *Šamorín* Szlovákiában) mezőváros Pozsony vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO62.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1496. 8. 14.		→ diac		
			1496. 8. 20.		→ presbit		
552.	Mathias Pauli Yuoniz ⁴⁶⁸	Zágráb	1496. 9. 6.	–	scol. → prim. tons.		fol. 166r
553.	Gaspar litteratus	Bács	1496. 12. 27.	rect. capellanie ad alt. Conceptionis Christi in op. Kamonch ⁴⁶⁹	→ subdiac.		fol. 181v
			1496. 12. 28.		→ diacon.		
			1496. 12. 29.		→ presbit.		
554.	Albertus litteratus de Honis (?)		1496. 12. 27.	rect. capellanie ad alt. s. Martini in op. Haron ⁴⁷⁰	→ subdiac.		
			1496. 12. 28.		→ diacon.		
					→ presbit.		
555.	Wolfgangus de Pech		1496. 12. 28.	–	→ prim. tons. → quat. min.	származási hely: passaui eh.m.; lit. form.	
556.	Hemericus Gregorii	Zágráb	1496. 12. 27.	rect. par. eccl. s. Trinitatis in vil. Nagonia (?)	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	
			1496. 12. 28.		→ diacon.		
			1496. 12. 29.		→ presbit.		
557.	Mathias Iudicis	Pécs	1496. 12. 27.	rect. capellanie ad alt. BMV in op. Bol ⁴⁷¹	→ subdiac.		
			1496. 12. 28.		→ diacon.		
			1496. 12. 29.				
558.	Iohannes de Connam		1496. 12. 28.	rect. capellanie ad alt. s. Michaelis	→ presbit.		fol. 182r

⁴⁶⁸ Ivánc település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁶⁹ Kamanc mezőváros lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁷⁰ Haram (ma *Banatska Palanka* Szerbiában) mezőváros, az azonos nevű vár mellett az egykori Krassó vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 95; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KR1. – Megjegyzendő, hogy a település a csanádi egyházmegye területén helyezkedett el.

⁴⁷¹ Bóly település Baranya megyében, a pécsi székeskáptalan birtokában. A forrásokban gyakran feltűnő templom a 14. századtól esperesi székhely volt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 475; ÁMTF I, 289; ENGEL, *Digitális térkép*, 3BAR129; PET CLV, 34. sz.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				archangeli in pleb. Zatha ⁴⁷²			
559.	Michaellem Tratum		1497. 1. 15.	pleb. par. eccl.	→ subdiac.		
			1497. 1. 17.	b. Virginis de	→ diacon.		
			1497. 1. 20.	Kemezo ⁴⁷³	→ presbit.		
560.	Iohannem Iohannis de Sarkan ⁴⁷⁴	Esztergom	1497. 1. 15.	altar. ad alt. Corp. Chr. in par. eccl. b.	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1497. 1. 17.	Iacobi apostoli de Cusa ⁴⁷⁵	→ diacon. → presbit.		vol. 12, fol. 7r
561.	Valentinus Petri	Eger	1497. 1. 15.	altar. ad alt.	→ subdiac.		
			1497. 1. 17.	BMV in par.	→ diacon.		
			1497. 1. 20.	eccl. s. Ladyslay	→ presbit.		
562.	Matheus de Itar	Vác	1497. 1. 15.	altar. ad b. Nicolai situm in eccl. BMV	→ prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1497. 1. 17.	de Acha ⁴⁷⁶	→ diacon. → presbit.		fol. 7v
563.	Gregorius Benedicti	Erdély	1497. 1. 15.	–	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1497. 1. 20.	rect. alt. s.	→ diacon.		
			1497. 2. 2.	Emerici in par.	→ presbit.		fol. 8v-9r

⁴⁷² Szata (ma *Sotin* Horvátországban) település Valkó megyében, amely a 15. században mezővárosként bukkan fel a forrásokban. A 15. század második felében a kalocsai érsek birtokában. A plébániát már a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik, patrocíniuma Szűz Mária. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 276, 278; ENGEL, *Digitális térkép*, 1VK141; PET CCXXVI, 52. sz.

⁴⁷³ Valószínűleg a Baranya megyei Kémes települést jelöli a névalak, amelynek plébánosa az 1330-as évek pápai tizedjegyzékeiben tűnt fel. A siklósi uradalomhoz tartozó vámszedőhely volt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 495; ÁMTF I, 324; ENGEL, *Digitális térkép*, 21BAR101; PET CXCI, 60. sz.

⁴⁷⁴ Sárkányfalva (ma *Šarkan* Szlovákiában) falu Párkány (ma *Štúrovo* Szlovákiában) közelében az egykori Esztergom vármegyében. Vö. ÁMTF II, 308; ENGEL, *Digitális térkép*, 2ESZ4.

⁴⁷⁵ Tótkeszi (ma Garamkeszi, *Hronské Kosihy* Szlovákiában) falu az egykori Bars vármegyében. Vö. ÁMTF I, 452; ENGEL, *Digitális térkép*, 14BRS26.

⁴⁷⁶ Acsa település Pest és Nógrád megye határán, Váctól keletre. Templomát a 14. század derekától említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 24; ÁMTF IV, 225; ENGEL, *Digitális térkép*, 1PE1.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				eccl. de Torda ⁴⁷⁷			
564.	Alexandrus Mathie de Senna ⁴⁷⁸	Esztergom	1497. 2. 2.	perp. capell. ad alt. s. Martini de Strigovia ⁴⁷⁹	→ subdiac.		fol. 11v
			1497. 2. 8.		→ diacon.		
			1497. 2. 12.		→ presbit.		
565.	Urbanus Thome	Eger	1497. 3. 11.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.	fol. 13r	
566.	Barnabas Pancoc ⁴⁸⁰		1497. 3. 11.				
567.	Christianus Zottl	Esztergom	1497. 3. 11.				
568.	Simon Antonii		1497. 3. 11.				
569.	Christophorus Antonii	Eger	1497. 3. 11.				
570.	Iohannes de Galsa ⁴⁸¹		1497. 3. 11.				
571.	Demetrius de Ziniar ⁴⁸²		1497. 3. 11.				
572.	Nicolaus Georgii		1497. 3. 11.				
573.	Ladislaus Hadus		1497. 3. 11.	pleb. plebanie de Netz ⁴⁸³	→ subdiac.	lit. form.	fol. 17v
			1497. 3. 12.		→ diacon.		
		1497. 3. 19.	→ presbit.				
		1497. 3. 21.					
574.	Georgius de Swyne ⁴⁸⁴		1497. 3. 11.	–		fol. 13rv	

⁴⁷⁷ A település lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁷⁸ Szenna (ma Nógrádszenna, *Senné* Szlovákiában) falu Nógrád megyében. Vö. ÁMTF IV, 298; ENGEL, *Digitális térkép*, 9NO1.

⁴⁷⁹ Alsósztrigova lokalizálását lásd fentebb. A település templomát Mária tiszteletére szentelték. Vö. MEZŐ, *Patrociniumok*, 400.

⁴⁸⁰ Pankota település lokalizálását fentebb.

⁴⁸¹ Galsa (ma *Galša* Romániában) mezőváros az egykori Zaránd vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 723; ENGEL, *Digitális térkép*, 3ZD25.

⁴⁸² Szinyér (ma *Svinice* Szlovákiában) település az egykori Zemplén megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 363; ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZN51.

⁴⁸³ A település azonosítása nem egyértelmű. Létezett egy Néc (ma *Nečeni* Romániában) falu az egykori Doboka megyében, azonban az az erdélyi egyházmegyéhez tartozott. RÁBIK, *Camera*, 321. sz. (220) Kenyhec (ma *Kechnec* Szlovákiában) Abaúj megyei faluval azonosította, amely téves olvasata alapján szintén bizonytalan.

⁴⁸⁴ Szinye (ma *Svinia* Szlovákiában) falu Eperjes közelében, az egykori Sáros vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 312; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SS35.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
575.	Thomas de Castro Foro ⁴⁸⁵	Esztergom	1497. 3. 11.		scol.→ prim. tons. → quat. min.		
576.	Ladislaus Iohannis	Eger	1497. 3. 11.				
577.	Tristanus Antonii	Esztergom	1497. 3. 11.				
			1497. 3. 11.				
578.	Iohannes Blasii	Zágráb	1497. 3. 12.	pleb. plebanie de Vizsturok ⁴⁸⁶	→ subdiac.	lit. form.	fol. 17v
			1497. 3. 19.		→ diacon.		
			1497. 3. 21.		→ presbit.		
579.	Iohannes Damiani	Várad	1497. 3. 11.	–	scol.→ prim. tons. → quat. min.	lit. form.	fol. 13v
			1497. 3. 12.		→ subdiac.		
			1497. 3. 19.		→ diacon.		
			1497. 3. 21.		→ presbit.		
580.	Andreas Laurentii	Veszprém	1497. 3. 11.	–	scol.→ prim. tons. → quat. min.		fol. 13v
581.	Martinus Iohannis sutoris	Bács	1497. 3. 11.				
582.	Petrus Iohannis		1497. 3. 11.				
			1497. 3. 11.				
583.	Iohannes Toth	Csanád	1497. 3. 11.	pleb. plebanie de Wamos ⁴⁸⁸	→ subdiac.	lit. form.	fol. 17r
			1497. 3. 12.		→ diacon.		
			1497. 3. 19.		→ presbit.		
			1497. 3. 21.				
584.	Iohannes de Rosunberek ⁴⁸⁹	Esztergom	1497. 3. 11.	–	scol.→ prim. tons. → quat. min.		fol. 13v
585.	Lucas de Varadino ⁴⁹⁰	Várad	1497. 3. 11.		→ subdiac.		fol. 14r
586.	Gaspar de Aurea Prona ⁴⁹¹	Esztergom	1497. 3. 11.				

⁴⁸⁵ Késmárk lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁸⁶ Víztorok nevű település nem ismert sem a zágrábi egyházmegye, sem pedig a középkori Magyar Királyság területén.

⁴⁸⁷ Bélmegyer falu az egykori Békés megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I. 648, 652; ÁMTF I, 510; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BÉ21.

⁴⁸⁸ Több Vámos nevű, illetve előnévű település található a korabeli ország területén, azonban a csanádi egyházmegyében mindössze Vámhalom Temes megyei faluval azonosíthatjuk feltételeesen. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 69; ENGEL, *Digitális térkép*, 3TS64.

⁴⁸⁹ Rózsahegy (ma *Ružomberok* Szlovákiában) mezőváros az egykori Liptó vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 15LP1.

⁴⁹⁰ Nagyvárad lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁹¹ Nemetpróna (ma *Nitrianske Pravno* Szlovákiában) mezőváros Nyitra vármegyében, Privigye közelében. Vö. ÁMTF IV, 448–449; ENGEL, *Digitális térkép*, 8NY1.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
587.	Petrus de Helta ⁴⁹²	Esztergom	1497. 3. 11.				
588.	Petrus Petri	Erdély	1497. 3. 11.	pleb. s. Margarite			
589.	Georgius Calesti	Erdély	1497. 3. 11.	capell. cap. s. Laurentii			
590.	Iohannes Magni	Eger	1497. 3. 11.	pleb. s. Nicolai			
591.	Michael de Calo ⁴⁹³		1497. 3. 11.	pleb. de Oros ⁴⁹⁴			
592.	Georgius Marthon	Erdély	1497. 3. 11.	capell. de Domayda			
593.	Iohannes de Rupe ⁴⁹⁵		1497. 3. 11.	capell. in par. eccl. op. Melden			
594.	Benedictus Dyonisii		1497. 3. 11.	capell. de Galfalva ⁴⁹⁶			
595.	Iacobus de Corona ⁴⁹⁷	Esztergom	1497. 3. 11.	–		fol. 14v	
596.	Iacobus de Sibinio ⁴⁹⁸		1497. 3. 11.		→ subdiac. → diacon. → presbit.		
597.	Stephanus de Sequeres/Sequeres ⁴⁹⁹		1497. 3. 13.		scol.→ prim. tons.	+ lit. form.	fol. 16r, 18v
			1497. 3. 19.	→ quat. min.	lit. form.	fol. 18v	
			1497. 3. 21.	→ subdiac.			
			1497. 3. 23.	→ diacon.			
			pleb. plebanie op. de Sutor ⁵⁰⁰				

⁴⁹² Helta, másnéven Nagyszeben (ma *Cisnădie* Romániában) település német névváltozata. A szászok lakta helység Nagyszeben közelében fekszik, a 14. századtól alkalmanként civitasként említették. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2SZF6. – RÁBIK, *Camera*, 304. sz. (215) tévesen *Helca* névalakban szerepel, s ebből a szerző arra következtetett, hogy Vilke (ma *Veľká nad Ipľom* Szlovákiában) lenne szó, amely azonban téves!

⁴⁹³ Nagykálló mezőváros lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁹⁴ Oros falu Szabolcs megyében. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 146.

⁴⁹⁵ Kőhalom (ma *Rupea* Romániában) falu az egykori Fogaras megye területén. A 13. századtól német hospesek által lakott falu Királyföldön. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZF19.

⁴⁹⁶ Galfalva (ma Vámosgalfalva, *Gănești* Romániában) falu, Küküllő megyében. Papját az 1332–1337-es pápai tizedjegyzékek említik első alkalommal. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 877; ÁMTF III, 552; ENGEL, *Digitális térkép*, 28KÜ1.

⁴⁹⁷ Brassó lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁹⁸ Nagyszeben lokalizálását lásd fentebb.

⁴⁹⁹ Vélhetőleg Szkáros (ma *Skerešovo* Szlovákiában) falu Gömör vármegyében. Vö. ÁMTF II, 552; ENGEL, *Digitális térkép*, 36GM20.

⁵⁰⁰ Szútor (ma *Sútor* Szlovákiában) település az egykori Gömör vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 9GM28.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
598.	Georgio de Bogath ⁵⁰¹	Pécs	1497. 3. 13.	–	scol.→ prim. tons.	+ lit. form.	fol. 16r
599.	Emericus de Naglumania/Naghu manie ⁵⁰²	Esztergom	1497. 3. 13.	pleb. de Colbach ⁵⁰³	→ quat. min.	lit. form.	fol. 16r, 19r
			1497. 3. 19.		→ subdiac.		fol. 19r
			1497. 3. 21.		→ diacon.		
			1497. 3. 23.		→ presbit.		
			1497. 3. 25.				
600.	Latislaus (!) Mathie	Bács	1497. 3. 13.	–	scol.→ prim. tons.		fol. 16r
601.	Nicolaus Petri de Percz/Petreze ⁵⁰⁴	Csanád	1497. 3. 13.	pleb. plebanie de Ferzes ⁵⁰⁵	→ quat. min.	+ lit. form.	fol. 16r, 18v
			1497. 3. 19.		→ subdiac.	lit. form.	fol. 18v
			1497. 3. 21.		→ diacon.		
			1497. 3. 23.		→ presbit.		
			1497. 3. 25.				
602.	Stephanus Georgii	Esztergom	1497. 3. 13.	–	scol.→ prim. tons.		fol. 16r
603.	Latislaus Benedicti de Furtagt/Futach ⁵⁰⁶	Bács	1497. 3. 13.	pleb. de Gome ⁵⁰⁷	→ quat. min.	+ lit. form.	fol. 16r, 19r
			1497. 3. 19.		→ subdiac.	lit. form.	fol. 19r
			1497. 3. 21.		→ diacon.		
			1497. 3. 23.		→ presbit.		
			1497. 3. 25.				
604.	Laurentius de Beythez ⁵⁰⁸	Eger	1497. 3. 13.	–	scol.→ prim. tons.		fol. 16r

⁵⁰¹ Bogád település Baranya megyében, Pécs közelében. A falu a középkorban a pécsi püspök birtokában volt. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 474; ÁMTF I, 287; ENGEL, *Digitális térkép*, 7BAR2; PET LXV–LXVI, 7. sz.

⁵⁰² Hollólmnic (ma *Holumnica* Szlovákiában) falu Szepes vármegyében, amely *Noglumnicha* névalakban is szerepelt a középkori forrásokban. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 5SZP28.

⁵⁰³ Kohlbach lokalizálását lásd fentebb.

⁵⁰⁴ Petres (ma Marospetres, *Petriș* Romániában) falu Arad megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 4AD1.

⁵⁰⁵ Esetleg Ferged Csanád megyei faluval azonosítható. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 696.

⁵⁰⁶ Futak (ma *Futog* Szerbiában) mezőváros az Bács vármegyében, Újvidék közelében, a Duna bal partján. A 15. században a Garaiaké, majd a család kihaltával (1484) Corvin János birtokába került. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 137; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BCS42.

⁵⁰⁷ Gomolyó falu Szerém megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 245; ENGEL, *Digitális térkép*, 7SZM11.

⁵⁰⁸ Vélhetőleg Beszter (ma *Byster*, *Sady nad Torysou* területén, Szlovákiában) falu az egykori Abaúj vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 204; ENGEL, *Digitális térkép*, 1AJ13.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
605.	Antonius Baronia ⁵⁰⁹	Esztergom	1497. 3. 13.				
606.	Gregorius Cherec		1497. 3. 13.				
			1497. 3. 13.			+ lit. form.	fol. 16r, 18v
607.	Matheus Dionisii	Eger	1497. 3. 19.	rect. cap. s.	→ quat. min.	lit. form.	fol. 18v
			1497. 3. 21.	Michaelis in	→ subdiac.		
			1497. 3. 23.	par. eccl. s.	→ diacon.		
			1497. 3. 25.	Georgii in op. Mohi ⁵¹⁰	→ presbit.		
608.	Valentinus de Sandominie	Esztergom	1497. 3. 12.	rect. alt.	→ subdiac.		fol. 17v
			1497. 3. 19.	decem millia militum siti in	→ diacon.		
			1497. 3. 21.	par. eccl. s. Petri de Sandominie	→ presbit.		
609.	Fabianus Georgii Clincherie	Zágráb	1497. 3. 19.	altar. b. Marie in par. eccl. s. Georgii op. de Ranac	scol. → quat. min.		fol. 21r
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
					→ presbit.		
610.	Iohannes Iohannis Barbarich de Zamonch		1497. 3. 19.	altar. s. Sophie virginis in par. eccl. s. Petri de Novo Loco ⁵¹¹	scol. → quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
					→ presbit.		
611.	Iohannes de Cresencz		1497. 3. 19.	altar. eccl. s. Nicolai ville de Cresencz	→ subdiac.		
			1497. 3. 21.		→ diacon.		
			1497. 3. 23.		→ presbit.		
612.	Iohannes Simonis		1497. 3. 19.	pleb. eccl. s. Ladislai in Dobronoch ⁵¹²	→ subdiac.		
			1497. 3. 21.		→ diacon.		
			1497. 3. 23.		→ presbit.		
613.	Martinus Iuliem		1497. 3. 25.	–	scol. → prim. tons.		fol. 15r

⁵⁰⁹ RÁBIK, *Camera*, 318. sz. (219) téves *de Baronla* olvasata alapján Baromlak (ma *Branovo* Szlovákiában) Komárom megyei faluval azonosította. A forrásban szereplő névalak nem teszi lehetővé a származáshely pontos meghatározását.

⁵¹⁰ Az egykori Muhi mezőváros Borsod megye területén, amely diósgyőri királyi uradalomhoz tartozott. A település szabad plébánosválasztási joggal rendelkezett. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 166; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BSD73.

⁵¹¹ Újhely (ma *Novo Mjesto* Horvátországban) falu Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körös megye*, 64.

⁵¹² Dobronak (ma *Dobrovnik* Szlovéniában) mezőváros Zala megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 19; ENGEL, *Digitális térkép*, 10ZL7.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
			1497. 4. 2.	rect alt. s. Stephani	→ quat. min. → subdiac.	lit. form.	fol. 17r	
			1497. 4. 9.	protomartiris siti in par. eccl.	→ diacon.			
			1497. 4. 16.	BMV in op. Garighinehra ⁵¹³	→ presbit.			
614.	Stephanus Georgii Sekeres	Esztergom	1497. 3. 25.	–	scol.→ prim. tons.		fol. 15r	
615.	Iohannes Benedicti	Veszprém	1497. 3. 25.		scol.→ prim. tons.			
616.	Gregorius de Bocha				scol.→ prim. tons.			
617.	Stephanus Gregorii de Czrasme	Pécs	1497. 3. 19.	rect. alt. s. Michaelis	scol.→ prim. tons. et quat. min.		fol. 16r	
			1497. 3. 21.	arcangeli (!),	→ subdiac.			
			1497. 3. 23.	siti in par. eccl. s. Iohannis	→ diacon.			
			1497. 3. 25.	bapt. op. de Krisigk	→ presbit.			
618.	Paulus Chazar ⁵¹⁴	Erdély	1497. 3. 21.	pleb. plebanie s. Martini de Chazar ⁵¹⁵	scol.→ prim. tons. et quat. min. → subdiac.	lit. form.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.			
			1497. 3. 25.		→ presbit.			
619.	Matheus Wassas		1497. 3. 21.	rect. alt. b. Marie siti in par. eccl. s.	scol.→ prim. tons. et quat. min. → subdiac.			
			1497. 3. 23.	Nicolai in op.	→ diacon.			
			1497. 3. 25.	Vasarhel ⁵¹⁶	→ presbit.			
620.				1497. 3. 21.	pleb. plebanie s. [Anne]	scol.→ prim. tons. et quat. min. → subdiac.		fol. 18r

⁵¹³ Garignica elpusztult mezőváros az egykori Körös megyében, Csázma közelében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 75; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ110.

⁵¹⁴ Kozárvár (ma *Cuzdrioara* Romániában) falu Belső-Szolnok megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1BSZ20.

⁵¹⁵ Lásd az előző jegyzetet.

⁵¹⁶ Székelyvásárhely (ma Marosvásárhely *Târgu Mureș* Romániában) mezőváros, Marosszék területén, a telegdi főesperesi kerületben. Szt. Miklós tiszteletére szentelt templomát a 14. század első felétől említik forrásaink. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZK1; KMTL 445 (Benkő E.); MEZŐ, *Patrocíniumok*, 322.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Georgius de Zentane ⁵¹⁷		1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
621.	Ladislaus Mathie de Futach ⁵¹⁸	Eger	1497. 3. 13.	pleb. de Felfalo ⁵¹⁹	→ prim. tons.		fol. 18v
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
622.	Stephanus de Arson ⁵²⁰	Esztergom	1497. 3. 13.	pleb. plebanie Omn. Sanct. in vil. Chorba ⁵²¹	→ prim. tons.		fol. 19r
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
623.	Casparem de Wifalo ⁵²²	Vác	1497. 3. 13.	pleb. plebanie de Cibachaza ⁵²³	scol.→ prim. tons.		fol. 19v
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
624.	Georgius Ambrosii Sacher	Pécs	1497. 3. 13.	rect. alt. s. Michaelis siti in par. eccl. de Oldaii ⁵²⁴	scol.→ prim. tons.		fol. 19v
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
625.		Erdély	1497. 3. 13.		→ prim. tons.		
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		

⁵¹⁷ Székelyföldön Maros szék területén két Szentanna nevű falu található, ezek egyikéről származott: 1) Marosszentanna (ma *Sântana de Mureș*), 2) Szeredaszentanna (ma *Miercurea Nirajului – Sântana Nirajului*). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 28SZK1, 124SZK1.

⁵¹⁸ Futak lokalizálást lásd fentebb.

⁵¹⁹ Felfalu település Heves megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 62; ENGEL, *Digitális térkép*, 4HS15.

⁵²⁰ Vavrisó (ma *Vavrišovo* Szlovákiában) Liptó megyei falu. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 40LP13.

⁵²¹ Csorba (ma *Štrba* Szlovákiában) falu Liptó vármegyében. Vö. ÁMTF IV, 59; ENGEL, *Digitális térkép*, 2LP12.

⁵²² Újfalu település Pest megyében, ma Monor délkeleti területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 36; ENGEL, *Digitális térkép*, 2PE37.

⁵²³ Cibakháza falu Külső-Szolnok megyében, a Tisza bal partján. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 667; ENGEL, *Digitális térkép*, 8SZO12.

⁵²⁴ Az egykori Oldány település Tolna megye területén, Tevel közelében, a pécsi egyházmegye tolnai főesperességében. Templomát a 14. századi pápai tizedjegyzékekben említették először. Romjain a 19. században kápolna létesül. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 444; ENGEL, *Digitális térkép*, 2TO43; PET CX, 79. sz.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
	Gregorius de Waya ⁵²⁵		1497. 3. 21.	pleb. par. eccl. de Wayfan ⁵²⁶	→ subdiac.			
			1497. 3. 23.		→ diacon.			
			1497. 3. 25.		→ presbit.			
626.	Stephanus de Lesme ⁵²⁷	Eger	1497. 3. 13.	pleb. par. eccl. de Lesne ⁵²⁸	scol.→ prim. tons.			
			1497. 3. 19.		quat. min.			
			1497. 3. 21.		→ subdiac.			
			1497. 3. 23.		→ diacon.			
			1497. 3. 25.		→ presbit.			
627.	Iohannes Feketincz	Erdély	1497. 3. 13.	rect. par. eccl. BMV in vil. Wachiaza ⁵²⁹	→ prim. tons.			
			1497. 3. 19.		→ quat. min.			
			1497. 3. 21.		→ subdiac.			
			1497. 3. 23.		→ diacon.			
			1497. 3. 25.		→ presbit.			
628.	Bartholomeus Chovvach de Helesser ⁵³⁰		1497. 3. 13.	pleb. plebanie s. Martini in vil. Bellafalva ⁵³¹	scol. → prim. tons.	fol. 20r		
			1497. 3. 19.		→ quat. min.			
			1497. 3. 21.		→ subdiac.			
			1497. 3. 23.		→ diacon.			
			1497. 3. 25.		→ presbit.			
629.	Iohannes Gretcz	Eger	1497. 3. 13.	rect. alt. BMV siti in par. eccl. s. Nicolai in	scol. → prim. tons.			
			1497. 3. 19.		→ quat. min.			
			1497. 3. 21.		→ subdiac.			
			1497. 3. 23.		→ diacon.			
			1497. 3. 25.		→ presbit.			

⁵²⁵ Vaja (ma Székelyvaja, *Vălenii* Romániában) falu Székelyföldön, Maros szék területén. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 56SZK1.

⁵²⁶ Valószínűleg Vajkfalva (ma *Hurez – Ponița* táján Romániában) falu Kraszna megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 38KA5.

⁵²⁷ Leszna (ma *Lesné* Szlovákiában) falu az egykori Zemplén vármegyében, Nagymihály közelében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 355; ENGEL, *Digitális térkép*, 5ZN9.

⁵²⁸ A Mindenszentek tiszteletére szentelt templom első alkalommal 1332-ben szerepel a forrásokban. Vö. KOVÁCS, *Az egri egyházmegye*, 43; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 346.

⁵²⁹ Vataháza település Kolozs megyében, a késő középkorban pusztaként említi a szakirodalom. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 424; ÁMTF III, 378; ENGEL, *Digitális térkép*, 9KL22.

⁵³⁰ Valószínűleg az egykori Kölesér település Bihar vármegyében. Lokalizálását lásd fentebb.

⁵³¹ Belfalva (ma *Belani* Romániában) település Kézdivásárhely közelében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 8SZK9.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				op. s. Nicolai ⁵³²		fol. 20v	
630.	Petrus Georgii de Wfalt ⁵³³	Erdély	1497. 3. 13.	pleb. par. eccl. Wfald ⁵³⁴	scol. → prim. tons.		
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
631.	Dominicus de Toldalach ⁵³⁵		1497. 3. 13.	–	scol. → prim. tons.		
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
632.	Sigismundus Remethe		1497. 3. 13.	pleb. par. eccl. de Huzo (?)	scol. → prim. tons.		
			1497. 3. 19.		→ quat. min.		
			1497. 3. 21.		→ subdiac.		
			1497. 3. 23.		→ diacon.		
			1497. 3. 25.		→ presbit.		
633.	Oswaldus de Sallok ⁵³⁶	Eger	1497. 3. 21.	pleb. par. eccl. de Reguto ⁵³⁷	→ subdiac.		
		1497. 3. 23.	→ diacon.				
		1497. 3. 25.	→ presbit.				

⁵³² Valószínűleg a Kárpátalján fekvő Szentmiklós (ma *Csinagyijovo* Ukrajnában) mezőváros, az egykori Bereg vármegyében. Vö. ÁMTF I, 548; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRG1.

⁵³³ A középkori erdélyi egyházmegye területén összesen 11 Újfalu település létezett, Péter ezek egyikéről származott. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, passim.

⁵³⁴ Lásd az előző jegyzetet!

⁵³⁵ Toldalag (ma *Toldal* Romániában) falu Torda megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 741; ENGEL, *Digitális térkép*, 3TD28.

⁵³⁶ Az egri egyházmegye területén összesen hét Szalók nevű település ismert, így azonosítása nem lehetséges. 1) Egerszalók (Heves), 2) Tekseszalók (Heves), 3) Tizzaszalók (Heves), 4) Alsószalók (ma *Nižný Slavkov*, Sáros), 5) Kisszalók (ma *Malý Slavkov*, Szepes), 6) Nagyszalók (ma *Veľký Slavkov*, Szepes) és 7) Felsőszalók (ma *Vyšný Slavkov*, Szepes). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1HS11, 2HS11, 1HS85, 1SS30, 4SZP13, 2SZP15, 1SZP33. – RÁBIK, *Camera*, 329. sz. (224–225) Alsószalókkal azonosította, ugyanis e település téves olvasata alapján Osvát szolgálati helyeként azonosított Ásgút (ma *Podhorany*, Sáros) közelében helyezkedik el.

⁵³⁷ Rábik téves olvasata alapján a Sáros megyei Ásgút (ma *Podhorany* Szlovákiában) faluval azonosította. Lásd az előző jegyzetet. – A települést azonban a forrásban szereplő névalak alapján nem lehet azonosítani.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
634.	Martinus Mathei de Jaztrebarka ⁵³⁸	Zágráb	1497. 5. 20.	rect. alt. b. Catherine virginis	→ subdiac.		fol. 49rv
635.	Clemens Petri	Bács	1497. 12. 24.	capell. ad alt. BMV de Camoncz ⁵³⁹			fol. 52rv
636.	Emericus Georgii	Zágráb	1498. 3. 31.	–	scol. → prim. tons.		fol. 53v
637.	Iohannes Francisci	Eger	1498. 3. 31.				
638.	Urbanus Georgii	Zágráb	1498. 3. 31.		scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 53v, 54r
639.	Stephanus Bwer	Esztergom	1498. 3. 31.				
640.	Iohannes Ladislai vil. de Palothka ⁵⁴⁰	Erdély	1498. 3. 31.	pleb. in eadem vil. ⁵⁴¹	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 53v, 54r, 54v
641.	Iohannes Michaelis	Esztergom	1498. 3. 31.	perp. capell. in eccl. de Helehe			
642.	Petrus Martini de Milibach / Milabach ⁵⁴²	Erdély	1498. 3. 31.	perp. capell. ad alt. s. Georgii in eccl. BMV de Malabach ⁵⁴³			
643.	Ladislaus Balloch	Csanád	1498. 3. 31.	–	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 53v, 54r
644.	Simon Pauli	Veszprém	1498. 3. 31.				
645.	Matheus Georgii	Csanád	1498. 3. 31.				
646.	Lucas Petri	Eger	1498. 3. 31.				
647.	Albertus Thome	Esztergom	1498. 3. 31.				

⁵³⁸ Jasztrebarszka lokalizálását lásd fentebb.

⁵³⁹ Kamanc lokalizálását lásd fentebb.

⁵⁴⁰ Magyar-Palatka (ma *Pălatca* Romániában) település a Mezőségben, Kolozsvár közelében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 379, 391; ÁMTF III, 364; ENGEL, *Digitális térkép*, 5KL38.

⁵⁴¹ Lásd az előző jegyzetet.

⁵⁴² Szászsebes (ma *Sebeș* Romániában) mezőváros német (Mühlbach) névváltozata. A település Gyulafehérvár közelében, a Szászföldön fekszik. A város plébániája egyúttal az erdélyi püspök joghatósága alá tartozó szászsebesi dékánátus (*Landkapitel*) központja volt. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZF4; FABINI, *Atlas*, I, 302. sz. (502–504); MÜLLER, GEORG EDUARD, *Die deutschen Landkapitel in Siebenbürgen und ihre Dechanten 1192–1848. Ein Rechtsgeschichtlicher Beitrag zur Geschichte der deutschen Landeskirche in Siebenbürgen* (Archiv des Vereins für Siebenbürgisches Landeskunde 48), Hermannstadt 1934–1936.

⁵⁴³ Lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
648.	Paulus Demetrii		1498. 3. 31.				
649.	Blasius Fabri	Győr	1498. 3. 31.				
650.	Iohannes Elie	Bács	1498. 3. 31.				
651.	Barnabas Dionisii	Eger	1498. 3. 31.				
652.	Michael Bartholomei		1498. 3. 31.				
653.	Gregorius Thome	Esztergom	1498. 3. 31.				
654.	Albertus Pauli	Eger	1498. 3. 31.				
655.	Petrus Valentini	Csanád	1498. 3. 31.				
656.	Lucianus de Benedictis	Esztergom	1498. 3. 31.				
657.	Simon Iohannis Francisci		1498. 3. 31.				
658.	Stephanus Valentini	Eger	1498. 3. 31.				
659.	Dominicis Georgii		1498. 3. 31.				
660.	Emercius Mathie	Várad	1498. 3. 31.				
661.	Demetrius Brixii (!)	Esztergom	1498. 3. 31.	–	scol. → prim. tons.		fol. 53v
662.	Martinus Benedicti	Eger	1498. 3. 31.	rect. par. eccl. s. Iohannis bapt. in vil. Paga ⁵⁴⁴	→ subdiac.		fol. 54v
663.	Mathias Blasii Alcha		1498. 3. 31.	pleb. vil. Belkek ⁵⁴⁵			
664.	Stephanus Gregorii		1498. 3. 31.	pleb. de Polch Petri ⁵⁴⁶			

⁵⁴⁴ Paga (Poga) elpusztult falu az egykori Zemplén megye területén, Hídvég településsel szemben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I. 359.

⁵⁴⁵ Bélték falu (ma Nyírbélték) az egykori Szabolcs és Szatmár vármegyék határán. Egyhajós, egyenes záródású tempomának alaprajza ismert. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 36–37; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR103. – RÁBIK, *Camera*, 357. sz. (234) téves olvasata alapján Bércalja (ma *Janovce* szlovákiában) faluval azonosította.

⁵⁴⁶ Pócspetri falu Szabolcs vármegyében. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 155; ENGEL, *Digitális térkép*, 40SZB20. – RÁBIK teljesen téves olvasata és tendenciózus lokalizálása alapján Gömörpéterfalva (ma *Petrovce* Szlovákiában) Sáros megyei településsel azonosította.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
665.	Franciscus Andree Nag	Csanád	1498. 3. 31.	pleb. eccl. s. Crucis in vil. Kekemer ⁵⁴⁷			
666.	Andreas Stanislai	Erdély	1498. 3. 31.	capell. cap. s. Catherine in op. Szafenes ⁵⁴⁸			
667.	Damianus Augustini	Várad	1498. 3. 31.	altar. eccl. s. Iohannis bapt.			
668.	Ladislau Martini Advze	Vác	1498. 3. 31.	pleb. de Sonda ⁵⁴⁹			
669.	Ambrosius Bedw	Eger	1498. 3. 31.	altar. b. Marie in par. eccl. s. Nicolai			
670.	Benedictus Pinches	Esztergom	1498. 3. 31.	pleb. plebanie de Sandemeter ⁵⁵⁰			
671.	Franciscus Sutoris		1498. 3. 31.	capell. cap. b. Marie in op. Putwnoch ⁵⁵¹			
672.	Sigismundus de Montemellis ⁵⁵²	Erdély	1498. 3. 31.	capell. cap. s. Georgii in par. eccl. de Res			
673.	Iohannes Simonis	Eger	1498. 3. 31.	pleb. de Khota ⁵⁵³			

⁵⁴⁷ Egyetlen Kekmér, Kukmér (ma *Kukmirn* Ausztriában) település ismert a korszakból, amely mezőváros az egykori Vas megye területén feküdt. Ezzel azonban nem azonosítható a forrásban szereplő falu. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 769; ENGEL, *Digitális térkép*, 1VS51.

⁵⁴⁸ Szászfenes (ma *Florești* Romániában) mezőváros Kolozs megyében. A templom a 14. század első felében épülhetett, melynek északi oldalához csatlakozott egy gótikus kápolna, az alapjai ma is láthatók. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 3KL26; FABINI, *Atlas*, I. 118. sz. (187–188).

⁵⁴⁹ Szonda lokalizálását lásd fentebb.

⁵⁵⁰ Szentdemeter elpusztult falu Gömör vármegyében a mai *Hubovo* (Szlovákiában) vidékén. Vö. ÁMTF II, 509; ENGEL, *Digitális térkép*, 24GM45.

⁵⁵¹ Putnok mezővár Gömör vármegyében, plébániatemplomát Szűz Mária tiszteletére szentelték. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 144; ÁMTF II, 356; ENGEL, *Digitális térkép*, 1GM24; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 456.

⁵⁵² Szászhermány (ma *Härman* Romániában) falu latin névváltozata *Mons Mellis*. A település az erdélyi Szászföldön helyezkedik el. Vö. ÁMTF IV, 567; ENGEL, *Digitális térkép*, 1PE78.

⁵⁵³ Az egykori Kottány település Málca (ma *Malčice* Szlovákiában) Zemplén vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 354; ENGEL, *Digitális térkép*, 4ZN24.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
674.	Antonius Pauli	Vác	1498. 3. 31.	pleb. de Samboch ⁵⁵⁴			
675.	Martinus Demetrii	Eger	1498. 3. 31.	altar. s. Georgii in par. eccl. de Wyllak ⁵⁵⁵			
676.	Thomas de Nyssa ⁵⁵⁶	Esztergom	1498. 3. 31.	rect. par. eccl. s. Quirini in vil. Chirilari ⁵⁵⁷			
677.	Gregorius Benedicti	Eger	1498. 3. 31.	altar. ad alt. s. Margarete in par. eccl. s. Crucis			
678.	Simon Andree	Eger	1498. 3. 31.	pleb. de Resgud ⁵⁵⁸			
679.	Franciscus Brictii	Esztergom	1498. 3. 31.	pleb. de Almach ⁵⁵⁹			
680.	Iohannes Blasii	Győr	1498. 3. 31.	altar. b. Marie in par. eccl. de Gailley			
681.	Emericus de Sarpathak ⁵⁶⁰	Erdély	1498. 3. 31.	altar. alt. b. Marie in par. eccl. s. Ladislav de Iklod ⁵⁶¹			
682.	Georgius Mathie	Esztergom	1499. 2. 16.		→ diacon.	lit. form.	fol. 57r

⁵⁵⁴ Zsámbok falu Pest megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 37; ÁMTF I, 830; ENGEL, *Digitális térkép*, 7SZF20.

⁵⁵⁵ Újlak (ma *Novosad* Szlovákiában) mezőváros Zemplén megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 365; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN27.

⁵⁵⁶ Nysa (Neisse) város Sziléziában.

⁵⁵⁷ Kurimján (ma Kiskerény, *Kurimany* Szlovákiában) mezőváros Szepes vármegyében. Szt. Quirinus tiszteletére szentelt plébániatemplomát a 13. század végétől említik forrásaink. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZP42; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 202.

⁵⁵⁸ Valószínűleg Reszege (ma *Resighea* Romániában) falu az egykori Szatmár vármegyében. A templom Szt. Margit tiszteletére volt szentelve. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 484; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZR83; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 243.

⁵⁵⁹ Az egykori Alsó- vagy Felsőalmás (ma *Jabłoňovce* Szlovákiában) település Hont vármegyében. Vö. ÁMTF III, 174; ENGEL, *Digitális térkép*, 1HT8, 5HT5.

⁵⁶⁰ Sárpaták (ma *Șapartoc* Romániában) falu az egykori Torda vármegyében, Segesvár közelében. Templomát a 14. századtól említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 729; ENGEL, *Digitális térkép*, 1TD29.

⁵⁶¹ Iklód (ma *Iclod* Romániában) falu a Kis-Szamos partján, Doboka vármegyében. Vö. ÁMTF II, 73; ENGEL, *Digitális térkép*, 1DO22.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1499. 2. 23.	perp. capell. ad alt. b. Iohannis bapt. in op. Awor ⁵⁶²	→ presbit.		
683.	Thomas Miczun		1499. 7. 14.	perp. capell. ad alt. s. Laurentii in eccl. Spiritus Dom. (!) in Lipsch ⁵⁶³	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 61v, 62r, 63v
			1499. 7. 22.		→ diacon.		65v
684.	Stephanus Gregorii	Zágráb	1500. 3. 14.	–	scol. → prim. tons. → acolit. et quat. min.		69r
685.	Gallus Iohannis	Esztergom	1501. 12. 18.	capell. alt. b. Virginis siti in eccl. b. Marie de Zlassum ⁵⁶⁴	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	fol. 106v
			1501. 12. 19.		→ diacon.		
			1501. 12. 21.		→ presbit.		
686.	Simon Thome		1501. 12. 18.	rect. alt. s. Catherine siti in eccl. de Cassania ⁵⁶⁵	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1501. 12. 19.		→ diacon.		
			1501. 12. 21.		→ presbit.		
687.	Iohannes Iacobi		1501. 12. 18.	capell. ad alt s. Iacobi siti in eccl. s. Pauli de Cassania ⁵⁶⁶	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1501. 12. 19.		→ diacon.		
			1501. 12. 21.		→ presbit.		

⁵⁶² Vélhetőleg Udvard (ma *Dvory nad Žitavou* Szlovákiában) mezőváros Komárom vármegyében, az esztergomi érsekség birtokában. Vö. ÁMTF III, 461; ENGEL, *Digitális térkép*, 8KM1.

⁵⁶³ A település lokalizálását fentebb.

⁵⁶⁴ Nagyszelezsény (ma *Dolné Slazany* Szlovákiában) falu Bars megyében. Vö. ÁMTF I, 476; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRS17.

⁵⁶⁵ RÁBIK, *Camera*, 371. sz. (240) a Zólyom megyei Jeszenye (ma *Jasenie* Szlovákiában) faluval azonosította, tekintve a forrásban olvasható névalakot, ez kizárható. Lokalizálása bizonytalan.

⁵⁶⁶ Lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
688.	Iohannes Ribasky		1502. 1. 9.	pleb. vil. Magerdorff ⁵⁶⁷	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 109r	
			1502. 1. 10.		→ diacon.			
			1502. 1. 16.		→ presbit.			
689.	Georgius Cossehal		1502. 1. 9.	vicarius eccl. s. Georgii de Witulincz ⁵⁶⁸	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.			
			1502. 1. 10.		→ diacon.			
			1502. 1. 16.		→ presbit.			
690.	Nicolaus Albi		1502. 1. 9.	pleb. eccl. s. Osballdi (!) in Prattenbrunn ⁵⁶⁹	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.			
			1502. 1. 10.		→ diacon.			
			1502. 1. 16.		→ presbit.			
691.	Adam Claris		1502. 1. 23.	rect. alt. s. Catherine in eccl. Samolenicz ⁵⁷⁰	→ subdiac.			fol. 111r
			1502. 1. 25.		→ diacon.			
			1502. 1. 30.		→ presbit.			
692.	Georgius Barla ⁵⁷¹	Erdély	1502. 3. 22.	rect. alt. s. Catherine sitis in par. eccl. s. Michaelis in Therebne ⁵⁷²	→ subdiac.	vol. 13, fol. 16r		
			1502. 3. 26.		→ diacon.			
			1502. 3. 28.		→ presbit.			
693.	Benedictus Band de Hegmon (?)	Eger	1502. 3. 22.	pleb. eccl. s. Marie de Sandela ⁵⁷³	→ subdiac.			
			1502. 3. 26.		→ diacon.			
			1502. 3. 28.		→ presbit.			
694.		Zágráb	1502. 3. 26.		→ subdiac.		fol. 17v	

⁵⁶⁷ Magyarád (ma *Modranka* Szlovákiában) falu Pozsony megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2PO24.

⁵⁶⁸ RÁBIK, *Camera*, 373. sz. (241) feltételezsen Vittenc (ma *Cheltnica* Szlovákiában) Nyitra megyei mezővárossal azonosította, azonban e település ismert templomának védőszentje Szt. István király volt. Vö. ÁMTF IV, 488; ENGEL, *Digitális térkép*, 3Ny10; MEZŐ, *patrociniumok*, 199.

⁵⁶⁹ Széleskút (ma *Sološnica* Szlovákiában) Pozsony megyei falu német névalakja. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 12PO3.

⁵⁷⁰ Szomolány (ma *Smolenice* Szlovákiában) mezőváros Pozsony vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO15.

⁵⁷¹ Berlád, másnéven Barla (ma *Bârla* Romániában) falu Doboka megyében. Vö. ÁMTF II, 60; ENGEL, *Digitális térkép*, 9Do54.

⁵⁷² Terebes (ma *Chiribiș* Romániában) falu Közép-Szolnok vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 565; ÁMTF I, 676; ENGEL, *Digitális térkép*, 2KSZ36.

⁵⁷³ Valószínűleg a Szabolcs megyei egykori Szandalik faluról van szó. Vö. NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 172; ENGEL, *Digitális térkép*, 9SZB37.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
	Nicolaus de Gora ⁵⁷⁴		1502. 4. 10.	rect. alt. BMV in eccl. s. Stephani in Magna Petrvia	→ diacon.		
			1502. 4. 17.		→ presbit.		
695.	Nicolaus Scriptoris	Esztergom	1516. 11. 10.	capell. ad alt. BMV situm in hospitali s. Spiritus op. Cibiniensis ⁵⁷⁵	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: milkói ehm.; lit. form.	fol. 32r
			1516. 11. 11.		→ diacon.		
			1516. 11. 12.		→ presbit.		
696.	Thomam de Polgar	Eger	1517. 2. 1.	rect. cap. BMV de Palylese ⁵⁷⁶	acol. → quat. min. → subdiac.	származás: csanádi ehm.; egy évig felfüggesztve a celebrálás alól; lit. form.	fol. 42v
			1517. 2. 2.		→ diacon.		
			1517. 2. 3.		→ presbit.		
697.	Enricus Bizar	Veszprém	1517. 5. 20.	perp. capell. ad. alt. s. regis Ladislai in eccl. s. Michaelis ⁵⁷⁷	acol. → subdiac.	lit. form.	fol. 65r
			1517. 5. 21.		→ diacon.		
			1517. 5. 22.		→ presbit.		
698.	Mathias de Ternovec ⁵⁷⁸	Zágráb	1517. 5. 20.	perp. capell. ad alt. s. Michaelis in eccl. de Ternovec ⁵⁷⁹	acol. → subdiac.		
			1517. 5. 21.		→ diacon.		
			1517. 5. 22.		→ presbit.		
699.	Antonius de Rochouach	Vác	1517. 5. 21.	perp. benef. ad alt. Omn. Sanct. siti in	acol. → subdiac.		fol. 65v
			1517. 5. 22.		→ diacon.		
			1517. 5. 23.		→ presbit.		

⁵⁷⁴ Gora/NagyGora (ma *Velika Gora* Horvátországban) falu Zágráb megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 9ZB60.

⁵⁷⁵ Nagyszeben lokalizálását lásd fentebb. RÁBIK, *Camera*, 376. sz. (243) téves olvasata alapján a Pozsony megyei Bazinnal azonosította.

⁵⁷⁶ Pálülése (ma *Pauliș* Romániában) mezőváros Arad vármegyében. Úgy tűnik e bejegyzés alapján, hogy a pankotai főesperesi kerülethez tartozott a település. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 776; ÁMTF I, 182; KUBINYI, *Városfejlődés és városhálózat*, 193. sz. (80).

⁵⁷⁷ Nagy valószínűséggel a veszprémi Szt. Mihály arkangyal tiszteletére szentelt veszprémi székesegyházról van szó, amely Szt. László-oltárát a 14. századtól említik a források. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 306.

⁵⁷⁸ Ternovec falu Varasd megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 22VD6.

⁵⁷⁹ Lásd az előző jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				par. eccl. s. Laurentii			
700.	Stefanus de Palto ⁵⁸⁰	Esztergom	1517. 5. 21.	perp. benef. ad alt. BMV in par. eccl. b. Marie	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1517. 5. 22.		→ diacon.		
			1517. 5. 23.		→ presbit.		
701.	Michael fil. Iohannis de Bessenie ⁵⁸¹	Veszprém	1517. 5. 23.	perp. rect. par. eccl. s. Martini in vil. Bessenie ⁵⁸²	acol. → subdiac.		
			1517. 5. 25.		→ diacon.		
			1517. 5. 27.		→ presbit.		fol. 80v
702.	Stephanus Georgii	Pécs	1517. 11. 6.	perp. capell. in eccl. s. Pauli vil. Marcusfalva ⁵⁸³	acol. → subdiac. → diacon. → presbit.		fol. 91r
703.	Laurentius Emerici	Győr	1518. 1. 3.	perp. rect. par. eccl. BMV in Gallen	acol. → subdiac.	származás: esztergomi eh.; lit. form.	fol. 95r
			1518. 1. 4.		→ diacon.		
			1518. 1. 5.		→ presbit.		
704.	Franciscus Mori	Vác	1518. 4. 12.	archidiac. Zonokiensis et canonicus Vaciensis eccl. ⁵⁸⁴	acol. → subdiac.	lit. form.	fol. 104v
			1518. 4. 13.		→ diacon.		
			1518. 4. 14.		→ presbit.		
705.	Petrus de Gartach	Veszprém	1518. 4. 3.	perp. pleb. plebanie in Rida	acol. → subdiac.	származás: wormsi eh.; lit. form.	fol. 106v
			1518. 4. 10.		→ diacon.		
			1518. 4. 21.		→ presbit.		

⁵⁸⁰ Poltár (ma Szlovákiában) falu Nógrád megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 105; ÁMTF IV, 285; ENGEL, *Digitális térkép*, 3-4NO17.

⁵⁸¹ Besenő település Fejér megyében, Gerencsér várának tartozéka. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 319; ENGEL, *Digitális térkép*, 1FJ60.

⁵⁸² Lásd az előző jegyzetet.

⁵⁸³ Márkusfalva (ma *Markusicza* Horvátországban) település Valkó megyében, a Kórógyi család birtokában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* II, 332; ENGEL, *Digitális térkép*, 4VK29.

⁵⁸⁴ Csulai Mór Ferenc váci kanonok, szolnoki főesperes (1514–1518) április 9-én nyújtotta be folyamodványát a Penitenciária hivatalához, melyben előadta, hogy az 1514-es események kapcsán a váci püspöki kertbe betörő feldühödött parasztok közül több meggyilkolásában részt vett. E tettek alól felmentést kért, s miután ezt megkapta, felvette az egyházi rendeket. Vö. APA, vol. 63, fol. 74rv; ERDÉLYI, *Szökött szerzetesek*, 168; C. TÓTH NORBERT, *A váci székeskáptalan archontológiája 1378–1526*, *Studia Comitatus* (ÚF) 2 (2016) 7–34, itt: 18.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
706.	Florianus Ianusch	Győr	1518. 8. 29.	perp. capell. ad cap. seu alt. s. Mathei in op. Saxengan	cler. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	fol. 115v
			1518. 8. 30.		→ diacon.		
			1518. 9. 1.		→ presbit.		
707.	Georgius de Pekrecz ⁵⁸⁵	Zágráb	1519. 4. 19.	perp. capell. BMV in eccl. par. s. Nicolai in vil. Gerzencze ⁵⁸⁶	cler. → quat. min. → subdiac.		fol. 120r
			1519. 4. 20.		→ diacon.		
			1519. 4. 23.		→ presbit.		
708.	Martinus Grichtler	Esztergom	1519. 6. 8.	perp. capell. ad alt. BMV in par. eccl. s. Nicolai in op. Pyspyky ⁵⁸⁷	acol. → subdiac.	származás: passaui eh.m.; lit. form.	fol. 122r
			1519. 6. 9.		→ diacon.		
			1519. 6. 10.		→ presbit.		
1519. 6. 8.	perp. capell. ad alt. s. Laurentii in par. eccl. s. Laurentii in op. (!) Pressburg ⁵⁸⁸		acol. → subdiac.	származás: salzburgi eh.m.; lit. form.			
1519. 6. 9.			→ diacon.				
1519. 6. 10.			→ presbit.				
710.	Georgius Leyhinger de Arndorff		1520.3. 10.	prebend. ad eccl. BMV in Solio ⁵⁸⁹	acol. → subdiac.	származás: passaui eh.m.; lit. form.	fol. 133v– 134r
			1520. 3. 11.		→ diacon.		
			1520. 3. 12.		→ presbit.		
711.	Ludovicus Remptuer		1520. 3. 16.	capell. BMV in civitate Novo Solio ⁵⁹⁰ terre Pannonie	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: augsburgi eh.m.; lit. form.	fol. 134v
			1520. 3. 17.		→ diacon.		

⁵⁸⁵ Pekrec (ma Pakrac Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ70.

⁵⁸⁶ Gerzence (ma Gračenica Horvátországban) falu Körös megyében. Szt. Miklós titulusú templomát a 15. század elejétől említik a források. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 74; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ124.

⁵⁸⁷ Püspöki (ma Pozsonypüspöki, Podunajské Biskupice Szlovákiában) mezőváros Pozsony vármegyében, az esztergomi érsekség birtokában. A Szt. Miklós-templom első említése 1264-ből származik. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO57; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 353.

⁵⁸⁸ Pozsony város lokalizálását lásd fentebb. A város Szt. Lőrinc tiszteletére szentelt plébániatemplomát 1324-től említik. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 233.

⁵⁸⁹ Besztercebánya lokalizálását lásd fentebb.

⁵⁹⁰ Besztercebánya lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1520. 3. 18.		→ presbit.		
712.	Sebastianus Santer de Cuzlern	Győr	1520. 4. 10.	perp. rect. par. eccl. s. Iacobi in vil. Cuzlern	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	három német klerikussal azonos lit. form.-ban	fol. 137rv
			1520. 4. 12.		→ diacon.		
			1520. 4. 13.		→ presbit.		
713.	Christophorus Thiring de Stantzi		1520. 4. 10.	preb. monasterii s. Margerite in Porno ⁵⁹¹	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1520. 4. 12.		→ diacon.		
			1520. 4. 13.		→ presbit.		
714.	Iohannes Rasorus de Schwechenhenn	Esztergom	1520. 4. 28.	perp. capell. cap. s. Gothardi ep. extra muros civ. Posoniensis fundate ⁵⁹²	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: speyeri eh.; két német klerikussal azonos lit. form.-ban	fol. 139rv
			1520. 4. 29.		→ diacon.		
			1520. 4. 30.		→ presbit.		
715.	Ernestus Staynberger		1520. 11. 7.	perp. beneficiatus ad. alt. sive cap. s. Anne matris Marie in Arche Peyhisteyn ⁵⁹³	cler. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: salzburgi eh.; egy augsburgi klerikussal azonos lit. form.-ban	fol. 135rv
			1520. 11. 9.		→ diacon.		
			1520. 11. 10.		→ presbit.		
716.	Vincentius Aurifabri	Erdély	1521. 3. 9.	perp. capell. par. eccl. s.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	vol. 14, fol. 9r
			1521. 3. 10.		→ diacon.		
			1521. 3. 11.		→ presbit.		

⁵⁹¹ A Szt. Margit tiszteletére szentelt pornói eredetileg Benedek-rendi apátságot a 12. században alapították. Az 1220-as években került a szentgotthárdi ciszterci apátság birtokába. A 15. század második felében az Ellerbach család, majd 1497-től, a família kihalását követően Bakóc Tamás kegyurasága alatt állt. Ma Pornóapáti falu Vas megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 786–787; HERVAY, FERENC LEVENTE, *Repertorium Historicum Ordinis Cisterciensis in Hungaria*, Roma 1984, 155.

⁵⁹² Pozsony lokalizálását lásd fentebb. A Szt. Gotthárd-kápolnát a 14. századtól említik forrásaink. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 91.

⁵⁹³ Borostyánkő (*Berstein, Beilenstein, Ballenstein*; ma *Borinka* Szlovákiában) vára Pozsony megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO5.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				Margarete in op. Meges ⁵⁹⁴			fol. 9v
717.	Martinus Molnar		1521. 3. 9.	perp. capell. in par. eccl. s. Katherine in op. Chiselehi	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1521. 3. 10.		→ diacon.		
			1521. 3. 11.		→ presbit.		
718.	Valentinus Rex		1521. 3. 9.	perp. capell. ad. alt. s. Elizabeth in op. Eyuer	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1521. 3. 10.		→ diacon.		
			1521. 3. 11.		→ presbit.		
719.	Leonardus Binder		1521. 3. 7.	pleb. par. eccl. s. Iohannis bapt. in vil. eodem s. Iohannis	scol. → prim. tons. → quat. min.		
			1521. 3. 9.		→ subdiac.		
			1521. 3. 10.		→ diacon.		
			1521. 3. 11.		→ presbit.		
720.	Ambrosius Fehirmer		1521. 3. 10.	perp. capell. in par. eccl. s. Margarete in op. Meges ⁵⁹⁵	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1521. 3. 11.		→ diacon.		
			1521. 3. 12.		→ presbit.		
721.	Mathias Rot		1521. 3. 10.	perp. altar. ad alt. BMV in par. eccl. s. Nicolai bin vil. Latina Superiora ⁵⁹⁶	acol. → subdiac.		
			1521. 3. 11.		→ diacon.		
		1521. 3. 12.	→ presbit.				

⁵⁹⁴ Medgyes (ma *Mediaș* Romániában) mezőváros Szászföldön. A település templomát a 13. században emelték, majd ennek romjain építették fel a 14. század első felében a gótikus épület, amelyet a következő időszakban folyamatosan bővítettek, átalakítottak. A Szt. Margit-egyház első okleveles említése 1446-ból származik. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZF14; FABINI, *Atlas*, I. 284. sz. (466–469); MEZŐ, *Patrociniumok*, 241.

⁵⁹⁵ Lásd az előző jegyzetet.

⁵⁹⁶ Felsőwallendorf (ma *Unirea* Romániában) falu Beszterce város közelében. Vö. ÁMTF I, 557; ENGEL, *Digitális térkép*, 6SZF22. – A település azonosítása során nyújtott segítséget Hegyi Gézának köszönöm.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet		
722.	Stephanus Degel		1521. 3. 10.	perp. altar. eccl. hospitalis s. Marie in op. Uguidi	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 10v		
			1521. 3. 11.		→ diacon.				
			1521. 3. 12.		→ presbit.				
723.	Fabianus Bistrían ⁵⁹⁷		1521. 3. 20.	perp. altar. in eccl. s. Michaelis in Bistricán ⁵⁹⁸	subdiac.→ diacon.		származás: esztergomi eh.; lit. form.	fol. 14r	
			1521. 3. 21.		→ presbit.				
724.	Georgius Gebel		1521. 3. 20.	perp. capell. par. eccl. BMV in Besan ⁵⁹⁹	subdiac.→ diacon.				származás: esztergomi eh.; lit. form.
		1521. 3. 21.	→ presbit.						
725.	Emericus Nemes	Vác	1521. 5. 16.	perp. altar. ad alt. BMV in par. eccl. s. Martini	acol. → subdiac.	származás: pécsi ehm.; lit. form.		fol. 25r	
			1521. 5. 17.		→ diacon.				
			1521. 5. 19.		→ presbit.				
726.	Iohannes de Monosso ⁶⁰⁰ (!)	Zágráb	1521. 8. 15.	perp. capell. ad alt. s. Anne in op. Olsolinga ⁶⁰¹ (!)	acol. → subdiac.	lit. form.	fol. 39v		
			1521. 8. 16.		→ diacon.				
			1521. 8. 17.		→ presbit.				
727.	Blasius Stephani Oneschi	Zágráb	1523. 3. 20.	perp. capell. ad alt. s. Michaelis in par. eccl. BMV de Garinitzo ⁶⁰²	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		lit. form.	fol. 65r	
			1523. 3. 21.		→ diacon.				
			1523. 3. 23.		→ presbit.				
728.	Franciscus Iaccavim		1523. 3. 20.	perp. capell. ad. alt. s.	acol. → quat. min. → subdiac.				

⁵⁹⁷ Valószínűleg azonos *Fabianus quondam Andree Bistricius Transilvaniensis Pannonus* krakkói, majd bolognai egyetemi hallgatóval, aki 1512-ben kánonjogi doktorátust szerzett Bolognában. Vö. HARASZTI SZABÓ–KELÉNYI, *Magyarországi diákok*, 318. sz. – Beszterce város lokalizálására lásd a következő jegyzetet.

⁵⁹⁸ Beszterce (ma *Bistrița* Romániában) település. A település Szt. Miklós plébániatemploma volt korábban ismert. Vö. ÁMTF I, 557–560; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZF22.

⁵⁹⁹ Bézsán (ma *Bejan* Romániában) falu Hunyad megye területén, első okleveles említése 1330-ból származik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 77; ÁMTF III, 290; ENGEL, *Digitális térkép*, 2HD4.

⁶⁰⁰ Monoszló (ma *Moslavina* Horvátországban) mezőváros Körös megyében. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 27; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KÖ46.

⁶⁰¹ Alsólendva lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁰² Garignica mezőváros lokalizálását lásd fentebb.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
			1523. 3. 21.	Wolffgangi in par. eccl. s. Spiritus [in] vil. s. Spiritus ⁶⁰³	→ diacon.			
			1523. 3. 23.		→ presbit.			
729.	Michael de Sancto Martino ⁶⁰⁴		1523. 3. 23.	pleb. in eccl. par. s. Viti in op. Intoti ⁶⁰⁵	subdiac. → diacon.	származás: veszprémi ehm. lit. form.; hat hónapra felfüggesztve	fol. 65v	
			1523. 3. 24.		→ presbit.			
730.	Petrus litteratus		1523. 3. 23.	pleb. in par. eccl. s. Crucis in op. Ibiden ⁶⁰⁶	subdiac. → diacon.			származás: veszprémi ehm.; lit. form.
			1523. 3. 24.		→ presbit.			
731.	Iohannes de Sancto Venceslao ⁶⁰⁷	Győr	1523. 3. 23.	perp. altar. ad alt. s. Petri et Pauli in par. eccl. s. Elisabetha in op. Chermen ⁶⁰⁸	scol. → prim. tons. → quat. min.	lit. form.	fol. 66r	
			1523. 3. 24.		→ subdiac.			
			1523. 3. 25.		→ diacon.			
			1523. 3. 26.		→ presbit.			

⁶⁰³ Szentlélek mezőváros Körös megyében, templomát 1334-től említik a források. Vö. CSÁNKI, *Körösmegye*, 79; ENGEL, *Digitális térkép*, 2KÖ60.

⁶⁰⁴ Az egyházmegye területén több Szentmárton nevű település is létezett, ezek egyikéről származhatott. 1) Szentmárton (Fejér megye), 2-3) Szentmárton (Somogy megye), 4) Béciszentmárton (Somogy megye), 5) Vaskaszentmárton (Somogy megye), 6) Kebeleszentmárton (Zala megye), 7) Teretszentmárton (Zala megye), 8) Kutasiszentmárton (Zala megye), Zalaszentmárton (Zala megye). ENGEL, *Digitális térkép*, 2FJ76, 1SM61,4SM79, 1SM130, 11SM295, 11ZL7, 12ZL11, 2ZL86, 1ZL124.

⁶⁰⁵ A szupplikációban olvasható *Vidouci* névalak alapján több zágrábi egyházmegyes településsel azonosítható: 1. Vidovc Körös megyében; 2. Vidovc/Vidovec Varasd megyében; 3. Felső- és 4. Alsószentvid Zala megyében. CSÁNKI, *Körösmegye*, 89; ENGEL, *Digitális térkép*, 2KÖ103, 18VD11, 1ZL8 és 1ZL79; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 20. sz. és 24. sz.

⁶⁰⁶ Obedszentkereszt (ma Obedišće Horvátországban) mezőváros Körös megyében. ENGEL, *Digitális térkép*, 76KÖ43.

⁶⁰⁷ A folyamodványban *Sancto Vincislao* alakban. Egykori templomának védőszentjéről, Szt. Vencelről Szentviszlónak nevezett település Felsőlendva várához tartozott. A templom romjai ma a Vas megyei Kercaszomor falu déli határában találhatók. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 310; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 493; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL62; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 20. és 24. sz.

⁶⁰⁸ Körmend mezőváros Vas megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 724; ENGEL, *Digitális térkép*, 122VS1; BÁNDI ZSUZSANNA, *Körmend a középkorban*, Körmend 1987. – A település Szt. Erzsébet templomát 1244-ben említik először. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 78.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
732.	Benedictus de Egerzegh ⁶⁰⁹	Veszprém	1523. 3. 23.	perp. altar. ad alt. s. Iohannis in eccl. par. b. Marie Magdalenea in Egerzegh ⁶¹⁰	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 66v
			1523. 3. 24.	→ subdiac.			
			1523. 3. 25.	→ diacon.			
			1523. 3. 26.	→ presbit.			
733.	Antonius Horma fil. Georgii Sutoris	Erdély	1523. 3. 24.	pleb. in par. eccl. Omn. Sanct. in vil. Chermo ⁶¹¹	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1523. 3. 25.	→ diacon.			
			1523. 3. 26.	→ presbit.			
734.	Baltasar fil. Stephani Balint		1523. 3. 24.	pleb. in par. eccl. s. Nicolai in vil. Pentech ⁶¹²	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1523. 3. 25.	→ diacon.			
			1523. 3. 26.	→ presbit.			
735.	Georgius fil. Pauli Biborich	Várad	1523. 3. 24.	pleb. in eccl. par. s. Laurentii ⁶¹³	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: zágrábi eh.m.; lit. form.	fol. 67r
			1523. 3. 25.	→ diacon.			
			1523. 3. 26.	→ presbit.			
736.	Iohannes Toth de Navorath ⁶¹⁴	Zágráb	1523. 3. 24.	perp. altar. seu capell. ad alt. s. Michaelis in par. eccl. s. Michaelis in	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	fol. 67v
			1523. 3. 25.	→ diacon.			
			1523. 3. 26.	→ presbit.			

⁶⁰⁹ Egerszeg mezőváros (ma Zalaegerszeg) Zala megyében, a veszprémi püspök birtokában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 20; ENGEL, *Digitális térkép*, 90ZL1.

⁶¹⁰ Az egerszegi Mária Magdolna kápolna első említése 1247-ből származik, a 14. századi pápai tizedjegyzékben plébániaként szerepel. Lásd az előző jegyzet!

⁶¹¹ Cserna (ma Cinciș-Cerna Romániában) település Hunyad megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 82–83; ENGEL, *Digitális térkép*, 22HD44.

⁶¹² Péntek (ma Szászpéntek, *Pinticu* Romániában) település Kolozs megyében, papját a 14. századi tizedjegyzékek említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, V, 394; ENGEL, *Digitális térkép*, 3KL60.

⁶¹³ Esetleg a debreceni uradalomhoz tartozó Szentlélek pusztával azonosítható Bihar megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 624; ENGEL, *Digitális térkép*, 2BI19; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 20. és 24. sz.

⁶¹⁴ Magyarád falu, lásd a következő jegyzetet.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				op. Mangoratz ⁶¹⁵			
737.	Iohannes Nimeth de Oltarti ⁶¹⁶		1523. 3. 23.	perp. altar. seu capell. ad alt. Omn. Sanct. in eccl. par. s.	scol. → prim. tons. → quat. min.		
			1523. 3. 24.	Georgii	→ subdiac.		
			1523. 3. 25.	martiris in op. Ultarti ⁶¹⁷	→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
738.	Thomas de Sancto Petro ⁶¹⁸	Győr	1523. 3. 20.	perp. capell. ad alt. s. Petri in par. eccl. s.	scol. → prim. tons. → quat. min.		fol. 68r
			1523. 3. 24.	Petri in op. s.	→ subdiac.		
			1523. 3. 25.	Petri ⁶¹⁹	→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
739.	Blasius de Sancto Laurentio ⁶²⁰		1523. 3. 24.	perp. capell. seu altar. ad alt. Omn.	acol. → subdiac.		
			1523. 3. 25.	Sanct. in par.	→ diacon.		
			1523. 3. 26.	eccl. s. Martini	→ presbit.		

⁶¹⁵ A szupplikáció névváltozata alapján vélhetőleg Magyarád (ma Pusztamagyaród) Zala megyei településsel azonosíthatjuk, s valószínűleg e településről is származhatott János. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 22, 80; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL64; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 21. sz.

⁶¹⁶ Oltárc település Zala megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 87; ENGEL, *Digitális térkép*, 5ZL33.

⁶¹⁷ A település lokalizálására lásd az előző jegyzetet. Szt. György tiszteletére szentel templomát a 13. század végétől említik forrásaink. Vö. MEZŐ, *Patrociniumok*, 104.

⁶¹⁸ A település azonosítására lásd a következő jegyzetet.

⁶¹⁹ A középkori győri egyházmegye több Szentpéterfalva nevű települése közül vélhetőleg a Vas megyei Óriszentpéter várossal azonosítható. A település az államalapítás korától lakott, román stílusú téglatemploma a nyugati oldalán karcsú toronnyal 1240 táján épült. Ma is láthatóak a 14. században készült freskómaradványok a külső és belső falakon. A 15. század során gótikus stílusban építették át, s kelet felé bővítették. A település a németújvári uradalomhoz tartozott, így a templom 1458-tól az Újlakiak patronátusa alá tartozott. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 799; MEZŐ, *Patrociniumok*, 372; VALTER ILONA, *Árpád-kori téglatemplomok Nyugat-Dunántúlon*, Budapest 2004, 160–161. – A további települések azonosítására lásd LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 144. 8. jz.

⁶²⁰ Az egykori győri egyházmegye területén két településsel is azonosítható: Szentlőrinc faluval (ma Táplánszentkereszt területén Vas megyében) és Szentlőrinc pusztával (Győr megyében, Győrságtól északnyugatra). Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 559; ENGEL, *Digitális térkép*, 2Gy24.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
				in op. Zabariensis ⁶²¹			
740.	Andreas de Leve ⁶²²	Veszprém	1523. 3. 24.	pleb. par. eccl. s. Iohannis vil. Leve ⁶²³	acol. → subdiac.		fol. 68v
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
741.	Barnabas fil. Iohannis Molodary	Győr	1523. 3. 24.	altar. seu capell. ad alt. s. Stephani protomartyri in eccl. par. s. Martini op. Zabariensis ⁶²⁴	acol. → subdiac.		
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
742.	Stanislaus de Hermisse ⁶²⁵	Eger	1523. 3. 24.	perp. capell. cap. s. Ladislai in vil. Benee ⁶²⁶	scol. → prim. tons.		fol. 68v–69r
			1523. 3. 25.		→ quat. min. → subdiac.		
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		
743.	Laurentius Krickken ⁶²⁷	Esztergom	1523. 3. 24.	perp. capell. cap. s. Nicolai	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 69r
			1523. 3. 25.		→ diacon.		

⁶²¹ Szombathely mezőváros Vas megyében, lokalizálását lásd fentebb. – Az egykori Szt. Márton-templomnak hat oltára volt, amelyek közül korábban csak a Szt. Katalin és a Szt. László tiszteletére szenteltek voltak ismertek. KISS–TÓTH–ZÁGORHIDI, *Savaria–Szombathely*, 173–174.

⁶²² Lövvő (ma Zalalövő) falu Zala megyében. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 79–80; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL76.

⁶²³ 1366-ban említik először a források a település Keresztelő Szt. János tiszteletére emelt templomát. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 79–80.

⁶²⁴ Szombathely lokalizálását lásd fentebb. – Az egykori Szt. Márton-templomnak hat oltára volt, amelyek közül korábban csak a Szt. Katalin és a Szt. László tiszteletére szenteltek voltak ismertek. KISS–TÓTH–ZÁGORHIDI, *Savaria–Szombathely*, 173–174.

⁶²⁵ Hernécs (ma *Hărnițești* Romániában), település Máramaros megye területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 448; ENGEL, *Digitális térkép*, 17MM17. – RÁBIK, *Camera*, 386. sz. (251) lokalizálása, amely szerint a Sáros megyében lévő Enyicke (ma *Haniska* Szlovákiában) faluval lenne azonos, téves. Vö. Lakatos, *Regesta supplicationum*, 25. sz.

⁶²⁶ Bene (ma Ukrajnában) mezőváros az egykori Bereg megye területén. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2BRG43. – RÁBIK, *Camera*, 386. sz. (251) lokalizálása, amely szerint az Abaúj megyében lévő Benyékkel (ma *Beniakovce* Szlovákiában) lenne azonos, téves.

⁶²⁷ RÁBIK, *Camera*, 387. sz. (251–252) tévesen Nyitrabányáról (ma *Handlova* Szlovákiában) származtatta, valószínűleg a település német *Krickehau* névalakja nyomán. Lakatos Bálint feltételezése, amely szerint az illető javadalma alapján az erdélyi Szászföldről származott, teljesen logikus, így magam is elfogadhatónak tartom. Vö. LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 26. sz.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1523. 3. 26.	in vil. Apoldia ⁶²⁸	→ presbit.		
744.	Mathias Herner		1523. 3. 24.	perp. capell. cap. s. Valentini in vil.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.	Rubromontis ⁶²⁹	→ presbit.		fol. 69v
745.	Blasius de Sancto Martino ⁶³⁰	Zágráb	1523. 3. 24.	perp. capell. cap. BMV in op. Ibiden ⁶³¹	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: veszprémi ehm.; lit. form.	
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
746.	Bernardus de Ferro Castro ⁶³²	Győr	1523. 3. 24.	rect. alt. minoris in eccl. par. s. Michaelis ⁶³³	acol. → subdiac.		
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
747.	Michael Budin de Vllirach ⁶³⁴	Zágráb	1523. 3. 24.	capell. seu altar. ad alt. s. Alberti magni in eccl. par. s. Georgii	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	fol. 70r
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.	martyris in op. Hultarz ⁶³⁵	→ presbit.		
748.	Stefanus de Tegen ⁶³⁶	Eger	1523. 3. 24.	perp. capell.	acol. → subdiac.		
			1523. 3. 25.	cap. per se sitis	→ diacon.		fol. 71r

⁶²⁸ Apold település az erdélyi Szászföldről, Segesszék területén. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 10SZF17. – RÁBIK téves azonosítása szerint a Nyitramegyei Handlovalehotáról lenne szó.

⁶²⁹ Vereshegy (ma Poráč Szlovákiában) falu Szepes megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 265; ENGEL, *Digitális térkép*, 6SZP58.

⁶³⁰ Valószínűleg a Somogy megyei Vaskaszentmáron településről van szó. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* II, 645; ENGEL, *Digitális térkép*, 130SM1.

⁶³¹ Obedszentkereszt lokalizálását lásd fentebb.

⁶³² Vasvár mezőváros lokalizálását lásd fentebb.

⁶³³ Valószínűleg a vasvári plébániatemplomról van szó.

⁶³⁴ Oltárc település lokalizálását lásd fentebb.

⁶³⁵ Lásd az előző jegyzetet.

⁶³⁶ Tegenye (ma Ťahyňa Szlovákiában) település az egykori Ung megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 399; ENGEL, *Digitális térkép*, 9UN33.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1523. 3. 26.	sub par. eccl. Omn. Sanct. in vil. Zabrancz ⁶³⁷	→ presbit.		
749.	Andreas de Brehen ⁶³⁸	Várad	1523. 3. 24.	perp. capell. ad alt. s.	acol.→ subdiac.		
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.	Michaelis in eccl. par. s. Andree in op. de Brehen ⁶³⁹ (!)	→ presbit.		
750.	Petrus de Naghseles ⁶⁴⁰		1523. 3. 24.	rect. par. eccl.	acol.→ subdiac.	származás: egri ehm.; lit. form.	fol. 71v
			1523. 3. 25.	s. Cosme in op. Sancti Cosme ⁶⁴¹	→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
751.	Alexius de Zond ⁶⁴²	Vác	1523. 3. 24.	rect. par. eccl. in vil.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	származás: váradi ehm.; lit. form.	
			1523. 3. 25.	Asonsalassa ⁶⁴³	→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
752.	Martinus de Zahel ⁶⁴⁴	Eger	1523. 3. 24.	perp. capell. ad alt. s. Iohannis ev. in	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	származás: pécsi ehm.; lit. form.	

⁶³⁷ Szobránc (ma *Sobrance* Szlovákiában) mezőváros az egykori Ung megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 387; ENGEL, *Digitális térkép*, 1UN4.

⁶³⁸ Debrecen mezőváros Bihar megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 597; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BI1.

⁶³⁹ A debreceni Szt. András-templomra lásd MÓDY GYÖRGY, *A Szent András templom és a Verestorony kutatása 1980-ban. Debrecen 1290–1390 között* (A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei 42), Debrecen 1984.

⁶⁴⁰ Nagyszőlős (ma *Vinohradiv* Ukrajnában) mezőváros az egykori Ugocsa megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 430; ENGEL, *Digitális térkép*, 1UG2

⁶⁴¹ Szentkozma elpusztult település Bihar megyében, a mai Berettyóújfalu területén. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 624; ENGEL, *Digitális térkép*, 3BI21.

⁶⁴² Szond mezőváros Bács megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* II, 138–139; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BCS1. – A középkori településre lásd C. TÓTH NORBERT, *Szond. (Egy dél-alföldi mezőváros a középkorban)*, "Quasi liber et pictura." Tanulmányok Kubinyi András hetvenedeik születésnapjára, szerk. KOVÁCS GYÖNGYI, Budapest 2004, 589–600.

⁶⁴³ Asszonyszállása falu lokalizálása kapcsán két egykori település jöhet szóba: 1) Asszonyszállás (Karcagtól északra) és 2) Asszonyszállás (Kiskunmajsa körül). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 14JK2, 56JK6. – Mindkét falu a Jászkun kerületben feküdt, következésképpen földrajzilag a váci egyházmegye területéhez tartoztak, így pedig nyilvánvalóan a kamarai írnok tévedéséből kerülhetett az esztergomi egyházmegye a szövegbe. – Rábik feltételezése, amely szerint a forrásban szereplő névalak a Bars megyei Alsószelezsényre (*Dolné Slažany* Szlovákiában) vonatkozna biztosan téves.

⁶⁴⁴ A pécsi egyházmegye területén két településsel is azonosítható: 1. Szakály település Tolna megyében, 2. Szakál (ma Orfű-Mecsekszakál) falu Baranya megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* II, 523. és III, 449; ENGEL, *Digitális térkép*, 1TO150 és 18BAR3.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
753.	Andreas de Vinna ⁶⁴⁵		1523. 3. 25.	par. eccl. s. Iohannis in Geuthuvan	→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
			1523. 3. 24.	rect. par. eccl. s. Ladislai in vil. Derczen ⁶⁴⁶	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	fol. 72r
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
			1523. 3. 24.	perp. capell. s. Spiritus per se siti in par. eccl. Omn. Sanct. in dicto op. ⁶⁴⁸	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 72v
754.	Mathias de Hammona ⁶⁴⁷		1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
755.	Clemens de Sancto Martino ⁶⁴⁹		1523. 3. 24.	rect. par. eccl. in vil. Drogina ⁶⁵⁰	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: váci ehm., lit. form.	
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
756.	Michael de Sava Senth de Meter ⁶⁵¹	Várad	1523. 3. 24.	rect. par. eccl. s. Benedicti in vil. Sent Benedech ⁶⁵²	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	származás: zágrábi ehm., lit. form.	fol. 73r
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
757.	Georgius de Baia ⁶⁵³		1523. 3. 24.	perp. capell. ad alt. s.	acol. → subdiac.		
			1523. 3. 25.		→ diacon.		

⁶⁴⁵ Vinna (ma Vinné Szlovákiában) falu az egykori Ung megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 400; ENGEL, *Digitális térkép*, 2UN8.

⁶⁴⁶ Derczen (ma Ukrajnában) falu az egykori Bereg megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 414; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BRG6.

⁶⁴⁷ Homonna mezőváros lokalizálására lásd 2. sz.

⁶⁴⁸ Lásd az előző jegyzetet.

⁶⁴⁹ Kunszentmárton mezőváros a Jászkun kerületben. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1JK3. – RÁBIK, *Camera*, 256.

⁶⁵⁰ Deregnő lokalizálására lásd 136. sz.

⁶⁵¹ Szávaszentdemeter (ma *Sremska Mitrovica* Szerbiában) mezőváros Szerém megyében, amely a szerémi egyházmegye központja. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZM36.

⁶⁵² Szentbenedek egykori település Arad megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 4AD41.

⁶⁵³ Baja mezőváros Bodrog megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* II, 189; ÁMTF I, 708; KUBINYI, *Városfejlődés és városhálózat*, 11. sz. (60); ENGEL, *Digitális térkép*, 1BDG30.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1523. 3. 26.	Georgii in par. eccl. Omn. Sanct. in vil. Zenas ⁶⁵⁴	→ presbit.	származás: kalocsai eh.m., lit. form.	
758.	Thomas Zekel ⁶⁵⁵	Pécs	1523. 3. 25.	rect. cap. s. Erasmi in par. eccl.a in vil. Hydasch ⁶⁵⁶	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	lit. form.	fol. 73v
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		
759.	Mathias Sach ⁶⁵⁷	Győr	1523. 3. 25.	altar. seu capell. ad alt. BMV in par. eccl. s. Iacobi civ. Gunisc ⁶⁵⁸	cler. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 70v
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		
760.	Matheus de Hust ⁶⁵⁹	Eger	1523. 3. 25.	perp. capell. ad alt. s. Anne in eccl. par. Trium Regum dicte vil. in Hust ⁶⁶⁰	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 71r
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		

⁶⁵⁴ Szénás (ma Nagyszénás) falu Békés megyében, a gyulai uradalom része. A falu eredeti neve Szénásegyház korai templomos hely funkciójára utal. A középkori templomot és a körülötte lévő temetét régészetileg feltárták. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1BÉ8; BLAZOVICH LÁSZLÓ, *A Körös-Tisza-Maros középkori településrendje*, Békéscsaba–Szeged 1985, 265–266.

⁶⁵⁵ Püspökszékely (ma Nagyszékely) település Tolna megyében a pécsi püspök birtokában. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 447, 450; ENGEL, *Digitális térkép*, 1TO125; PET LXXV, 85. sz.

⁶⁵⁶ Püspökhidas (ma Hidas) település Tolna megyében, a pécsi püspök birtokában. Temploma a 14. századi pápai tizedjegyzékben tűnt fel, Mindenszentek patrocíniumát 1411-ben említették első alkalommal. Az épület nyomai a mai falu északkeleti határában terepbájarás során váltak ismertté. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 429; ENGEL, *Digitális térkép*, 1TO33; PET LXXV, 84. sz., CVII, 63; K. NÉMETH ANDRÁS, *A középkori Tolna megye templomai*, Pécs 2011, 104. sz. (75–76).

⁶⁵⁷ Szák falu (ma Szákszend) Komárom megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 512; ENGEL, *Digitális térkép*, 1KM23.

⁶⁵⁸ Kőszeg mezőváros lokalizálását lásd fentebb. – Az egykori Szt. Jakab-templom hét középkori eredetű oltárát a 17. század közepén bontották el. Vö. BARISKA–NÉMETH, *Kőszeg*, 78–79.

⁶⁵⁹ Huszt (ma Ukrajnában) mezőváros Máramaros vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1MM2.

⁶⁶⁰ Ezek alapján a településen két plébániatemplom működött. Korábban csak a Szt. Erzsébet tiszteletére szentelt volt ismert. Vö. MEZŐ, *Patrocíniumok*, 76–77.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
761.	Gregorius de Ralo ⁶⁶¹		1523. 3. 25.	rect. par. eccl. s. Michaelis in vil. Ybran ⁶⁶²	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		fol. 72r
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		
762.	Valentinus Georgii	Pécs	1523. 3. 25.	perp. capell. cap. defunctorum in vil. Oldan ⁶⁶³	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		
763.	Clemens de Naghfalw ⁶⁶⁴	Várad	1523. 3. 25.	rect. par. eccl. BMV in vil. Giante ⁶⁶⁵	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		fol. 72v
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		
764.	Urbanus de Chiorgo ⁶⁶⁶		1523. 3. 25.	perp. capell. Omn. Sanct. in eccl. par. vil. Zenas ⁶⁶⁷	acol.→ subdiac.	származás: veszprémi ehm.; lit. form.	fol. 73r
			1523. 3. 26.		→ diacon.		
			1523. 3. 27.		→ presbit.		
765.	Iohannes Cham de Bogath ⁶⁶⁸	Milkó (Esztergom)	1523. 3. 26.	perp. altar. seu capell. ad alt. s. Michaelis de Monte s. Petri ⁶⁶⁹	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	származás: egri ehm.; lit. form.	fol. 74v
			1523. 3. 27.		→ diacon.		
			1523. 3. 28.		→ presbit.		

⁶⁶¹ Nagykálló lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁶² Ibrány falu Szabolcs vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 516; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 96; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZB22.

⁶⁶³ Oldány település lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁶⁴ Nagyalu egykori Bihar megyei település. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 617; JAKÓ ZSIGMOND, *Bihar megye a török pusztítás előtt*, Budapest 1940, 305; ENGEL, *Digitális térkép*, 1BI165.

⁶⁶⁵ Gyanté elpusztult falu Bihar megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 609; JAKÓ, *Bihar megye*, 247; ÁMTF I, 621; ENGEL, *Digitális térkép*, 27BI163.

⁶⁶⁶ Csurgó mezőváros Somogy megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* II, 577; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM114.

⁶⁶⁷ Szénás lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁶⁸ Bogát (ma Nyírbogát) falu Szabolcs vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 512; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 45; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZB69.

⁶⁶⁹ Szentpéter (Barcaszentpéter, Petersburg, Brassó környékén). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6SZF20.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
766.	Iacobus Andree Michaelis de Monte Sancti Petri ⁶⁷⁰	Esztergom	1523. 3. 26.	perp. capell. ad alt. s. Petri in par. eccl. s. Petri vil. s. Petri ⁶⁷¹	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	származás: milkói ehm.; lit. form.	
			1523. 3. 27.		→ diacon.		
			1523. 3. 28.		→ presbit.		
767.	Laurentius Konth	Veszprém	1523. 3. 26.	capell. in eccl. par. BMV in op. Nova ⁶⁷²	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	lit. form.	
			1523. 3. 27.		→ diacon.		
			1523. 3. 28.		→ presbit.		
768.	Iohannes [de] Thothfalu ⁶⁷³	Zágráb	1523. 3. 26.	capell. seu altar. ad alt. s. Katherine in eccl. par. s. Martini ⁶⁷⁴	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	lit. form.	
			1523. 3. 27.		→ diacon.		
			1523. 3. 28.		→ presbit.		
769.	Laurentius Kebele	Zágráb	1523. 3. 26.	capell. cap. s. Iohannis ev. in op. Lindva ⁶⁷⁵	acol.→ subdiac.	származás: esztergomi ehm.; lit. form.	
			1523. 3. 27.		→ diacon.		
			1523. 3. 28.		→ presbit.		
770.	Nicolaus Chente		1523. 3. 26.	capell. seu altar. ad. alt. s. Crucis in eccl. par. BMV in op. Lindva ⁶⁷⁶	acol.→ subdiac.	lit. form.	
			1523. 3. 27.		→ diacon.		
			1523. 3. 28.		→ presbit.		
771.	Benedictus fil. Iohannis	Veszprém	1523. 3. 26.	capell. cap. Corp. Chr. in op. Bercence ⁶⁷⁷	acol.→ subdiac.		
			1523. 3. 27.		→ diacon.		
			1523. 3. 28.		→ presbit.		

⁶⁷⁰ Lásd az előző jegyzetet.

⁶⁷¹ Lásd az előző jegyzetet.

⁶⁷² Nova mezőváros Zala megyében, a veszprémi püspökség birtokában. Szűz Mária tiszteletére szentelt plébániatemplomát a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 22–23; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL23.

⁶⁷³ Tótfalu település Zala megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 117; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL14.

⁶⁷⁴ Szentmárton (ma Tótszentmárton) falu Zala megyében, a bekcsényi főesperesi kerületben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 107; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL37.

⁶⁷⁵ Alsólendva lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁷⁶ Lásd az előző jegyzetet.

⁶⁷⁷ Bercence mezőváros Somogy megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* II, 593; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM146.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
772.	Urbanus de Pakos ⁶⁷⁸	Pécs	1523. 3. 31.	altar. ad alt. defuncti socius in par. eccl. s. Crucis loci de Pakos ⁶⁷⁹	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		fol. 61v
			1523. 4. 1.		→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
773.	Philippus Scharthoffer	Győr	1523. 3. 31.	perp. attitulum ad mensam illustris dom. comitis Petri Erdudy de Maiorokerek serenissimi regis Hungarie cubicularii ⁶⁸⁰	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		fol. 75r
			1523. 4. 1.		→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
774.	Georgius Nedela	Esztergom	1523. 3. 31.	rect. par. eccl. s. Viti in Costollen ⁶⁸¹	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		fol. 75v
			1523. 4. 1.		→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
775.	Andreas Marchall		1523. 3. 31.	rect. par. eccl. b. Katherine in Rosendal ⁶⁸²	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
			1523. 4. 1.		→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
776.	Urbanus Haynick	Győr	1523. 3. 31.	rect. seu pleb. par. eccl. s.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
			1523. 4. 1.		→ diacon.		

⁶⁷⁸ Paks mezőváros Tolna megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 410; ENGEL, *Digitális térkép*, 1TO5.

⁶⁷⁹ A Szt. Kereszt plébániatemplom a 14. századi pápai tizedjegyzékekben tűnt fel. Patrocíniumát első alkalommal 1429-ben említették, amikor javadalmasa szentelési engedélyt kért. Vö. PET CXIX, 145. sz.; K. NÉMETH, *A középkori Tolna*, 217. sz. (130).

⁶⁸⁰ Monyorókeréki Erdődi Péter gróf, Bakócz Tamás néhai esztergomi bíboros-érsek unokaöccse, II. Lajos király kamarása (1516–1521). FÖGEL, *II. Lajos udvartartása*, 53; LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 163, 1. jz.

⁶⁸¹ Kosztolány (ma *Kostoľany pod Trábečom* Szlovákiában) falu az egykori Bars megyében. Vö. ÁMTF I, 453; ENGEL, *Digitális térkép*, 9BRS10.

⁶⁸² Rosindol (Rózsavölgy, ma *Ružindol* Szlovákiában) település Pozsony megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 4PO 24.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
			1523. 4. 2.	Martini de Schutzen ⁶⁸³	→ presbit.		
777.	Georgius Messarum	Zágráb	1523. 3. 31.	perp. capell. ad alt. Omn. Sanct. par.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
			1523. 4. 1.	eccl. s. Iacobi in	→ diacon.		
			1523. 4. 2.	Drobonick ⁶⁸⁴	→ presbit.		
778.	Michael Mathes (!) de Drobonick ⁶⁸⁵		1523. 3. 31.	perp. cap. ad alt. s. Petri in eccl. par. s.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
			1523. 4. 1.	Iacobi dicti loci de	→ diacon.		
			1523. 4. 2.	Drobonick ⁶⁸⁶	→ presbit.		
779.	Petrus Gere de Drobonick ⁶⁸⁷		1523. 3. 31.	perp. capell. ad. alt. s. Iohannis ev. in	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
			1523. 4. 1.	eccl. par. BMV in Lindva ⁶⁸⁸	→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
780.	Martinus Salich	Esztergom	1523. 3. 31.	perp. capell. in par. eccl. s. Nicolai de	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
			1523. 4. 1.	Linchz ⁶⁸⁹	→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
781.		Zágráb	1523. 3. 31.	perp. capell. ad alt. BMV in eccl. par. s.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		

⁶⁸³ Az egykori Lövvő (ma *Schützen am Gebirge* Ausztriában) település helyén a 15. század elején létesült falu Sérc néven. A Kismarton közelében lévő Vas megyei falu a monyorókeréki uradalomhoz tartozott. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, II, 728–729; ENGEL, *Digitális térkép*, 1VS37.

⁶⁸⁴ Dobronak mezőváros lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁸⁵ Lásd az előző jegyzetet.

⁶⁸⁶ Lásd az előző jegyzetet.

⁶⁸⁷ Lásd az előző jegyzetet.

⁶⁸⁸ Alsólendva lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁸⁹ Szilincs (ma *Zeleneč* Szlovákiában) falu Pozsony megyében, a pozsonyi káptalan birtokában. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1PO32; C. TÓTH–LAKATOS–MIKÓ, *A pozsonyi prépost*, 112, 238. – RÁBIK téves olvasata alapján Dolánnal (ma *Dolenci* Szlovéniában) azonosította.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
	Urbanus Fast de Vinnichaz ⁶⁹⁰		1523. 4. 1.	Marie Magdalene in Strigo ⁶⁹¹	→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
782.	Antonius de Wolavela ⁶⁹²		1523. 3. 28.	rect. par. eccl. s. Anne dict. vil. ⁶⁹³	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 76v
			1523. 3. 31.		→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
783.	Andreas de Sancto Michaelis ⁶⁹⁴		1523. 3. 28.	capell. ad alt. s. Michaelis in eccl. par. s. Michaelis ⁶⁹⁵	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.		fol. 77r
			1523. 3. 31.		→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		

⁶⁹⁰ Vinica (ma Horvátországban) mezőváros Varasd megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2VD17. – LAKATOS BÁLINT feltételezése szerint azonos lehet Orbán káplánnal, aki egy végrendelet kapcsán tett bevallást. Vö. LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 158, 7. jz.

⁶⁹¹ Sztrigó lokalizálását lásd fentebb.

⁶⁹² *Volavje* település Horvátországban, Zágráb megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZB65.

⁶⁹³ A templom azonosítása problémás, ugyanis az említett település plébániájának patrocínium Havas Boldogasszony volt. Felmerülhet még a közeli *Gorica Svetojanska* templomával történő azonosítás lehetősége is, azonban ennek védőszentje a 14. századi pápai adójegyzékek alapján Szt. János, míg a 16. század eleji kútfőkben már Szt. Anna tűnt fel. Erre lásd LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 160, 3. jz.

⁶⁹⁴ Azonosítása nem lehetséges, ugyanis számos azonos nevű település létezett a zágrábi egyházmegye területén.

⁶⁹⁵ Lásd az előző jegyzetet.

I/B. ASV Cam. Ap., Div. Cam.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
1.	Georgius ⁶⁹⁶	Esztergom	1498. 2. 2.	ep. Bodoniensis	→ ep.	egri segédpüspök; lit. form.	vol. 52, fol. 63r

I/C. Archivio di Stato di Roma (Róma)

Tribunale del Vicariato vol. 335

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
1.	Emericus fil. Blasii Nagh	Vác	1509. 9. 22.	–	scol. → subdiac.		fol. (51r) 57v
2.	Emericus de Baraton ⁶⁹⁷	Várad	1511. 04. 10.		scol. → prim. tons.		fol. (88r) 88v
3.	Thomas de Duenese de Illi	Erdély					
4.	Stephanus de Tavarna ⁶⁹⁸ Ungarus	Eger	1512. 04. 18.	altar. s. Anne in eccl. s. Iacobi maioris	→ subdiac.		fol. (128r) 129v

I/D. Archivio Storico Diocesano, Archivio del Vicariato (Róma)

Ordinazioni Sacerdotali vol. 1.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
1.	Vincentius Zechen de Malofalwa ⁶⁹⁹	Csanád	1521. 3. 16.	rect. eccl. s. Georgii	cler. → subdiac.		fol. 288v

⁶⁹⁶ A győri székeskáptalan prépostja (1492–1502), bodonyi püspök (1498–1502), egri segédpüspök (1498). Vö. KÖBLÖS, *Az egyházi középréteg*, 390 (35. sz.); C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 122.

⁶⁹⁷ Baratony nevű falu a középkorban Nógrád megyéből ismert. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 3NO103.

⁶⁹⁸ Tavarna (ma *Tovarné* Szlovákiában) falu Zemplén megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZN8.

⁶⁹⁹ Vélhetőleg a Csanád megyei Makófalva településről van szó. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1CSD34.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
2.	Iohannes de Vascasentmarton ⁷⁰⁰	Veszprém	1523. 3. 21.	pleb. in eccl. s. Crucis loci Cerestur ⁷⁰¹			fol. 389r

I/E. MNL OL DF

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
1.	Thomas ⁷⁰²	Esztergom	1497. 10. 28.	ep. Moldaviensis	→ ep.	OP, esztergomi segédpüspök; lit. form.	209 059
2.	Franciscus de Sangel ⁷⁰³	Erdély	1518. 3. 29–31.	pleb. BMV de Sangel ⁷⁰⁴	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac. → diacon. → presbit.	lit. form.	257 534

I/F. ÖStA HHStA ED

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
1.	Iohannes Iohannis Nachtpal ⁷⁰⁵	Esztergom	1498. 4. 8.	rect. alt. BMV in op. Sancti Georgii ⁷⁰⁶	acol. → subdiac.	lit. form.	10 175
			1498. 4. 11.		→ diacon.		
			1498. 4. 14.		→ presbit.		

⁷⁰⁰ Vaskaszentmárton (ma Felsőszentmárton) mezőváros Somogy megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM130.

⁷⁰¹ Keresztúr (ma Drávakeresztúr) falu Somogy megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1SM131.

⁷⁰² Szegedi Bacsá Tamás OP, teológiai doktor, a tihanyi apátság kommandátora (1503–1510), nándorfehérvári püspök (1506–1512). HARSÁNYI, *A Domonkos rend*, 328–329; C. TÓTH, *Főpapi archontológia*, 82–83.

⁷⁰³ Azonosítható a hasonló nevű erdélyi kanonokkal (1543–1556), aki a kanonoki testületben a dékáni (1547, 1548, 1553), a szatmári (1543–1545), az ózdi (1548–1553) és a küllői (1554–1556) főesperesi, továbbá a helyettes vikáriusi (1548–1553, 1555–1556) teendőket is ellátta. Plébánosi hivatal idején született két lánya is Márta és Durkó. Vö. MIHALIK, *A kanonok*.

⁷⁰⁴ Szengyel (ma Sângeru de Pădure Romániában) falu Torda megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 1TD31.

⁷⁰⁵ Necpál (ma Prievídza – Necpaly Szlovákiában) falu Nyitra megyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 14NY117.

⁷⁰⁶ Szentgyörgy (ma Svatý Jur Szlovákiában) mezőváros Pozsony vármegyében. Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 2PO11.

II. MAGYAROK KÚRIAI SZENTELÉSEIVEL KAPCSOLATOS FOLYAMODVÁNYOK (1418–1453)

ASV Reg. Suppl., Reg. Lat.; LUKCSICS, *XV. századi pápák*, I–II.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
1.	Mathias Valentini	Zágráb	1418. 5. 29.	korábban	–	→ omnes	záradék: quod in urbe Rome a Marco, ep. Bretanan. sine lic. sedis ap. et diocesani sui ad omnes sacr. ord. promotus sit	LUKCSICS I, 96., 104. sz.
2.	Matgias Iacobi de Sentgirolt	Veszprém	1419. 5. 26.	korábban	–	→ omnes	IV. Kelemen bullája ellenére Itáliában egy nap leforgása alatt vette fel az összes ordót	LUKCSICS I, 172. sz.
3.	Stephanus Curt	Eger	1419. 6. 26.	korábban	–	subd., diac.	Gyilkosság, penitenciária felmentése XXIII. János idején, majd in RC promotus est	LUKCSICS I, 177. sz.
4.	Georgii Inech	Zágráb	1419. 11. 12.		acol. rect. par. eccl. B. Marie de Beliz		záradék: de ord. sacr. in RC	LUKCSICS I, 219. sz.
5.	Iorius Geron	Győr	1425. 11. 12.			acol. → omnes	záradék: in RC celebrandi	LUKCSICS I, 837. sz.

¹ A javadalom elhelyezkedésére vonatkozik. Azon esetekben, amikor a származás és a beneficium egyházmegyei különböznek, az előbbire vonatkozó adat a *status/ordo* rovatban szerepel. – Azon esetekben tüntettem fel az eredeti levéltári jelzeteket, ahol az eredeti forrásokat átnézve a Lukcsics-féle regesztákhoz képest több releváns információt találtam.

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
6.	Paulus	Veszprém	1425. 12. 19.		rect. eccl. de Beren	→ omnes	záradék: in RC	LUKCSICS I, 841. sz.
7.	Petrus Andree de Gara	Pécs	1426. 4. 17.			cler. → omnes	záradék: in RC promoveri	LUKCSICS I, 878. sz.
8.	Petrus Andree	Nyitra	1427. 1. 10. és 16.		rect. par. eccl. s. Stephani regis in Rybnyk/Ryneck, Strig. d.	acol. → omnes	esztergomi ehm. javadalom; záradék: in. RC, conc., si sint artati'	LUKCSICS I, 899, 902. sz.
9.	Iacobus Landi de Thur	Vác	1428. 4. 20.		rect. par. eccl. B. Petri ap. de Bamibgy	acol. → omnes	záradék: in RC	LUKCSICS I, 999. sz.
10.	Stephanus Georgii de Wbrigest	Pécs	1428. 4. 20.		port. in Kaydich	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1000. sz.
11.	Paulus Antonii Kormus	Esztergom	1428. 12. 13.		rect. par. eccl. s. Georgii de Felet	acol. artatis → omnes	záradék: a quocumque antistite in RC residenti, ext. temp., si sit/sint artatus/artati	LUKCSICS I, 1042. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 41rv
12.	Ambrosius Iohannis Kazdagh de Terebes	Erdély			rect. par. eccl. s. Martini de Sanctomartino			LUKCSICS I, 1043., 1058. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 41r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 274r
13.	Benedictus Iohannis de Rasscha				rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Bodoch			LUKCSICS I, 1044–1045. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 41v-42r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 275rv
14.	Gregorius Stephani de Serke	Esztergom			port. par. eccl. Corp. Chr. de Serke			LUKCSICS I, 1048. sz.; Reg. Suppl.
15.	Demetrius Georgii Kenches de Kyswerda	Eger			rect. par. eccl. s. Margarete de Chat			
16.	Mathias Michaelis aurifabri de Waranno	Zágráb			rect. par. eccl. s. Ladislai de Sanctoladislao			
17.	Iacobus Valentini de Camants	Veszprém	1428. 12. 16.		port. par. eccl. B. Marie V. de Cussida			LUKCSICS I, 1048. sz.; Reg. Suppl.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
								Vol. 232, fol. 44v-45r
18.	Iohannes Michaelis	Bács	1428. 12. 17.		rect. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Irug			LUKCSICS I, 1049. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 48v
19.	Ladislaus Georgii	Erdély			rect. par. eccl. s. Spiritus de Bere			LUKCSICS I, 1050. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 48v
20.	Gallus Luce	Bács	1428. 12. 19.		port. par. eccl. B. Marie de Waradinopetri			LUKCSICS I, 1051. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 48rv
21.	Nicolaus Thome	Esztergom	1428. 12. 22.		port. par. eccl. B. Marie V. de Pest			LUKCSICS I, 1053., 1058. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 58r; . Lat. Vol. 298, fol. 274r
22.	Ladislaus Petri	Bács			port. par. eccl. s. Crucis de Chamonch			LUKCSICS I, 1054. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 58r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 274v
23.	Brixius Iohannis	Eger			port. par. eccl. s. Ladislai de Zemlen			LUKCSICS I, 1055. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 58v; Reg.
24.	Stephanus Ladislai				rect. par. eccl. s. Ladislai de Sri			
25.	Martinus Nicolai	Erdély			port. par. eccl. s. Helene de Torda			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
								Lat. Vol. 298, fol. 274v
26.	Clemens Benedicti	Pécs			rect. par. eccl. s. Martini de Huz			LUKSICS I, 1056. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 58v; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 274r
27.	Georgius Andree	Zágráb			rect. par. eccl. B. Marie V. de Heghen			LUKSICS I, 1057. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 58v-59r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 274rv
28.	Blasius Iohannis	Eger	1428. 12. 27.		rect. par eccl. B. Marie de Toussa			LUKSICS I, 1075. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 57r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 276r
29.	Michael Laurentii de Racontz				rect. par. eccl. s. Ladislai de Raconts			LUKSICS I, 1076. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 57r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 276rv, 279v
30.	Thomas Iohannis de Boucka				rect. par. eccl. s. Nicolai de Boucka			LUKSICS I, 1077. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 56v; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 276r
31.	Gregorius Nicolai	Erdély			rect. par. eccl. B. Marie de Berne			
32.	Petrus Michaelis	Eger			port. par. eccl. s. Egidii de Guntz			
33.	Dyonisius Pauli	Csanád			rect. par. eccl. s. Stephani de Macharaka			

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
34.	Benedictus Petri de Karol	Erdély			rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Ethel			LUKCSICS I. 1078. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 56v-57r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 275v, 276v	
35.	Nicolaus Bartholomei de Karol				port. par. eccl. Omn. Sanct. de Karol				LUKCSICS I, 1079. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 57r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 276rv, 279
36.	Stephanus Petri de Keris	Eger			Rect. Par. Eccl. s. Ladislai de Keris				LUKCSICS I, 1080. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 62r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 277rv
37.	Benedictus Thome				port. par. Eccl. s. Margarite de Boucka				LUKCSICS I, 1081. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 220v; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 277r
38.	Ladislaus Luce sutoris	Várad	1429. 1. 2.		rect. par. eccl. s. Georgii de Matha				LUKCSICS I, 1082. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 81r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 278r
39.	Benedictus Nicolai de Stara	Eger			port. par. eccl. B. Anne de Stara				
40.	Michaelis Pauli de Ezdencz	Vác	1429. 1. 3.		rect. par. eccl. curate s. Ladislai de Fornas				
41.	Iohannes Nicolai de Willak	Várad			rect. par. eccl. s. Spiritus in Magor				

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
42.	Valentinus Michaelis de Rivulis Dominarum	Eger	1429. 1. 4.		rect. par. eccl. s. Spiritus de Rivulis dominarum			LUKCSICS I, 1085. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 86r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 277v- 278v
43.	Iacobus Petri de Varano				cap. sive port. par. eccl. s. Sigismundi de Wffalu/ Vusfalva			
44.	Iohannes Iohannis	Esztergom		port. par. eccl. B. Marie Magdalene de Bande	LUKCSICS I, 1087. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 69r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 277v, 278v			
45.	Paulus Stephani de Azalou	Eger		altar. sive port. par. eccl. s. Iohannis ev. de Azalou				LUKCSICS I, 1088. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 69r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 277rv, 278v
46.	Michael Laurentii de Azalow			altar. sive port. par. eccl. B. Marie V. de Sizo				
47.	Emelricus (!) Clementis de Banicino	Pécs			rect. par. eccl. s. Stephani de Banicino			
48.	Nicolaus Michaelis de Cergew	Eger			altar. ad alt. s. Iohannis ev. in par. eccl. s. Iohannis ev. de Cergew/Azalou			
49.	Stephanus Nicolaus de Vasarhel		1429. 1. 6.		pleb. par. eccl. s. Martini de Veus			
50.	Paulus Benedicti de Resurche/ Kesneche				altar. sive port. par. eccl. B. Marie V. de Sizo			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
51.	Emericus Clementis	Pécs	1429. 1. 7.		rect. par. eccl. s. Stephani in Sanctostephano	scol. → omnes	záradék: l. előző + ad omnes, diebus festivis immedietate sequenti in Romana urbe possit	LUKCSICS I, 1089. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 85r
52.	Iohannes Iacobi de Bodrog	Bács			rect. par. eccl. s. Spiritus in Waryad	cler. → omnes		LUKCSICS I, 1090. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 87r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 278rv
53.	Paulus de Kalo	Eger	1429. 1. 8.	rect. par. eccl. s. Martini in Keken	LUKCSICS I, 1091. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 87r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 278r			
54.	Petrus de Superiorivilla		1429. 1. 14.		perp. port. eccl. par. s. Emelrici de Ternous			acol. artato → omnes
55.	Michael Ladislai				perp. port. par. eccl. Omn. Sanct. de Sabrants	LUKCSICS I, 1097. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 103r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 279v		
56.	Petrus Iacobi	Veszprém			rect. par eccl. s. Georgii de Weged	LUKCSICS I, 1098. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol.		
57.	Petrus Iohannis				rect. par eccl. s. Catherine in eccl. s. Marie de Coppan			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
								103r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 279v
58.	Gregorius Nicolai		1429. 1. 24.		rect. par. eccl. s. Spiritus de Sag			LUKCSICS I, 1099. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 117v-118r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 279v-280r
59.	Benedictus Valentini	Erdély			rect. par. eccl. s. Crucis de Wale			LUKCSICS I, 1100. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 133r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 281r
60.	Ladislaus Gregorii de Ignech	Eger			rect. par. eccl. s. Cosme et Damiani de Ignech			LUKCSICS I, 1101. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 118r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 279v-280v
61.	Dominicus Nicolai de Hosuimesuch				rect. par. eccl. s. Martini de Seruia			LUKCSICS I, 1102. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 117r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 280r
62.	Dominicus Petri	Veszprém			rect. par. eccl. s. Nicolai de Patro			
63.	Stephanus Egidii de Sizo				perp. port. par. eccl. s. Georgii de Sizo			
64.	Thomas Damiani	Erdély			rect. par. eccl. s. Thome de Ode Warffalva/ Wuffalova			
65.	Blasius Thome	Csanád			rect. par. eccl. s. Georgii de Temeswair			
66.	Thomas Blasii de Sanctospiritu	Zágráb			port. par. eccl. s. Spiritus de Sanctospiritu			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
67.	Nicolaus Mathei de Sanctospiritu				port. par. eccl. s. Crucis de Waycoch			Vol. 232, fol. 117r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 280v-281r
68.	Matheus Michaelis de Ywain	Eger			rect. par. eccl. B. Marie de Isnata			LUKCSICS I, 1104. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 117r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 280v-281r
69.	Augustini Michaelis de Petri	Zágráb			perp. port. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Greche			LUKCSICS I, 1105. sz.
70.	Petrus Stephani de Bancfalva		1429. 1. 26.		rect. par. eccl. B. Bartini confessoris de villa s. Martini			LUKCSICS I, 1106. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 148r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 281rv, 282v
71.	Iohannes Stephani de Zarm				rect. par. eccl. s. Blasii de Zerys			LUKCSICS I, 1107. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 147v-148r; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 281v, 282r
72.	Clemens Gregorii de Lappa				rect. par. eccl. B. Marie de Echen			LUKCSICS I, 1108. sz.; Reg. Suppl.
73.	Michael Nicolai	Veszprém	1429. 1. 29.		port. par. eccl. s. Martini de Belchiz	→ omnes		
74.	Thomas Michaelis				rect. par. eccl. s. Martini de Dapsa			
75.	Emelricus Luce de Dombo				port. par. eccl. s. Iohannis ev. de Dombo			

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
76.	Benedictus Stephani				rect par. eccl. s. Michaelis de Fiat			Vol. 232, fol. 147v; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 281v, 282r	
77.	Franciscus Mathei de Luphina	Pécs	1429. 1. 30.		port. par. eccl. s. Pauli de Posegavare				LUKCSICS I, 1109. sz.; Reg. Suppl. Vol. 232, fol. 157v; Reg. Lat. Vol. 298, fol. 282r, 283r, 284r
78.	Antonius Emelrici de Ivan				rect. par. eccl. B. Marie de Sabbadi				
79.	Benedictus Nicolai de Saichz				port. par. eccl. s. Stephani de Muchey				
80.	Iohannes galli de Grubusnicz	Eger	1429. 2. 2.		rect. alt. s. Urbani in par. eccl. Omn. Sanct de Lomperthzac			LUKCSICS I, 1110. sz.	
81.	Ladislaus de Chomareka				rect. alt. s. Nicolai in par. eccl. Omn. Sanct de Lomperthzac			záradék: in RC	LUKCSICS I, 1111. sz.
82.	Nicolaus Gregorii de Cothema	Zágráb	1429. 2. 4.		port. par. cccl. s. Catherine de Cothema			LUKCSICS I, 1112. sz.	
83.	Iohannes Thome de Mezthegnew	Veszprém			port. par. eccl. B. Nicolai de Mezthegnew				
84.	Gregorius Iacobi de Mezthegnew				port. par. eccl. B. Nicolai de Mezthegnew				
85.	Petrus Michaelis de Ganisa				rect. par. eccl. s. Petri de Zehepech			LUKCSICS I, 1113. sz.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
86.	Emelricus Michaelis de Somogwair	Pécs			rect. par. eccl. s. Petri de Somogwair			LUKCSICS I, 1114. sz.
87.	Emelricus Stephani de Somogwair				rect. par. eccl. s. Nicolai de Benech			
88.	Valentinus Andree de Emen				port. par. eccl. B. Marie de Peterd			
89.	Paulus Benedicti de Nort	Veszprém			port. par. eccl. s. Georgii de Sala			
90.	Lucas Blasii de Somogwar				rect. par. eccl. B. Marie de Somogwair			
91.	Michael Benedicti de Vallach				rect. par. eccl. B. Marie de Chokana			
92.	Iohannes Petri de Rocha	Eger			rect. alt. B. Marie in par. eccl. Omn. Sanct. de Lompertzaz			LUKCSICS I, 1116. sz.
93.	Nicolaus Bogdan de Syrt	Zágráb			rect. alt. X milium Virg. in par. eccl. s. Demetrii			
94.	Iohannes Michaeli de Besenew, nobilis	Veszprém	1429. 2. 5.		rect. par. eccl. s. Martini de Besenew		LUKCSICS I, 1117. sz.	
95.	Demetrius Mathei de Chemien	Pécs			rect. alt. s. Georgii in par. eccl. s. Georgii de Chemien			
96.	Iohannes Valentini de Maysa				rect. alt. s. Benedicti in par. eccl. s. Iacobi			

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
					dicti loci de Maysa			LUKCSICS I, 1118. sz.
97.	Michael Ladislai de Corpaadh	Veszprém			rect. par. eccl. s. Simonis et Jude de Gyge			
98.	Demetrius Cosme de Hydwegh	Győr			rect. alt. s. Marie. de Nyeckh			
99.	Iohannes Nicolai de Pereztegh				rect. alt. s. Margarete in par. eccl. s. Stephani regis de Perreztegh			
100.	Thomas Stezni de Zelwsi				rect. alt. s. Petri in par. eccl. s. Demeter (?)t			
101.	Stephanus Pauli de Keczecz	Esztergom	1429. 2. 9.		port. par. eccl. B Catherine de Parvotapolchan o		LUKCSICS I, 1121. sz.	
102.	Dominicus Mathei de Brezosa	Zágráb			port. par. eccl. B. Marie de Bresosa			
103.	Augustinus Ladislai de Marot	Veszprém			port. par. eccl. s. Adriani de Marot			
104.	Benedictus Simonis de Liptovia	Esztergom			port. par. eccl. s. Philippi et Iacobi de Jwach		LUKCSICS I, 1122. sz.	
105.	Nicolaus Augustini de Keczecz				rect. par. eccl. B. Marie de Keczecz			
106.	Ladislaus Nicolai de Ruda				rect. par. eccl. B. Marie de Belicz			
107.	Emelricus Laurentii de Sampson	Veszprém			port. par. eccl. s. Thome de Saul		LUKCSICS I, 1123. sz.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
108.	Stephanus Anthonii de Sanctopaulo				port. par. eccl. B. Marie de Albaecclesia			
109.	Benedictus Pauli de Fened				rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Fened			
110.	Symon Michaelis de Tas			Eger			port. par. eccl. B. Marie de Tas	
111.	Antonius Iohannis de Lasco				portion. par. eccl. Omn. Sanct. de Karos			
112.	AndreasThome de Stanislo	Erdély			rect. par. eccl. s. Martini de Stanislo			
113.	Stephanus Andree de Stryte	Eger			rect. par. eccl. s. Iohannis de Stryte			LUKCSICS I, 1125. sz.
114.	Iacobus Stephani de Sulots				rect. par. eccl. s. Andree de Sancto Andrea			
115.	Dyonisius Laurentii	Pécs	1429. 2. 12.		rect. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Pagany	acol. → omnes	záradék: in RC	LUKCSICS I, 1126. sz.
116.	Petrus Georgii de Petenahaze	Erdély	1429. 2. 14.		rect. par. eccl. s. Crucis de Petenahaze	→ omnes		LUKCSICS I, 1127. sz.
117.	Iohannes Nicolai	Zágráb			port. par. eccl. s. Nicolai de Kaprouchen			
118.	Iohannes Benedicti de Posegaware	Pécs			port. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Lupevia			LUKCSICS I, 1128. sz.
119.	Martini Iohannis de Caproncha	Zágráb			port. par. eccl. B. Marie de Zalavar	→ omnes		
120.	Stephanus Mathie Judicis de Zecchen	Esztergom	1429. 2. 15.		rect. par. eccl. in Dolan	acol. → omnes	záradék: qui hanc almam	LUKCSICS I, 1129. sz.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
121.	Antonius Stephani de Stretz	Nyitra			rect. par. eccl. in Ozar		urbem causa devotionis et peregrinationis non sine modicis fatigiis et laboribus personaliter accesserunt; in RC	
122.	Demetrius Mathie de Chemyn	Pécs			rect. par. eccl. in Chemyn			
123.	Thomas Stephani				rect. par. eccl. in Torda	acol. → omnes		
124.	Benedictus Michaelis de Zelew/ Zechche				rect. alt. BMV in eccl. par. s. Iacobi de Zecchen			
125.	Demetrius Cosme de Hidveg				rect. alt. s. Anne in eccl. par. B. Marie in Nec	acol. → omnes		
126.	Iohannes Antonii de Torda				rect. alt. s. Anne in eccl. s. Georgii in Chemyn			
127.	Iohannes Stephani de Maysa				rect. alt. BMV in eccl. par. s. Iacobi in Maysa			
128.	Michael Laurentii de Danocz				rect. alt. BMV in eccl. par. s. Emerici in Babarcz			
129.	Thomas Ladislai de Lele	Erdély	1429. 2. 16.		rect. par. eccl., in Lele		LUKCSICS I, 1130. sz.	
130.	Iohannes Petri de Chahol				rect. par. eccl. in Chahol			
131.	Iacobus Ladislai de Ursul	Eger			rect. par. eccl. in Ebes			
132.	Iohannes Nicolai de Albaregali	Veszprém			rect. par. eccl. in File			
133.	Vincentius Georgii de Sanctodyonisio	Pécs	1429. 2. 19.		rect. par. eccl. de Sanctodyonisio			LUKCSICS I, 1133. sz.
134.	Bartholomeus Nicolai	Zágráb			rect. par. eccl. in Sobochina			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>	
135.	Damianus Iohannis de Nadhallas	Eger			rect. par. eccl. in Nadhallas				
136.	Emericius Benedicti	Pécs			rect. par. eccl. in Boda				
137.	Ladislaus Andree de Harasti				rect. par. eccl. in Mayssa				
138.	Martinus de Kamenissa	Zágráb	1429. 2. 24.		rect. par. eccl. s. Michaelis de Kamenissa		záradék: in RC	LUKCSICS I, 1135. sz.	
139.	Marcus Galli de Oriavar	Pécs			port. par. eccl. s. Iohannis ante Portam latinam de Luphina				
140.	Nicolaus Michaelis				port. par. eccl. s. Marie de Boca				
141.	Michael Laurentii de Danotz				rect. par. eccl. B. Marie in Dalnek				LUKCSICS I, 1136. sz.
142.	Demetrius Cosme				rect. par. eccl. Omn. Sanct. in Emen				
143.	Petrus Pauli de Bachwallo				port. par. eccl. s. Petri de Bola				LUKCSICS I, 1137. sz.
144.	Stephanus Valentini de Sanctomartino				port. par. eccl. s. Emelrici de Nadast				
145.	Iohannes Stephani de.Mayssa				rect. par. eccl. s. Crucis de Launer			LUKCSICS I, 1138. sz.	
146.	Iohannes Nicolai de Paresteck	Győr			rect. par., eccl. s. Crucis de Gerche			LUKCSICS I, 1139. sz.	
147.	Clemens Thome	Várad			rect. par. eccl. B. Marie de Suna				
148.	Demetrius Benedicti de Lyptovia	Esztergom					rect. par. eccl. s. Anne in Lyptovia	scol. →omnes	propter viarum pericula et longam

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
149.	Gregorius Andree Montis de Chylei	Nyitra			rect. par. eccl. s. Crucis in Bela	→ omnes	distantiam dubitant, ne ad partes (sc. Hungarie) tempore congruo se transferre valeant, in RC	
150.	Emelricus Georgii	Esztergom	1429. 3. 1.		port. par. eccl. Omn. Sanct. de Zekligeht		záradék: in RC	LUKCSICS I, 1142. sz.
151.	Stephanus Michaelis de Ianusd	Várad			port. par. eccl. s. Stephani regis de Ianusd			
152.	Blasius Georgii de Almas				rect. par. eccl. s. Petri de Saap			
153.	Gregorius Iohannis de Kesveten	Eger			par. eccl. s. Elizabeth de Kesveten			LUKCSICS I, 1143. sz.
154.	Iohannes Antonii	Eger			rect. par. eccl. s. Nicolai de Zeeplach			
155.	Antonius Iohannis de Zalancha	Pécs			port. par. eccl. Omn. Sanct. de Dalmats			
156.	Benedictus Alberti de Boba	Győr			rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Couch			LUKCSICS I, 1144. sz.
157.	Ladislaus de Uldach	Esztergom			rect. par. eccl. s. Nicolai de Rechen			
158.	Gregorius Iacobi	Várad	1429. 3. 1.		port. par. eccl. s. Catherine de Chepha			LUKCSICS I, 1145. sz.
159.	Bartholomeus Bartholomei	Esztergom			rect. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Gruisberch			

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
160.	Petrus Ruffi		1429. 3. 2.		port. par. eccl. s. Catherine de Sorkinghen			LUKCSICS I, 1146. sz.
161.	Clemens Georgii				port. par. eccl. s. Georgii de Bobrots			
162.	Michael de Cidmo				port. par. eccl. s. Ursule de Ullembach		LUKCSICS I, 1147. sz.	
163.	Nicolaus Benedicti				port. eccl. s. Cosme et Damiani de Sulusthacedo			
164.	Blasius Pauli	Eger			rect. par. eccl. s. Martini de Irrota			
165.	Gaspar Andree Sutoris	Esztergom	1429. 3. 4.		rect. par. eccl. s. Crucis de Pocha			LUKCSICS I, 1148. sz.
166.	Michael Iohannis	Bács			rect. par. eccl. s. Marie de Sanctogregorio			LUKCSICS I, 1149. sz.
167.	Fabian Antonii	Pécs			rect. par. eccl. B. Marie de Assonfalo			LUKCSICS I, 1150. sz.
168.	Iohannes Benedicti				rect. par. eccl. B. Marie in portu Save			LUKCSICS I, 1151. sz.
169.	Antonius Cosme de Ornad	Bács			rect. par. eccl. s. Pauli in Ornad		záradék: ordinarius: Bernardus, ep. Montisalbensi	LUKCSICS I, 1152., 1182. és 1194. sz.
170.	Ladislaus Petri de Lachez	Esztergom	1429. 3. 5.		rect. par. eccl. s. Nicolai de Rechen			LUKCSICS I, 1154. sz.
171.	Mathias Ladizlai de Kystholna	Pécs	1429. 3. 8.		rect. par. eccl. cap. nuncupate			LUKCSICS I, 1156. sz.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
					s. Iohannis bapt. de Zaaz			
172.	Nicolaus Iohannis de Pakos				port. par. eccl. s. Crucis de Pakos			LUKCSICS I, 1157. sz.
173.	Iohannes Petri de Azod				port. par. eccl. s. Bartholomei de Azod			LUKCSICS I, 1158. sz.
174.	Andreas Iohannis	Bács			port. par. eccl. s. Demetrii de Sirimio			LUKCSICS I, 1159. sz.
175.	Dyonisius Iohannis	Pécs			perp. port. par. eccl. s. Trinitatis de Cacho			LUKCSICS I, 1160. és 1165. sz.
176.	Gregorius Thome				rect. par. eccl. B. Marie de Wihel			LUKCSICS I, 1161. sz. és 1165.
177.	Iacobus Iohannis				perp. port. par. eccl. s. Martini de Fad			LUKCSICS I, 1162. sz. és 1165.
178.	Petrus Ruffi	Erdély	1429. 3. 9.		port. par. eccl. s. Nicolai de Cineris			LUKCSICS I, 1164. sz.
179.	Martinus Georgii	Bács			port. par. eccl. de Zegedino			
180.	Benedictus Blasii	Várad			rect. par. eccl. s. Crucis de Kerek			LUKCSICS I, 1166. sz.
181.	Stephanus Michaelis	Eger			rect. par. eccl. s. Benedicti de Sanctobenedicto			LUKCSICS I, 1167. sz.
182.	Vincentius Hemerici	Várad			rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Zyl			LUKCSICS I, 1168. sz.
183.	Iohannes Petri	Pécs			rect. par. eccl. s. Crucis de Laymer			LUKCSICS I, 1169. sz.
184.	Iohannes Andree	Eger				rect. par. eccl. B. Marie de Heler		

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
185.	Paulus Gregorii	Várad			rect. par. eccl. s. Crucis de Chemerds			LUKCSICS I, 1171. sz.
186.	Michael Petri	Bács			rect. par. eccl. B. Margarite de Theuthee			LUKCSICS I, 1172. sz.
187.	Gregorius Georgii	Várad			rect. par. eccl. s. Martini de Vasaro			LUKCSICS I, 1173. sz.
188.	Benedictus Petri	Eger			rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Hotlaka			LUKCSICS I, 1174. sz.
189.	Dyonisius Thome	Pécs			rect. par. eccl., s. Nicolai de Machach			LUKCSICS I, 1177. sz.
190.	Laurentius de Septemcastris	Erdély	1429. 3. 11.		rect. par. eccl. B. Marie Villenove de Villanova		záradék: conc. si sint artati et committatur ep. Montisalbani	LUKCSICS I, 1180. sz.
191.	Gregorius Iohannis	Veszprém			rect. par. eccl. s. Georgii de Bort			
192.	Laurentius Andree	Erdély			rect. par. eccl. s. Emelrici de Waya			
193.	Gregorius Stephani		1429. 3. 13.		rect. par. eccl. s. Galli de Antwarhel		záradék: conc., ut petitur, pro omnibus, si sint artati et committatur ep. Montisalbani	LUKCSICS I, 1185. sz.
194.	Stephanus Michaelis	Eger			rect. par. eccl. s. Petri de Loma			
195.	Petrus Galli de Lesna				rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Lesna			
196.	Gregorius Simonis	Győr		rect par. eccl. s. Iohannis bapt. de Sabaria				
197.	Simonis Iohannis de Sabaria			rect. par. eccl. B. Marie de Sacharia				

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
198.	Iacobus Michaelis	Pécs			port. par. eccl. s. Emelrici ducis de Babarts			
199.	Valentinus Blasii de Ira	Erdély	1429. 3. 14.		rect. par. eccl. s. Benedicti de Recht	acol. → omnes	záradék: conc. si sint artati et committatur ep. Montisalbani	LUKCSICS I, 1190. sz.
200.	Demetrius Galli de. Hardwarhel				rect. par. eccl. s. Thome de villa s. Thome			
201.	Stephanus Gregorii de Wifalwa	Eger			rect. par. eccl. s. Georgii de Sanctogeorgio			
202.	Barnabas Stephani Ibran				rect. par. eccl. in Euchen/Suthen	scol. → omnes		
203.	Matheus Pauli de Porhorewch	Zágráb			perp. port. par. eccl. s. Cosme et Damiani de Bachowcha			
204.	Paulus Clementis de Dornowcha				perp. port. par. eccl. s. Cosme et Damiani de Bachowcha			
205.	Iacobus Thome de Ferro Ruteniorum	Erdély			rect. par. eccl. s. Michaelis in Novavilla	cler. → omnes		LUKCSICS I, 1194. sz.
206.	Petrus Iacobi	Veszprém	1429. 3. 16.		port. par. eccl. Omn. Sanct. de Mendzenth		záradék: conc., si sit artatus et committatur ep. Auriensi	LUKCSICS I, 1203. sz.
207.	Benedictus de Moras	Csanád	1429. 3. 18.		rect. par. eccl. B. Marie de Cabol	acol. → omnes	záradék: conc. pro omnibus, si sint artati et committatur ep. Auriensi	LUKCSICS I, 1205. sz.
208.	Laurentius Blasii				rect. par. eccl. s. Nicolai de Tarhos			
209.	Antonius Mathei de Marianch	Pécs			port. par. eccl. s. Martini de Sagh	scol. → omnes		

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
210.	Symon Valentini	Eger			rect. par. eccl. s. Michaelis archang. de Bachia	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1206. sz.
211.	Iohannes Philippi Deysap				rect. par. eccl. s. Demetrii de Banfalwa			
212.	Franciscus Georgii de Buttka				rect. par. eccl. s. Margarete de Wisno			
213.	Andreas Galli de Lowas	Zágráb			rect. par. eccl. s. Nicolai de Sanctonicolao de Lovaz			
214.	Paulus Michaelis de Simand	Csanád	1429. 3. 21.		rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Chorekhaz	cler. → omnes	záradék: conc. si sint artati et committatur ep. Montisalbani	LUKCSICS I, 1215. sz.
215.	Stephanus Iohannis de Monozlo	Pécs			rect. par. eccl. s. Andree de Stara	scol. → omnes		
216.	Andreas nati Iacobi de Seachgerus (!)	Erdély			rect. par. eccl. Corp. Chr. in Sanctogeorgio	→ omnes	záradék: conc. pro utroque, si sint artati et committatur ep. Auriensi	LUKCSICS I, 1216. sz.
217.	Iacobus Georgii	Zágráb			rect. par. eccl. s. Michaelis de Peclrer	cler. → omnes	záradék: conc. de ord. sacr. a Didaco epo Auriensi in RC suscipiendis	LUKCSICS I, 1217. és 1227. sz.
218.	Symon Baytam	Eger	1429. 3. 22.		rect. par. eccl. s. Michaelis de Baytam	acol. → omnes	záradék: conc. ut petitur, pro omnibus, si sint artati	LUKCSICS I, 1224. és 1229. sz.
219.	Iohannes Philippi de Isipe				rect. par. eccl. s. Demetrii mart.			
220.	Franciscus Georgii				rect. par. eccl. s. Margarete			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
221.	Benedictus Martini de Patro	Veszprém	1429. 3. 24.		rect. par. eccl. s. Martini de Patro	cler. → omnes	záradék: conc. ut petitur, pro omnibus, si sint artati et committatur Didaco ep. Auriensi	LUKCSICS I, 1229. sz.
222.	Mathies Petri Festi de Clusenticis				rect. par. eccl. s. Michaelis de Albaregali	cler. Wastisslav. d. → omnes		
223.	Georgius Magni Dominici de Sanctoiohanne				rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Camza	cler. Zagrabiensis d. → omnes		
224.	Gallus Demetrii de Rohycha			Pécs	rect. par. eccl. s. Iohannis de Bozias			
225.	Michael Bartholomei de Varanovia	Eger	1429. 3. 25.		port. par. eccl. s. Stephani regis de Varanovia			LUKCSICS I, 1230. sz.
226.	Iacobus Thome	Erdély	1429. 3. 31.		port. par. eccl. s. Nicolai de Bessodia		záradék: conc. si sit artatus et committatur Didaco ep. Auriensi	LUKCSICS I, 1237. sz.
227.	Martinus Iohannis de Bersin/Worcin	Pécs	1429. 4. 6. és 6. 22.		rect. par. eccl. B. Martini in superiori Bersin/Worcin			LUKCSICS I, 1238. és 1303. sz.
228.	Petrus Iacobi	Veszprém	1429. 4. 13.		rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Bebes			LUKCSICS I, 1248. sz.
229.	Lucas Valentini	Esztergom	1429. 4. 15.		perp. port. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Ilka			LUKCSICS I, 1249. sz.
230.	Petrus Laurentii	Pécs	1429. 5. 3.		rect. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Iwan		záradék: conc. pro utroque, si sint artati et committatur ep. Montisalbani	LUKCSICS I, 1258. sz.
231.	Thomas Bricatii	Veszprém			perp. port. par. eccl. s. Andree de Patha	acol. → omnes		
232.	Martinus Georgii de Beschenw	Zágráb	1429. 5. 6.		perp. vicarii/port. eccl. par. s.			záradék: conc. et committatur ep. Auriensi

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
					Benedicti de Beschenw			
233.	Brixius Pauli de Choas	Esztergom	1429. 5. 7.		rect. par. eccl. s. Stephani de Choas	diac. → omnes	záradék: conc. ut petitur, pro utroque, si sint artati et committatur ep. Montisalbani	LUKCSICS I, 1267. sz.
234.	Gregorius Dominici	Csanád			port. par. eccl. B. Marie de Ersommella	acol. → omnes		
235.	Thomas Iohannis de Marcotin	Pécs			rect. par. eccl. s. Martini de Marcotin			
236.	Paulus Laurentii				rect. par. eccl. s. Iohannis bapt. de Iwan			
237.	Augustinus Michaelis				perp. port. par. eccl. b. Marie de Haziagimariacut h			
238.	Andreas Iacobi	Csanád	1429. 5. 11.		port. par. eccl. b. Marie de Sebes		záradék: conc.ut petitur, pro utroque, si sint artati et committatur ep. Auriensi	LUKCSICS I, 1270. sz.
239.	Oswaldus Blasii de Wassan	Eger	1429. 5. 19.		rect. par. eccl. s. Martini de Wassan			LUKCSICS I, 1275. és 1277. sz.
240.	Petru Petri	Pécs			perp. port. par. eccl. Omn. Sanct. de Mathuchira			záradék: conc. de sacr. ord. a Bernardo ep. Montisalbani in RC residente
241.	Nicolaus Thome de Chesmiza	Zágráb	1429. 5. 24.		perp. port. par. ecc1. B. Marie de Varclin		záradék: conc. si sint artati et committatur ep. Auriensi / Conc. de ord. sacr. a Bertrando ep. Montisalbani in RC residente	LUKCSICS I, 1278. sz.
242.	Paulus Petri de Beyke	Bács	1429. 5. 25.		port. par. eccl. s. Nicolai de Fono			LUKCSICS I, 1279–1280. sz.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
243.	Cozma Laurentii de Pukurzerdahel	Pécs	1429. 5. 28.		rect. par. eccl. s. Marie de Welike	scol. → de ord. min. et sacr.		LUKCSICS I, 1284. sz.
244.	Emericus Georgii de Babacha	Várad	1429. 5. 31.		rect. par. eccl. s. Pauli de Bekes	omnes	záradék: conc. de ord. sacr. a Bertrando ep. Montisalbani in RC residente	LUKCSICS I, 1287–1288. sz.
245.	Demetrius Antonii	Pécs	1429. 6. 23.		rect. par. eccl. B. Marie de Fadonar	acol. → omnes	záradék: committatur Bernardo ep. Montis-Albani in RC residenti	LUKCSICS I, 1304. sz.
246.	Iacobus Iohannis de Isip				rect. par. eccl. s. Nicolai de Lach	→ omnes		
247.	Andreas Philippi	Zágráb		rect. par. eccl. in Turchech				
248.	Michael Egidii de Eusii	Várad		rect. par. eccl. s. Martini in Magnavasarii				
249.	Gregorius Dominici	Veszprém	1429. 10. 5.		rect. par. eccl. s. Ladislai regis in Czehn	→ omnes		
250.	Benedictus Pauli				rect. pleb. par. eccl. plebis nuncupati s. Nicolai de Inke			
251.	Iohannes Georgii Iwan de Swl				perp. port. par. eccl. s. Iacobi de Sanctoiacobo			acol. → omnes
252.	Iohannis Thome de Galamback			1429. 10. 20.		perp. port. in eccl. par. s. Ladislai de Katus	→ omnes	LUKCSICS I, 1312. sz.
253.	Dyonisius Blasii/ de Fundeach	Csanád	1429. 10. 24.		pleb. par. eccl. s. Martini de Fyldeyak/ de Fundeach	acol. → omnes	záradék: conc. de ord. sacr. a Bernardo ep. Montisalbani in RC residente	LUKCSICS I, 1314–1315. sz.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
254.	Franciscus Michaelis de Macofalo	Vác			pleb. par. eccl. s. Martini de Inoka			LUKCSICS I, 1314. sz.
255.	Valentinus Demetrii	Várad	1429. 11. 4.		rect. par. eccl. s. Crucis de Illye			LUKCSICS I, 1317. sz.
256.	Valentinus Landislai				rect. par. eccl. B. Marie in Kethegan		záradék: conc. si sint artati, et committatur ep. Montisalbani	
257.	Fabianus Nicolai	Pécs			rect. par. eccl. s. Nicolai/ Michaelis in Gelanj			LUKCSICS I, 1318 és 1320. sz.
258.	Emelricus Gregorii de Keleser	Várad			ect. par. eccl. Corp. Ch. de Keleser			
259.	Gregorius Dominici de Dobovicz	Zágráb	1429. 11. 6.		perp. port. in eccl. s. Iohannis de Alswdwar			LUKCSICS I, 1319. sz.
260.	Kilianus Pauli de Aranas	Pécs	1429. 11. 18.		rect. par. eccl. s. Martini de Ban			LUKCSICS I, 1320. sz.
261.	Pelbartus Petri		1429. 12. 7.		perp. port. in par. eccl. s. Stephani regis de Tholnawar			LUKCSICS I, 1323. sz.
262.	Philippus Iohannis	Eger			pleb. par. eccl. Omn. Sanct. de Galwach	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1324. sz.
263.	Bartholomeus Georgii				rect. par. eccl. s. Martini de Gywlahaza			
264.	Clemens Ladislai	Várad	1429. 12. 12.		port. par. eccl. B. Marie de Gabrian			
265.	Lucas Valentini de Bergendge	Esztergom	1429. 12. 22.		perp. port. in eccl. s. Iohannis bapt. de Ilka	acol. Quinqueecl. → omnes		LUKCSICS I, 1332. sz.

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet
266.	Anthonius de Gay- danch	Eger	1430. 1. 6.		perp. port. eccl. par. de Sabbranch	→ omnes		LUKCSICS I, 1342. sz.
267.	Iacobus Petri de Batha				pleb. de Kerch	acol. → omnes		
268.	Thomas Anthonii de Thest	Bács			perp. port. par. eccl. s. Conrandi	→ omnes		
269.	Stephanus Blasii de Laslohaza				pleb. de Bel Kulud	acol. → omnes		
270.	Matheus Thome de Monostor	Pécs		1430. 3. 21. → subdiac.	perp. port. eccl. par. s. Marie Magd. de Bosoch			
271.	Benedictus Iohannis	Veszprém	1430. 2. 6.		pleb. eccl. par. de Nezde			LUKCSICS I, 1349. sz.
272.	Hemericus Iohannis de Sanctonicholao				pleb. eccl. par. de Dada			
273.	Blasius Petri	Pécs	1430. 2. 11.		perp. port. par. eccl. s. Iacobi de Zachk			LUKCSICS I, 1351. sz.
274.	Iohannes Michaelis pellificis de Zachk				rect. eccl. par. BMV de Vapaphe			
275.	Paulus Dyonisii de Pleterne	Veszprém			rect. par. eccl. B. Catherine V. de Zala	acol. Zagrab. → omnes		
276.	Sebastianus Andree de Apati				rect. par. eccl. s. Crucis de Sanctacruce	acol. → omnes		
277.	Gregorius Luce				perp. port. par. eccl. BMV de Chorgo			
278.	Iacobus Fabiani				perp. port. par. eccl. BMV de Chorgo			
279.	Nicholaus Georgii				perp. port. eccl. par. s. Cosme et			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
					Damiani de Zachan			
280.	Iohannes Michaelis de Apati		1430. 2. 12.		perp. port. par. eccl. s. Martini de Estfant			LUKCSICS I, 1352. sz.
281.	Ladislau Andree de Belawar				perp. port. par. eccl. BMV de Falcos			
282.	Iohannes Iacobi de Zeech	Erdély			rect. par. eccl. s. Laurentii de Sanctolaurentio	acol. Agrien. → omnes		
283.	Fabianus Steffani	Pécs	1430. 2. 15.		rect. alt. Ss. Fabiani et Sebastiani mart. in eccl. par. s. Steffani in Cestet	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1354. sz.
284.	Thomas Anthonii	Bács			rect. alt. s. Catherine in eccl. par. s. Gothardis epi in Gesth	scol. → omnes		
285.	Laurentius Iacobi Institoris	Veszprém	1430. 2. 17.		rect. par. eccl. s. Ladislai de Egros Paulimagni		záradék: conc. pro omnibus, si sint artati	LUKCSICS I, 1355. sz.
286.	Andreas Henrici				perp. port. par. eccl. de Azalo			
287.	Michael Brixii de Sepentuch				perp. port. eccl. par. B. Margarite V. de Camsa			
288.	Valentinus Benedicti				perp. port. par. eccl. B. Sepeutnek			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
289.	Iacobus Stephani de nob. gen de Venier	Várad			rect. par. eccl. s. Crucis de Symonkerech			
290.	Fabianus Gregorii de Perlach	Zágráb			perp. port. par. eccl. s. Georgii in Thurnunch			
291.	Clemens Michaelis	Veszprém			perp. port. par. eccl. de Mere			
292.	Matheus Georgii de Relchel				perp. port. par. eccl. BMV de Omach			
293.	Stephanus Gregorii de Suscicha	Pécs			perp. port. par. eccl. s. Martini de Nava			
294.	Antonius Petri de Batha				perp. port. par. eccl. s. Nicholai de Pathorth	acol. Zagrab. → omnes		
295.	Symon Gregorii de Lipoth	Zágráb			rect. alt. s. Michaelis archang. prope eccl. par. B. Marie in Garinicha	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1356. sz.
296.	Laurentius Iacobi de Egris	Veszprém	1430. 2. 19.		pleb. eccl. s. Ladislai regis in Egris	cler. → omnes		LUKCSICS I, 1357. sz.
297.	Michael Thome de Esekl	Pécs			magister alt. in eccl. BMV in Chappa			
298.	Blasius Thome de Ubetz	Csanád			capell. eccl. s. Michaelis in Iobag			
299.	Gregorius Michaelis de Karentz	Pécs			capell. s. Marie Magd. de Hale			
300.	Andreas Emerici de Assalo	Veszprém			capell. eccl. s. Georgii in Assalo			

Sz.	Név	Egyházmegye ¹	Supplicatio / Concessio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet	
301.	Mathias Gregorii de Dech	Zágráb	1430. 3. 1.		rect. alt. s. Michaelis in eccl. par. B. Marie in Dech	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1358. sz.	
302.	Bartholomeus Dyonisii de Posvalo				perp. port. par. eccl. s. Georgii de Ur			LUKCSICS I, 1362. sz.	
303.	Paulus Galli de Sart				perp. port. par. eccl. s. Crucis de Sanctacrucis				
304.	Nicolaus Simonis	Győr				rect. par. eccl. s. Crucis de Mosna			
305.	Gaspar Michaelis	Esztergom	1430. 3. 2.		perp. port. par. eccl. s. Andree de villa s. Andree	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1363. sz.	
306.	Benedictus Marci	Veszprém			perp. port. par. eccl. s. Michaelis de Sanctomichaele				
307.	Blasius Iohannis de Almamenzout				perp. port. par. eccl. Omn. Sanct.				
308.	Emelricus Marcii	Győr			port. perp. par. eccl. s. Nicolai de Sabaria			LUKCSICS I, 1364. sz.	
309.	Gregorius Iacobi de Sabachina				perp. port. eccl. B. Marie de Messinch				
310.	Gallus Andree de Taba	Veszprém				rect. par. eccl. s. Petri de Conches			
311.	Petrus Valentini de Boldwa	Eger	1430. 3. 25.		rect. alt. in eccl. par. s. Martini de Forro			LUKCSICS I, 1366. sz.	
312.	Paulus Pauli	Zágráb	1430. 3. 27.		perp. vic. presbyteratus in eccl. B. Marie de	→ presbit.		LUKCSICS I, 1367. sz.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
					superiori Denere			
313.	Michael Cosme de Polisna				perp. port. par. eccl. s. Crucis de Hutina			
314.	Emericus Benedicti	Pécs			perp. port. par. eccl. s. Martini de Nemeti			LUKCSICS I, 1368. sz.
315.	Iohannes Valentini	Csanád			perp. port. par. eccl. s. Petri de Sanctopetro			
316.	Iacobus Iohannis	Várad			rect. par. eccl. s. Andree de Bressem			
317.	Michael Mathei	Esztergom			perp. port. par. eccl. Walburgis de Helta			LUKCSICS I, 1370. sz.
318.	Paulus Stephani Magni de Nagberind	Eger	1430. 3. 28.		perp. port. par. eccl. BMV de Misse			
319.	Nicolaus Iohannis				perp. port. par. eccl. s. Stephani de Jech			LUKCSICS I, 1371. sz.
320.	Matthias Gilleni	Pécs			perp. port. par. eccl. s. Andree de Vrec			
321.	Urbanus Andree		1430. 3. 29.		perp. port. eccl. s. Petri de Pozega	acol. → omnes		LUKCSICS I, 1372. sz.
322.	Bartholomeus Andree	Várad			rect. par. eccl. s. Michaelis de Sadan			
323.	Iohannes Blasii		1430. 3. 30.		rect. par. eccl. B. Marie de Iras			
324.	Martinus Pauli	Eger			perp. port. par. eccl. Omn. Sanct. de Siman		záradék: promotio exponentium ad omn. sacr. commissa est Bernardo, ep. Montisalb. in RC residenti.	LUKCSICS I, 1381. sz.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
325.	Gallus Iohannis de Besermene	Várad			perp. port. par. eccl. Omn. Sanct. de Besermene			LUKCSICS I, 1382. sz.
326.	Bartholomeus Gregorii de Cheffa				perp. port. par. eccl. B. Marie de Cheffa			
327.	Matheus Petri	Veszprém	1432. 7. 2.		rect. eccl. par. de Padrach	cler. → omnes	záradék: conc. pro omnibus in primis temporibus in presentia dom.i nostri pape	LUKCSICS II, 104. és 107. sz.
328.	Briktius Petri				rect. par. eccl. de Isyp			
329.	Iohannes Francisci	Pécs			vic. perp. alt. s. Francisci in eccl. par. de Siczew			
330.	Gregorius Gregorii de Posega		1433. 1. 29.	1433. 3. 28. → presbit.	capell. perp. ad alt. BMV in par. eccl. s. Pauli de Posega	subdiac. → omnes		LUKCSICS II, 133. sz.
331.	Nicolaus Iohannis de Szek		1433. 6. 5.		rect. par. eccl. Omn. Sanct. in Gulay	acolit. → omnes	in servitio Sigismundi imperatoris existentis	LUKCSICS II, 156. sz.
			1433. 7. 13.			subdiac.→ omnes	Sigismundi Romanorum imperatoris familiaris	LUKCSICS II, 173. sz.
332.	Antonius Aegidii de Kezthowlz	Bács			canonicus eccl. coll. s. Sapientiae de Titulo			servitoris et familiaris Sigismundi imperatoris
333.	Iohannes Iohannis de Lutery	Zágráb	1433. 7. 27.		canonicus Zagrabiensis	diac. → presbit.	supplicat Sigismundus rex	LUKCSICS II, 268. sz.
334.	Iohannes Sebastiani	Veszprém	1433. 11. 2.		rect. par. eccl. s. Laurentii de Mere	acolit. → omnes		LUKCSICS II, 322. sz.
335.	Gregorius Andree	Eger			rect. par. eccl. s. Crucis de Bala			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye¹</i>	<i>Supplicatio / Concessio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet</i>
336.	Iohannes Ambrosii				rect. par. eccl. s. Michaelis de Kelbe			
337.	Gallus Michaelis	Várad			rect. par. eccl. s. Petri de Bekes			
338.	Ladizlaus Thome	Vác			rect. par. eccl. s. Nicolai de Sanctonicolao			
339.	Benedictus Laurentii de Dalmad	Pécs	1434. 3. 3.		rect. par. eccl. s. Margarete virg. de Ozora			LUKCSICS II, 337. sz.
340.	Martinus Neyperger	Esztergom	1453. 6. 12.	1453. 9. 22.	rect. alt. s. Trium Regum, in eccl. par. op. s. Georgii	diac. → presbit.	záradék: fiat in primis temporibus per ep. Castellenum; sol. sign.	LUKCSICS II, 1309. és 1313. sz.

III. SZENTELÉSI FOLYAMODVÁNYOK IV. SIXTUS PONTIFIKÁTUSA IDEJÉN (1471–1484)¹

ASV Reg. Suppl.

Sz.	Név	Egyházmegye ²	Supplicatio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb ³	Jelzet
1.	Emericus	Bosznia	1471. 9. 19.	in RC	prep. Bosnensis	→ omnes	záradék: a quocumque; ext. temp.; tribus diebus; sol. sign.; examinetur in Camera – (<i>doctor decretorum</i> , a király szentszéki követe)	vol. 670, fol. 234r; vol. 672, fol. 283v-284r
2.	Albertus Valentini	Erdély	1472. 1. 24.		capell. alt. s. Iacobi in par. eccl. s. Petri et Pauli op. Clusvar	→ omnes	záradék: ab archiep. Apuliensi in eadem Curia residenti	vol. 676, fol. 176rv
3.	Nicolaus Pape (?)	Bosznia	1472. 2. 9.		capell. cap. ad alt. s. Egidii in eccl. b. Agnetis de Dola	→ omnes	in decretorum baccalaureus	vol. 676, fol. 81v
4.	Gregorii Malacz	Esztergom	1472. 12.7.	in partibus	prep. eccl. s. Thome martiris de promontorio Strigoniensis	in minoribus constituti ordinis; → omnes	emberölés alóli felmentést kért, néhai Zrednai	vol. 685, fol. 46r–47v

¹ Ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet CSUKOVITS ENIKŐnek, hogy vatikáni anyaggyűjtése digitális fotómásolatait önzetlenül rendelkezésemre bocsátotta.

² A javadalom elhelyezkedésére vonatkozik. Azon esetekben, amikor a származás és a beneficium egyházmegyei különböznek, az előbbire vonatkozó adat a *status/ordo* rovatban szerepel.

³ A Datárián benyújtott kérvények döntő többsége azonos formulákat tartalmaz, így a záradékban megjelölt kritériumokat a kronológiailag első folyamodványnál tüntettem fel. A következőkben csak az esetleges eltéréseket jelzem.

Sz.	Név	Egyházmegye ²	Supplicatio	Ordinatio	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb ³	Jelzet
							János érsek familiárisa	
5.	Sebastianus Gregorii		1473. 4. 3.	in RC	pleb. de Brise	→ omnes		vol. 689, fol. 188v
6.	Paulus Stephani de Dolante	Várad	1473. 12. 5.	1474. 2. 15–26.	pleb. s. Georgii de Keziali	cler. Zagabriensis; → omnes		vol. 698, fol. 297r
7.	Valentinus Nicolai	Esztergom	1475. 1. 1.	1475. 1. 6–15.	perp. capell. eccl. montis s. Georgii	acol. → omnes		vol. 713. fol. 48r
8.	Mathias Galli	Veszprém	1475. 8. 10.	in RC	rect. alt. s. Crucis in Segusd	subd. → diacon. et presbit.		vol. 724. fol. 171v–172r
9.	Iohannes Aurifer	Erdély	1476. 4. 29.		rect. cap. s. Stephani regis extra muros Mardilethincz	→ omnes	qui in RC iam longa tempora se '[...] sustentavit	vol. 738, fol. 116rv
10.	Stephanus Andree	Pécs	1476. 11. 22.		–	cler. → omnes	visitare ad limina Petri et Pauli apostolorum	vol. 744. fol. 71rv; vol. 745, fol. 36v
11.	Michael Oswaldi	Erdély	1477. 3. 24.		rect. cap. b. Katherine virg. et martiris op. Regen	cler. → omnes	post diligenter in Cam. Ap. factam examinationem	vol. 749. fol. 67r
12.	Petrus Alberti Danoz	Esztergom	1477. 4. 12.		rect. par. eccl. s. Martini conf. de Rap (?), capell. ad alt. s. Spiritus in cimiterio par. eccl. Lossonz	acol. de possessione Phillips (?)→ omnes		vol. 749. fol. 123r
13.	Clemens		1478. 2. 7.		vicarius pleb. par. eccl. plebanatus de Romam	acol. → omnes		vol. 765, fol. 163v–164r
14.	Iohannes de Egersec		1478. 2. 23.		pleb. par. eccl. in Huissaso	cler. → omnes		vol. 766. fol. 91r
15.	Iohannes Lazrentii de Schyywis (?)	Eger	1478. 3.5.		rect. par. eccl. de Orla	→ omnes		

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye²</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb³</i>	<i>Jelzet</i>
16.	Iohannes de Vasarhel		1478. 3. 17.		rect. par. eccl. BMV de Vasarhel	→ omnes		vol. 767, fol. 5r
17.	Iohannes Marar	Erdély	1478. 4. 6.		rect. alt. s. Marie Magdalene in par. eccl. s. Demetri martiris	scol. Agriensis; → omnes		vol. 767, fol. 283rv
18.	Fridericus Sebuck de Norenberga	Győr	1478. 5. 20.		eccl. par. b. Virginis	→ omnes		vol. 769, fol. 31rv
19.	Iohannes Payner fil. Sareli (?) de Tabon		1478. 5. 20.		par eccl. s. Nicolai	cler. Salceburgensis; → omnes		vol. 769, fol. 31v
20.	Petrus de Rindner	Nyitra	1479. 3. 4.		pleb. de Resser	subd. → omnes		vol. 778, fol. 274rv
21.	Iohannes Raxemit	Győr	1479. 4. 16.		rect. par. eccl. s. Nicolai in Cathar	→ omnes		vol. 780, fol. 135v
22.	Matheus de Sancte Cruce	Zágráb	1479. 4. 27.		benef. ad alt. BMV in eccl. s. Crucis in vill. Iacapframusfalva	cler. → omnes		vol. 781, fol. 11v
23.	Iacobus Persyanc		1479. 5. 21.		cap. perp. capell. ad alt. b. Catherine in eccl. BMV in Sabania	→ omnes		vol. 782, fol. 30v
24.	Emericus fil. Benedicti de Vastia	Veszprém	1479. 6. 4.		benef. ad alt. BMV in eccl. s. Alberti vill. Bayane (?)	→ omnes		vol. 782, fol. 194r
25.	Mathias fil. Dominici Dexosus	Zágráb	1479. 6. 4.		preb. s. Martini Subtiarii	cler. → omnes		vol. 782, fol. 244v
26.	Petrus	Erdély	1479. 7. 19.	in partibus	prepositus eccl. Albensis Transilvanensis	→ omnes	Matthias regis Ungarie et Bohemie secretarius	vol. 784, fol. 224r

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye²</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb³</i>	<i>Jelzet</i>
27.	Matheus Petri de Terpad	Veszprém	1479. 8. 19.	in RC	–	scol. → omnes		vol. 785, fol. 40r
28.	Benedictus Zane de Hanigh		1479. 12. 19.	Padova	–	scol. →acolit. et quat. min.	in universitate Paduana in iure canonio et civili studens	vol. 785, fol. 167r
29.	Gregorius Velka		1479. 12. 29.	in RC	rect. alt. Corp. Chr. in Nozenryl (?)	acol. → omnes		Vol. 788, fol. 187v
30.	Gregorius Iohannis Salka		1480. 1. 3.		rect. alt. Corp. Chr. in Negnienl	acol. → omnes	infra vel ext.temp.	vol. 788, fol. 134r
31.	Georgius Iohannis		1480. 1. 3.		rect. par. eccl. BMV in Kweskut	cler. → omnes		
32.	Nicolaus Nir	Győr	1480. 2. 17.		rect. par. eccl. s. Martini Zelerus	subd. → diacon. et presbit.		vol. 789, fol. 272r
33.	Leonardus Puerliponus (?)				rect. par. eccl. s. Andree Inpuerili (?)			
34.	Demetrius Laurentii de Sancta Trinitatis	Pécs	1480. 3. 4.		rect. alt. s. ev. in eccl. s. Spiritus de Ethe	acol. → omnes		vol. 790, fol. 165rv
35.	Moyses Bartholomei Sclai	Vác	1480. 3. 16.		rect. par. eccl. s. Laurentii	cler. → omnes		vol. 790, fol. 197v
36.	Emericus Michaelis Tralidemonostor	Eger			rect. par. eccl. assumptionis BMV			
37.	Paulus Zorardi				rect. par. eccl. de Meyse	acol. → omnes		
38.	Petrus Iany	Esztergom	1480. 3. 25.		pleb. pleban. in Schackasdorff	diac. → presbit.		vol. 290, fol. 260v
39.	Georgius Fabri de Crapina	Zágráb	1480. 4. 18.		preb. alt. s. Wolfgangi in eccl. par. Crapinensis	cler. → omnes		vol. 791, fol. 289rv
40.	Stephanus de Nugger	Eger	1480. 4. 29.		–			vol. 792, fol. 164v–165r

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye²</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb³</i>	<i>Jelzet</i>
41.	Iohannes Gaspar	Erdély	1482. 9. 12.		pleb. seu rect. pleban. de Nabrard			vol. 814, fol. 143v–144r
42.	Andreas Alabor				pleb. et rect. pleban. de Phippes		in vigesimo secundo aetatis	
43.	Iohannes Blasii de Nagsarlo	Esztergom	1482. 10. 15.		pleb. eccl. s. Georgii de Kamend			vol. 815, fol. 106v
44.	Andreas Martini*	Zágráb	1482. 12. 20.		–	scol. → quat. min.		vol. 832, fol. 208v
45.	Bartholomeus Farcasich		1483. 1. 24.		rect. alt. par. eccl. s. Laurentii	subd. →		vol. 819, fol. 88v
46.	Paulus Blasii	Esztergom	1483. 3. 10.		rect. alt. s. Nicolai in eccl. Omn. Sanct.	cler. → omnes		vol. 820, fol. 149v
47.	Emericus Pauli Fabri				rect. alt. s. Georgii in eccl. s. Spiritus de Losonz			
48.	Ambrosius Pauli				rect. alt. s. Sophie in eccl. b. Marie de Maskfalwa			
49.	Iacobus Stephani				rect. alt. Omn. Sanct. in par. eccl. de Hemunetz			
50.	Simon de Mayteni				rect. alt. b. Marie in par. eccl. s. Ladislai de Kekes			
51.	Valentinus de Vada	Bács	1483. 3. 17.		rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Zalka	→ omnes		vol. 820, fol. 230rv
52.	Blasius de Arenglas				rect. par. eccl. s- Elisabeth			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye²</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb³</i>	<i>Jelzet</i>
53.	Matheus Valentini				rect. par. eccl. b. Marie de mesak (?)			
54.	Ladislaus de Doboza				rect. par. eccl. s. ?			
55.	Albertus Micahelis Sartoris				rect. par. eccl. s. Michaelis arch. de Laniky (?)			
56.	Benedictus de Karoll				rect. par. eccl. Omn. Sanct. de Karoll			
57.	Iacobus Iohannis				rect. par. eccl. s. Iohannis bapt.			
58.	Antonius Odas				rect. par. eccl. s. Emerici ducis de Odas			
59.	Michael Ibinka				rect. alt. s. Katherine in eccl. BMV de Zalankemen			
60.	Clemens Nicolai	Esztergom	1483. 03. 25.		rect. cap. s. Spiritus de Cibinio	acol. → omnes		vol. 834, fol. 23v
61.	Gregorius Iohannis Dobvr	Eger			rect. par. eccl. s. Nicolai de Openc			
62.	Andreas Martini	Zágráb	1483. 03. 26.		–	acol. → omnes	cupit in religionem heremitarum	vol. 833, fol. 114v
63.	Ambrosius de Pereneza	Erdély	1483. 4. 2.		pleb. par. eccl. s. Marie Assumptionis	→ omnes		vol. 834, fol. 73rv
64.	Michael de Vinya				pleb. par. eccl. s. Georgii			
65.	Mathias de Censar				pleb. s. Martini			
66.	Blasius de Zarosto Semiel (?)	Pécs			pleb. par- eccl. s. Michaelis			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye²</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb³</i>	<i>Jelzet</i>	
67.	Gregorius de Bear	Csanád	1483. 4. 5.		pleb. par. eccl. s. Andree				
68.	Matheus Nicolai de Cibinio	Esztergom			–	acol. → omnes		vol. 834, fol. 128v	
69.	Antonius de Callo	Eger			pleb. par. eccl. s. Margarite	→ omnes		vol. 834, fol. 17v	
70.	Demetrius [de] Tapolca				pleb. eccl. par. s. Georgii				
71.	Valentinus de Caris				pleb. par. eccl. BMV				
72.	Stefanus (!)				pleb. eccl. s. Georgii				vol. 834, fol. 18r
73.	Valentinus				pleb. s. Emerici				
74.	Benedictus				pleb. s. Michaelis de vil. s. Basce				
75.	Iohannes More	Várad	1483. 4. 8.	in partibus	prepositus Waradiensis	in minoribus ordinibus constitutus; → omnes	Mátyás király szolgálatában: remotus partibus a sua dioc. residet	vol. 821, fol. 183r	
76.	Laurentius Farkasii	Esztergom	1483. 4. 13.	in RC	rect. par. eccl. Omn. Sanct. in Pyneis	acol. → omnes		vol. 834, fol. 262rv	
77.	Ambrosius Lasczne (?)				rect. par. eccl. s. Cecilie in Ryethe	cler. → omnes			
78.	Stefanus (!) de Cherenchen				rect. par. eccl. BMV in Cherne (?)	acol. → omnes			
79.	Stephanus Dionisii de Varsan	Pécs	1483. 5. 15.		pleb. de Nadasd	→ diac. et presbit.		vol. 823, fol. 41v	
80.	Andreas Sestrentz	Győr	1483. 11. 24.		rect. par. eccl. s- Martini de Belmure (?)	acol. → omnes		vol. 831, fol. 218rv	
81.	Urbanus	Győr	1483. 8. 1.	in partibus	electus [episcopus] Iauriensis	→ omnes	de mandato [...] Mathie regis Ungarie	vol. 839, fol. 26v–27r	

IV. VESZPRÉMI EGYHÁZMEGYÉSEK SZENTELÉSI FOLYAMODVÁNYA VI. SÁNDOR PONTIFIKÁTUSA IDEJÉN (1492–1503)

ASV Reg. Suppl. = MREV IV.

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>MREV</i>
1.	Stephanus Nicolai Cothenas	1492. 12. 7.		rect. alt. s. Katerine virg. siti in eccl. BMV in loco Taur	→ omnes		IV, CXIII. sz.
2.	Michael Benedicti	1493. 1. 11.		rect. alt. BMV. siti in eccl. s. Benedicti de Tobarda	scol., acol. → omnes		
3.	Urbanus Georgii	1493. 2. 22.	1493. 3. 2.	capell. ad alt. s. Nicolai in par. eccl. s. Dominici extra muros Alberegalis	acol. → subdiac.		
4.	Blasius Georgii	1493. 3. 19.		pleb. eccl. par. s. Petri martiris in Catacul			
5.	Thomas de Neri			rect. alt. BMV. in eccl. s. Demetrii	acol. → omnes		
6.	Petrus Iohannis Chapo			pleb. eccl. par. de Soch	scol. → omnes		
7.	Matheus Pauli			pleb. eccl. s. Martini in vil. s. Martini	→ omnes		
8.	Nicolaus Antonii de Zenthmatgon (!)	1493. 5. 13.		pleb. s. Martini	→ omnes		
9.	Michael Luce de Zatachy			rect. alt. BMV	acol. → omnes		
10.	Petrus Andree [de] Narosapat			–	acol. → omnes		
11.	Sebastianus Benedicti de Uylak	1493. 5. 14.		rect. alt. defunctorum siti in eccl. par. s. Martini in Kemiresheg	→ omnes	javadalom: esztergomi ehm.	
12.	Stephanus Nicolai de Hethdywes			pleb. eccl. s. Michaelis de Sancto Michael	acol. → omnes		
13.	Georgius Pauli Palychus			rect. alt. s. Catherine virg. in eccl. BMV			
14.	Nicolaus de Dombo	1493. 3. 15.		rect. capell. visitationis virg. Marie situate (!) in par. [eccl.] de Dombo			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>MREV</i>
15.	Iohannes de Toti			perp. capell. ad alt. BMV situm in par. eccl. de Toti			
16.	Mathias Cocadi	1494. 5. 3.		capell. perp. s. Marie de Budua (!)	→ omnes		
17.	Martinus de Temeswar						
18.	Michael de Zachini			capell. perp. ad alt. s. Trinitatis op. Chachegura			
19.	Mathias Gregorii			pleb. de Ladani			
20.	Ambrosius Brazo	1495. 4. 13.		rect. alt. s. Ladislai in Koros			
21.	Iohannes Damiani de Veteribuda	1495. 5. 18.		cap. capellanie s. Katherine in eccl. colleg. S. Petri de dicta Veteribuda			
22.	Martinus Fabiani	1495. 5. 19.		perp. capell. capellanie s. Trinitatis			
23.	Sebastianus Gregorii	1495. 5. 23.		rect. alt. BMV in Varaz			
24.	Lucas de Baxna	1496. 1. 14.		perp. capell. ad alt. BMV s. in eccl. s. Alberti		scol. → omnes	
25.	Georgius de Gurbet	1496. 1. 24.		rect. capell. s. Trinitatis in Alberegali (!)	→ omnes		
26.	Georgius de Hettes	1496. 3. 18.		rect. alt. BBMV s. in eccl. par. in Hetenn	cler. → omnes		
27.	Michael Iohannis	1496. 3. 23.		rect. alt. BMV in eccl. s. Cosme et Damiani in Pachod	→ omnes		
28.	Gregorius Fabri			rect. alt. BMV in eccl. s. Emerici op. de Bellawar (!)			
29.	Stephanus de Hudwarel			rect. cap. ad alt. BMV			
30.	Benedictus Petri			rect. alt. s. Marie s. in par. eccl. s. Petri et Pauli apostolorum in vil. Bwthuw			
31.	Petrus Iohannis			pleb. par. eccl. Omn. Sanct. in vil. Bebens			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>MREV</i>
32.	Valentinus de Thilay			pleb. par. eccl. s. Martini			
33.	Iohannes de Capornoch			pleb. par. eccl. s. Demetrii in vil. Vesthent			
34.	Symon Dominici			rect. alt. s. Georgii s. in par. eccl. s. Petri et Pauli in vil. Zenperwr			
35.	Martinus Egrewx			rect. Omn. Sanct. in eccl. s. Pauli			
36.	Paulus de Bonech			rect. alt. in Yad			
37.	Gerardus de Garabanch			rect. alt. BMV in Garabanch			
38.	Petrus de Comar			altar. s. Georgii in Comar			
39.	Franciscus de Salavar	1496. 3. 24.		rect. alt. s. Catherine in eccl. BMV de Thur	acol. → omnes	qui in RC presens existit	
40.	Martinus Budai			rect. alt. s. Thome s.in eccl. BMV de vil. Apascat			
41.	Emericus Laurentii	1496. 5. 12.		rect. alt. s. Katherine s. in par. eccl. de Gmeste (?)	→ omnes		
42.	Augustinus Georgii		1496. 5. 15.	rect. alt. s. Michaelis archangeli s. in cimiterio par. eccl. s. Nicolai	→ subdiac.		
43.	Iohannes de Sogenerated (?)			rect. alt. BMV s. in par. eccl. B. Martini episcopi in Thnw (?)	→ omnes		
44.	Gallus de Patrock			rect. alt. s. Catherine siti in opido Liteghe (?)			
45.	Thomas Was	1496. 7. 10.	1496. 7. 16.	canonicus coll. eccl. Budensis	→ prim. tons. → quat. min. → subdiacon.		
46.	Michael Benedicti	1497. 1. 13.		perp. capell. ad alt. BMV in vil. Thabad	acol. → omnes		
47.	Iohannes Benedicti	1497. 3. 12.	1497. 3. 25.	rect. alt. s. Elizabet in par. eccl. in S. Elizabet	scol.→ prim. tons.		

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>MREV</i>
48.	Simon de Kapornak	1497. 3. 14. és 18.		rect. par. eccl. s. Marie de Bodoghazonfalva	→ omnes		
49.	Georgius Michaelis	1497. 3. 16.		pleb. eccl. vill. de Michal			
50.	Iohannes Galli			capell. b. Catherine in par. eccl. de Rayo	scol. → omnes		
51.	Ambrosius Iohannis			rect. cap. Omn. Sanct. in op. Cepetenech	acol. → omnes		
52.	Michael Iohannis Fabri	1497. 3. 17.		rect. alt. BMV s. in par. eccl. s. Petri de Polian	→ omnes		
53.	Matheus Benedicti Zikia			pleb. par. eccl. s. Martini de Inoka			
54.	Lucas de Koloswar	1497. 3. 18.		beneficatus			
55.	Petrus de Biffalud			altar. de Zenthfalva			
56.	Martinus de Sancto Andrea	1497. 5. 27.		–	acol. → omnes	cum dictus Martinus in RC, ut ipse asserit, aliquamdiu residere habeat; korábban emberölés	IV, CXIV.
57.	Iohannes Emerici Auxi de Nagamus	1498. 4. 2.		pleb. s. Petri de dicta Nagamus			IV, CXIII. sz
58.	Petrus Hosu	1498. 11. 25.		perp. preb. eccl. BMV in Buda	acol. → omnes	származása: esztergomi ehm.	
59.	Emericus de Sanson	1499. 5. 2.		perp. capell. in eccl. par. s. Georgii martiris de Veremen (!)	acol. → omnes	javadalom: pécsi ehm.	
60.	Celestius Galli	1500. 3. 25.		altar. perp. alt. Omn. Sanct. in par. eccl. s. Luce in op. Laybet			
61.	Iohannes Chayar			rect. par. eccl. s. Ladislai prope Riget			
62.	Blaisus Tot	1500. 3. 28.		altar. BMV in par. eccl. in Searuschs	→ omnes		

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>MREV</i>
63.	Ambrosius Pauli			altar. s. Nicolai in par. eccl. in Bring			
64.	Osvaldus de Hettyen			pleb. eccl. d. Petri et Pauli in vil. Sitma			
65.	Benedictus de Corgait			alt. Nicolai in par. eccl. in villa Dobrack			
66.	Iohannes de Etwes	1500. 3. 29.		rect. alt. Omn. Sanct. in par. eccl. in Tuehwr	acol. → omnes		
67.	Iohannes Alberti Gimes			rect. alt. s. Stephani in eccl. par. S. Georgii in Harat	→ omnes		
68.	Matheus de Sardael			perp. altar. alt. s. Trinitatis in par. eccl. de Sardael			
69.	Paulus Nicolai	1500. 4. 3.		rect. par. eccl. in vil. Sentandree		származás: bácsi ehm.	
70.	Barnabas de Wywdwar			rect. alt. BMV in par. eccl. b. Petri et Pauli in op. Wydwar			
71.	Lucas fil. Michaelis Turchi	1500. 4. 6.		capell. capellanie s. Marie V. site in eccl. S. Wladislay regis			
72.	Petrus de Lengel	1500. 5. 18.		rect. alt. BMV de nive in vil. Lengel			
73.	Mathias de Samedio	1500. 5. 21.		rect. par. eccl. de Valuz			
74.	Clemens fil. Iohannis litterati	1500. 5. 26.		capell. ad alt. BMV in eccl. s. Elizabet in vil. Nova	acol. → omnes		
75.	Iohannes de Carponak	1500. 12. 17.		pleb. de Calus			
76.	Georgius de Hathess			pleb. s. Elisabet	→ omnes		
77.	Michael Pauli de Babochya	1501. 3. 23.		rect. alt. s. Egidii de Babochia			
78.	Paulus de s. Elisabeth	1501. 3. 24.		rect. alt. s. Cosme et Damiani in eccl. s. Martini			
79.	Sigismundus Lessonch	1501. 3. 29.		prepositus eccl. Veterisbudensis		nobilis ex utroque parente, in minoribus	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Ordinatio</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>MREV</i>
						ordinibus constitutus; et per breve. et de licentia sui ordinarii	
80.	Martinus Atthadinus	1501. 7. 9.		canonicus et cantor eccl. Colocensis		artium bacalarius; et per breve, quatenus extra curiam et tunc habita licentia sui ordinarii; quatenus vero in RC, tunc sol. sign. sufficit.	

V. MAGYAROK KÚRIAI SZENTELÉSEIVEL KAPCSOLATOS FOLYAMODVÁNYOK ÉS PROMÓCIÓK (1523)

LAKATOS, *Regesta supplicationum*; ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14.

Sz.	Név	Egyházmegye	Supplicatio	Promotio	Status/ordo	Kiadás/jelzet
1.	Blasius Stephani Oneschi	Zágráb	1523. 3. 20.	1523. 3. 20.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	LAKATOS, 19. sz.; fol. 65r
				1523. 3. 21.	→ diacon.	
				1523. 3. 23.	→ presbit.	
2.	Franciscus Iaccavim			1523. 3. 20.	acol. → quat. min. → subdiac.	
				1523. 3. 21.	→ diacon.	
				1523. 3. 23.	→ presbit.	
3.	Michael de Sancto Martino		1523. 3. 22.	1523. 3. 23.	subdiac. → diacon.	LAKATOS, 20., 24. sz.; fol. 65v
				1523. 3. 24.	→ presbit.	
4.	Petrus litteratus			1523. 3. 23.	subdiac. → diacon.	
				1523. 3. 24.	→ presbit.	
5.	Iohannes de Sancto Venceslao	Győr		1523. 3. 23.	scol. → prim. tons. → quat. min.	LAKATOS, 20., 24. sz.; fol. 66r
				1523. 3. 24.	→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
6.	Benedictus de Egerzegh	Veszprém		1523. 3. 23.	scol. → prim. tons. → quat. min.	LAKATOS, 20., 24. sz.; fol. 66v
				1523. 3. 24.	→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
7.	Antonius Horma fil. Georgii Sutoris	Erdély		1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Promotio</i>	<i>Status/ordo</i>	<i>Kiadás/jelzet</i>
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
8.	Baltasar fil. Stephani Balint			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
9.	Georgius fil. Pauli Biborich	Várad		1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	LAKATOS, 20., 24. sz.; fol. 67r
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
10.	Iohannes Toth de Navorath			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
11.	Iohannes Nemeth de Oltarti	Zágráb		1523. 3. 23.	scol. → prim. tons. → quat. min.	LAKATOS, 21. sz.; fol. 67v
				1523. 3. 24.	→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
12.	Thomas de Sancto Petro		1523. 3. 23.	1523. 3. 20.	scol. → prim. tons. → quat. min.	
				1523. 3. 24.	→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
13.	Blasius de Sancto Laurentio	Győr		1523. 3. 24.	acol. → subdiac.	LAKATOS, 26. sz.; fol. 68r
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
14.	Andreas de Leve	Veszprém		1523. 3. 24.	acol. → subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
15.		Győr		1523. 3. 24.	acol. → subdiac.	LAKATOS, 26. sz.; fol. 68v

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Promotio</i>	<i>Status/ordo</i>	<i>Kiadás/jelzet</i>	
	Barnabas fil. Iohannis Molodary			1523. 3. 25.	→ diacon.		
				1523. 3. 26.	→ presbit.		
16.	Stanislaus de Hermisse	Eger		1523. 3. 24.	scol. → prim. tons.	LAKATOS, 25. sz.; fol. 68v–69r	
				1523. 3. 25.	→ quat. min.→ subdiac.		
				1523. 3. 26.	→ diacon.		
				1523. 3. 27.	→ presbit.		
17.	Laurentius Krickken	Esztergom		1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 25. sz.; fol. 69r	
				1523. 3. 25.	→ diacon.		
				1523. 3. 26.	→ presbit.		
18.	Mathias Herner			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 25. sz.; fol. 69v	
				1523. 3. 25.	→ diacon.		
			1523. 3. 26.	→ presbit.			
19.	Blasius de Sancto Martino		Zágráb	1523. 3. 22.	1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 20. sz.; fol. 69v
					1523. 3. 25.	→ diacon.	
					1523. 3. 26.	→ presbit.	
20.	Bernardus de Ferro Castro		Győr	1523. 3. 23.	1523. 3. 24.	acol.→ subdiac.	LAKATOS, 26. sz.; fol. 70r
					1523. 3. 25.	→ diacon.	
					1523. 3. 26.	→ presbit.	
21.	Michael Budin de Vlirach	Zágráb	1523. 3. 24.		scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 21. sz.; fol. 70r	
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
22.	Stefanus de Tegen	Eger	1523. 3. 24.		acol.→ subdiac.	LAKATOS, 23. sz.; fol. 71r	
			1523. 3. 25.		→ diacon.		
			1523. 3. 26.		→ presbit.		
23.	Andreas de Brehen	Várad	1523. 3. 24.		acol.→ subdiac.		
			1523. 3. 25.		→ diacon.		

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Promotio</i>	<i>Status/ordo</i>	<i>Kiadás/jelzet</i>
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
24.	Petrus de Naghseles			1523. 3. 24.	acol.→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
25.	Alexius de Zond	Vác		1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
26.	Martinus de Zahel			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
27.	Andreas de Vinna			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
28.	Mathias de Hammona			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
29.	Clemens de Sancto Martino			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
30.	Michael de Sava Senth de Meter			1523. 3. 24.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
31.	Georgius de Baia			1523. 3. 24.	acol.→ subdiac.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Promotio</i>	<i>Status/ordo</i>	<i>Kiadás/jelzet</i>
				1523. 3. 25.	→ diacon.	
				1523. 3. 26.	→ presbit.	
32.	Thomas Zekel	Pécs		1523. 3. 25.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	LAKATOS, 23. sz.; fol. 73v
				1523. 3. 26.	→ diacon.	
				1523. 3. 27.	→ presbit.	
33.	Mathias Sach	Győr		1523. 3. 25.	cler. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	LAKATOS, 26. sz.; fol. 70v
				1523. 3. 26.	→ diacon.	
				1523. 3. 27.	→ presbit.	
34.	Matheus de Hust	Eger		1523. 3. 25.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	LAKATOS, 23. sz.; fol. 71r
				1523. 3. 26.	→ diacon.	
				1523. 3. 27.	→ presbit.	
35.	Gregorius de Ralo			1523. 3. 25.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	LAKATOS, 23. sz.; fol. 72r
				1523. 3. 26.	→ diacon.	
				1523. 3. 27.	→ presbit.	
36.	Valentinus Georgii	Pécs		1523. 3. 25.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	
				1523. 3. 26.	→ diacon.	
				1523. 3. 27.	→ presbit.	
37.	Clemens de Naghfalw	Várad		1523. 3. 25.	scol. → prim. tons. → quat. min. → subdiac.	LAKATOS, 23. sz.; fol. 72v
				1523. 3. 26.	→ diacon.	
				1523. 3. 27.	→ presbit.	
38.	Urbanus de Chiorgo			1523. 3. 25.	acol. → subdiac.	LAKATOS, 23. sz.; fol. 73r
				1523. 3. 26.	→ diacon.	
				1523. 3. 27.	→ presbit.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Promotio</i>	<i>Status/ordo</i>	<i>Kiadás/jelzet</i>
39.	Iohannes Cham de Bogath	Milkó (Esztergom)	1523. 3. 28.	1523. 3. 26.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 31. sz.; fol. 74v
				1523. 3. 27.	→ diacon.	
				1523. 3. 28.	→ presbit.	
40.	Iacobus Andree Michaelis de Monte Sancti Petri	Esztergom		1523. 3. 26.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 27.	→ diacon.	
				1523. 3. 28.	→ presbit.	
41.	Laurentius Konth	Veszprém		1523. 3. 26.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 27.	→ diacon.	
				1523. 3. 28.	→ presbit.	
42.	Iohannem [de] Thothfalu	Zágráb		1523. 3. 26.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 3. 27.	→ diacon.	
				1523. 3. 28.	→ presbit.	
43.	Laurentius Kebele	Zágráb		1523. 3. 26.	acol.→ subdiac.	LAKATOS, 31. sz.; fol. 74v–75r
				1523. 3. 27.	→ diacon.	
1523. 3. 28.	→ presbit.					
44.	Nicolaus Chente			1523. 3. 26.	acol.→ subdiac.	
				1523. 3. 27.	→ diacon.	
45.	Benedictus fil. Iohannis			Veszprém	1523. 3. 27/28.	
		1523. 3. 27.	→ diacon.			
				1523. 3. 28.	→ presbit.	
46.	Urbanus de Pakos	Pécs	1523. 3. 31.	1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 37. sz.; fol. 61v
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Promotio</i>	<i>Status/ordo</i>	<i>Kiadás/jelzet</i>
47.	Philippus Scharthoffer	Győr	1523. 3. 29.	1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 33. sz.; fol. 75r
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	
48.	Georgius Nedela	Esztergom		1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 33. sz.; fol. 75v
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	
49.	Andreas Marchall			1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	
50.	Urbanus Haynick	Győr		1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	
51.	Georgius Messarum	Zágráb		1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	
52.	Michael Mathes (!) de Drobonick			1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	
53.	Petrus Gere de Drobonick			1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	
				1523. 4. 1.	→ diacon.	
				1523. 4. 2.	→ presbit.	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Supplicatio</i>	<i>Promotio</i>	<i>Status/ordo</i>	<i>Kiadás/jelzet</i>	
54.	Martinus Salich	Esztergom		1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
				1523. 4. 1.	→ diacon.		
				1523. 4. 2.	→ presbit.		
55.	Urbanus Fast de Vinnichaz	Zágráb		1523. 3. 31.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.		
				1523. 4. 1.	→ diacon.		
				1523. 4. 2.	→ presbit.		
56.	Antonius de Wolavela			Zágráb	1523. 3. 28.	scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 34. sz.; fol. 76v
					1523. 3. 31.	→ diacon.	
					1523. 4. 2.	→ presbit.	
57.	Andreas de Sancto Michaelis	1523. 3. 27/28.	1523. 3. 28.		scol. → prim. tons. → quat. min.→ subdiac.	LAKATOS, 29-30., 32. sz.; fol. 77r	
			1523. 3. 31.		→ diacon.		
			1523. 4. 2.		→ presbit.		
58.	Georgius Betzinger	Esztergom	1523. 2. 22.	?		LAKATOS, 14. sz.	
59.	Iohannes de Egerzegh	Veszprém	1523. 3. 22.			LAKATOS, 20. és 24. sz.	
60.	Baltazar fil. Stephani Balint	Erdély	1523. 3. 22.				
61.	Petrus de Sancto Michaelis	Zágráb	1523. 3. 27/28.			LAKATOS, 30. és 32. sz.	
62.	Paulus Dees	Pécs	1523. 3. 27.			LAKATOS, 32. sz.	
63.	Georgius Michael Rusin de Gathala Sildriachen	Eger	1523. 3. 28.			LAKATOS, 35. sz.	
64.	Iohannes Zani de Bogath		1523. 3. 30.				
65.	Fr. Martinus de Cozar	Pécs	1523. 7. 27.				LAKATOS, 57. sz.

VI. MAGYAROK KÚRIAI SZENTELÉSEIVEL KAPCSOLATOS FOLYAMODVÁNYOK (1524)¹ASV Reg. Suppl.; TÓTH, *Adatok*.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás
1.	Iohannes Zachal	Eger	1524. 1. 2.	perp. altar. ad alt. s. Nicholai in par. eccl. s. Marie loci de Patha	acol. → omnes	származás: esztergomi ehm.; záradék: ab ep. Ottocensi ad id deputatus, tribus diebus, ext.temp.	TÓTH, <i>Adatok</i> , 316/1. sz.
2.	Michael de Naghatwan			perp. altar. ad. alt. s. Spiritus in par. s. Margarite		záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 317/2. sz.
3.	Nicholaus de Ewr			perp. altar. ad alt. s. Stephani regis in par. eccl. BMV			TÓTH, <i>Adatok</i> , 317/3. sz.
4.	Petrus Hernad de Orvina	Esztergom		perp. capell. sive altar. ad alt. s. Mathie in par. eccl. s. Nicholai loci Orvina			Reg. Suppl. vol. 1797, fol. 162r
5.	Michael Farchas	Csanád	1524. 3. 10.	rect. par. eccl. Beri de Monostor	acol. → omnes	extr. temp., tribus diebus, sol. sign., examinetur in Cam. Ap., promoveantur per ep. Ottocensem	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 253v
6.	Blasius Masa	Bács		perp. capell. ad alt. s. Nicolai in eccl. par. eiusdem s. Nicolai in vil. Vashoroth	→ omnes		
7.	Andreas de Zenth Mihál			perp. pleb. in eccl. s. Michaelis vil. de Zentmihál	acol. → omnes		

¹ Ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet TÓTH PÉTERnek, hogy vatikáni anyaggyűjtése fotómásolatait önzetlenül rendelkezésemre bocsájtotta.

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás
8.	Mathias Cogma	Vác		perp. pleb. in eccl. s. Symonis et Iudee in vil. Covasi	→ omnes	származás: bácsi ehm., záradék:l. előző	
9.	Nicolaus Chelemen	Csanád		perp. pleb. in eccl. par. s. Marie vil. Bodula		záradék: l. előző	
10.	Lucas de Thesenth	Várad		pleb. par. eccl. s. Crucis op. Tarsa			Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 194v
11.	Demetrius de Dengel	Erdély	pleb. par. sccl. s. Marie in vil. Vezén				
12.	Gregorius Lapradista	Várad	pleb. par. eccl. s. Georgii in vil. Hossuasú				
13.	Michael Nireh		pleb. par. eccl. s. Michaelis in vil. Verhen				
14.	Iohannes Reder		pleb. par. eccl. s. Georgii in vil. Mathia				
15.	Iohannes Simoniis		pleb. par. eccl. s. Michaelis in vil. Palas				
16.	Petrus Hyas	Csanád	pleb. par. eccl. Omn. Sanct. op. de Cimmurhan				
17.	Blasius de Kuthas	Várad	capell. ad alt. s. Michaelis in par. eccl. s. Andree op. de Briny	származás: váci ehm.; záradék: l. előző			
18.	Franciscus Nari		pleb. par. eccl. s. Ladislai regis in op. de Briny	záradék: l. előző			
19.	Thomas de Simigio		capell. ad alt. s. Georgii in eccl. par. eiusdem s. Georgii op. Hussuasú	származás: veszprémi ehm.; záradék:l. előző			
20.	Clemens Hegi	Eger	1524. 3. 11.	perp. capell. ad alt. s. Georgii in eccl. par. s. Laurentii op. Panchota			származás: erdélyi ehm.; záradék: l. előző

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet/kiadás</i>
21.	Franciscus de Varga seu Saag	Vác		perp. capell. ad alt. s. Michaelis in eccl. par. in vil. s. Georgii		származás: esztergomi eh.; záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
22.	Stephanus Chona	Eger		perp. capell. ad a. s. Crucis in eccl. par. s. Laurentii op. Panchota		záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 317/5. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
23.	Georgius Tot	Vác		pleb. par. eccl. in vil. Barbassalasa		származás: egri eh.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 317/6. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
24.	Mathias Ladani	Csanád		rect. par. eccl. s. Crucis in vil. Zolebz		záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
25.	Blasius Sos	Vác		perp. capell. ad alt. in op. Sigre?			
26.	Nicholaus Benedicti tutoris	Csanád	1524. 3. 12.	pleb. par. eccl. s. Helisabet loci Barognia		származás: pécsi eh.; záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
27.	Thomas Georgii Auris	Eger		pleb. par. eccl. BMV Conceptionis de Peer		származás: zágrábi eh.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 317/7. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
28.	Petrus Hyas	Várad		rect. alt. s. Andree in eccl. par. Omn. Sanct. in vil. Zenas		származás: csanádi eh.; záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
29.	Andreas Rosas	Csanád		pleb. par. eccl. s. Andree in vil. Ynatas		záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195r
30.	Franciscus de Audret	Eger	1524. 3. 14.	pleb. par. eccl. s. Crucis in vil. Francica cum filiali Banrasa		származás: erdélyi eh.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 317/8. és 19. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195v
31.	Sebastianus Tot	Várad		capell. ad alt. BMV de conceptionis in vil. Asonvosara		záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195v

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás
32.	Laurentius Nethi			cap. ad alt. s. Adalberti in par. eccl. s. Petri op. Bihar		származás: zágrábi ehm.; záradék: l. előző	
33.	Nicholaus Pauli			pleb. par. eccl. s. Gerardi vil. Nestar			
34.	Georgius Semiz			capell. ad alt. Omn. Sanct. in eccl. par. Assumptionis BMV in op. Hamande			
35.	Franciscus de Zilla	Erdély		capell. ad alt. Corp. Chr. in eccl. par. Omn. Sanct.	acol. → omnes	záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197rv
36.	Andreas Deso	Várad		cap. ad alt. s. Fabiani et Sebastiani in eccl. par. et vil. eisdem s. Fabiani et Sebastiani			
37.	Michael de Lonya	Eger		cap. ad a. s. Antonii in eccl. s. Bartholomei in op. Giengius	→ omnes	származás: váci ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 318/9. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 195rv
38.	Michael de Viti	Erdély		pleb. par. eccl. in vil. de Vetes		származás: váradi ehm.; záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197rv
39.	Demetrius de Zodang	Várad		pleb. par. eccl. vil. de Zodang		záradék: l. előző	
40.	Hemericus de Simigio	Veszprém		cap. ad alt. BMV in par. eccl. eiusdem BMV in op. Landago (?)	acol. → omnes	származás: csanádi ehm.; záradék: l. előző	
41.	Iohannes Sutoris	Eger		pleb. par. eccl. vil. Chutus			
42.	Thomas de Haymas	Vác		pleb. par. eccl. s. Ladislai regis			

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás
43.	Bartholomeus Erzek	Vác		cap. ad alt. s. Katerine in eccl. par. s. Ladislai regis	→ omnes	származás: pécsi ehm.; záradék: l. előző	
44.	Iohannes de Kedtes	Esztergom		cap. ad. alt. Corp. Chr. in colleg. eccl. S. Martini civ. Horor		származás: egri ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/11. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
45.	Thomas de Prodavys	Eger		pleb. de Banh[...]is eccl. Omn. Sanct.		származás: zágrábi ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/12. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
46.	Franciscus de Fwilla (?)	Csanád		pleb. in Chaneguge? in eccl. BMV	acol. → omnes	származás: váradi ehm.; záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
47.	Andreas Leonardi de Ossoladia	Várad		pleb. par. eccl. in Kandres (?) in eccl. Omn. Sanct.	→ omnes	származás: zágrábi ehm.; záradék: l. előző	
48.	Martinus Sartoris de Lonta			pleb. par. eccl. de Kahegese s. Georgii		származás: pécsi ehm.; záradék: l. előző	
49.	Gregorius Cona de Hetrali	Veszprém		cap. ad alt. Corp. Chr. in op. Thapolza	acol. → omnes	záradék: l. előző	
50.	Valentinus Nagbalen	Várad		pleb. par. eccl. vil. Orhing	→ omnes	származás: pécsi ehm.; záradék: l. előző	
51.	Petrus Fabri			pleb. par. eccl. s. Hemerici vil. Helmec		származás: erdélyi ehm.; záradék: l. előző	
52.	Martinus de Becheti	Eger		pleb. par. eccl. s. Martini vil. Vitassen		származás: esztergomi ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/13. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
53.	Luchas de Novah			pleb. par. eccl. s. Crucis Thesterus		származás: zágrábi ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/14. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet/kiadás</i>
54.	Stephanus de Hordut	Eger, Csanád		pleb. par. eccl. s. Iohannis vil. Bagon Agriensis et s. Geraldí Chenadiensis		származás: esztergomi eh.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/15. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
55.	Paulus de Vitosi	Vác		capell. ad alt. s. Katerine in Tsur		származás: erdélyi ehm.; záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
56.	Georgius Bisen	Veszprém		cap. ad alt. s. Iohannis in par. eccl. vil. Bissen		záradék: l. előző	
57.	Iohannes de Nova Sabaria	Győr		cap. ad alt. s. Nicolai in par. eccl. Nova Sabaria		származás: erdélyi ehm.; záradék: l. előző	
58.	Blasius Bartholomei	Vác		pleb. par. Eccl. Fraldmat		származás: erdélyi ehm.; záradék: l. előző	
59.	Stephanus Dehimgne	Eger		capell. ad alt. Defunctorum in eccl. BMV vil. Synpelanishem	acol. → omnes	záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/16. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
60.	Valentinus Demey			pleb. par. eccl. s. Andree Dezemzee		záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/17. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
61.	Paulus de Bodroch			pleb. par. eccl. Dederi		származás: bácsi ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 319/18. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
62.	Wladislaus de Hug	Várad		pleb. par. eccl. Omn. Sanct. in Vertez	→ omnes		Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 197v
63.	Matheus de Monilakha (?)	Esztergom		pleb. par. eccl. BMV vil. Borsen			
64.	Gregorius Etues	Veszprém	1524. 3. 16.	capell. ad alt. s. Blasii in par. eccl. Nativit. BMV	acol. → omnes	záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
65.	Valentinus Guba	Várad		capell. ad alt. s. Iohannis bapt. in eccl. BMV vil. Guba	→ omnes		

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás
66.	Valentinus Thurszer	Várad		capell. ad alt. s. Catherine virg. in par. eccl. s. Ladislai in vil. Feldes		származás: pécsi ehm.; záradék: l. előző	
67.	Ambrosius de Besermen	Eger		pleb. par. eccl. ville Batta		záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/20. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
68.	Gregorius Chutus			capell. ad alt. s. Michaelis in eccl. par. Omn. Sanct. vil. Banhiegyves			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/21. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
69.	Thomas Villey	Esztergom		capell. ad alt. in eccl. par. op. Stehen		szárazás: pécsi ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/22. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
70.	Gregorius de Bencheys	Eger		capell. ad. alt. s. Michalis in eccl. Par. Omn. Sanct.		záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
71.	Franciscus Bartholomei de Vaya	Erdély		pleb. par. eccl. s. Martini de Mays			
72.	Michael de Snisagmino (?)	Veszprém		capell. ad alt. s. Marie Magdalene in eccl. s. Nicolai in dicto loco			
73.	Valentinus de Satmar	Pécs		capell. ad alt. s. Michaelis in eccl. eiusdem			
74.	Nicolaus Faber de Vinfanlis (?)	Veszprém		pleb. par. eccl. de Nuus vil.		származás: esztergomi ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/23. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
75.	Iohannes Peres de Rudabanya	Eger		de Scaribusado in eccl. s. Simonis et Iude apost. de dicto loco		záradék: l. előző	

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet/kiadás</i>
76.	Blasius Kos de Edelin	Eger		capell. ad. alt. BMV de Karlthfalu in eccl. s. Laurentii vil.			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/24. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
77.	Matheus Thomar de Horos	Erdély		capell. ad alt. s. Michaelis in eccl. BMV in Meda			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/25. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
78.	Hemericus Messe de Hret	Eger		capell. ad alt. s. Ladislai regis in eccl. eiusdem sancti et loci eiusdem dioc.			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/26. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r
79.	Mathias Tompa			capell. ad alt. s. Stephani prothomartyris in eccl. par. Conceptionis BMV vil. de Nathcha	acol. → omnes	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/27. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 201r	
80.	Andreas Alattianus	Várad		capell. s. Georgii in eccl. s. Georgii vil. Byne	acol. → omnes	záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
81.	Valentinus Pago	Pécs		capell. ad alt. s. Michaelis in eadem par. sccl. s. Michaelis de Samarut			
82.	Stephanus de Bos	Eger		capell. ad alt. s. Helene regine in eadem eccl. s. Helene regine op. Vareti			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/28. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
83.	Stephanus de Tibadal	Erdély		pleb. par. eccl. s. Iohannis vil. Samonisbuch	→ omnes	származás: egri eh.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/29. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
84.	Petrus Bach	Eger		pleb. par. eccl. Omn. Sanct. vil. Ghibe	acol. → omnes	záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
85.	Clemens Anthal	Erdély		pleb. par. eccl. s. Nicholai ep. vil. Millota	→ omnes		

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás		
86.	Benedictus Piros	Erdély		pleb. par. eccl. s. Cosme et Damiani vil. Cosme et Damiani			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/31. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r		
87.	Wladislaus de Salnardort	Várad		pleb. par. eccl. Assumptionis BMV op. Salat	acol. → omnes				
88.	Andreas de Feldes	Eger		pleb. par. eccl. s. Ladislai regis vil. Feudes	→ omnes				
89.	Iohannes Stolmeyer	Zágráb		capell. ad alt. s. Helene in eccl. par. s. Martini vil. Crossa	acol. → omnes	származás: salzburgi ehm.; záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r		
90.	Clemens benedicti de Wfy	Veszprém		pleb. par. eccl. vil. Wussale		→ omnes		záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/32. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
91.	Petrus de Gennffet	Eger		pleb. par. eccl. de Chelles					
92.	Clemens Pellificis de Zasemar	Erdély		pleb. de Atfaya	acol. → omnes		Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r		
93.	Ambrosius de Hodos	Erdély		pleb. par. eccl. s. Emerici	→ omnes				
94.	Stephanus Fardat de Cugont	Erdély		pleb. s. Iohannis loci eiusdem					
95.	Valentinus Nathleta	Várad		pleb. in Chozar eccl. s. Katerine					
96.	Benedictus de Geoheylta?	Várad		capell. ad alt. BMV in Vayda					
97.	Mateus de Soyoni de Veresmarch	Eger		capell. de Thombarch s. Stephani regis in eccl. s. Michaelis	acol. → omnes	származás: pécsi ehm.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/33. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r		

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás
98.	Andreas de Zechal	Várad		capell. ad. alt. BMV in eccl. s. Martini loci eiusdem	→ omnes	záradék: l. előző	Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
99.	Clemens Hathalat	Veszprém		pleb. par. eccl. s. Helene in vil. Czel	acol. → omnes		
100.	Michael Egidii de Egerzeh	Veszprém		pleb. par. eccl. s. Helizabet eisdem loci	→ omnes		
101.	Albertus de Varchon	Várad		pleb. par. eccl. s. Martini de Boys			
102.	Iohannes Gekees	Várad		capell. ad alt. dom. Anne in eccl. Apostolorum Petri et Pauli eiusdem loci			
103.	Iohannes Thacos	Eger		pleb. par. eccl. vil. Chigres	acol. → omnes		TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/34. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
104.	Anthonius de Rymesumbat	Eger		perp. capell. ad alt. BMV in eccl. par. Nativitatis BMV in vil. Ygersalach	→ omnes	származás: esztergomi eh.; záradék: l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/35. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
105.	Nicholaus de Gedekonneh	Eger	capell. ad alt. BMV in eccl. s. Iohannis apostoli in vil. Hunnes	záradék: l. előző			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/36. sz.; Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 202r
106.	Michael de Sumech	Veszprém	capell. ad. alt. s. Marie Magdalene in eccl. s. Nicholai vil. Niseguag			Reg. Suppl. vol. 1804, fol. 206v	
107.	Stephanus Kaba	Erdély	pleb. par. eccl. conceptionis BMV vil. Oray				
108.	Iohannes de Sabaria	Győr	1524 .3. 17.	pleb. par. eccl. s. Ladislai regis vil. Hungar	acol. → omnes		

Sz.	Név	Egyházmegye	Dátum	Javadalom	Status/Ordo	Egyéb	Jelzet/kiadás
109.	Colomanus Lutheburger	Zágráb		capell. ad alt. BMV in par. eccl. s. Marie Magdalene Zagabriensis		származás: salzburgi eh.; záradék l. előző	
110.	Petrus Tsocuth de Ianth	Erdély		perp. capell. ad alt. s. Martini in par. eccl. Ianth	→ omnes	záradék l. előző	
111.	Iohannes de Subor filii Fabri	Zágráb		perp. capell. ad alt. s. Marie Assumpt. in par. eccl. Beleth			
112.	Michael Halas de Asolindua	Zágráb		perp. capell. ad alt. BMV in eccl. s. Nicolai conf. de Alsolindva			
113.	Nicholaus Stulles (? De Bostis	Pécs		perp. capell. ad alt. Defunctorum in eccl. BMV loci Bosah (?)	acol. → omnes	Reg. Suppl. vol. 1806, fol. 147r	
114.	Laurentius de Gathar	Erdély		pleb. par. ccl. Omn. Sanct.	→ omnes	származás: veszprémi eh.; záradék l. előző	
115.	Hemericus Varga	Vác	1524. 3. 20.	capell. ad alt. s. Petri in eccl. par. s. Georgii in op. Modien (?)		záradék l. előző	
116.	Sebastianus de Zhu de Suti	Vác		capell. ad alt. Omn. Sanct. in par. eccl. assumpt. BMV vil. Gaynali		származás: zágrábi eh.; záradék l. előző	TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/37. sz.; Reg. Suppl. vol. 1806, fol. 147r
117.	Michael Rachanoch	Csanád		capell. ad alt. BMV in par. eccl. Omn. Sanct. in vil. Maguth		záradék l. előző	
118.	Matheus Herdel de Signir Varaglia	Eger		capell. ad alt. s. Crucis in par. eccl. s. Clmenetis op. predicti		származás: esztergomi eh.; záradék l. előző	Reg. Suppl. vol. 1806, fol. 147r
119.	Anthonius Fedler	Várad		pleb. par. eccl. BMV in vil. Zenthandras		záradék l. előző	
120.	Iohannes Fabri de Chedrehel	Zágráb		perp. capell. ad alt. BMV in eccl. par.			

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Egyházmegye</i>	<i>Dátum</i>	<i>Javadalom</i>	<i>Status/Ordo</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Jelzet/kiadás</i>
				eiusdem BMV Assumptionis			
121.	Andreas Gomenol (?)	Erdély		capell. ad alt. Corp. Chr. in eccl. s. Anne in. Op. Vasarhel		származás: zágrábi eh.; záradék l. előző	
122.	Petrus Luchas	Erdély		capell. ad alt. s. Martini in eccl. par. s. Martini op. Ianth			
123.	Nicholaus Suloch	Pécs		capell. ad alt. BMV vil. Bozzias			
124.	Michael Halas	Zágráb		pleb. par. eccl. s. Hemerici in Nova Villa		záradék l. előző	
125.	Andreas Nathi	Eger	1524. 3. 22.	capell. ad alt. s. Chaterine in eccl BMV op. Miszoc			TÓTH, <i>Adatok</i> , 321/38. sz.; Reg. Suppl. vol. 1806, fol. 147v
126.	Gregorius Hussarmari	Esztergom		capell. ad alt. BMV in eccl. s. Nicholai vil. Linz		származás: zágrábi eh.; záradék l. előző	Reg. Suppl. vol. 1806, fol. 147v

VII. A MAGYAR KLERIKUSOKAT SZENTELŐ KÚRIAI ORDINÁRIUSOK (1426–1523)

1) Angelus, ep. Auriensis, ep. Castrensis

Angelo OFM (†1437), 1405. július 24-én helyezték át a marokkói tituláris püspökségről az orensei (Hispania), majd onnét 1429. május 9-én a castrói (Itália) püspökségre. Vö. HC, I, 119, 174, 327; II, 121.

2) Antonius, ep. Sudensis

Antonius Munnoz OP, 1420. szeptember 4-én nevezte ki V. Márton sudai (Görögország) címzetes püspökké. Vö. HC, I, 467.

3) Martinus, ep. Mothonensis

Martinus Bernardini OCanSA (†1452), capodistriai (1424–1428), modoni (1428–1430) püspök, korfui érsek (1430–1452). Vö. HC, I, 209, 288, 352; II, 136, 197.

4) Bartholomeus, ep. Valuensis

Bartholomeus de Vincio, pistoiai archidiaconus, valva-sulmonai püspök (1427–1442). Vö. HC, I, 514; II, 262.

5) Thomas, ep. Traguriensis

Thomas Tomasini Tamás OP, cemonai (1409–1420), pólai (1420–1423), urbinói (1423–1424), trogiri (1424–1435), recanati és maceratai (1435–1440), végül bellunói és feltrei (1440–1447) püspök. Vö. HC, I, 490, 509; II, 103, 220, 253.

6) Valentinus, ep. Ortanensis, ep. Monteflasconiensis et Cornetanensis

Valentinus de Narnia, narniai kanonok, kánonjogi doktor a közép-itáliai Orte és Cività Castellana (1432–1442), közben 1437. január és szeptember között Corneto és Montefiascone, végül Ascoli Piceno (1442–1447) püspöke. Vö. HC, II, 96, 137, 166.

7) Iohannes, ep. Viterbiensis

Iohannes Cicchini, a lateráni bazilika kanonokja, viterbói püspök (1430–1460). Vö. HC, I, 532; II, 269.

8) Radulphus, ep. Civitatiscastelli

Radulf OESA, a közép-itáliai Città di Castello püspöke (1441–1460). 1434 és 1441 között *penitentiarius minor*. A Kúria hivatalos ordinátoraként hat, majd nyolc forintot utaltak ki számára az Apostoli Kamarában (1448–1456). Utolsó alkalommal 1456 februárjában kapott fizetést. A pápai kápolna sekrestyéje (1453–1454). Vö. ASV Cam. Ap. Intr. Exit. vol. 414, fol. 50v sköv.; vol. 417, fol. 21r sköv.; vol. 419, fol. 81r sköv.; vol. 421, fol. 86v sköv.; vol. 424, fol. 57v. sköv.; vol. 427, fol. 58r sköv.; vol. 430, fol. 111r, 121r, 124r, 127v; HC, II, 130; FRENZ, *Repertorium*; SALONEN–HANSKA, *Enterning*, 181.

9) Bassustachius, ep. Lucerensis

Bassustachius Formica, kánonjogi doktor, lucerai éneklőkanonok, majd lucerai püspök (1422–1450). Vö. HC, I, 315; II, 181.

10) Marcus, ep. Alexandrinus

Marcus de Marinaribus, kánonjogi doktor, Alessandria püspöke (1441–1457). A Kúriában rezideáló püspökként havi 10 forintot utalt ki számára a Kamara (1455–1457). Vö. ASV Cam. Ap. Intr. Exit. vol. 432, fol. 11r sköv.; vol. 433, fol. 61v sköv.; HC, I, 85.

11) Iohannes, ep. Bosanensis

Iohannes Cosso OP, a teológiai magisztere, a szardíniai Bosa püspöke (1450–1460). Vö. HC, II, 109.

12) Nicolaus, ep. Cathansanensis

Nicolaus Palmerius OESA, a teológia borostyánkoszorúsa, majd magisztere, catanzarói püspök (1440–1448). Szicíliában született 1401-ben, az 1430-as években a sienai egyetemen tanult. 1448-ban püspökségéről lemondott, s a pápai Kúriában kapott feladatokat 100 forintos évjáradékkal. Több teológiai disputa résztvevője a ferrara-firenzei zsinaton (1439–1445). Ő tartotta a homíliát V. Miklós pápa, később Domenico Capranica kardinális temetésén. III. Callixtus pápa 1455 júliusában kinevezte Orte és Civitá Castellana püspökévé, ám továbbra is a pápai udvarban tartózkodott. 1455 áprilisától 10 forintot utaltak ki számára a Kamarában havi járandóságként, amellyel valószínűleg kúriai ordinátori tevékenységét honorálták. II. Pius pontifikátusa alatt a pápa egyik fő tanácsadója volt teológiai kérdésekben. A kiválóan képzett humanista számos szerző, traktátus szerzője, 1467 októberében hunyt el Rómában. Vö. ASV Cam. Ap. Intr. Exit. vol. 432, fol. 9v sköv.; HC, II, 121, 166; ZUPPANTE, *Palmieri*.

13) Antonius, ep. Senogalliensis

Antonius Colombella de Recanati OCanSA, Senigalia püspöke (1447–1466). Vö. HC, II, 235.

14) Iohannes, ep. Civitatiscastelli

Iohannes Gianderoni OESA, pápai káplán és *penitentiarius minor*, a Penitentiaria hivatalának régense (1462–1464), Città di Castello (1460–1474), majd Massa Maritima (1474–1483) püspöke. 1472 és 1480 referendárius a Kancellárián, 1472-ben pápai sekrestyés. Vö. HC, II, 130, 187; FRENZ, *Kanzlei der Päpste*, 1259. sz.; FRENZ, *Repertorium*; SALONEN–HANSKA, *Enterning*, 156, 181.

15) Iacobus, ep. Cervicensis, s. Angeli de Lombardis

Iacobus OESA, az epiruszi Cervica (1451–1468), majd a campaniai Sant’ Angelo dei Lombardi (1468–1477) püspöke. II. Pius pápa kamarása. 1466 júniusától havi hat forintot utalt ki számára (*pro eius subventionem*) az Apostoli Kamara. Vö. ASV Cam. Ap. Intr. Exit. vol. 466, fol. 204r sköv.; vol. 467, fol. 126v sköv.; vol. 470, fol. 141r sköv.; vol. 472, fol. 101r sköv.; vol. 476, fol. 99v sköv.; vol. 477, fol. 145r sköv.; vol. 482, fol. 169r sköv.; HC, II, 88, 126; SALONEN–HANSKA, *Enterning*, 182–183.

16) Benedictus, archiep. Mitilenensis

Benedictus OSB, mytilénéi érsek (1459–1482). 1467-től havi 10, 1470-től 12 forintot utalt ki számára a Kamara. Vö. ASV Cam. Ap. Intr. Exit. vol. 467, fol. 126v sköv.; vol. 470, fol. 141r sköv.; vol. 472, fol. 90v sköv.; vol. 476, fol. 140r; vol. 477, fol. 138v sköv.; vol. 482, fol. 164v sköv.; HC, II, 198; SALONEN–HANSKA, *Enterning*, 186–187.

17) Iohannes, ep. Vigintimilensis

Iohannes Baptista de Iudicibus de Finario, ventimiglai püspök (1471–1484). 1465 márciusában a Kamara 100 forintot utalt ki számára (*pro eius provisione et expensis*). Vö. ASV Cam. Ap. Intr. Exit. vol. 460, fol. 85r; HC, II, 268.

18) Franciscus, ep. Sagonensis

Francischino sagonai püspök (1474–1478?). Vö. HC, II, 227.

19) Philippus, ep. Ariensis

Philippus Bartholomei, ariói (1469–1480), majd hierapetrai (1480–1502) püspök. Vö. HC, II, 94–95, 164.

20) Iohannes, ep. Calinensis

Iohannes de Castello, beneventói kanonok, strongoli (1479–1486), majd pedig carinolai (1486–1502?) püspök. Vö. HC, II, 114, 242.

21) Petrus Paulus, ep. s. Agathe

Petrus Paulus Capobianco kánonjogi doktor, a beneventói egyházmegye s. saracenói Mária-egyházának archipresbitere, VIII. Ince pápa kamarása, 1487 és 1505 között Sant' Agata de' Goti püspöke, a vatikáni Szt. Péter bazilika vikáriusa és a pápai kápolna vezetője. Vö. *Memorie storiche*, 71–72; HC, II, 81; III, 97.

22) Bernardinus, ep. Bisignanensis

Bernardinus Ferrari de Achrio, bisignanói püspök (1486–1498). Vö. HC, II, 106.

23) Gabriel, ep. Adiacensis

Gabriel de Franchis OP, szerzetes a teológia magisztere, ajacciói püspök (1482–?). Vö. HC, II, 79.

24) Titus, ep. Castrensis

Titus Veltri de Viterbo, castrói püspök (1480–1511). Vö. HC, II, 121.

25) Antonius, ep. Balneoregiensis

Antonius de San Geminiano, bagnoreai püspök (1488–1497). Vö. HC, II, 101.

26) Iusua, ep. Asculanus

Iosue de Gaetis a római jog doktora, ascoli püspök (1480–1509, 1513–1517). Vö. HC II, 96; III, 120.

27) Bartholomeus, ep. Neocastrensis

Bartholomeus de Luna, nicastrói püspök (1495–1497). Vö. HC, II, 201.

28) Georgius, ep. Archadiensis

Georgius Alexandri, arkadi püspök (1489–1501). Vö. HC, II, 93.

29) Georgius, ep. Milopothanensis

Georgius, mylopotamoszi püspök (1480–1499). Vö. HC, II, 192.

30) Iohannes, ep. Parentinus

Iohannes Antonii de Peronis, parenzói kanonok, pápai familiáris, parenzói püspök (1487–1500). Vö. HC, II, 212.

31) Franciscus, archiep. Craynensis

Franciscus Quirini, sebenicói püspök (1491–1495), krajnai (1495–1498), majd durazzói (1499–1505) érsek. Vö. HC, II, 139, 148, 236.

32) Hieronymus, ep. Strongulensis

Hieronymus Luscus, kánonjogi doktor, strongoli püspök (1496–1509). Vö. HC, II, 242; III, 304.

33) Archangelus, ep. Scardonensis

Archangelus de Varicastris, kánonjogi doktor, scardonai püspök (1483–1502). Vö. HC II, 231.

34) Iohannes, ep. Asculanus

Iohannes, ascoli püspök. Vö. HHStA ÖStA ED 10175; Eubelnél nem szerepel: HC II, 96.

35) Petrus, ep. Caliniensis

Petrus Gamboa, carinolai püspök (1497–1510), majd 1501. június 12-től *vicarius Urbis*. Vö. HC, II, 114; III, 147; BRAMBILLA, *Officii Cardinalis*, 226.

36) Franciscus, ep. Glandelacensis

Franciscus de Corduba OP, a teológia magisztere, glendalough-i püspök (1500–?). Vö. HC, II, 160.

37) Matheus, ep. Leonis

Matheus, san leone-i püspök (1516–1518). Vö. HC, III, 223.

38) Ieremias, archiep. Craynensis

Geremia Contugi, volterrai származású klerikus, assisi püspök (1496–1509). 1499-től vett részt a *Camera Apostolica* ordinációs eljárásain. Az V. lateráni zsinat egyik aktív szereplője volt. Krajnai (Albánia területén) tituláris érsek. Vö. HC, II, 96, 139; III, 180; REHBERG, *L'affluenza*, 197-198, 135. jz.

39) Vincentius, ep. Otocensis

Vincenzo de Andreis OP, otocsáci püspök (1493–1520), valószínűleg Domonkos-rendi szerzetes, ordináriusi tevékenységéért a Kamarától havi 10 aranydukátos salláriumot kapott. 1520-ban lemondott egyházmegyéjéről unokaöccse, Péter javára, azonban ordinátori megbízását továbbra is élvezte. Magyar ügyekkel a klerikusok szentelésén túl is kapcsolatba került. Az otocsáci püspökséget 1513-ban a zenggivel egyesítették. 1508-ban Bajnai Both András horvát-szlavón bán követeként tárgyalt II. Gyula pápával az oszmánok elleni segélyek ügyéről. Bajnai Both egyébként báni székhelyét Otocsácbban tartotta, így személyes kapcsolatuk kézenfekvő. 1515-ben a Szentszék diplomatájaként érkezett a Magyar Királyság területére társával Iulius Cortonensisszel, s Beriszló Péter számára 2000 dukátot, valamint gabonát és puskaport szállított az oszmánok elleni védelemre, s további 7000 aranyat ígért; a királynak pedig 20 000 aranydukátot kézbesített. Vö. HC, II, 209; MARGALITS, *Horvát történelmi*, II, 488–489, 502; KUBINYI, *Diplomáciai érintkezések*, 126; PÁLOSFALVI, *Bajnai Both*, 263; REHBERG, *Deutsche Weihekandidaten*, 198 és 138. jz.; FEDELES, *Ad omnes*, 120–121.

40) Petrus, ep. Otocensis

Péter otocsáci püspök, Vincenzo de Andreis unokaöccse, nagybátyja a javára mondott le a püspökségről. Vö. REHBERG, *L'affluenza*, 198, 211.

41) Leonardus, ep. Bellicastrensis

Leonardus belcastrói dékán, majd nagybátyját, Rajmundot követte a belcastrói püspökség élén (1518–1533). Mivel éveken át megfosztották püspöksége jövedelmétől, ezért 1522. december 15-én, a Kúria ordinátorává nevezték ki. Vö. HC, III, 130.

VIII. VÁLOGATOTT FORRÁSOK

I.

Róma, 1427. március 15.

A római Szt. Péter-bazilika Szt. András kápolnájában sorra kerülő általános szentelés alkalmával a zágrábi egyházmegye Berkisi István az orensei püspöktől felvette az első tonzúrát, az akolitátust, valamint a további kisebb rendeket.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 1, fol. 23r)

Ordines generales celebrati per reverendum patrem, dominum Angelum Dei gratia episcopum Auriensem¹ de mandato reverendi patris domini B[enedicti] de Guidalottis,² etc., ut ex commissione sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Martini, divina providentia pape quinti,³ super hoc vive vocis oraculo sibi facta in capella sancte Andree infra basilicam principis apostolorum de Urbe, die sabbati quatuortemporum, qua cantatur in ecclesia Dei 'Intret' etc., que fuit xv mensis Martii, anno Domini MCCCCXXVII quinte indictionis pontificatus vero domini nostri pape prefati anno decimo.

[m.d.] 'Intret'.

Ad primam [tonsuram] et acolitatum et alios minores simul

Stephanus Petri de Berkis,⁴ Zagradiensis diocesis.

II.

Firenze, 1436. február 7.

Ferenc kamarás Racsa Mátyás zágrábi egyházmegye acolitus kérésére – mivel a zágrábi püspöki székhely üresedésben van – engedélyezi, hogy amennyiben alkalmasnak bizonyul és megfelelő javadalommal rendelkezik, valamennyi egyházi rendet bármely katolikus főpaptól felveheti.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 2, fol. 15r)

¹Franciscus⁵ etc. dilecto nobis in Christo Mathie de Racha,⁶ acolitus Zagradiensis diocesis salutem etc. In nostra proposuisti presentia [constitutus], quod ex magno devotionis fervore cupiens ad omnes sacros ordines promoveri, et in eis perpetuo domino famulari, et quia ut asseris in ipsis partibus ad presens sedes episcopalis vacat,⁷ eapropter humiliter supplicasti, ut tibi super hiis de opportuno remedio per Sedem Apostolicam provideri faceremus. Nos igitur ad tuum laudabile propositum attendentes, ut a quocumque antistite catholico gratiam et communionem Apostolice Sedis ac possessionem sue ecclesie habente, ac suorum ordinum executioni non suspensio temporibus, tamen a iure statutis et ordinatis, dum tamen ad hec sufficiens et idoneus repertus fueris, et titulum haberis sufficienter, et aliud canonicum non obsistat, super quibus ipsius ordinandi conscientiam rite promoveri valeat et ordinari, ac in dictis ordinibus licite ministrare, ipsique ordinanti veris existentibus supradictis auctoritatem de mandato domini nostri pape super hoc vive vocis oraculo nobis facta, ac auctoritate nostri camerariatus officii

¹ Angelo orensei püspök.

² Benedictus Guidalotti de Perusio, 1416-től állt kamarai szolgálatban, kamarai klerikus, kamarai helytartó, (1424–1430), alkamarás (1427), Aprutin (1429), majd Recanati (1429) püspöke. Vö. CHERUBINI, *Mandati*, 74–75; GOTTLÖB, *Aus der Camera*, 145; BAIX, *La Chambre Apostolique et les Libri Annatarum de Martin V (1417–1431). I: Introduction et Textes. II: Tables I, CCCXX–CCCXXI; FRENZ, Repertorium*.

³ V. Márton pápa (1417–1431).

⁴ Berkis (ma Brkiševina Horvátországban) falu Zágráb megyében, a toplicai apát birtokában. ENGEL, *Digitális térkép*, 14ZB105.

⁵ Francesco Condulmer kamarás.

⁶ Racsa (ma Rača Horvátországban) mezőváros Körös megyében. CSÁNKI, *Körösmegye*, 22–23; ENGEL, *Digitális térkép*, 7KÖ22.

⁷ A püspökség 1433. december 22. és 1438. május 18. között volt betöltetlen. Vö. ENGEL, *Archontológia*, I, 80.

concedimus per presentes constitutionibus apostolicis et statutes, tam provincialibusque synodalibus aliis in contrarium editis vel facientibus, non obstantibus quibuscunque. In quorum etc. Datum etc. millesimo quadringentesimo tricesimosexto, indictione XIII^a, die septima mensis Februarii, pontificatus etc. anno quinto.

M. Thenini⁸

^a Díszített, nagyobb méretű kezdőbetű.

III.

Róma, 1447. március 25.

A római Szt. Celsus-egyházban sorra kerülő általános szentelés alkalmával a veszprémi egyházmegye Budai Melanesi Péter kánonjogi borostyánkoszorús a castellói püspöktől felvette az első tonzúrárt.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 3, fol. 4r)

In Christi nomine amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo quadringentesimo quadragesimoseptimo, indictione decima, die vero vigesimaquinta mensis Martii, qua cantatur 'Sitientes' in eccl. Dei, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Nicolai divina providentia pape quinti,⁹ anno primo.

Ordines generales celebrati per reverendum in Christo patrem dominum Radulphum, Dei gratia episcopum Civitatis castelli,¹⁰ de mandato venerabili in Christo patris et domini, domini Ludovici miseratione divina tituli sancti Laurentii in Damaso sacrosancte Romane ecclesie presbiter cardinalis domini pape camerarii,¹¹ ac ex commissione sanctissimi in Christo patris et domini nostri Nicolai divina providentia pape quinti,¹² in ecclesia sancti Celsi de Urbe.

Ad primam tonsuram

Petrus Simonis Melanesi de Buda,¹³ baccalaureus in decretis [Vesprimiensis diocesis]

⁸ Miletus Thenini kamarai jegyző (1434–1444). Vö. PASTURA, *La Reverenda Camera*, 15; FRENZ, *Repertorium*.

⁹ V. Miklós pápa.

¹⁰ Radulf città di castellói püspök.

¹¹ Ludovico Trevisàn (Scarampi-Mezzarota) (†1465) pápai *cubicularius* (1431), traui püspök (1435–1437), firenzei érsek (1437–1439), aquilejai pátriárka (1439–1465), a S. Lorenzo in Damaso presbiter-bíborosa (1440–1465) albanói püspök-bíboros (1465), *camerlengo* (1440–1465). Vö. HC, II, 8, 92; GOTTLOB, *Aus der Camera*, 269; HOFFMANN, *Die kuriale Behörden* II, 87; DEL RE, *Curia Romana*, 308; CHERUBINI, *Mandati*, 77; PASTURA, *La reverenda*, 10. sz. (77).

¹² V. Miklós pápa (1447–1455).

¹³ A firenzei származású Melanesi (da Prato) család szülötte. Apja Simone di Piero kereskedőként telepedett le Budán, 1416-ban már a város Olaszok utcájában élt. ARANY *Firenzei kereskedők*, 519–520. – Buda (ma a várnegyed, Budapest része) szabad királyi város, a 15. század elejétől az ország fővárosa, az egykori Pilis megye területén. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 5; ENGEL, *Digitális térkép*, 1PL15.

IV.

Róma, 1467. március 25.

Vienesius alkamarás és Márk kamarás igazolják, hogy a római Szt. Bertalan-egyházban István fia Györgyöt, a zágrábi egyházmegye nedelicei parókiális egyház rektorát a cerviciai püspök alszerpappá, diakónussá, majd presbiterré szentelte.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 4, fol. 49r)

Universis etc. Vienesius¹⁴ etc. et Marcus¹⁵ etc. salutem etc. universitati etc., quod reverendus in Christo pater dominus Iacobus, Dei gratia episcopus Cervicensis¹⁶ in Romana Curia residens, ex speciali commissione nostra, de mandato sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Pauli divina providentia pape II,¹⁷ in ecclesia sancti Bartholomei in Regione Transtiberim de Urbe, infra missarum solemnias, vigoreque eiusdem supplicationis per prefatum dom. nostrum papam pro infrascriptum ordinibus recipiendis signate, dilectum nobis in Christo Georgium Stephani, rectorem paraochialis ecclesie sancti Trinitatis de Medelice,¹⁸ Zagabriensis diocesis repertum idoneum, die dominica Ramispalmarum, que fuit XXII in feria scriptis mensis Martii¹⁹ ad subdiaconatum, et deinde dictus dominus episcopus ex dictis commissione et mandato, in dicta ecclesia et infra missarum solemnias die Mercurii, que fuit XXV dicti et infrascripti mensis Martii,²⁰ eundem Georgium subdiaconum ad diaconatum, deinde idem dominus episcopus ex commissione et de mandato huiusmodi in dicta ecclesia infra etiam missarum solemnias, die datis presentium²¹ prefatum Georgium diaconum ad presbiteratum sacros ordines rite et solemniter promovit et ordinavit iuxta formam et consuetudinem sacrosancte Romane ecclesie etc. In quorum etc. Datum Rome apud sanctum Marcum, in Camera Apostolica anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LCVII^o, Indiccione XV.

Gaspar Blondus²²

[m.s.] 'Littera pro diaconato, subdiaconato (!) et presbiterato pro Georgio Stephani Zagabriensis diocesis.'

V.

Róma, 1475. június 11.

Latinus kamarás igazolja, miszerint a római Minerva (fölötti) Mária-egyházban Péter választott nándorfehérvári püspököt Benedek a Kúriában tartózkodó mytilénéi érsek János ventimagliai és Ferenc sagonai püspök asszisztálásával konsekrálta.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 6, fol. 212v)

Universis etc. Latinus²³ etc. salutem etc. universitati etc., quod reverendus in Christo pater et dominus Benedictus,²⁴ Dei gratia archiepiscopus Mitilenensis in Romana Curia residens, ex speciali commissione nostra, de mandato sanctissimi in Christo patris et domini nostri Sixti divina providentia

¹⁴ Viennesius Albergati da Bologna, apostoli *protonotarius* (1447–1459), *referendarius* (1458–1475), az Apostoli Kamara helytartója (1463–1465, 1475), alkamarás (1464–1475). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei*, 452; CHERUBINI, *Mandati*, 80–81.

¹⁵ Marco Barbo kamarás.

¹⁶ Jakab OESA, epiruszi Cervica (1451–1468), majd a campaniai Sant' Angelo dei Lombardi (1468–1477) püspöke. Vö. HC II, 88, 126.

¹⁷ II. Pál pápa (1464–1471).

¹⁸ Nedelice (ma *Nedelišće* Horvátországban), másnéven Drávavásárhely mezőváros az egykori Zala megyében, a Muraköz területén. A Szentháromság-templom az 1334-es pápai tizedjegyzékben szerepelt első alkalommal. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, III, 22; ENGEL, *Digitális térkép*, 14ZL1; MEZŐ, *Patrocíniumok*, 489.

¹⁹ 1467. III. 22.

²⁰ 1467. III. 25.

²¹ 1467. III. 25.

²² Gaspar Blondus kamarai jegyző.

²³ Latino Orsini (†1477), conzai (1438–1439), trani (1439–1450), urbinói érsek (1450–1452), a bari érsekség adminisztrátora (1454–1472), tarentói érsek (1472–1477), a Ss. Giovanni e Paolo presbiter-bíborosa (1448–1468), majd Albano (1465–1468), végül Frascati püspök-bíborosa (1468–1477), *camerlengo* (1471–1477). Vö. HC II, 11, 59, 61, 63, 102, 134, 246, 254, 260; GOTTLÖB, *Aus der Camera*, 269, 273; HOFMANN, *Forschungen*, II, 88; DEL RE, *Curia Romana*, 309; CHERUBINI, *Mandati*, 81.

²⁴ Benedek OSB, mytilénéi érsek (1459–1482). Vö. HC, II, 198.

pape III etc. super hoc etc. auctoritate etc. assistentibus ibidem sibi reverendis in Christo patribus dominis Ionanis Baptista Vigentimiliensis²⁵ et Francisco Sagonensis²⁶ eadem gratia episcopi gratiam et communionem Sedis Apostolice habentibus, in ecclesia beate Marie Minerve alme Urbis Rome, die datis presentium²⁷ reverendo patri domino Petro electo Nandoralbensis²⁸ munus consecrationis dominis episcopi impendi solitum infra missarum solemnita contulit et impendit, iuxta formam et consuetudinem etc. In quorum etc. Datum Rome in Camera Apostolica apud sanctum Petrum anno a nativitate Domini MCCCCLXXV, indictione VIII^a, die dominica, que fuit festum sancte Barnabe, undecima mensis Iunii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini Sixti²⁹ anno quarto.

Io. Gerones³⁰

[m.s.] 'Littera muneris consecrationis pro domino Petro, episcopo Nandoralbensis'.

VI.

Róma, 1487. április 18.

Rafael kamarás igazolja, miszerint a római Szt. Mihály-egyházban Pankotai Elek, az egri egyházmegye pankotai parókiális egyház Szt. Lőrinc-oltárának káplánja a carinolai püspökölt felvette a kisebb rendeket, majd az alszerpapi és a diakónusi ordókat, ezt követően pedig a főpap a Santa Maria regina Coeli-egyházban presbiterré szentelte.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 8, fol. 132v)

Universis etc. Raphael³¹ etc. Universitati etc., quod reverendus in Christo pater dominus Iohannes, Dei gratia episcopus Calinensis³² in Romana Curia residens, de mandato etc., ac auctoritate etc., die sabbati in vigilia Resurrectionis domini nostri Ihesu Christi, que fuit XIII presentis mensis Aprilis,³³ in ecclesia sancti Michaelis sita supra suburbium sancti Petri Alme Urbis, ordinis celebrans generales dilecto nobis Alexio Panchata^{a,34} capellanus ad altare sancti Laurentii in parochialis ecclesie de Panchata, Agriensis diocesis cupienti etc. capillos etc. primam contulit tonsuram clericalem etc. primo et in continuata prefatum Alexium ad acolitatum aliosque minores et^b ad subdiacum, et deinde die Lune immedietatis sequenti post dominicam prefatis Resurrectionis, que fuit XVI³⁵ easdem Aprilis^c eundem Alexium^d diac. (!) ad diaconatum, et postmodum die Martis immediatis et sequentis festo eiusdem Resurrectionis, que fuit XVII eiusdem mensis Aprilis³⁶ prefatum Alexium diaconum ad presbiteratum sacros ordines in ecclesia beate Marie de Regina Coeli sita in dicto suburbio infra missarum solemnita rite ac successiue promovit et sollempniter ordinavit iuxta formam etc. In Quorum etc. Datum Rome etc. die XVIII eosdem Aprilis, pontificatus etc. anno tertio.

A. de Campania³⁷

[m.s.:] 'pro Alexio Panchata', alatta: '5'. | ^a Utána áthúzza: 'scolaris'. | ^b Utána áthúzza: 'deinde de mandato'. | ^{c-c} A szöveg alatt beszúrva. | ^d Előtte áthúzza: 'ad'.

²⁵ Ioannes Baptista de Iudicibus de Finario ventimiglai püspök (1471–1484). Vö. HC, II, 268.

²⁶ Francischino sagonai püspök (1474–1478?). Vö. HC, II, 227.

²⁷ 1475. VI. 11.

²⁸ Szegedi Péter OP, nándorfehérvári püspök (1475–1489).

²⁹ IV. Sixtus pápa.

³⁰ Iohannes Gerones császári és pápai közjegyző, kúriai *procurator*, *abbreviator* (1464–1491), kamarai titkár (1468-ig), kamarai jegyző (1468–1471), *scriptor* (1472–1486), kamarai klerikus (1486–1494). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei*, 374; FRENZ, *Repertorium*.

³¹ Raffaele Riario kamarás.

³² Iohannes de Castello, beneventói kanonok, strongoli (1479–1486), majd pedig carinolai (1486–1502?) püspök. Vö. HC, II, 114, 242.

³³ 1487. IV. 14.

³⁴ Pankota mezőváros az egykori Zaránd megye területén, az egri egyházmegye panokatai főesperesi kerületének névadója és központja. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 724; ENGEL, *Digitális térkép*, 2ZD56.

³⁵ 1487. IV. 16.

³⁶ 1487. IV. 17.

³⁷ Aloisius de Campania kamarai jegyző.

VIII.

Róma, 1488. április 5.

Rafael kamarás igazolja, miszerint a győri egyházmegye Altmon Farkas, szemének hibája alóli felmentés birtokában a római Santa Maria Regina Coeli-egyházban a Sant' Agata de' Goti püspökétől felvette az első tonzúrát valamint kisebb rendeket.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 9, fol. 18r)³⁸

Universis etc. Raphael³⁹ etc. Universitati etc., quod reverendus in Christo patris dominus episcopus sancte Agate⁴⁰ etc., de mandato etc. ordines celebrans generales in ecclesia ut supra [sancte Marie de Regina Coeli in burgo sancti Petri], die sabati maioris ebdomade datis presentium dilecto nostro Wolfgango Altmon, scholaris Iauriensis diocesis habenti dispensationem pro defectu oculi,⁴¹ quod habere in ordo reperti etc. primam contulit tonsuram clericalem etc. ac ad III^{or} minores ordines promovit iuxta ritum etc. In quorum etc. Datum quinto Aprilis 1488, pontificatus anno III°.

F. Blondus⁴²

[m.s.] 'Pro Wolfgango Altmon', alatta: 'II'.

IX.

Róma, 1517. február 4.

Rafael kamarás igazolja, miszerint Polgári Tamás csanádi egyházmegye akolitus, az egri egyházmegye Pálulése kápolnaigazgatója a krajnai érsektől a borgóbeli Szt. Mihály-templomban valamennyi szent rendet felvette. Mindazonáltal a prelátus egy esztendőre felfüggesztette a szentmisék celebrálása alól, amely leteltét követően a helyi ordinárius előtt számot kell adnia tudásáról és alkalmasságáról, valamint a szükséges javadalom birtoklásáról, majd pedig a helyi püspök adhat engedélyt számára az oltárszolgálat végzésére.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 13, fol. 42v)⁴³

Universis etc. Raphael⁴⁴ etc. Universitati vestre tenore presentium attestamur, quod reverendus in Christo pater et dominus dominus Ieremias,⁴⁵ archiepiscopus Craynensis, in Romana Curia residens, ex commissione nostra de mandato etc. auctoritate etc. Necnon vigore supplicationis desuper signate sub datis Rome apud sanctum Petrum quarto Kalendas Februarii anno quarto,⁴⁶ dilectum etc. Thomam de Polgar,⁴⁷ acolitum Cenadiensis diocesis, rectorem capelle beate Marie virginis de Palylese,⁴⁸ Agriensis diocesis, die dominica prima Februarii⁴⁹ ad quatuor minores ordines et subdiaconatum, insuper die Lune sequenti⁵⁰ ad diaconatum, postremo die Martis sequenti⁵¹ eiusdem mensis ad sacros et presbitatus ordines infra missarum solemniam, Rome in Burgo sancti Petri in ecclesia sancti Michaelis iuxta ritum etc. Suspenditur tamen prefatus Thomas, quod non celebret usque ad annum, quo elapso presentet se

³⁸ Regesztája: RÁBIK, *Camera*, 72. sz. (110–111).

³⁹ Raffaele Riario kamarás.

⁴⁰ Péter Pál Sant' Agata de' Goti püspöke.

⁴¹ A Penitenciáriára benyújtott diszpenzációs kérelmet és az engedélyt lásd APA Reg. Suppl. vol. 37, fol. 278rv.

⁴² Franciscus Blondus forliviói egyházmegye, *scriptor* (1473), kamarai jegyző (1483–1489), kancelláriai jegyző (1506); Gaspere Blondus testvére. Vö. FRENZ, *Die Kanzlei*, 682. sz.; FRENZ, *Repertorium*.

⁴³ Regesztája: FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*, 2. sz. (93).

⁴⁴ Raffaele Riario kamarás.

⁴⁵ Geremia Contugi volterrai származású klerikus, assisi püspök (1499–1509). 1499-től vett részt a *Camera Apostolica* ordinációs eljárásain. Az V. lateráni zsinat egyik aktív szereplője volt. Krajnai (Albánia területén) tituláris érsek. Vö. HC, II, 97; III, 180; REHBERG, *L'affluenza*, 197–198, 135. jz.

⁴⁶ 1517. I. 29.

⁴⁷ Polgár nevű település nem ismert a csanádi egyházmegye területén.

⁴⁸ Pálulése (ma *Pauliş* Romániában) mezőváros Arad vármegyében. Úgy tűnik e bejegyzés alapján, hogy a pankotai főesperesi kerülethez tartozott a település. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz*, I, 776; ÁMTF I, 182; KUBINYI, *Városfejlődés és városhálózat*, 193. sz. (80).

⁴⁹ 1517. II. 1.

⁵⁰ 1517. II. 2.

⁵¹ 1517. II. 3.

reverendo episcopo eius ordinario coram, quo docta de eius ydoneitate et de sui licentia possit in altare ministerio admissi vel ad temporis arceri iuxta eius sufficiens super quo conscientiam oneramus. In quorum etc. Datum Rome etc. anno etc. 1517, indictione V^a, die vero quarta Februarii, pontificatus domini Leonis⁵² anno quarto.

X.

Róma, 1523. március 28.

Ferenc kamarás igazolja, hogy Bogáti Csam János egri egyházmegyes scholaris, a milkói (esztergomi) egyházmegyes Szentpéter település Szt. Mihály-oltárának örökös káplánja, a milkói (esztergomi) egyházmegyes Szentpéter Mihály András fia Jakab, az esztergomi egyházmegyes Szentpéter falu plébániatemplomában lévő Szt. Péter-oltár örökös káplánja, továbbá Kont Lőrinc veszprémi egyházmegyes scholaris, Nova mezőváros Szűz Mária plébániatemplomának káplánja, Tótfalu János zágrábi egyházmegyes klerikus, a Szt. Márton plébániaegyház Szt. Katalin kápolnájának káplánja a belcastrói püspöktől a borgóbeli Szt. Mihály-templomban felvették az első tonzúrárt és a kisebb rendeket, majd a prelátus alszerpappá, diakónussá, végül pedig presbiterre szentelte őket.

(ASV Cam. Ap., Libr. format. vol. 14, fol. 74v)⁵³

Universis etc. Franciscus⁵⁴ etc. Universitati etc., quod reverendus pater dominus Leonardus, Dei et Apostolice Sedis gratia epius Bellicastrensis,⁵⁵ de mandato etc. auctoritate etc., necnon vigore supplicationis desuper signate sub datis Rome apud sanctum Petrum quinto Kalendas Aprilis anno primo,⁵⁶ dilectos^a nobis in Christo Iohannem Cham de Bogath,⁵⁷ scolarem Agriensis diocesis, perpetuum altaristam seu capellanum ad altare sancti Michaelis de Monte sancti Petri,⁵⁸ Milcoviensis diocesis, et Iacobum Andree Michaelis de Monte Sancti Petri,⁵⁹ Milcoviensis diocesis, perpetuum capellanum ad altare sancti Petri in ^bparochialis ecclesia sancti Petri Villa Sancti Petri,⁶⁰ Strigoniensis diocesis, ac Laurentium Konth, scolarem Vesprimiensis diocesis, capellanum in ecclesia parochialis beate Marie virginis in oppido Nova,⁶¹ eiusdem diocesis, necnon Iohannem [de] Thothfalu,⁶² clericum Zagabriensis diocesis, capellanum seu altaristam ad altare sancte Katherine in ecclesia parochialis sancti Martini,⁶³ dicte diocesis, die vigesima sexta mensis Martii⁶⁴ ad primam tonsuram, quatuor minores et ad subdiaconatum, deinde die sequenti⁶⁵ ad diaconatum, postremo vero die vigesima octava⁶⁶ eiusdem ad presbiteratum ordinis infra

⁵² X. Leó pápa (1513–1521).

⁵³ Regesztája: FEDELES, *Magyar klerikusszentelések*, 70–73. sz.

⁵⁴ Franciscus Smilarde Armellinus de Medici kancelláriai *secretarius* (1497–1515), kamarai klerikus (1505–1515), a bíborosi kollégium klerikusa (1509–1510), pápai kamarás (1515), *prothonotarius* (1517), geracei püspök (1517–1519), tarentói érsek (1525–1528), a S. Callixtus- (1517–1521), majd a S. Maria in Trastevere-egyház (1523–1528) presbiter kardinálisa, *miles s. Petri* (1520), *camerlengo* (1521–1528). Vö. HC, III, 61, 66, 209, 308; HOFMANN, *Forschungen*, I, 87; CHERUBINI, *Mandati*, 33. sz. (82); FRENZ, *Die Kanzlei*, 677. sz.; FRENZ, *Repertorium*.

⁵⁵ Leonardus belcastrói dékán, majd nagybátyját, Rajmundot követte a belcastrói püspökség élén (1518–1533). Mivel éveken át megfosztották püspöksége jövedelmétől, ezért 1522. december 15-én a Kúria ordinátorává nevezték ki. Vö. HC, III, 130.

⁵⁶ 1523. III. 28.; kiadása: LAKATOS, *Regesta supplicationum*, 31. sz.

⁵⁷ Bogát (ma Nyírbogát) falu Szabolcs vármegyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* I, 512; NÉMETH, *A középkori Szabolcs*, 45; ENGEL, *Digitális térkép*, 1SZB69.

⁵⁸ Szentpéter (Barcaszentpéter, Petersburg, Brassó környékén). Vö. ENGEL, *Digitális térkép*, 6SZF20.

⁵⁹ Lásd az előző jegyzetet!

⁶⁰ Lásd az előző jegyzetet!

⁶¹ Nova mezőváros Zala megyében, a veszprémi püspökség birtokában. Szűz Mária tiszteletére szentelt plébániatemplomát a 14. századi pápai tizedjegyzékek említik. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 22–23; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL23.

⁶² Tótfalu település Zala megyében. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 117; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL14.

⁶³ Szentmárton (ma Tótszentmárton) falu Zala megyében, a bekcsényi főesperesi kerületben. Vö. CSÁNKI, *Történelmi földrajz* III, 107; ENGEL, *Digitális térkép*, 1ZL37.

⁶⁴ 1523. III. 26.

⁶⁵ 1523. III. 27.

⁶⁶ 1523. III. 28.

missarum etc. Rome in ecclesia sancti Angeli in Burgo sancti Petri promovit. In Quorum etc. Datum die vigesima octava Martii 1523.

B. de Alexandrinis⁶⁷

[*m.s.*] 'Iohannes Cham de Bogath', alatta: '5'; 'Iacobus Andree Michaelis', alatta: '5'; 'Laurentius Konth', alatta: '5'; 'Iohannes Thothfalu', alatta: '5'. | ^{a-a} Aláhúзва. | ^b Elótte áthúzva: 'op.'

⁶⁷ Bernardinus de Alexandrinis kamarai jegyző (1516–1539). Vö. CHERUBINI, *Mandati*, 137–140; FRENZ, *Kanzlei*, 280. sz.; FRENZ, *Repertorium*.